

M. T. CICERONIS EPISTOLAE AD Atticum, Brutum, & Q. Fratrem.

Ex diuersorum exemplarium, præcipuè Victorii ac Manutii, collatione diligentissima castigatæ.

T. Pomponij Attici uita.

VIRTVTE DVCE,

COMITE FORTVNA.

APVD SEB. GRYPHIVM LVGDVNI,
1546.

M. T. CICERONIS EPISTOLARUM AD T. Pomponium Atticum LIBER I.

CICERO ATTICO S.

PETITIONIS *nostræ, quam tibi summæ curæ esse scio, huiusmodi ratio est, quod adhuc coniectura prouideri possit. Prensat unus P. Galba, sine fuco ac fallacijs, more maiorum. negatur. Ut opinio est hominum, non aliena rationi nostræ fuit illius hæc præpropera prensatio. nam illi ita negant uulgo, ut mihi se debere dicant. ita quiddam spero nobis profici, cum hoc percrebrescit, plurimos nostros amicos inueniri. nos autem initium prensandi facere cogitaramus eo ipso tempore, quo tuum puerum cum his literis proficisci Cincius dicebat. In campo, comitijs tribunitijs ad* XVI. *Cal. Sext. competitores, qui certi esse uidebantur, Galba, & Antonius, & Q. Cornificius. puto te in hoc aut risisse, aut ingemuisse, ut frontem ferias. sunt, qui etiam Cæsonium putent.*

Aquilinũ non arbitramur: qui denegat et iurauit morbũ, & illud ſuum regnũ iudiciale op poſuit. Catilina, ſi iudicatum erit meridie non lucere, certus erit competitor. de Aufidio, & Palicano, nõ puto te expectare, dum ſcribam. de ijs qui nunc petunt, Cæſar certus putatur. Thermus cum Syllano contendere exiſtimatur: qui ſic inopes, & ab amicis, & exiſtimatiõe ſunt, ut mihi uideatur non eſſe ἀδύνατον Curiũ obducere: ſed hoc præter me nemini uidetur. noſtris rationibus maximè cõducere uidetur, Thermũ fieri cum Cæſare. nemo eſt enim ex ijs qui nunc petunt, qui ſi in noſtrũ annum reciderit, firmior cãdidatus fore uideatur, propterea quòd curator eſt uiæ Flaminiæ: quæ cũ erit abſoluta, ſanè facilè eũ libẽter nunc Cæteri Conſuli acciderint. Petitorum hæc eſt adhuc informata cognatio. nos in omni munere cãdidatorio fungẽdo ſummã adhibebimus diligẽtiam: & fortaſſe, quoniã uidetur in ſuffragijs multum poſſe Gallia, cùm Romæ à iudicijs forum refrixerit, excurremus mẽſe Septẽbri legati ad Piſonẽ, ut Ianuario reuertamur. Cũ perſpexero uoluntates nobiliũ, ſcribã ad te. cætera ſpero prolixa eſſe, his dũtaxat urbanis cõpetitoribus. illam manum tu mihi cura ut præſtes, quoniam propius abes, Pompeij noſtri amici. nega me iratum fore, ſi ad mea comitia non uenerit. atque hæc huiuſmodi ſunt. Sed eſt,

quod

quod abs te mihi ignosci peruelim. Cæcilius auunculus tuus, à P. Vario cùm magna pecunia fraudaretur, agere cœpit cum eius fratre Caninio Satyro de ijs rebus, quas eum dolo malo mancipio accepisse de Vario diceret. unà agebant cæteri creditores, in quibus erat Lucullus, & P. Scipio, & is quem putabāt magistrum fore, si bona uenirent, L. Pontius. uerùm hoc ridiculum est, de magistro nunc cognoscere. rogauit me Cæcilius, ut adessem contra Satyrum. dies ferè nullus est, quin hic Satyrus domum meam uentitet. obseruat L. Domitium maximè: me habet proximum. fuit & mihi, & Quinto fratri magno usui in nostris petitionibus. sanè sum perturbatus, cùm ipsius Satyri familiaritate, tum Domitij, in quo uno maximè ambitio nostra nititur. demonstraui hæc Cæcilio: simul & illud ostendi, si ipse unus cum illo uno contenderet, me ei satisfacturum fuisse. nunc in causa uniuersorum creditorum, hominum præsertim amplissimorum, qui sine eo, quem Cæcilius suo nomine perhiberet, facilè communem causam sustinerent, æquum esse, eum & officio meo consulere, & tempori. durius accipere hoc mihi uisus est, quàm uellem, & quàm homines belli solent: & postea prorsus ab instituta nostra paucorum dierum consuetudine longè refugit. Abs te peto, ut mihi hoc ignoscas, & me existimes humanitate esse

prohibitum, ne contra amici summam existimationem miserrimo eius tēpore uenirē, cùm is omnia sua studia, & officia in me contulisset. quòd si uoles in me esse durior, ambitionem mihi putabis obstitisse. Ego autem arbitror, etiam si id sit mihi ignoscendū esse. θεῖον γὰρ ἀγαθὸν ἡ τιμή. uides enim in quo cursu sumus, & quàm omnes gratias non modò retinendas, uerùm etiā acquirendas putemus. spero tibi me causam probasse, cupio quidē certé. Hermathena tua ualde me delectat, & posita ita belle est, ut totum gymnasium ἑρμαθῆναι esse uideatur. Multùm te amamus. L. Iulio Cæsare, C. Martio Figulo COSS. filiolo me auctum scito salua Terentia.

CICERO ATTICO S.

ABs te tandiu nihil literarū? ego de meis ad te rationibus scripsi antea diligēter. Hoc tempore Catilinā cōpetitorem nostrū defendere cogitamus. iudices habemus quos uolumus, summa accusatoris uoluntate. spero, si absolutus erit, coniunctiorem nobis fore in ratione petitionis: sin aliter acciderit, humaniter feremus. Tuo aduentu nobis opus est maturo. nam prorsus hominū est opinio, tuos familiareis nobiles homines aduersarios honori nostro fore ad eorū uoluntatē mihi conciliandā maximo te mihi usui fore uideo. quare Ianuario ineunte, ut constituisti, cura ut Romæ sis.

Auiam

Auiam tuam ſcito deſiderio tui mortuã eſſe, & ſimul quòd uerita ſit, ne Latinæ in officio non manerent, & in montem Albanum hoſtias non adducerent. eius rei conſolationem ad te L. Sauſeium miſſurũ eſſe arbitror. Nos hic te ad menſem Ianuariũ expectamus, ex quodam rumore, an ex literis tuis ad alios miſsis? nam ad me de eo nihil ſcripſiſti. Signa, quæ nobis curaſti, ea quæ ſunt ad Caietã expoſita: nos ea non uidimus. neq; enim exeundi Romæ poteſtas nobis fuit. miſimus, qui pro uectura ſolueret. te multũ amamus, quòd ea abs te diligenter, paruoq; curata ſunt. Quod ad me ſæpe ſcripſiſti de noſtro amico placando, feci, & expertus ſum omnia, ſed mirandũ in modũ eſt animo abalienato: quibus de ſuſpicionibus, etſi audiſſe te arbitror: tamen ex me, cum ueneris, cognoſces. Salluſtium præſentem reſtituere in eius ueterem gratiam nõ potui. hoc eo ad te ſcripſi, quòd is me accuſare de te ſolebat, in ſe expertus eſt illum eſſe minus exorabilem, meũ ſtudium nec tibi defuiſſe. Tulliolam C. Piſoni L. F. Frugi deſpondimus. Vale.

CICERO ATTICO S.

CRebras expectationes nobis tui cõmoues. Nuper quidẽ, cùm te iam aduentare arbitraremur, repentè abs te in menſem Quintilem reiecti ſumus. nunc non ſentio (quod commodo tuo facere poteris) uenias ad id

tempus, quod scribis. obieris Q. fratris comitia, nos longo interuallo uiseris, Acutilianam controuersiā trāsegeris. Hoc me etiam Peduceꝰ, ut ad te scriberē admonuit. putamus enim utile esse, te aliquādo iam rem transigere. mea intercessio & est, & fuit parata. Nos hic incredibili ac singulari populi uolūtate de C. Macro transegimus. cui cùm æqui fuissemus, tamen multò maiorem fructum ex populi existimatione illo damnato cepimus, quàm ex ipsius, si absolutus esset, gratia cepissemus. Quod ad me de Hermathena scribis, per mihi gratum est ornamentum Academiæ propriū meæ, quòd & Hermes commune omnium, & Minerua singulare est eius gymnasij. Quare uelim ut scribis, cæteris quoq; rebus quamplurimis eum locum ornes. Quæ mihi antea signa misisti, ea nōdum uidi. in Formiano sunt: quò ego nunc proficisci cogitabam. illa omnia in Tusculanum deportabo. Caietam, siquando abundare cœpero, ornabo. Libros tuos cōserua, & noli desperare eos meos facere posse. q̄d si aßequor, supero Crassum diuitijs, atq; omniū uicos, & prata contemno. Vale.

CICERO ATTICO S.

QVantum dolorem acceperim, & quanto fructu sim priuatus & forensi, & domestico Lucij fratris nostri morte, in primis pro nostra cōsuetudine tu existimare potes. nā

mihi

mihi omnia quæ iucnnda ex humanitate alterius, & moribus homini accidere possunt, ex illo accidebant. quare non dubito, quin tibi quoq; id molestum sit, cũ & meo dolore moueare, & ipse omni uirtute officioq; ornatissimum, tuiq; & sua spõte & meo sermone amãtem, affinem, amicumq; amiseris. Quod ad me scribis de sorore tua, testis erit tibi ipsa, quantæ mihi curæ fuerit, ut Q. fratris animus in eam esset is, qui esse deberet. quem cùm esse offensiorẽ arbitrarer, eas literas ad eum misi, quibus & placarem ut fratrem, & monerem ut minorem, & obiurgarẽ ut errantem. Itaq; ex ijs, quæ postea sæpe ab eo ad me scripta sunt, confido ita esse omnia, ut & oporteat, & uelimus. De literarum mißione, sine causa abs te accusor. nunquàm enim à Pomponia nostra certior sum factus, esse cui literas dare possem. porrò autem neq; mihi accidit, ut haberẽ qui in Epeirum proficisceretur: neq; dum de Athenis esse audiebamus. De Acutiliano autem negotio quod mihi mãdaras, ut primùm à tuo digressu Romã ueni, confeceram. sed accidit, ut & contentione nihil opus esset, & ego qui in te satis consilij statuerim esse, mallem Peduceum tibi cõsilium per literas, quàm me dare. etenim cùm multos dies aures meas Acutilio dedissem, cuius sermonis genus tibi notum esse arbitror, non mihi graue duxi scribere ad te

de illius querimoniȷs, cùm eas audire (quod erat ſubodioſum) leue putaſſem. ſed abs te ipſo, qui me accuſas, unas mihi ſcito literas reddi-tas eſſe: cùm & otiȷ ad ſcribendum plus, & facultatem dandi maiorem habueris. Quod ſcribis, etiam ſi cuius animus in te eſſet offen-ſior, à me recolligi oportere: quid dicas? neq; id neglexi: ſed eſt miro quodã modo affectus. ego autem quæ dicenda fuerunt de te, nõ præteriȷ. Quid autem contendendum eſſet, ex tua puta-bam uoluntate ſtatuere oportere: quam ſi ad me perſcripſeris, intelliges me neque diligen-tiorem eſſe uoluiſſe, quam tu eſſes, neque ne-gligentiorem fore, quàm tu uelis. De Tadia-na re mecũ Tadius locutus eſt, te ita ſcripſiſ-ſe, nihil eſſe iam quod laboraret, quoniã hære-ditas uſucapta eſſet. id mirabamur te ignora-re, de tutela legitima, in qua dicitur eſſe puel-la, nihil uſucapi poſſe. Epeiroticã emptionẽ gaudeo tibi placere. Quæ tibi mãdaui, & quæ tu intelliges cõuenire noſtro Tuſculano, uelim ut ſcribis cures, quod ſine moleſtia tua facere poteris. nam nos ex omnibus moleſtiȷs & labo-ribus uno illo in loco conquieſcimus: quò fratrẽ quotidie expectamus. Terentia magnos arti-culorum dolores habet, & te, ſororemq; tuam, & matrẽ maximè diligit, ſalutemq; tibi plu-rimam adſcribit, & Tulliola deliciæ noſtræ. Cura ut ualeas, & nos ames, & tibi perſua-

deas,

dcus, te à me fraternè amari.

CICERO ATTICO S.

NOn committam posthac, ut me accusare de epistolarũ negligentia posis. tu modò uideto, in tantò otio ut par mihi sis. Domũ Rabirianã Neapoli, quam tu iam dimensam, & exædificatam animo habebas, M. *Fontius emit* HS CCCLↃↃↃXXX. *id te scire uolui. siquid fortè ea res ad cogitationes tuas pertineret.* Q. *frater (ut mihi uidetur) quo uolumus animo est in Pomponiam, & cùm ea nunc in Arpinati prædio erat, & secum habebat hominem* χρηστομαθῆ *D. Turranium. Pater nobis decesßit ad* VIII. *Calend. Decemb. Hæc habebam ferè, quæ te scire uellem. tu uelim, siqua ornamenta* γυμνασιώδη *reperire poteris, quæ loci sint eius, quem tu non ignoras, ne prætermittas. Nos Tusculano ita delectamur, ut nobismetipsis tum deniq; cum illò uenimus, placeamus. Quid agas omnibus de rebus, & quid acturus sis, fac nos quam diligentißimè certiores. Apud matrẽ rectè est, eaq; nobis curæ est. L. Cincio* HS XXCD. *cõstitui me curaturum Idib. Feb. Tu uelim, ea quæ nobis emisse, & parasse scribis, des operam, ut quamprimùm habeamus: & uelim cogites, id quod mihi pollicitus es, quẽadmodum bibliothecam nobis conficere posis. omnem spem delectationis nostræ, quam cùm in otium uenerimus*

rimus, habere uolumus, in tua humanitate positam habemus. Vale.

CICERO ATTICO S.

Apud te est, ut uolumus: mater tua, & soror à me, Quintoq; fratre diligitur. Cum Acutilio sum locutus: is sibi negat à suo procuratore quicquam scriptum esse, & miratur istam controuersiam fuisse, quòd ille recusarat satisdari, amplius abs te non peti. Quod te de Tadiano negotio decepisse scribis, id ego Tadio & gratum esse intellexi, & magnopere iucundum. Ille noster amicus, & mehercule uir optimus, & mihi amicißimus, sanè tibi iratus est. hoc si quanti tu æstimes, sciam, tum quid mihi elaborandum sit: scire poßim.

L. Cincio HS CCIↃↃ. CCIↃↃ. CCCC. *pro signis Megaricis, ut tu ad me scripseras, curaui. Hermæ tui Pētelici, cum capitibus æneis, de quibus ad me scripsisti, iam nūc admodum delectant. Quare uelim & eos, & signa, & cætera quæ tibi eius loci, & nostri studij, & tuæ elegantiæ esse uidebuntur, quamplurima quamprimumq; mittas, & maximè quæ tibi gymnasij xystiq; uidebūtur esse. nam in eo genere sic studio efferimur, ut abs te adiuuandi, ab alijs propè reprehēdendi simus. si Lētuli nauis non erit, quò tibi placebit, imponito. Tulliola, deliciolæ nostræ, tuum munusculum flagitat, & me ut spōsorem appellat. mihi autem*

abiu

abiurare certius est, quàm dependere. Vale.

CICERO ATTICO S.

NImium raró nobis abs te literæ afferuntur: cùm & multò tu facilius reperias, qui Romã proficiscantur, quã ego qui Athenas: & certius tibi sit, me esse Romæ, quã mihi te Athenis. Itaq; propter hanc dubitationẽ meam breuior hæc ipsa epistola est, quòd cùm incertus essem ubi esses, nolebam illũ nostrum familiarem sermonem in alienas manus deuenire. Signa Megarica & Hermas, de quibus ad me scripsisti, uehementer expecto. quicquid eiusdem generis habebis, dignum Academia tibi quod uidebitur, ne dubitaris mittere, et arcæ nostræ confidito. Genus hoc est uoluptatis meæ: quæ γυμνασιώδη maximè sunt, ea quæro. Lentulus naues suas pollicetur. peto abs te, ut hæc cures diligenter. Chilius te rogat, & ego eius rogatu εὐμολπιδῶν πάτρια. Vale.

CICERO ATTICO S.

CVm essẽ in Tusculano, (erit hoc tibi pro illo tuo, cùm essem in Ceramico) ueruntamen cùm ibi essem, Roma puer, à sorore tua missus epistolã mihi abs te allatam dedit, nũtiauitq; eo ipso die post meridiẽ missurã eum qui ad te proficisceretur. eo factum est, ut epistolæ tuæ rescriberem aliquid, breuitate temporis tam pauca cogerer scribere. Primũ tibi de nostro amico placando, aut etiã planè restituẽdo

polliceor. quod ego, etsi mea sponte ante faciebam, eo nunc tamen & agam studiosius, & contendam ab illo uehementius, quòd tantam ex epistola uoluntatem eius rei tuam perspicere uideor. hoc te intelligere uolo, pergrauiter illum esse offensum. sed quia nullam uideo grauem subesse causam, magnopere confido illum fore in officio, & in nostra potestate. Signa nostra, & Hermeraclas, ut scribis, cùm commodissimè poteris, uelim imponas, & siquod aliud οἰκεῖον eius loci, quem non ignoras, reperies: et maximè quæ tibi palæstra, gymnasijq; uidebuntur esse. etenim ibi sedens hæc ad te scribebam, ut me locus ipse admoneret præterea typos tibi mando, quos in tectorio atrioli possim includere, & putealia sigillata duo. Bibliothecam tuam caue cuiquam despondeas, quamuis acrem amatorem inueneris. nam ego omneis meas uindemiolas eò reseruo, ut illud subsidium senectuti parem. De fratre confido ita esse, ut semper uolui, & elaboraui. multa signa sunt eius rei: non minimum, quòd soror prægnãs est. De comitijs meis, & tibi me permisisse memini, & ego iampridem hoc cõmunibus amicis, qui te expectant, prædico, & te non modò non accersam, sed prohibebo, quòd intelligam multò magis interesse tua, te agere quod agendum est hoc tempore, quàm mea, te adesse comitijs. Proinde eo animo te uelim esse, quasi

quasi mei negotij causa in ista loca missus esses. me autem eum & offendes erga te, & audies, quasi mihi siqua parta erunt, non modò te præsente, sed per te parta sint. Tulliola tibi diem dat, sponsorum appellat. Vale.

CICERO ATTICO S.

ET mea sponte faciebam antea, & post duabus epistolis tuis perdiligẽter in eandem rationẽ scriptis, magnopere sum cõmotus. eò accedebat hortator assiduus Sallustius, ut agerẽ quam diligentissimè cum Luccio de nostra uetere gratia recõciliãda. Sed cùm omnia fecissem, non modò eam uoluntatem eius, quæ fuerat erga te, recuperare non potui, uerùm ne causam quidem elicere immutatæ uoluntatis. tametsi iactat ille quidem illud suum arbitriũ, & ea quæ iam tum cùm aderas, offendere eius animum intelligebã: tamẽ habet quiddam profectò quod magis in animo eius insederit, quod neq; epistolæ tuæ, neque nostra legatio tam potest facilè delere, quàm tu præsens non modò oratione, sed tuo uultu illo familiari tolles, si modò tanti putabis id, quòd si me audies, & si humanitati tuæ constare uoles, certè putabis. ac ne illud mirere, cur cùm ego antea significarem tibi per literas, me sperare illum in nostra potestate fore, nunc idem uidear diffidere: incredibile est, quantò mihi uideatur illius uolũtas obstinatior, et in hac iracundia

cundia

cundia obfirmatior. ſed hæc aut ſanabuntur cùm ueneris, aut ei moleſta erũt, in utro culpa erit. Quod in epiſtola tua ſcriptum erat, me iam arbitrari deſignatũ eſſe, ſcito nihil tã exercitũ eſſe nunc Romæ, quàm cãdidatos omnibus iniquitatibus, nec quãdo futura ſint comitia, ſciri. Verùm hæc audies de Philadelpho. tu uelim, quæ Academiæ noſtræ paraſti, quamprimum mittas. mirũ, quàm illius loci nõ modò uſus, ſed etiã cogitatio delectat. Libros uerò tuos caue cuiquam tradas: nobis eos, quẽadmodum ſcribis, conſerua. ſummum me eorum ſtudium tenet, ſicut odium iam cæterarum rerum: quas tu, incredibile eſt, quàm breui tempore, quãto deteriores offenſurus ſis, quàm reliquiſti.

TEVCRIS *illa, lentum ſanè negotium, neque Cornelius ad Terẽtiam poſtea redijt. opinor ad Conſidium, Axium, Seliciũ confugiẽdũ eſt. nam à Cæcilio propinqui minore cẽteſimis numũ mouere nõ poſſunt. Sed ut ad prima illa redeam. nihil ego illa impudentius, aſtutius, lentius uidi. Libertum mitto. Tito manda ui. σκέψεις, atq; ἀναβολαί. ſed neſcio an ταὐτόματόν ἡμῶν. nam mihi Pompeiani prodromi nuntiant, apertè Pompeium acturum, Antonio ſuccedi oportere: eodemq; tempore aget Prætor ad populum. res eiuſmodi eſt, ut ego nec per bonorum, nec per popularem exiſtimationem honeſtè poſſim hominem defendere, nec*

mihi

mihi libeat, quod uel maximum est. etenim accidit hoc, quod totum cuiusmodi sit, mando tibi, ut perspicias. Libertum ego habeo, sanè nequam hominem, Hilarum dico, ratiocinatorem, & clientem tuum. de eo mihi Valerius interpres nuntiat, Chiliusq; se audisse scribit hæc, esse hominẽ cum Antonio, Antoniũ porrò in cogendis pecunijs dictitare partem mihi quari, & à me custodem communis quæstus libertum esse missum. Non sum mediocriter cõmotus, neq; tamen credidi: sed certè aliquid sermonis fuit. totum inuestiga, cognosce, perspice, & nebulonem illum, si quo pacto potes, ex istis locis amoue. huius sermonis Valerius autorem Cn. Plancium nominabat. mando tibi planè, totum ut uideas cuiusmodi sit. Pompeium nobis amicißimum constat esse. diuortium Mutiæ uehementer probatur. P. Clodium Appij filium te credo audisse cùm ueste muliebri deprehensum domi C. Cæsaris, cùm pro populo fieret, cumq; per manus seruulæ seruatum, & eductum: rem esse insigni infamia: quod te moleste ferre certò scio. Quod præterea ad te scribam, non habeo. & mehercule eram cõturbatior. nam puer festiuus anagnostes noster Sositheus decesserat, meq; plus, quàm serui mors debere uidebatur, commouerat. Tu uelim sæpe ad nos scribas. si rem nullam habebis, quod in buccam uenerit, scribito. Vale. Calend.

Iannar. M. Messala, & M. Pisone COSS.

CICERO ATTICO S.

Accepi tuas treis iam epistolas, unam à M. Cornelio, quã à Tribus ci Tabernis (ut opinor) dedisti: alteram, quam mihi Canusinas tuus hospes reddidit: tertiam, quam (ut scribis) anchoris solutis de phaselo dedisti. quæ fuerunt omnes rhetorum. purè loquuntur, cùm humanitatis sparsæ sale, tum insignes amoris notis. Quibus epistolis sum equidem abs te lacessitus ad scribẽdum: sed iccirco sum tardior, quòd non inuenio fidelem tabellarium. quotus enim quisq; est qui epistolam paulò grauiorem ferre possit, nisi eam per lectionem releuarit? Accedit eò quòd mihi non est notum, ut quisque in Epeirum proficiscatur. ego enim te arbitror cæsis apud Amaltheam tuã uictimis, statim esse ad Sicyonem oppugnandum profectum: neq; id ipsum tamen certũ habeo, quando ad Antonium proficiscare, aut quid in Epeiro temporis ponas. ita neq; Achaicis hominibus, neq; Epeiroticis paulò liberiores literas committere audeo. Sunt autem post discessum à me tuũ res dignæ literis nostris, sed non committẽdæ eiusmodi periculo, ut aut interire, aut aperiri, aut intercipi possint. Primùm igitur scito, primùm me non esse rogatum sentẽtiam, præpositumq; esse nobis pacificatorem Allobrogum, idq; admurmurante Senatu, neq; me

inuito

inuito esse factum. sum enim & ab obseruãdo homine peruerso liber, & ad dignitatem in Rep. retinendam contra illius uoluntatẽ solutus: & ille secundus in dicẽdo locus habet autoritatem penè principis, & uoluntatẽ non nimis deuinctã beneficio Consulis. tertius est Catulus: quartus (si etiam hoc quæris) Hortensius. Cõsul autem ipse paruo animo, & prauo, tantum cauillator genere illo moroso, quod etiã sine dicacitate uidetur, facie magis, quàm facetijs ridiculus, nihil agens cum Rep. seiunctus ab optimatibus, à quo nil speres boni Reipub. quia nõ uult. nil metuas mali, quia nõ audet. eius autem collega & in me perhonorificus, & partium studiosus, ac defensor bonarũ. quinimmò leuiter inter se dissident. Sed uereor ne hoc quod infectum est, serpat longius. credo enim te audisse, cùm apud Cæsarem pro populo fieret, uenisse eò muliebri uestitu uirũ, idq; sacrificium cùm uirgines instaurassent, mentionem à Q. Cornificio in Senatu factam (is fuit princeps, ne tu fortè aliquem nostrum putes) postea rem ex S. C. ad uirgines, & Pontifices relatam, idq; ab ijs nefas esse decretum: deinde ex S. C. Consules rogationem promulgasse, uxori Cæsarem nũtium remisisse. In hac causa Piso amicitia P. Clodij ductus operam dat, ut ea rogatio, quam ipse fert, & fert ex S. C. & de religione, antiquetur. Messala ue-

hementer adhuc agit seuere. boni uiri precibus Clodij remouentur à causa. operæ comparãtur. nosmet ipsi, qui Lycurgei à principio fuissem', quotidie demitigamur. instat & urget Cato. Quid multa? uereor, ne hæc neglecta à bonis, defensa ab improbis, magnorum Reipub. malorum causa sit. Tuus autem ille amicus, scin' quem dicam? de quo tu ad me scripsisti, postea quam non auderet reprehẽdere, laudare cœpisse: nos (ut ostendit) admodum diligit, amplectitur, amat, aperiè laudat: occultè (sed ita ut perspicuum sit) inuidet. nihil come, nihil simplex, nihil ἐν τοῖς πολιτικοῖς honestum, nihil illustre, nihil forte, nihil liberum, sed hæc ad te scribam aliàs subtilius. nam neque adhuc mihi satis nota sunt, & huic terræ filio nescio cui committere epistolam tantis de rebus non audeo. Prouincias Prætores nondum sortiti sunt. res eodem est loci, quo reliquisti. Τοποθεσίαν, quam postulas, Miseni & Puteolorum includam orationi meæ. ad III. Non. Decemb. mendosè fuisse animaduerteram. Quæ laudas ex orationibus, mihi crede, ualde mihi placebãt: sed non audebam antea dicere. nũc uerò, quòd à te probata sunt, multò mihi Ἀττικώτερα uidentur. In illam orationem Metellinam addidi quædam. liber tibi mittetur, quoniam te amor nostri φιλορήτορα reddidit. Noui tibi quidnam scribam? quid? etiam. Messala COS.

Antronianam domum emit HS CCCCXXXVII. Quid id ad me, inquies? tantũ, quòd ea emptione & nos bene emisse iudicati sumus, & homines intelligere cœperunt licere amicorũ facultatibus in emẽdo ad dignitatem aliquam peruenire. Teucris illa lentum negotium: sed tamen est in spe. Tu ista cõficc. à nobis liberiorẽ epistolam expecta. Vale. VI. Calend. Febr. M. Messala, & M. Pisone Coss.

CICERO ATTICO S.

VEreor ne putidũ sit, scribere ad te, quàm sim occupatus. sed tamẽ ita distinebar, ut uix huic tãtulæ epistolæ tempus habuerim, atq; id ereptũ è summis occupationibus. Prima concio Pompeij qualis fuisset, scripsi ad te antea: non iucunda miseris, inanis improbis, beatis non grata, bonis non grauis. itaq; frigebat tũ Pisonis Cos. impulsu leuißimus Trib. pl. L. Fusius in concionem produxit Pompeiũ. res agebatur in circo Flaminio: & erat in eo ipso loco die nundinarum πανήγυρις. Quæsiuit ex eo, placeret'ne ei iudices à Prætore legi, quo consilio idem Prætor uteretur. id autem erat de Clodiana religione ab Senatu constitutum. tum Pompeius μάλ' ἀριστοκρατικῶς locutus est, Senatúsque autoritatem sibi omnibus in rebus maximam uideri, semperq; uisam esse respõdit. & id multis uerbis. Postea Messala Cos. in Senatu de Pompeio quæsiuit,

quid de religione, & de promulgata rogatione sentiret. Locutus ita est in Senatu, ut omnia illius ordinis consulta γενικῶς laudaret, mihiq; ut assedit, dixit se putare satis ab se etiam de istis rebus responsum. Crassus postcaquam uidit illum excepisse laudẽ, ex eo quòd ij suspicarentur homines ei Consulatum meum placere, surrexit, ornatissimeq; de meo Consulatu locutus est, ut ita diceret, se quòd esset Senator, quòd ciuis, quòd liber, quòd uiueret, mihi acceptum referre: quoties coniugem, quoties domũ, quoties patriam uideret, toties se beneficium meum uidere. Quid multa? totum hũc locum, quem in Aristocratia ego uariè meis orationibus, quarũ tu Aristarchus es, soleo pingere, de flamma, de ferro (nosti illas ληκύθους) ualde grauiter pertexuit. proximus Põpeio sedebam: intellexi hominem moueri, utrum Crassum inire eam gratiam, quam ipse praetermisisset, an esse tãtas res nostras, quae tam libenti Senatu laudarentur, ab eo praesertim qui mihi laudẽ illã eò minus deberet, quòd meis omnibus literis in Põpeiana laude perstrictus esset. Hic dies me ualde Crasso adiunxit: & tamen ab illo apertè, tectè quicquid est datum, libenter accepi. Ego autem ipse, Dij boni, quomodo ἀνεπερπερευσάμην nouo auditori Pompeio. si unquam mihi ἐπιχειρήματα suppeditauerũt, illo tempore. Quid multa? clamores. etenim

hae

hæc erat ὑπόθεσις de grauitate ordinis, de equeſtri cõcordia, de conſenſione Italiæ, de immortuis reliquijs coniurationis, de uilitate, de otio. Noſti iam in hac materia ſonitus noſtros: tanti fuerunt, ut ego eo breuior ſim, quòd eos uſq; iſtinc exauditos putẽ. Romanæ autẽ res ſic ſe habent. Senatus ἄρειος πάγος. nil conſtãtius, nil ſeuerius, nil fortius. nã cùm dies ueniſſet rogationi ex S.C. *ferendæ, concurſabant barbatuli iuuenes, totus ille grex Catilinæ, duce filiola Curionis, & populum ut antiquaret, rogabant. Piſo autem Conſul lator rogationis, idẽ erat diſſuaſor. operæ Clodianæ ponteis occuparant. tabellæ miniſtrabantur, ita ut nulla daretur, Vti rogas. Hic tibi Roſtra Cato aduolat, cõuitiũ Piſoni* COS. *mirificũ facit, ſi id eſt conuitium, uox plena grauitatis, plena autoritatis, plena deniq; ſalutis. accedit eodẽ etiã noſter Hortenſius, multi præterea boni. inſignis uerò opera Fauonij fuit. Hoc cõcurſu optimatum comitia dimittuntur: Senatus uocatur. cùm decerneretur frequenti Senatu, cõtra pugnante Piſone, ad pedes omnium ſigillatim accidente Clodio, ut Conſules populum cohortarentur ad rogationem accipiendam: homines ad* XV. *Curioni nullum* S.C. *facienti aſſenſerunt: facile ex altera parte* CCCC. *affuerunt. acta res eſt. Fuſius tertiũ cõceßit. Clodius conciones miſeras habebat: in quibus Lucullum,*

Hortensium, C. Pisonem, Messalam Cos. contumeliosè lædebat, me tantum comperisse omnia criminabatur. Senatus & de prouincijs Prætorū, & de legationibus, & de cæteris rebus decernebat, ut antequā rogatio lata esset, ne quid ageretur. Habet res Romanas. sed tamen etiam illud quod ego non sperarā, audi. Messala Cos. est egregius, fortis, constans, diligēs, nostri laudator, amator, imitator. ille alter uno uitio min⁹ uitiosus, quòd iners, quòd somni plenus, quòd imperitus, quòd ἀπρακτότατος, sed uoluntate ita καχέκτης, ut Pompeiū post illam concionē, qua ab eo Senatus laudatus est, odisse cœperit. itaq; mirum in modum omneis à se bonos alienauit, neq; id magis amicitia Clodij adductus fecit, quā studio perditarum rerū atq; partium. sed habet sui similem in magistratibus præter Fusium, neminē. bonis utimur Tribunis pl. Cornuto uerò pseudo Catone. Quid quæris? nū ad priuata redeā? Τεῦκρις promissa patrauit. tu mādata effice, quæ recepisti. Quintus frater, qui Argiletani ædificij reliquū dodrantē emit HS DCC XXV. Tusculanum uenditat, ut si poßit, emat Pacilianā domum. Cum Luccio in gratiam redi. uidero hominem. ualde petitur. renauabo operam. Tu quid agas, ubi sis, cuiusmodi istæ res sint, fac me quàm diligentißimè certiorem. Idibus Febr. Vale.

CICERO ATTICO S.

Asiam Quinto suauißimo fratri obtigisse audisti. nõ enim dubito, qn celerius tibi hoc rumor, quàm ullius nostrum literæ nũtiarint. Nunc quoniã & laudis auidißimi semp̃ fuimus, & præter cæteros φιλέλληνες *& sumus, & habemur, et multorũ odia atq; inimicitias Reipu. caũsa suscepimus:* παντοίης ἀρετῆς μιμνήσκεσθαι *curaq;, & effice, ut ab omnibus & laudemur & amemur. his de rebus plura ad te in ea epistola scribam, quam ipsi Quinto dabo. Tu me uelim certiorẽ facias, quid de meis mandatis egeris, atq; etiã, quid de tuo negotio. nam, ut Brundusio profectus es, nullæ mihi abs te sunt redditæ literæ. ualde aueo scire quid agas. Idib. Mart. Vale.*

CICERO ATTICO S.

Quæris ex me, quid acciderit de iudicio, quod tam præter opinionem omniũ factum sit. & simul uis scire, quomodo ego minus, quàm soleã, præliatus sim. respõdebo tibi ὕστερον πρότερον Ὁμηρικῶς. *Ego enim, quandiu Senatus autoritas mihi defendenda fuit, sic acriter & uehemẽter præliatus sum, ut clamor, cõcursusq; maxima cum mea laude fierent. quòd si tibi unquã sum uisus in Rep. fortis, certè me in illa causa admiratus esses. cũ enim ille ad cõciones confugisset, in hisq; meo nomine ad inuidiã uteretur: Dij immortales,*

quas ego pugnas, & quantas strages edidi! quos impetus in Pisonē, in Curionem, in totam illam manum feci! quomodo sum insectatus leuitatem senum, libidinem iuuentutis! Sæpe, ita me Dij iuuent, te non solùm autorem cōsiliorū meorū, uerùm etiam spectatorem pugnarum mirificarū desideraui. Postea uerò quam Hortensius excogitauit, ut legem de religione Fusius Trib. pleb. ferret, in qua nihil aliud à cōsulari rogatione differebat, nisi iudicū genus (in eo autem erant omnia) pugnauitq; ut ita fieret, quòd & sibi & alijs persuaserat, nullis illū iudicibus effugere posse: cōtraxi uela perspiciens inopiā iudicum, neq; dixi quicquam pro testimonio, nisi quod erat ita notum, atq; testatum, ut non possem præterire. Itaq; si causam quæris absolutionis, ut iam πρὸς τὸ πρότερον reuertar, egestas iudicū fuit & turpitudo. id autē ut accideret, cōmissum est Hortensij consilio: qui dum ueritus est, ne Fusius ei legi intercederet, quæ ex S.C. ferebatur, nō uidit illud, satius esse illū in infamia relinqui sordibus, quàm infirmo iudicio cōmitti: sed ductus odio, properauit rem deducere in iudiciū, cùm illum plumbeo gladio iugulatū iri tamen diceret. Sed iudicium, si quæris, quale fuerit, incredibili exitu: sic uti nunc ex cuētu ab alijs, à me tamē ex ipso initio consilium Hortensij reprehendatur. nam ut reiectio facta est, clamoribus

ribus

ribus maximis, cùm accusator, tanquam Censor bonus, homines nequißimos reijceret, reus, tanquã clemẽs lanista, frugalißimum quenq; secerneret: ut primũ iudices consederunt, ualde diffidere boni cœperunt. non enim unquã turpior in ludo talario consessus fuit. maculosi senatores, nudi equites, Tribuni non tam ærarij, ut appellantur, quàm ærati. pauci tamen boni inerant, quos reiectione fugare ille non potuerat, qui mœsti inter sui dißimiles, & mœrentes sedebant, & cõtagione turpitudinis uehementer permouebantur. Hic ut quæq; res ad consiliũ primis petitionibus referebatur, incredibilis erat seueritas nulla uarietate sentẽtiarum: nihil impetrabat reus. plus accusatori dabatur, quàm postulabat: triumphabat (quid quæris?) Hortensius se uidisse tantum. nemo erat, qui illum reum, ac non millies condemnatum arbitraretur. me uerò teste producto, credo te ex acclamatione Clodij aduocatorum audisse, quæ consurrectio iudicum facta sit, ut me circunsteterint, ut apertè iugula sua pro meo capite P. Clodio ostentarint. quæ mihi res multò honorificẽtior uisa est, quàm aut illa, cũ iurare tui ciues Xenocratẽ testimonium dicentem prohibuerunt, aut cùm tabulas Metelli Numidici, cũ hæ (ut mos est) circũferrẽtur nostri iudices aspicere noluerũt. multò hæc inquã nostra res maior. Itaq; iudicũ uocibus, cũ ego

sic ab

sic ab his, ut salus patriæ, defenderer, factus reus, & unà patroni omnes conciderunt. Ad me autem eadem frequẽtia postridie cõuenit, qua cùm abiẽs Cõsulatu sum domũ reductus. clamare præclari Ariopagitæ se non esse uẽturos, nisi præsidio cõstituto. refertur ad consiliũ: una sola sentẽtia præsidiũ non desiderauit. defertur res ad Senatum: grauißime, ornatißimeq; decernitur. laudantur iudices. datur negotiũ magistratibus. responsurũ hominẽ nemo arbitrabatur. ἔσπετε νῦν μοι μοῦσαι· ὅππως δὴ πρῶτον πῦρ ἔμπεσε. *nosti Caluũ, ex Nanneianis, illum laudatorẽ meum: de cuius oratione erga me honorifica ad te scripseram. biduo per unũ seruum, & eum ex ludo gladiatorio, confecit totũ negotium: accersiuit ad se, promisit, intercesßit, dedit. Iam uerò (ò Dij boni rem perditam) etiã noctes certarũ mulierum, atq; adolescẽtulorum nobilium introductiones nõnullis iudicibus pro mercedis cumulo fuerunt. ita summo discessu bonorum pleno foro seruorum, XX iudices ita fortes tamen fuerunt, ut summo proposito periculo uel perire maluerint, quàm perdere omnia. XXXI. fuerunt, quos fames magis, quàm fama commouerit. quorum Catulus cùm uidisset quendam, Quid uos (inquit) præsidium à nobis postulabatis? an, ne numi uobis eriperẽtur, timebatis? Habes, ut breuißimè potui, genus iudicij, &*

ciij, & causam absolutionis. Quæris deinceps, qui nũc sit status Reip. & q meus. Reip. statũ illum, quẽ tu meo cõsilio, ego diuino cõfirmatum putabã, qui bonorũ omnium coniunctione, & autoritate Cõsulatus mei fixus, & fundatus uidebatur: nisi quis nos Deus respexerit, clapsum scito esse de manibus uno hoc indicio: si iudiciũ est, triginta homines populi Rom. leuißimos, ac nequißimos numulis acceptis ius, & fas omne delere: & quod omnes non modò homines, uerùm etiam pecudes factum esse sciebant, id Caluum, & Plautũ, & Spongiam. & cæteras huiusmodi quisquilias statuere nunquam esse factũ. Sed tamẽ ut te de Repub. cõsoler, non ita, ut sperarũt mali, tanto imposito Reipub. uulnere, alacris exultat improbitas in uictoria. nam planè ita putauerũt, cùm religio, cùm pudicitia, cũ iudiciorũ fides, cũ Senatus autoritas cõcidisset, fore ut apertè uictrix nequitia, ac libido pœnas ab optimo quoq; peteret sui doloris, quem improbißimo cuiq; inusserat seueritas Consulatus mei. Idem ego ille (non enim mihi uideor insolenter gloriari, cùm de me apud te loquor, in ea præsertim epistola, quam nolo alijs legi) idem inquam, ego recreaui afflictos animos bonorum, unũquenq; confirmans, & excitãs. insectandis uerò, exagitãdisq; numarijs iudicibus, omnẽ omnibus studiosis, ac fautoribus illius uicto-

ria

ria παῤῥησίαν eripui. Pisonem cos. nulla in re consistere unquam sum passus: desponsam homini iam Syriam ademi: Senatum ad pristinam suam seueritatem reuocaui, atq; abiectū excitaui. Clodium præsentem fregi in Senatu cum oratione perpetua plenißima grauitatis, tum altercatione eiusmodi, ex qua licet pauca degustes. nam cætera non possunt habere eandem neq; uim, neq; uenustatem remoto illo studio contentionis, quem ἀγῶνα uos appellatis. Nam, ut Idib. Maij in Senatum conuenimus, rogatus ego sententiā, multa dixi de summa Repub. atq; ille locus inductus est à me diuinitus, Ne una plaga accepta patres conscripti cōciderent, ne deficerent: uulnus esse eiusmodi, quod mihi neq; dißimulandū, neq; pertimescendum uideretur, ne aut ignorando stultißimi iudicaremur: bis absolutū esse Lentulum, bis Catilinā, hūc tertiū iam esse à iudicibus in Remp. immissum. Erras Clodi: non te iudices urbi, sed carceri reseruarūt, neq; retinere in ciuitate, sed exilio priuare uoluerunt. Quamobrem Patres conscripti erigite animos, retinete uestram dignitatē: manet illa in Rep. bonorum consensio: dolor acceßit bonis uiris, uirtus non est imminuta: nihil est damni factum noui, sed quod erat, inuentum est in unius hominis perditi iudicio. plures similes reperti sunt. Sed qd ago? penè orationem in epistolam inclusi. Re-

deo ad

deo ad altercationem. surgit pulchellus puer: obijcit mihi, me ad Baias fuisse. Falsum: sed tamen quid huic simile est inquam? quasi in operto dicas fuisse. Quid, inquit, homini Arpinati cũ aquis calidis? Narra inquã patrono tuo, q Arpinateis aquas cõcupiuit. nosti enim marinas, Quousq;, inquit, hũc Regẽ feremus? Regẽ appellas inquã, cùm Rex tui mẽtionem nullam fecerit? ille autem Regis hæreditatem spe deuorarat. Domum, inquit, emisti. Putas, inquam, dicere, iudices emisti? Iuranti, inquit, tibi non crediderunt. Mihi uerò inquã XX. iudices crediderunt: XXXI. quoniã numos antè acceperunt, tibi nil crediderunt. magnis clamoribus afflictus conticuit, & cõcidit. Noster autem status est hic. apud bonos ijdem sumus, quos reliquisti: apud sordem urbis, & fecem multò melius, quàm reliquisti. nam & illud nobis non obest, uideri nostrum testimoniũ non ualuisse: missus est sanguis inuidiæ sine dolore, atq; etiã hoc magis, quòd omnes illi fautores illius flagitij rem manifestã illã redemptam esse à iudicibus cõfitentur. accedit illud, quòd illa cõcionalis hirudo ærarij, misera, & ieiuna plebecula, me ab hoc Magno unicè diligi putat. & hercule multa, & iucũda cõsuetudine cõiuncti inter nos sumus, usq; eò, ut nostri isti comesatores cõiurationis, barbatuli iuuenes illum in sermonibus Cneum Ciceronem

appell

appellent. itaque & ludis, & gladiatoribus mirãdas ἐπισημασίας sine ulla pastoritia fistula auferebamus. Nunc est expectatio comitiorum, in qua omnibus inuitis trudit noster Magnus auli filium, atq; in eo neq; autoritate, neq; gratia pugnat, sed quibus Philippus omnia castella expugnari posse dicebat, in quæ modò asellus onustus auro posset ascẽdere. Consul autẽ ille deterioris histrionis similis suscepisse negotium dicitur, & domi diuisores habere: quod ego nõ credo. sed S.C. duo iam facta sunt, odiosa, quòd in Cõsulẽ facta putãtur, Catone, & Domitio postulante. unũ, ut apud magistratus inquiri liceret: alterũ, cuiusmodi diuisores haberẽt, aduersus Remp. Lurco autẽ Trib. pl. qui magistratũ simul cũ lege Aelia iniit, solutus est & Aelia, & Fusia, ut legem de ambitu ferret, quam ille bono auspicio claudus homo promulgauit. ita comitia in ad. VI. Cal. Sex. dilata sunt. noui est in lege hoc, ut qui numos in tribu pronuntiauerit, si non dederit, impunè sit: sin dederit, ut, quoad uiuat, singulis tribubus HS ∞ ∞ ∞ debeat. dixi, hanc legem P. Clodium iam antea seruasse, pronuntiare enim solitũ esse, & non dare. Sed heus tu, uidesne Consulatum illum nostrum, quem Curio antea ἀποθέωσιν uocabat, si hic factus erit, fabam mimũ futurũ. quare, ut opinor, φιλοσοφητέον, id quod tu facis: & istos Consulatus non

ἱλαφητίων: Quod ad me scribis, te in Asiã statuisse nõ ire: equidem mallem, ut ires: ac uereor, nequid in ista re minus commodè fiat: sed tamen non possum reprehẽdere consilium tuũ, præsertim cùm egomet in prouinciam non sim profectus. Epigrãmatis tuis, quæ in Amalthco posuisti, contenti erimus, præsertim cùm & Chilius nos reliquerit, & Archias nil de me scripserit. ac uereor, ne Lucullus, quoniam Græcum poëma cõdidit, nunc ad Cæcilianam fabulam spectet. Antonio tuo nomine, gratias egi, eamq; epistolam Manlio dedi. ad te ideo antea rarius scripsi, quòd non habebã idoneum, cui darem, nec satis sciebam: quid darẽ. te ualde uindicaui. Cincius siquid ad me tui negotij detulerit, suscipiam: sed nunc magis in suo est occupatus, in quo ego ei non desum. tu, si uno in loco es futurus, crebras à nobis literas expecta, ast plures etiã ipse mittito. Velim ad me scribas, cuiusmodi sit Ἀμαλθεῖον tuũ, quo ornatu, qua τοποθεσίᾳ: et quæ poëmata, quasq; historias de Ἀμαλθείᾳ habes, ad me mittas. lubet mihi facere in Arpinati. ego tibi aliquid de meis scriptis mittã. nihil erat absoluti. vale.

CICERO ATTICO S.

MAgna mihi uarietas uolũtatis, et dissimilitudo opinionis, & iudicij Quinti fratris mei demonstrata est, ex literis tuis, in quibus ad me epistolarũ illius exẽpla misisti.

qua ex re et molestia sum tāta affectus, quantam mihi meus amor summus erga utruq; uestrum afferre debuit, & admiratione, quidnā accidisset, quod afferret Quinto fratri meo aut offensionem tam grauem, aut commutationem tantam uoluntatis. Atq; illud à me iam antè intelligebatur, quòd te quoq; ipsum discedentē à nobis suspicari uidebam, subesse nescio quid opinionis incommodæ, sauciumq; eius animū, & insedisse quasdam odiosas suspiciones: quibus ego mederi cùm cuperem & antea sæpe, & uehementius etiam post sortitionem prouinciæ, nec tantum intelligebam ei esse offensionis, quantum literæ tuæ declarant, nec tantum proficiebam, quantum uolebam. sed tamē hoc me ipse consolabar, quòd non dubitabam, quin te ille aut Dyrrhachij, aut in istis locis uspiam uisurus esset. Quod cùm accidisset, confidebā, ac mihi persuaseram fore, ut omnia placarentur inter uos non modo sermone ac disputatione, sed conspectu ipso, congressuq; uestro. nam quanta sit in Quinto fratre meo comitas, quanta iucunditas, quàm mollis animus & ad accipiendam, & ad deponendam offensionem, nihil attinet me ad te, qui ea nosti, scribere. Sed accidit perincommodè, quòd eum nusquam uidisti. ualuit enim plus quòd erat illi nonnullorū artificijs inculcatum, quàm aut officium, aut necessitudo, aut amor uester

ille pristinus, qui plurimũ ualere debuit. Atq; huius incommodi culpa ubi resideat, facilius possum existimare quàm scribere. uereor enim, ne dum defendam meos, non parcam tuis. nam sic intelligo, ut nil à domesticis uulneris factũ sit, illud quidem, quod erat, eos certè sanare potuisse. sed huiusce rei uitium totius, quod aliquantò etiam latius patet, quàm uidetur, præsenti tibi commodius exponam. De his literis, quas ad te Thessalonicam misit, & de sermonibus, quos ab illo et Romæ apud amicos tuos, & in itinere habitos putas, ecquid tantum causæ sit ignoro, sed omnis in tua posita est humanitate mihi spes huius leuandæ molestiæ. nam si ita esse statueris, & irritabiles animos esse optimorum sæpe hominum, & eosdem placabiles, & esse hanc agilitatem, ut ita dicã, mollitiemq; naturæ plerunq; bonitati, & id quod caput est, nobis inter nos nostra siue incõmoda, siue uitia, siue iniurias esse tolerandas: facilè hæc, quemadmodum spero, mitigabuntur. quod ego, ut facias, te rogo. nã ad me, qui te unicè diligo, maximè pertinet, neminem esse meorũ, qui aut te nõ amet, aut abs te nõ ametur. Illa pars epistolæ tuæ minimè fuit necessaria, in qua exponis, quas facultates aut prouincialium, aut urbanorum commodorum & alijs temporibus, & me ipso Consule prætermiseris. mihi enim perspecta est & integritas, et magnitudo

animi tui:neq; ego inter me,atq; te quicquam interesse unquam duxi, præter uoluntatem institutæ uitæ:quòd me ambitio quædam ad honorum studium,te autẽ alia minimè reprehendenda ratio ad honestũ otium duxit:uera quidem laude probitatis, diligentiæ, religionis neq; me tibi, neq; quenquam antepono: amoris uerò erga me,cùm à fraterno amore,domesticoq; discessi, tibi primas defero.uidi enim, uidi, penitusq; perspexi, in meis uarijs temporibus & solicitudines, & lætitias tuas. fuit enim mihi sæpe & laudis nostræ gratulatio tua iucunda,& timoris cõsolatio grata. Quin mihi nunc te absente non solùm consilium,quo tu excellis, sed etiam sermonis communicatio, quæ mihi suauissima tecum solet esse:maximè deest.quid dicam, in publica re? quo in genere mihi negligenti esse non licet.an in forensi labore?quem antea propter ambitionem sustinebam, nunc ut dignitatem tueri gratia possim? an in ipsis domesticis negotijs?in quibus ego cũ antea,tum uero post discessum fratris te,sermonesq; nostros desidero?postremò nõ labor meus, non requies:non negotium,non otium: non forenses res,non domesticæ:non publicæ,non priuatæ carere diutius tuo suauissimo,atq; amantissimo consilio,ac sermone possunt. Atq; harum rerum commemorationem uerecundia sæpe impediuit utriusq; nostrum.nunc autem ea

fuit

fuit necessaria propter eam parte͂ epistolæ tuæ, per quam te ac mores tuos mihi purgatos, ac probatos esse uoluisti. Atq; in ista incommodatione alienati illius animi, & offensi, illud inest tamen commodi, quòd & mihi, & cæteris amicis tuis nota fuit, & abs te aliquando testificata tua uoluntas omittendæ prouinciæ, ut quod unà non estis, non dissensione, ac dissidio uestro, sed uoluntate ac iudicio tuo factum esse uideatur. quare & illa quæ uiolata expiabu͂tur: & hæc nostra, quæ sunt sanctissimè conseruata, suam religionem obtinebunt. Nos hic in Rep. infirma, misera, commutabiliq; uersamur. credo enim te audisse, nostros equites penè à Senatu esse disiunctos. qui primùm illud ualde grauiter tulerunt, promulgatum ex S.C. fuisse, ut de ijs qui ob iudicandum pecunia͂ accepissent, quæreretur. qua in re decerne͂da cùm ego casu non affuissem, sensissemq; id equestre͂ ordinem ferre molestè, neq; apertè dicere, obiurgaui Senatum, ut mihi uisus sum, summa cum autoritate, & in causa non uerecunda, admodum grauis, & copiosus fui. Ecce aliæ deliciæ equitum uix ferendæ, quas ego non solùm tuli, sed etiam ornaui. Asiani, qui de Censoribus conduxerunt, questi in Senatu, se cupiditate prolapsos, nimium magno conduxisse: ut induceretur locatio, postulauerunt. ego princeps in adiutoribus, atq; adeò secundus. nam,

ut illi auderent hoc postulare, Crassus eos impulit. inuidiosa res, turpis postulatio, & confessio temeritatis. summum erat periculum, ne si nihil impetrassent, planè alienarentur à Senatu. huic quoq; rei subuentum est maximè à nobis, perfectumq́; ut frequẽtißimo Senatu, et libentißimo uterẽtur: multaq́; à me de ordinum dignitate, & concordia dicta sunt Cal. Dec. et postridie: neq; adhuc res confecta est, sed uoluntas Senatus perspecta. unus enim contradixerat Metellus COS. *des. diu erat dicturus, ad quem propter diei breuitatem peruentum non est, heros ille noster Cato. sic ego conseruans rationem, institutionemq́; nostram, tueor ut possum, illam à me conglutinatam concordiam. sed tamen quoniam ista sunt infirma, munitur quadam nobis ad retinendas opes nostras tuta, ut spero, uia, quam tibi literis satis explicare nõ possum, significatione parua ostendam tamen. utor Pompeio familiarißimè. uideo quid dicas. cauebo quæ sunt cauẽda, ac scribam aliàs ad te de meis consilijs capessendæ Reip. plura. Luccium scito Consulatum habere in animo statim petere. duo enim soli dicuntur petituri. Cæsar cum eo coire per Arrium cogitat, & Bibulus cum hoc se putat per C. Pisonem posse coniungi. Rides? non sunt hæc ridicula, mihi crede. quid aliud scribam ad te? quid? multa sunt, sed in aliud tempus. te si expectari*

pectari uelis, cures ut sciam. Iam illud molestè rogo, quod maximè cupio, ut quamprimum uenias. Non. Dec. Vale.

CICERO ATTICO S.

Nihil mihi nunc scito tam deesse, quàm hominem eum, quicum omnia, quæ me cura aliqua afficiunt, unà communicē, qui me amet, qui sapiat, quicum loquar, nihil fingam, nihil dißimulem, nihil obtegā. abest enim frater ἀφελέστατος, & amantißimus Metellus. non homo, sed litus atq; aër, & solitudo mera. Tu autem qui sæpißimè curam, & angorem animi mei sermone, & consilio leuasti tuo: qui mihi & in publica re socius, & in priuatis omnibus conscius, & omnium meorū sermonum, & consiliorum particeps esse soles: ubinā es? ita sum destitutus, ut tantum requietis habeam, quantum cum uxore, & filiola, & mellito Cicerone consumitur. nam illæ ambitiosæ nostræ, fucosæq; amicitiæ sunt in quodam splendore forensi, fructum domesticum non habent. itaq; cùm bene cōpleta domus est, tempore matutino, cùm ad forum stipati gregibus amicorum descēdimus, reperire ex magna turba neminē possumus, quocū aut iocari liberè, aut suspirare familiariter poßimus. Quare te expectamus, te desideramus, te iā etiā accersimus. multa sunt enim, quæ me solicitant, anguntq;: quæ mihi uideor, aureis nactus tuas, unius

ambulationis sermone exhaurire posse. ac domesticarum quidem solicitudinum aculeos oẽs, & scrupulos occultabo, neq; ego huic epistolæ, atq; ignoto tabellario committam. atq; hi (nolo enim te permoueri) non sunt permolesti, sed tamen insident & urgent, & nullius amantis consilio, aut sermone requiescunt. In Rep. uerò, quanquam animus est præsens, tamẽ uoluntas etiam atq; etiam ipsa me deficit. nam ut ea breuiter, quæ post tuum discessum acta sunt, colligam, iã exclames necesse est, res Romanas diutius stare non posse. etenim post profectionem tuã primus (ut opinor) introitus fuit in causam fabulæ Clodianæ: in qua ego nactus, ut mihi uidebar, locum resecandæ libidinis, & coërcendæ iuuentutis, uehemẽs fui, & omneis profudi uires animi, atq; ingenij mei: non odio adductus alicuius, sed spe non corrigendæ, sed sanandæ ciuitatis. Afflicta Resp. est empto, constupratoq; iudicio. uide quæ sint postea consecuta. Consul est impositus is nobis, quem nemo præter nos philosophos aspicere sine suspirio posset. Quantum hoc uulnus: facto S.C. de ambitu, de iudicijs, nulla lex perlata: exagitatus Senatus, alienati equites Rom. sic ille annus duo firmamenta Reip. per me unum constituta euertit. nam & Senatus autoritatem abiecit, & ordinum concordiam disiunxit. Instat hic nunc ille annus egregius. eius initiũ eiusmodi

modi fuit, ut anniuersaria sacra iuuẽtutis non committerentur. nam M. Luculli uxorẽ Memmius suis sacris initiauit. Menelaus ægre id passus diuortium fecit: quanquam ille pastor Idæus Menelaum solum contempserit: hic noster Paris tam Menelaũ, quàm Agamemnonem liberum non putauit. Est autem C. Herennius quidam Trib. pl. quem tu fortasse ne nosti quidẽ, tametsi poteris nosse. tribulis enim tuus est, & Sextus pater eius numos uobis diuidere solebat. is ad plebem P. Clodium traducit, idemq́; fert, ut uniuersus populus in campo Martio suffragiũ de re Clodij ferat. hunc ego accepi in Senatu, ut soleo: sed nihil est illo homine lentius. Metellus est Consul egregius, & nos amat, sed imminuit autoritatẽ suam, quòd habere dicit causam promulgatam. illud idem de Clodio. Auli autem filius, ò Dij immortales, quàm ignauus ac sine animo, miliesq́; dignus, qui Palicano, sicut facit, os ad malè audiendum quotidie præbeat! Agraria autem promulgata est à Flauio sanè leuis, eadem ferè, quæ fuit Plotia. sed interea πολιτικὸς ἀνὴρ, οὐδ' ὄναρ quisquam inueniri potest: qui poterat, familiaris noster (sic est enim: uolo te hoc scire) Pompeius togulam illam pictam silentio tuetur suam. Crassus uerbum nullũ contra gratiam. cæteros iam nosti: qui ita sunt stulti, ut amissa Rep. piscinas suas fore saluas sperare

uideantur. unus est, qui curet, constantia magis & integritate, quàm (ut mihi uidetur) cõsilio, aut ingenio, Cato, qui miseros publicanos, quos habuit amantissimos sui, tertium iam mensem uexat, neq; ijs à Senatu respõsum dari patitur. ita nos cogimur reliquis de rebus nihil decernere ante, quàm publicanis responsum sit. quare etiam legationes reiectũ iri puto. Nunc uides quibus fluctibus iactemur: & si ex ijs quæ scripsimus, tamen etiam à me non scripta perspicis: reuise nos aliquãdo: & quanquam sunt hæc fugienda, quò te uoco, tamen fac ut amorem nostrum tanti æstimes, ut eò uel cum his molestijs peruenire uelis. nam ne absens censeare, curabo edicendum, & proponendum locis omnibus. sub lustrum autem censeri, germani negotiatoris est. Quare cura, ut te quãprimum uideamus. Vale. XI. Cal. Febr. Q. Metello, & L. Afranio COSS.

CICERO ATTICO S.

NOn modò, si mihi tantum esset otij, quãtum est tibi: uerũ etiã, si tam breueis epistolas uelim mittere: (quod tu soles facere) te superarem, & in scripto multò essem crebrior, quàm tu. sed ad summas, atq; incredibiles occupationes meas accedit, quòd nullam à me epistolam ad te sino absq; argumento, ac sententia uenire. & primũ tibi (ut æquum est) ciui amanti patriam, quæ sunt in Rep. exponam: deinde

deinde quoniã tibi amore nos proximi ſumus, ſcribemus etiam de nobis ea, quæ ſcire te non nolle arbitramur. Atq; in Rep. nunc quidem maximè Gallici belli uerſatur metus. nã Edui fratres noſtri pugnãt: Sequani malè pugnarunt: & Heluetij ſine dubio ſunt in armis, excurſioneſq; in prouinciam faciunt. Senatus decreuit, ut Conſules duas Gallias ſortirentur, delectus haberetur, uacationes ne ualerent, legati cum autoritate mitterentur, qui adirent Galliæ ciuitates, darentq; operam ne hæ cum Heluetijs ſe iungerẽt. Legati ſunt Q. Metellus Creticus, & L. Flaccus, &, τὸ ἐπὶ τῇ φακῇ μύρον. Lentulus Clodiæ filius. Atq; hoc loco illud non queo præterire, quod cùm de conſularibus mea prima ſors exiſſet, una uoce Senatus frequens retinendum me in Vrbe cenſuit. hoc idem poſt me Pompeio accidit: ut nos duo quaſi pignora Reip. retineri uideremur. quid enim ego aliorũ in me ἐπιφωνήματα expectẽ, cùm hæc domi innaſcantur? Vrbanæ autem res ſic ſe habent. Agraria lex à Flauio Trib. pl. uehemẽter agitabatur auctore Pompeio: quæ nihil populare habebat, præter auctorem. Ex hac ego lege, ſecunda cõcionis uoluntate omnia illa tollebam, quæ ad priuatorum incommodum pertinebãt: liberabam agrum eum, qui P. Mutio, L. Calphurnio COSS. publicus fuiſſet: Syllanorũ hominum poſſeſſiones confirmabã. Volateranos,

& Ari

& Artemitanos, quorum agrum Sylla publicarat, neq; diuiserat, in sua possessione retinebā: unam rationem nō reÿciebam, ut ager hac aduentitia pecunia emeretur, quæ ex nouis uectigalibus per quinquennium reciperetur. Huic toti rationi agrariæ Senatus aduersabatur, suspicans Pompeio nouam quandam potentiam quæri. Pompeius uerò ad uoluntatē perferendæ legis incubuerat. Ego autem magna cum agrariorum gratia confirmabam omnium priuatorum possessiones. is enim est noster exercitus, hominum, ut tute scis, locupletium. Populo autem, Pompeiq; (nam id quoq; uolebam) satisfaciebam emptione: qua constituta diligenter, & sentinam Vrbis exhauriri, & Italiæ solitudinem frequentari posse arbitrabar. Sed hæc tota res interpellata bello refrixerat. Metellus est Consul sanè bonus, & nos admodum diligit. ille alter ita nihil est, ut planè, quid erit, nesciat. Hæc sunt in Rep. nisi illud etiā ad Remp. putes pertinere: Herennium quendam Trib. pl. tribulem tuum, sanè hominem nequam, atque egentem, sæpe iam de P. Clodio ad plebem traducendo agere cœpisse. huic frequenter interceditur. hæc sunt (ut opinor) in Rep. Ego autem, ut semel Nonarum illarum Decembrium iunctam inuidiæ, ac multorum inimicitÿs eximiā quandam, atq; immortalem gloriam consecutus sum; non destiti eadem animi magnitudine

in

in Rep. uersari, & illam institutam, ac susceptam dignitatem tueri. sed postea quàm primùm Clodij absolutione leuitatem: infirmitatemq; iudiciorum perspexi: deinde uidi nostros publicanos facile à Senatu disiungi, quanquam à meipso non diuellerentur: tum autem beatos homines (hos piscinarios dico, amicos tuos) non obscurè nobis inuidere: putaui mihi maiores quasdam opes, & firmiora præsidia esse quærenda. itaq; primùm eum, qui nimium diu de rebus nostris tacuerat, Pompeium adduxi in eam uoluntatem, ut in Senatu non semel, sed sæpe, multisq; uerbis suis mihi salutem imperij, atq; orbis terrarum adiudicarit: quod non tam interfuit mea (neq; enim illæ res aut ita sunt obscuræ, ut testimonium: aut ita dubiæ, ut laudationem desiderent) quàm Reip. quòd erant quidam improbi, qui contentionẽ fore aliquam mihi cum Pompeio, ex illarum rerum dissensione, arbitrarentur. Cum hoc ego me tanta familiaritate coniunxi, ut uterq; nostrum in sua ratione munitior, & in Rep. firmior hac coniunctione esse posit. odia autem illa libidinosæ, & delicatæ iuuentutis, quæ erant in me incitata, sic mitigata sunt quadam comitate mea, me unum ut omnes illi colant. nihil iam denique à me asperum in quenquam fit, nec tamen quicquam populare ac dissolutum, sed ita temperata tota ratio est, ut Reipub. constantiam præ-

stem-

stem: priuatis rebus meis propter infirmitatem bonorum, iniquitatem malorum, odium in me improborum adhibeam quandam cautionem, & diligentiam. atq; ita tamen nouis amicitijs implicati sumus, ut crebrò mihi uafer ille Siculus insusurret Epicarmus cantilenam illam suam: νῆφε, καὶ μέμνασο ἀπιστεῖν, ἄρθρα ταῦτα τῶν φρενῶν. ac nostræ quidem rationis, ac uitæ quasi quandam formam (ut opinor) uides. De tuo autem negotio sæpe ad me scribis, cui mederi nunc non possumus. est enim illud S. C. summa pedariorum uoluntate, nullius nostrum autoritate factum. nam quòd me non esse adscriptum uides, ex ipso S. C. intelligere potes. aliam rem tum relatam. Hoc autem, De populis liberis, sine caussa additum, & ita factum est à P. Seruilio filio, qui in postremis sententiam dixit: sed immutari hoc tempore non potest. Itaq; conuentus, qui initiò celebrabantur, iamdiu fieri desierũt. Tu si tuis blanditijs tamen à Sicyonijs numulorum aliquid expresseris, uelim me facias certiorem. Commentarium Consulatus mei Græcè compositum misi ad te. in quo siquid erit, quod homini Attico minus Græcum, eruditumq; uideatur, nõ dicam, quod tibi (ut opinor) Panormi Lucullus de suis historijs dixerat, se quo facilius illas probaret Romani hominis esse, iccirco barbara quædam et obsoleta dispersisse: apud me siquid erit huiusmodi

modi me imprudente erit, & inuito. Latinum si perfecero, ad te mittam. tertium poëma expectato, ne quod genus à me ipso laudis meæ prætermittatur. Hic tu caue dicas, τίς πατέρ' αἰνήσει. si est enim apud homines quicquam, quod potius sit, laudetur, nos uituperemur, qui non potius alia laudemus: quanquam nõ ἐγκωμιαστικὰ sunt hæc, sed ἱστορικὰ quæ scribimus. Quintus frater purgat se mihi per literas, & affirmat nil à se cuiquam de te secus esse dictum. uerùm hæc nobis coràm summa cura & diligentia sunt agenda. tu modò nos reuise aliquando. Coßinius hic, cui dedi literas, ualde mihi bonus homo, & non leuis, & amans tui uisus est, & talis qualẽ esse eum tuæ mihi literæ nuntiarant. Vale. Idib. Martijs.

CICERO ATTICO S.

CVm è Pompeiano me Romã recepissem ad IIII. Id. Maij, Cincius noster eam mihi abs te epistolam reddidit, quam tu Idib. Febr. dederas. ei nunc epistolæ literis his respondebo. Ac primùm tibi perspectum esse iudicium de te meum lætor. deinde te in ijs rebus, quæ mihi asperius à nobis atque à nostris, & iniucundius actæ uidebantur, moderatißimum fuisse, uehementißimè gaudeo: idq; neq; amoris mediocris & ingenij summi, ac sapientiæ iudico. qua de re cum ad me ita suauiter, diligenter, officiosè, humaniter scripseris, ut non

modò

modo hortari te amplius non debeam, sed ne expectare quidem abs te, aut ab ullo homine tantum facilitatis ac mansuetudinis potuerim: nihil duco esse commodius, quàm de his rebus nihil amplius scribere. cùm erimus congreßi, tũ siquid res feret, coràm inter nos conferemus. Quod ad me de Rep. scribis, disputas tu quidẽ & amanter, & prudentnr, & à meis consilijs ratio tua non abhorret. nam neq; de statu nobis nostræ dignitatis est recedendum, neq; sine nostris copijs intra alterius præsidia ueniendum: & is de quo scribis, nihil habet amplum, nihil excelsum, nihil non summissum atque populare. ueruntamen fuit ratio mihi fortasse ad tranquillitatem meorum temporum non inutilis, sed mehercule Reipub. multò etiam utilior, quàm mihi, ciuiũ improborum impetus in me reprimi, cùm hominis amplißima fortuna, autoritate, gratia fluctuantem sententiam confirmassem, & à spe malorum ad mearum rerum laudem conuertissem. quod si cum aliqua leuitate mihi faciendum fuisset, nullam rem tanti æstimassem: sed tamẽ à me ita acta sunt omnia, non ut ego illi assentiens leuior, sed ille me probans grauior uideretur. reliqua sic à me aguntur, & agentur, ut nõ committamus, ut ea quæ geßimus, fortuitò geßisse uideamur. eos bonos uiros, illos quos significas, & eam quam mihi dicis obtigisse, σπαρτάν, non modò nunquam

dese

deseram, sed etiam si ego ab illa deserar, tamen in mea pristina sententia permanebo. Illud tamen uelim existimes, me hanc uiam optimatum post Catuli mortem nec præsidio ullo, nec comitatu tenere. nam ut ait Rhinton, ut opinor, οἱ μὲν παρ' οὐδέν εἰσιν, οἷς δ' οὐδὲν μέλει. mihi uerò ut inuideant piscinarij nostri, aut scribam ad te aliâs, aut in congressum nostrum reseruabo. à curia autem nulla me res diuellet: uel quòd ita rectum est: uel quòd rebus meis maximè consentaneum: uel quòd à Senatu quanti fiam, minimè me pœnitet. De Sicyonijs (ut scripsi ad te antea) non multum spei est in Senatu. nemo est enim iam, qui queratur. quare, si id expectas, longum est: alia uia, si qua potes, pugna. cùm est actum, neq; animaduersum est ad quos pertineret, & raptim in eam sententiam pedarij concurrerunt. inducendi S. C. maturitas nondum est: quòd neq; sunt, qui querantur: & multi partim maleuolentia, partim opinione æquitatis delectantur. Metellus tuus est egregius Consul. unum reprehendo, quòd otium è Gallia non magnopere nuntiari gaudet. cupit, credo, triumphare. hoc uellem mediocrius: cætera egregia. Auli filius uerò ita se gerit, ut eius Consulatus non Consulatus sit, sed magni nostri ὑπώπιον. De meis scriptis misi ad te Græcè perfectum Consulatum meum. cum librum L. Coßinio dedi. puto te Latinis meis delectari,

huic autem Græco Græcũ inuidere. alij si scripserint, mittemus ad te: sed, mihi crede, simulatq; hoc nostrũ legerunt, nescio quo pacto retardantur. Nunc (ut ad rem meam redeam) L. Papirius Pætus, uir bonus, amatorq; noster, mihi libros eos, quos Ser. Clodius reliquit, donauit. cũ mihi per legem Cinciam licere capere Cincius amicus tuus diceret, libẽter dixi me accepturũ, si attulisset. nunc si me amas, si te à me amari scis, enitere per amicos, cliẽtes, hospites, libertos deniq; ac seruos tuos, ut scheda nequa deperea. nã & Græcis his libris, quos suspicor, & Latinis, quos scio illum reliquisse, mihi uehementer opus est. Ego autem quotidie magis, quod mihi de forensi labore temporis datur, in his studijs conquiesco. Per mihi, per inquam gratum feceris, si in hoc tam diligens fueris, quàm soles in his rebus quas me ualde uelle arbitraris. ipsiusq; Pæti tibi negotia commendo: de quibus tibi ille ages maximas gratias. & ut iam inuisas nos, non solùm rogo, sed etiã suadeo. Vale.

M. T.

M. T. CICERONIS EPIST. AD T. POMPONIVM ATTICVM LIB. II.

CICERO ATTICO S.

CA L. Iun. eunti mihi Antium, & gladiatores M. Metelli cupidè relinquēti, uenit obuiam tuus puer. is mihi literas abs te, & commentarium Consulatus mei Græcè scriptum reddidit. in quo lætatus sum, me aliquanto antè de ijsdem rebus Græcè item scriptum librum L. Coßinio ad te perferendum dedisse. nam si ego tuum antè legissem, furatum me abs te esse diceres. quanquam illa tua (legi enim libenter) horridula mihi atque incompta uisa sunt: sed tamen erant ornata hoc ipso, quòd ornamenta neglexerant: & , ut mulieres, ideo bene olere, quia nihil olebant, uidebantur. meus autem liber totum Isocratis μυροθήκιον, *atq; omnis eius discipulorum arculas, ac nonnihil etiam Aristotelica pigmenta consumpsit: quem tu Corcyræ, ut mihi alijs literis significas, strictim attigisti. post autem, ut arbitror, à Coßinio accepisti. quem tibi ego non essem ausus mittere, nisi eum lentè ac fastidiosè probauissem. quanquam ad me rescripsit iã Rhodo Poßidonius, se*

nostrum illud ὑπόμνημα cùm legeret, quod ego ad eum, ut ornatius de iisdem rebus scriberet, miseram, non modò non excitatum esse ad scribendum, sed etiam planè perterritum. Quid quæris? conturbaui Græcam nationem. ita, uulgo qui instabant, ut darem sibi quod ornarent, iam exhibere mihi molestiam destiterunt. tu, si tibi placuerit liber, curabis, ut & Athenis sit, & in cæteris oppidis Græciæ. uidetur enim posse aliquid nostris rebus lucis afferre. Oratiunculas autem & quas postulas, & plures etiam mittam, quoniam quidem ea quæ nos scribimùs adolescentulorum studiis excitati, te etiam delectant. fuit enim mihi commodum, quod in eis orationibus quæ Philippicæ nominantur, enituerit ciuis ille tuus Demosthenes, & quòd se ab hoc refractariolo iudiciali dicendi genere abiunxerit, ut σεμνότερός τις καὶ πολιτικώτερος uideretur, curare ut meæ quoque essent orationes, quæ consulares nominentur: quarum una est in Senatu Calend. Ian. altera ad populum de lege agraria, tertia de Othone, quarta pro Rabirio, quinta de proscriptorum filiis, sexta cùm prouinciam in cõcione deposui: septima, qua Catilinam emisi: octaua, quam habui ad populum postridie, quàm Catilina profugit: nona in concione quo die Allobroges inuocarunt: decima in Senatu Non. Decemb. sunt præterea duæ breues, quasi ἀπο-

σπασμ

σπασμάτια legis agrariæ. hoc totum σῶμα curabo ut habeas. & quoniam te cùm scripta, tum res meæ delectant, iisdem ex libris perspicies, & quæ gesserim, & quæ dixerim. at ni prospicies, ego me tibi non offerebam. Quod quæris, quid sit, quò te accersam: ac simul impeditum te negotiis esse significas: neque recusas, quin non modò si opus sit, sed etiam si uelim, accurras: nihil sanè est necesse, ueruntamen uidebare mihi tempora peregrinationis commodius posse distribuere. nimis abes diu, præsertim cùm sis in propinquis locis. neq; nos te fruimur, & tu nobis cares. ac nunc quidem otium est. sed si paulò plus furor Pulchelli progredi posset, ualde te ego istinc excitarem. uerùm præclarè Metellus impedit, & impediet. Quid quæris? est Consul φιλόπατρις, & (ut semper iudicaui) natura bonus. ille autem non simulat, sed planè Tribunus pleb. fieri cupit. qua de re cùm in Senatu ageretur, fregi hominem, & inconstantiam reprehendi, qui Romæ Tribunatum pl. peteret, cùm in Sicilia Aedilitatem sæpe dictitasset. sed neq; magnopere dixi esse nobis laborandum, quòd nihilo magis ei liciturum esset plebeio Rempublicam perdere, quàm similibus eius me Consule patriciis esset licitū. Iam cùm se ille septimo die uenisse à freto, neq; sibi obuiā quēquam prodire potuisse, & noctu se introisse dixisset, in eoq; se in concione iactasset: nihil ei

noui dixi accidisse: ex Sicilia septimo die Romam, tribus horis Roma Interamnam noctu introisse, item antè: nō esse itum obuiam, ne tum quidem, cùm iri maximè debuit. quid quæris? hominem petulantem modestum reddo, non solùm perpetua grauitate orationis, sed etiam hoc genere dictorum. Itaque iam familiariter cum ipso cauillor etiā, ac iocor. quin etiam cùm candidatum deducerem, is quærit ex me, Num consuessem Siculis locum gladiatoribus dare. Negaui. At ego, inquit, nouos patronos instituam. sed soror, quæ tantum habeat consularis loci, unum mihi solum pedem dat. Noli, inquam, de uno pede sororis queri, licet etiam alterum tollas. Non consulare inquies dictum: Fateor. sed ego odi illam malè consularem. ea est enim seditiosa, ea cum uiro bellum gerit, neq; solum cùm Metello, sed etiam cum Fabio, quòd eos mihi esse amicos molestè fert. Quod de agraria lege quæris, sanè iam uidetur refrixisse. Quod me quodammodo molli brachio de Pompeij familiaritate obiurgas, nolim ita existimes, me mei præsidij causa cum illo coniunctum esse: sed ita res erat instituta, ut si inter nos esset aliqua fortè dissensio, maximas in Repub. discordias uersari esset necesse: quod à me ita præcautum, atq; ita prouisum est, non ut ego de optima illa mea ratione decederem, sed ut ille esset melior, & aliquid de populari leuitate deponeret. quem de

meis

meis rebus, in quas eum multi incitarant, multò scito gloriosius, quàm de suis prædicare. sibi enim bene gesta, mihi conseruatæ Reipub. dat testimonium. hoc facere illum, mihi quàm prosit, nescio, Reipub. certè prodest. Quid si etiam Cæsarem, cuius nunc uenti ualde sunt secundi, reddo meliorem? num tantum obsum Reipub. quin etiam si mihi nemo inuideret, si omnes, ut erat æquum, fauerent, tamen non minus esset probanda medicina, quæ sanaret uitiosas partes Reipub. quàm quæ exsecaret. Nunc uerò cùm equitatus ille, quem ego in cliuo Capitolino te signifero ac principe collocaram, Senatum deseruerit: nostri autem principes digito se cœlum putent attingere, si muli barbati in piscinis sint, qui ad manum accedant: alij autem negligant: non'ne tibi satis prodesse uideor, si perficio, ut nolint obesse, qui possunt? nam Catonem nostrum non tu amas plus quàm ego: sed tamẽ ille optimo animo utens, & summa fide, nocet interdum Reipub. dicit enim tanquam Platonis πολιτείᾳ, non tanquam in Romuli fæce sententiam. Quid uerius quàm in iudicium uenire, qui ob rem iudicandam pecuniam acceperit? censuit hoc Cato. assensit Senatus. equites curiæ bellum, non mihi: nam ego dissensi. Quid impudentius publicanis renunciantibus? fuit tamen retinendi ordinis causa facienda iactura. restitit, & peruicit Cato. itaq; nunc Consule in

carcere incluso, sæpe item seditione commota, aspirauit nemo eorum, quorum ego concursu, itemq; Consules, qui post me fuerunt, Rempub. defendere solebant. Quid ergo istos, inquies, mercede conductos habebimus? Quid faciemus, si aliter non possumus? an libertinis, atq; etiam seruis seruiamus? sed, ut tu ais, ἄλις σπουδῆς. Fauonius meam tribum tulit honestius, quàm suã, Luceij perdidit. accusauit Nasicam inhonestè, ac modestè tamen dixit, ut Rhodi uideretur molis potius quàm Moloni operam dedisse. mihi, quòd defendissem, leuiter succensuit. nunc tamen petit iterum Reipublicæ causa. Luccius quid agat, scribam ad te, cùm Cæsarem uidero, qui aderit biduo. Quòd Sicyonij te lædunt, Catoni, & eius æmulatori attribuas Seruilio. Quid? ea plaga non'ne ad multos bonos uiros pertinet? sed si ita placuit, laudemus, deinde in dissensionibus soli relinquamur. Amalthea mea te expectat, & indiget tui. Tusculanum, & Pompeianum ualde me delectant, nisi quòd me illum ipsum uindicem æris alieni ære non Corinthio, sed hoc circunforaneo obruerunt. In Gallia speramus esse otium, Prognostica mea cum oratiunculis propediem expecta. & tamen, quid cogites de aduentu tuo, scribe ad nos. nam mihi Pomponia nuntiari iussit, te mense Quintili Romæ fore. id à tuis literis, quas ad me de accessu tuo mi-

feras, discrepabat. Pætus, ut antea ad te scripsi, omnes libros quos frater suus reliquisset, mihi donauit. hoc illius munus in tua diligentia positum est. si me amas, cura ut conseruentur, & ad me perferantur. hoc mihi nil potest esse gratius. & cum Græcos, tum uerò Latinos diligenter ut conserues, uelim. tuum esse hoc munusculum putabo. Ad Octauiũ dedi literas: cum ipso nil eram locutus. neq; enim ista tua negotia prouincialia esse putabam: neq; te in Toculionibus habebam. sed scripsi, ut debui, diligenter. Vale.

CICERO ATTICO S.

CVra, amabo te, Ciceronem nostrum. ei nos θεῖοι uidemur. πελλιναίων in manibus tenebam. & hercule magnum aceruum Dicæarchi mihi ante pedes extruxeram. O magnum hominem, et à quo multò plura didiceris, quàm de Procillio. Κορινθίων, καὶ Ἀθηναίων puto me Romæ habere. mihi hæredes. lege. hoc doceo. mirabilis uir est. Ηρώδης si homo esset, eum potius legeret, quàm unam literam scriberet: qui me epistola petiuit: ad te, ut uideo, comminus accessit. coniurasse mallem, quàm restitisse coniurationi, si illum mihi audiendum putassem.

De lolio sanus non es. de uino laudo. sed heus tu, ecquid uides Cal. uenire, Antonium nõ uenire? iudices cogi? nam ita ad me mittunt: Nigidium minari in concione, se iudicem, qui non affuerit, compellaturum. uelim tamen, si quid est

de Antonij aduentu, quod audieris, scribas me. & quoniam huc non uenis, cœnes apud nos utique pridie Calend. caue aliter facias. Cura ut ualeas.

CICERO ATTICO S.

PRimùm, ut opinor εὐαγγέλια. Valerius absolutus est Hortensio defendente. id iudicium Atilio condonatum putabatur. & Epicratē suspicor, ut scribis, lasciuum fuisse. etenim mihi caligæ eius, ut fasciæ cretatæ, non placebant. quid sit sciemus, cùm ueneris. Fenestrarū angustias quòd reprehendis, scito te Κύρου παιδείαν reprehendere. nam cùm ego idem istuc dicerem, Cyrus aiebat, radiorum τὰς διαφάσεις latis luminibus, non tam esse suaues. etenim ἔστω ὄψις μὲν, ἡ α: τὸ δὲ ὁρώμενον β, γ: ἀκτῖνες δὲ δ, καὶ ε: uides enim cætera. nam si κατὰ εἰδώλων ἐμπτώσεις uideremus, ualde laborarent εἴδωλα in angustijs. nunc fit lepidè illa ἔκχυσις radiorum. cætera si reprehenderis, nō feres tacitum, nisi siquid erit eiusmodi, quod sine sumptu corrigi poßit. Venio nūc ad mensem Ianuarium, & ad ὑπόστασιν nostram, ac πολιτείαν. in qua σωκρατικῶς εἰς ἑκάτερον, sed tamen ad extremum, ut illi solebant, τὴν ἀρέσκουσαν. Est res sanè magni consilij: nam aut fortiter resistendum est legi agrariæ, in quo est quædam dimicatio, sed plena laudis: aut quiescendum, quod est non dißimile atq; ire in

Solon

Solonium, aut Antium: aut etiã adiuuandum, quod à me aiunt Cæsarem sic expectare, ut non dubitet: nam fuit apud me Cornelius: hunc dico Balbum Cæsaris familiarem: is affirmabat illum omnibus in rebus meo & Pompeij consilio usurum, daturumq; operam, ut cum Pompeio Crassum coniungeret. Hîc sunt hæc, coniunctio mihi summa cum Pompeio, si placet, etiam cum Cæsare, reditus in gratiam cum inimicis. pax cum multitudine, senectutis otium. sed me κατάκλεισις mea illa commouet, quæ est in libro III,

Interea cursus, quos prima à parte iuuentæ,
Quosq; adeo Consul uirtute, animoq; petisti,
Hos retine, atq; auge famã, laudesq; bonorũ.

hæc mihi cũ in eo libro, in quo multa sunt scripta ἀριστοκρατικῶς, Calliope ipsa præscripserit, non opinor esse dubitandum, quin semper nobis uideatur εἷς οἰωνὸς ἄριστος, ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης. sed hæc ambulationibus compitalitijs reseruemus. Tu pridie Compitalia memento. balneum calfieri iubebo: et Pomponiam Terentia rogat: matrem adiungemus. Θεοφράστου περὶ φιλοτιμίας affer mihi de libris Quinti fratris. Vale.

CICERO ATTICO S.

FEcisti mihi pergratum, quòd Serapionis librum ad me misisti: ex quo quidem ego (quod inter nos liceat dicere) millesimã partem

nix intelligo. pro eo tibi præsentem pecuniam solui imperaui, ne tu expensum muneribus ferres. At quoniam numorum mentio facta est, amabo te, cura ut cum Ticinio, quoquomodo poteris, transigas. si in eo, quod ostenderat nõ stat, mihi maximè placet ea, quæ malè empta sunt, reddi, si uoluntate Pomponiæ fieri poterit: si ne id quidem, numi potius reddantur, quàm ullus sit scrupulus. ualde hoc uelim antequam proficiscare, amanter, ut soles, diligenterq; conficias.

Clodius ergo, ut ais, ad Tigranẽ? uelim, Syrpiæ cõditione: sed facilè patior. accommodatius enim nobis est ad liberam legationem tempus illud, cùm et Quintus noster iam, ut speramus, in otio consederit, & iste sacerdos Bonæ Deæ cuiusmodi futurus sit, sciri poßit. interea quidẽ cum musis nos delectabimus animo æquo, imò uerò etiam gaudenti, ac libenti. neq; mihi unquam ueniet in mentem Crasso inuidere, neque pœnitere, quòd à me ipse non desciuerim. De geographia, dabo operam, ut tibi satisfaciam: sed nihil certi polliceor. magnum opus est: sed tamen, ut iubes, curabo, ut huius peregrinationis tibi opus extet. tu quicquid indagaris de Repub. et maximè quos Consules futuros putes, facito ut sciam. tametsi nimis sum curiosus: statui enim nihil iam de Repub. cogitare. Terentiæ saltum perspeximus. quid quæris? præter quercum Dodonæam nihil desideramus, quo

minus Epeirum ipsam possidere uideamur. Nos circiter Calend. aut in Formiano erimus, aut in Pompeiano. tu si in Formiano non erimus (si nos amas) in Pompeianum uenito. id & nobis erit periucundum, & tibi non sanè deuium. De muro, imperaui Philotimo, ne impediret quo minus id fieret, quod tibi uideretur. censeo tamen, adhibeas Vectium. his temporibus, tam dubia uita optimi cuiusque, magni æstimo unius æstatis fructum palæstræ Palatinæ, sed ita tamen, ut nihil minus uelim, quàm Pomponiam, & puerum uersari in timore ruinæ. Vale.

CICERO ATTICO S.

CVpio equidem, & iampridem cupio Alexandriam, reliquamq; Aegyptum uisere, & simul ab hac hominum satietate nostri discedere, & cum aliquo desiderio reuerti. sed hoc tempore, & ijs mittentibus, αἰδέομαι τρῶας καὶ τρωάδας ἑλκεσιπέπλους. quid enim nostri optimates, siqui reliqui sunt, loquentur? an me aliquo præmio de sententia esse deductum? πουλυδάμας μοι πρῶτος ἐλεγχείην ἀναθήσει Cato ille noster, qui mihi unus est pro centum millibus? quid uerò historiæ de nobis ad annos D C. *prædicarint? quas quidem ego multò magis uereor, quàm eorum hominũ, qui hodie uiuunt, rumusculos. sed opinor excipiamus, & expectemus. si enim deferetur, erit*

quod

quadã nostra potestas, & tum deliberabimus. & iam hercule est in non accipiendo nonnulla gloria. Quare siquid θεοφάνης tecum fortè contulerit, ne omnino repudiaris. de istis rebus expecto tuas literas, quid Arrius narret, quo animo se destitutum ferat, & qui Consules parentur, utrum (ut populi sermo) Pompeius, & Crassus, an ut mihi scribitur, cum Gabinio Ser. Sulpitius, & num quæ nouæ leges, et num quid noui omnino: et quoniam Nepos proficiscitur, cuinam Auguratus deferatur: quo quidem uno ego ab istis capi possum uidere ciuitatẽ meam. Sed quid ego hæc, quæ cupio deponere, & toto animo, atq; omni cura φιλοσοφεῖν? sic inquam in animo. sic uellem ab initio. Nunc uerò, quoniam quæ putaui esse præclara, expertus sum quàm essent inania: cum omnibus musis rationem habere cogito. tu tamen de Curtio ad me rescribe certius. & num quis in eius locum paretur. et quid de P. Clodio fiat: & omnia, quemadmodum tu polliceris, ἐπὶ σχολῆς scribe. & quo die Roma te exiturum putes, uelim ad me scribas, ut certiorem te faciam, quibus in locis futurus sim: epistolamq; statim des de his rebus, de quibus ad te scripsi. ualde enim expecto literas tuas. Vale.

CICERO ATTICO S.

QVòd tibi superioribus literis promiseram, fore ut opus extaret huius peregrinat

grinationis: nihil iam magnopere confirmo. sic enim sum complexus otium, ut ab eo diuelli non queam. itaq; aut libris me delecto, quorum habeo Antij festiuam copiam: aut fluctus numero: nam ad lacertas captandas tempestates non sunt idoneæ. à scribendo prorsus abhorret animus. etenim γεωγραφικὰ quæ constitueram, magnum opus est: ita ualde Eratosthenes, quem mihi proposueram, à Serapione, & ab Hipparcho reprehenditur. quid censes, si Tyrannio accesserit? & hercule sunt res difficiles ad explicandum, & ὁμοειδεῖς, nec tam possunt ἀνθηρογραφεῖσθαι, quàm uidebantur: & quod caput est, mihi quæuis satis iusta causa cessandi est. Quinetiam dubitem, an hic Antij considam, et hoc tempus omne consumam: ubi quidem ego mallem duumuirum, quàm Romæ fuisse. tu uerò sapientior Buthroti domum parasti. sed mihi crede, proxima est illi municipio hæc Antiatiū ciuitas. esse locum tam propè Romam, ubi multi sint, qui Vatinium nunquam uiderint? ubi nemo sit, præter me, qui quenquam ex uigintiuiris unum esse saluū uelit? ubi me interpellet nemo, diligant omnes? hic, hic nimirum πολιτευτέον. nam istic non solùm non licet, sed etiam tædet. itaq; ἀνέκδοτα: à nobis, quæ tibi uni legamus, Theopompino genere, aut etiam asperiore multò pangētur. neq; aliud iam quicquam πολιτεύομαι, nisi odisse improbos, et id ipsum nullo

cum

cum stomacho, sed potius cum aliqua scribendi uoluptate. Sed ut ad rem, scripsi ad Quæstores urb. de Quinti fratris negotio. uide quid narrent, ecq; spes sit denarij, an cistophoro Pompeiano iaceamus. Præterea de muro, statue quid faciẽdum sit. Aliud quid? etiam. quãdo te proficisci istinc putes, fac ut sciam. Vale.

CICERO ATTICO S.

DE Geographia etiam atq; etiam deliberabimus. Orationes à me autem duas postulas: quarum alteram non libebat mihi scribere, quia abscideram: alteram, ne laudarem eum, quem non amabam. sed id quoq; uidebimus. deniq; aliquid extabit, ne tibi planè cessasse uideamur. De Publio quæ ad me scribis, sanè mihi iucunda sunt: eaq; etiam uelim omnibus uestigijs indagata ad me afferas, cùm uenies: & interea scribas, siquid intelliges, aut suspicabere, & maximè de legatione quid sit acturus. equidem ante quàm tuas legi literas, in hominem ire cupiebam, nõ mehercule ut differrem cùm eo uadimoniũ. nam mira sum alacritate ad litigãdum. sed uidebatur mihi, siquid esset in eo populare, quòd plebeius factus esset, id amissurus. Quid enim? ad plebem transisti, ut Tigranem ires salutatum? narra mihi, Reges Armenij patritios salutare non solent? quid quæris? acueram me ad exagitãdam hanc eius legationem. quam si ille contemnit, & si (ut

ſcribis) bilem id commouet & latoribus, & auſpicibus legis curiatæ: ſpectaculũ egregium. hercule, uerum ut loquamur, ſubcontumclioſe tractatur noſter Publius: primùm qui cùm in domo Cæſaris quondam unus uir fuerit, nunc ne in uiginti quidem eſſe potuerit: deinde alia legatio dicta erat, alia data eſt: illa opima ad exigendas pecunias Druſio: ut opinor, Piſaurenſis nebuloni Vatinio reſeruatur: hæc ieiuna, ac bella relegatio datur ei, cuius Tribunatus ad iſtorum tempora reſeruatur. incende hominem, amabo te, quoad potes. Vna ſpes eſt ſalutis, iſtorum inter iſtos diſſenſio, cuius ego quadam initia ſenſi ex Curione. iam uerò Arrius Conſulatum ſibi ereptũ fremit. Megabocchus, & hæc ſanguinaria iuuent⁹ inimiciſsima eſt. accedat uerò, accedat etiam iſta rixa Auguratus. ſpero me præclaras de iſtis rebus epiſtolas ad te ſæpe miſſurũ. Sed illud quid ſit, ſcire cupio, quod iacu obſcurè, iã etiã ex ipſis qnq; uiris loqui quoſdam. quidnã id eſt? ſi eſt enim aliquid, plus eſt boni, quàm putaram. atq; hæc ſic uelim exiſtimes non me abs te κατὰ τὸ πρακτικὸν quærere, quòd geſtiat animus aliquid agere in Rep. Iam pridem gubernare me tædebat, etiam cùm licebat. nunc uerò, cùm cogar exire de naui non abiectis, ſed ereptis gubernaculis, cupio iſtorum naufragia ex terra intueri: cupio, ut ait tuus amicus Sopho-

e cles

cles, καὶ ὑπὸ στέγῃ. πυκνὰς ἀκοῦσαι ψεκάδας εὐδούσῃ φρενί. De muro, qd opus sit, uidebis. Castritianum mendum nos corrigemus, & tamen ad me Quintus CIↃ. CCIↃↃ. IↃↃↃ. *scripserat, non ad sororem tuam* HS XXX. *Terentia tibi salutem dicit. Cicero tibi mandat, ut Aristodemo idem de se respondeas, quod de fratre suo sororis tuæ filio respondisti. De Amalthea quod me admones, non negligemus. Cura ut ualeas.*

CICERO ATTICO S.

EPistolam cùm à te auidè expectarem ad uesperum, ut soleo, ecce tibi nuntius, pueros uenisse Roma. uoco, quæro, Ecquid literarum? negãt. Quid ais, inquam, nihilne à Pomponio? perterriti uoce, & uultu, confessi sunt se accepisse, sed excidisse in uia. quid quæris? permolestè tuli. nulla enim abs te per hos dies epistola inanis aliqua re utili, & suaui. nunc siquid in ea epistola, quàm antè diem XVI. *Calend. Maij dedisti, fuit historia dignum, scribe quamprimùm, ne ignoremus. sin nihil præter iocationem, redde id ipsum. & scito Curionem adolescentem uenisse ad me salutatum: ualde eius sermo de Publio cum tuis literis congruebat. ipse uerò mirandum in modum Reges odisse superbos. peræquè narrabat incensam esse iuuentutem, neque hæc ferre posse.*

bene

bene habemus. nos, si in iis spes est, opinor, aliud agamus. Ego me historiæ. quanquã licet me Sanscium putes esse. nihil me est inertius. Sed cognosce itinera nostra, ut statuas ubi nos uisurus sis. In Formianũ uolumus uenire Parilibus, inde (quoniam putas prætermittendum nobis esse hoc tempore cratera illum delicatum) Calend. Mayis de Formiano proficiscemur, ut Antij simus ad v. Non. Maij. ludi enim Antij futuri sunt a IIII. Calend. ad prid. Non. Maij. eos Tullia spectare uult. inde cogito in Tusculanum, deinde Arpinũ. Romam ad Calen. Iun. te aut in Formiano aut Antij aut in Tusculano: cura ut uideamus. Epistolam superiorem restitue nobis, & appinge aliquid noui. Vale.

CICERO ATTICO S.

SVbitò cùm mihi dixisset Cæcilius Quæstor puerum se Romam mittere, hæc scripsi raptim, ut tuos elicerẽ mirificos cum Publio dialogos, cùm eos, de quibus scribis, tum illum, quem addis, & ais longum esse quæ ad ea responderis, perscribere: illum uerò, qui nondum habitus est, quẽ illa βοῶπις, cùm è Solonio redierit, ad te est relatura: sic uelim putes, nihil hoc posse mihi esse iucũdius. si uerò quæ de me pacta sunt, ea non seruantur, in cælo sum, ut sciat hic noster Hierosolymarius traductor ad plebẽ, quã bonam meis putissimis orationibus

gratiam retulerit: quarum expecta diuinam παλινῳδίαν. etenim quātum coniectura auguramur, si erit nebulo iste cum ijs dynastis in gratia, nō modò de Cynico consulari, sed ne de istis quidem piscinarum Tritonibus poterit se iactare. non enim poterimus ulla esse in inuidia spoliati opibus, & illa senatoria potentia. Sin autem ab ijs dissentiet, erit absurdū in nos inuehi. uerūtamē inuehatur. Festinè, mihi crede, & minore sonitu, quàm putaram, orbis hic in Rep. est conuersus: citius omnino quàm potuit: id culpa Catonis, sed rursus improbitate istorum, qui auspicia, qui Aeliam legē, qui Iuniam, & Liciniā, qui Caeciliam, & Didiā neglexerunt, qui omnia remedia Reip. effuderunt: qui regna, qui praedia tetrarchis, qui immaneis pecunias paucis dederunt. Video iam quò inuidia trāseat, et ubi sit habitatura. nihil me existimaris neq; usu, neq; à Theophrasto didicisse, nisi breui tempore desiderari nostra illa tēpora uideris. etenim si fuit inuidiosa Senatus potētia: cùm ea non ad populum, sed ad treis homines immoderatos redacta sit, quidnam censes fore? proinde isti licet faciant, quos uolent, Consules Tribunos pl. deniq; etiā Vatinij strumam sacerdotij διβάφῳ uestiant: uidebis breui tempore magnos nō modò eos, qui nihil titubarunt, sed etiā illum ipsum, qui peccauit, Catonem. nam nos quidem, si per istum

tuum sodalem Publium licebit, σοφιστεύειν cogitamus, si ille cogitat, tantum duntaxat nos defendere, & quod est propriū artis huius, ἐπαγγέλλομαι ἄ. Δῆτα ἐπαμύνεσθαι ὅτε τις πρότερος χαλεπήνῃ. patria propitia sit: habet a nobis etiam si non plus, quam debitum est, plus certè, quam postulatum est. Malè uehi malo alio gubernante, quàm tam ingratis uectoribus bene gubernare. sed hæc coràm cōmodius. nunc audi quod quæris. Antium me ex Formiano recipere cogito ad v. Non. Maias. Antio uolo Non. Maÿs proficisci in Tusculanum, sed cùm è Formiano redicro (ibi esse uolo usq; ad prid. Calend. Maias) faciam statim te certiorem. Terentia tibi salutem. Κικέρων ὁ μικρὸς ἀσπάζεται Τίτον Ἀθηναῖον.

CICERO ATTICO S.

VOlo ames constantiam meam. ludos Antij spectare non placet: est enim ὑποσόλοικον, cùm uelim uitare omnium deliciarum suspicionē, repentè ἀναφαίνεσθαι non solùm delicatè, sed etiam ineptè peregrinantem. quare usq; ad Non. Maias te in Formiano expectabo. nunc fac ut sciam, quo die te uisuri sumus. Ab Appÿ foro hora quarta: dederam aliam paulò antè à Tribus Tabernis. Vale.

CICERO ATTICO S.

NArro tibi: planè relegatus mihi uideor, posteaquā in Formiano sum. dies enim

nullus erat, Antij cùm essem, quo die non melius scirem Romæ quid ageretur, quàm ij, qui erant Romæ. etenim literæ tuæ, non solùm quid Romæ, sed etiam quid in Rep. neq; solùm quid fieret, uerùm etiam quid futurum esset, indicabant. nunc nisi siquid ex præcedēte uiatore exceptum est, scire nihil possumus. quare quāquā iam te ipsum expecto, tamen isti pucro, quem ad me statim iussi recurrere, da ponderosam aliquam epistolam, plenam omnium nō modò actorum, sed etiam opinionū tuarum: ac diem, quo Roma sis exiturus, cura ut sciam. Nos in Formiano esse uolum⁹ usq; ad prid. Non. Maias, cò si antè eam diem non ueneris, Romæ te fortasse uidebo. nam Arpinum quid ego te inuitem? τρηχεῖ' ἀλλ' ἀγαθὴ κουροτρόφος, οὔτι ἔγωγε ἧς γαίης δύναμαι γλυκερώτερον ἄλλο ἰδέσθαι. Hæc igitur. Cura ut ualeas.

CICERO ATTICO S.

NEgent illi Publium Trib. pl. factū esse. hoc uerò regnum esse, ferri nullo pacto potest. emittat ad me Publius, qui obsignēt. iurabo Cneum nostrum, collegam Balbi Antij mihi narrasse, in auspicio fuisse. O suaues epistolas tuas uno tempore mihi datas duas: quibus εὐαγγέλια quæ reddā, nescio, deberi quidē planè fateor. sed uide συγκύρημα. emerseram cōmodè ex Antio in Appiā ad Treis Tabernas, ipsis Cerealibus, cùm in me incurri

Roma ueniens Curio meus ibidē ilico puer abs te cū epistolis. ille ex me, nihilne audissem noui? ego negare. Publius inquit, Tribunatū pl. petit. Quid ais? & inimicissimus quidē Cæsaris, & ut omnia, inquit, ista rescindat. Quid Cæsar, inquā? Negat se quicquā de illius adoptione tulisse. deinde suū, Memmij, Metelli Nepotis exprōpsit odiū. complexus iuuenē dimisi, properans ad epistolas. Vbi sunt, qui aiunt ζώσης φωνῆς μείζω ἐνέργειαν εἶναι? quanto magis uidi ex tuis literis, quam ex illius sermone, quid ageretur de ruminatione quotidiana, de cogitatione Publij, de lituis βοώπιδος, de signifero Athenione, de literis missis ad Cneū, de Theophanis, Memmijq; sermone. quātam porrò mihi expectationē dedisti conuiuij isti' ἀσελγοῦς? sum in cuririositate ὀξύπεινος. sed tamē facilè patior te id ad me συμπόσιον nō scribere: præsentē audire malo. Quod me, ut scribā aliquid, hortaris: crescit mihi quidē materies, ut dicis: sed tota res etiam nunc fluctuat κατὰ τὴν ὥραν τρυχῦς: quæ si desederit, magis erūt indicata, quæ scribam: quæ si statim à me ferre nō potueris, primus habebis tamē, & aliquandiu solus. Dicaarchum rectè amas: luculentus homo est, & ciuis haud paulò melior, quàm isti nostri ἀδικαίαρχοι. Literas scripsi hora decima Cerealibus, statim ut tuas legeram: sed eas eram daturus, ut putaram,

postridie ei, qui mihi primus obuiam uenisset. Terentia delectata est tuis literis, & impertit tibi multum salutis. καὶ Κικέρων ὁ φιλόσοφος τὸν πολιτικὸν τίτον ἀσπάζεται.

CICERO ATTICO S.

F*Acinus indignum: epistolam ἀνθωρὶ tibi à tribus Tabernis rescriptã ad tuas suauissimas epistolas neminẽ reddidisse? at scito eum fasciculũ, quò illam coniecerã, domum eo ipso die latum esse quo ego dederam, & ad me in Formianũ relatũ esse. itaq; tibi tuã epistolam iussi referri, ex qua intelligeres, quàm mihi tum illa gratæ fuissent. Romæ qđ scribis sileri ita putabã: at hercule in agris non siletur: nec iam ipsi agri regnum uestrum ferre possunt. si uerò in hanc τηλέπυλον ueneris λαιστρυγονίην, (Formias dico) qui fremitus hominum? quàm irati animi? quanto in odio noster amicus Magnus? cuius cognomẽ unà cum Crassi Diuitis cognomine consenescit. credas mihi uelim: neminẽ adhuc offendi, qui hæc tam lente, quàm ego fero, ferret. quare, mihi crede, φιλοσοφῶμεν. iuratus tibi possum dicere, nihil esse tanti. Tu si literas ad Sicyonios habes, aduola in Formianũ: unde nos prid. Non. Maij cogitamus. Vale.*

CICERO ATTICO S.

Q*Vantam tu mihi moues expectationem de sermone Bibuli? quantam de colloquio*

loquio βοώπιδος? quantã etiam de illo delicato cõuiuio? proinde ita fac uenias ad sitiẽtes aures. quanquam nihil est iam quod magis timendum nobis putẽ, quam ne ille noster Sampsiceramus, cùm se omnium sermonibus sentiet uapulare, & cùm has actiões εὐανατρέπτους uidebit, ruere incipiat. ego autem usq; eò sum eneruatus, ut hoc otio, quo nunc tabescim⁹, malim ἐντυραννεῖσθαι, quàm optima spe dimicare. De pangendo quod me crebro adhortaris, fieri nihil potest. basilicam habeo, non uillam, frequẽtia Formianorũ. at cõparem basilicæ? tribum Aemiliã. sed omitto uulgus. post horã quartã molesti cæteri non sunt. C. Arrius proximus est uicinus, imò ille quidẽ iam contubernalis. qui etiam se iccirco Romam ire negat, ut hic mecũ totos dies philosophetur. Ecce ex altera parte Sebosus ille Catuli familiaris. quò me uertam? statim mehercule Arpinum irem, ni te in Formiano cõmodissimè expectari uiderem, duntaxat ad prid. Non. Mai. uide enim quibus hominib⁹ aures sint deditæ meæ. occasionem mirificã, siquis nunc, dum ij apud me sunt, emere de me fundum Formianum uelit. & tamẽ illud probẽ. magnũ qd aggrediamur, & multæ cogitationis, atq; otij. sed tamẽ satisfiet à nobis, neq; parcetur labori. Vale.

CICERO ATTICO. S.

VT scribis, ita uideo, non minus incerta

in Rep. quàm in epistola tua, sed tamẽ ista ipsa me uarietas sermonũ, opinionũq; delectat. Romæ enim uideor esse, cùm tuas literas lego, & ut fit in tantis rebus, modò hoc, modò illud audire. illud tamẽ explicare nõ possum, quidnam inueniri poßit, nullo recusante, ad facultatem agrariã. Bibuli autẽ ista magnitudo animi in comitiorũ dilatione, quid habet nisi ipsius iudicium sine ulla correctione Reip? nimirũ in Publio spes est. fiat, fiat Tribun⁹ pl. si nihil aliud, ut eo citi⁹ tu ex Epeiro reuertare. nã ut illo tu careas, non uideo posse fieri, præsertim si mecũ aliqd uolet disputare, sed id qdẽ nõ dubiũ est, quin, siquid erit eiusmodi, sis aduolaturus. uerum ut hoc non sit, tamẽ seruet Remp. præclarum spectaculũ mihi ꝓpono, modò te cõsessore spectare liceat. Cùm hæc maximè scriberẽ, ecce tibi Sebosus. nondũ planè ingemuerã, Salue, inquit Arrius. hoc est Roma decedere? quos ego homines effugi, cùm in hos incidi? ego uerò in mõtes patrios, & ad incunabula nostra pergam, deniq; si solus nõ potuero, cum rusticis poti⁹, quàm cum ijs perurbanis, ita tamẽ, ut quoniam tu certi nihil scribis, in Formiano tibi præstoler usq; ad III. Non. Maias. Terentiæ pergrata est aßiduitas tua, & diligentia in cõtrouersia Muluiana. nescit omnino te communẽ causam defendere eorum, qui agros publicos poßideant. sed tamen tu aliquid

public

publicanis pendis: hæc etiam id recusat. ea tibi igitur, & Κικέρων ἀριστοκρατικώτατος παῖς salutem dicunt.

CICERO ATTICO S.

C*Oenato mihi & iam dormitanti pridie Calen. Maias epistola est illa reddita, in qua de agro Cãpano scribis. quid quæris? primùm ita me pupugit, ut somnum mihi ademerit, sed id cogitatione magis, quàm molestia. Cogitanti autẽ hæc ferè succurrebant. primùm ex eo, quod superioribus literis scripseras ex familiari te illius audisse, prolatũ iri aliquid, quod nemo improbaret, maius aliquid timueram: hoc mihi eiusmodi non uidebatur. deinde, ut me ego cõsoler, omnis expectatio largitiõis agrariæ in agrum Campanũ uidetur esse deriuata. qui ager, ut dena iugera sint, nõ amplius hominum quinq; millia potest sustinere. reliqua omnis multitudo ab illis abalienetur, necesse est. præterea, si ulla res est, quæ bonorum animos, quos iam uideo esse commotos, uehemẽtius posit incẽdere, hæc certè est, & eo magis, quòd portorijs Italiæ sublatis, agro Cãpano diuiso, quod uectigal superest domesticum, præter uicesimam? quæ mihi uidetur una conciũcula, clamore pedisequorũ nostrorũ esse peritura. Cneus quidẽ noster iam planè quid cogitet, nescio. φυσᾷ γὰρ οὐ σμικροῖσιν αὐλίσκοις ἔτι. ἀλλ' ἀγρίαις φύσαισι φορβειᾶς ἄτερ, qui*

quidem

quidē etiam istuc adduci potuerit. nam adhuc hoc ἐσοφίζετο, se leges Cæsaris probare, actiones ipsum præstare debere: agrariam legem sibi placuisse: potuerit intercedi nec'ne, nihil ad se pertinere: de Rege Alexandrino placuisse sibi aliquando confici: Bibulus de cœlo tum seruasset nec'ne, sibi querendum non fuisse: de publicanis, uoluisse illi ordini cōmodare: quicquid futurum fuerit, si Bibulus tum in forum descendisset, se diuinare non potuisse. Nunc uerò Sampsicerame quid dices? uectigal te nobis in mōte Antilibano constituisse, agri Campani abstulisse? quid, hoc quemadmodū obtinebis? Oppressos nos, inquit, tenebo exercitu Cæsaris: non mehercule me tu quidem tam isto exercitu, quàm ingratis animis eorum hominum, qui appellantur boni: qui mihi non modò præmiorum, sed ne sermonum quidem unquam fructum ullum, aut gratiam retulerunt. Quòd si in eam me partem incitarem, profectò iam aliquam reperirem resistendi uiam. nunc prorsus hoc statui, ut quoniam tanta controuersia est Dicæarcho familiari tuo cum Theophrasto amico meo, ut ille tuus τὸν πρακτικὸν βίον longè omnibus anteponat, hic autem τὸν θεωρητικόν, utriq; à me mos gestus esse uideatur. puto enim me Dicæarcho affatim satisfecisse: respicio nūc ad hanc familiam, quæ mihi non modò ut requiescam, permittit, sed reprehendit

quia

quia non semper quierim. quare incumbamus o noster Tite ad illa praeclara studia, & eò unde discedere non oportuit, aliquando reuertamur. Quod de Quinti fratris epistola scribis, ad me quoq; fuit πρόσθε λέων, ὄπιθεν δὲ. Quid dicam, nescio. nam ita deplorat primis uersibus mansionem suam, ut quemuis mouere poßit: ita rursus remittit, ut me roget ut annales suos emendem, & edam. illud tamẽ quod scribit animaduertas uelim, de portorio circũuectionis. ait se de consilij sententia rem ad Senatum reiecisse. nondum uidelicet meas literas legerat: quibus ad eum re consulta, & explorata perscripseram, non deberi. uelim siqui Graeci iam Romam ex Asia de ea causa uenerunt, uideas, & (si tibi uidebitur) ijs demonstres quid ego de ea re sentiam. si possum discedere, ne causa optima in Senatu pereat, ego satisfaciam publicanis: εἰ δὲ μὴ, (uerè tecum loquar) in hac re malo uniuersae Asiae, & negotiatoribus. nam eorum quoq; uehemẽter interest. hoc ego sentio ualde nobis opus esse. sed tu id uidebis. Quaestores autem, quaeso, num etiam de cistophoro dubitant? nam si aliud nihil erit, cùm erimus omnia experti, ego illud ne quidem contemnam quod extremum est. Te in Arpinati uidebimus, & hospitio agresti accipiemus, quoniam maritimum hoc contempsisti. Vale.

CIC

CICERO ATTICO S.

PRorsus, ut scribis, ita sentio. turbatur Sampsiceramus. nihil est, quod non timendum sit. ὁμολογουμένως τυραννίδα συσκευάζεται. quid enim ista repentina affinitatis cōiunctio, quid ager Campanus, quid effusio pecuniæ significant? quæ si essent extrema, tamen esset nimium mali: sed ea natura rei est, ut hæc extrema esse non poßint. quid enim eos hæc ipsa per se delectare possunt? nunquam huc uenissent, nisi ad alias res pestiferas aditus sibi compararent. Dij immortales. uerùm, ut scribis, hæc in Arpinati ad VI. circiter Idib. Maias non deflebimus, ne & opera, & oleum philologiæ nostræ perierit: sed conferemus tranquillo animo. neq; tam me εὐελπιστία consolatur, ut antea, quàm ἀδιαφορία, qua nulla in re tam utor, quàm in hac ciuili & publica. quinetiā quod est subinane in nobis, & nō ἀφιλόδοξον, (bellum est enim sua uitia nosse) id afficitur quadam delectatione. solebat enim me pungere, ne Sampsicerami merita in patriam ad annos DC maiora uiderentur, quàm nostra. Hac quidem cura certè iam uacuus sum. iacet enim ille sic ut Phocis Curiana stare uideatur. Sed hæc corám. tu tamen uideris mihi Romæ fore ad nostrum aduētum. quod sanè facilè patiar, si tuo commodo fieri poßit. sin ut scribis, ita uenies: uelim è Theophane expiscere, quonam in me ani

me ani

me animo sit Arabarches. quæ res scilicet κατὰ τὸ κηδεμονικὸν, & ad me ab eo quasi ὑποθήκας afferes, quemadmodum me geram. aliquid ex eius sermone poterimus περὶ τῶν ὅλων suspicari. Vale.

CICERO ATTICO S.

ACcepi aliquot epistolas tuas ex quibus intellexi quàm suspenso animo & solicito scire aueres, quid esset noui. Tenemur undiq;, neq; iam quo minus seruiamus, recusamus: sed mortem, et eiectionem, quasi maiora, timemus: quæ multò sunt minora. atq; hic status, qui una uoce omnium gemitur, neq; uerbo cuiusquã subleuatur: σκοπὸς est, ut suspicor illis, qui timent ullam cuiusquam largitionem relinquere. unus loquitur, & palàm aduersatur adolescẽs Curio. Huic plausus maximi cõsalutatio forẽsis perhonorifica, signa præterea beneuolentiæ permulta à bonis impertiuntur. Fufiũ clamoribus, & conuitijs, & sibilis consectantur. his ex rebus non spes, sed dolor est maior, cùm uideas ciuitatis uoluntatem solutam, uirtutem alligatam. Ac ne fortè quæras κατὰ λεπτὸν de singulis rebus, uniuersa res est eò deducta, spes ut nulla sit, aliquando non modò priuatos, uerũ etiam magistratus liberos fore. attamen in oppreßione sermo in circulis dũtaxat, & in cõuiuijs est liberior, quàm fuit uincere incipit timorem dolor, sed ita, ut omnia sint

plen

plenißima desperationis. Habet etiam Campana lex execrationem in coitione cādidatorum, si mentionem fecerint, quo aliter ager poßideatur, atq; ut ex legibus Iulijs. non dubitant iurare cæteri. Laterensis existimatur rectè fecisse, quòd Tribunatum pleb. petere destitit ne iuraret. sed de Repub. non libet plura scribere. Displiceo mihi, nec sine summo scribo dolore. me tueor, ut oppreßis omnibus, non demisse: ut tantis rebus gestis, parum fortiter. A Cæsare ualde liberaliter inuitor in legationem illam, sibi ut sim Legatus: atq; etiam libera legatio uoti causa datur. sed hæc & præsidij apud furorem Pulchelli non habet satis, & à fratris aduentu me ablegat: illa & munitior est, & non impedit quo minus adsim, cùm uelim: & hanc ego teneo, sed usurum me non puto. neq; tamen scit quisquam. non libet fugere. aueo pugnare. magna sunt hominum studia. sed nihil affirmo. tu hæc silebis. De Statio manumisso, & nonnullis alijs rebus angor equidem, sed iam prorsus occalui. tu, uellem ego & cuperē, adesses: nec mihi consilium nec cōsolatio deesset. sed ita te para, ut si inclamaro, aduoles. Vale.

CICERO ATTICO S.

M*Vlta me solicitant, & ex Reipub. tanto motu, et ex his periculis, quæ mihi ipsi intenduntur: & sexcenta sunt: sed mihi nil est molestius, quàm Statiū manumissum, nec meū*

impe

imperium, ac mitto imperium, nõ simultatem meam reuereri saltem? nec quid faciã scio: neque tantũ est in re, quantum est sermo. Ego autem ne irasci quidẽ possum ijs, quos ualde amo. tantum doleo, ac mirificè quidem. cætera in magnis rebus, minæ Clodij, cõtentionesq; quæ mihi proponuntur, modicè me tangunt. etenim uel subire eas uideor, mihi summa cum dignitate, uel declinare nulla cum molestia posse. Dices fortasse, Dignitatis ἅλις tãquam δρυός: saluti, si me amas, consule. Me miserum, cur non ades? nihil te profectò præteriret ego fortasse τυφλώττω, & nimium τῷ καλῷ προσπέπονθα. scito nihil unquam fuisse tam infame, tam turpe, tam peræque omnibus generibus, ordinibus, ætatibus offensum, quam hunc statũ, qui nũc est, magis mehercule, quàm uellem, non modò quàm putaram. populares isti iam etiam modestos homines sibilare docuerunt. Bibulus in cœlo est: nec quare. scio: sed ita laudatur, quasi unus homo nobis cũctando restituit rem. Põpeius, nostri amores, quod mihi summo dolori est, ipse se afflixit. neminem tenet. uoluntate, an metu necesse sit ijs uti, uereor. Ego autẽ neq; pugno cum illa causa propter illam amicitiam: neq; approbo, ne omnia improbẽ, quæ antea gessi. utor uia. populi sensus maximè in theatro, & spectaculis perspectus est. nam gladiatoribus quà dominus, quà ad-

uocati sibilis cōsciſsi: ludis Apollinaribus Diphilus tragœdus in nostrū Pompeium petulāter inuectus est. Nostra miseria tu es Magnus: millies coactus est dicere eadem. Virtutē istā, ueniet tēpus, cùm grauiter gemes: totius theatri clamore dixit, itemq; cætera. nam eiusmodi sunt ij uersus, uti in tempus ab inimico Pōpeij scripti esse uideantur. Si neq; leges, neq; mores cogunt, & cætera, magno cum fremitu & clamore sunt dicta. Cæsar cùm uenisset mortuo plausu, Curio filius est insecutus. huic ita plausum est, ut salua Rep. Pompeio plaudi solebat. tulit Cæsar grauiter. literæ Capuam ad Pompeium uolare dicebantur. inimici erant equitibus, qui Curioni stantes plauserant: hostes omnibus: Rosciæ legi, etiā frumentariæ minitabantur. sanè res erat perturbata. equidē malueram quod erat susceptum ab illis, silentio trāsiri: sed uereor ne non liceat. non ferunt homines, quod uidetur esse tamen ferendum. sed est iam una uox omniū magis odio firmata, quā præsidio. Noster autem Publius mihi minitatur, inimicus est. impendet negotiū: ad quod tu scilicet aduolabis. Videor mihi nostrū illū consularem exercitū bonorū omnium, etiam satis bonorū, habere firmiſsimum. Pompeius significat studiū erga me non mediocre. Idem affirmat uerbum de me illum non esse facturum. in quo non me ille fallit, sed ipse fallitur. Cosconio

mortuo,

mortuo, sum in eius locum inuitatus. id erat uocari in locũ mortui. Nil me turpius apud homines fuisset: neq; uerò ad istam ipsam ἀσφάλειαν quicquã alienius. sunt enim illi apud bonos inuidiosi: ego apud improbos meam retinuissem inuidiam, alienam assumpsissem. Cæsar me sibi uellet esse legatum. honestior hæc declinatio periculi. sed ego hoc non repudio. Quid ergo est? pugnare malo, nil tamen certi. iterum dico, Vtinam adesses: sed tamen, si erit necesse, arcessemus. Quid aliud? quid? hoc, opinor. certi sumus perisse omnia. quid enim ἀκκιζόμεθα tãdiu? sed hæc scripsi properãs, & mehercule timidè. posthac ad te aut si perfidelem habebo cui dem, scribã planè omnia: aut si obscurè scribã, tu tamen intelliges. in his epistolis me Lælium, te Furium faciam. cætera erunt ἐν αἰνίγμασιν. Hic Cæciliũ colimus & obseruamus diligẽter. Edicta Bibuli audio ad te missa. ijs ardet dolore & ira noster Põpeius. Vale.

CICERO ATTICO S.

ANicato, ut te uelle intellexeram, nullo loco defui. Numestium ex literis tuis studiosè scriptis, libenter in amicitiam recepi. Cæciliũ quibus rebus possum tueor diligẽter. Varro satisfacit nobis. Põpeius amat nos, charosq; habet. Credis? inquies. Credo: prorsus mihi persuadet. sed quia, ut uideo, pragmatici homines omnibus historicis præceptis, uersibus denique

cauere iubent, & uetant credere: alterũ facio, ut caueam: alterum, ut non credam facere non possum. Clodius adhuc mihi denuntiat periculum. Pompeius affirmat non esse periculũ: adiurat: addit etiam se prius occisurum iri ab eo, quàm me uiolatũ iri. tractatur res. simul quid erit certi, scribam ad te. si erit pugnandum, arcessam ad societatem laboris. si quies dabitur, ab Amalthea te non cõmouebo. De Rep. breuiter ad te scribam: iam enim, charta ipsa ne nos prodat, pertimesco. itaq; posthac, si erunt mihi plura ad te scribenda, ἀλληγορίαις obscurabo. nũc quidem nouo quodam morbo ciuitas moritur: ut cùm omnes ea quæ sunt acta improbent, querãtur, doleant, uarietas in re nulla sit, aperteq; loquãtur, & iam clarè gemant: tamen medicina nulla afferatur. neq; enim resisti sine internecione posse arbitramur: nec uidemus, qui finis cedẽdi, præter exitiũ futurus sit. Bibulus hominũ admiratione & beneuolẽtia in cœlo est. edicta eius & conciones describunt & legunt. nouo quodam genere in summam gloriam uenit. populare nũc nil tam est, quàm odium popularium. hæc quò sint eruptura timeo. sed si dispicere quid cœpero, scribam ad te apertius. tu si me amas tantùm quantùm profectò amas: expeditus facito ut sis, si inclamaro ut accurras. sed do operã, & dabo, ne sit necesse. Quod scripseram, te Furiũ scripturum: nil

nil necesse est tuum nomen mutare. me faciam Lælium, & te Atticũ, neq; utar meo chirographo, neq; signo, si modò erũt eiusmodi literæ, quas in alienum incidere nolim. Diodotus mortuus est: reliquit nobis HS fortasse centies. Comitia Bibulus cum Archilochio edicto in ante diem X V. *Cal. Non. distulit. A Vibio libros accepi. poëta ineptus: nec tamen scit nihil, & est non inutilis. describo, & remitto. Vale.*

CICERO ATTICO S.

DE Repub. quid ego tibi subtiliter? tota perijt: atq; hoc est miserior, quàm reliquisti, quòd tum uidebatur, eiusmodi dominatio ciuitatẽ oppreßisse, quæ iucunda esset multitudini, bonis autẽ ita molesta, ut tamen sine pernicie: nunc repentè tãto in odio est omnibus, ut quorsum eruptura sit, horreamus. nam iracundiam atq; intemperantiam illorum sumus experti, qui Catoni irati, omnia perdiderunt. sed ita lenibus uti uidebantur uenenis, ut posse uideremur sine dolore interire. nunc uerò sibilis uulgi, sermonibus honestorum, fremitu Italiæ, uereor ne exarserint. Equidem sperabam, ut sæpe etiam loqui tecum solebam, sic orbẽ Reipublicæ esse conuersum, ut uix sonitum audire, uix impressam orbitam uidere possemus: & fuisset ita, si homines transitum tempestatis expectare potuissent: sed cùm diu occultè suspirassent, postea iam gemere, ad extrmum uerò

loqui omnes, & clamare cœperunt. Itaq; ille amicus noster insolens infamiæ, semper in laude uersatus, circunfluens gloria, deformatus corpore, fractus animo, quò se conferat, nescit: progressum præcipitem, inconstantem reditum uidet: bonos inimicos habet, improbos ipsos non amicos. ac uide molliciem animi: nō tenui lacrymas, cùm illum ante VIII. *Calen. Sext. uidi de edictis Bibuli concionantem, qui antea solitus esset iactare se magnificētissimè illo in loco, summo cum amore populi, cunctis fauentibus. Vt ille tum humilis, ut demissus erat: ut ipse etiam sibi, non ijs solū qui aderāt, displicebat. O spectaculum uni Crasso iucundum, cæteris non item. nam quia deciderat ex astris, lapsus potius, quàm progressus uidebatur. & ut Apelles si Venerem, aut si Protogenes Ialysum illū suum cœno oblitum uideret, magnum, credo, acciperet dolorem: sic ego hunc, omnibus à me pictum, & politum artis coloribus, subitò deformatum non sine magno dolore uidi. quanquam nemo putabat propter Clodianum negotium me illi amicum esse debere. tamen tantus fuit amor, ut exhauriri nulla posset iniuria. itaque Archilochia in illum edicta Bibuli populo ita sunt iucunda, ut eum locum, ubi proponuntur, præ multitudine eorum qui legunt, trāsire nequeamus: ipsi ita acerba, ut tabescat dolore: mihi mehercule*

molesta,

molesta, quòd & eum quem semper dilexi, nimis excruciant : & timeo, tam uehemens uir, tamq; acer in ferro, & tam insuetus cõtumeliæ ne omni animi impetu, dolori & iracũdiæ pareat. Bibuli qui sit exitus futurus, nescio ut nunc res se habet, admirabili gloria est. qui cũ omnia in mensem Oct. distulisset : quòd solet ea res populi uoluntatẽ offendere, putarat Cæsar oratione sua posse impelli concionem, ut iret ad Bibulum. multa cùm seditiosissimè diceret, uocem exprimere non potuit. Quid quæris? sentiunt se nullam ullius partis uolũtatem tenere, eo magis uis nobis est timenda. Clodius inimicus est nobis. Pompeius confirmat, eum nil esse facturũ contra me. mihi periculosum est credere. ad resistendum me paro. studia spero me summa habiturum omniũ ordinum. te cùm ego desidero, tum uerò res ad tempus illud uocat. plurimum cõsilij, animi, præsidij deniq; mihi, si te ad tempus uidero, accesserit. Varro satis mihi facit. Põpeius loquitur diuinitus. spero nos aut cũ summa gloria, aut certè sine molestia esse discessuros. Tu quid agas, quemadmodum te oblectes, quid cum Sicyonijs egeris, ut sciam cura. Vale.

CICERO ATTICO S.

QVam uellem Romæ mansisses. quod egisses profectò, si hæc fore putassemus. nam Pulchellum nostrũ facillimè teneremus,

aut certè, quid esset facturus, scire possemus. nunc se res sic habet. uolitat, furit, nil habet certi, multis denuntiat: quod sors obtulerit, id acturus uidetur. cùm uidet, quo sit in odio status hic rerum: in eos, qui hæc egerunt, impetũ facturus uidetur. cùm autem rursus opes, & uim exercitus recordatur, conuertit se in nos, nobis autem ipsis tum uim, tum iudicium minatur. cum hoc Põpeius egit, & ut ad me ipse referebat (aliũ enim habeo neminẽ testem) uehementer egit, cùm diceret, in summa se perfidiæ, & sceleris infamia fore, si mihi periculũ crearetur ab eo, quem ipse armasset, quem plebeium fieri passus esset: sed fidem recepisse sibi & ipsum, & Appium de me, hanc si ille nõ seruaret, ita laturũ ut omnes intelligerẽt, nihil sibi antiquius amicitia nostra fuisse. hæc, & in eam sententiam cùm multa dixisset, aiebat illum primo sanè diu multa contra, ad extremum autem manus dedisse, & affirmasse nil se contra eius uoluntatem esse facturum. sed postea tamen ille non destitit de nobis asperrimè loqui, quod si non faceret, tamen ei nihil crederemus, atq; omnia, sicut facimus, pararemus. Nunc ita nos gerimus, ut in dies singulos & studia in nos hominum, & opes nostra augeantur. Remp. nulla ex parte attingimus. in causis, atque in illa opera nostra forensi, summa industria uersamur. quod egregiè non

modò

modò iis qui utuntur opera, sed etiam in uulgus gratum esse sentimus. domus celebratur: occurritur: renouatur memoria Consulatus: studia significantur: in eam spem adducimur, ut nobis ea contentio quæ impendet, interdum nõ fugienda uideatur. nunc mihi & consiliis opus est tuis, & amore, & fide. quare aduola. expedita mihi erũt omnia, si te habebo. Multa per Varronem nostrum agi possunt, quæ te urgente erunt firmiora: multa ab ipso Publio elici, multa cognosci, quæ tibi occulta esse non poterunt: multa etiam: sed absurdum est singula explicare, cùm ego te requiram ad omnia. unũ illud tibi persuadeas uelim, omnia mihi fore explicata, si te uidero. sed totum est in eo, si antequàm ille ineat magistratum. puto, Pompeium Crasso urgente, si tu aderis, qui per βοώπιδα ex ipso intelligere possis, qua fide ab illis agatur, nos aut sine molestia, aut certè sine errore futuros. precibus nostris, & cohortatione non indiges. quid mea uoluntas, quid tempus, quid rei magnitudo postulet, intelligis. De Rep. nihil habeo ad te scribere, nisi summum odium omniũ hominum in eos qui tenent omnia. mutationis tamen spes nulla. sed quod facilè sentias, tædet ipsum Pompeiũ, uehementerq; pœnitet. non prouideo satis, quem exitũ futurum putet. sed certò uidentur hæc aliquò eruptura. Libros Alexãdri,

negligentis hominis: & non boni poëtæ, sed tamen nõ inutilis, tibi remisi. Numerium Numestium libenter accepi in amicitiam, & hominem grauem, & prudentem, & dignum tua commendatione cognoui. Vale.

CICERO ATTICO S.

N*Vnquam ante arbitror te epistolam meã legisse, nisi mea manu scriptã. ex eo colligere poteris, quanta occupatione distinear. nam cùm uacui temporis nil haberẽ, & cùm recreãdæ uoculæ causa necesse esset mihi ambulare, hæc dictaui ambulans. Primũ igitur illud te scire uolo, Sampsiceramum nostrum amicum uehementer sui status pœnitere, restituiq; in eum locum cupere, ex quo decidit, doloremq́; suum impertire nobis, & medicinam interdum apertè quærere, quã ego possum inuenire nullam: deinde omnes illius partis autores, ac socios nullo aduersario cõsenescere: consensionẽ uniuersorum nec uoluntate, nec sermone maiorem unquam fuisse. Nos autem (nam id te scire cupere certò scio) publicis consilijs nullis interfuimus, totosq; nos ad forensem operam, laboremq́; cõtulimus. ex quo, quod facilè intelligi poßit, in multa commemoratione earum rerum, quas geßimus, desiderioq; uersamur. sed βοώπιδος nostri cõsanguineus non mediocreis terrores iacit, atq; denuntiat, & Sampsiceramo negat, cæteris præ se fert*

se fert

si fert, & ostẽtat. Quamobrẽ si me amas tantum, quantum profectò amas: si dormis, expergiscere: si stas, ingredere: si ingrederis, curre: si curris, aduola. credibile non est, quantum ego in consilijs, & prudentia tua, quodq́; maximũ est, quantum in amore, & fide ponã. magnitudo rei longam orationem fortasse desiderat: coniunctio uerò nostrorum animorum breuitate contenta est. permagni nostra interest, te si comitijs non potueris, at declarato illo, esse Romæ. Cura ut ualeas.

CICERO ATTICO S.

QVas Numestio literas dedi, sic te his euocabã, ut nihil acriꝰ, neq; incitatius fieri posset. ad illã celeritatẽ adde etiã siquid potes, ac ne sis perturbatus. noui enim te, et nõ ignoro, quam sit amor omnis solicitus atq; anxius. sed res est, ut spero nõ tam exitu molesta, quàm auditu. Vectius ille, ille noster index, Cæsari ut perspicimus, pollicitus est, sese curaturũ, ut in aliquam suspicionem facinoris Curio filius adduceretur. Itaq; insinuatus in familiaritatem adolescentis, & cum eo, ut res indicat, sæpe congressus, rem in eum locũ deduxit, ut diceret sibi certum esse cum suis seruis in Pompeium impetum facere, eumq́; occidere. Hoc Curio ad patrẽ detulit, ille ad Pompeium. Res delata ad Senatum est. introductus Vectius, primo negabat se unquã cũ Curione restitisse.

vestiuisse, neq; id sanè diu. nam statim fidē publicam postulauit. reclamatum est. tum exposuit manum fuisse iuuentutis duce Curione, in qua Paulus initio fuisset, & Cn. Cepio hic Brutus, & Lentulus Flaminis filius cōscio patre, postea C. Septimium scribam Bibuli pugionem sibi à Bibulo attulisse. quod totū irrisum est: Vettio pugionem defuisse, nisi ei Consul dedisset. eoq; magis id eiectum est, quòd ad III. Id. Maij Bibulus Pompeium fecerat certiorem, ut caueret insidias. in quo ei Pompeius gratias egerat. introductus Curio filius, dixit ad ea quæ Vettius dixerat: maximeq; in eo tum quidem Vettius est reprehensus, quòd dixerat adolescentum consilium, ut in foro cum gladiatoribus Gabinij Pompeiū adorirentur. in eo principem Paulum fuisse, quem constabat eo tempore in Macedonia fuisse. fit S.C. *ut Vettius, quòd confessus esset se cum telo fuisse, in uincula conijceretur: qui eum emisisset, cōtra Remp. esse facturum. Res erat in ea opinione, ut putarent id esse actum, ut Vettius in foro cum pugione, & item serui eius comprehenderentur cum telis: deinde ille se diceret indicaturum. idq; ita actum esset, nisi Curiones rem antè ad Pompeium detulissent. tum* S.C. *in concione recitatatum est. Postero autem die Cæsar, is qui olim Prætor cùm esset, Q. Catulum ex inferiore loco iusserat dicere, Vettium in*

Rostra

Rostra produxit, cumq; in eo loco constituit, quò Bibulo COS. aspirare nõ liceret. hic ille omnia quæ uoluit, de Rep. dixit, ut qui illuc factus, institutusq; uenisset. primum Cepionẽ de oratione sua sustulit, quem in Senatu acerrimè nominarat: ut appareret noctem, & nocturnã deprecationem interceßisse. deinde quos in Senatu ne tenuißima quidẽ suspicione attigerat, eos nominauit: Lucullum, à quo solitũ esse ad se mitti C. Fannium, illum qui in P. Clodium subscripserat: L. Domitium, cuius domũ constitutã fuisse, unde eruptio fieret. me non nominauit: sed dixit, consularem disertum, uicinum Consuli, sibi dixisse, Ahalam Seruilium aliquẽ, aut etiã Brutum opus esse reperiri. Addidit ad extremũ, cùm iã dimissa concione reuocatur à Vatinio fuisset, se audisse à Curione, his de rebus consciũ esse Pisonem generum meum, & M. Laterensem. nũc reus erat apud Crassum Diuite de ui: et cùm esset damnatus, erat iudiciũ postulaturus: quod si impetrasset, iudicia fore uidebãtur. ea nos, utpote qui nihil contẽnere solemus, non pertimescebamus. hominum quidẽ summa erga nos studia significabãtur: sed prorsus uitæ tædet: ita sunt omnia omniũ miseriarũ plenißima. modò cadẽ timueramus, quam oratio fortißimi senis Q. Considij discusserat: ea quam quotidie timere poteramus: subitò exorta est. Quid quæris? nil me

infort

infortunatius, & Catulo, cum splendore uitæ, tum hoc tempore. nos tamen in his etiã miseriis erecto animo, & minimè perturbato sumus, honestissimeq; dignitatẽ nostrã, & magna cura tuemur. Pompeius de Clodio iubet nos esse sine cura, & summam in nos beneuolentiã omni ratione significat. te habere consiliorum autorem, solicitudinum socium, omni in cogitatione coniunctum cupio. Quare ut Numestio mãdaui, tecum ut ageret, item atq; eo, si potest, acrius te rogo, ut planè ad nos aduoles. respiraro, si te uidero. Vale.

CICERO ATTICO S.

CVm aliquẽ apud te laudaro tuorũ familiariũ, uolam illũ scire ex te me id fecisse, ut nuper me scis scripsisse ad te de Varronis erga me officio, te ad me rescripsisse eam rẽ summæ tibi uoluptati esse. sed ego mallẽ ad illum scripsisses, mihi illũ satisfacere. mirabiliter enim moratus est, sicut nosti, ἑλικτὰ, καὶ οὐδέν. nos tenemus præceptũ illud, τὰς τῶν κρατούντων. At hercule alter tuus familiaris Hortẽsius quàm plena manu, quàm ingenuè, quàm ornatè nostras laudes in astra sustulit, cũ de Flacci Prætura, et de illo tẽpore Allobrogũ diceret. sic habeto, nec amãtius, nec honorificẽtius, nec copiosius potuisse dici. ei te hoc scribere à me tibi esse missum sanè uolo. sed quid tu scribas, quẽ iã ego uenire, atq; adesse

arbit

arbitror? ita enim egi tecum superioribus literis. ualde te expecto, ualde desidero, neq; ego magis quàm ipsa res, & tempus poscit. his de negotijs quid scribā ad te, nisi idē quod sæpe? Repu. nil desperatius: his, quorum opera, nihil maiore odio. Nos ut opinio, & spes, & coniectura nostra fert, firmißima beneuolentia hominum muniti sumus. quare aduola, aut expedies nos omni molestia, aut eris particeps. Ideo sum breuior, quòd ut spero, coram breui conferre, quæ uolumus, licebit. Vale.

M. T. CICERONIS

EPIST. AD T. POMPONIVM ATTICVM LIB. III.

CICERO ATTICO S.

CVM antea maximè nostra *interesse arbitrabar, te esse nobiscū: tum uerò ut legi rogationē, intellexi ad iter quod cōstitui, nil mihi optatius cadere posse, quàm ut tu me quamprimum consequare, ut cùm ex Italia profecti essemus, siue per Epeirū iter esset faciundum, tuo, tuorumq; præsidio uteremur: siue aliud qd agendum esset, certū consiliū de tua sententia capere possemus. Quamobrem te oro, des operam ut me statim consequare, facilius potes, quoniam*

quoniã de prouincia Macedonia perlata lex est. Pluribus uerbis tecum agerem, nisi pro me apud te res ipsa loqueretur. Vale.

CICERO ATTICO S.

ITineris nostri causa fuit, quòd non habebam locum, ubi pro meo iure diutius esse possem, quàm in fundo Siccæ, præsertim nondum rogatione correcta, & simul intelligebam, ex eo loco, si iter haberẽ, posse me Brundusium referre: sine te autẽ non esse nobis illas parteis tenendas propter Antronium. Nunc, ut ad te añica scripsi, si ad nos ueneris, consiliũ totius rei capiemus. iter esse molestum scio: sed tota calamitas omneis molestias habet. Plura scribere non possum, ita sum animo perculso, & abiecto. Cura ut ualeas. D. VI. *Id. April. Naryci Locridis.*

CICERO ATTICO S.

VTinam illum diem uideam, cùm tibi agam gratias quòd me uiuere coëgisti. adhuc quidem ualde me pœnitet. sed te oro, ut ad me Vibonem statim uenias, quò ego multis de causis conuerti iter meum. sed eò si ueneris. de toto itinere, ac fuga mea cõsilium capere potero. si id non feceris, mirabor. sed confido te esse facturum. Vale.

CICERO ATTICO S.

MIseriæ nostræ potius uelim, quàm incõstantiæ tribuas, quòd à Vibone, quò te arcesseb

acceſſebamus, ſubitò diſceſsimus. allata eſt enim nobis rogatio de pernicie mea: in qua quod cōfectū eſſe audieramus, erat huiuſmodi, ut mihi ultra quadringenta millia liceret eſſe. illò cùm peruenire non liceret, ſtatim iter Brunduſium uerſus contuli ante diem rogationis, ne & Sicca, apud quem eram, periret, & quòd Melitæ eſſe non licebat. Nunc tu propera ut nos conſequare, ſi modò recipiemur. adhuc inuitamur benignè: ſed quod ſupereſt, timemus. Me mi Pomponi ualde pœnitet uīuere. qua in re apud me tu plurimum ualuiſti. ſed hæc corám. fac modò ut uenias. Vale.

CICERO ATTICO S.

TErentia tibi & ſæpe, & maximas gratias agit. id eſt mihi gratiſsimū. ego uiuo miſerrimus, & maximo dolore conficior. Ad te quid ſcribam, neſcio. ſi enim es Romæ, iā me aſſequi non potes. ſin es in uia: cùm eris me aſſecutus, coràm agemus quæ erunt agenda. tantum te oro, ut quoniā me ipſum ſemper amaſti, eodem amore ſis: ego enim idem ſum. Inimici mei mea mihi, non me ipſum ademerunt. Cura ut ualeas. VIII. *Id. Apr. Thurij.*

CICERO ATTICO S.

NOn fuerat mihi dubiū, quin te Tarenti, aut Brūduſij uiſurus eſſem: idq́; ad multa pertinuit, in eis, ut & in Epeiro conſiſteremus, & de reliquis rebus tuo cōſilio uteremur.

quoniam id non contigit, erit hoc quoq; in magno numero nostrorum malorum. Nabis iter est in Asiam, maximè Cyzicũ. tibi meos commendo. me uix, misereq; sustento. Vale. D. XIIII. Cal. Maij, Tarenti.

CICERO ATTICO S.

B*Rundusiũ ueni ad Cal. Maias. eo die pueri tui mihi à te literas reddiderũt: & alij pueri post diem tertium eius diei literas alias attulerunt. Quòd me rogas, & hortaris, ut apud te in Epeiro sim: uolũtas tua mihi ualde grata est, & minimè noua, & consilium mihi quidem optatũ, si liceret ibi omne tempus consumere (odi enim celebritatem, fugio homines, lucem aspicere uix possum: esset mihi ista solitudo, præsertim tã familiari in loco, non amara) sed itineris causa, ut diuertar, primũ est deuium, deinde ab Antronio, & cæteris quatridui: deinde sine te. nam castellum munitũ habitanti mihi prodesset, transeunti non est necessarium. Quòd si auderem, Athenas peterem. sanè ita cadebat, ut uellem. nunc & nostri hostes ibi sunt, & te non habemus: & ueremur ne interpretentur, illud quoq; oppidum ab Italia non satis abesse: nec scribis, quam ad diem te expectemus. Quòd me ad uitam uocas: unum effeis, ut à me manus abstineam: alterum non potes, ut me non nostri consilij utique pœniteat. quid enim est, quod me retineat, præ-*

sertim

ſtrim ſi ſpes ea non eſt, quæ nos proficiſcentes proſequebatur? Non faciam ut enumerem miſerias omnes, in quas incidi per ſummam iniuriam, & ſcelus non tam inimicorum meorum, quàm inuidorum: ne & meum mærorem exagitem, & te in eundem luctum uocem. hoc confirmo, neminem unquam tanta calamitate eſſe affectum, nemini mortem magis optandam fuiſſe. cuius oppetendæ tempus honeſtiſſimum prætermiſſum eſt. Reliqua tempora non ſunt tam ad medicinam, quàm ad finem doloris. De Rep. uideo te colligere omnia, quæ putes aliquam ſpem mihi poſſe afferre mutandarum rerum. quæ quanquam exigua ſunt: tamen quoniam placet expectemus. Tu nihilominus, ſi properaris, nos conſequere. nam aut accedemus in Epeirum, aut per Candauiam tarde ibimus. dubitationem autem de Epeiro non inconſtantia noſtra afferebat, ſed quòd de fratre, ubi eum uiſuri eſſemus, neſciebamus. quem quidem ego nec quomodo uiſurus, nec ubi dimiſſurus ſim, ſcio. id eſt maximum, & miſerrimum mearum omnium miſeriarum. Ego & ſæpius ad te, & plura ſcriberem, niſi mihi dolor meus cùm omneis parteis mentis, tum maximè huius generis facultatem ademiſſet. uidere te cupio. Cura ut ualeas. Prid. Cal. Maij, Brunduſij, proficiſcens.

CICERO ATTICO S.

Scripseram ad te, quas ob causas in Epirũ nõ essemus profecti. quòd et Achaia propè esset, plena audacißimorum inimicorũ: & exitus difficiles haberet. Cùm inde proficisceremur, accesit, cũ Dyrrhachij essemus, ut duo nuntij afferrentur: unus, classe fratrem Epheso Athenas: alter, pedibus per Macedoniam uenire. Itaq; illi obuiam misimus Athenas, ut inde Thessalonicã ueniret. ipsi processimus, & Thessalonicam ad X. Cal. Iun. uenimus. neque de illius itinere quicquã certi habebamus, nisi eum ab Epheso ante aliquãto profectũ. Nunc, istic quid agatur, magnopere timeo. quanquam tu altera epistola scribis Idib. Maijs, audire, fore ut acrius postularet: altera, iam esse mitiora. sed hæc pridie data, quàm illa: quo conturbor magis. Itaq; cùm meus me mœror quotidianus lacerat, & conficit: tum uerò hæc addita cura uix mihi uitam reliquam facit. sed & nauigatio perdifficilis fuit: et ille incertus, ubi ego essem, fortasse alium cursum petiuit. nam Phaëto lib. eum non uidit: uento reiectus ab illo in Macedoniã, Pellæ mihi præsto fuit. Reliqua quàm mihi timenda sint, uideo. nec quid scribam, habeo: & omnia timeo. nec tam miserum est quicquam, quod non in nostram fortunam cadere uideatur. Equidẽ adhuc miser in maximis meis erumnis, & luctibus hoc

metu

metu adiecto maneo Thessalonicæ suspensus, nec audeo quicquam. Nunc ad ea quæ scripsisti. Tryphonem Cæcilium nō uidi. Sermonem tuū, & Pompeij cognoui ex tuis literis. Motum in Rep. nō tantum ego uideo, quantum tu aut uides, aut ad me consolandū affers. Tigrane enim neglecto, sublata sunt omnia. Varroni me iubes agere gratias: faciam: itē Hypsæo. Quod suades, ne lōgius discedamus, dum acta mensis Maij ad nos perferantur: puto me ita esse facturum, sed ubi, nondum statui: atque ita perturbato sum animo de Quinto, ut nihil queam statuere. sed tamen statim te faciā certiorem. Ex epistolarum mearum inconstantia puto te mentis meæ motum uidere. qui, etsi incredibili, & singulari calamitate afflictus sum, tamen non tam est ex miseria, quàm ex culpæ nostræ recordatione cōmotus. cuius enim scelere impulsi ac proditi simus: iam profectò uides: atq; utinam iam antè uidisses, neq; totum animum tuum mœrori mecum simul dedisses. Quare, cùm me afflictū, & confectum luctu audies, existimato me stultitiæ meæ pœnam ferre grauius, quàm euenti, quòd ei crediderim quem esse nefarium non putaram. Me & meorum malorum memoria, & metus de fratre in scribendo impedit. tu ista omnia uide & guberna. Terentia tibi maximas gratias agit. literarum exemplum, quas ad Pompeium

scripsi, misi tibi. Vale. D. IIII. Cal. Maij, Thessalonicæ.

CICERO ATTICO S.

Quintus frater cùm ex Asia discessisset ante Cal. Maias, & Athenas uenisset Idibus, ualde fuit ei properandũ, nequid absens acciperet calamitatis, siquis fortè fuisset qui contentus nostris malis non esset. itaq; malui eum properare Romã, quàm ad me uenire. & simul (dicam enim quod uerum est, ex quo magnitudinem miseriarum mearum perspicere poßis) animũ inducere non potui, ut aut illum amantißimum mei, mollißimo animo, tanto in mœrore aspicerem, aut meas miserias luctu afflictas, & perditam fortunam illi offerrem, aut ab illo aspici paterer. Atq; etiam illud timebã, quod profectò accidisset, ne à me digredi non posset. uersabatur mihi tempus illud ante oculos, cùm ille aut lictores dimitteret, aut ui euelleretur ex complexu meo. huius acerbitatis euentum altera acerbitate non uidendi fratris uitaui. in hunc me casum uos uiuendi autores impulistis. itaq; mei peccati luo pœnas. Quanquam tuæ me literæ sustentant, ex quibus, quantum tu ipse speres, facilè perspicio. quæ quidem tamẽ aliquid habebant solatij ante quàm eò uenisti, A` POMPEIO. nunc Hortensium allice, & eiusmodi uiros. Obsecro mi Pomponi nondum perspicis, quorũ opera, quorum

quorum insidijs, quorũ scelere perierimus? Sed tecum hæc coràm agemus. tantum dico, quod scire te puto: nos non inimici, sed inuidi perdiderunt. nũc si ita sunt, quæ speras, sustinebimus nos, & spe qua iubes, nitemur. sin ut mihi uidentur, infirma sunt: quod optimo tempore facere non licuit, minus idoneo fiet. Terentia tibi sæpe gratias agit. Mihi etiam unum de malis in metu est, fratris miseri negotiũ: quòd si sciã cuiusmodi sit, sciam quid agendum mihi sit. Me etiam nunc istorum beneficiorum, & literarum expectatio, ut tibi placet, Thessalonicæ tenet. siquid erit noui allatum, sciam de reliquo quid agendum sit. Tu, si ut scribis, Cal. Iun. Roma profectus es, propediẽ nos uidebis. literas quas ad Pompeium scripsi, tibi misi. Vale. Idib. Iun. Thessalonicæ.

CICERO ATTICO S.

Acta quæ essent usq; ad VIII. Cal. Iun. cognoui ex tuis literis. reliqua expectabam (ut tibi placebat) Thessalonicæ. quibus allatis, facilius statuere potero ubi sim. nã si erit causa, siquid agetur, si spem uidero, aut ibidem operiar, aut me ad te conferam: sin ut tu scribis, ista euanuerint, aliud aliquid uidebimus. omnino adhuc nihil mihi significatis, nisi discordiã istorũ, quæ tamen inter eos de omnibus potius rebus est, quàm de me. Itaq; quid ea mihi prosit, nescio, sed tamẽ, quoad me uos sperare

multis,uobis obtemperabo. Nam quòd me tam sæpe,& tam uehementer obiurgas:et animo infirmo esse dicis:quæso,ecquod tantum malū est, quod in mea calamitate non sit? Ecquis unquā ex tam amplo statu, in tam bona causa,tantis facultatibus ingenij, consilij,gratiæ, tātis præsidijs bonorū omnium concidit? Possum obliuisci qui fuerim,non sentire qui sim? quo caream honore? qua gloria? quibus liberis? quibus fortunis? quo fratre? quē ego(ut nouum calamitatis genus attēdas)cùm pluris facerē, quàm me ipsum,semperq; fecissem,uitaui ne uiderem:ne aut illius luctum,squalloremq; aspicerem:aut me,quem ille florentißimum reliquerat, perditum illi,afflictumq; offerrem.mitto cætera intolerabilia:etenim fletu impedior. Hic utrum tandem sum accusandus, quòd doleo , an quòd commisi,ut hæc aut non retinerem(quod facilè fuisset , nisi intra parietes meos de mea pernicie consilia inirētur) aut certè uiuus amitterē? Hæc eo scripsi,ut potius releuares me,quod facis:quàm aut castigatione,aut obiurgatione dignum putares.eoq; ad te minus multa scribo, quòd & mœrore impedior:& quid expectem istinc,magis habeo,quàm quid ipse scribā.quæ si erunt allata, faciam te nostri consilij certiorem.tu ut adhuc fecisti, quāplurimis de rebus ad me uelim scribas, ut prorsus nequid ignorē. Vale. XIIII. Cal. Quint. Thessalonicæ.

CIC

CICERO ATTICO. S.

ME & tuæ literæ, & quidam boni nuntij, non optimis tamē autoribus, & expectatio uestrarum literarum, & quòd tibi ita placuerat, adhuc Thessalonicæ tenebant. si accepero literas, quas expecto: si spes erit ea quæ rumoribus afferebatur, ad te me conferam: si non erit, faciam te certiorem quid egerim. Tu me, ut facis, opera, consilio, gratia iuua: consolari iam desine; obiurgare uerò noli. quod cùm facis, ut ego tuum amorem & dolorem desidero: quem ita affectum mea ærumna esse arbitror, ut te ipsum consolari nemo possit. Quintum fratrem optimū humanissimumq; sustenta. Ad me, obsecro te, ut omnia certa perscribas. Vale. D. IIII. Cal. Quint.

CICERO ATTICO S.

TV quidem sedulo argumentaris, quid sit sperandum, & maximè per Senatum: idemq; caput rogationis proponi scribis, quare in Senatu dici nihil liceat: itaq; siletur. Hic tu me accusas, quòd me affligem, cùm ita sim afflictus, ut nemo unquam: quod tute intelligis. spem ostendis secundum comitia. quæ ista est eodem Trib. pleb. & inimico Consule Des? Percussisti autem me etiam de oratione prolata. cui uulneri, ut scribis, medere, siquid potes. scripsi equidē olim ei iratus, quòd ille prior scripserat, sed ita compresseram, ut nunquam

emanaturam putarem: quomodo exciderit, nescio. sed quia nunquam accidit, ut cum eo, uerbo uno concertarem, & quæ scripta mihi uidetur neglig ētius, quàm cætera: puto posse probari, non esse meam. id, si putas me posse sanari, cures uelim. sin planè perij, minus laboro. Ego etiam nunc eodē in loco iaceo sine sermone ullo, sine cogitatione ulla. Licet tibi (ut scribis) significarem, ut ad me uenires Sidona: tamen intelligo te istic prodesse, hic ne uerbo quidem leuare me posse. Non queo plura scribere: nec est quod scribā. uestra magis expecto. Vale. X V I. Cal. Sext. Thessalonicæ.

CICERO ATTICO S.

QVod ad te scripseram, me in Epeiro futurum: posteaquā extenuari spem nostrā, & euanescere uidi, mutaui consilium, nec me Thessalonica cōmoui, ubi esse constituerā, quoad aliquid ad me de eo scriberes, quod proximis literis scripseras, fore, uti secundū comitia aliquid de nobis in Senatu ageretur: id tibi Pompeium dixisse. Qua de re, quoniam comitia habita sunt, tuq; nil ad me scribis: perinde habebo, ac si scripsisses nihil esse, meq; temporis non longinqui spe ductum esse molestè feram. Quem autē motum te uidere scripseras, qui nobis utilis fore uideretur, cum nunciant, qui ueniunt nullum fore. In Trib. pl. Desi. reliqua spes est. quam si expectaro, non erit quòd

putes

putes me causa mea, ac uoluntati meorum defuisse. Quòd me saepe accusas, cur hunc meum casum tā grauiter feram: debes ignoscere, cùm ita me afflictum uideas, ut neminem unquam nec uideris, nec audieris. Nam quòd scribis te audire, me etiam mētis errore ex dolore affici: mihi uerò mens integra est, atq; utinam tam in periculo fuisset, cùm ego ijs quibus meam salutem charissimā esse arbitrabar, inimicissimis, crudelissimisq; usus sum: qui ut me paulum inclinari timore uiderunt, sic impulerunt, ut omni suo scelere, & perfidia abuterentur ad exitium meum. Nunc, quoniam est Cyzicum nobis eundum, quo rarius ad me literae perferentur, hoc uelim diligentius omnia, quae putaris me scire opus esse, perscribas. Quintum fratrem meum fac diligas. quem ego miser si incolumen relinquo, non me totum perisse arbitrabor. Vale. Non. Sext.

CICERO ATTICO S.

Ex tuis literis plenus sum expectatione de Pompeio, quidnam de nobis uelit, aut ostendat. comitia enim credo esse habita: quibus absolutis, scribis illi placuisse agi de nobis. Si tibi stultus esse uideor, qui sperem, facio tuo iussu, & scio te me ijs epistolis potius, & meas spes solitum esse remorari. nunc uelim mihi planè perscribas, quid uideas. Scio nos nostris multis peccatis in hanc erumnam incidisse. ea

siqui

siqui casus ex parte correxerint, minus molestè feremus nos uixisse, & adhuc uiuere. Ego propter uiæ celebritatem, & quotidianã expectationem rerũ nouarum non commoui me adhuc Thessalonica, sed iam extrudimur, non à Plancio (nam is quidem retinet) uerùm ab ipso loco minimè apposito ad tolerandam in tãto luctu calamitatem. In Epeirum ideo, ut scripseram, non iui, quòd subiti mihi uniuersi nuntij uenerant, & literæ, quare nihil esset necesse quamproximè Italiam esse. hinc si aliquid à comitijs audierimus, nos in Asiam conuertemus: neq; adhuc stabat, quò potißimum: sed scies. Vale. XII. *Cal. Sext. Thessalonicæ.*

CICERO ATTICO S.

Accepi Idib. Sext. quatuor epistolas à te missas: unam qua me obiurgas, et rogas ut sim firmior: alterã, qua Craßi libertum ais tibi de mea solicitudine macieq; narrasse: tertiam, qua demonstras acta in Senatu: quartã, de eo quod à Varrone scribis tibi esse cõfirmatum de uoluntate Pompeij. Ad primam tibi hoc scribo, me ita dolere, ut non modò à mente non deserar, sed id ipsum doleam, me tam firma mente ubi utar, & quibuscum, nõ habere. nam si tu me uno non sine mœrore cares, quid me censes, qui & te & omnibus? & si tu incolumis me requiris, quomodo à me ipsam incolumitatẽ desiderari putas? Nolo commemo-

rare

uare quibus rebus sim spoliatus, non solũ quia non ignoras, sed etiam ne scindam ipse dolorem meum. hoc confirmo, neq; tantis bonis esse priuatum quenquam, neq; in tantas miserias incidisse. Dies autem non modò non leuat luctũ hunc, sed etiam auget. nam cæteri dolores mitigantur uetustate, hic non potest non & sensu præsentis miseriæ, & recordatione præteritæ uitæ quotidie augeri. desidero enim non mea solùm, neque meos, sed me ipsum. quid enim sum? sed non faciam ut aut tuum animum angam querelis, aut meis uulneribus sæpius manus afferam. Nam quòd purgas eos, quos ego mihi scripsi inuidisse, & in eis Catonem: ego uerò tantum illum puto ab isto scelere abfuisse, ut maximè doleam plus apud me simulationem aliorum, quàm istius fidem ualuisse. cæteri quos purgas, debẽt mihi purgati esse, tibi si sunt. sed hæc sero agimus. Crassi libertum nihil puto sincerè locutum. In Senatu rem probè scribis actam. sed quid Curio? an illam orationem non legit? quæ unde sit prolata, nescio. sed Axius eiusdem diei scribens ad me acta, non ita laudat Curionem. at potest ille aliquid prætermittere: tu nisi quod erat, profectò nõ scripsisti. Varronis sermo facit expectationem Cæsaris. atq; utinã ipse Varro incumbat in causam. quod profectò cum sua sponte, tum te instante faciet. Ego si me aliquando ue-

stri,

stri, & patriæ compotem fortuna fecerit, certè efficiam, ut maximè latere unus ex omnibus amicis: meaq; officia & studia, quæ parum antea luxerunt (fatendum est enim) sic exequar ut me æq; tibi, ac fratri, & liberis nostris, restitutum putes. Siquid in te peccaui, ac potius quoniã peccaui, ignosce. in me enim ipsum peccaui uehemẽtius. neq; hæc eo scribo, quo te non meo casu maximo dolore esse affectum sciam: sed profectò, si quantum me amas & amasti, tantum amare deberes ac debuisses, nunquam esses passus me, quo tu abundas, egere consilio: nec esses passus mihi persuaderi, utile nobis esse legem de collegijs perferri. Sed tu tantum lacrymas præbuisti dolori meo, quod erat amoris, tanquam ipse ego: quod meritis meis perfectũ esse potuit, ut dies et noctes quid mihi faciendũ esset, cogitares, id abs te meo nõ tuo scelere prætermissũ est. Quòd si nõ modò tu, sed quisquam fuisset, qui me Pompeij minus liberali responso perterritũ à turpissimo consilio reuocaret, quod unus tu facere maximè potuisti: aut occubuissem honestè, aut uictores hodie uiueremus. Hic mihi ignoscas. me enim ipsum multò magis accuso: deinde te quasi me alterum: & simul meæ culpæ socium quæro. si restituor, etiam minus uidebimur deliquisse: abs teq; certè quoniam nullo nostro, tuo ipsius beneficio diligemur.

Quòd te cum Culleone scribis de priuilegio

locu

locutum: est aliquid, sed multò est melius abrogari. si enim nemo impediet, sic est firmius: sin erit, qui ferri non sinat, idem S.C. intercedet. nec quicquam aliud opus est, quàm abrogari. nam prior lex nos nihil lædebat. quam si, ut est promulgata, laudare noluissemus: aut ut erat negligenda, negligere: nocere omnino nobis non potuisset. Hic mihi, primum non modò consilium defuit, sed etiam obfuit. cæci, cæci inquam fuimus in uestitu mutando, in populo rogando. quod nisi nominatim mecum agi cœptum esset, fieri perniciosum fuit. Sed pergo præterita: ueruntamen ob hanc causam, ut siquid ageretur, legem illam, in qua popularia multa sunt, ne tangatis. uerùm est stultum me præcipere quid agatis, aut quomodo. utinam modò agatur aliquid. Multa occultant tuæ literæ, credo ne uehementius desperatione perturber. quid enim uides agi posse, aut quomodo? per Senatum'ne? ast tute scripsisti ad me, quoddam caput legis Clodium in curiæ poste fixisse, ne referri, ne'ue dici liceret. Quomodo igitur Domitius se dixit relaturum? quomodo autem ijs, quos tu scribis, & de re dicentibus, & ut referretur postulantibus, Clodius tacuit? At si per populum, poterit'ne nisi de omnium Tribunorum pleb. sententia? quid de bonis? quid de domo? poterit'ne restitui? aut, si non poterit, egomet quomodo potero? hæc nisi uides expediri, quam in

spem

ſpem me uocas? ſi autẽ ſpei nihil eſt, quæ eſt mihi uita? Itaq; expecto Theſſalonicæ acta Cal. Sext. ex quibus ſtatuam, in tuos'ne agros confugiam, ut neq; uideam homines, quos nolim, & te, ut ſcribis, uideã, & propius ſim, ſiquid agatur: idq́; intellexi cùm tibi, tum Quinto fratri placere: an abeam Cyzicum. Nunc Pomponi, quoniã nil impertiſti tuæ prudentiæ ad ſalutem meam, quòd aut in me ipſo ſatis eſſe cõſilij decreueras: aut te nil mihi plus debere, quàm ut præſto eſſes: quandoquidem ego proditus, inductus, cõiectus in fraudem, omnia mea præſidia neglexi, totam Italiam in me erectã ad me defendendũ deſtitui, & reliqui: me meis tradidi inimicis, inſpectante & tacente te: qui ſi non plus ingenio ualebas quàm ego, certè timebas minus: ſi potes erige afflictos, et in eo nos iuua. ſin omnia ſunt obſtructa, id ipſum fac ut ſciamus: & nos aliquando aut obiurgare, aut communiter conſolari deſine. Ego ſi tuam fidẽ accuſarem, non me potiſsimum tuis tectis crederem. meam amentiã accuſo, quòd à te tãtum amari, quantũ ego uellem, putaui. quod ſi fuiſſet, fidem eandem, curã maiorem adhibuiſſes, me certè ad exitium præcipitantẽ retinuiſſes, iſtos labores, quos nunc in naufragijs noſtris ſuſcipis, non ſubiſſes. Quare fac ut omnia ad me perſpecta et explorata perſcribas, meq́; ut facis, uelis eſſe aliquem, quoniam qui fui, & qui eſſe potui, iam

esse non possum: & ut his literis, non te, sed me ipsum à me esse accusatum putes. Siqui erunt, quibus putes opus esse meo nomine literas dari, uelim cōscribas, curesq; dandas. Vale. D. XIIII. Cal. Sept.

CICERO ATTICO S.

TOtum iter mihi incertum facit expectatio literarū tuarum Cal. Sex. datarū, non aliud aliquid. si spes erit, Epcirum: sin minus, Cyzicū, aut alind quid sequemur. Tuæ quidem literæ, quo sæpius à me leguntur, hoc spem faciunt mihi minorē, quàm cùm lectæ sunt. tum id, quod attulerunt ad spem, infirmant: ut facilè appareat te & cōsolationi seruire & ueritati. idq; te rogo planè, ut ad me, quæ scis, ut erunt: quæ putabis, ita scribas. Vale. D. XII. Cal. Sept.

CICERO ATTICO. S.

DE Quinto fratre nuntij nobis tristes, nec uarij uenerant ex ante diem Non Iun. usq; ad prid. Cal. Sept. eo autem die Liuinius M. reguli lib. ad me à Regulo missus uenit. is omnino mētionem nullam factam esse nuntiauit, sed fuisse tamē sermonem de C. Clodij filio, isq; mihi tum à fratre literas attulit. sed postridie Sestij pueri uenerunt, qui à te literas attulerunt, non tam exploratas à timore, quàm sermo Liuini fuerat. sanè sum in meo infinito mœrore solicitus, & eo magis, quòd Appij quæstio est. Cætera quæ ad me eisdem literis scri-

bis de nostra spe, intellego esse lãguidiora, quàm alij ostendunt. Ego autem, quoniam non longè ab eo tempore absumus, in quo res dijudicabitur, aut ad te conferam me, aut etiam nunc circum hac loca commorabor. Scribit ad me frater omnia sua per te unum sustineri. quid te aut horter, quod facis: aut agam gratias, quod non expectas? tantum uelim fortuna det nobis potestatem, ut incolumes amore nostro perfruamur. Tuas literas semper maximè expecto. in quibus caue ne aut diligentia tua mihi molesta, aut ueritas acerba sit. Vale. D. prid. Non. Sept.

CICERO ATTICO S.

Expectationem nobis non paruam attuleras, cùm scripseras Varronem tibi pro amicitia confirmasse, causam nostram Pompeium certè suscepturum, & simul à Caesare ei literae, quas expectaret, remissae essent, autorem etiam daturum. Utrum id nihil fuit, an aduersatae sunt Caesaris literae? an est aliquid in spe? etiam illud scripseras eundem, secundum comitia, dixisse. fac (si uides quãtis in malis iaceam, et si putas esse humanitatis tuae) me, fac de tota causa nostra certiorem nam Q. frater homo mirus, qui me tam ualde amat: omnia mittit spei plena, metuens credo defectionem animi mei. tua autem literae sunt uariae: neq; enim me desperare uis: nec temere sperare. Fac, obsecro

te, ut omnia, quæ prospici à te possunt, sciamus. Vale.

CICERO ATTICO S.

QVòd eiusmodi mihi literæ à uobis afferebantur, ut aliquid ex ijs esset expectandum, spe, & cupiditate Thessalonicæ detentus sum. Posteaquam omnis actio huius anni confecta nobis uidebatur, in Asiam ire nolui, quòd & celebritas mihi odio est, & si fieret aliquid à nouis magistratibus, abesse longe nolebam. itaq; in Epeirum ad te statui me conferre: non quo mea interesset loci natura, qui lucem omnino fugerem: sed aut ad salutem libentissimè ex tuo portu proficiscar: aut si ea præcisa erit, nusquam facilius hanc miserrimam uitam uel sustentabo, uel, quod multò est melius, abiecero. ero cum paucis. multitudinem dimittam. me tuæ literæ nunquam in tantam spem adduxerunt, quantam aliorum. attamen mea spes etiam tenuior semper fuit, quàm tuæ literæ. sed tamē, quoniam cœptum est, age, quoquo modo cœptum est, & quacunq; de causa, non deseram neque optimi, atq; unici fratris miseras, atq; luctuosas preces, nec Sestij, cæterorūq; promissa, nec spem ærumnosissimæ mulieris Terētiæ, nec miserrimæ mulieris Tulliolæ obsecrationē, & fideles literas tuas. Mihi Epeirus aut iter ad salutem dabit, aut, quod scripsi supra. Te oro, & obsecro Pōponi, si me omnibus

bus amplißimis, charißimis, iucundißimisq; rebus perfidia hominum spoliatũ, si me à meis consiliarijs proditum, & proiectum uides, si intelligis me coactum ut ipse me & meos perderem: ut me tua misericordia iuues, & Quintũ fratrem, qui potest esse saluus, sustentes: Terentiam, liberosq; meos tueare. me, si putas te istic uisurum, expectes: si minus, inuisas, si potes, mihiq; ex agro tuo tãtum aßignes, quantum meo corpore occupari potest, & pueros ad me cum literis quamprimum, & quam sæpißimè mittas. Vale. XVI. *Cal. Oct.*

CICERO SALVTEM Q. CAECIlio Q. F. Pompeiano Attico.

QVod quidem ita esse, & auunculũ tuum functum esse officio, uehementißimè probo: gaudere me tum dicam, si mihi hoc uerbo licebit uti. Me miserum, quàm omnia essent ex sententia, si nobis animus, si consiliũ, si fides eorum, quibus credidimus, non defuisset: quæ colligere nolo, ne augeam mœrorem. Sed tibi uenire in mentem certo scio, quæ uita esset nostra, quæ suauitas, quæ dignitas. ad quæ recuperanda per fortunas incumbe, ut facis, diemq; natalem reditus mei cura ut in tuis ædibus amœnißimis agam tecum, & cum meis. Ego huic spei, & expectationi, quæ nobis proponitur, maximè tamen uolui præstolari apud te in Epeiro. sed ita ad me scribitur, ut putem

esse commodius nos eisdem in locis esse. De domo, & Curionis oratione, ut scribis, ita est. in uniuersa salute, si ea modò nobis restituetur, inerunt omnia. ex quibus nihil malo, quàm domum. sed tibi nihil mando nominatim. me totum tuo amori, fideiq; commendo. Quod te in tãta hæreditate ab omni occupatione expedisti, ualde mihi gratum. Quod facultates tuas ad meam salutem polliceris, ut omnibus rebus à te præter cæteros iuuer: id quantum sit præsidium, uideo: intelligoq́; te multas parteis meæ salutis & suscipere, & posse sustinere: neq;, ut ita facias, rogandum esse. Quòd me uetas quicquam suspicari accidisse ad animũ tuum, quod secus à me erga te commissum, aut prætermissum uideretur: geram tibi morem, & liberabor ista cura: tibi tamen eo plus debebo, quo tua in me humanitas fuerit excelsior, quàm in te mea. Velim, quid uideas, quid intelligas, quid agatur, ad me scribas, omneisq́; ad nostram salutem adhortere. Rogatio Sestij neq; dignitatis satis habet: nec cautionis: nam & nominatim ferre oportet, & de bonis diligentius scribi: & id animaduertas uelim. Vale. IIII. Non. Octob. Thessalonicæ.

CICERO ATTICO S.

TRiginta dies erant ipsi, cùm has dabam literas, per quos nullas à uobis acceperã. mihi autem erat in animo, iam, ut antea ad te

scripsi, ire in Epeirum, & ibi omnem casum potissimum expectare. Te oro ut, siquid erit, quod perspicias, quancunq; in partem, quàm plenissimè ad me scribas, & meo nomine, ut scribis, literas, quibus putabis opus esse, ut des. Vale. v. Calend. Non.

CICERO ATTICO S.

Etsi diligenter ad me Quintus frater, & Piso, quæ essent acta, scripserant: tamen uellem tua te occupatio non impedisset, quo minus, ut consuesti, ad me, quid ageretur, & quid intelligeres, perscriberes. Me adhuc Plantius liberalitate sua retinet iam aliquoties conatum ire in Epeirum. spes homini est iniecta non eadem, quæ mihi, posse nos unà decedere. quam rem sibi magno honori sperat fore. sed iã, cùm aduentare milites dicentur, faciendum nobis erit, ut ab eo discedamus. quod cùm faciemus, ad te statim mittemus, ut scias ubi simus. Lentulus suo in nos officio, quod & re, & promissis, & literis declarat, spem nobis nonnullam affert Pompeij uoluntatis: sæpe enim tu ad me scripsisti, eum totum esse in illius potestate. De Metello scripsit ad me frater, quantum sperarct, profectum esse per te. mi Pomponi pugna, ut tecum, & cum meis mihi liceat uiuere: & scribe ad me omnia. premor cum luctu, tum desiderio omnium rerum, quæ mihi me chariores semper fuerant. Cura ut ualeas.

Ego, quòd, per Thessaliam si irem in Epirum, perdiu nihil eram auditurus, & quòd mei studiosos habeo Dyrrhachinos, ad eos perrexi, cùm illa superiora Thessalonicæ scripsissem, inde cùm ad te me conuertam, faciam ut scias. tuq; ad me uelim omnia quàm diligentissimè, cuicuimodi sunt, scribas. ego iam aut rem, aut ne spem quidem expecto. Vale. V I. *Cal. Decemb. Dyrrhachij.*

CICERO ATTICO S.

AD V. *Cal. Decemb. treis epistolas à te accepi. unam datam ad* V I I I. *Cal. Non. in qua me hortaris ut forti animo mensem Ian. expectem: eaq; quæ ad spem putas pertinere, de Lentuli studio, de Metelli uoluntate, de tota Pōpeij ratione perscribis. In altera epistola præter consuetudinem tuam, diem nō adscribis, sed satis significas tempus. lege enim ab octo Tribunis pl. promulgata, scribis te eas literas eo ipso die dedisse, id est ad* I I I I. *Cal. Non. & quid putes utilitatis eam promulgationem attulisse, scribis. in quo si etiam nostra salus cū hac lege desperata erit, uelim pro tuo in me amore hanc inanem meam diligētiam miserabilem potius, quàm ineptam putes. sin est aliquid spei, des operam, ut maiore diligentia posthac à nostris magistratibus defendamur. Nam ea ueterum Tribunorum pleb. rogatio tria capita habuit: unum de reditu meo, scriptum incautè. nihil*

enim restituitur præter ciuitatem, & ordinem, quod mihi pro meo casu satis est: sed quæ cauẽda fuerint, & quomodo, te non fugit. alterum caput est tralatitiũ de impunitate siquid contra alias leges eius legis ergò factũ sit. tertium caput, mi Pomponi, quo consilio, et à quo sit inculcatum, uide: scis enim Clodium sanxisse, ut uix, aut omnino non posset nec per senatum, nec per populum infirmari sua lex. Sed uides nunquam esse obseruatas sanctiones earũ legum, quæ abrogarentur. nam si id esset, nulla ferè abrogari posset: neq; enim ulla est, quæ non ipsa se sepiat difficultate abrogationis. sed cũ lex abrogatur, illud ipsum abrogaretur, quomodo eã abrogari oporteat. hoc cùm re uera ita sit: cùm semper ita habitum, obseruatumq; sit: octo nostri Tribuni pleb. caput posuerunt hoc, SI QVID IN HAC ROGATIONE SCRIPTVM EST, QVOD PER LEGES, PLEBIS'VE SCITA, HOC EST QVOD PER LEGEM CLODIAM PROMVLGARE, ABROGARE, DEROGARE, OBROGARE SINE FRAVDE SVA NON LICEAT, NON LICVERIT, QVOD, VEL QVI PROMVLGAVIT, DEROGAVIT, OB EAM REM POENAE, MVLTAE'VE SIT E. H. I. N. R. *atque hoc in illis Tribunis pleb. non lædebat: lege enim collegij sui non teneban*

uebantur: quo maior est suspicio malitiæ alicuius, cùm id, quod ad ipsos nihil pertinebat, erat autem contra me, scripserunt, ut noui Tribuni pleb. si essent timidiores, multò magis sibi eo capite utendum putarent, neq; id à Clodio prætermissum est: dixit enim in concione, ad III. Non. hoc capite designatis Tribunis pleb. præscriptum esse quid liceret. tamen, in lege nulla esse eiusmodi caput, te non fallit. quod si opus esset, omnes in abrogando uterētur. Nimium ac cæteros fugerit. Inuestiges uelim & quis attulerit, & quare octo Tribuni pl. ad Senatum de me referre non dubitarint. siue, quòd obseruandum illud caput non putabant, ij dein in abrogando tam cauti fuerunt, ut id metuerent, soluti cùm essent, quod ne ijs quidem, qui lege tenentur, est curandum. Id caput sanè nolim nouos Tribunos pleb. ferre: sed perferant modò quidlibet: uno capite, quo reuocabor (modò res conficiatur) ero cōtentus. Iandudum pudet tam multa scribere: uereor enim, ne re iam desperata legas: ut hæc mea diligentia miserabilis tibi, alijs irridenda uideatur. sed si est aliquid in spe, uide legem, quam T. Fabio scripsit T. Visellius. ea mihi perplacet. nam Sestij nostri, quam tu tibi probari scribis, mihi non placet. Tertia est epistola pridie Id. Nou. data: in qua exponis prudenter & diligenter, quæ sint, quæ rem distinere uideantur, de Crasso, de Pompeio, de cæteris.

quare oro te, ut si qua spes erit posse studijs bonorum, autoritate, multitudine comparata rem confici, des operam ut uno impetu perfringantur, in eam rem incumbas, cæterosq; tu excites sin ut ego perspicio tum tua coniectura, tum etiam mea, spei nihil est: oro, obtestorq; te, ut Quintum fratrem ames, quem ego miserũ miserè perdidi, ne'ue quid eum patiare grauius consulere de se, quàm expediat sororis tuæ filio. meum Ciceronem, cui nihil misello relinquo præter inuidiam, & ignominiam nominis mei, tueare, quoad poteris: Terẽtiam unam omnium ærumnosissimam sustentes tuis officijs. Ego in Epeirum proficiscar, cùm primorum dierum nuntios excepero. Tu ad me uelim proximis literis, ut se initia dederint, perscribas. Vale. prid. Calend. Decemb.

CICERO ATTICO S.

A*Ntea, cùm ad me scripsisset is uestro consensu Consulares prouincias ornatas esse, etsi uerebar quorsum id casurum esset, tamen sperabam uos aliquid aliquãdo uidisse prudentius. Postquam mihi et dictum est, & scriptum, uehementer consilium uestrum reprehendi: grauiter sum commotus, quòd illa ipsa spes exigua, quæ erat, uidetur esse sublata. nam si Tribuni pleb. nobis succensent, quæ potest spes esse? ac uidentur iure succensere, cùm & expertes consilij fuerint qui causam nostram susceperant, &*

nostra

nostra concessione omnem uim sui iuris amiserint: praesertim cùm ita dicant, se nostra causa noluisse suam potestatem esse de Consulibus ornandis, non ut eos impedirẽt, sed ut ad nostram causam adiungerent. nunc si Consules à nobis alieniores esse uelint, posse id liberè facere. sin uellent nostra causa, nihil posse se inuitis. Nam quod scribis, ni ita nobis placuisset, illos hoc idẽ per populum assecuturos fuisse: inuitis Tribunis pleb. fieri nullo modo potuit. ita uereor, ne & studia Tribunorum amiserimus: et, si studia maneant, uinculum illud adiungẽdorum Consulum amissum sit. accedit aliud non paruum incommodum, quòd grauis illa opinio, ut quidem ad nos perferebatur, Senatum nihil decernere antè quàm de nobis actum esset, amissa est: praesertim in ea causa, quae non modò necessaria non fuit, sed etiam inusitata, ac noua. neque enim unquam arbitror ornatas esse prouincias designatorum: ut, cùm in hoc illa constantia, quae erat mea causa suscepta, immutata sit, nihil iã possit non decerni. iam his, ad quos relatum est, amicis placuisse non mirum sit: erat enim difficile reperire, qui contra tanta commoda duorum Consulum palàm sententiam diceret: & fuit omnino difficilè nõ obsequi uel amicissimo homini Lentulo, uel Metello, qui simultatem humanissimè deponeret. sed uereor, ne hos cùm tenere potuerimus, Trib. pleb. amiserimus. haec

res quemadmodum ceciderit, & tota res quo loco sit, uelim ad me scribas, et ita ut instituisti: nam ista ueritas, etiam si iucunda non est, mihi tamen grata est. Vale. D. IIII. Id Dec.

CICERO ATTICO S.

POst tuum à me discessum literæ mihi Romæ allatæ sunt, ex quibus prospicio nobis in hac calamitate tabescẽdum esse. neq; enim (sed bonam in partem accipies) si ulla spes salutis nostræ subesset, tu pro tuo amore in me hoc tempore discessisses. Sed ne ingrati, aut ne omnia uelle nobiscũ unà interire uideamur, hoc omitto. Illud abs te peto, des operam, id quod mihi affirmasti, ut te ante Cal. Ian. ubicunq; erimus, sistas. Vale.

CICERO ATTICO S.

LIteræ mihi à Quinto fratre cũ S. C. quod de me est factum, allatæ sunt. mihi in animo est, legum lationem expectare. si obtrectabitur, utar autoritate senatus: & potius uita, quã patria carebo. Tu quæso festina ad nos uenire. Vale. VI. Calend. Ian.

CICERO ATTICO S.

EX tuis literis, & ex re ipsa nos funditus perisse uideo. Te oro ut, quibus in rebus mei tui indigebũt, nostris miserijs ne desis. Ego te, ut scribis, cito uidebo. plura non scribo. Cura ut ualeas.

M. T. CICERONIS EPIST. AD T. POMPONIUM ATTICUM LIB. IIII.

CICERO ATTICO. S.

CVmprimum Romam ueni, fuitq; cui recte ad te literas darem, nil prius faciendũ mihi putaui, quàm ut tibi absenti de reditu nostro gratularer. cognoram enim (ut uerè scribam) te in consiliis mihi dandis nec fortiorem, nec prudentiorem, quàm me ipsum: nec etiam propter tuam in me obseruantiam nimium in custodia salutis meæ diligẽtem, eundemq; te, qui primis temporibus erroris nostri, aut totius furoris particeps, & falsi rumoris socius fuisses, acerbißimè dißidium nostrum tulisse: plurimumq; operæ, studij, diligentiæ, laboris ad conficiẽdum reditum meum contulisse. Itaque hoc tibi uerè affirmo, in maxima lætitia, & exoptatißima gratulatione unum ad cumulandum gaudium conspectum, aut potius complexum mihi tuum defuisse. quem semel nactus, nunquam dimisero. ac nisi etiam prætermissos fructus tuæ suauitatis præteriti temporis omnes exegero, profecto hac restitutione fortunæ me ipse non satis dignum iudicabo. Nos adhuc in nostro statu, quod

quòd difficillimè recuperari posse arbitrati sumus, splendorem nostrum illum forensem, & in senatu autoritatem, & apud uiros bonos gratiam magis quàm optaramus, cōsecuti sumus. in re autem familiari, quæ quemadmodum fracta, dißipata, direpta sit, non ignoras, ualde laboramus: tuarumq; non tam facultatum, quas ego nostras esse iudico, quàm consiliorum ad colligendas, & constituendas reliquias nostras indigemus. Nunc, etsi omnia aut scripta esse à tuis arbitror, aut etiam nuntijs, ac rumore perlata, tamen ea inscribam breui, quæ te puto potißimum ex meis literis uelle cognoscere. Prid. Non. Sext. Dyrrhachio sum profectus, ipso illo die, quo lex est lata de nobis. Brundusium ueni Non. Sext. ibi mihi Tulliola mea fuit præsto natali suo ipso die, qui casu idem natalis erat & Brundusinæ coloniæ, & tuæ uicinæ Salutis. quæ res animaduersa, multitudine summa Brundusinorum gratulatione celebrata est. Ante diem VI. Id. Sext. cognoui literis Quinti fratris, mirifico studio omnium ætatum, atq; ordinum, incredibili concursu Italiæ legem comitijs centuriatis esse perlatam. inde à Brundusinis honestißimis ornatus, iter ita feci, ut undique ad me cum gratulatione legati conuenerint. ad Vrbem ita ueni, ut nemo ullius ordinis homo nomenclatori notus fuerit, qui mihi obuiam non uenerit, præter eos inimicos, qui-

bus

bus id ipsum non liceret aut dissimulare, aut negare. Cùm uenissem ad portam Capenam, gradus templorum ab infima plebe completi erant. à qua plausu maximo cùm esset mihi gratulatio significata, similis & frequentia, & plausus me usq; ad Capitolium celebrauit. in foro, & in ipso Capitolio miranda multitudo fuit. Postridie in Senatu, qui fuit dies Non. Sept. Senatui gratias egimus. eo biduo cùm esset annonæ summa caritas, & homines ad theatrum primo, deinde ad Senatum concurrissent impulsu Clodij, mea opera frumenti inopiam esse clamarent: cùm per eos dies Senatus de annona haberetur, & ad eius procurationem sermone non solùm plebis, uerùm etiam bonorum Pompeius uocaretur, idq; ipse cuperet, multitudoq; à me nominatim, ut id decernerem, postularet: feci, & accuratè sententiam dixi, cùm abessent consulares, quòd tutò se negarent posse sententiam dicere, præter Messalam, & Afranium. factum est S. C. in meam sententiam, ut cum Pompeio ageretur, ut eam rem susciperet, lexq; ferretur. quo S. C. recitato, cùm concio more hoc insulso, & nouo, plausum, meo nomine recitando, dedisset: habui concionem: omnes magistratus præsentes, præter unum Prætorem, & duos Tribunos pleb. dederunt. postridie Senatus frequens, & omnes consulares nihil Pompeio postulanti negarunt. Ille legatos

legatos quindecim cùm postularet, me principem nominauit, et ad omnia me alterum se fore dixit. legem COSS. *conscripserũt, qua Pompeio per quinquennium omnis potestas rei frumentariæ toto orbe terrarum daretur. alteram Messius, qui omnis dat pecuniæ potestatem, et adiunxit classem, & excercitum, & maius imperium in prouincijs, quàm sit eorum, qui eas obtineant. Illa nostra lex consularis nunc modesta uidetur, hac Messij non ferenda. Pompeius illam uelle se dicit, familiares hanc: consulares duce Fauonio fremunt. nos tacemus, & eo magis, quòd de domo nostra nihil adhuc Pontifices responderant. qui si sustulerint religionem, aream præclaram habebimus. superficiem Consules ex* S. C. *æstimabunt: sin aliter, demolientur, suo nomine locabunt, rem totam æstimabunt. ita sunt res nostræ, ut in secundis, fluxæ: ut in aduersis, bonæ. In re familiari ualde sumus, ut scis, perturbati. præterea sunt quædam domestica, quæ literis non cõmitto. Quintum fratrem insigni pietate, uirtute, fide præditum sic amo, ut debeo. Te expecto, & oro ut matures uenire: eoq; animo uenias, ut me tuo consilio egere non sinas. alterius uitæ quoddam initium ordimur. Iam quidam, qui nos absentes defenderunt, incipiunt præsentibus occulte irasci, apertè inuidere. uehementer te requirimus. Vale.*

CICERO ATTICO S.

SI fortè rarius tibi à me, quàm à cæteris, literæ reddũtur, peto à te, ut id nõ modò non negligentiæ meæ, sed ne occupationi quidẽ tribuas. quæ etsi summa est, tamẽ nulla esse potest tanta, ut interrũpat iter amoris nostri, & officij mei. nam ut ueni Romam, iterum nunc sum certior factus, esse cui darem literas. itaq; has alteras dedi. Prioribus tibi declaraui, aduẽtus noster qualis fuisset, & quis esset status, atque omnes res nostræ quẽadmodum essent, ut in secundis, fluxæ: ut in aduersis, bonæ. Post illas datas, secuta est summa contentio de domo. diximus apud Pontifices prid. Cal. Oct. acta res est accuratè à nobis. & si unquam in dicendo fuimus aliquid, aut etiam si nunquam aliâs fuimus, tum profectò doloris magnitudo uim quandam nobis dicendi dedit. Itaq; oratio iuuentuti nostræ deberi nõ potest: quam tibi, etiã si non desideras, tamen mittam citò. Cùm Põtifices decressent ita, Si neq; populi iussu, neq; plebiscito, qui se dedicasse diceret, nominatim ei rei præfectus esset, neq; populi iussu, aut plebiscito id facere iussus esset, uideri posse sine religione iam partem areæ mihi restitui: mihi facta statim est gratulatio. nemo enim dubitat quin domus nobis esset adiudicata. tum subitò ille in concionem ascendit, quam Appius ei dedit. nuntiat iam populo, Pontifices secũdum

ſe decreuiſſe, me autem ui conari in poſſeſsionẽ uenire. hortatur ut ſe, & Appium ſequãtur, & ſuam libertatẽ ut defendant. Hic cùm etiã illi infimi partim admirarentur, partim irriderent hominis amentiam, ego ſtatueram illuc non accedere, niſi cùm Conſules ex S. C. porticum Catuli reſtituendam locaſſent. Cal. Octob. habetur Senatus frequens: adhibentur omnes Pontifices, qui erant ſenatores. à quibus Marcellinus, qui erat cupidiſsimus mei, ſententiam primus rogatus, quæſiuit, quid eſſent in decernendo ſecuti. tum Lucullus de omnium collegarũ ſententia reſpondit, religionis iudices Põtifices fuiſſe, legis Senatum: ſe, et collegas ſuos de religione ſtatuiſſe, in Senatu de lege ſtatuturos. quiſq; horũ loco ſententiã rogatus, multa ſecũdum cauſam noſtrã diſputauit. cùm ad Clodium uentum eſt cupiit diem conſumere: neque ei finis eſt factus: ſed tamen, cùm horas treis ferè dixiſſet, odio, et ſtrepitu Senatus coactus eſt aliquãdo perorare. Cùm fieret. S. C. in ſentẽtiam Marcellini, omnibus præter unũ aſſentientibus, Serranus interceſsit. de interceſſione ſtatim ambo Conſules referre cœperunt. cùm ſententiæ grauiſsimæ dicerentur, Senatui placere mihi domum reſtitui, porticum Catuli locari, autoritatem ordinis ab omnibus magiſtratibus defendi: ſiquæ uis eſſet facta, Senatũ exiſtimaturũ eius opera factum eſſe, qui S. C. interceſ-

intercessisses: Serranus pertimuit, & Cornicinus ad suam ueterẽ fabulã rediit, abiecta toga se ad generi pedes abiecit. ille noctem sibi postulauit: non cõcedebant: reminiscebãtur enim Cal. Ian. uix tamen sibi de mea uoluntate concessum est. postridie S.C. factum est id, quod ad te misi. deinde Consules porticum Catuli restituendam locarunt. illam porticum Redemptores statim sunt demoliti libentissimis omnibus. nobis superficiem ædium Consules de consilii sentẽtia æstimarũt HS uicies, cætera ualde illiberaliter, Tusculanam uillam quingentis millibus, Formianum HS. ducẽtis quinquaginta millibus. quæ æstimatio non modò uehemẽter ab optimo quoque, sed etiam à plebe reprehenditur. Dices, Quid igitur causæ fuit? Dicũt illi quidem, pudorem meum, quòd neque negarim, neque uehementius postularim. sed non est id: nam hoc quidem etiam profuisset. Verùm iidem mi T. Pomponi, iidem inquam illi, quos ne tu quidem ignoras, qui mihi pẽnas inciderant, nolunt easdem renasci: sed, ut spero, iam renascuntur. tu modò ad nos ueni: quod uereor ne tardius interuẽtu Varronis tui, nostrique facias. Quoniam acta quæ sint, habes, de reliqua nostra cogitatione cognosce. Ego me à Põpeio legari ita sum passus, ut nulla re impedirer, quin, si uellem mihi esset integrum, aut si comitia Censorum proximi Con-

sules haberet, petere posse, aut uotiuã legationem suscipere propè omniũ fanorum, ac sacrorum locorũ. sic enim nostræ rationes postulabant. sed uolui meam potestatem esse uel petendi, uel ineunte æstate exeundi. & intereà me esse in oculis ciuium de me optimè meritorum, non alienum putaui. ac forensium quidem rerũ hæc nostra consilia sunt, domesticarum autem ualde ĩpedita. Dom⁹ ædificatur, scis quo sumptu, qua molestia reficitur Formianum: quod ego nec relinquere possum, nec uidere. Tusculanum proscripsi. suburbano nõ facilè careo. amicorum benignitas exhausta est in ea re, quæ nihil habuit præter dedecus, quod sensisti tu absens, præsentes. quorum studijs ego, & copijs, si esset per meos defensores licitum, facilè essem omnia consecutus: quo in genere nunc uehementer laboratur. cætera, quæ me solicitant, μυστικώτερα sunt. amamur à fratre, & à filia. te expectamus. Vale.

CICERO ATTICO S.

AVere te certò scio, tũ scire quid hic agatur, tum à me scire. non quo certiora sint ea, quæ in oculis omnium geruntur, si à me scribantur, quàm cùm ab alijs aut scribuntur tibi, aut nũtiãtur: uerũ ut perspicias ex meis literis, quo modo ea ferã, quæ geruntur, et qui sit hoc tempore aut mẽtis meæ sensus, aut omnino uitæ status. Armatis hominibus antè diem tertium

tium Non. Nou. expulsi sunt fabri de area nostra, disturbata porticus Catuli, quæ ex S. C. Consulum locatione reficiebatur, & ad tectum penè peruenerat. Quinti fratris domus primo fracta coiectu lapidum ex area nostra, deinde inflãmata, iussu Clodij, inspectãte urbe coiectis ignibus, magna querela, & gemitu, nõ dicam bonorũ, qui nescio an ulli sint, sed planè hominum omnium. ille uehemens furere. post hunc uerò furorem nil nisi cædem inimicorum cogitare, uicatim ambire, seruis apertè spem libertatis ostendere. etenim antea cùm iudiciũ nolebat, habebat ille quidem difficilẽ, manifestamq; causam, sed tamen causam. id poterat inficiari, poterat in alios deriuare, poterat etiã aliquid iure factũ defendere. Post has ruinas, incẽdia, rapinas, desertus à suis, uix iam Decimum Designatorẽ, uix Gellium retinet. seruorũ consilijs utitur. uidet, si omnes quos uult, palàm occiderit, nihilo suam causam difficiliorem, quàm adhuc sit, in iudicio futuram. Itaq; antè diem tertium Id. Nouemb. cùm sacra uia discederem, insecutus est me cum suis. clamor, lapides, fustes, gladij: hæc improuisa omnia. Discessimus in uestibulum M. Tetij Damionis. qui erant mecum, facilè operas aditu prohibuerunt. ipse occidi potuit. sed ego diæta curari incipio. cheirurgiæ tædet. ille, omnium uocibus cùm se non ad iudicium, sed ad suppli-

cium præsens trudi uideret, omnes Catilinas Acidinos postea reddidit. nam Milonis domum meamq; in Ceramio prid. Id. Nouemb. expugnare & incendere ita conatus est, ut palam hora V. cũ scutis homines eductis gladijs, alios cum accensis facibus adduxerit. ipse domum P. Sullæ pro castris sibi ad eam impugnationem sumpserat. tum ex Anniana Milonis domo Q. Flaccus eduxit uiros acreis, occidit homines ex omni latrocinio Clodiano notißimos: ipsum cupiuit, sed ille se in interiorem partem ædium abdidit. Sulla se in Senatu postridie Id. domi Clodius: egregius Marcellinus, omnes acres. Metellus calumnia dicendi tempus exemit, adiuuante Oppio, etiã hercule familiari tuo, de cuius constantia, uirtute uerißimæ literæ. Sestius furere. ille postea, si comitia sua non fierent, urbi minari. Proposita Marcellini sententia, quam ille descripto ita dixerat, ut totam nostram causam areæ, incendiorum, periculi mei iudicio complecteretur, eaq; omnia comitijs anteferret: proscripsit se per omnes dies comitiales de cælo seruaturum. conciones turbulentæ Metelli, temerariæ Appij, furiosißimæ Publij. hæc tamẽ summa. nisi Milo in campum obnuntiasset, comitia futura. Antè diem XII. Cal. Decẽb. Milo media nocte cum magna manu in campum uenit. Clodius cùm haberet fugitiuorum delectas copias, in campum

pum ire non est ausus. Milo permansit ad meridiem, mirifica hominũ laetitia, summa cum gloria. contentio fratrum triũ turpis, fracta uis, contemptus furor. Metellus tamen postulat, ut sibi postero die in foro obnuntietur: nihil esse, quod in campum nocte ueniretur: se hora prima in comitio fore. Itaq; antè diem XI. Cal. Ian. in comitium Milo de nocte uenit. Metellus cùm prima luce furtim in campum itineribus propè deuijs currebat. assequitur inter lucos hominem Milo, obnuntiat, ille se recipit magno turpiq; Q. Flacci conuitio. antè diem X. Calend. nundinae. concio biduo nulla. Antè diem VIII. Calend. haec ego scribebam, hora noctis nona. Milo campum iam tenebat. Marcellus candidatus ita stertebat, ut ego uicinus audirem. Clodij uestibulùm uacuum sanè mihi nuntiabatur, paucis pannosis sine laterna. meo consilio illi omnia fieri querebantur, ignari quantum in illo heroe esset animi, quantum etiam consilij. miranda uirtus est. Noua quaedam diuina mitto. sed haec summa est: comitia fore non arbitror. Publium reum (nisi antè occisus erit) à Milone fore puto. si se inter uiam obtulerit, occisum iri ab ipso Milone uideo. non dubitat facere: prae se fert: casum illum nostrum non extimescit. nunquam enim cuiusquam inuidi & perfidi consilio est usus, nec inerti nobili crediturus. Nos

animo duntaxat uigemus, etiã magis, quàm cùm florebamus. re familiari comminuti sumus. Quinti fratris tamen liberalitati, pro facultatibus nostris, ne omnino exhaustus essem, illo recusante subsidijs amicorũ respondemus. Quid consilij de omni nostro statu capiamus, te absente nescimus, quare appropera.

CICERO ATTICO S.

P*Eriucundus mihi Cincius fuit antè diem tertium Cal. Febr. antè lucem: dixit enim mihi te esse in Italia, seseq́; ad te pueros mittere: quos sine meis literis ire nolui: non quo haberem quod tibi, præsertim iam propè præsenti, scriberem: sed ut hoc ipsum significarem, mihi aduentum tuum suauissimũ, expectatissimũq́; esse. quare aduola ad nos, eo animo, ut nos ames, & te amari scias. cætera coràm agemus. Hæc properantes scripsimus. quo die uenies, utiq; cùm tuis apud me sis. perbellè feceris, si ad nos ueneris. offendes designationẽ Tyrãnionis, mirificam librorum meorum bibliothecã: quorũ reliquiæ multò meliores sunt, quàm putaram. Etiam uelim mihi mittas de tuis libraiolis duos aliquos, quibus Tyrannio utatur glutinatoribus, ad cætera administris, ijsq́; imperes ut sumant membranulam, ex qua indices fiant, quos uos Græci (ut opinor) συλλάβυς appellatis. Sed hæc, si tibi erit cõmodum. ipse uerò utiq; fac uenias, si potes in his locis*

adhære

adhærescere, & Piliam adducere. ita enim & æquum est, & cupit Tullia. Mediusfidius ne tu emisti locum præclarum. Gladiatores audio pugnare mirificè. si locare uoluisses, duobus his muneribus liberasses. sed hæc posterius. Tu fac uenias, & de librarijs, si me amas, diligenter. Vale.

CICERO ATTICO S.

An tu? existimas ab ullo malle mea legi, probariq́; quam à te? cur igitur cuiquā misi prius? urgebar ab eo ad quem misi, & non habebam exemplar. quid? etiam (dudum enim circunrodo, quod deuorandum est) subturpicula mihi uidebatur esse παλινῳδία. sed ualeant recta, uera, honesta consilia. non est credibile, quæ sit perfidia in istis principibus, ut uolunt esse, & ut essent, si quicquam haberent fidei. Senserā, noram, inductus, relictus, proiectus ab ijs: tamen hoc erat in animo, ut cum ijs in Rep. consentirem. ijdem erant, qui fuerāt. uix aliquando te autore resipiui. Dices, ea te monuisse, suasisse quæ facerem, non etiā ut scriberem. ego mehercule mihi necessitatem uolui imponere huius nouæ cōiunctiōis, ne quā mihi liceret labi ad illos, qui etiam tum, cùm misereri mei debent, non desinunt inuidere. sed tamen modici fuimus ὑποθέσει ut scripsi: erimus uberiores, si & ille libenter accipiet, & ij subringentur, qui uillam me molestè ferunt ha-

bere, quæ Catuli fuerat, aut etiam emisse non cogitant. qui domum negant oportuisse me ædificare, uendere aiunt oportuisse. Sed quid ad hoc? si quibus sententijs dixi quod & ipsi probarent, lætati sunt tamen me contra Pōpeij uoluntatē dixisse. Sed quoniā qui nihil possunt, ij me nolunt amare: demus operam, ut ab ijs qui possunt diligamur. Dices, Vellem iampridē. Scio te uoluisse, et me. asinum germanum fuisse. iam tempus est me ipsum amari, quando ab illis nullo modo possum. Domum meam quòd crebrò inuisis, est mihi ualde gratum. Viaticum Craßipes præripit. Tu de uia rectà in hortos. uidetur commodius ad te: postridie scilicet. quid enim tua? sed uiderimus. bibliothecam mihi tui pinxerunt constructione, & sittybis. eos uelim laudes. Vale.

CICERO ATTICO S.

DE Lentulo scilicet sic fero, ut debeo. uirum bonum & magnum hominem, & in summa magnitudine animi multa humanitate temperatum perdidimus, nosq; malo solatio, sed non multo, tamen consolamur, quòd ipsius uicem minimè dolemus, non ut Saufeius, & uestri, mehercule quia sic amabat patriam, ut mihi aliquo Deorū beneficio uideatur ex eius incēdio esse ereptus. Nā qd fœdius nostra uita, præcipuè mea? nam tu quidē, etsi es natura πολιτικὸς, tamen nullam habes

prop

propriam seruitutem: communi frueris nomine. Ego uerò, qui si loquor de Repub. quod oportet, insanus: si quod opus est, seruus existimor: si taceo, oppressus & captus: quo dolore esse debeo? quo sum scilicet, hoc etiam acriore, quòd ne dolere quidem possum, ut nō ingratus uidear. Quid, si cessare libet, & in otij portum confugere? nequicquam, immò etiam in bellum & in castra. Ergo erimus ὀπαδοὶ, qui ταγοὶ esse noluimus? Sic faciendū est. tibi enim ipsi (cui utinam semper paruissem) sic uideo placere. Reliqui est, σπάρταν ἔλαχες, ταύταν κόσμει. non mehercule possum, & Philoxeno ignosco, qui reduci in carcerem maluit. ueruntamen id ipsum mecum in his locis commētor, ut ista improbem: idq; tu cùm unà erimus, confirmabis. A te literas crebrò ad me scribi uideo: sed omnes uno tempore accepi. quæ res etiam auxit dolorem meum: casu enim trinas antè legeram, quibus meliusculè Lentulo esse scriptum erat. ecce quartæ fulmen. sed ille, ut scripsi, non miser: nos uerò serui. Quòd me admones, ut scribam illa Hortensiana: in alia incidi, non immemor istius mandati tui: sed mehercule incipiendo refugi, ne quòd uideor stultè illius amici non intemperiem tulisse, rursus stultè iniuriam illius faciam illustrem, si quid scripsero: & simul ne βαθύτης mea, quæ in agendo apparuit, in scribendo sit occultior, &

aliquid

aliquid satisfactio leuitatis habere uideatur. Sed uiderimus. tu modò quam sæpeßimè ad me aliquid. Epistolā, Luceio quam misi, qua res meas ut scribat, rogo, fac ut ab eo sumas: ualde bella est: eumq; ut approperet, adhorteris. & quòd mihi se ita facturum rescripsit, agas gratias. Domum nostram, quoad poteris, inuisas. Vestorio aliqd significes. ualde enim est in me liberalis: nihil ἐυκαιρότερον. Vale.

CICERO ATTICO S.

EPistola tua me solicitum de Quinto nostro, puero optimo, ualde leuauit: uenerat horis duabus antè Cherippus: mera monstra nuntiarat. De Apollonio quod scribis, qui illi Dij irati, homini Græco, qui cõturbare quidem putat sibi licere, quod equitibus Ro. nam Terentius suo iure. De Metello, οὐχ ὅσιη φθιμένοισιν. sed tamen multis annis ciuis nemo erat mortuus. Quid quidem tibi? numi meo periculo sint. quid enim uereris, quencunq; hæredem fecit? nisi Publium fecit. uerùm fecit non improbè, quanquam fuit ipse. quare in hoc thecam numariam non retexeris: in alijs eris cautior. Mea mandata de domo curabis: præsidia locabis: Milonem admonebis. Arpinatum fremitus est incredibilis de Laterio. quid queris? equidem dolui. ὁ δὲ οὐκ ἐμπάζετο μύθων. Quod superest, etiam puerum Ciceronem curabis, & amabis ut facis. Vale.

CICERO ATTICO S.

MVlta me in epistola tua delectarũt, sed nihil magis, quàm patina tyrotarichi. nã de Rausculo quod scribis μήπω μέγαν εἴπῃς πρὶν τελευτήσαντ' ἴδῃς. ædificati tibi in agris nihil reperio. in oppido est quiddã de quo est dubium, sit ne uenale: ac proximum quidẽ nostris ædibus. Hoc scito, Antium Buthrotum esse Romæ, ut Corcyræ illud tuum. nihil quietius, nihil alsius, nihil amœnius. ΕΙΜΗΙ CΗΤΩΦΙΔΟC. ΚΟC. *postea uerò quàm Tyrãnio mihi libros disposuit, mens addita uidetur meis ædibus. qua quidem in re mirifica opera Dionysij, & Menophili tui fuit, nihil uenustius, quàm illa tua pagmata. postquam misisti, libros illustrarunt ualde, & scribas ad me uelim de gladiatoribus, sed ita, bene si rem gerunt: nõ quæro malè sic egisse. Apenas uix discesserat, cùm epistola. Quid ais? putas ne fore, ut legem non ferat? Dic, oro te, clarius: uix enim mihi exaudisse uideor. uerùm statim fac ut sciam, si modò est commodum. Ludis quidem quoniam dies est additus, eo etiam melius hic eum diem cum Dionysio conteremus. De Trebonio prorsus tibi assentior. De Domitio, σύκῳ μὰ τὴν Δήμητρα σῦκον, οὐδὲ ἓν οὕτως ὅμοιον γέγονεν quã est ista τῷ δρίστασις nostræ: uel quòd ab ijsdem: uel quòd præter opinionem: uel quòd uiri boni nusquam: unum dißimile,*

quòd

quòd huic merito. nam de ipso casu nescio, an illud melius. quid enim hoc miserius, quàm eũ qui tot annos, quot habet, Des. Consul fuerit, fieri Consulem nõ posse, præsertim cùm aut solus, aut certè non plus quam cum altero petat? Si uerò id est, quod nescio an sit, ut non minus longas iam in codicillorum fastis futurorum Consulum paginulas habeat, quàm factorũ quid illo miserius? nisi Resp. in qua ne speratur quidem melius quicquam. De Natta ex tuis primùm sciui literis. oderam hominem. De poëmate quod quæris, quid si cupiat effugere? quid si sinat? De Fabio Lusco quod eram exorsus, homo peramans semper nostri fuit, nec mihi ũquã odio. satis enim acutus & permodestus, ac bene frugi. eum quia non uidebam, abesse putabã. Audiui ex Gauio hoc Firmano, Romæ esse hominem, & fuisse aßiduũ. percußit animum. Dices, Tantula'ne causa? Permulta ad me detulerat non dubia de Firmanis fratribus. quid sit, quòd se à me remouit, si modo remouit, ignoro. De eo quod me mones, ut et me gerã πολιτικῶς, & in eo γραμμὴν teneã: ita faciã: sed opus est maiore prudentia, quam à te ut soleo, petam. Tu uelim & Fabium, siquem habes aditũ, odorere: & istum cõuiuam tuum degustes, & ad me de istis rebus, & de omnibus quotidie scribas. ubi nihil erit quod scribas, id ipsum scribito. Cura ut ualeas.

CICERO ATTICO S.

SAnè uelim ſcire num cenſum impendant Tribuni diebus uitiandis (eſt enim hic rumor) totaq; de Cenſura quid agant, quid cogitent. Nos hic cum Pompeio fuimus. multa mécum de Rep. ſanè ſibi diſplicens, ut loquebatur (ſic eſt enim in hoc homine dicẽdum) Syriam ſpernens, Hiſpaniam iactans: hic quoq;, ut loquebatur: & opinor uſquequaq:. de hoc cùm dicemus, ſit hoc quaſi καὶ τόδε Φωκυλίδου. tibi etiã gratias agebat, quòd ſigna componẽda ſuſcepiſſes. in nos uerò ſuauiſſimè hercule eſt effuſus. uenit etiã ad me in Cumanum. ac ſe nihil minus uelle mihi uiſus eſt, quàm Meſſalã Conſulatum petere. de quo ipſo ſiquid ſcis, uelim ſcire. Quòd Lucceio ſcribis te noſtram gloriam commendaturum, & ædificium noſtrum quòd crebrò inuiſis, gratũ. Quintus frater ad me ſcripſit ſe, quoniã Ciceronem ſuauiſſimum ſecum haberet, ad te Non. Maij uenturum. Ego me de Cumano moui antè diem V. Calen. Maij. eo die Neapoli apud Lucium. antè diem IIII. Calend. Maij iens in Pompeianum bene manè hæc ſcripſi. Puteolis magnus eſt rumor Ptolemæum eſſe in regno. ſiquid habes certius, uelim ſcire. Ego hic paſcor bibliotheca Fauſti: fortaſſe tu putabas his rebus Puteolanis, & Lucrinenſibus. ne iſta quidem deſunt. Sed mehercule à cæteris oblectationibus

deſeror,

descror, & uoluptatibus propter Remp. sic literis sustentor & recreor: maloq; in illa tua sedecula, quam habes sub imagine Aristotelis, sedere, quàm in istorum sella curuli: tecumq; apud te ambulare, quàm cum eo, quocum uideo esse ambulandum. sed de illa ambulatione fors uiderit, aut si quis est, qui curet Deus. Nostram ambulationẽ, & Laconicum, eaq; quæ Cyrea sint, uelim cùm poteris, inuisas, & urgeas Philotinum, ut properet, ut poßim tibi aliquid in eo genere respondere. Pompeius in Cumanum Parilibus uenit. misit ad me statim, qui salutem nuntiaret. ad eum postridie manè uadebam, cùm hæc scripsi. Vale.

CICERO ATTICO S.

D*Electarunt me epistolæ tuæ, quas accepi uno tempore duas ante diem* V. *Cal. perge reliqua. gestio scire ista omnia. etiam illud cuiusmodi sit, uelim perspicias: potes à Demetrio. Dixit Pompeius, Crassum à se in Albano expectari ante diem quartum Cal. is cùm uenisset, Romam esse statim uenturos, ut rationes cum publicanis putarent. quæsiui, Gladiatoribus'ne? respondit, Ante quàm inducerentur. id cuiusmodi sit: aut nunc, si scias, aut cùm is Romam uenerit, ad me mittas uelim. Nos hic uoramus literas cũ homine mirifico (ita mehercule sentio)* Dionysio, *qui te, omnesq; nos salutat.* οὐδὲν γλυκύτερον ἢ πάντα εἰδέναι.

rat. quare, ut homini curioso, ita perscribe ad me, quid primus dies, quid secundus, quid Censores, quid Appius, quid illa populi Apuleia. deniq; etiã quid à te fiat, ad me uelim scribas. non enim (ut uerè loquamur) tam rebus nouis, quàm tuis literis delector. Ego mecum præter Dionysium duxi neminem, nec metuo tamen, ne mihi sermo desit abs te, quo magnopere delector. Tu Luccio nostrum librum dabis: Demetrij Magnetis tibi mitto, statim ut sit, qui à te mihi epistolam referat. Vale.

CICERO ATTICO S.

EGnatius Romæ est. sed ego cum eo de re Halimeti uehementer antè egi. Grauiter se acturum cum Aquilio, confirmauit. Videbis ergo hominem, si uoles. Macroni uix uideor præsto esse. Idibus enim auctionem Larini uideo, & biduum præterea. id tu quoniam Macronem tanti facis, ignoscas mihi uelim. Sed si me diligis, postridie Cal. cœna apud me cum Pilia, prorsus id facies. Cal. cogito in hortis Craßipedis, quasi in diuersorio, cœnare. facio fraudem S. C. *inde domum cœnatus, ut sim manè præsto Miloni. Ibi te igitur uidebo, & promouebo. Domus nostra te tota salutat. Vale.*

CICERO ATTICO S.

NOs in Tusculanum uenisse ad XVII. *Calen. Decẽ. uideo te scire. ibi Dionysius*

nobis præsto fuit. Romæ ad XIIII. *Cal. uolumus esse: quid dico, uolumus? immò uerò cogimur. Milonis nuptiæ. comitiorum nonnulla opinio est. ergo ut sit rata. Abfuisse me in altercationibus, quas in Senatu factas audio, fero non molestè. nam aut defendissem, quod non placeret: aut defuissem, cui non oporteret. Sed mehercule uelim res istas, & præsertim statum Reipub. & quo animo Consules ferant hunc σκυλμόν, rescribas ad me quantum potes, & uales. sum ὀξύπεινος: & si quæris, omnia mihi sunt suspecta. Crassum quidem nostrum minore dignitate aiunt profectum paludatum, quàm olim æqualem eius L. Paulum. item T iiterum* COSS. *ò hominem nequam. De libris oratorijs factum est à me diligẽter. diu multumq; in manibus fuerunt, describas licet. illud etiam te rogo, τὴν παροῦσαν κατάστασιν τυπωδῶς, ne istuc hospes ueniam. Vale.*

CICERO ATTICO S.

VEstorius noster me per literas facit certiorẽ, te Romæ ad VII. *Id. Maij putare profectum esse, tardius quàm dixerat, quòd minus ualuisses. si iam melius uales, uehementer gaudeo. Velim domum ad tuos scribas, ut mihi tui libri pateant, non secus ac si ipse adesses, cùm cæteri, tum Varronis. est enim mihi utendum quibusdam rebus ex ijs libris ad eos, quos in manibus habeo, quos ut spero, tibi ualde*

ualde probabo. Velim si quid fortè noui habes, maximè à Quinto fratre, deinde à C. Cæsare, & si quid fortè de comitijs, de Repub. (soles enim tu hæc festinè odorari) conscribas ad me. si nihil habebis, tamen scribas aliquid. nunquam enim mihi tua epistola aut intempestiua, aut loquax uisa est. Maximè autem rogo, rebus tuis, totoq; itinere ex sententia confecto, nos quamprimum reuisas. Dionysium iube saluere. Cura ut ualeas.

CICERO ATTICO S.

DE Eutychide gratum, qui uetere prænomine nouo nomine T. erit Cæcilius, ut est ex me, & ex te iunctus Dionysius M. Pōponius. ualde me hercule mihi gratū, si Eutychides tuam erga me beneuolentiā cognoscet, suam illam in meo dolore συμπάθειαν neque tum mihi obscuram, neq; post ingratam fuisse. Iter Asiaticū tuum puto tibi suscipiendū fuisse. nunquam enim tu sine iustissima causa tam longè à tot tuis & hominibus, & rebus charissimis, & suauissimis abesse uoluisses. sed humanitatem tuam, amoremq; in tuos, reditus celeritas declarabit. Sed uereor ne lepore suo detineat diutius præt. Clodius, & homo percrudi tus, ut aiunt, & nunc quidem deditus Græcis literis Pituanius. sed si uis homo esse, recipe te ad nos ad quod tempus confirmasti. cùm illis cum, cùm salui uenerint, Romæ uiuere licebit.

Auere te scribis, accipere aliquid à me literarū. dedi, ac multis quidē de rebus ἡμερόλεγδον perscripta omnia. sed ut coniicio, quoniam mihi non uideris in Epeiro diu fuisse, redditas tibi non arbitror. Genus autem mearū ad te literarū eiusmodi ferè est, ut non libeat cuiquam dare, nisi de quo exploratum sit, tibi cum redditurum. Nunc Romanas res accipe. Ad III. *Non. Quint. Suffenas, & Cato absoluti. Porcilius condemnatus. Ex quo intellectum est, tres ἀρωπαγίτας ambitum, comitia, interregnū, maiestatem, totam deniq; Remp. flocci non facere. debemus patremfamiliâs domi suæ occidere nolle, neq; tamen id ipsum abundé. nam absoluerunt* XXII. *condēnauerunt* XXVIII. *Publius sanè diserto epilogo criminans, mētes iudicū mouerat. Otalus in ea causa fuit cuiusmodi solet. nos uerbum nullum. ueritas est enim pusilla, quæ nunc laborat ne animum Publio offenderet. his rebus actis, Reatini me ad sua τέμπη duxerunt, ut agerem causam contra Interamnates apud Consulem, & decem legatos, quòd lacus Velinus à M. Curio emissus interciso monte in Nar defluit. ex quo est illa siccata, & humida tamen modicè Rosia. Vixi cum Axio: qui etiā me ad Septē aquas duxit. redij Romam Fonte. causa: ad* VII. *Id. Quintij ueni: spectaculū primum magno, & æquabili plausu: sed hoc ne curaris: ego ineptus*

què

qui scripserim. deinde Antiphonti operam: is erat ante manumissus, quã productus. ne diutius pendeas, palmam tulit. sed nihil tam pusillum, nihil tam sine uoce, nihil tam uerùm. Hæc tu tecum habeto. in Andromacha tamen maior fuit, quàm Astyanacte. nam in cæteris parem habuit neminem. Quæris nunc de Arbuscula. ualde placuit. Ludi magnifici & grati. Venatio in aliud tempus dilata. Sequere nunc me in campũ. ardet ambitus. σῆμα δέ τοι ἐρέω. Fœnus ex tricte Idib. Quint. factum erat bessibus. Dices, Istuc quidẽ non molestè fero. O uirum, ò ciuem Memmium Cæsaris omnes opes confirmant. cum eo Domitiũ COS. *iunxerunt: qua pactione, epistolæ committere non audeo. Pompeius fremit, queritur, Scauro studet: sed utrum fronte, an mente, dubitatur. ἐξοχὴ nulla est: pecunia omniũ dignitatem exæquat. Messala languet, non quo aut animus desit, aut amici: sed coitio Cõsulem, & Pompeius obsunt. ea comitia puto fore ut ducantur. Tribunitij candidati iurarũt se arbitrio Catonis petituros. apud eũ* HS *quingena deposuerũt, ut qui à Catone dãnatus esset, id perderet, & competitoribus tribueretur. Hæc ego pridie scribebã, quã comitia fore putabãtur. Sed ad te* V. *Cal. Sex. si facta erunt, & tabellarius non erit profectus, tota comitia perscribam. quæ si, ut putantur, gratuita fuerint, plus unus Cato potuerit,*

quàm omnes quidem iudices. Meßius defendebatur à nobis, è legatione reuocatus. nam cum Cæsari legarat Appius. Seruilius edixit, ut adesset. tribus habet Pontinam, Velinam, Metiam. pugnatur acriter: agitur tamen satis. deinde me expedio ad Drusum, inde ad Scaurum. Parantur orationibus iudices gloriosi. fortasse accedent etiam Consules Deß. in quibus si Scaurus non fuerit, in hoc iudicio ualde laborabit. Ex Quinti fratris literis suspicor iam eum esse in Britania. suspenso animo expecto, quid agat. illud quidem sumus adepti, quod multis, & magnis indicijs possumus iudicare, nos Cæsari & charißimos, & iucundißimos esse. Dionysium uelim saluere iubeas, & eum roges, & hortere ut quamprimum ueniat, ut poßit Ciceronem meum, atq; etiam me ipsum erudire. Vale.

CICERO ATTICO S.

Occupationum mearum uel hoc signum erit, quòd epistola, librarij manu est. De epistolarum frequentia te nihil accuso. sed plereq; tantummodo mihi nuntiabant ubi esses, quod erat abs te, uel etiam significabant rectè esse. Quo in genere maximè delectarunt duæ ferè eodem tempore abs te Bruto datæ. scire enim uolebam te commodè nauigasse. Sed hæc epistolarum frequentia non tam ubertate sua, quàm celeritate delectauit. Illa fuit grauis, & ple

& plena rerum, quam mihi M. Paccius hospes tuus reddidit. ad eam rescribā igitur, & hoc primū. Paccio re, & uerbis ostendi, qd tua cōmendatio ponderis haberet. itaq; in intimis est meis, cùm antea natus non fuisset. Nūc pergam ad cætera. Varro de quo ad me scribis, includetur in aliquē locum, si modò erit locus. sed nosti genus dialogorū meorum: ut in oratorijs, quos tu in cœlum fers, non mentio potuit fieri cuiusquam ab ijs qui disputant, nisi eius, qui illis notus, aut auditus esset. Hanc ego de Repub. quam institui disputationem in Africani personā, & Phili, & Lælij, & Manilij contuli. adiunxi adolescenteis Q. Tuberonē, P. Rutilium, duos Lælij generos, Scæuolā & Fannium. itaq; cogitabam, quoniā in singulis libris utor procemijs, ut Aristoteles in ijs quos ἐξωτερικοὺς uocat, aliquid efficere, ut non sine causa istū appellarē, id quod intelligo tibi placere. utinam modò conata efficere possim. rem enim (quod te non fugit) magnā complexus sum, & grauē, & plurimi otij, quo ego maximè egeo. Quòd in ijs libris quos laudas, personā desideras Scæuolæ: non eam temere dimoui: sed feci idem, quod in πολιτείᾳ deus ille noster Plato, cùm in Piræeum Socrates uenisset ad Cephalum locupletem, & festiuum senē, quoad primus ille sermo haberetur, adest in disputando senex: deinde cùm ipse quoque

commodißimè locutus esset, ad rem diuinã dicit se uelle discedere, neque postea reuertitur. Credo Platonẽ uix putasse satis consonũ fore, si hominẽ id ætatis in tam lõgo sermone diutius retinuisset. multo ego satius hoc mihi cauendũ putaui in Scæuola, qui & ætate, & ualetudine erat ea qua meministi, & ijs honoribus, ut uix satis decorũ uideretur eum plureis dies esse in Craßi Tusculano. & erat primi libri sermo nõ alienus à Scæuolæ studijs: reliqui libri τεχνολογίαν habent, ut scis. huic ioculatoriæ disputationi senem illũ ut noras, interesse sanè nolui. De re filiæ quod scribis, erit mihi curæ. etenim est luculenta. Aureliam ut scribis, indicis: & in eo me etiam Tulliæ meæ uenditabo. Vestorio non desum. gratũ enim tibi id esse intelligo, & ut ille intelligat, curo: sed scis qui? cùm habeat duos faciles, nihil difficilius. Nunc ad ea, quæ quæris de C. Catone. lege Iunia, & Licinia scis absolutũ: Fusia ego tibi nuntio absolutum iri, neque patronis suis tam libentibus, quàm accusatoribus. is tamen & mecum, & cum Milone in gratiam redijt. Drusus reus est factus à Lucretio. iudicibus reijciẽdis ad V. Non. Quint. de prælio rumores non boni: sed iudicia nosti. Hirrus cum Domitio in gratia est. S.C. quod hic Consules de prouincijs fecerunt, Quicunq; posthac, notũ tibi, ut quod iam intelligebamus enuntiationem

nem illam Memmij ualde Cæsari displicere. Messala noster, & eius competitor Domitius liberalis in populo ualde fuit. nihil gratius. certi erant Consules. ac Senatus decreuit, ut tacitum iudicium ante comitia fieret. ab his consilijs, quæ erant omnibus sortita in singulos candidatos, magnus timor candidatorũ. sed quidam indices, in his Opimius Veietorantius, Tribunos pl. appellarunt, ne iniussu populi iudicarent. rescidit. Comitia dilata ex S.C. dum lex de tacito iudicio ferretur. uenit legi dies. Terẽtius intercessit. Cõsules, qui illud leui brachio egissent, rem ad Senatum detulerunt. hic Abdera nõ tacente me. Dices, Tamen tu non quiescis? Ignosce, uix possũ. ueruntamen quid tã ridiculũ? Senatus decreuerat, ne prius comitia haberẽtur, quàm lex lata esset, qui si intercessisset, res integra referretur. cœpta ferri leuiter, intercessum nõ inuitis. res ad Senatum. de ea re ita cẽsuerũt: comitia primo quoq; tempore haberi censere. Scaurus, qui erat paucis diebus illis absolutus, cùm ego partẽ eius ornatissimè defendissem, obnuntiationibus per Scæuolam interpositis, singulis diebus usq; ad prid. Calen. Oct. quo ego hæc die scripsi, sublatis, populo tributim domi suæ satisfecerat. sed tamen, etsi uberior liberalitas huius, gratior esse uidebatur eorum, qui occuparant. Cuperem uultum uidere tuum, cùm hæc legeres.

nam profectò rē non habes nullam. hæc negotia multarū nundinarum fore: sed Senatus hodie fuerat futurus, id est Cal. Oct. iam enim lucifcit. ibi loquetur, præter Antium, & fauonium, liber nemo: nam Cato ægrotat. de me nihil timueris: sed tamen promitto nihil. Quid quæris aliud? Iudicia, credo. Drusus, Scaurus non fecisse uidentur. tres candidati fore rei putabantur, Domitius à Memmio, Messala à Q. Pōpeio Rufo, Scaurus à Triario, aut à L. Cæsare. Quid poteris, inquies, pro ijs dicere? Ne uiuam, si scio. In illis quidem tribus libris, quos tu dilaudas, nihil reperio. Nunc, ut opinionē habeas rerum, ferēdum est. Quæris, ego me ut gesserim? Constanter & libere. Quid ille, inquies, ut ferebat? Humaniter, meæq; dignitatis, quoad mihi satisfactum esset, habendam sibi rationē putabat. Quomodo ergo absolutus? omnino ΠΟΡΠΑΠΥΜΝΑ *accusatorum incredibilis infantia. id est L. Lentuli, L. F. quem fremunt omnes præuaricatū: deinde Pompeij mira cōtentio: iudicum sordes. attamen* XXXII. *condemnarunt,* XXXVIII. *absoluerunt. iudicia reliqua impendent. nondum est planè expeditus. Dices, Tu ergo hæc quomodo fers? Bellè mehercule, & in eo me ualde amo. Amisimus mi Pomponi nō omnē modò succum ac sanguinem, sed etiam colorem, & speciem pristinam ciuitatis. nulla est*

Resp.

Resp. quæ delectet, in qua acquiescam. Id ne igitur, inquies, facilè fers? Id ipsum. recordor enim quam bella paulisper nobis gubernantibus ciuitas fuerit. quæ mihi gratia relata sit, nullus dolor me angit. unum omnia posse, disrumpuntur ij, qui me aliquid posse doluerunt. multa mihi dant solatia, nec tamen ego de meo statu demigro: quæq; uita maximè est ad naturam. ad eam me refero, & literas, & studia nostra: dicendi laborem delectatione oratoria consolor. domus me, & rura nostra delectant. non recordor, unde ceciderim, sed unde surrexerim. Fratrem mecum, & te si habebo, per me ista pedibus trahuntur, uobis ἐμφιλοσοφῆσαι possum. locus ille animi nostri, stomachus ubi habitabat olim, cōcaluit. priuata modo, & domestica nos delectant. miram securitatem uidebis: cuius plurimæ mehercule partes sunt in tuo reditu. nemo enim in terris est mihi tam consentientibus sensibus. sed accipe alia. Res fluit ad Interregnum, & est nonnullus odor Dictaturæ, sermo quidē multus, qui etiam Gabiniū apud timidos iudices adiuuit. Candidati consulares omnes rei ambitus. Accedit etiam Gabinius: quem P. Sulla non dubitans, quin foris esset, postularat contradicente, & nihil obtinente Torquato. sed omnes absoluētur, nec posthac quisquā damnabitur, nisi qui hominem occiderit. Hoc tamen

agitur

agitur seuerius.itaq; iudicia calent. M.Fulnius Nobilior condẽnatus est.multi alij urbani ne respondent quidẽ. Quid aliud noui? & tamẽ absoluto Gabinio,stomachantes alij iudices,hora post, Antiochũ Gabiniũ nescio quẽ solidis pectoribus libertum accensum Gabinij lege Papia cõdemnarunt.itaque dixit statim reus læsæ maiestatis ΟΥΚΟΙΜΠΙΚΑ ΦΙΗΙ.*Pontinus uult ad* IIII. *Non.Nou.triumphare.huic obuiã Cato,& Seruilius Prat. aperte, & Q.Mutius Trib.negant enim latum de imperio: & est latum hercule insulse.sed erit cum Pontino Apius* COS.*Cato tamen affirmat,se uiuo illum non triumphare.id ego puto,ut multa eiusdem, ad nihil recasurum. Appius sine lege suo sumptu in Ciliciam cogitat. Ab Quinto fratre, & à Cæsare accepi ad* IX. *Cal.Nou.literas (confecta Britania,obsidibus acceptis,nulla præda,imperata tamen pecunia) datas à litoribus Britaniæ,proximo:ad* VI. *Cal.Oct.exercitũ Britania reportabant. Q.Pilius erat iam ad Cæsarẽ profectus. Tu si aut amor in te est noster ac tuorũ,aut ulla ueritas,aut si etiã sapis, ac frui tuis commodis cogitas, aduentare, & propè adesse iam debes. Non mehercule æquo animo te careo,te autem quid mirũ, qui Dionysium tantopere desiderem? quẽ quidem abs te, cùm dies uenerit, & ego, & Cicero meus*

flagitab

flagitabit. abs te proximas literas habebam, Epheso, ad v. Id. Sex. datas. Vale.

CICERO ATTICO S.

O Expectatas mihi tuas literas, ò gratum aduentum, ò constantiam promißi, & fidem miram. ò nauigationẽ amandã, quam mehercule ego ualde timebã, recordans superioris tuæ transmißionis. Sed, nisi fallor, citius te, quàm scribis, uidebo. credo enim te putasse tuas mulieres in Apulia esse: quod cùm secus erit, quid te Apulia moretur? nam Vestorio dandi sunt dies, & ille Latinus ἀττικισμὸς ex interuallo regustandus, quin tu huc aduolas & inuisis illius nostræ Reipub. germanæ. putaui de numis ante comitia tributim uno loco diuisis palàm: inde absolutum Gabiniũ: detur, esse ualiturum. De Messala quod quæris: quid scribam, nescio: nunquam uidi tam pares candidatos. Messalæ copias nosti. Scaurum Triarius reum fecit. si quæris, nulla est magnopere cõmota συμπάθεια. sed tamẽ habet Aedilitas eius memoriam non ingratam, & est põdus apud rusticos in patris memoriam. reliqui duo plebeij sic exæquantur ut Domitius ualeat amicis, adiuuetur tamen nõ gratißimo munere: Memmius Cæsaris cõmendetur militibus, Pompeij Gallia nitatur. quibus si nõ ualuerit, putãt fore aliquẽ, qui comitia in aduentum Cæsaris detrudat, Catone

præsertim

præsertim absoluto. Paccianæ epistolæ respõdi, cognosce cætera. Ex fratris literis incredibilia quædã de Cæsaris in me amore cognoui, eaq; sunt ipsius Cæsaris uberrimis literis confirmata. Britanici belli exitus expectatur. constat enim aditus insulæ esse munitos mirificis molibus: etiam illud iam cognitum est, neq; argẽti scrupulum esse ullum in illa insula, neq; ullã spem prædæ, nisi ex mancipijs: ex quibus nullos puto te literis, aut musicis eruditos expectare. Paulus in medio foro Basilicam iam penè texuit ijsdem antiquis columnis. illã autem quam locauit, facit magnificentissimam. Quid quæris? nihil gratius illo monimẽto, nihil gloriosius. Itaq; Cæsaris amici (me dico, & Oppium) disrumparis licet, monimentum illud, quod tu tollere laudibus solebas, ut forũ laxaremus, & usq; ad atrium Libertatis explicaremus, contempsimus sexcenties HS. cùm priuatis non poterat transigi minore pecunia. Efficiemus rem gloriosissimã. nam in campo Martio septa Tributitijs comitijs marmorea sumus, & tecta facturi: eaq; cingemus excelsa porticu: ut mille passuum conficiatur. simul adiungetur huic operi uilla etiã publica. Dicis. Quid mihi hoc monimentũ proderit? Ad quid laboramus res Romanas? non enim te puto de lustro, quod iam desperatum est, aut de iudicijs, quæ lege Plotia fiant, quærere. Nunc

te obiur

te obiurgari patere, si iure. scribis enim in ea epistola, quã C. Domitius mihi reddidit Buthroto datã, in Asiam tibi eundum esse, te arbitrari. Mihi mehercule nihil uidebatur esse, in quo tantulum interesset, utrum per procuratores ageres, an per te ipsum, ne toties, & tam longè abesses. Sed hæc mallem integra re tecũ egisse. profectò enim aliquid egissem. nunc reprimam susceptam obiurgationem: utinam ualeat ad celeritatem reditus tui. Ego ad te propterea minus sæpe scribo. quòd certum non habeo ubi sis, aut ubi futurus sis. huic tamen nescio cui, quòd uidebatur is te uisurus esse, putaui dandas esse literas. Tu quoniam iturum te in Asiam esse putas, ad quæ tẽpora te expectem, facias me certiorem uelim, & de Eutychide quid egeris. Vale.

CICERO ATTICO S.

PVto te existimare me non oblitum consuetudinis, & instituti mei rarius ad te scribere, quàm solebã. sed cùm loca & itinera tua nihil habere certi uideo, neq; in Epeirum, neq; Athenas, neq; in Asiam, neq; cuiquã, nisi ad te ipsum proficiscenti dedi literas. neq; enim sunt epistolæ nostræ, quæ si perlatæ non sint, nihil ea res nos offensura sit quæ tantum habent mysteriorum, ut eas ne librarijs quidẽ ferè cõmittamus Lepidum quo excidat. Consules flagrant infamia, quòd C. Memmius

candid

candidatus pactionē in Senatu recitauit, quā ipse, suus cōpetitor Domitius cum Consulibus fecisset, ut ambo HS quadringena Consulibus darēt, si essent ipsi Cōsules facti: nisi treis Augures dedissent, qui se affuisse dicerent, cùm lex curiata ferretur, quæ lata nō esset: & duos consulares, qui se dicerent in ornandis prouincijs consularibus scribēdo affuisse, cùm omnino ne Senatus quidem affuisset. Hæc pactio non uerbis, sed nominibus & perscriptionibus, multorum tabulis cùm esse facta diceretur: prolata à Memmio est, nominibus inductis autore Pompeio. hic Appius erat idem: nihil sanè iacturæ. corruerat alter, et planè inquam iacebat. Memmius autē dirempta coitione inuito Caluino, planè refrixerat, & eo magis nunc cōcitare Dictaturā, fauere iustitio, & omniū rerū licētiæ. Perspice æquitatem animi mei, & ludum, & contemptionem Seleucianæ prouinciæ, & meam hercule cum Cæsare suauissimam coniunctionem. hæc enim me una ex hoc naufragio tabula delectat. qui quidem Quintum meum, tuumq; (Dij boni) quemadmodum tractat honore, dignitate, gratia: non secus, ac si ego essem imperator. hibernam legionem eligendi optio delata commodum, ut ad me scribit. Hunc tu nō ames. Quem igitur istorum? Sed heus tu, scripseram'ne tibi me esse legatū Pōpeio? & extra urbē quidem

fore

fore ex Idib. Ian? uisum est hoc mihi ad multa quadrare. Sed quid plura? coràm (opinor) reliqua: ut tu tamen aliquid expectes. Dionysio plurimam salutem: cui quidem ego non modò seruaui, sed etiam ædificaui locum. Quid quæris? ad summam lætitiam meam, quam ex tuo reditu capio, magnus ex illius aduentu cumulus accedit. Quo die ad me uenies, si me amas, apud me cum tuis maneas. Vale.

M. T. CICERONIS EPIST. AD T. POMPONIVM ATTICVM LIB. V.

CICERO ATTICO S.

EGO uerò & tuum in discessu uidi animum, et meo sum ipse testis. quo magis erit tibi uidendum, nequid noui decernatur, ut hoc nostrum desideriū ne plus sit annuum. De Annio Saturnino curasti probé. De satisdando uerò te rogo, quoad eris Romæ, tu ut satisdes. & sunt aliquot satisdationes secundum mancipium, in his & Memmianorum prædiorum, uel Atilianorum. De Oppio factum est, ut uolui, & maximè quòd D C C C. aperuisti: quæ quidem ego utiq; uel uersura facta solui uolo, ne extrema exactio nostrorum nominum

expectetur. Nunc uenio ad transuersum illum extremæ epistolæ tuæ uersiculũ, in quo me admones de sorore. quæ res se sic habet. Vt ueni in Arpinum, cùm ad me frater uenisset, in primis nobis sermo, isq; multus de te fuit. ex quo ego ueni ad ea quæ fueramus ego & tu inter nos de sorore in Tusculano locuti: nihil tam uidi mite, nihil tam placatũ, quàm tum meus frater erat in sororem tuam: ut etiam si qua fuerat ex ratione sumpta offensio, non appareret. illo sic die. Postridie ex Arpinati profecti sumus. ut in Arcano Quintus maneret, dies fecit. ego Aquini: sed prandimus in Arcano. nosti hunc fundum. quò ut uenimus, humanissimè Quintus, Pomponia, inquit, tu inuita mulieres, ego acciuero pueros. nihil potuit, mihi quidem ut uisum est, dulcius, idq; cùm uerbis, tum etiam animo, & uultu. At illa audientibus nobis, Ego sum, inquit, hic hospita. Id autẽ ex eo, ut opinor, quòd antecesserat Statius, ut prandiũ nobis uideret. Tum Quintus, En, inquit mihi, hæc ego patior quotidie. Dices, Quid, quæso, istuc erat? Magnum, itaque me ipsum commouerat, sic absurdè & asperè, uerbis uultuq; responderat. dißimulaui dolens. discubuimus omnes præter illã: cui tamẽ Quintus de mensa misit: illa reiecit. Quid multa? nihil meo fratre lenius, nihil asperius tua sorore mihi uisum est: & multa prætereo, quæ tum

mihi

mihi maiore stomacho, quàm ipsi Quinto fuerunt. Ego inde Aquinum. Quintus in Arcano remansit, & Aquinũ ad me postridie mane uenit, mihiq; narrauit, nec secum illam dormire uoluisse, &, cũ discessura esset, fuisse eiusmodi, qualem ego uidissem. Quid quæris? uel ipsi hoc dicas licet, humanitatem ei meo iudicio illo die defuisse. Hæc ad te scripsi fortasse pluribus, quàm necesse fuit, ut uideres tuas quoq; esse parteis instituendi, & monendi. Reliquum est, ut antequàm proficiscare, mandata nostra exhaurias, scribas ad me omnia, Pontinum extrudas. Cùm profectus eris, cures ut sciam. sic habeas, nihil mehercule te mihi nec charius esse, nec suauius. A. Torquatum amantissimè dimisi Minturnis, optimum uirum, cui me ad te scripsisse aliquid, in sermone significes uelim. Vale.

CICERO ATTICO S.

AD VI. Id. Maias cùm has dabam literas, ex Pompeiano proficiscebar, ut eo die manerem in Trebulano apud Pontiũ. deinde cogitabam sine ulla mora iusta itinera facere. In Cumano cùm essem, uenit ad me (quod mihi pergratũ fuit) noster Hortensius: cui deposcenti mea mandata, cætera uniuersè mandaui, illud propriè, ne pateretur, quantum esset in ipso prorogari nobis prouincias. in quo cum tu uelim cõfirmes, gratumq; mihi fecisse dicas,

quòd & uenerit ad me, & hoc mihi, prætereáq; siquid opus esset, promiserit. cõfirmaui ad eam causam etiam Furnium nostrum, quẽ ad annnm Trib. pl. uidebam fore. Habuimus in Cumano quasi pusillam Romam: tanta erat in his locis multitudo: cùm interim Rufio noster, quòd se à Vestorio obseruari uidebat, strategemate hominem percußit. nam ad me nõ acceßit. Ita'ne? cùm Hortensius uenirct, & infirmus, & tam longè Hortensius: cùm maxima præterea multitudo, ille non uenit? Non, inquã. Non uidisti igitur hominem, inquies? Quî potui non uidere, cùm per emporium Puteolanorum iter facerem? in quo illum, agentem aliquid credo, salutaui: post etiã iußi ualere, cùm me è Pansæ uilla, nunquid uellẽ, rogasset. Hunc hominem parum gratum quisquam putet? aut non in eo ipso laudandum, quòd audiri non laborarit? Sed redeo ad illud. Noli putare mihi aliam consolationem esse huius ingentis molestiæ, nisi quòd spero non longiorem annua fore. Hoc me ita uelle multi non credunt ex consuetudine aliorum. tu qui scis, omnem diligentiam adhibebis, tum scilicet, cùm id agi debebit. Cùm ex Epeiro redieris, de Rep. scribas ad me uelim, siquid erit, quod operiare. nondum enim satis huc erat allatum, quo modo Cæsar ferret de autoritate perscripta: eratq; rumor de Transpadanis, eos iussos IIII. uiros creare.

quod

quod si ita est, magnos motus timeo. sed aliquid ex Pompeio sciam. Vale.

CICERO ATTICO S.

AD VI. Id. Maias ueni in Trebulanum ad Pontiũ. ibi mihi tuæ literæ binæ redditæ sunt tertio abs te die. eodem autẽ ex Pompeiano Philotimo dederã ad te literas. nec uerò nunc erat sanè quid scriberem. Qui de Rep. rumores, scribe quæso. in oppidis enim summũ uideo timorem. sed multa inania. quid de ijs cogites, & quando, scire uelim. Ad quas literas tibi rescribi uelis, nescio. nullas enim adhuc acceperam, præter quæ mihi binæ semel in Trebulano redditæ sunt. quarum alteræ edictũ P. Licinij habebant (erant autem Non. Maijs datæ) alteræ rescriptæ ad meas Minturnenses. quàm uereor, nequid fuerit σπουδαιότερον in ijs quas non accepi, quibus rescribi uis. Apud Lentulum ponam te in gratiam. Dionysius nobis cordi est. Nicanor tuus operam mihi dat egregiam. iam deest quid scribam, & lucet. Beneuenti cogitabam hodie. nostra continentia, & diligentia faciemus satis. A Pontio, ex Trebulano, ad V. Id. Maij.

CICERO ATTICO S.

BEneuentum ueni ad V. Id. Maij. ibi accepi eas literas, quas tu superioribus literis significaueras te dedisse. ad quas ego ipso eo die dederam ex Trebulano à Pontio. ac binas

quidem tuas Beneuenti accepi. quarum alteras Fesulanus multo mane mihi dedit, alteras scriba Tullius. Gratißima est mihi tua cura de illo meo primo & maximo mandato, sed tua profectio spem meam debilitat. ac ne ille illud quidem labat, non quo, sed inopia cogimur eo contenti esse. De illo altero, quem scribis tibi uisum esse non alienum, uereor adduci, ut nostris poßit (& tuis δυσδιάγνωστον) πρὸς νεῦσιν esse, & quidem summè facilis. sed tu aberis, & me absente rei habebis rationem mea. nam posset aliquid, si uteruis nostrum adesset, agente Seruio fieri probabile. nunc si iam res placet, agendi tamen uiam non uideo. Nunc uenio ad illam epistolam, quam accepi à Tullio. De Marcello fecisti diligenter. igitur S.C. si erit factum, scribes ad me: sin minus, rem tamen conficies. mihi enim attribui oportebit, itē Bibulo. sed non dubito, quin S.C. expeditum sit, in quo præsertim sit compendium populi. De Torquato probé. De Massone & Ligure, cū uenerint. De illo quod Cherippus (quoniam hic quoq; πρὸς νεῦσιν sustulisti:) ò prouincia, etiam'ne hic mihi curandus est? curandus autem? hactenus, nequid ad Senatū: Consule, aut numera. nam D C. ceperis: sed tamen commodè, quòd cum Scrofa. De Pontino rectè scribis. est enim ita: ut si antè Cal. Iun. Brundusij futurus sit, minus urgendi fuerint M. Annius & Tullius.

Tullius. Quæ de Sicinio audisti, ea mihi probantur, modò ne illa exceptio in aliquem incurrat bene de nobis meritum. sed considerabimus: rem enim probo. De nostro itinere, quod statuero: de quinq; præfectis, quid Pompeius facturus sit, cùm ex ipso cognoro, faciam ut scias. De Oppio bene curasti, quòd ei DCCC. *exposuisti. idq; quoniam Philotimum habes, perfice, & cognosce rationem: & ut agã amplius, si me amas, priusquam proficiscaris, effice. magna me cura leuaris. Habes ad omnia. etsi penè præterij. chartam tibi deesse, mea cautio est: siquidẽ eius inopia minus multa ad me scribis. tu verò aufer ducẽtos. etsi meã in eo parsimoniam huius paginæ contractio significat, dum acta & rumores uellet. Iam si qua certa habes de Cæsare, expecto literas: & alias Pontino de omnibus rebus diligentes dabis. Vale.*

CICERO ATTICO S.

P*Lanè deest, quod scribam: nam nec quid mandem, habeo: nihil enim prætermissum est. nec quid narrem: noui enim nihil, nec iocandi locus est: ita me multa solicitant. Tantum tamen scito, Idib. Maij s nos Venusia mane proficiscentes has dedisse. eo autem die credo aliquid actum in Senatu. Sequãtur igitur nos tuæ literæ, quibus non modò res omneis, sed etiam rumores cognoscamus. eas accipiemus*

Brundusij. ibi enim Pontinum ad eam diem, quam tu scripsisti, expectare consilium est. Nos Tarenti quos cum Pompeio διαλόγους de Rep. habuerimus, ad te perscribemus. etsi idipsum scire cupio, quod ad tempus rectè ad te scribere possem, id est quandiu Romæ futurus sis: ut aut quò dem posthac literas, sciam, aut ne dem frustra. sed ante quàm proficiscare, utique explicatum sit illud HS X X. *&* D C C C. *Hoc uelim in maximis rebus, & maximè necessarijs habeas ut quod autore te uelle cœpi, adiutore assequar. Vale.*

CICERO ATTICO S.

TArentum ueni ad X V. *Cal. Iun. quòd Pontinum statueram expectare, commodissimum duxi dies eos, quoad ille ueniret, cum Pompeio consumere, eoq; magis, quòd ei gratum esse id uidebam, qui etiam à me petierit, ut secum, & apud se essem quotidie: quod concessi libenter. multos enim eius præclaros de Rep. sermones accipiam: instruar etiam consilijs idoneis ad hoc nostrum negotium. sed ad te breuior iam in scribendo incipio fieri, dubitans Romæ'ne sis, an iam profectus. quod tamen quoad ignorabo, scribam aliquid potius, quàm committam, ut tibi cùm poßint reddi à me literæ, non reddantur. nec tamen iam habeo quid aut mandem tibi aut narrem: mandaui omnia quæ quidem tu, ut polliceris, exhauries*

haurics:narrabo cùm aliquid habebo noui. Illud tamen non desinam, dum adesse putabo, de Cæsaris nomine rogare, ut confectum relinquas. Auidè expecto tuas literas, & maximè ut norim tempus profectionis tuæ. Vale.

CICERO ATTICO S.

QVotidie, uel potius in dies singulos breuiores literas ad te mitto. quotidie enim magis, ac magis suspicor te in Epeirum iam profectum. sed tamen ut mandatum scias me curasse: quot ante, ait se Pōpeius quinos præfectos delaturū nouos, uacationes, iudiciariam causam. Ego cùm triduum cum Pompeio, & & apud Pompeiū fuissem, proficiscebar Brundusium ad XIII. Cal. Iun. ciuem illum egregiū relinquebam, & ad hæc quæ timentur, propulsanda paratissimum. Tuas literas expectabo, cùm ut quid agas, tum ut ubi sis, sciam. Vale.

CICERO ATTICO S.

ME & incommoda ualetudo, qua iam emerseram, utpote cùm sine febri laborassem, & Pontini expectatio, de quo adhuc ne rumor quidem uenerat, tenebat duodecimū iam diē Brundusij. sed cursum expectabamus. tu si modò es Romæ (uix enim puto) sin es, hoc uehementer animaduertas uelim. Romæ acceperam literas, Milonem meum queri per literas iniuriam meam, quòd Philotimus socius esset in bonis suis. id ego ita fieri uolui de C.

Duronij sententia, quem & amicißimum Miloni perspexeram, & talem uirum, qualem tu iudicas, cognorã. Eius autem consiliũ, meumq; hoc fuerat: primùm ut in potestate nostra esset res, ne illum malus emptor alienis mancipijs, quæ permulta secum habet, spoliaret: deinde ut Faustæ, cui cautum ille esse uoluisset, ratũ esset. erat etiam illud, ut ipsi nos, siquid seruari possit, quàm facillimè seruaremus. Nunc rem totam perspicias uelim. nobis enim scribuntur sæpe maiora. sed si ille queritur, si scribit ad amicos, si idem Fausta uult: Philotimus (ut ego ei coram dixeram, mihiq; ille receperat) ne sit inuito Milone in bonis: nihil nobis fuerat tanti. sin hæc leuiora sunt, tu iudicabis. loquere cum Duronio. Scripsi etiam ad Camillum, ad Lamiam, eoq; magis, quòd non confidebam Romæ te esse. Summa erit hæc. statues, ut ex fide, fama, req; mea uidebitur. Vale.

CICERO ATTICO S.

Actium uenimus ad XVII. Cal. Quint. cùm quidẽ & Corcyræ, & Sybotis muneribus tuis, quæ & Areus, & meus amicus Eutychides opipare, & φιλοπροσηνέστατα nobis concesserant, epulati essemus saliarem in modum. Actio maluimus iter facere pedibus, qui incommodißimè nauigassemus: & Leucathen flectere, molestũ uidebatur. actuarijs autẽ minutis Patras accedere sine ijs impedim

pedimentis,non satis uisum est decorum. Ego, ut sæpe tu me currentem hortatus es, quotidie meditor: præcipio meis: faciã deniq; ut summa modestia & summa abstinẽtia munus hoc extraordinarium traducamus. Parthus uelim quiescat, & fortuna nos iuuet. nostra præstabimus. Tu quæso, quid agas, ubi quoque hoc tempore futurus sis, qualeis res nostras Romæ reliqueris, maximè de CXX. & de DCCC. cura ut sciamus. id unis diligenter literis datis, quæ ad me utiq; perferantur, consequere. Illud tamen (quoniam nunc abes, cùm id non agitur, aderis autem ad tempus, ut mihi scripsisti) memẽto curare per te, & per omnes nostros, in primis per Hortensium, ut annus noster maneat suo statu: nequid noui decernatur. Hoc tibi ita mando, ut dubitem an etiã te rogem ut pugnes, ne intercaletur. sed nõ audeo tibi omnia onera imponere. annum quidem utiq; teneto. Cicero meus, modestißimus, & suauißimus puer, tibi salutem dicit. Dionysium semper equidem, ut scis, dilexi, sed quotidie pluris facio, & mehercule in primis, quòd te amat, nec tui mentionem intermitti sinit. Vale.

CICERO ATTICO S.

VT Athenas ad XV. Cal. Quint. uenerã, expectabam ibi iam quartũ diem Pontinum, neq; de eius aduentu certi quicquã habebam: eram autem totus (crede mihi) tecum: & quan

& quanquam sine ijs per me ipse tamē acrius uestigijs tuis monitus, de te cogitabam. Quid quaeris? non mehercule alius ullus sermo, nisi de te. Sed tu aliquid de me ipso scire fortasse mauis. haec sunt. Adhuc sumptus nec in me aut publicè, aut priuatim, nec in quenquam comitum. nihil accipitur lege Iulia, nihil ab hospite. persuasum est omnibus meis seruiendum esse famae meae. bellè adhuc. hoc animaduersum, Graecorum laude, & multo sermone celebratur. quod superest, elaboratur in hoc à me, sicut tibi sensi placere. sed haec tum laudemus, cùm erūt perorata. Reliqua sunt eiusmodi, ut meum consilium saepe reprehendam, quòd non aliqua ratione ex hoc negotio emerserim. O rem minimè aptam meis moribus. ò illum uerum, ἔρδοι τίς. Dices, Quid adhuc? nondum enim in negotio uersaris? Nescio, & puto molestiora restare sed haec ipsa fero equidem fronte, ut puto, & uultu belliss. sed angor intimis sensibus: ita multa uel iracundè, uel insolenter, uel in omni genere stultitiae insulsè, arroganter & dicuntur & tacentur quotidie. quae, nō quo te caelem, non perscribo, sed quia δυσεκποίμητα sunt. Itaque admirabere meam βαθύτητα, cùm salui redierimus: tanta mihi μελέτη huius uirtutis datur. Ergo haec quoque hactenus. etsi mihi nihil erat propositum ad scribendum, quia quid ageres, ubi terrarum esses, ne suspicabar quidem:

nec

nec hercule unquã tandiu ignarus rerum mearum fui, quid de Cæsaris, quid de Milonis nominibus actum sit. hac non modò nemo, sed ne rumor quidem quisquam: ut sciremus, in Rep. quid ageretur. Quare siquid erit quod scias de his rebus, quas putabis scire me uelle, per mihi gratum erit, si id curaris ad me perferendum. Quid est præterea? Nihil sanè, nisi illud: ualde me Athenæ delectarunt. Turbæ duntaxat? & urbis ornamẽtum, & hominum amores in te, in nos quadam beneuolentia, sed multum ea philosophia ἄνω, καὶ κάτω, siquidem est in Aristo, apud quem eram. nam Xenonẽ tuum, uel nostrum potius Quinto concesseram: & tamen propter uicinitatem totos dies simul eramus inuicem. Cùm primum poteris, tua consilia ad me scribas: ut sciam quid agas, ubi quoq;, & maximè quando Romæ futurus sis. Vale.

CICERO ATTICO S.

HVi, toties'ne me literas dedisse Romam, cùm ad te nullas darem? at uerò posthac frustra potius dabo, quàm si rectè dari potuerint, committam ut non dem. Ne prouincia nobis prorogetur, per fortunas, dum ades, quicquid prouideri potest, prouide. non dici potest, quàm flagrem desiderio Vrbis, quàm uix harum rerum insulsitatem feram. Marcellus sedendi comes, etsi ille magistratum non gesserit,

crit

erit tamen Transpadanus, ita mihi uidetur non minus stomachi nostro Caesari fecisse. sed hoc ipse uiderit. Pompeius mihi quoq; uidebatur (quòd scribis Varronem dicere) in Hispaniam certè iturus. id ego minimè probabam, qui quidem Theophani facile persuasi, nihil esse melius quàm illud, nusquam discedere. ergo Graecus incumbet. ualet autem autoritas eius apud illum plurimùm. Ego has prid. Non. Quint. proficiscens Athenis dedi, cùm ibi decem ipsos fuissem dies uenerat Pontinus. nam Cn. Volusius aderat Quaestor. tuus unus Tullius aberat. ἄφρακτα Rhodiorum, & dicrota Mitylenaeorum habebam, & aliquid ἐπίκωπον. De Parthis erat silentium. quod superest, Dij iuuent. nos adhuc iter per Graciã summa cum admiratione fecimus. nec mehercule hàbeo, quod adhuc quem accusem meorum. Videntur mihi nosse nos, nostram causam, & conditionem profectionis suae. planè seruiunt existimationi meae. quod superest, si uerum illud est, οἷα τ' ἂν δέσποινα, certè permanebunt. nihil enim à me fieri ita uidebunt, ut sibi sit delinquendi locus. sin id parum profuerit, fiet aliquid à nobis seuerius. nam adhuc lenitate dulces sumus, & ut spero, proficimus aliquantum. sed ego hanc, ut singuli dicunt, ἀνεξίαν in unum annum meditatus sum: proinde pugna, ne siquid prorogatum sit, turpis inueniar.

ueniar. Nunc redeo ad quæ mihi mandas. in præfectis excusatio. ijs quos uoles, deferto. non ero tam μετέωρος, quàm in Apuleio fui. Xenonem tam diligo quàm tu, quòd ipsum sentire certò scio. Apud Patronem, & reliquos Barones te in maxima gratia posui: & hercule merito tuo feci. nam mihi is ter dixit, te scripsisse ad se, mihi ex illius literis rem illam curæ fuisse: quod ei pergratum erat. sed cum Patro mecum egisset, ut peterem à uestro Ariopago, ὑπομνηματισμὸν tollerent, quem Polycharmo Præt. fecerant: commodius uisum est & Xenoni, me, & post ipsi Patroni, ad Memmium scribere, qui pridie quàm ego Athenas ueni, Mitylenas profectus erat, ut is ad suos scriberet, posse id sua uoluntate fieri. non enim dubitabat Xeno, quin ab Ariopagitis inuito Memmio impetrari non posset. Memmius autem ædificandi consilium abiecerat, sed erat Patroni iratus. itaq; scripsi ad eum accuratè: cuius epistolæ misi ad te exemplum. Tu uelim Piliam meis uerbis consolere: indicabo enim tibi: tu illi nihil dixeris. Accepi fasciculum, in quo erat epistola Piliæ: abstuli, aperui, legi: ualde scripta est συμπαθῶς. Brundusio quæ tibi epistolæ redditæ sunt sine mea, tum uidelicet datæ, cùm ego me nõ bellè haberem. nam illam νομανδρίαν excusationem ne acceperis. Cura ut omnia sciam, sed maximè ut ualeas.

CICERO ATTICO S.

NEgotium magnum est nauigare, atq; id mense Quint. Sexto die Delum Athenis uenimus. pridie Non. Quint. à Piraeo ad Zostera uento molesto, qui nos ibidem Nonis tenuit. ad VIII. Id. ab Ceo iucundè. inde Gyarum sæuo uento non aduerso: hinc Scyrum: inde Delum, utroq; citius quàm uellemus, cursum confecimus. iam nosti ἄφρακτα Rhodiorum: nihil quod minus fluctū ferre poßit. itaq; erat in animo nihil festinare: Delo nec me mouere, nisi omnia ἀκρωτηρίων iura uidissem. De Messala ad te statim, ut audiui, de Gyaro dedi literas, & id ipsum consilium nostrum etiam ad Hortensium. cui quidem ualde συνηγωνίων. sed tuas de eius iudicij sermonibus, & mehercule omni de Reip. statu literas expecto πολιτικώτερον quidem scriptas (quoniam meos cum Thallumeto nostro peruolutas libros) eiusmodi inquā literas, ex quibus ego, non quid fiat (nam id uel Helonius uir gratißimus potest efficere cliens tuus) sed quid futurum sit, sciam. Cùm hæc leges, habebimus Consules. omnia perspicere poteris, de Cæsare, de Pompeio, de ipsis iudicijs. Nostra autem negotia (quoniam Romæ commoraris) amabo te explicata. cui rei fugerat me rescribere, destrue salinarum planè rogo. de aqua siquid poterit fieri, eo sis animo quo soles esse. quam ego cum mea sponte

tum

tum tuis sermonibus æstimo plurimi. ergo quid conficies. præterea si quid Philippus rogauit, quod in tua re faceres, id uelim facias. Plura scribam ad te, cùm constitero. nunc eram planè in medio mari. Vale.

CICERO ATTICO S.

Ephesum uenimus ad XI. *Cal. Sext. sexagesimo & quinto post pugnam Bouillam. nauigamus sine timore, & sine nausea, sed tardius propter aphractorum Rhodiorum imbecillitatem. De concursu legationũ, priuatorum, & de incredibili multitudine, quæ mihi iam Sami, sed mirabilem in modum Ephesi præsto fuit, aut audisse te puto, aut quid ad me attinet? ueruntamen de Cumanis uenissem cum imperio, Græci quasi Ephesio Prætori se alacres obtulerunt. ex quo te intelligere certò scio, multorum annorum ostentationes meas nunc in discrimen esse adductas. sed ut spero, utemur ea palæstra, quam à te didicimus: omnibusq́; satisfaciemus, & eo facilius, quòd in nostra prouincia confectæ sunt pactiones. Sed hactenus, præsertim cùm cœnãti mihi nuntiaret Sestius, sed de nocte proficisci. Tua negotia Ephesi curæ mihi fuerunt: Thermoq́;, tametsi antè aduentum meum liberalißimè erat pollicitus tuis omnibus: tamen Philogenem & Seium Rhodium, & Apolloniccnsem Xenonem commendaui. omnino omnia se facturum recepit. ego*

praterea rationem Philogeni permutationis eius, quam tecum feci, edidi. ergo hac quoque hactenus. Redeo ad urbana. Per fortunas (quoniam Roma manes) primùm illud prafulci atq; pramuni quaeso, ut simus annui, ne intercaletur quidem: deinde exhauri mea mandata, maximeq;, siquid potest, de illo domestico scrupulum quem non ignoras: deinde de Caesare: cuius in cupiditatem te autore incubui, nec me piget. Et si intelligis, quàm meum sit scire & curare, quid in Rep. fiat, fiat autem? immo uerò etiam quid futurum sit: perscribe ad me omnia, sed diligentissimè, in primisq; quid iudiciorum status aut factorum, aut futurorum etiam laboret. De aqua, si cura est, siquid Philippus aget, animaduertes. Vale.

CICERO ATTICO S.

ANtè quam aliquo loco consedero, neque longas à me, neq; semper mea manu literas expectabis. cùm autē erit spatium, utrunq; praestabo. nunc iter conficiebamus aestuosa, & puluerulenta uia. dederam Epheso pridie. has dedi Trallibus. In prouincia mea fore me putabam Cal. Sext. ex ea die, si me amas, παράγγελμα ἐνιαύσιον commoueto. tamen interea haec qua uellem, mihi afferebātur: primū otium Parthicum: deinde confecta pactiones publicanorum: postremò seditio militum sedata ab Appio, stipendiumq; eis usq; ad Idib. Quint.

perso

persolutum. Nos Asia accepit admirabiliter. aduentus noster ne nummo quidem sumptui fuit. spero meos omneis seruire laudi meæ: tamen magno timore sum: sed bene paramus. omnes iam nostri præter Tullium tuum uenerunt. erat mihi in animo rectà proficisci ad exercitum, æstiuos menses reliquos rei militari dare, hibernos iurisdictioni. Tu uelim (si me nihilo minus nosti curiosum in Rep. quàm te) scribas ad me omnia quæ sint, quæ'ue futura sint. nihil mihi gratius facere potes: nisi tamen id erit mihi gratissimum, si quæ tibi mandaui, confeceris, in primis, quid illud ἐνδόμυχον: *quo mihi scis nihil esse charius. Habes epistolam plenam festinationis & pulueris. reliquæ subtiliores erunt. Vale.*

CICERO ATTICO S.

Laodiceam ueni prid. Cal. Sext. ex hoc die clauon animo uerbis. nihil exoptatius aduentu meo, nihil charius. sed est incredibile, quàm me negotij tædeat. non habeat satis magnum campum ille tibi non ignotus cursus animi & industria mea? præclara operæ cessent? quippe ius Laodiceæ me dicere, cùm Romæ A. Plotius dicat? & cùm exercitum noster amicus habeat, tantum me nomẽ habere duarum legionum? exilium. deniq; hæc non desidero: lucem, forum, urbem, domũ, uos desidero. sed ferã ut potero, sim modò annuus, si prorogatur,

actum est. uerũ perfacilè resisti potest. tu modò Romæ sis. Quæris, quid hic agam: ita uiuam, ut maximos sumptus facio. mirificè delector hoc instituto. admirabilis abstinentia ex præceptis tuis: ut uerear ne illud quod tecum permutaui, uersura mihi soluendũ sit. Appij uulnera non refrico, sed apparẽt. nec occuli possunt. Iter Laodicea faciebã ad III. *Non Sext. cùm has literas dabam in castra in Lycaoniã. inde ad Taurũ cogitabam: ut cũ Morphagene signis collatis, si possem, de seruo tuo deciderem. Clitellæ boui sunt impositæ. planè non est nostrũ onus, sed feremus. modò, si me amas, sim annuus. adsis tu ad tempus, ut Senatum excites. Mirificè solicitus sum, quòd iandiu ignota sunt mihi ista omnia. quare ut ad te antè scripsi, cũ cætera: tum Resp. cura ut mihi nota sit. Plura scribam aliâs. tardè tibi reddituro, sed dabam familiari homini ac domestico C. Adronico Puteolano. tu autem sæpe dare tabellarijs publicanorum poteris, promagistris scripturæ, & portus, & nostrarum diœcesium. Vale.*

CICERO ATTICO S.

ETsi in ipso itinere, & uia discedebant publicanorum tabellarij, & eramus in cursu: tamen surripiendum aliquid putaui spatij, ne me immemorem mandati tui putares. itaq; subsedi in ipsa uia, dum hæc, quæ longiorẽ desiderant orationem, summatim tibi perscriberẽ.

Max

Maxima expectatione in perditam, & planè euersam in perpetuum prouinciam nos uenisse scito prid. Cal. Sext. moratus triduũ Laodiceæ, triduum Apameæ, totidem dies Synnadæ. audiuimus nihil aliud, nisi imperata ἐπικεφάλια soluere non posse: possessiones omniũ uenditas: ciuitatũ gemitus, ploratus, monstra quædam non hominis, sed feræ nescio cuius immanis. Quid quæris? tædet omnium nos uitæ. leuantur tamen miseræ ciuitates, quòd nullus fit sumptus in nos neq; in Legatos, neq; in Quæstorẽ, neq; in quenquam. Scito non modò nos fœnum, aut quod lege Iulia dari solet, non accipere, sed ne ligna quidem. nec præter quatuor lectos, & tectum quenquam accipere quicquam, multis locis ne tectũ quidem, & in tabernaculo manere plerunque. Itaque incredibilem in modum concursus fiunt ex agris, ex uicis, ex domibus omnibus. mehercule etiam aduentu nostro reuiuiscunt iustitia, abstinentia, clementia tui Ciceronis. itaque opiniones omnium superauit. Appius ut audiuit nos uenire, in ultimã prouinciam se coniecit Tarsum usque. ibi forum agit. De Partho silentium est: sed tamen concisos equites nostros à barbaris nunciabant ij qui ueniebant. Bibulus ne cogitabat quidem etiam nunc in prouinciam suam accedere. id autem facere ob eam causam dicebant, quòd tardius uellet decedere. Nos in castra properabamus,

quæ aberant bidui. Vale.

CICERO ATTICO S.

ACcepi Romæ sine epistola tua fasciculum literarum, in quo, si modò ualuisti, & Romæ fuisti, Philotimi duco esse culpam non tuam. Hanc epistolam dictaui sedens in rheda, cùm in castra proficiscerer, ab quibus aberam bidui. paucis diebus hebebam certos homines, quibus darem literas: itaq; eo me seruaui. Nos tamen, etsi hoc te ex alijs audire malo, sic in prouincia nos gerimus, quod ad abstinentiam attinet, ut nullus teruncius insumatur in quenquam. id fit etiam & Legatorum, & Tribunorum, & Præfectorum diligẽtia. nam omnes mirificè συμφιλοδοξοῦσιν gloriæ meæ. Lepta noster mirificus est. sed nunc propero. perscribam ad te paucis diebus omnia. Cicerones nostros Deiotarus filius, qui Rex ab Senatu appellatus est, secum in regnum, dum in æstiuis nos essemus. illum pueris locum esse bellißimum duximus. Sestius ad me scripsit, quæ tecum esset de mea domestica, & maxima cura locutus, & quid tibi esset uisum. Amabo te, incumbe in eam rem, & ad me scribe, quid & posit, & tu censeas. Idem scripsit Hortensium de proroganda nostra prouincia dixisse nescio quid. mihi in Cumano diligentißimè, se, ut annui essemus, defensurum receperat. si quicquam me amas, hunc locum ama. dici non potest,

potest, quàm inuitus à uobis absim. & simul hanc gloriam iustitiæ, & abstinentiæ fore illustriorem spero, si cito decesserimus. id quod Scæuolæ contigit, qui solos nouem menses Asiæ præfuit. Appius noster, cùm me aduentare uideret, profectus est Tarsum usque Laodicea. ibi forum agit, cùm ego sum in prouincia: quàm eius iniuriam non insector. satis enim habeo negotij in sanandis uulneribus, quæ sunt imposita prouinciæ. quòd do operam ut faciam quamminima illius contumelia. Sed hoc Bruto nostro uelim dicas, illum fecisse non belle, qui aduentu meo, quàm longissimè potuerit, discesserit. Vale.

CICERO ATTICO S.

QVàm uellem Romæ esses, si fortè non es. nihil enim certi habebamus, nisi accepisse nos tuas literas ad XIIII. Cal. Sext. datas, in quibus scriptum esset, te in Epeirum iturum circiter Cal. Sext. Sed siue Romæ es, siue in Epeiro, Parthi Euphratem transiuerunt duce Pacoro, Orodis Parthorum Regis filio, cunctis referto copijs. Bibulus nondum audiebatur esse in Syria. Caßius in oppido Antiochia cum omni exercitu. nos in Cappadocia ad Taurum cum exercitu ad Cybistra. hostis in Cyrhestica, quæ Syriæ pars proxima est prouinciæ meæ. his de rebus scripsi ad Senatum. quas literas, si Romæ es, uidebis putes'ne reddendas:

& multa, imo omnia quorum λιφάλαιον, nequid inter cæsa, & porrecta (ut aiunt) oneris mihi addatur, aut temporis. nobis enim hac infirmitate exercitus, inopia sociorum, præsertim fidelium, certißimum subsidium est hiems, ea si uenerit, nec illi antè in meam prouinciam transierint. unum uereor, ne Senatus propter urbanarum rerum metum Pompeium nolit dimittere. quòd si alium ad uer mittit, non laboro. nobis modò temporis nequid prorogetur. Hæc igitur, si Romæ es. sin abes, aut etiam si ades, hæc negotia sic se habent. stamus animis, & quia consilijs, ut uidemur, bonis utimur, speramus etiam manu. tuto consedimus, copioso à frumento, Ciliciam propè conspiciente, expedito ad mutandum loco, paruo exercitu, sed ut spero, ad beneuolentiam erga nos consentiente: quem nos Deiotari aduentu cum suis omnibus copijs duplicaturi eramus. socijs multò fidelioribus utimur, quàm quisquam usus esset: quibus incredibilis uidetur & nostra mansuetudo, & abstinentia. delectus habetur ciuium Romanorum. frumentum ex agris in loca tuta comportatur. si fuerit occasio, manu: sin minus, locis nos defendemus. Quare bono animo es. uideo enim te, & quasi coràm adsis, ita cerno συμπάθειαν amoris tui. sed te rogo, si ullo pacto fieri poterit, si integra in Senatu nostra causa ad Cal. Ian. manserit, ut Romæ sis mense Ianuario. Profectò

nihil

nihil accipiam iniuriæ, si tu aderis. amicos Consules habemus, nostrum Trib. pleb. Furnium. uerùm tua est opus aßiduitate, prudentia, gratia. tempus est necessarium. sed turpe est me pluribus uerbis agere tecum. Cicerones nostri sunt apud Deiotarum: sed si opus erit, deducentur Rhodum. Tu, si es Romæ: ut soles, diligentissimè: si in Epeiro, mitte tamen ad nos de tuis aliquem tabellarium ut & tu, quid nos agamus, & nos, quid tu agas, quidq; acturus sis, scire poßimus. Ego tui Bruti rem sic ago, ut suam ipse non ageret. sed iam exhibeo pupillum, neq; defendo. sunt enim negotia & lenta, & inania. faciam tamen satis, tibi quidem, cui difficilius est, quàm ipsi: sed certè satisfaciam utriq;. Vale.

CICERO ATTICO S.

OBsignaram iam epistolam, eam quam puto te modò perlegisse scriptam mea manu, in qua omnia continentur, cùm subitò Appij tabellarius ad XI. *Calend. Octob. septimo quadragesimo die Roma celeriter (hui tam longè) mihi tuas literas reddidit: ex quibus non dubito, quin, ut Pompeium expectaris, dum Arimino rediret, etiam in Epeirum profectus sis: magisq; uereor, ut scribis, ne in Epeiro solicitus sis non minus, quàm nos hic sumus. De Atiliano nomine scripsi ad Philotimum, ne appellaret Messalam. Itineris nostri famam*

mam ad te peruenisse lætor, magisq́; lætabor, si reliqua cognoris. Filiolam tuam tibi iam Romæ iucundam esse gaudeo: eamq́; quam nunquam uidi, tamen & amo, & amabilem esse certò scio. Etiam atque etiam uale. De Patrone, & tuis condiscipulis, quæ de Tarentinis in militia laboraui, ea tibi grata esse gaudeo. Quòd scribis, libenter repulsam tulisse eum, qui cum sororis tuæ filij patruo certaret: magni amoris signum: itaque me etiam admonuisti, ut gauderem. nam mihi in mentem non uenerat. Non credo, inquis. Vt libet: sed planè gaudeo, quoniam τὸ νεμεσᾶν interest τῦ φθονεῖν. Vale.

CICERO ATTICO S.

SAturnalibus mane se mihi Pindentissæ dediderunt septimo & quinquagesimo die, postquam oppugnare eos cœpimus. Qui (malum) isti Pindentissæ? qui sunt? inquies. nomen audiui nunquam. Quid ego faciam? non potui Ciliciam, Aetoliam, aut Macedoniam reddere. Hoc iam sic habeto, nec hoc exercitu hic tanta negotia geri potuisse. quæ cognosce ἐν ἐπιτομῇ. sic enim concedis mihi proximis literis. Ephesum ut uenerim nosti, qui etiam mihi gratulatus es illius diei celebritate, qua nihil me unquam delectauit magis. inde oppidis, his quæ erãt, mirabiliter accepti, Laodiceam prid. Calend. Sext. uenimus. ibi morati biduum, perillust

illustres fuimus, honorificisq; uerbis omneis iniurias reuellimus superiores. quod Dein Apameæ quinque dies morati, Synnadis triduum, Philomeli quinque dies, Iconij decem fecimus. nihil ea iurisdictione æquabilius, nihil lenius, nihil grauius. inde ad castra ueni ad VII. Cal. Sept. ad III. exercitum lustraui apud Iconium. ex his castris, cùm graues de Parthis nuntij uenirent, perrexi in Ciliciam per Cappadociæ partem eam quæ Ciliciam attingit, eo consilio ut Armenius Artauasdes, et ipsi Parthi Cappadocia se excludi putarent. cùm dies quinq; ad Cybistra Cappadociæ castra habuissem, certior sum factus Parthos ab illo aditu Cappadociæ longè abesse, Ciliciæ magis imminere. itaque confestim iter in Ciliciam feci per Tauripylas: Tarsum ueni ad III. Non. Octob. inde ad Amanum contendi, qui Syriam à Cilicia aquarum diuortio diuidit, qui mons erat hostium plenus sempiternorum. hic ad III. Id. Octob. magnum numerum hostium cecidimus. castella munitißima nocturno Pontini aduentu, nostro matutino cepimus, incendimus: imperatores appellati sumus. castra paucos post dies habuimus, ea ipsa quæ contra Darium habuerat apud Issum Alexander imperator haud paulò melior, quàm aut tu, aut ego. ibi dies quinque morati, direpto & uastato Amano inde discesßimus. interim (scis enim

quæ

quadam πανικὰ dici, item τὰ κενὰ τοῦ πολέμου) rumore aduentus nostri, & Caßio, qui Antiochia tenebatur, animus accesßit et Parthis timor iniectus est. Itaque eos cedenteis ab oppido Caßius insecutus, rem bene geßit. qua in fuga magna autoritate Osaces dux Parthorum uulnus accepit, eoq; interijt paucis post diebus. Erat in Syria nostrum nomen in gratia. uenit interim Bibulus. credo, uoluit appellatione hac inani nobis esse par. in eodem Amano cœpit laureolam in mustaceo quærere. At ille cohortem primam totam perdidit, centurionemq; primipili nobilem sui generis Asinium Dentonem, & reliquos cohortis eiusdem, & Sex. Lucilium T. Gauij Cepionis locupletis, & splendidi hominis filium, Tribunum mil. sanè plagam odiosam acceperat cùm re, tum tempore. Nos Pindenissum, quod oppidum munitißimũ Eleutherocilicum omnium memoria in armis fuit (feri homines, & acres, & omnibus rebus ad defendendum parati) cinximus uallo et fossa, aggere maximo, uineis, turre altißimma, magna tormentorum copia, multis sagittarijs, magno labore, apparatu, multis saucijs nostris, incolumi exercitu negotium confecimus. hilara sanè Saturnalia. militibus quoq;, equis exceptis, reliquam prædam concesßimus. mancipia uenibant Saturnalibus tertijs. Cùm hæc scribebam in tribunali, res erat ad HS CXX. hinc

exerc

exercitum in hiberna agri malè pacati deducendum Quinto fratri dabam. ipse me Laodiceam recipiebam. hæc adhuc. sed ad præterita reuertamur. Quòd me maximè hortaris, & quòd pluris est quàm omnia, in quo laboras, ut etiam Ligurino μώμῳ satisfaciam: moriar, si quicquam fieri potest elegantius. nec tamen ego hanc continentiam appello, quæ uirtus uoluptati resistere uidetur. ego in uita mea nulla unquam uoluptate tāta sum affectus, quanta afficior hac integritate. nec me tam fama, quæ summa est, quàm res ipsa delectat. Quid quæris? fui tanti: me ipse non noram: nec satis sciebam, quid in hoc genere facere possem. rectè πεφυσίωμαι. nihil est præclarius. Interim hæc λαμπρά. Ariobarzanes opera mea uiuit, regnat: ἐν παρόδῳ, consilio, & autoritate, & quòd insidiatoribus eius ἀπρόσιτον me, non modò ἀδωροδόκητον præbui, Regem, regnumq; seruaui. interea è Cappadocia ne pilum quidem. Brutum adiectum, quantum potui, excitaui: quem nō minus amo, quàm tu, penè dixi quàm te. Atq; etiam spero toto anno imperij nostri teruncium sumptus in prouincia nullum fore. Habes omnia. nūc publicè literas Romam mittere parabā. uberiores erunt, quàm si ex Amano misissem. at te Romæ non fore? sed est totum, quid Cal. Martij futurum sit. uereor enim, ne cùm de prouincia agetur, si Cæsar resistet, nos

retineamur. his tu si adesses, nihil timerem. Redeo ad urbana, quæ ego diu ignorans ex tuis iucundissimis literis ad v. Calend. Ian. denique cognoui. eas diligentissimè Philogenes libertus tuus curauit perlonga, & non satis tuta uia perferendas. nam quas Zenij pueris scribis datas, non acceperam. Iucundè de Cæsare, & quæ Senatus decreuit, & quæ tu speras, quibus ille si cedit, salui sumus. Incendio Plectoriano quòd Zeius adustus est, minus molestè fero. Lucceius de Q. Cassio cur tam uehemens fuerit, & quid actum sit aueo scire. Ego cùm Laodiceam uenero, Quinto sororis tuæ filio togam puram iubeor dare, cui moderabor diligentius. Deiotarus, cuius auxilijs magnis usus sum, ad me, ut scripsit, cùm Ciceronibus Laodiceam uenturus erat. Tuas etiam Epeiroticas expecto literas, ut habeam rationem non modò negotij, uerùm etiam otij tui. Nicanor in officio est, & à me liberaliter tractatur: quem ut puto, Romam cùm literis publicis mittam, ut & diligentius perferantur, & idem ad me certa de te, & à te referat. Alexis quòd mihi toties salutem adscribit, est gratum. Sed cur non suis literis idem facit, quòd meus ad te Alexis facit? Phemio quæritur κέρας. Sed hæc hactenus. Cura ut ualeas, & ut sciam quando cogites Romam. Etiam atque etiam uale. Tua, tuosque Thermo et præsens Ephesi diligentissimè commend

mendaram, & nunc per literas: ipsumq; intellexi esse perstudiosum tui. Tu uelim, quòd antea ad te scripsi, de domo Pammenis, des operam ut quod tuo, meoq; beneficio puer habet, cures nequa ratione conuellatur. utrique nostrum existimo, tum mihi erit pergratum. Vale.

CICERO ATTICO S.

TE in Epeirum saluum uenisse, & ut scribis, ex sententia nauigasse, uehementer gaudeo. non esse Romæ meo tempore pernecessario, submoleste fero. Hoc me tamen consolor, quòd non spero te istic iucundè hiemare, & libenter requiescere. Cassius frater Q. Cassij familiaris tui prudentioreis illas literas miserat, de quibus tu ex me requiris quid sibi uoluerint, quàm eas quas postea misit, quibus per se scribit confectum esse Parthicum bellum. Recesserant illi quidem ab Antiochia antè Bibuli aduentum, sed nullo nostro εὐημερήματι. hodie uerò hiemant in Cyrhestica, maximumq; bellum impendet. nam & Orodæ Regis Parthorum filius in prouincia nostra est: nec dubitat Deiotarus, cuius filio pacta est Artauasdis filia (ex quo sciri potest) quin cum omnibus copijs ipse prima æstate Euphratem transiturus sit. Quo autem die Cassij literæ uictrices in Senatu recitatæ sunt, id est Non. Octob. eodem meæ tumultum nuntiantes. Axius noster ait

nost

nostras autoritatis plenas fuisse: illis negat creditum. Bibuli nondum erant allatæ: quas certò scio plenas timoris fore. Ex his rebus hoc uereor, ne cùm Pompeius propter metum rerum nouarum nusquam dimittatur, Cæsari nullus honos à Senatu habeatur: dum hic nodus expediatur, non putet Senatus, nos, antè quàm successum sit, oportere decedere, nec in tanto motu rerum tantis prouincijs singulos legatos præesse. Hic, nequid mihi prorogetur, quòd ne intercessor quidem sustinere poßit, horreo, atq; eo magis, quòd tu abes, qui consilio, gratia, studio, multis rebus occurreres. Sed dices me ipsum mihi solicitudinem struere. Cogor: & uelim ita sit. sed omnia metuo. etsi bellum ἀκροτελεύτιον habet illa tua epistola, quam dedisti nauseans Buthroto. T I B I, *ut uideo, & spero, nulla ad decedendum mora. mallem, Vt uideo. nihil opus fuit, Vt spero. Acceperam autem satis celeriter Iconij per publicanorum tabellarios à Lentuli triumpho datas. in his γλυκύπικρον illud confirmas, moram mihi nullam fore. deinde addis, siquid secus, te ad me fore uenturum. Pungunt me dubitationes tuæ. simul & uides, quas acceperim literas. nam quas Hemoni centurioni Scamulæ ipse scribis te dedisse, non accepi. Lenij pueris te dedisse, sæpe ad me scripseras. eas Laodiceæ denique, cùm eò uenissem, III. Id. Febr. Lenius mihi reddidit,*

datas

datas ad x. Cal. Oct. Lenio tuas commēdationes & statim uerbis, & re aliquo tēpore probabo. Hæ literæ cætera uetera habebāt: unum hoc nouum, de Cibyratis pantheris. Multum te amo, quòd respondisti M. Octauio, te non putare. sed posthac omnia quæ certa non erunt, pro certo negato. nos enim & nostra sponte bene firmi, & mehercule autoritate tua inflammati uicimus omneis (hoc tu ita reperies) cum abstinentia, tum iustitia, facilitate, clementia. Caue putes quicquam homines magis unquam esse miratos, quàm nullum teruntium, me obtinente prouinciam, sumptus factū esse nec in Remp. nec in quenquam meorum, præterquam in L. Tullium Legatum. is cæteroqui abstinens (sed Iulia lege transita, semel tamen in diem, non, ut alij solebant, omnibus uicis: præter cum semel, nemo accepit) facit ut mihi excipiendus sit, cum teruntiū nego sumptus factum: præter cum accepit nemo. has à nostro Q. Titinio sordes accepimus. Ego æstiuis confectis, Quintum fratrem hibernis, & Ciliciæ præfeci. Q. Volusium tui Tiberij generum, certum hominem, sed mirificè abstinentem, misi in Cyprum, ut ibi pauculos dies esset, ne ciues Romani pauci, qui illic negotiantur, ius sibi dictum negarent. nam euocari ex insula Cyprios non licet. Ipse in Asiā profectus sum Tarso Non. Ian. non mehercule

dici potest, qua admiratiōe Ciliciæ ciuitatum, maximeq; Tarsensiū. Postea uerò quàm Taurum trāsgressus sum, mirifica expectatio Asiæ nostrarum diœcesium, quæ sex mensibus imperij mei nullas meas acceperat literas, nunquam hospitē uiderat. illud autē tempus quotānis ante me fuerat in hoc quæstu. ciuitates locupletes, ne in hiberna milites reciperent, magnas pecunias dabant. Cyprij talenta Attica CC. qua ex insula (non ὑπερβολικῶς, sed uerißimè loquor) numus nullus me obtinente erogabatur. Ob hæc beneficia, quibus illi obstupescunt, nullos honores mihi, nisi uerborū, decerni sino: statuas: cana, τέθριππα prohibeo. nec sum in ulla alia re molestus ciuitatib⁹, sed fortasse tibi, qui hæc prædicem de me. perfer, si me amas. tu enim me hæc facere uoluisti. Iter igitur ita per Asiam feci, ut etiā fames, qua nihil miseri⁹ est, quæ tum erat in hac mea Asia (meßis enim nulla fuerat) mihi optanda fuerit. quacunq; iter feci, nulla ui, nullo iudicio, nulla contumelia, autoritate, & cohortatione perfeci, ut & Græci, & ciues Romani, qui frumentum compresserant, magnum numerū populis pollicerentur. Idib. Febr. quo die has literas dedi, forum instituerã agere Laodiceæ Cibyraticum, & Apamense: ex Idib. Mart. ibidem Synnadense, Pamphiliū, cùm Phemio dispiciā κέρας Λοπιū, Isauricū: ex Idib. Maij

in

in Ciliciã, ut ibi Iunius cõsumatur. uelim trã-quillè à Parthis. Quintilis, si erit ut uolum⁹, in itinere est per prouinciã redeuntibus cõsumendus. uenim⁹ enim in ꝓuinciã Laodiceã Sulpitio, & Marcello COSS. prid. Cal. Sext. ĩde nos oportet decedere ad IIII. Cal. Sext. primùm contendam à Quinto fratre, ut se præfici patiatur: quod & illo, & me inuitißimo fiet: sed aliter honestè fieri non potest, præsertim cùm uirum optimum Pontinum ne nunc quidem retinere poßim. rapit enim hominem Posthumius Romam, fortasse etiam Posthumia. habes consilia nostra. nunc cognosce de Bruto. Familiares habet Brutus tuus quosdam creditores Salaminiorum, ex Cypro M. Scaptiũ, & P. Matinium, quos mihi maiorem in modum commendauit. Matinium non noui. Scaptius ad me in castra uenit. Pollicitus sum curaturum me Bruti causa, ut ei Salaminij pecuniam soluerent: egit gratias. præfecturam petiuit: negaui me cuiquam negotianti dare: quod idem tibi ostenderam: Cn. Pompeio petenti probaram institutum meum: quid dicam Torquato in Lenio tuo? multis alijs? si præfectus uellet esse syngrapha causa, me curaturum ut exigeret. gratias egit: discessit. Appius noster turmas aliquot equitũ dederat huic Scaptio, per quas Salaminios coërceret, & eundem habuerat præfectum. uexabat Sala-

minios. ego equites ex Cypro decedere iussi. moleste tulit Scaptius. Quid multa? ut ei fidem meam praestarem: cùm ad me Salaminij Tarsum uenissent, & unà Scaptius, imperaui ut pecuniam soluerent. multa de syngrapha, de Scaptij iniurijs: negaui me audire: hortatus sum, petiui etiam, pro meis in ciuitatem beneficijs, ut negotium cōficerent. deniq; dixi me coacturum. Homines non modò non recusare, sed etiā hoc dicere, se à me soluere. quod enim Praetori dare consuessent, quoniam ego nō acceperam, se à me quodammodo dare, atq; etiam minus esse aliquanto in Scaptij nomine, quàm in uectigali Praetorio. collaudaui homines. Rectè, inquit Scaptius: sed subducamus summā. interim cùm ego in edicto translatitio, cētesimas me obseruaturum, haberem, cum anatocismi anniuersario: ille ex syngrapha postulabat IIII. Quid ais, inquam? possum'ne contra meum edictum? At ille profert S. C. Lentulo, Philippoq; COSS. ut qui Ciliciam obtineret, ius ex illa syngrapha diceret. cohorrui primo: etenim erat interitus ciuitatis. reperio duo S. C. ijsdem COSS. de eadem syngrapha. Salaminij cùm Romae uersuram facere uellent, non poterant, quòd lex Gabinia uetabat. tum ij Bruti familiares, freti gratia Bruti, dare uolebāt, si sibi S. C. caueretur. fit gratia Bruti S. C. ut ne'ue Salaminijs, ne'ue qui eis dedisset, fraudi

esset

esset. pecuniam numerarunt, & postea uenit in mentem fœneratoribus nihil se iuuare illud S.C. *quòd ex syngrapha ius dici lex Gabinia uetaret. tum fit* S.C. *ut & ea syngrapha esset, quàm cæteræ, sed ut eodem. Cùm hæc disseruissem, seducit me Scaptius, ait se nihil contradicere, sed illos putare talēta* C C. *se debere, ea se uelle accipere, debere autē illo paulò minus. rogat ut eos ad* C C. *perducam. Optimè, inquam. Voco illos ad me remoto Scaptio. Quid uos? quantum, inquam, debetis? Respondent* C V I. *Refero ad Scaptiū. Homo clamare. Quid opus est, inquā? rationes conferatis. Aßidunt: subducunt ad numum: conuenit. Illi se numerare uelle: urgere ut acciperet. Scaptius me rursus seducit: rogat ut rem sic relinquā. dedi ueniam homini impudēter petenti, Græcis quærentibus: ut in Fano deponerent postulantibus, non conceßi. clamare omnes qui aderant, nihil impudentius Scaptio, qui centesimis cum anatocismo contentus non esset: alij, nihil stultius. mihi autem impudens magis, quàm stultus uidebatur. nam aut bono nomine centesimis contentus erat, aut nō bono quaternas centesimas sperabat. Habes meam causam: quæ si Bruto non probatur, nescio cur illum amemus: sed auunculo eius certè probabitur, præsertim cùm* S. C. *modò factum sit: puto postquā tu es pfectus, in creditorū causa, ut cētesimæ ppetuo fœ*

nore ducerentur. Hoc quid intersit, si tuos digitos noui, certè habes subductũ, in quo quidem ὁδὲ πάρεργον. Lucceius M.F. queritur apud me per literas, summum esse periculum, ne culpa Senatus his decretis res ad tabulas nouas perueniat. commemorat quid olim mali C. Iulius fecerit, cùm diculam dixerit, nunquam Resp. plus. Sed ad rem redeo. meditare aduersus Brutum causam meã, si hæc causa est, contra quam nihil honestè dici potest, præsertim cùm integram rem, & causam reliquerim. Reliqua sunt domestica. De ἐνδομύχῳ probo idẽ quod tu Posthumiæ filiæ, quoniam Pontidia nugatur. sed uellem adesses. à Quinto fratre his mensibus nihil expectaris: nam Taurus propter niueis ante mensem Iunium transiri non potest. Thermum, ut rogas, creberrimis literis fulcio. P. Valerium negat habere quicquam Deiotarus Rex, eumq́; ait à se sustentari. Cùm scies Romæ intercalatum sit necne, uelim ad me scribas certum, quo die mysteria futura sint. literas tuas minus paulò expecto, quàm si Romæ esses, sed tamen expecto. Vale.

M. T.

M. T. CICERONIS EPIST. AD T. POMPONIVM ATTICVM LIB. VI.

CICERO ATTICO S.

ACCEPI *tuas literas ad quintū ter milia* Laodiceæ, *quas legi libētissimè, plenissimas amoris, humanitatis, officij, diligētiæ, ijs igitur respondebo: sic enim postulas: nec* εἰκονομίαν *meam instituam, sed ordinem conseruabo tuū. Recentissimas à Cybistris te meas literas habere ais ad* X. *Calēd. Octob. datas: & scire uis, tuas ego quas acceperim: omneis ferè, quas cō memoras, præter eas, quas scribis* Lēculi *pueris & Equotutico, & Brundusio datas. Quare non* ἐκχεῖται *tua industria, quod uereris, sed præclarè ponitur: si quidē id egisti, ut ego delectarer: nam nulla re sum delectatus magis.*

Quòd meam βαθύτητα *in* Appio *tibi, libertatem etiā in Bruto probo, uehemēter gaudeo: ac putaram secus. Appius enim ad me ex itinere bis ter'ue* ὑπομεμψιμοίρους *literas miserat, quòd quædam à se constituta rescinderem. Vt si medicus, cùm ægrotus alij medico traditus sit, irasci uelit ei medico, qui sibi successerit,*

si, quæ ipse in curando constituerit, mutet ille: sic Appius, cùm ἐξ ἀφαιρέσεως prouinciam curarit, sanguinē miserit, quicquid potuit detraxerit, mihi tradiderit enectam: προσανατρεφομένην eam à me non libenter uidet, sed modò succenset, modò gratias agit. nihil enim à me fit cum ulla illius contumelia. tantūmodo dißimilitudo meæ rationis offendit hominem. quid enim poteſt eſſe tam dißimile, quàm illo imperante exhauſtā eſſe ſumptibus, & iacturis prouinciam: nobis eam obtinentibus, numū nullum eſſe erogatum nec priuatim, nec publicè? Quid dicā de illius præfectis? comitib⁹? legatis? etiam de rapinis? de libidinibus? de contumeliis? Nunc autē domus mehercule nulla tanto cōſilio, aut tanta diſciplina gubernatur, aut tam modeſta eſt, quàm noſtra tota prouincia. hanc nōnulli amici Appij ridicule interpretantur: qui me iccirco putent bene audire uelle, ut ille malè audiat: & rectè facere non meæ laudis, ſed illius cōtumeliæ cauſa. ſin Appius, ut Bruti literæ, quas ad te miſit, ſignificabant, gratias nobis agit: non moleſtè fero: ſed tamen eo ipſo die, quo hæc ante lucē ſcribebā, cogitabā eius multa inique cōſtituta, & acta tollere. Nunc uenio ad Brutū, quem ego omni ſtudio te autore ſum complexus, quē etiā amare cœperam. Sed dico reuocaui me, ne te offenderem. noli enim putare me quicquā maluiſſe,

quàm

quàm ut mandat is, facere: nec ulla de re plus laboraſſe. Mandatorum autem mihi libellum dedit: iiſdemq; de rebus tu mecũ egeras. omnia ſum diligẽtiſsimè perſecutus. Primùm ab Ario barzane ſic contendi, ut talẽta quæ mihi pollicebatur, illi daret. quoad mecũ Rex fuit, perbono loco res fuit. poſt à Pompeij procuratoribus ſexcentis premi cœptus. Pompeius autem cùm ob cæteras cauſas plus poteſt unus, quàm cæteri omnes, tum quod putatur ad bellũ Parthicum eſſe uenturus. ei tamẽ ſic nunc ſoluitur, triceſimo quoq; die talenta Attica XXXIII. & hoc ex tributis, nec id ſatis efficitur in uſuram menſtruam. ſed Cneus noſter clementer id fert: ſorte caret: uſura, nec ea ſolida, cõtẽtus eſt. alij neq; ſoluit quicquã, nec poteſt ſoluere: nullum enim ærariũ, nullum uectigal habet. Appij inſtituto tributa imperat. ea uix in fœnus Pompeij quod ſatis ſit, efficiunt. amici Regis duo, tréſue perdiuites ſunt: ſed ij ſuum tam diligenter tenent, quàm ego, aut tu. equidem non deſino tamen per literas rogare, ſuadere, accuſare Regem. Deiotarus etiam mihi narrauit, ſe ad eum legatos miſiſſe de re Bruti: eos ſibi reſponſum retuliſſe, illũ non habere: & me hercule ego ita iudico. Nihil illo regno ſpoliatius, nihil Rege egẽtius: itaq; aut tutela cogito me abdicare, aut, ut pro Glabrione Scæuola, fœnꝰ & impendium recuſare. ego tamẽ quas per te

Bruto promiserã præfecturas, M. Scaptio, & L. Gauio, qui in regno rem Bruti procurabãt, detuli: nec enim in prouincia mea negotiabantur. tu autem meministi nos sic agere, ut quot uellet, præfecturas sumeret, dum ne negotiatori. duas ei præterea dederã: sed ij quibus petierat, de prouincia decesserant. Nũc cognosce de Salaminijs, quod uideo tibi etiam nouũ accidisse, tanquam mihi: nũquam enim ex illo audiui, illam pecuniam esse suam. quinetiã libellum ipsius habeo, in quo est, Salaminij pecuniam debent M. Scaptio, & P. Matinio familiaribus meis. eos mihi commendat. Adscribit etiam, & quasi calcar admouet, intercesßisse à se pro ijs magnam pecuniam. Confeceram ut soluerent centesimis sexcennij ductis cum renouatione singulorũ annorũ. At Scaptius quaternas postulabat. metui, si impetrasset, ne tu ipse me amare desineres: nam ab edicto meo recesßissem, & ciuitatẽ in Catonis & in ipsius Bruti fide locatã, meisq; beneficijs ornatã, funditus perdidissem. atq; hoc tẽpore ipso impingit mihi epistolã Scaptius Bruti, rem illã suo periculo esse: quod nec mihi unquam Brutus dixerat, nec tibi: etiam ut præfecturam Scaptio deferrem. id uerò per te exceperamus, ne negotiatori: quòd si cuiquam, huic tamen non. fuerat enim præfectus Appio, & quidẽ habuerat turmas equitum, quibus inclusum in curia

Senatum Salamine obsederat, ut fame Senatores quinq; morerentur. itaq; ego, quo die tetigi puinciã, cùm mihi Cyprij Legati Ephesum obuiã uenissent, literas misi, ut equites ex insula statim decederent. his de causis credo Scaptium iniquius de me aliquid ad Brutum scripsisse. sed tamen hoc sum animo: si Brutus putabit me quaternas centesimas oportuisse decernere, qui in tota prouincia singulas obseruarem, itaq; edixissem, idq; etiam acerbissimis fœneratoribus probaretur: si præfecturam negotiatori denegatã queretur, quod ego Torquato nostro in tuo Lenio, Põpeio ipsi in Sex. Statio negaui, & ijs probaui: si equites deductos molestè feret: accipiam equidem dolorem, mihi illum irasci, sed multò maiorem non esse eum talem, qualem putassem. illud quidem fatebitur Scaptius, me ius dicente, sibi omnem pecuniam ex edicto meo auferendi potestatem fuisse. Addo etiam illud, quod uereor tibi ipsi ut probem: consistere usura debuit quæ erat in edicto meo: deponere uolebãt: impetraui ab Salaminijs ut silerent. ueniam illi quidem mihi dederunt. sed quid ijs fiet, si huc Paul⁹ uenerit? sed totũ hoc Bruto dedi, q de me ad te humanissimas literas scripsit. Ad me aũt etiã cũ rogat aliqd, contumaciter, arroganter, ἀκοινωνήτως solet scribere. Tu aũt uelim ad eũ scribas de his rebus, ut sciã quõ hæc accipiat

facies

facies enim me certiorē. atq; hoc superioribus literis ad te diligenter perscripseram. sed planè te intelligere uolui, mihi non excidisse illud, quod tu ad me quibusdam literis scripsisses, si nihil aliud de hac prouincia, nisi illius beneuolentiam deportassem, mihi id satis esse. sit sanè, quoniam ita tu uis: sed tamen cum eo, credo, quod sine peccato meo fiat. igitur meo decreto soluatur æs Scaptio: statim quàm id rectũ sit, tu iudicabis, ne ad Catonē quidem prouocabo. sed noli me putare ἐγκειλώσματα illa tua abiecisse, quæ mihi in uisceribus hærēt. flens mihi meam famam commendasti. quæ epistola tua est, in qua mentionem non facias? Itaq; irascatur qui uolet, patiar: τὸ γὰρ εὖ μετ᾽ ἐμοῦ, præsertim cùm sex libris tanquam prædibus me ipse obstrinxerim: quos tibi tam ualde probari gaudeo: è quibus unũ ἱστορικὸν requiris de Cn. Flauio Cn. F. ille uerò ante decemuiros non fuit, quippe qui Aedilis Curulis fuerit, qui magistratus multis annis post decemuiros institutus est. Quid ergo profecit, quòd protulit fastos? occultatam putant quodam tempore istam tabulam, ut dies agendi peterentur à paucis. nec uerò pauci sunt auctores, Cn. Flauium scribam fastos protulisse, actionesq; composuisse: ne me hoc uel potius Africanum (is enim loquitur) commentũ putes. οὐκ ἔλαθες illud de gestu histrionis: tu scelestè suspicaris, ego ἀφελῶς

scripsi

ſcripſi. De me imperatore ſcribis te ex Philotimi literis cognouiſſe. ſed credo te iā in Epiro cùm eſſes, binas meas de omnibus rebus accepiſſe, unas à Pindeniſſo capto, alteras à Laodicea, utraſq; tuis pueris datas. quibus de rebus propter caſum nauigandi per binos tabellarios miſi Romam literas publicè. De Tullia mea tibi aſſentior: ſcripſiq́; ad eam & ad Terẽtiam, mihi placere: tu enim ad me iam antè ſcripſeras, AC *uellem te in tuum ueterem gregem retuliſſes. Correcta uerò epiſtola Memmiana nihil negotij fuit: multò enim malo hũc à Põtidia, quàm illum à Seruilia. Quare adiunges Auſium noſtrum, hominem ſemper amãtem me, nunc credo eò magis, quòd debet etiã fratris Appij amorem erga me, cum reliqua hæreditate creuiſſe, qui declarauit, quãti me faceret, cùm ſæpe, tum in Burſa. næ tu me ſolicitudine magna liberaris. Furnij exceptio mihi non placet: nec ego ullũ aliud tempus timeo, niſi quod ille ſolùm excipit. ſed ſcriberem ad te de hoc plura, ſi Romæ eſſes. In Pompeio te ſpem omnem otij ponere non miror. ita res eſt. remouendumq́; cenſeo illum diſsimulantem. ſed enim* οἰκονομίας *ſi perturbatior eſt, tibi aſsignato: te enim ſequor* σχεδιάζοντα. *Cicerones pueri amant inter ſe, diſcunt, exercentur: ſed alter, uti dixit Iſocrates in Ephoro & Theopompo, frænis eget, alter calcaribus*

Quinto.

nebit Bibulus. quid illo fiet, quę reliquero? præsertim si fratrem? quid de me autem, si nō tam citò decedo? magna turba est. mihi tamen cum Deiotaro conuenit, ut ille in meis castris esset cum suis copijs omnibus. habet autem cohortes quadringenarias, nostra armatura XXX, equitum ∞ ∞. erit ad sustentandū, quoad Pompeius ueniat: qui literis quas ad me mittit, significat suum negotium illud fore. Hiemant in nostra prouincia Parthi. expectatur ipse Orodes. quid quæris? aliquantum est negotij. De Bibuli edicto nihil noui præter illā exceptionem, de qua tu ad me scripseras, NIMIS graui præiudicio in ordinem nostrum. ego tamen habeo ἰσοδυναμοῦσαν, sed tectiorē ex Q. Mutij P. F. edicto Asiatico, EXTRA quàm si ita negotium gestum est, ut eo stari non oporteat, ex fide bona. multaq; sum secutus Scæuolæ, in ijs illud, in quo sibi libertatem censent Græci datam, ut Græci inter se disceptent suis legibus. Breue autem edictum est propter hanc meam διαίρεσιν, quòd duobus generibus edicendum putaui: quorum unum est prouinciale, in quo est de rationibus ciuitatum de ære alieno, de usura, de syngraphis, in eodem omnia de publicanis: alterum, quod sine edicto satis commodè transigi non potest, de hæreditatū possessionibus, de bonis poßidendis, magistris faciundis, uendendis: quæ ex edicto & postulari, & fieri

& fieri solent. tertium, de reliquo iure dicundo, ἄγραφον reliqui. dixi me de eo genere mea decreta ad edicta urbana accommodaturum. itaq; curo: & satisfacio adhuc omnibus: Graeci uerò exultāt, quòd peregrinis iudicibus utuntur. Nugatoribus quidē, inquies. Quid refert? tamen αὐτονομίαν adeptos putant: nostri enim, credo, graueis habent Turpionem sutorium, & Vectium mancipem. De publicanis quid agam, uideris quaerere. habeo in delicijs, obsequor, uerbis laudo, orno, efficio, ne cui molesti sint: τὸ παραδοξότατον. usuras eorum, quas pactionibus adscripserat, seruauit etiam Seruilius. ego sic. diem statuo satis laxam: quam antè si soluerint, dico me centesimas ducturum: si non soluerint, ex pactione. itaque & Graeci soluunt tolerabili fœnore: & publicanis res est gratißima, si illam iam habent: pleno modio uerborum honorem, in uitationem crebram. Quid plura? sunt omnes ita mihi familiares, ut se quisq; maximè putet. sed tamen μηδὲν αὐτοῖς. scis reliqua. De statua Africani ὢ πραγμάτων ἀσυγκλώστων. sed me ipsum delectauit in tuis literis. Ain tu? Scipionem hic Metellus proauum suum nescit Censorem fuisse? atqui nihil habuit aliud inscriptum, nisi Censor, ea statua quae ad Opis apertè posita in excelso est. In illa autem, quae est ad πολυδεύκους, inscriptum est, COS. quam esse eiusdem,

status,

ſtatus, amictus, annulus, imago ipſa decla-rat. at hercule ego cùm in turma inauratarum equeſtrium quas hic Metellus in Capitolio po ſuit, animaduertiſſẽ in Serapionis ſubſcriptio-ne Africani imaginem, erratum fabrile puta ui: nũc uideo Metell. ὢ ἀνιστορησίαν turpem: nã illud de Flauio, & faſtis, ſi ſecus eſt, commune erratũ eſt: & tu belle ἠπόρησας: & nos publi-cam propè opinionem ſecuti ſumus, ut multa apud Græcos. quis enim nõ dixit, Εὔπολιν τὸν τῆς Ἀρχαίας ab Alcibiade nauigante in Si ciliam deiectũ eſſe in mare? redarguit Erato-ſthenes. affert enim quas ille poſt id tempus fa bulas docuerit. Nũ iccirco Duris Samius, ho-mo in hiſtoria diligens, quòd cum multis erra uit, irridetur? quis Zaleucũ leges Locris ſcri-pſiſſe non dixit? nũ igitur iacet Theophraſtus, ſi id à Timæo tuo familiari reprehenſum eſt? ſed neſcire proauum ſuum Cenſorem non fuiſ-ſe turpe eſt, præſertim cùm poſt eum Conſulem nemo Cornelius illo uiuo Cenſor fuerit. Quod de Philotimo, & de ſolutione X X D C. *ſcribis, Philotimum circiter Calend. Ian. in Cherſoneſ-ſum audio ueniſſe. ac mihi ab eo nihil adhuc. reliqua mea Camillus ſcribit ſe accepiſſe. ea quæ ſint, neſcio & aueo ſcire. ſed hæc poſterius, & corã fortaſſe cõmodius. Illud me mi Atti-ce in extrema ferè parte epiſtolæ commouit. ſcribis enim ſic, τί λοιπόν; deinde me obſecras*

amātißimè, ne obliuiſcar uigilare, & ut animaduertam quæ fiant. Nunquid de quo inaudiſti? etſi nihil eiuſmodi eſt: πολλοῦ γε καὶ δεῖ, nec enim me feſelliſſet, nec fallet. ſed iſta admonitio tua tam accurata neſcio quid mihi ſignificare uiſa eſt. De M. Octauio iterum tibi reſcribo, te illi probè reſpondiſſe. paulò uellem fidentius. nam Celius libertum ad me miſit, & literas accuratè ſcriptas & de pantheris, ſed à ciuitatibus. reſcripſi, alterum me moleſtè ferre, ſi ego in tenebris laterem, nec audiretur Romæ nullum in mea prouincia nummum, niſi in æs alienum erogari: docuiq; nec mihi conciliare pecuniam licere, nec illi capere: monuiq; eum quem planè diligo, ut cùm alios accuſaſſet, cautius uiueret. illud autem alterum alienum eſſe exiſtimatione mea, Cibyratas imperio meo publicè uenari. Lepta tua epiſtola gaudio exultat. etenim ſcripta bellè eſt, meq; apud eum magna in gratia poſuit. Filiola tua gratum mihi fecit, quòd tibi diligenter mandauit, ut mihi ſalutem aſcriberes: gratum etiam Pilia: ſed illa officioſius, quòd mihi, quē iampridem nunquam uidet. igitur tu quoq; ſalutem utriq; aſcribito. Literas daturum pridie Calend. Ian. ſuauem habui recordationem clariſsimi iuriſiurandi: quod ego non eram oblitus. magnus enim prætextatus illo die fui. habes ad omnia, non ut poſtulaſti. χρύσεα χαλκείων.

κρείων, ſed paria paribus reſpondemus. Ecce autem alia puſilla epiſtola, quam non relinquam ἀναντιφώνητον. Bene mehercule potuit Lucceius Tuſculanũ, niſi fortè, ſolet enim, cum ſuo tibicine. & uelim ſcire quis ſit ſtatus eius. Lentulum quidem noſtrũ, præter Tuſculanum proſcripſiſſe audio. Cupio hos expeditos uidere, cupio etiam Seſtium: addes etiam iis Celium. quibus omnibus eſt αἰδεῖσθαι μὲν ἀνήνασθαι, δεῖσαι δ᾽ ὑποδέχθαι. De Mẽmio reſtituẽdo ut Curio cogitet, te audiſſe puto. De Egnatii Sidicini nomine, nec nulla, nec magna ſpe ſumus. Pinarium quem mihi commendas diligentiſsimè, Deiotarus curat grauiter ægrum. reſpondi etiam minori. Tu uelim, dum ero Laodiceæ, id eſt ad Id. Maii, quàm ſæpiſsimè mecum per literas colloquare: & cùm Athenas ueneris (iam enim ſciemus de rebus urbanis, de prouinciis, quæ omnia in menſem Martiũ ſunt collata) utiq; ad me tabellarios mittas. Sed heus tu, Genuarios à Cæſare per Herodem, talenta Attica L. extorſiſtis? in quo, ut audio, magnũ odiũ Põpeii ſuſcepiſtis. putat enim ſuos numos uos comediſſe, Cæſarem in merito reædificãdo diligẽtiorẽ fore. hoc ego ex P. Vedio magno nebulone, ſed Põpeii tamẽ familiari audiui. Hic Vedius uenit mihi obuiã cũ duobus eſſedis, et rheda equis iũcta, & lectica, & familia magna. pro qua ſi Curio legẽ pertulerit, HS centena pen

 na pen

na pendat necesse est. erat praeterea cynocephalus in essedo. nec deerant onagri. nunquam uidi hominem nequiorem. sed extremum audi. Diuersatus est Laodiceae apud Pompeium Vindullum: ibi sua deposuit, cùm ad me profectus est. moritur interim Vindullus: quae res ad Magnum Pompeium pertinere putabatur. C. Vennonius domum Vindulli uenit. cùm omnia obsignaret, in Vedianas res incidit. In his inuentae sunt quinq; lagunculae matronarum, in quibus una sororis amici tui, hominis Bruti, qui hoc utatur, & illius Lepidi, qui haec tam negligenter ferat. haec te nolui παριστορῆσαι. sumus enim ambo bellè curiosi. Unum etiam uelim cogites. audio Appium προπύλαιον Eleusine facere. Num inepti fuerimus, si nos quoq; Academiae fecerimus? Puto, inquies. Ergo idipsum scribes ad me. equidem ualde Athenas ipsas amo. uolo esse aliquod monimentũ. odi falsas inscriptiones statuarũ alienarum, sed ut tibi placebit: faciesq; me, in quem diẽ Romana incidant mysteria, certiorem, & quomodo hiemaris. Cura ut ualeas. Post Leuctricam pugnam die septingentesimo sexagesimoquinto.

CICERO ATTICO S.

CUm Philogenes libertus tuus Laodiceã ad me salutandi causa uenisset, & se statim ad te nauigaturum esse diceret, has ei literas dedi, quibus ad eas rescripsi, quas acceperam

ram à Bruti tabellario. & respõdebo primum postremæ tuæ paginæ, quæ mihi magnæ molestiæ fuit, quòd ad te scriptum est ab Cincio de Statij sermone, in quo hoc molestißimum est, Statium dicere, à me quoq; id consilium probari, probari autem? de isto hactenus. Dixerim me uel plurima uincla tecum summæ cõiunctionis optare, & sunt amoris arctißima: tantum abest ut ego ex eo, quo astricti sumus, laxari aliquid uelim. Illũ autẽ multa de istis rebus asperius solere loqui, sæpe sum expertus, sæpe etiam leniui iratum. id scire te arbitror. In hac autem peregrinatione, militia'ue nostra sæpe incensum ira uidi, sæpe placatũ. quid ad Statiũ scripserit: nescio. qcquid acturus de tali re fuit, scribendum tamen ad libertum non fuit. Mihi autem erit maxime curæ, nequid fiat secus, quàm uolumus, quamq́; oportet, nec satis est in eiusmodi re, se quenque præstare. ac maxime partes istius officij sunt pueri Ciceronis, siue iam adolescentis: quod quidem illum soleo hortari. ac mihi uidetur matrẽ ualde, ut debet, amare, teq́; mirifice. sed est magnũ illud quidem, ueruntamen multiplex pueri ingenium. quo ego regẽdo habeo negotij satis. Quoniam respondi tuæ paginæ postremæ prima mea, nunc ad primam reuertar tuam.

Peloponnesias ciuitates omneis maritimas esse, hominis nõ nequam, sed etiam tuo iudicio

probati, Dicaarchi tabulis credidi. is multis nominibus in Trophoniana Charonis narratione Gracos in eo reprehendit, quòd mare tam secuti sunt: nec ullum in Peloponneso locũ excepit. Cùm nihil auctor placeret (etenim erat ἱστορικώτατος, & uixerat in Peloponneso) admirabar tamen, & uix aggrediens cõmunicaui cum Dionysio: atq; is primò est commotus: deinde, quòd tum de isto Dicaarcho non minus bene existimabat, quàm tu de C. Vestorio, ego de M. Cluuio, non dubitabat, quin ei crederemus. Arcadia cẽsebat esse Lepreon quoddam maritimum: Tene autem, & Aliphera, & Tritia νεόκτιστα ei uidebantur: idq; τῷ τῶν νεῶν καταλόγῳ confirmabat, ubi mẽtio nõ fit istorum. itaq; istum ego locum totidem uerbis à Dicaarcho transtuli. Phliasios dici sciebam: & ita fac ut habeas: nos quidem sic habemus. sed primò me ἀναλογία deceperat φλιοῦς, ὀποῦς, σιποῦς, quòd ὀπούντιοι, σιπούντιοι. sed hoc continuò correximus. Latari te nostra moderatione & continentia uideo. tum id magis faceres, si adesses, atq; hoc foro, quod egi ex Idib. Febr. Laodicea ad Calend. Maij omnium diœcesium prater Cilicia. mirabilia quadã effecimus. ita multa ciuitates omni are alieno liberata, multa ualde leuata sunt omnes suis legibus, & iudicijs usa αὐτονομίαν adepta, reuixerũt. His ego duob⁹ generibus facultatẽ ad se

are

ære alieno liberandas, aut leuandas dedimo, quòd omnino nullus in imperio meo sumptus factus est (nullũ cùm dico, non loquor ὑπερβολικῶς) nullus inquã ne teruntius quidem. hac autẽ re, incredibile est quantũ ciuitates emerserint. accessit altera. mira erant in ciuitatibus ipsorum furta Græcorũ, quæ magistratus sui fecerant. quæsiui ipse de ijs, qui annis decem proximis magistratum gesserant. apertè fatebantur. Itaq; sine ulla ignominia suis humeris pecunias populis retulerunt. populi autẽ nullo gemitu publicanis, quibus hoc ipso lustro nihil soluerant, etiam superioris lustri reddiderunt. itaque publicanis in oculis sumus: Gratis, inquis, uiris: Sensimus. iã cætera iurisdictio nec imperita & clemẽs cum admirabili facilitate. Aditus autẽ ad me minimè prouinciales. nihil per cubiculariũ. ante lucem inambulabã domi, ut olim candidatus. grata hæc & magna, mihiq; nõdũ laboriosa ex illa uetere militia. Nonis Maij in Ciliciam cogitabam: ibi cùm Iuniũ mensem consumpsissem, atq; utinã in pace (magnũ enim bellũ impendet à Parthis) Quintilem in reditu ponere. annuæ enim mihi operæ ad III. Cal. Sext. emerẽtur. Magna autẽ in spe sum, mihi nihil temporis prorogatum iri. habebam acta urbana usque ad Non. Mart. è quibus intelligebam Curionis nostri constantia omnia potius actum iri, quàm

de prouincijs.ergo,ut spero,propediem te uidebo. Venio ad Brutum tuum,immo nostrũ.sic enim mauis.Equidẽ omnia feci,quæ potui aut in mea prouincia perficere,aut in regno experiri.omni igitur modo egi cum Rege, & ago quotidie, ꝑ literas scilicet.ipsum enim triduũ, quatriduum'ue mecum habui turbulẽtis in rebus,quibus eum liberaui,sed & tum præsens, & postea creberrime non destiti rogare, & petere mea causa,suadere, & hortari sua. multũ profeci,sed quantũ,non planè(quia longe absum) scio.Salaminios autẽ (hos enim poteram coërcere) adduxi ut totum nomen Scaptio uellent soluere,sed cẽtesimis ductis à proxima quidẽ syngrapha,nec perpetuis,sed renouatis quotannis. numerabantur numi. noluit Scaptius.tu qui ais Brutũ cupere aliquid perdere? quaternas habebat in syngrapha. fieri non poterat:nec,si posset,ego pati possem. audio omnino Scaptiũ pœnitere.nã quod S.C.esse dicebat,ut ius ex syngrapha diceretur:eo cõsilio factum est, quòd pecuniã Salaminij cõtra legem Gabiniam sumpserant.uetabat autem Auli lex ius dici de ita sumpta pecunia. decreuit igitur Senatus, ut ius diceretur ista syngrapha.nunc ista habet iuris idẽ,quod cæteræ:nihil præcipui. Hæc à me ordine facta puto me Bruto ꝓbaturũ:tibi,nescio:Catoni certe probabo.sed iã ad teipsum reuertor. Ain

tandem

tandem Attice laudator integritatis, & elegãtiæ nostræ? ausus es hoc ex ore tuo (inquit Eunius) ut equites Scaptio ad pecuniã cogendam darẽ, me rogare? an tu, si mecũ esses, qui scribis morderi te interdum, quòd nõ simul sis, paterere me id facere, si uellem? Nõ amplius, inquis, quinquaginta. Cùm Spartaco minus multi primo fuerũt. Quid tandem isti mali in tam tenera insula non fecissent? non fecissent autem? immo quid ante aduentum meũ non fecerunt? inclusum in curia Senatum habuerunt Salaminiũ, ita multos dies, ut interierint nonnulli fame. erat enim præfectus Appij Scaptius, & habebat turmas ab Appio. id me igitur tu, cuius mehercule os mihi ante oculos solet uersari, cum de aliquo officio ac laude cogito, tu me inquam rogas præfectus ut Scaptius sit? At hoc statueramus, ut negotiatorẽ neminẽ, idq́; Bruto probaueramus. habeat is turmas. cur potius quàm cohortes? sumptu iã nepos euadit Scaptius. Volunt, inquis, principes. Scio: nam ad me Ephesum usq; uenerunt, flentesq́;, equitũ scelera, & miserias suas detulerunt. itaq; statim dedi literas, ut ex Cypro equites ante certam diem decederẽt, ob eamq́; causam, tum ob cæteras Salaminij nos in cœlum decretis suis sustulerunt. Sed iã quid opus equitatu? Soluunt enim Salaminij: nisi fortè id uolumus armis efficere, ut fœnus quaternis

centesimis ducant. & ego audebo legere unquã, aut attingere eos libros, quos tu dilaudas, si tale quid fecero? Nimis, inquã, in isto Brutũ amasti dulcissime Atticè: nos, uereor, ne parum. atq; hæc, scripsi ego ad Brutum, scripsisse te ad me. cognosce nunc cætera. Pro Appio nos hic omnia facimus, honestè tamen, sed planè libenter. nec enim ipsum odimus, & Brutũ amamus: & Põpeius à me mirificè cõtendit, quem mehercule plus, plusq; in dies diligo.

C. Celiũ Quæs. huc uenire audisti. nescio quid sit: sed Pammenia illa mihi nõ placent. Ego me spero Athenis fore mense Septembri. tuorum itinerũ tempora scire sanè uelim. Εὐήθειαν *Sẽpronij Rufi cognoui ex epistola Corcyrea. Quid quæris? inuideo potentiæ Vestorij. Cupiebam etiam nunc plura garrire: sed lucet: urget turba: festinat Philogenes. Valebis igitur, & ualere Piliam, & Cæciliam nostrã iubebis literis, & saluebis à meo Cicerone.*

CICERO ATTICO S.

ETsi nihil sanè habebam noui, quod pòst accidisset, quàm dedissem ad te Philogeni liberto tuo literas: tamen cùm Philotimum Romam remitterem, scribendum aliquid ad te fuit. ac primum illud quod me maximè angebat (non quo me aliquid iuuare posses: quippe res est in manibus: tu autem abes longè gentium: πολλὰ δ' ἐν μεταιχμίῳ Νότος κυλίνδει κυματ'

κύματ' εὐρείης ἁλὸς) obrepsit dies, ut uides (mihi enim ad III. Cal. Sext. de prouincia decedendũ est) nec succeditur. quem relinquã qui prouinciæ præsit? ratio quidẽ & opinio hominum postulat fratrem: primùm quòd uidetur esse honos: nemo igitur potior, deinde quòd solum habeo Prætorium: Pontinus enim ex pacto & conuento (nam ea lege exierat) iam à me discesserat. Quæstorem nemo dignum putat: etenim est leuis, libidinosus, sagax. De fratre autem primum illud est: persuaderi ei non posse arbitror. odit enim prouinciam: & hercule nihil odiosius, nihil molestius. deinde, ut mihi nolit negare: quidnam mei sit officij? cùm bellum esse in Syria magnum putetur: id uideatur in hanc prouinciam erupturum: hic præsidij nihil sit: sumptus annuus decretus sit: uideatur'ne aut pietatis esse meæ, fratrẽ: aut diligentiæ, nugarum aliquid relinquere? magna igitur, ut uides, solicitudine afficior, magna inopia consilij. Quid quæris? toto negotio nobis opus non fuit. quãto tua prouincia melior? decedes, cùm noles: nisi fortè iam decessisti. quem uidebitur præficies Thesprotiæ, & Chaoniæ. necdũ tamen ego Quintũ cõueneram, ut iam, si id placeret, scirem, posset'ne ab eo impetrari: nec tamen, si posset, quid uellem habebã. Hoc est igitur eiusmodi. reliqua plena adhuc et laudis, & gratiæ, digna ijs libris quos dilaudas,

conserua

cōseruatæ ciuitates: cumulatè publicanis satisfactū: offensus contumelia nemo, decreto iusto & seuero perpauci, nec tamē quisquā ut queri audeat. res gestæ dignæ triumpho. de quo ipso nihil cupide agemus: sine tuo quidem consilio certè nihil. Clausula est difficilis in tradenda ꝓuincia. sed hæc Deus aliqs gubernabit. De urbanis rebus scilicet plura tu scis: sæpius & certiora audis. Equidem doleo non me tuis literis certiorē fieri. huc enim odiosa afferebantur de Curione, de Paulo: nō quo ullū periculū uideam stante Pompeio, uel etiam sedente, ualeat modo: sed mehercule Curionis & Pauli meorū familiarium uicem doleo. Formam igitur mihi totius Reip. si iam es Romæ, aut cum eris, uelim mittas, quæ mihi obuiā ueniat, ex qua me fingere poßim, & præmeditari quo animo accedā ad Vrbē. est enim quiddā, aduenientem non esse peregrinum atque hospitem. Et quod penè præterij, Bruti tui causa, ut sæpe ad te scripsi, feci omnia. Cyprij numerabant: sed Scaptius cētesimis renouato in singulos annos fœnore cōtentus nō fuit. Ariobarzanes nō in Pompeiū prolixior per ipsum, quàm per me in Brutum: quē tamen ego præstare non poteram. erat enim Rex perpauper: aberamq; ab eo ita longe, ut nihil possem nisi literis, quibus pugnare non destiti. Sūma hæc est, pro ratione pecuniæ liberius est Brutus tra

ctatus

ctatus, quàm Pōpeius. Bruto curata hoc anno talenta circiter C. Pōpeio in sex mensibus promissa CC. Iam in Appij negotio quantū tribuerim Bruto, dici uix potest. Quid est igitur, quod laborē? amicos habet, meras nugas M. Scaptium, qui quia non habuit à me turmas equitū, quibus Cyprū uexaret, ut ante me fecerat, fortasse succēset: aut quia præfectus nō est, quod ego nemini tribui negotiatori, non C. Vennonio meo familiari, nō tuo M. Lenio: & quod tibi Romæ ostenderam me seruaturū, in quo perseueraui. sed qd poterit queri is qui auferre pecuniam cùm posset, noluit? Scaptio, qui in Cappadocia fuit, puto esse satisfactum. is à me Tribunatum cùm accepisset, quem ego ex Bruti literis ei detulissem, postea scripsit ad me, se uti nolle eo Tribunatu. Caius est quidā, cui cùm præfecturā detulissem Bruti rogatu, multa & dixit, & fecit cum quadā mea contumelia, P. Clodij canis. is me nec proficiscentem Apameā prosecutus est: nec cùm postea in castra uenisset, atq; inde discederet, num quid uellem, rogauit: & fuit aperte mihi, nescio quare, nō amicus. Hūc ego si in præfectis habuissem, quem tu me hominē putares? Qui ut scis, potentißimorum hominum contumaciam nunquam tulerim, ferrem huius assectæ? etsi hoc plus est quàm ferre, tribuere etiā beneficij aliquid, et honoris. Is igitur Caius, cùm

Apameæ

Apamea me nuper uidisset Romam proficiscens, me ita appellauit (Culleolum uix auderem) Unde, inquit, me iubes petere cibaria? Profectò respōdi lenius, quàm putabant oportuisse qui aderāt: me non instituisse ijs dare cibaria, quorū opera non essem usus. abijt iratus. Huius nebulonis operatione si Brutus moueri potest, licebit eum solus ames, me æmulum nō habebis. sed illum eum futurū esse puto, qui esse debet. tibi tamē causam notā esse uolui: & ad ipsum hæc perscripsi diligentißimè. omnino (soli enim sumus) nullas unquam ad me literas misit Brutus, ne proximè quidē de Appio, in quibus non inesset arrogans ἀκοινώνητον aliquid. Tibi autem ualde solet in ore esse, grauius autem non contemnere se, & Reges odisse superbos. in quo tamen ille mihi risum magis, quàm stomachum mouere solet. sed planè parum cogitat, quid scribat, aut ad quem.

Quintus Cicero puer legit, ut opinor, & certè, epistolā inscriptā patri suo. solet enim aperire, idq; de meo consilio, siquid fortè sit, quod opus sit sciri. In ea autem epistola erat illud idem de sorore, quod ad me. mirificè cōturbatum uidi puerum. lacrymans mecum est questus. Quid quæris? miram in eo pietatem, suauitatem, humanitatemq; perspexi: quò maiorem spem habeo, nihil fore aliter, ac deceat. Id te igitur scire uolui. Ne illud quidē prætermittam

mittam. Hortensius filius fuit Laodiceæ cum gladiatoribus flagitiosè, & turpiter. hūc ego patris causa uocaui ad cœnam, quo die uenit: & eiusdē patris causa nihil amplius. is mihi dixit, se Athenis me expectaturum, ut mecum decederet. Rectè, inquam: quid enim dicerem? omnino puto nihil esse, quod dixit: nolo quidem, ne offendam patrem, quem mehercule ualde diligo. sin fuerit meus comes, moderábor ita, nequid eum offendam, quem minimè uolo. Hæc sunt: etiam illud, Orationem Q. Celeris mihi uelim mittas contra M. Seruilium. Literas mitte quàm primum: si nihil fuerit, uel per tuum tabellarium. Piliæ, & filiæ salutem. Cura ut ualeas.

CICERO ATTICO S.

Tarsum uenimus Non. Iun. ibi me multa mouerunt: magnum in Syria bellū, magna in Cilicia latrocinia, mihi difficilis ratio administrandi, quòd paucos dies habebam reliquos annui muneris. illud autem difficillimum: relinquendus erat ex S.C qui præesset. nihil minus probari poterat, quàm Quæstor Messinius. nā de Celio nihil audiebamus. Rectissimum uidebatur fratrē cum imperio relinquere: in quo multa molesta, discessus noster, belli periculum, militum improbitas, sexcenta prætera. O rem totā odiosam. sed hæc fortuna uiderit: quoniam consilio nō multum uti licet.

Tu quam

Tu quãdo Romam saluus, ut spero, uenisti, uidebis, ut soles, omnia quæ intelliges nostra interesse, in primis de Tullia mea: cuius de cõditione quid mihi placeret scripsi ad Terentiã, cùm tu in Græcia esses: deinde de honore nostro. ꝙ enim tu abfuisti, uereor ut satis diligenter actũ in Senatu sit de literis meis, illud præterea μυστικώτερον ad te scribã, tu sagacius odoraberis. τῆς δάμαρτός μου ὁ ἀπελεύθερος (οἶσθα ὃν λέγω) ἔδοξέ μοι πρῴην, ἐξ ὧν ἀλογυόμενος παρεφθέγγετο πεφυρακέναι τὰς ψήφους ἐκ τῆς ὠνῆς τῶν ὑπαρχόντων τοῦ Κροτωνιάτου τυραννοκτόνου. δέδοικα δὴ, μή τι νοήσῃς, εἴς δή που τοῦτο ὁ δὴ περισκεψάμενος τὰ λοιπὰ ἐξασφάλισαι. nõ queo tantum, quantum uereor, scribere. Tu autẽ fac ut mihi tuæ literæ uolẽt obuiæ. Hæc festinans scripsi in itinere, atq; agmine. Piliæ, & puellæ Cæciliæ bellissimæ salutem dices. Vale.

CICERO ATTICO S.

NVnc quidem profectò Romæ es: quò te (si ita est) saluum uenisse gaudeo: unde quidẽ quandiu abfuisti, magis à me abesse uidebare, quàm si domi esses. minus enim mihi meæ notæ res erant, minus etiã publicæ. quare uelim, etsi (ut spero) te hæc legẽte aliquantum tamen uiæ ꝓcessero, tamen obuias mihi literas quã argutissimas de omnib⁹ rebus crebro mittas, in primis de quo scripsi ad te antea. τῆς

ξυναίξω

ξυναόρου τοῦ ἐμῆς οὐξελεύθερος ἔλοξέ μοι θαμὰ βατταρίζων, καὶ ἀλύων τοῖς ξυλλόγοις, καὶ ταῖς λέσχαις ὑπότι πεφυρακέναι τὰς ψήφους ἐν τοῖς ὑπάρχουσι ταῖς τοῦ Κροτωνιάτου. *Hoc tu indaga, ut soles, ast hoc magis.* ἐξ ἄστεως ἑπταλόφου τειχῶν παρέδωκεν ἡμῶν γάμου ὀφειλήματα ὁ Κάμιλλος αὐτόν τε ὀφείλοντα μνᾶς κδ· ἐκ τῶν Κροτωνιατικῶν, καὶ ἐκ τῶν χερρονησιτικῶν μη· καὶ κληρονομήσας χμ· κ· μ· τούτων δὲ μηδὲ ὀβολὸν διαλύσασθαι πάντων ὀφειληθέντων τοῦ δευτέρου μηνὸς τῇ νουμηνίᾳ. τὸν δὲ ἀπελεύθερον αὐτοῦ, ὄντα ὁμώνυμον τῷ Κόνωνος πατρὶ μηδὲν ὁλοσχερῶς πεφροντικέναι. ταῦτα οὖν πρῶτον μὲν ἵνα πάντα σώζηται, δεύτερον δέ, ἵνα μηδὲ τῶν τόκων ὀλιγωρήσῃς τῶν ἀπὸ τῆς προκειμένης ἡμέρας, ὅσας αὐτὸν ἠνέγκαμεν, σφόδρα δέδοικα. καὶ γὰρ παρῆν πρὸς ἡμᾶς κατασκεψόμενος, καί τι σχεδὸν ἐλπίσας, ἀπογνοὺς δὲ ἀλόγως ἀπέστη, ἐπειπών, αἰσχρόν τοι δηρόν τε μένειν. *meq; obiurgauit uetere prouerbio,* τὰ μὲν διδόμενα. *Reliqua uide, & quantũ fieri potest, perspiciamus, etsi annuum tempus propè iam emeritũ habebamus: dies enim* XXXIII. *erant reliqui: solicitudine prouinciæ tamen uel maximè urgebamur. cùm enim arderet Syria bello, & Bibulus in tanto mœrore suo maximam curam belli sustineret, ad meq; Legati eius, & Quæstor, & amici literas mitterent*

ut subsidio uenirem: etsi exercitum infirmũ habebam, auxilia sanè bona, sed ea Galatarum, Pisidarũ, Lyciorum (hæc enim sunt nostra robora) tamen esse officium meũ putaui, exercitũ habere quamproximè hostẽ, quoad mihi præesse prouinciæ per S.C. liceret. sed, quo ego maximè delectabar, Bibulus molestus mihi non erat: de omnibus rebus scribebat ad me potius, & mihi decessionis dies λεληθότως obrepebat. qui cũ aduenerit: ἄλλο πρόβλημα, quem præficiam, nisi Celius Quæstor uenerit, de quo adhuc nihil certi habebamus. Cupiebam mehercule longiorem epistolam facere: sed nec erat res de qua scriberem: nec iocari præ cura poteram. Valebis igitur, & puellæ salutem articulate dices, nostræq; Piliæ.

CICERO ATTICO S.

EGo, dum in prouincia omnibus rebus Appium orno, subitò sum factus accusatoris eius socer. Id quidem, inquis, Dij approbẽt. Ita uelim: teq; ita cupere certo scio. sed crede mihi, nihil minus putarã ego, qui de Ti. Nerone, qui mecum egerat, certos homines ad mulieres miseram, qui Romam uenerũt factis sponsalibus. sed hoc spero melius. Mulieres quidẽ ualde intelligo delectari obsequio, & comitate adolescentis. Cætera noli ἐξακανθίζειν. Sed heus tu, πυρὸς ἐς δῆμον Athenis. placet hoc tibi? etsi non impediebant mei certi libri: non enim ista

largitio fuit in civeis, sed in hospites liberalitas. me tamen de Academia προπύλῳ iubes cogitare, quoniam Appius de Eleusine nõ cogitet. De Hortensio te certo scio dolere: equidẽ excrucior: decreuerã enim cum eo ualde familiariter uiuere. Nos prouinciæ præfecimus Celium: Puerum, inquies, & fortasse fatuum, & non grauem, & non continentem: Assentior: fieri non potuit aliter. nã quas multò ante tuas acceperã literas, in quibus ἐπέχειν te scripseras, quid esset mihi faciendum de relinquendo, eæ me pungebant. uidebam enim, quæ tibi essent ἐποχῆς causæ, (& erant eædem mihi) puero ne traderem. fratri autem, illud non utile nobis: nã præter fratrem nemo erat, quem sine contumelia Quæstori, nobili præsertim, anteferrem. tamen dum impendere Parthi uidebãtur, statueram fratrem relinquere, aut etiam Reip. causa contra S.C. ipse remanere. qui postea quam incredibili felicitate discesserunt, sublata dubitatio est. Videbam sermones, Hui fratrem reliquit? num est hoc nõ plus annum obtinere prouinciam? Quid, quòd Senatus eos uoluit præesse prouincijs, qui non præfuissent? at hic triennium. ergo hæc ad populum. Quid quæ tecum? nunquã essem sine cura, siquid iracundius, aut contumeliosius, aut negligentius. quæ fortuita hominũ? Quid, siquid filius puer, & puer bene sibi fidens? qui esset dolor? quẽ pater non dimit-

tebat,teq; id censere molestè ferebat. At nunc Celius non dico equidem,quod egerit:sed tamē multo minus laboro. Adde illud: Pompeius, eo robore uir,his radicibus, Q. Cassiū sine sorte delegit, Cæsar Antonium: ego sorte datū offenderem? aut etiam inquirerem in eum,quem reliquissem? hoc melius,& huius rei plura exempla. senectuti quidē nostræ profectò aptius. at te apud eum, Dij boni, quanta in gratia posui? eiq; legi literas non tuas, sed librarij tui. Amicorum literæ me ad triumphum uocant, rem à nobis,ut ego arbitror,propter hanc παλιγγενεσίαν nostram,non negligendam. Quare tu quoq; mi Attice incipe hoc cupere, quo nos minus inepti uideamur. Vale.

CICERO ATTICO S.

QVintus filius,pie sanè, me quidem certè multum hortante,sed currentem animum patris sui sorori tuæ reconciliauit. eum ualde tuæ literæ excitarunt. Quid quæris? confido rem,ut uolumus,esse. Bis ad te antè scripsi de re mea familiari, si modò tibi redditæ literæ sunt, Græcè ἐν αἰνιγμοῖς. scilicet nihil est mouendū. sed tamen ἀφελῶς percunctando de nominibus Milonis, &,ut expediat, ut mihi recepit,hortando,aliquid ita tu proficies. Ego Laodiceæ Quæstorē Meßiniū expectare iußi, ut confectas rationes lege Iulia apud duas ciuitates poßim relinquere. Rhodū uolo puerorū

causa

causa.inde quamprimũ Athenas: etsi Etesiæ ualde reflant:sed uolo his magistratibus,quorum uoluntatẽ in supplicatione sum expertus. tu tamen mitte mihi quæso obuiã literas,nunquid putes Reip.nomine tardandum esse nobis. Tiro ad te dedisset literas, nisi cum grauiter ægrum Esseæ reliquissem.Sed nuntiant, melius esse.ego tamẽ angor. nihil enim illo adolescente castius,nihil diligentius. Vale.

CICERO ATTICO S.

CVm instituissem ad te scribere,calamũq; sumpsissem,Batonius è naui rectà ad me uenit domum Ephesi,& epistolam tuam reddidit prid. Cal.Oct.lætatus sum felicitate nauigationis tuæ,opportunitate Piliæ,etiam mehercule sermone eiusdẽ de cõiugio Tulliæ meæ. Batonius autem miros terrores ad me attulit Cæsarianos. cum Lepta etiã plura locutus est: spero,falsa, sed certè horribilia: exercitũ nullo modo dimissurũ: cum illo Prætores Deß.Cassium Trib.Lentulum COS. facere: Pompeio in animo esse Vrbem relinquere. Sed heus tu, nunquid molestè fers de illo,qui se solet anteferre patruo sororis tuæ filij? At à quibus uictus?sed ad rem. Nos Etesiæ uehementißimè tardarunt.detraxit XX. ipsos dies etiã aphractus Rhodiorum.Cal.Oct.Ephesò conscendentes hanc epistolam dedimus L.Tarquinio simul è portu egredienti, sed expeditius nauiganti.

ganti. nos Rhodiorum aphractis, cæterisq; longis nauibus tranquillitates aucupaturi eramus. ita tamen properabamus, ut non possen magis. De rauduſculo Puteolano gratum. nunc uelim dispicias res Romanas, uideas quid nobis de triumpho cogitandum putes, ad quem amici me uocant. Ego, nisi Bibulus, qui, dum unus hospes in Syria fuit, pedem porta non plus extulit, quàm domo sua, adniteretur de triũpho, æquo animo essem. nunc uerò αἰσχρὸν σιωπᾶν. sed explora rem totam, ut quo die congressi erimus, consilium capere poßimus. At multa, qui & properarem, & ei literas darem, qui aut mecum, aut paulò antè uenturus esset. Cicero tibi plurimam salutem dicit. Tu dices utriusq; nostrum uerbis & Piliæ tuæ, & filiæ. Vale.

CICERO ATTICO S.

IN Piræea cùm exissem prid. Id. Oct. accepi ab Acasto seruo meo statim tuas literas, quas quidem cùm expectassem iandiu, admiratus sum. ut uidi obsignatam epistolam, breuitatem eius: ut aperui, rursus σύγχυσιν literularum, quæ solent tuæ copiosißimæ, & clarißimæ esse. ac ne multa cognoui ex eo, quòd ita scripseras, te Romam uenisse ad XII. Cal. Oct. cum febri. percussus uehementer, nec magis quàm debui, statim quæro ex Acasto. ille & tibi, & sibi uisum, & ita se domi ex tuis audisse,

disse, ut nihil esset incommodè. id uidebatur approbare, quod erat in extremo, febriculam tum te habentem scripsisse. sed clamaui tamen, admiratusq; sum, quòd nihilominus ad me tua manu scripsisses. Quare de hoc satis: spero enim, quæ tua prudentia, & temperantia, & herculè, ut me iubet Acastus, confido te iam, ut uolumus, ualere. A Turranio te accepisse meas literas gaudeo. παραφύλαξον, si me amas, τὴν τοῦ φυράτου φιλοτιμίαν αὐτότατα. Hanc quæ meherculè mihi magno dolori est (dilexi enim hominem) procura (quantulacunq; est) Pratianam hæreditatem. prorsus illa ne attingas. Dices numos mihi opus esse ad apparatum triũphi: in quo, ut præcipis, nec me κενὸν in expetẽdo cognosces, nec ἄτυφον in abijciendo. Intellexi ex tuis literis te ex Turranio audisse, à me prouinciã fratri traditam. Adeon ego non perspexeram prudentiam literarũ tuarum? ἐπέχειν te scribebas. Quid erat dubitatione dignum? si esset quicquam, cur placeret fratrem, & talem fratrem relinqui? ἀθέτησις ista mihi tua, non ἐποχὴ uidebatur. Monebas de Q. Cicerone puero, ut eum quidem neutiquã relinquerem. τοῦτο μόνον ὁρῶν ἐμοί. eadem omnia, quasi collocuti essemus, ui [illegible] fuit faciendum aliter, meq; ἐπιτροπίας ἐποχὴ tua dubitatione liberauit. Ita puto te accepisse de hac re epistolam scriptam accuratius. ego tabellar

bellar

bellarios postero die ad uos erã missurus, quos puto antè uenturos, quàm nostrum Saufeium. sed eum sine meis literis ad te uenire uix rectũ erat. Tu mihi, ut polliceris, de Tulliola mea, id est, de Dolabella, perscribas: de Rep. quam præuideo in summis periculis: de Censoribus, maximeq́; de signis, tabulis quid fiat: referatur'ne. Idib. Oct. has dedi literas, quo die, ut scribis, Cæsar Placentiã legiones quatuor. Quæso, quid nobis futurum est, mactè scribas. Athenis statio mea nunc placet. Vale.

M. T. CICERONIS

EPIST. AD T. POMPONIVM ATTICVM LIB. VII.

CICERO ATTICO S.

DEDERAM *equidem L. Saufeio literas, & dederam ad te unum, quòd cùm non esset temporis mihi ad scribendum satis, tamen hominem tibi tam familiarem sine meis literis ad te uenire nolebam: sed, ut philosophi ambulãt, has tibi redditum iri putabam prius. sin iam illas accepisti, scis me Athenas uenisse pridie Id. Oct. è naui egressum in Piræeum tuas ab Acasto nostro literas accepisse: conturbatum, quòd cum febre Romam uenisses: bono tamen animo*

animo esse cœpisse, quòd Acastus ea quæ uellem, de alleuato corpore tuo nuntiaret: cohorruisse autem, quòd tuæ literæ de legionibus Cæsaris afferrent: & egisse tecum, ut uideres, nequid φιλοτιμίας eius, quem nosti, nobis noceret, & de quo iam pridem ad te scripseram. Turranius autē secus tibi Brundusij dixerat, quod ex his literis cognoui, quas à Xenone optimo uiro accepi. Cur fratrem prouinciæ nō præfecissem, exposui breuiter. Hæc ferè sunt in illa epistola. nunc audi reliqua. Per fortunas, omnem tuum amorem, quo me es amplexus, omnemq; tuam prudentiam, quam mehercule in omni genere iudico singularem, conferto ad eam curam, ut de omni statu meo cogites. Videre enim mihi uideor tantam dimicationem, nisi idem Deus, qui nos melius, quàm optare auderemus, Parthico bello liberauit, respexerit Remp. quanta nunquam fuit. Age, hoc malum mihi commune est cum omnibus: nihil tibi mando, ut de eo cogites. illud meum proprium πρόβλημα quæso suscipe. Vides'ne, ut te autore sim utrunq; complexus? ac uellem à principio te audisse amicißimè monentem. ἀλλ' ἐμὸν οὔποτε θυμὸν ἐνὶ στήθεσσιν ἔπειθες πατρίδος: sed aliquando tamen persuasisti, ut alterum complecterer, quia de me erat optimè meritus: alterum, quia tantum ualebat. Feci igitur, atq; effeci omni obsequio, ut neutri

illorum quisquam esset me charior. hac enim cogitabamus, nec mihi iuncto cum Pompeio fore necesse peccare in Rep. aliquando: nec cum Pompeio sentienti, pugnandum esse cum Cæsare: tanta erat illorum coniunctio. Nunc impendet, ut & tu ostendis, & ego uideo, summa inter eos contentio. me autem uterque numerat suum: nisi fortè simulat alter. nam Pompeius non dubitat (uerè enim iudicat) ea quæ de Repub. nunc sentiat, mihi ualde probari. Vtriusq; autem accepi eiusmodi literas eodem tempore, quo tuas, ut neuter quenquam omniũ pluris facere, quàm me uideretur. uerùm quid agant? nõ quæro illa ultima (si enim castris res gereretur, uideo cũ altero uinci satius esse, quàm cum altero uincere) sed illa, quæ tum agentur, cùm uenero, ne ratio absentis habeatur, ut exercitum dimittat. Dic M. Tulli. Quid dicam? Expecta, amabo te, dum Atticum conueniã. non est locus ad tergiuersandum contra Cæsarem. Vbi illæ sunt densæ dexteræ? nam ut illi hoc liceret, adiuui rogatus ab ipso Rauẽnæ de Celio Trib. pl. ab ipso autem? etiam à Cneo nostro in illo diuino tertio Consulatu. aliter sensero: αἰδέομαι nõ Pompeium modò, sed Τρῶας, καὶ Τρῳάδας. Πουλυδάμας μοι πρῶτος ἐλεγχείην καταθήσει, Quis? Tu ipse scilicet laudator, et factorũ, & scriptorũ meorũ. hanc ego plagam effugi per duos superiores Marcellorũ

Consula

Consulatus, cùm est actum de prouincia Caesaris. nunc incido in discrimen ipsum. Itaq;, ut stultus primus suam sententiã dicat, mihi ualde placet de triumpho nos moliri aliquid, extra Vrbem esse cum iustissima causa. tamen dabunt operam, ut eliciant sententiam meam. Ridebis hoc loco fortasse: quàm uellem etiam nũc in prouincia morari. planè opus fuit, si hoc impendebat: etsi nil miserius. nam ὁδὲ πάρεργον. uolo te hoc scire, omnia illa prima, quae etiam tu literis in caelum ferebas, ἐπίτηκτα fuerunt. Quàm non est facilis uirtus, quàm uerè difficilis eius diuturna simulatio: cùm enim hoc rectum, & gloriosum putarẽ, ex annuo sumptu, qui mihi decretus esset, me C. Caelio Quaestori relinquere annuum, referre in aerarium ad HS CIↃ: ingemuit nostra cohors, omne illud putans distribui sibi oportere, ut ego amicior inuenirer Phrygum, & Cilicum aerarijs, quàm nostro. sed me non mouerunt: nam & mea laus apud me plurimum ualuit: nec tamen quicquam honorificè in quenquam fieri potuit, quod praetermiserim. sed haec fuerit, ut ait Thucidides, ἐκβολὴ λόγου non inutilis. tu autem de nostro statu cogitabis: primùm quo artificio tueamur beneuolentiam Caesaris: deinde de ipso triumpho: quem uideo, nisi Reipub. tempora impedient εὐπόριστον, iudico autem cùm ex literis amicorũ, tum ex supplicatione, quam qui non

decr

decreuit, plus decreuit, quàm si omneis decreuisset triumphos. Ei porrò assensus est unus familiaris meus Fauonius, alter iratus Hirrus. Cato autem & scribendo affuit, & ad me de sententia sua iucundißimas literas misit. sed tamen gratulans mihi Cæsar de supplicatione triumphat de sentẽtia Catonis, nec scribit quid ille sententiæ dixerit, sed tamen supplicationem eum mihi non decreuisse. Redeo ad Hirrum. cœperas eũ mihi placare: perfice. Habes Scrofam. habes Silium. ad eos ego etiam antea scripsi, & ad ipsum Hirrum: locutus enim erat cum ijs, commodè se potuisse impedire, sed noluisse: assensum tamen esse Catoni amicißimo meo, cùm is honorificentißimam in me sententiam dixisset: nec me ad se ullas literas misisse, cùm ad omneis mitterem. Verum dicebat. ad eum enim solum, & ad Craßipedem non scripseram. Atq; hæc de rebus forensibus. Redeamus domũ. dijungere me ab illo uolo. mirus est φυράτης Germanus Lartidius. ἀλλὰ τὰ μὲν προτετύχθαι ἐάσομεν, ἀχνύμενοί περ. Reliqua expediamus, hoc primum, quòd acceßit cura dolori meo, sed hoc tamen quicquid est. Pratianum cum ijs rationibus, quas ille meas tractat, admisceri nolo. Scripsi ad Terentiam, scripsi etiã ad ipsum, me, quicquid possem numorum, ad apparatum sperati triumphi ad te redacturum. Ita puto ἀμεμπτα fore. uerùm ut lubebit.

hanc

hanc quoque suscipe curam, quemadmodum experiamur. id & ostendisti quibusdam literis ex Epeiro, & Athenis datis, & in eo ego te adiuuabo. Vale.

CICERO ATTICO S.

B*Rundusium uenimus* VII. *Cal. Dec. usi tua felicitate nauigandi. ita bellè nobis flauit ab Epeiro lenissimus Auster, mitis. Hunc σπουδάζοντα, si cui uoles τῶν νεωτέρων, pro tuo uendito. Inualetudo tua me ualde conturbat. significant enim tuæ literæ te prorsus laborare. Ego autem cùm sciam, quàm sis fortis, uehementius esse quiddam suspicor, quod te cogat cedere, & propemodum infringat: etsi alteram quartanam Pamphilus tuus mihi dixit decessisse, & alteram leuiorem accedere. Terentia uerò, quæ quidem eodem tempore ad portam Brundusinam uenit, quo ego in portum, mihiq́; obuia in foro fuit, L. Pontium sibi in Trebulano dixisse narrabat, etiam eam decessisse. Quod si ita est, quod maximè mehercule opto, id spero tua prudentia, & temperantia te consecutum. Venio ad epistolas tuas, quas ego sexcentas uno tempore accepi, aliam alia iucundiorem, quæ quidem erant tua manu. nam Alexidis manum amabam, quòd tam propè accedebat ad similitudinem tuæ: literæ manum non amabam, quia indicabat te non ualere. cuius quoniam mentio iam facta est, Tironem Patris ægrum reliqui, adolescentem,*

ut nosti,(& adde siquid uis)probum:nihil uidi melius:itaq; careo ægre. quanquam uidebatur se non grauiter habere, tamen sum solicitus, maximamq; spem habeo in M. Curij diligētia, de qua ad me scripsit Tiro, & multi nunciarunt. Curius autem ipse sensit: quàm tu uelles à me diligi: & eo sum admodum delectatus: & mehercule est, quem facile diligas. αὐτέχθων in homine urbanitas. eius testamentum de tortorio Ciceronum signis obsignatum, cohortisq; prætoriæ. fecit palàm te ex libella, me ex teruncia. Corcyræ Alexion me opipare muneratus est. Q. Ciceroni obsisti non potuit, quo minus Thyamim uideret. Filiola tua te delectari lætor, et probari tibi στοργὴν φυσικὴν esse τὴν πρὸς τὰ τέκνα. Etenim si hæc non est, nulla potest homini esse ad hominē naturæ adiunctio: qua sublata, uitæ societas tollitur. Bene conueniāt, inquit, Carneades, spurce, sed tamen prudentius, quàm Lucius noster, & Patron. qui cùm omnia ad se referant, quicquàm alterius causa fieri putāt: cùm ea re bonum uirum oportere esse dicant, ne malum habeat, non quo id natura rectum sit: non intelligunt se de callido homine loqui, non de bono uiro. Sed hæc opinor sunt in ijs libris, quos tu laudando, animos mihi addidisti. Redeo ad rem. Quomodo expectabam epistolam, quam Philoxeno dedisses (scripseras enim, in ea esse de sermone Pompeij

Neap

Neapolitano) eam mihi Patron Brundusij reddidit, Corcyræ, ut opinor, acceperat. Nihil potuit esse iucundius. erat enim de Rep. de opinione, quam is uir haberet integritatis meæ: de beneuolentia, quam ostendit eo sermone, quem habuit de triumpho. Sed tamen hoc iucundissimum, quòd intellexi te ad eum uenisse, ut eius animum erga me perspiceres. hoc mihi inquam accidit iucundißimum. De triumpho autem nulla me cupiditas unquam tenuit ante Bibuli impudētißimas literas, quas amplißimè supplicatio consecuta est. A quo si ea gesta sunt, quæ scripsit, gauderem, & honori fauerem. nunc illum, qui pedē porta, quoad hostis cis Euphratem fuit, non extulerit, honore augeri, me in cuius exercitu spem illius exercitus habuit, idem non assequi, dedecus est nostrum, nostrum inquam te cōiungens. Itaq; omnia experiar, &, ut spero, assequar. quòd si tu ualeres, iam mihi quædam explorata essent, sed, ut spero, ualebis. De raudusculo Numeriano multum te amo. Hortensius quid egerit, aueo scire, Cato quid agat: qui quidem in me turpiter fuit maleuolus: dedit integritatis, iustitiæ, clementiæ, fidei mihi testimonium, quod non quærebam: quod postulabam, negauit. id itaq; Cæsar his literis: quibus mihi gratulatur, & omnia pollicetur, quomodo exultat Catonis in me ingratißimi iniuria? at hic idem Bibulo dierum XX. ignosce

mihi

mihi, non possum hæc ferre, nec feram. Cupio ad omneis tuas epistolas, sed nihil necesse est. iam enim te uidebo. illud tamen de Chrysippo. nam de altero illo minus sum admiratus operario homine: sed tamen ne illo quicquam improbius. Chrysippum uerò, quem ego propter literularum nescio quid libenter uidi, in honore habui: discedere à puero insciente me? mitto alia, quæ audio multa: mitto furta: fugam non fero, qua mihi nihil uisum est sceleratius. Itaq; usurpaui uetus illud Drusi, ut ferunt, Prætoris in eo, qui eadem liber non iuraret: me istos liberos non addixisse, præsertim cùm adesset nemo, à quo rectè uindicarentur. id tu, ut uidebitur, ita accipies: ego tibi assentiar. Vni tuæ disertissimæ epistolæ non rescripsi: in qua est de periculis Reip. quid rescriberem? ualde eram perturbatus. Sed ut nihil magnopere metuam, Parthi faciunt, qui repente Bibulū semiuiuum reliquerunt. Vale.

CICERO ATTICO S.

AD VIII. Id. Decemb. in Trebulanum ueni, & ibi tuas literas legi, quas Philotimus mihi reddidit. è quibus hanc primo aspectu uoluptatem cepi, quòd erant à teipso scriptæ. deinde earum accuratissima diligentia sum mirum in modum delectatus. ac primum illud in quo te Dicæarcho assentiri negas, etsi cupidissime expressum, & expetitum à me

sit.

sit, & approbatũ à te, ne diutius anno in prouincia essem, tamen non est nostra contentione perfectum. sic enim scito, uerbum in Senatu factum esse nunquam de ullo nostrum, qui prouincias obtinuimus, quò in his diutius quàm ex S. C. *maneremus: ut iam ne istius quidem rei culpam sustineam, quòd minus diu fuerim in prouincia, quàm fortasse fuerit utile, sed quid, si hoc melius? opportune dici uidetur, ut in hoc ipso. siue enim ad cõcordiam res adduci potest, siue ad bonorum uictoriã: utriusuis rei me aut adiutorem uelim esse, aut certè non expertem: sin uincuntur boni: ubicunq; essem, unà cum ijs uictus essem. Quare celeritas nostri reditus* ἀμεταμέλητος *debet esse. Quòd si ista nobis cogitatio de triumpho iniecta non esset, quam tu quoq; approbas: ne tu haud multum requireres illum uirum, qui in* V I. *libro informatus est. quid enim tibi faciam, qui illos libros deuorasti? quin nunc ipsum non dubitabo, rem tantam abijcere, si id erit rectius. utrunq; uerò simul agi non potest, & de triumpho ambitiosè, & de Rep. libere. sed ne dubitaris, quin quod honestius, id mihi futurum sit antiquius. nam quod putas utilius esse, uel mihi quòd tutius sit, uel etiam ut Reip. prodesse poßim, me esse cum imperio: id coràm considerabimus quale sit. habet enim res deliberationem: etsi ex parte magna tibi assentior. De animo autem meo erga*

Rempub. bene facis, quòd non dubitas, & illud probè iudicas, nequaquam satis pro meis officijs, pro ipsius in alios effusione illum in me liberalem fuisse: eiusq; rei causam uerè explicas: & eis, quæ de Fabio Caninioq; acta scribis, ualde consentiunt. quæ si secus essent, totumq; se ille in me profudisset: tamen illa quam scribis, custos Vrbis me præclaræ inscriptionis memorem esse cogeret, nec mihi concederet, ut imitarer Volcatium, aut Seruium, quibus tu es contentus. sed aliquid nos uellet nobis dignum & sentire, & defendere. quod quidem agerem si liceret, alio modo, ac nunc agendum est. De sua potentia dimicant homines hoc tempore periculo ciuitatis. nam si Resp. defenditur, cur ea Consule isto ipso defensa non est? cur ego, in cuius causa Reip. salus consistebat, defensus postero anno non sum? cur imperium illi, aut cur illo modo prorogatum est? cur tãtopere pugnatum est, ut de eius absentis ratione habenda decem Tribuni pl. ferrent? His ille rebus ita conualuit, ut nunc in uno ciue Resp. ad resistendum imbecilla sit. quæ mallẽ tantas ei uires non dedisset, quàm nunc tam ualenti resisteret. sed quoniam res eò deducta est, non quærã, ut scribis: τὸ σκάφος τῶν Ἀτρειδῶν. mihi σκάφος unum erit, quod à Pompeio gubernabitur. Illud ipsum quod ais: Quid fiet, cùm erit dictũ? Dic M. Tulli σύντομα. Pompeio assentiar. ipsum

tamen

tamen Pompeium separatim ad concordiam hortabor. sic enim sentio, maximo in periculo rem esse. Vos scilicet plura, qui in Vrbe estis. ueruntamen hoc uideo, cum homine audacissimo, paratißimoq; negotium esse: omneis damnatos, omneis ignominia affectos, omneis damnatione, ignominiaq; dignos illac facere, omnem ferè iuuentutem, omnem illam urbanã ac perditam plebẽ, Tribunos ualenteis addito C. Caßio: omneis qui ære alieno premãtur, quos plureis esse intelligo, quàm putaram. Causam solùm illa causa non habet: cæteris rebus abundat. hic omnia facere omnis debet, ne armis decernatur: quorum exitus semper incerti, nunc uerò in alteram partem magis timendi. Bibulus de prouincia decesßit: Veientonem præfecit. in decedendo erit, ut audio, tardior. quem cùm ornauit Cato, declarauit ijs se solis non inuidere, quibus nihil, aut non multum ad dignitatem posset accedere. Nunc uenio ad priuata. ferè enim respondi tuis literis de Repub. & ijs quas in suburbano, & ijs, quas postea scripsisti. ad priuata uenio. Vnum etiã de Celio. tantum abest, ut meam ille sententiam moueat, ut ualde ego ipsi, quòd de sua sententia decesserit, pœnitendum putem. sed quid est, quòd cuncti Luceijs sint addicti? hoc te prætermisisse miror. De Philotimo faciam equidẽ, ut mones. sed ego mihi ab illo nõ rationes expectabam, quas tibi

edidit, uerum id reliquum, quod ipse in Tusculano me referre in commentarium mea manu uoluit, quodq; idem in Asia mihi sua manu scriptum dedit. id si praestaret, quantu m mihi aeris alieni esse ibi edidit, tantum & plus etiam ipse mihi deberet. sed in hoc genere, si modò per Rempub. licebit, non accusabimur posthac: neq; hercule antea negligentes fuimus, sed amicorum multitudine occupati. Ergo utemur, ut polliceris, & opera, & consilio tuo, nec tibi erimus, ut spero, in eo molesti. De Serperastris cohortis meae nihil est, quòd doleas. ipsi enim se collegerunt admiratione uitae integritatis meae. sed me mouerat nemo magis quàm is, quem tu neminē putas. Idem & initio fuerat, & nunc est egregius. sed in ipsa decessione significauit sperasse se aliquid, & id quod animum induxerat paulisper, non tenuit, sed cito ad se rediјt, meisq; honorificentissimis erga se officiјs uictus, pluris ea duxit, quàm omnem pecuniam. ego à Curio tabulas accepi, quas mecum porto.

Hortensij legata cognoui. Nunc aueo scire, quid hominis sit, & quarum rerum auctionem instituat. nescio enim cur cùm portam Flumentanam Celius occuparit, ego Puteolos non faciam meos. Venio ad Piraea. in quo magis reprehendendus sum, quòd homo Romanus Piraea scripserim, non Piraeum (sic enim omnes nostri locuti sunt) quàm quòd, in, addiderim:

non

non enim hoc ut oppido præposui, sed ut loco. & tamen Dionysius noster, qui est nobiscum, & Nicias Cous non rebatur oppidum esse Piræea. sed de re uidero. nostrũ quidem si est peccatum, in eo est, quòd non ut de oppido locutus sum, sed ut de loco: secutusq; sum, non dico, Cæcilium, Mane ut ex portu in Piræeum (malus enim auctor latinitatis est) sed Terentium, cuius fabellæ propter elegantiam sermonis putabantur à C. Lælio scribi, Heri aliquot adolescentuli coimus in Piræeum. & idem, Mercator hoc addebat, captam è Sunio. quòd si δήμους oppida uolumus esse, tam est oppidum Sunium quàm Piræeus. sed quoniam grammaticus es, si hoc mihi ζήτημα persolueris, magna me molestia liberaris. Ille mihi literas blandas mittit. facit idem pro eo Balbus. mihi certum est ab honestißima sententia digitum nusquam. sed scis, illi reliquum quantum sit. Putas'ne igitur uerendum esse, ne aut obijciat id nobis aliquis, si languidius: aut repetat, si fortius? Quid ad hæc repereris? Soluamus, inquis. Age, à Cælio mutuabimur. hoc tu tamen consideres uelim. puto enim in Senatu, si quãdo præclare pro Rep. dixero Tarteßium istum tuum mihi exeũti, iube sodes numos curare. Quid superest? etiã. gener est suauis mihi Tulliæ Terentiæ quantumuis: uel ingenij, uel humanitatis satis. reliqua quæ nosti, ferenda. scis enim quos

aperuerimus, qui omnes præter eum, de quo per te egimus, reum me facere rentur. ipsis enim expensum nemo offeret. Sed hæc coràm: nam multi sermonis sunt. Tironis reficiendi spes est in M. Curio: cui ego scripsi, tibi eum gratissimum facturum. Vale. Data V. Id. Decemb. à Pontio, ex Trebulano.

CICERO ATTICO S.

DIonysium flagrantem desiderio tui misi ad te, nec mehercule æquo animo, sed fuit concedendum. quem quidem cognoui cùm doctum (quod mihi iam antè erat notum) tum sanctum, plenum officij, studiosum etiam meæ laudis, frugi hominem, ac, ne libertinum laudare uidear, planè uirum bonum. Pompeium uidi IIII. Id. Decemb. fuimus unà horas duas fortasse. magna lætitia mihi uisus est affici meo aduentu. de triumpho hortari, suscipere parteis suas, monere ne antè in Senatum accederem, quàm rem confecissem, ne dicendis sententijs aliquem Tribunum alienarem. Quid quæris? in hoc iudicio & officio sermonis nihil potuit esse prolixius. de Repub. autem ita mecum locutus est, quasi non dubium bellum haberemus: nihil ad spem concordiæ: planè illum ab se alienatum cùm antè intelligeret, tum uerò proximè iudicasse: uenisse Hircium à Cæsare, qui esset illi familiarissimus: ad se non accessisse: & cùm ille ad VIII. Id. Dec. uesperi uenisset, Balbus

de tota

de tota re constituisset, ad VII. ad Scipionem ante lucem uenisse: multa de nocte profectum esse ad Caesarem. hoc illi τυμπανῶδες uidebatur esse alienationis.. Quid multa? nihil me aliud consolatur, nisi quòd illum cui etiam inimici alterum Consulatum, fortuna summam potentiam dederit, non arbitror fore tam amentem, ut haec in discrimen adducat. quòd si ruere coeperit, nae ego multa timeo, quae non audeo scribere. sed ut nũc est, ad III. Non. Ian. ad Vrbem cogito. Vale.

CICERO ATTICO S.

MVltas uno tẽpore accepi epistolas tuas: quae mihi, quanquam recentiora audiebam ex ijs qui ad me ueniebant, tamen erant iucundae. studium enim & beneuolentiam declarabant. Inualetudine tua moueor: & Piliam in idem genus morbi delapsam, curam tibi afferre maiorem sentio. Date igitur operam, ut ualeatis. De Tirone uideo tibi curae esse: quem quidem ego, etsi mirabiles utilitates mihi praebet, cùm ualet, in omni genere uel negotiorum, uel studiorum meorum, tamen propter humanitatem & modestiam malo saluum, quàm propter usum meum. Philogenes mecum nihil unquam de Luscenio locutus est. de caeteris rebus habes Dionysium. Sororem tuam non uenisse in Arcanum miror. De Chrysippo, meum consilium probari tibi, non molestè fero. Ego in

Tusculanum? nihil sanè hoc tẽpore. deuium est τοῖς ἀπαντῶσιν, & habet alia δύσχρηστα. sed de Formiano Tarracinam pridie Cal. Ian. inde Pontinum sumam. inde Albanum Pompeij ita ad Vrbem III. Non. natali meo. De Repub. quotidie magis timeo: non enim boni, ut putaui, consentiunt. quos ego equites Romanos, quos Senatores uidi, qui acerrime cùm cætera, tum hoc iter Pompeij uituperarent? pace opus est. ex uictoria cùm multa mala, tum certè tyrannis existet. Sed hæc propediem coràm, iam planè mihi deest, quid ad te scribam. nec enim de Repub. quòd uterq; nostrum scit eadem: & domestica nota sunt ambobus. Reliquum est iocari, si hic sinat. nam ego is sum, qui illi concedi putem utilius esse quod postulat, quàm signa conferri. sero enim resistimus ei, quem per annos decem aluimus contra nos. Quid sentis igitur, inquis? Nihil scilicet nisi de sententia tua, nec prius quidem, quàm nostrum negotium aut confecerimus, aut deposuerimus. Cura igitur ut ualeas, aliquãdo ἀποτρίψαι quartanam istam diligentia qua in te summa est.

CICERO ATTICO S.

PLanè deest, quid ad te scribam: nota omnia tibi sunt. nec ipse habeo, à te quid expectem. tantum igitur nostrum illud solenne seruemus, ut ne quem istuc euntem sine literis dimittamus. De Repub. ualde timeo: nec adhuc

fere inueni, qui non concedendum putaret Cæsari quod postularet, potius quàm depugnandũ. est illa quidem impudens postulatio opinione ualentior: cur autẽ nunc primùm ei resistamus, οὐ γὰρ ἂν τόδε μεῖζον ἔποι κακὸν quàm cum quinquennium prorogabamus, aut cum, ut absentis ratio haberetur, ferebamus? nisi fortè hæc illi tum arma dedimus, ut nunc cum benè parato pugnaremus. Dices, Quid tu igitur sensurus es? Non idem quod dicturus. sentiam enim omnia facienda, ne armis decertetur: dicam idem quod Pompeius, neq; id faciam humili animo: sed rursus hoc permagnum Reipub. malum est, & quodammodo mihi præter cæteros non rectum, me in tantis rebus à Pompeio dißidere. Vale.

CICERO ATTICO S.

Dionysius uir optimus, ut mihi quoque est perspectus & doctißimus, tuiq; amantißimus, Romam uenit X V. *Calend. Ian. & literas à te mihi reddidit. tot enim uerba sunt de Dionysio in epistola tua. Illud priuatius non ascribis, Et tibi gratias egit. Atqui certè ille agere debuit, & si esset factum, quæ tua est humanitas, ascripsisses. Mihi autem nulla de eo* παλινῳδία *datur propter superioris epistolæ testimonium. sit igitur sanè bonus uir. hoc enim ipsum bene fecit, quòd mihi sui cognoscendi penitus etiam istam facultatem dedit. Philoge-*

nes rectè ad te scripsit. curauit enim, quod debuit. cum ego uti ea pecunia uolui, quoad liceret: itaq; usus est menses XIIII. Pontinum cupio ualere: & quod scribis in Vrbem introisse, uereor quid sit. nam id nisi graui de causa non fecisset. Ego, quoniam IIII. Non. Ian. compitalitius dies est, nolo eo die in Albanum uenire molestus familiae. ueniam III. Non. igitur inde ad Vrbem pridie Non. Tua λῆψις quem in diem incurrat nescio, sed prorsus te commoueri incommodo ualetudinis tuae nolo. De honore nostro, nisi quid occultè Caesar per suos Tribunos molitus erit, caetera uidentur esse tranquilla. tranquillißimus autē animus meus, qui totum istuc aequi boni facit, & eò magis quòd iam à multis audio constitutum esse Pompeio & eius consilio, in Siciliam me mittere, quòd imperium habeam. id est Ἀβδηριτικόν. nec enim Senatus decreuit, nec populus iußit me imperium in Sicilia habere. sin hoc Respub. ad Pompeium refert: qui me magis quàm priuatum aliquem mittat? Itaq; si hoc imperium mihi molestum erit, utar ea porta, quàm primùm uidero. Nam quòd scribis, mirificam expectationem esse mei, neque tamen quenquam bonorum, aut satis bonorum dubitare, quid censurus sim: ego quos tu bonos esse dicas, non intelligo: ipse nullos noui: sed ita, si ordines bonorum quaerimus; nam singulares sunt boni uiri:

uerùm

uerùm in diſſenſionibus ordines bonorum, & genera quærenda ſunt. Senatum bonum putas, per quem ſine imperio prouinciæ ſunt? nunquam enim Curio ſuſtinuiſſet, ſi cum eo agi cœptum eſſet. quam ſententiam Senatus ſequi uoluit. ex quo factum eſt, ut Cæſari nõ ſuccederetur. An publicanos? qui nunquam firmi, ſed nunc Cæſari ſunt amiciſsimi. an fœnatores? an agricolas? quibus optatiſsimum eſt otium: niſi eos timere putas, ne ſub regno ſint, qui id nunquam dummodo ocioſi eſſent, recuſarunt. Quid ergo? exercitum retinẽtis, cùm legis dies tranſierit, rationem haberi placet? mihi uerò ne abſentis quidem. ſed cùm id datum eſt, illud unà datum eſt. annorum decem imperium, & ita latum placet? Placet igitur etiã me expulſum, & agrum Campanum periſſe, & adoptatum patritium à plebeio, Gaditanum à Mitylenæo: & Labieni diuitiæ, & Mamurræ placent, et Balbi horti, & Tuſculanum. ſed horum omnium fons unus eſt. imbecillo reſiſtendum fuit, & id erat facilè. Nunc legiones XI. equitatus tantus, quantum uolet: Tranſpadani, plebs urbana, tot Tribuni pleb. tam perdita iuuentus, tanta autoritate dux, tanta audacia. cùm hoc aut depugnandum eſt, aut habenda è lege ratio. Depugna, inquis, potius, quàm ſeruias. Vt quid? ſi uictus eris, proſcribare: ſi uiceris, tamen ſeruias. Quid ergo, inquis, acturus es? Idem quod pecudes

cudes, quæ dispulsæ, sui generis sequuntur greges. ut bos armenta, sic ego bonos uiros, aut eos quicunq; dicentur boni, sequar, etiam si ruent. Quid sit optimum malè contractis rebus, planè uideo. nemini est enim exploratum, cùm ad arma uētum est, quid futurum sit: at illud omnibus, si boni uicti sunt, nec in cæde principum clementiorem hunc fore, quàm Cinna fuerit: nec moderatiorem, quàm Sulla in pecunijs locupletium. ἐμπολιτεύομαί σοι iandudum, & facerem diutius nisi me lucerna desereret. Ad summam dic M. Tulli. Assentior Cn. Pompeio, id est T. Pomponio. Alexim humanissimum puerum (nisi fortè dum ego absum, adolescens factus est: id enim agere uidebatur) saluere iubeas uelim. Vale.

CICERO ATTICO S.

QVid opus est de Dionysio tam ualde affirmare? an mihi nutus tuus non faceret fidem? suspicionem autem eo mihi maiorem tua taciturnitas attulerat, quòd & tu soles conglutinare amicitias testimonijs tuis, & illum aliter cum alijs de nobis locutum audiebam. sed prorsus ita esse, ut scribis, mihi persuades. Itaque ego is in illum sum, quem tu me esse uis. Diem tuum ego quoque ex epistola quadam tua, quam incipiente febricula scripseras, mihi notaueram, & animaduerteram posse, pro re nata, te non incommode ad me in

Alb

Albanum uenire III. Non. Ian. Sed amabo te, nihil incommodo ualetudinis feceris. quid enim est tantum in uno, aut altero die? Dolabellam uideo Liuiæ testamẽto cum duobus cohæredibus esse in triente, sed iuberi mutare nomen. est πολιτικὸν σκέμμα, rectum'ne sit nobili adolescenti mutare nomen mulieris testamento. sed id φιλοσοφώτερον διευκρινήσομεν, cũ sciemus quantũ quasi sit in trientis triente. Quòd putasti fore, ut antè quàm istuc uenirem, Pompeium uiderem: factum est ita. nam VI. Cal. ad Lauernium me consecutus est. unà Formias uenimus, & ab hora octaua ad uespe rum secretò collocuti sumus. Quod quæris, ecquæ spes pacificationis sit: quantum ex Pompeij multo, & accurato sermone perspexi, ne uoluntas quidem est. sic enim existimat, si ille uel dimisso exercitu Cõsul factus sit, σύγχυσιν τῆς πολιτείας fore. atq; etiam putat eum cum audierit cõtra se diligenter parari, Consulatum hoc anno neglecturum, ac potius exercitum prouinciamq; retenturum. sin autem ille fureret, uehementer hominem contemnebat, & suis & Reipub. copijs confidebat. Quid quæris? etsi mihi crebro ξυνὸς ἐνυάλιος occurrebat, tamen leuabar cura, uirum fortem, & peritum, & plurimũ autoritate ualentem audiẽs πολιτικῶς de pacis simulatæ periculis disserentem. habebamus autem in manibus Antonij concionem

habi-

habitam x. Calend. Ian. in qua erat accusatio Pompeij usq; à toga pura : querela de damnatis : terror armorum. In quibus ille, Quid censes, aiebat, facturum esse ipsum, si in possessionem Reipub. uenerit, cùm hæc Quæstor eius infirmus & inops audeat dicere? Quid multa? nō modò non expetere pacem istam, sed etiam timere uisus est. Ex illa autem sententia ira relinquenda Vrbis mouet hominem, ut puto. Mihi autem illud molestissimum est, quòd soluendi sunt numi Cæsari, & instrumentum triumphi eò conferendum. est enim ἄμορφον ἀντιπολιτευομένου χρεωφειλέτην esse. sed hæc et multa alia coràm. Quotidie'ne, inquis, à te accipiēdæ literæ sunt? Si habebo cui dem, quotidie. At iam ipse ades. Tum igitur, cùm uenero, desinā. Vnas uideo mihi à te non esse redditas, quas L. Quintius familiaris meus cū ferret ad Bustum Basilij uulneratus et despoliatus est. uidebis igitur, nunquid fuerit in his, quòd me scire opus sit. et simul tu hoc διευκρινήσεις πρόβλημα sanè πολιτικὸν : cùm sit necesse aut haberi Cæsaris rationem, illo exercitum uel per Senatum, uel per Tribunos plebis obtinente: aut persuaderi Cæsari, ut tradat prouinciam, atque exercitum, & ita Consul fiat: aut si id non persuadeatur, haberi comitia sine illius ratione, illo patiente, atq; obtinente prouinciam: aut si per Tribunos pl. non patiatur, tamē quiescat,

rem

rem adduci ad interregnum: aut si ob eam causam, quòd ratio eius non habeatur, exercitum adducat, armis cum eo contendere: illum autem initium facere armorũ, aut statim nobis minus paratis, aut tum, cùm comitijs, amicis eius postulantibus, ut è lege ratio habeatur, impetratum non sit: ire autem ad arma aut hanc unam ob causam, quòd ratio nõ habeatur: aut addita causa, si fortè Tribunus pleb. Senatum impediens, aut populum incitans notatus, aut S. C. circunscriptus, aut sublatus, aut expulsus sit, dicens'ue se expulsum ad illum confugerit: suscepto autem bello, aut tenenda sit Vrbs, aut ea relicta, ille à commeatu, et reliquis copijs intercludendus: quòd horum malorũ, quorum aliquod certè subeũdum est, minimum putes. Dices profectò, persuaderi illi, ut tradat exercitum, & ita Consul fiat. est omnino id eiusmodi, ut si ille eò descendat, contradici nihil poßit. idq; cum si non obtinet ut ratio habeatur retinentis exercitum: non facere miror. nobis autem, ut quidam putant, nihil est timendum magis quàm ille Consul. At sic malo, inquies, quam cum exercitu. Certè. sed istuc ipsum sic, ò magnum malum, putat aliquis. neque ei remedium est ullum. cedendum est, si id uolet. uide Consulem illum iterum, quem uidisti Consulatu priore. At tum imbecillus plus, inquis ualuit, quàm tota Respub. Quid nunc putas? & eò Consule.

Pomp

Pompeio certum est esse in Hispania. O rem miseram: siquidem id ipsum deterrimum est quod recusari non potest, & quod ille si faciat, iamiam à bonis omnibus summam ineat gratiam. Tollamus igitur hoc, quò illum posse adduci negant. de reliquis quod est deterrimum? concedere illi, quod, ut idem dicit, impudentissimè postulat. Nam quid impudentius? tenuisti prouinciam per decem annos, nõ tibi à Senatu, sed à te ipso per uim, & per factionem datos. præterijt tempus legitimum non legis, sed libidinis tuæ, fac tamen legis: ut succedatur, decernitur: impedis, et ais, Habe mei rationem: Habe tu nostrum. exercitum tu habeas diutius, quàm populus iußit, inuito Senatu? depugnes oportet: nisi concedis, cum bona quidem spe, ut ait idem, uel uincendi, uel in libertate moriendi. iam si pugnandum est: quo tempore, in casu: quo consilio, in temporibus situm est. itaq; te in ea quæstione non exerceo, ad ea quæ dixi, affer, siquid habes. equidem dies, noctesq; torqueor. Vale.

CICERO ATTICO S.

Subito consilium cepi, ut antè quàm luceret, exirem, nequi conspectus fieret, aut sermo, lictoribus præsertim laureatis. De reliquo, neq; hercule quid agam, nec quid acturus sim, scio: ita sum perturbatus temeritate nostri amentißimi consilij. tibi uerò quid suadeam,

cuius

cuius ipse consiliũ expecto? Cneus noster quid consilij ceperit, capiat'ue, nescio, adhuc in oppidis coarctatus: & stupent omnes. si in Italia consistat, erimus unà. sin cedet, consilij res est. adhuc certè (nisi ego insanio) stultè omnia & incautè. Tu quæso crebrò ad me scribe, uel qđ in buccam uenerit. Vale.

CICERO ATTICO S.

QVæso, quid hoc est? aut qd agitur? mihi enim tenebræ sunt. Cingulum, inquit, nos tenemus. Anconẽ amisimus. Labienus discessit ab Cæsare. Vtrum de imperatore populi Rom. an de Annibale loquuntur? ò hominem amentem, & miserũ, qui ne umbrã quidẽ unquam τῦ καλῦ uiderit. atq; hæc ait omnia facere se dignitatis causa. ubi est autẽ dignitas, nisi ubi honestas? num honestum igitur habere exercitũ nullo publico consilio? occupare urbes ciuium, quò facilior sit aditus ad patriam? χρεῶν ἀποκοπὰς, φυγάδων καθόδυς, sexcẽta alia scelera moliri τὴν θεῶν μεγίστην ὥς ἔχειν τυραννίδα: sibi habeat suam fortunã. unã mehercule tecum apricationẽ in illo Lucretino tuo sole malim, quàm omnia istiusmodi regna: uel potiꝰ mori millies, q̃ semel istiusmodi quicquam cogitare. Quid si tu uelis, inquis? Age quis est, cui uelle non liceat? sed ego hoc ipsum uelle miserius esse duco, quàm in crucem tolli. una res est ea miserior. adipisci quod

ita uolueris. Sed hæc hactenus. libenter enim in his molestijs ἐνσχολάζω σοι. redeamus ad nostrum. Per fortunas quale tibi consiliũ Pōpeij uidetur? (hoc quæro, quòd Vrbem reliquerit) ego enim ἀπορῶ. tum nihil absurdius. Vrbem tu relinquas? ergo idem si Galli uenirent. Non est, inquit, in parietibus Resp. at in aris, & focis. fecit idem Themistocles. fluctum enim totius barbariæ ferre urbs una non poterat. At idem Pericles non fecit annũ ferè post quinquagesimum, cùm præter mœnia nihil teneret. nostri olim Vrbe relicta capta, arcem tamen retinuerũt, οὕτως που τῶν πρόσθεν ἐπευθόμεθα κλέα ἀνδρῶν. rursus autẽ ex dolore municipali, sermonibusq; eorum quos conuenio, uidetur hoc consilium exitũ habiturum. Mira hominum querela est (nescio istic: sed facies ut sciam) sine magistratibus Vrbem esse, sine Senatu. fugiens deniq; Pompeius mirabiliter homines mouet. Quid quæris? alia causa facta: nihil iam concedẽdum putant Cæsari. hæc tu mihi explica qualia sint. Ego negotio præsum non turbulento: uult enim me Pōpei⁹ esse, quem tota hæc Campana, & maritima ora habeat ἐπίσκοπον, ad quem delectus, & summa negotij referatur. itaq; uagus esse cogitabam. te puto iam uidere, quæ sit ὁρμὴ Cæsaris, qui populus, qui totius negotij status. ea uelim scribas ad me, & quidem, quoniam mutabi-

lia

lia sunt, quàm sæpissimè. acquiesco enim & scribens ad te, & legens tua. Vale.

CICERO ATTICO S.

VNam adhuc à te epistolã acceperã, datam XII. Cal. Iun. in qua significabatur, aliã te antè dedisse, quã nõ acceperã. sed quæso ut scribas quã sæpissimè, nõ modò si qd scies, aut audieris, sed etiã si qd suspicabere: maximeq; quid nobis faciundum, aut non faciundum putas. Nam quòd rogas, curem ut scias quid Pompeius agat: ne ipsum quidẽ scire puto: nostrum quidem nemo. uidi Lentulũ COS. Formijs X. Calend. Iun. uidi Liboném. plena timoris, & erroris omnia. Ille iter Larinum: ibi enim cohortes, & Luceriæ, & Theani, reliquæ in Apulia. inde utrum cõsistere uspiam uelit, an mare transire, nescitur. si manet, uereor ne exercitum firmum habere non possit. sin discedit, quò, aut quà, aut quid nobis agendum sit, nescio. nam istum quidem, cuius φαλαρισμὸν times, omnia teterrimè facturum puto. nec enim rerum prolatio, nec Senatus, magistratuum'que discessus, nec ærarium clausum tardabit. Sed hæc ut scribis, citò sciemus: interim uelim mihi ignoscas, quòd ad te scribo tam multa toties. acquiesco enim: & tuas uolo elicere literas, maximéque consilium,

quid agã, aut quo me pacto gerã: dimittã'ne me penit⁹ in causam (nõ detereor periculo, sed disrũpor dolore: tam'ne nullo consilio, aut tam contra meũ consiliũ gesta esse omnia?) an cun cter, & tergiuerser, & ijs me dem, qui tenent, qui potiuntur. αἰδέομαι Τρῶας, nec solũ ciuis, sed etiã amici officio reuocor: etsi frangor sæpe misericordia puerorũ. Vt igitur ita perturbato, etsi te eadẽ solicitant, scribe aliquid. & maximè si Pompeius Italia cedit, quid nobis agẽdum putes. M. quidẽ Lepidus (nã fuimus unà) eum finem statuit: L. Torquatus eundem. me cùm multa, tum etiam lictores impediunt. nihil uidi unquam, quod minus explicari posset. Itaq; à te nihil dum certi exquiro, sed quid uideatur. deniq; ipsam ἀπορίαν tuã cupio cognoscere. Labienũ ab illo discessisse, propemodum constat. si ita factũ esset, ut ille Romã ueniens magistratum, & Senatum Romæ offenderet: magno usui causæ nostræ fuisset: dãnasse enim sceleris hominẽ amicum Reip. causa uideretur. quod nũc quoq; uidetur, sed min⁹ prodest. non enim habet, cui prosit: eumq; arbitror pœnitere: nisi fortè id ipsum est falsum, discessisse illum: nos quidem pro certo habebamus. Et uelim (quanquã ut scribis, domesticis te finibus tenes) formã mihi Vrbis exponas, ecquod Pompeij desiderium, ecquæ Cæsaris inuidia appareat: etiam quid censeas de Terentia,

&

& Tullia: Romæ eas esse, an mecum, an aliquo tuto loco. & hæc, & siquid aliud, ad me scribas uelim, uel potius scriptites. Vale.

CICERO ATTICO S.

DE Vennonianis rebus tibi assentior. Labienum ἥρωα iudico: facinus iãdiu nullum ciuile præclarius, qui ut aliud nihil, hoc tamen profecit, dedit illi dolorem: sed etiam ad summum profectum aliquid puto. amo etiam Pisonem: cuius iudicium de genero suspicor uisum iri graue. quãquam, genus belli quod sit, uides. ita ciuile est, ut non ex ciuium dissensione, sed ex unius perditi ciuis audacia natum sit. is autem ualet, exercitum tenet multa spe, & promißis, omnia omnium concupiuit. huic tradita Vrbs est, nuda præsidio, referta copijs. Quid est, quod ab eo non metuas, qui illa templa, & tecta non patriam, sed prædam putet? Quid autem sit acturus, aut quomodo, nescio, sine Senatu, sine magistratu. ne simulare quidem poterit quicquam πολιτικῶς. Nos autem ubi exurgere poterimus? aut quando? quorum dux quàm ἀστρατήγητος, tu quoq; animaduertis, cui ne Picena quidẽ nota fuerint. quàm item sine consilio res stet. ut enim alia omittam decem annorum peccata, quæ conditio nõ huic fugæ præstitit? Nec uerò nunc quid cogitet, scio, ac nõ desino per literas sciscitari. nihil esse timidius constat, nihil perturbatius. Itaq; nec

præsidium, cuius parandi causa ad Vrbem retentus est, nec locum ac sedem præsidij ullam uideo. spes omnis in duabus inuidiosè retentis, penè alienis legionibus. nam delectus adhuc quidem inuitorum est, & à pugnando abhorrentium. Conditionum autem amissum tempus est. quid futurum sit, non uideo. cõmissum quidem à nobis certè est, siue a nostro duce, ut è portu sine gubernaculis egreßi, tempestati nos traderemus. itaq; de Ciceronibus nostris dubito quid agam: nam mihi interdum amãdandi uidentur in Græciam. De Tullia autẽ, & Terentia, cùm mihi barbarorũ aduentus ad Vrbem proponitur, omnia timeo. cùm autem Dolabellæ uenit in mentẽ, paulùm respiro. sed uelim consideres, quid faciendum putes: primùm πρὸς τὸ ἀσφαλές. *aliter enim mihi de illis, ac de me ipso consulendum est: deinde* πρὸς τὰς δόξας, *ne reprehendamur, quòd eas Romæ uelim⁹ esse in cõmuni bonorũ fuga. quin etiam tibi, & Peduceo (scripsit enim ad me) quid faciatis, uidendum est. is enim splendor est ueſtrum, ut eadem postulentur à uobis, quæ ab amplißimis ciuibus. Sed de hoc tu uidebis, quippe cùm de ipso, ac de me ista considerare uelim. reliquum est, ut & quid agatur, quoad poteris, explores, scribasq; ad me & quid ipse coniectura assequare. quod etiam à te magis expecto. nam acta, omnibus nuntiantibus*

tibus

tibus: à te expecto futura. μάντις δ' ἄριστος. Loquacitati ignosces, quæ & me leuat ad te quidem scribentem, & elicit tuas literas. Aenigma Oppiorum ex Velia planè non intellexi. est enim numero Platonis obscurius. iam intellexi tuum ænigma. Oppios enim de Velia Sanctones dicis in eo æstu, aut dic. quo aperto, reliqua patebant, & cum Terentiæ summa cōgruebant. L. Cæsarem uidi Minturnis ad VIII. *Calend. Febr. mane cum absurdißimis mandatis, non hominem, sed scopas solutas: ut id ipsum mihi ille uideatur irridendi causa fecisse, qui tantis de rebus huic mādata dederit: nisi fortè non dedit, & hic sermone aliquo arrepto pro mandatis abusus est. Labienus, uir mea sententia magnus, Theanum uenit ad* IX. *Calend. Febr. ibi Pompeium, Consulesq; conuenit. qui sermo fuerit, & quid actum sit, scribam ad te, cùm certum sciam. Pompeius ab Theano Larinum uersus profectus est ad* VIII. *Calend. eo die mansit Venafri. Aliquantum animi uidetur nobis attulisse Labienus. sed ego nondum habeo, quid ad te ex his locis scribam: ista magis expecto, quid illinc afferatur, quo pacto de Labieno ferat, quid agat Domitius in Marsis, Tignij Thermus, P. Actius Cinguli, quæ sit populi urbani uoluntas, quæ tua coniectura de rebus futuris. Hæc uelim crebrò, &*

quid tibi de mulieribus nostris placeat, & quid acturus ipse sis, scribas. Si scriberem ipse, longior epistola fuisset, sed dictaui propter lippitudinem. Vale.

CICERO ATTICO S.

AD VI. Cal. Febr. Capuam Calibus proficiscens, cùm leuiter lippirem, has literas dedi. L. Cæsar mandata Cæsaris detulit ad Pompeiũ ad VIII. Cal. cùm is esset cum Consulibus Theani. probata conditio est, sed ita, ut ille de ijs oppidis, quæ extra suã ꝓuinciã occupauisset, præsidia deduceret. id si fecisset, respõsum est ad Vrbem nos redituros esse, & rẽ per Senatum confecturos. spero etiam in præsentia pacem nos habere: nam & illum furoris, & hunc nostrum copiarum suppœnitet. Me Pompeius Capuam uenire uoluit, & adiuuare delectum. in quo parum prolixè respondẽt Campani coloni. Gladiatores Cæsaris, qui Capuæ sunt, de quibus antè ad te falsum ex Torquati literis scripseram: sanè commodè Pompeius distribuit binos singulis patribus familiarũ. scutorũ in ludo CIↃↃ. fuerunt eruptionẽ facturi fuisse dicebantur. sanè multum in eo Reipub. prouisum est. De mulieribus nostris, in quibus est tua soror, quæso uideas ut satis honestum nobis sit, eas Romæ esse, cùm cæteræ ulla dignitate discesserint. hoc scripsi ad eas, & ad te ipsum antea. uelim eas cohortere ut

exeāt, præsertim cùm ea præsidia in ora maritima habeamus, cui ego præsum, ut in his pro re nata nō incōmodè poßint esse. nam si quid offendimus in genero nostro, quod quidē ego præstare non debeo, id fit maius, quòd mulieres nostræ præter cæteras Romæ remāserunt. Tu ipse cum Sexto, scire uelim quid cogites de exeundo, de totaq́; re quid existimes. Equidē ad pacem hortari non desino: quæ uel iniusta utilior est, quàm iustißimū bellum: sed hæc ut fors tulerit. Vale.

CICERO ATTICO S.

VT ab Vrbe discessi nullum adhuc intermisi diē, quin aliquid ad te literarū darem, non quo haberē magnopere quid scriberē, sed ut loquerer tecū absens, quo mihi, cū corā id nō liceret, nihil est iucundius. Capuam cùm uenissem ad VI. *Cal. pridie, quàm has literas dedi, Consules conueni, multosq́; nostri ordinis. omnes cupiebant Cæsarem abductis præsidijs stare conditionibus ijs, quas tulisset. uni Fauonio leges ab illo nobis imponi nō placebat: sed is auditus in consilio: Cato enim ipse iam seruire, quàm pugnare mauult: sed tamen ait in Senatu se adesse uelle, cùm de conditionibus agatur, si Cæsar adductus sit, ut præsidia deducat. ita quod maximè opus est, in Siciliam ire non curat: quod metuo ne obsit, in Senatu esse uult. Posthumus autem, de quo nomina-*

tim Senatus decreuit, ut statim in Siciliã iret, Fursanoq; succederet, negat se iturum sine Catone, & suam in Senatu operam, autoritateq́; magni æstimat. ita res ad Fannium peruenit. is cum imperio in Siciliam præmittitur. In disputationibus nostris summa uarietas est. pleriq; negant Cæsarem in conditione mansurum: postulataq́; hæc ab eo interposita esse, quo minus quod opus esset ad bellum, à nobis pararetur. ego autem eum puto facturum, ut præsidia deducat: uicerit enim, si Cõsul factus erit, & minori scelere uicerit, quàm quo est ingressus. sed accipienda plaga est. sumus enim flagitiosè imparati cùm à militibus, tum à pecunia, quam quidem omnem non modò priuatã, quæ in Vrbe est, sed etiam publicã, quæ in ærario, illi reliquimus. Põpeius ad legiones Actianas est profectus. Labienum secum habet. Ego tuas opiniones de his rebus expecto. Formias me continuò recipere cogitabam. Vale.

CICERO ATTICO S.

Omneis arbitror mihi tuas literas redditas esse, sed primas præposterè, reliquas ordine, quo sunt missæ per Terentiã. De mandatis Cæsaris, aduentuq́; Labieni, & responsis Consulum ad Pompeium, scripsi ad te literis ijs quas ad V. Cal. Capua dedi: pluraq́; præterea in eandem epistolam conieci. Nunc has

expe

expectationes habemus duas: unam, quid Cæsar acturus sit, cùm acceperit ea, quæ referẽda ad illum data sunt L. Cæsari: alteram, quid Pompeius agat: qui quidem ad me scribit, paucis diebus se firmum exercitum habiturum: spemq; affert, si in Picenum agrũ ipse uenerit, nos Romã redituros esse. Labienum secũ habet nõ dubitantem de imbecillitate Cæsaris copiarum: cuius aduentu Cneus noster multò animi plus habet. nos à Consulibus Capuã uenire iussi sumus ad Non. Febr. Capua profectus sum Formias ad III. Cal. eo die cũ Calibus tuas literas hora ferè nona accepissẽ, has statim dedi. De Terentia, & Tullia tibi assentior. ad quas scripserã, ad te ut referrent. si nondũ profectæ sunt, nihil est, quòd se moueant, quoad perspiciamus, quo loco sit res. Tuæ literæ mihi gratæ, iucundæq; sunt. De pueris in Græciam transportandis tum cogitabam cùm fuga ex Italia quæri uidebatur. nos enim Hispaniã peteremus: illis hoc æquè commodum nõ erat. Tu ipse cum Sexto etiam nunc mihi uideris Romæ rectè esse posse: etenim minimè amici Pompeio nostro esse debetis. nemo enim unquam tãtum de urbanis præsidijs detraxit. Vides'ne me etiam iocari? Scire iam te oportet, L. Cæsar quæ responsa referat à Pompeio, quas ab eodem ad Cæsarem ferat literas. scriptæ enim, & datæ ita sunt, ut proponerentur in publico.

in quo

in quo accusaui mecum ipse Pompeium, qui cùm scriptor luculentus esset, tantas res, atque eas quæ in omnium manus uenturæ essent, Sestio nostro scribendas dederit. Itaque nihil unquam legi scriptum σηστιῶδέστερον. perspici tamen ex literis Pompeij potest, nihil Cæsari negari, omniaq́;, & cumulatè quæ postulet, dari: quæ ille amentißimus fuerit, nisi acceperit præsertim cùm impudentißimè postulauerit. quis enim tu es, qui dicas, si in Hispaniā profectus erit, si præsidia dimiserit? tamen conceditur minus honestè nūc quidem, uiolata iam ab illo Rep. illatoq́; bello, quàm si olim de ratione habenda impetrasset: tamen uereor ut his ipsis contentus sit. nam cùm ista mandata dedisset L. Cæsari, debuit esse paulò quietior, dum responsa referrentur: dicitur autem nunc esse acerrimus. Trebatius quidem scribit, se ab illo IX. Calend. Februar. rogatum esse, ut scriberet ad me, ut essem ad Vrbem: nihil ei me gratius facere posse. Hæc uerbis plurimis. Intellexi ex dierum ratione, ut primùm de discessu nostro Cæsar audisset, laborare eum cœpisse, ne omnes abessemus. Itaq; non dubito, quin ad Pisonem, quin ad Seruium scripserit. illud admiror, non ipsum ad me scripsisse, non per Dolabellam, non per Celium egisse. quanquam non aspernor Trebatij literas, à quo me unicè diligi scio. Rescripsi ad Trebatium (nam ad ipsum Cæsarem,

qui-

qui mihi nihil scripsisset, nolui) quàm illud hoc tempore esset difficile: me tamẽ in prædijs meis esse, neq; delectum ullum, neq; negotium susce pisse. In quo quidem manebo, dum spes pacis erit. sin bellum geretur, non deero officio, nec di gnitati meæ, pueros ὑπεκθέμενος in Græciam. totam enim Italiam flagraturam bello intelligo: tantum mali excitatum partim ex improbis, partim ex inuidis ciuibus. Sed hæc pau cis diebus ex illius ad nostra responsa responsis intelligentur quorsum euasura sint. tum ad te scribam plura, si erit bellum: sin autem etiam induciæ, teipsum, ut spero, uidebo. Ego IIII. Non. Februar. quo die has literas dedi, in Formiano, quò Capua redieram, mulieres expectabam: quibus quidem scripseram, tuis literis admonitus, ut Romæ manerent: sed au- dio maiorem quendam in Vrbe timorem esse. Capuæ Non. Februar. esse uolebam, quia Consules iusserant. Quicquid huc erit à Pompeio allatum, statim ad te scribam, tuasq; de istis rebus literas expectabo. Vale.

CICERO ATTICO S.

QVarto Non. Februar. mulieres nostræ Formias uenerunt, tuaq; erga se offi cia plena tui suauißimi studij attulerunt. eas ego, quoad sciremus utrum turpe pace nobis, an miserè bello esset utendum, in Formiano esse uolui, & unà Cicerones. ipse cum fratre

Capuam

Capuam ad Consules (Nonis enim adesse iußi sumus) III. Non. profectus sum, cùm has literas dedi. responsa Pompeij grata populo, & probata concioni esse dicuntur. ita putaram. quæ quidem si ille repudiarit, iacebit: si acceperit. Vtrum igitur, inquies, mavis? Responderem, si, quemadmodum parati essemus, scirem. Caßium, erat hic auditum, expulsum Ancone, eamq; Vrbem à nobis teneri: si bellum futurum est, negotium utile. Cæsarem quidem, L. Cæsare cum mandatis de pace misso, tamen aiunt acerrimè delectum habere, loca occupare, uincire præsidijs. O perditum latronem, uix ullo otio compensandam hanc Reip. turpitudinem. sed stomachari desinamus, tempori pareamus, cum Pompeio in Hispaniam eamus. hæc opto in malis, quoniam illius alterum Consulatum à Rep. ne data quidem occasione repulimus. sed hæc hactenus. De Dionysio fugit me ad te antea scribere: sed ita constitui, expectare responsa Cæsaris, ut, si ad urbem rediremus, ibi nos expectaret: sin tardius id fieret, tum eum accerseremus. omnino quid ille facere debuerit in nostra illa fuga, quid docto homine, & amico dignum fuerit, cùm præsertim rogatus esset. sed hæc nõ nimis exquiro à Græcis. Tu tamen uidebis, si erit (quod nolim) accersendus, ne molesti simus inuito. Quintus frater laborat, ut tibi, quod debet, ab Egnatio solvat.

ſoluat. nec Egnatio uoluntas deeſt: nec parum locuples eſt. ſed cùm tale tempus ſit, ut Q. Titinnius (multùm enim eſt nobiſcum) uiaticum ſe neget habere, idemq́; debitoribus ſuis denunciarit, ut eodem fœnore uterentur, atque hoc idem etiam L. Ligus feciſſe dicatur, nec hoc tempore, aut domi numos Quintus habeat, aut exigere ab Egnatio, aut uerſuram uſquam facere poßit: miratur te non habuiſſe rationem huius publicæ difficultatis. ego autē, etſi illud ψευδησιόδειον (ita enim putatur) obſeruo, μὴ δὲ δίκην, præſertim in te, à quo nihil unquam uidi temere fieri: tamen illius querela mouebar. hoc, quicquid eſt, te ſcire uolui.

CICERO ATTICO S.

N*ihil habeo quod ad te ſcribā. quinetiam eam epiſtolam, quam eram elucubratus, ad te non dedi: erat enim plena ſpei bonæ, quòd & concionis uoluntatem audieram, & illum conditionibus uſurum putabam, præſertim ſuis. Ecce tibi* IIII. *Non. Februar. manè accepi literas tuas, Philotimi, Furnij, Curionis ad Furnium, quibus irrident L. Cæſaris legationem. Planè oppreßi uidemur: nec, quid conſilij capiam, ſcio: nec mehercule de me laboro: de pueris quid agam, non habeo. Capuam tamen proficiſcebar hæc ſcribens, quò facilius de Pompeij rebus cognoſcerem. Vale.*

CICERO ATTICO S.

Breuiloquentem iam me tempus ipsum facit: pacem enim desperaui. bellum nostri nullum administrant: caue enim putes quicquam esse minoris his Consulibus, quorum ego spe audiendi aliquid, & cognoscendi nostri apparatus, maximo imbri Capuam ueni pridie Non. ut eram iussus. Illi autem nondum uenerant, sed erant uenturi, inanes, imparati. Cneus autem Luceriæ dicebatur esse, & adire cohorteis legionum Actinarum non firmissimarum. At illum ruere nuntiant, & iam, iamq; adesse, non ut manum conserat (quicum enim?) sed ut fugam intercludat. Ego autem in Italia καὶ συναποθανεῖν: nec te id consulo. sin extra, quid ago? ad manendum hiems, lictores, improuidi, & negligentes duces: ad fugam hortatur amicitia Cnei, causa bonorum, turpitudo coniungendi cum tyranno. qui quidem, incertum est, Phalarim'ne an Pisistratum sit imitaturus. Hæc uelim explices, & me iuues consilio: etsi te ipsum istic iam calere puto: sed tamen, quantum poteris. Ego si quid hic hodie noui cognoro, scies: iam enim aderunt Consules ad suas Nonas. Tuas quotidie literas expectabo. Ad has autem cùm poteris rescribes. Mulieres, & Cicerones in Formiano reliqui. Vale.

CICERO ATTICO S.

DE malis nostris tu prius audis, quàm nos: istinc enim emanant. boni autē hinc quod expectes, nihil est. Veni Capuam ad No. Febr. ita ut iusserant Consules. eo die Lentulus uenit sero. alter Cōsul omnino nō uenerat VII. Id. eo enim die ego Capua discessi, & mansi Calibus. inde has literas postridie ante lucem dedi. Hac Capuæ dū fui, cognoui, nihil in Consulibus, nullum usquam delectum: nec enim cōquisitores φαινοπροσωπεῖν audent, cùm ille adsit contra, cùm noster dux nusquam sit, nihil agat: nec nomina dant: deficit enim non uoluntas, sed spes. Cneus autem noster (ò rem miseram, & incredibilem) ut totus iacet. non animus est, non consilium, non copiæ, non diligentia. Mitto illam fugam ab Vrbe turpissimā, timidissimas in oppidis conciones, ignorationem non solùm aduersarij, sed etiam suarum copiarum. Hoc cuiusmodi est? VII. Id. Febr. Capuā C. Cassius Trib. pl. uenit, attulit mandata ad Consules, ut Romam uenirent, pecuniā de sanctiore ærario auferrent, statim exirēt Vrbe relicta. Redeāt. quo præsidio? Deinde exeāt. quis sinat? Consul ei rescripsit, ut prius ipse in Picenum. at illud totum erat amissum: sciebat nemo, præter me ex literis Dolabellæ. mihi dubiū nō erat, quin ille iam, iamq; foret in Apulia, Cneus noster in naui: ego qd agā? σκέμμα

s magnum

magnum, neq; mehercule mihi quidē ullum, nisi omnia essent acta turpissimè. Neque ego ullius consilij particeps: sed tamen quod me deceat. ipse me Caesar ad pacem hortatur: sed antiquiores literae, quàm ruere coepit. Dolabella, Celius, me illi ualde satisfacere. mira me ἀπορία torquet: iuua me consilio, si potes: & tamen ista, quantum potes, prouide. nihil habeo tanta rerum perturbatione, quod scribam: tuas literas expecto. Vale.

CICERO ATTICO S.

PEdem in Italia uideo nullum esse, qui non in istius potestate sit. De Pompeio scio nihil: eumq;, nisi in nauim se contulerit, exceptū iri puto. ô celeritatem incredibilem: huius autem nostri. sed non possum sine dolore accusare eum, de quo angor, & crucior. Tu caedem non sine ca..sa times: non quo minus quicquam Caesari expediat ad diuturnitatem uictoriae & dominationis: sed uideo, quorum arbitrio sit acturus. rectè sit. censeo cedendum de oppidis his. egeo consilij. quod optimum factu uidebitur facies. cum Philotimo loquere, atque adeò Terentiam habebis Idibus. ego quid agam? quà aut terra, aut mari persequar eum, qui ubi sit, nescio? etsi terra quidem, qui possum? mari quo? tradam igitur isti me? fac posse tutò: multi enim hortantur: num etiam honestè? nullo modo quidem. A te petam consilium, ut soleo.

leo. explicari res non potest. sed tamen, si quid in mentem uenit, uelim scribas, & ipse quid sis acturus. Vale.

CICERO ATTICO S.

QVinto Id. Febr. uesperi è Philotimo literas accepi, Domitium exercitum firmum habere: cohortes ex Piceno, Lentulo & Thermo ducẽtibus, cum Domitij exercitu cõiunctas esse: Cæsarem intercludi posse, eumq; id timere: bonorũ animos recreatos Romæ, improbos quasi perculsos. hæc metuo quidem ne sint insomnia: sed tamen M. Lepidum, L. Torquatum, C. Caßiũ Trib. pl. (ij enim sunt nobiscum, id est in Formiano) Philotimi literæ ad uitam reuocarunt. ego autem illa metuo ne ueriora sint, nos omnes penè iam captos esse, Põpeium Italia cedere. quem quidem (ò rem acerbam) persequi Cæsar dicitur. persequi Cæsar Pompeium? Quid? ut interficiat? ò me miserum: & nõ omnes nostra corpora opponimus? in quo tu quoq; ingemiscis. sed quid faciamus? uicti, oppreßi, capti planè sumus. Ego tamen Philotimi literis lectis mutaui consiliũ de mulieribus. quas, ut scripseram ad te, Romam remittebam: sed mihi uenit in mentem, multum fore sermonem, me iudiciũ iam de causa publica fecisse: qua desperata, quasi hunc gradũ mei reditus esse, quòd mulieres reuertissent. De me autem ipso tibi assentior, ne me dem incertæ, et

periculosæ fugæ, cùm Reip. nihil prosim, nihil Pompeio, pro quo emori cùm piè possum, tum libenter. manebo igitur: etsi uiuere. Quòd quæris, hic quid agatur: tota Capua, & omnis hic delectus iacet: desperata res est: in fuga omnes sunt, nisi quid eiusmodi fuerit, ut Pompeius istas Domitij copias cum suis coniungat. sed uidebamur omnia biduo, triduó ue scituri. Cæsaris literarum exemplum tibi misi: rogaras enim. cui nos ualde satisfacere multi ad me scripserunt: quod patior facilè, dum, ut adhuc, nihil faciam turpiter. Vale.

CICERO ATTICO S.

PHilotimi literæ me quidem non nimis, sed eos, qui in his locis erant, admodum delectarunt. Ecce postridie Caßij literæ Capua à Lucretio familiari eius, Nigidium à Domitio Capuam uenisse, eum dicere, Vibullium cum paucis militibus è Piceno currere ad Cneum, confestim sequi Cæsarem, Domitium non habere militum uim. Idem scripsi Consules Capua discessisse. non dubito quin Cneus in fuga sit, modò effugiat. à consilio fugiendi, ut tu censes, absum. Vale.

CICERO ATTICO S.

CVm dedissem ad te literas tristeis, & metuo ne ueras, de Lucretij ad Caßium literis Capua mißis, Cephalio uenit à uobis: attulit etiam à te literas hilariores, nec tamen

firmas,

firmas, ut soles. Omnia facilius credere possum, quàm quod scribitis, Pompeium exercitum habere. Nemo huc ita affert, omniaq́;, quæ nolim. Rem miseram. malas causas semper obtinuit, in optima concidit. Quid dicam, nisi, illud eum scisse: neq; enim erat difficile: hoc nescisse: erat enim ars difficilis rectè Rempub. regere. sed iam iamq́; omnia sciemus, & scribemus ad te statim. Vale.

CICERO ATTICO S.

NOn uenit idẽ usu mihi quod tu tibi scribis. Quoties exorior: Ego enim nũc paulùm exorior, & maximè quidẽ his literis, quæ Roma afferuntur, de Domitio, de Picentium cohortibus. omnia erant facta hoc biduo lætiora. Itaq; fuga, quæ parabatur, repressa est. Cæsaris interdicta, Si te secundo lumine hic offendero, respuuntur. Bona de Domitio. præclara de Afranio fama est. Quòd me amicißimè admones ut me integrũ, quoad poßim, seruem, gratum est. Quòd addis, ne propensior ad turpem causam uidear: certè uideri possum. Ego me ducem in ciuili bello, quoad de pace ageretur, negaui esse: non quin rectum esset: sed quia, quod multò rectius fuit, id mihi fraudem tulit. Planè eum, cui noster alterum Consulatum deferret, & triumphum, at quibus uerbis? pro suis gestis amplißimis, inimicũ habere nolueram. Ego scio & quem metuam, et

quam ob rē. ſin erit bellū, ut uideo fore: partes meæ nō deſiderabūtur. De HS XX. *Terentia tibi reſcripſit. Dionyſio, dum exiſtimabā uagos nos fore, nolui moleſt..s eſſe. tibi autē crebrò ad me ſcribenti de eius officio, nihil reſcripſi, quòd diem ex die expectabam, ut ſtatuerem quid eſſet faciendum. nunc, ut uideo, pueri certè in Formiano uidētur hiematuri: num & ego, neſcio: ſi enim erit bellū, cum Pōpeio eſſe conſtitui. Quod habebo certi, faciam ut ſcias. Ego bellum fœdiſsimum futurū puto: niſi qui (tu ſcis) Parthicus caſus extiterit. Vale.*

M. T. CICERONIS EPIST. AD T. POMPONIVM ATTICVM LIBER VIII.

CICERO ATTICO S.

CVM *ad te literas dediſſem, redditæ mihi literæ ſunt à Pōpeio. cætera de rebus in Piceno geſtis, quæ ad te Vibullius ſcripſiſſet, de delectu Domitij, quæ ſunt nobis nota, nec tamen læta, erant in his literis. quam ad me Philotimus ſcripſerat, ipſam tibi epiſtolā miſiſſem, ſed ſubitò fratris puer proficiſcebatur: cras igitur mittam. ſed in ea Pompeij epiſtola erat in extremo ipſius manu: Tu cēſeo Luceriam*

teriam uenias : nuſquã eris tutius: Id ego in eam partem accepi, hæc oppida, atque orã maritimam illum pro derelicto habere : nec ſum miratus, eum, qui caput ipſum reliquiſſet, reliquis membris non parcere. ei ſtatim reſcripſi, hominemq; certum miſi de comitibus meis, non me quærere, ubi tutiſsimè eſſem: ſi me uellet ſua, aut Reip. cauſa Luceriam uenire, ſtatim eſſe uenturum, hortatusq; ſum, ut oram maritimam retineret, ſi rem frumẽtariam ſibi ex prouincijs ſuppeditari uellet. Hæc me fruſtra ſcribere uidebam: ſed uti in Vrbe retinẽda tunc, ſic nunc in Italia non relinquenda teſtificabar ſententiam meam : ſic enim parari uideo: ut Luceriã omnes copiæ cõtrahãtur: & ne is quidem locus ſtabilis, ſed ex eo ipſo, ſi urgeamur, paretur fuga, quo minus mirere, ſi inuitus in eam cauſam deſcendo, in qua neq; pacis, neque uictoriæ ratio quæſita ſit unquã: ſemper flagitioſæ, & calamitoſæ fugæ. cundũ, ut quencunq; fors tulerit caſum ſubeã potius cum ijs qui dicuntur eſſe boni, quàm uidear à bonis diſſentire. Etſi propediem uideo bonorũ, id eſt lautorum, & locupletum, Vrbem refertam fore: municipijs uerò his relictis, refertiſſimam. Quo ego in numero eſſem, ſi hos lictores moleſtiſsimos nõ haberẽ: nec me M. Lepidi, L. Volcatij, Ser. Sulpitij comitũ pœniteret, quorum nemo nec ſtultior eſt, q̃ L. Domitius,

nec incõstantior, quàm App. Claudius. unus Pompeius me mouet, beneficio, non autoritate. quam enim ille habeat autoritatem in hac causa, qui, cùm omnes Cæsarem metuebamus, ipse eum diligebat? postquã uerò ipse metuere cœpit, putat omnes hostes illi oportere esse. ibimus tamen Luceriam: nec eum fortasse delectabit noster aduentus: dissimulare enim non potero, mihi, quæ adhuc acta sunt, displicere. Ego, si somnum capere possem, tam longis te epistolis non obtunderem. tu, si tibi eadẽ causa est, me remunerere sanè uelim. Vale.

CICERO ATTICO S.

Mihi uerò omnia grata: & quòd scripsisti ad me quæ audieras: & quòd nõ credidisti, quæ digna diligentia mea non essent: & quòd monuisti quod sentiebas. Ego ad Cæsarem unas Capua literas dedi, quibus ad ea rescripsi quæ mecum ille de gladiatoribus suis egerat, breueis, sed beneuolentiam significantes, non modò sine cõtumelia, sed etiã cum maxima laude Pompeij. id enim illa sententia postulabat, qua illum ad concordiã hortabar. eas siquò ille misit, in publico proponat uelim. alteras eodem die dedi, quo has ad te: non potui non dare, cùm & ipse ad me scripsisset, & Balbus: earum exemplũ ad te misi, nihil arbitror fore quod reprehendas. siqua erunt, doce me: quomodo enim effugere possum? Nihil, inquies,

*inquies, omnino scripseris. qui magis effugias eos, qui uolent fingere? ueruntamen ita faciã, quoad fieri poterit. Nam quòd me hortaris ad memoriam factorũ, dictorum, scriptorum etiam meorum: facis amicè tu quidem, mihiq; gratißimum: sed mihi uideris aliud tu honestum, meq; dignũ in hac causa iudicare, atque ego existimẽ: mihi enim nihil ulla in gẽte unquam ab ullo autore Reip. ac duce turpius factum esse uidetur, quàm à nostro amico factũ est. cuius ego uicem doleo, qui Vrbẽ reliquit, id est patriã, pro qua, & in qua mori præclarum fuit. ignorare mihi uideris, hæc quanta sit clades: es enim etiã nũc domi tuæ: sed inuitis perditißimis hominibus esse diutius nõ potes. Hoc miserius, hoc turpius quicquã? uagamur egẽtes cum coniugibus, & liberis. in unius hominis quotannis periculosè ægrotantis anima positas omneis nostras spes habemus, nõ expulsi, sed euocati è patria: quã non seruandã ad reditum nostrũ, sed diripiendam, & inflãmandam reliquimus. Ita multi nobiscum sunt non in suburbanis, non in hortis, non in ipsa Vrbe: & si nũc sunt, non erunt: nos interea ne Capuæ quidẽ, sed Luceriæ, & oram quidem maritimam iam relinquemus. Afraniũ expectabimus, & Petreium: nam in Labieno parum est dignitatis. hic tu in me * illud desideras. nihil de me dico: alij uiderint. hic quidem quæ*

*est * domi uestræ estis, et eritis omnes boni. quis tum se mihi non ostendit? quis nunc adest hoc bello? sic enim iam appellandum est. Vibullij res gestæ sunt adhuc maximæ. id ex Pompeij literis cognosces: in quibus animaduertito illum locum, ubi erit* Ἀπὸ λ. *uidebis, de Cneo nostro ipse Vibullius quid existimet. Quò igitur hæc spectat oratio? ego pro Pompeio libenter emori possum. facio pluris omnium hominum neminem. sed non ita non meo iudicio spem de salute Reipub. significas enim aliquantò secus, quàm solebas: ut etiam, Italia si ille cedat, putes cedendum: quod ego nec Reip. puto esse utile, nec liberis meis: præterea neq; rectum, neq; honestum. Sed cur? poteris'ne uidere tyrannum? quasi intersit, audiam, an uideã: aut locupletior mihi sit quærendus autor, quàm Socrates: qui cùm triginta tyranni essent, pedem porta non extulit. Est mihi præterea præcipua causa manendi, de qua utinam aliquando tecum loquar. Ego XIII. Cal. cùm eadem lucerna hãc epistolam scripsissem, qua inflammaram tuam, Formijs ad Pompeium, si de pace ageretur, profecturus eram: si de bello, uidero. Vale.*

CICERO ATTICO S.

Maximis, & miserrimis rebus perturbatus, cùm coràm tecum mihi potestas deliberandi nõ esset, uti tamẽ tuo cõsilio uolui.

Deli-

Deliberatio autem omnis hæc est, si Pompeius Italia cedat (quod eum facturũ esse suspicor) quid mihi agendũ putes. & quo facilius cõsilium dare poßis: quid in utranq; partem mihi in mentẽ ueniat, explicabo breui. Cùm merita Põpeij summa erga salutẽ meã, familiaritasq;, quæ mihi cum eo est, tum ipsa Reipu. causa me adducit, ut mihi uel consiliũ meum cũ illius cõsilio, uel fortuna coniungenda esse uideatur, accedit illud: si maneo, & illũ comitatũ optimorũ, & clarißimorũ ciuium desero, cadendũ est in unius potestatẽ. qui etsi multis rebus significat se nobis esse amicum, &, ut esset, à me est (tu te scis) propter suspicionẽ huius impẽdentis tempestatis multò antè prouisum: tamen utrunq; considerandũ est, & quãta ei fides sit habẽda: &, si maximè exploratum sit, eum nobis amicum fore, sit'ne uiri fortis, et boni ciuis esse in ea urbe, in qua cũ summis honoribus, imperijsq; usus sit, res maximas gesserit, sacerdotio sit amplißimo præditus, non futurus sit sui iuris, subeundumq; periculum sit cum aliquo forte dedecore, siquando Pompeius Remp. recuperarit. In hac parte hæc sunt: uide nunc, quæ sint in altera. Nihil actũ est à Pompeio nostro sapienter, nihil fortiter: adde etiã, nihil, nisi contra consilium, autoritatemq; meam. omitto illa uetera, quòd istum in Rempu. ille aluit, auxit, armauit;

mauit:ille legibus per uim, & cõtra auspicia ferendis autor: ille Galliæ ulterioris adiũctor: ille gener:ille in adoptãdo P.Clodio Augur: ille restituendi mei, quàm retinendi studiosior: ille prouinciæ propagator: ille absentis in omnibus adiutor: idem etiam tertio Consulatu, postquã esse defensor Reip. cœpit, contendit, ut decem Tribuni pl. ferrent, ut absentis ratio haberetur, quod idem ipse sanxit lege quadam sua, Marcoq́; Marcello COS. *finienti prouincias Gallias Calen. Martij, restitit. Sed ut hæc omittam, quid fœdius, quid perturbatius hoc ab urbe discessu, siue potius turpißima fuga? quæ cõditio non accipienda fuit potius, quàm relinquẽda patria? Malæ cõditiones erant. fateor: sed nunquid hoc peius? At recuperabit Remp. quando? aut quid ad eam spem est parati? non ager Picenus amissus? non patefactum iter ad Vrbem? nõ pecunia omnis & publica, & priuata aduersario tradita? denique nulla causa, nullæ uires, nulla sedes, quò cõcurrant qui Remp. defensam uelint. Apulia delecta est inanißima pars Italiæ, &, ab impetu huius belli remotißima. fuga, & maritima opportunitas uisa quæri desperatione. Inuitè cepi Capuam, nõ quò munus illud defugerẽ, sed sine causa, in qua nullus esset ordinum, nullus apertus priuatorum dolor, bonorum autem esset aliquis, sed hebes, ut solet, &, ut ipse sensissem,*

sissem, multitudo, & infimus quisq; propensus in alteram partem: multi mutationis rerũ cupidi. Dixi ipsi, me nihil suscepturũ sine præsidio, & sine pecunia. Itaq; habui nihil omnino negotij, qđ ab initio uidi, nihil quæri præter fugam. eum si nunc sequor. quonam? cum illo non. ad quem cùm essem profecturus, cognoui in his locis esse Cæsarẽ, ut tutò Luceriã uenire nõ possem. Infero mari nobis incerto cursu, hieme maxima nauigandũ est. Age iam, cum fratre, an sine? cum filio, an quomodo? in utraque enim re summa difficultas erit, summus animi dolor, qui autẽ impetus illius erit in nos absentes, fortunasq; nostras? acrior, quàm in cæterorum, quòd putabit fortasse in nobis uiolandis aliquid se habere populare. Age iam, has compedes, fasces inquam hos laureatos efferre ex Italia quàm molestũ est? qui autẽ locus erit nobis tutus, ut iam placatis utamur fluctibus, antè quàm ad illũ uenerimus? quà autẽ, aut quò, nihil scimus. at si restitero, & fuerit nobis in hac parte locus: idẽ fecero, quod in Cinnæ dominatione Philippus, quod L. Flaccus, quod Q. Mutius, quoquomodo ea res huic quidem cecidit, qui tamen ita dicere solebat, se id fore uidere, quod factum est: sed hoc malle, quàm armatum ad patriæ mœnia accedere. aliter Thrasibulus, & fortasse melius. sed est certa quædam illa Mutij ratio,

atque

autem, Afranium cum magnis copijs aduentare. id si est, in Italia fortasse manebitur. Ego autem, cùm esset incertũ iter Cæsaris, quòd uel ad Capuam, uel ad Luceriam iturus putabatur: Leptam ad Pompeium misi, & literas: ipse, ne quò inciderẽ, reuerti Formias. Hæc te scire uolui, scripsiq; sedatiore animo, quàm proximò scripseram, nullum meum iudicium interponens, sed exquirens tuum. Vale.

CICERO ATTICO S.

Dionysius quidem tuus potius, quàm noster, cuius ego cùm satis cognossem mores, tuo tamẽ potius stabã iudicio, quàm meo, ne tuum quidem testimonium, quod ei sæpe apud me dederas, ueritus, superbũ se præbuit in fortuna, quam putauit nostram fore: cuius fortunæ nos, quantum humano consilio effici poterit, motum ratione quadã gubernabimus. cui qui noster honos, quod obsequiũ, quæ etiam ad cæteros contempti cuiusdam hominis commendatio defuit? ut meum iudiciũ reprehẽdi à Quinto fratre, uulgoq; ab omnibus mallem, quàm illum nõ efferre laudibus, Cicerones q; nostros meo potius labore subdoceri, quàm me alium ijs magistrum quærere. Ad quẽ ego quas literas Dij immortales miserã? quãtũ honoris significãtes? quãtũ amoris? Dicæarchũ mehercule, aut Aristoxenũ diceres accersi, non unũ omnium loquacißimum, & minimè

minimè aptum ad docendum. sed est memoria bona. me dicet esse meliore. quibus literis ita respondit, ut ego nemini, cuius causam nō reciperem. semper enim, si potero, si antè susceptа causa non impediar. nunquā reo cuiquam tam humili, tam sordido, tam nocenti, tam alieno, tā præcise negaui, quàm hic mihi: planè sine ulla exceptione præcidit: nihil cognoui ingratius. in quo uitio nihil mali non inest: sed de hoc nimis multa. Ego nauem paraui: tuas literas tamen expecto, ut sciam quid respondeant consultationi meæ. Sulmone C. Attium Pelignum aperuisse Antonio portas, cùm essent cohortes quinque: Q. Lucretium inde effugisse scis: Cneum ire Brundusium desertum. confecta res est. Vale.

CICERO ATTICO S.

CVm ante lucem VIII *Calen. ad te literas dedissem, uesperi ad nos eodē die uenit ipse Dionysius autoritate tua permotus, ut suspicor. quid enim putē aliud? etsi solet eum, cùm aliquid furiose fecit, pœnitere. nunquam autem certior fuit, quàm in hoc negotio: nam quod ad te non scripseram, postea audiui, à tertio miliario tum eum isse πολλὰ μάτην* ΚΑΕΡΕCCΙΝΕCΗΕ *ῥαθυμεῖν Δῆτα. multa inquam mala cùm dixisset, suo capiti (ut aiunt) sed meam mansuetudinem. Cōieceram in fasciculum unà cum tua ueniente ad*

illum

illum epistolã: hanc ad me referri uolo, nec ullã ob aliam causam Pollicem seruum à pedibus meũ Romam misi. eo autem ad te scripsi, ut si tibi fortè reddita esset, mihi curares referendã, ne in illius manus perueniret. Noui si quid esset, scripsissem. pẽdeo animi expectatione Corfiniẽsi, in qua de salute Reip. decernitur. Tu fasciculũ, qui est M. Curio inscriptus, uelim cures ad eũ perferendũ: Tironẽq; Curio cõmendes, ut ei, ut petij, si qd opus erit in sumptũ eroget. Vale.

CICERO ATTICO S.

OBsignata iam epistola, quam de nocte daturus eram, sicut dedi (nam eã uesperi scripseram) C. Sosius Præt. in Formianum uenit ad M. Lepidum uicinum nostrum, cuius Quæstor fuit: Pompeij literarum ad Consulẽ exemplum attulit. Literæ mihi à L. Domitio ad VIII. Cal. Martij allatæ sunt, earũ exemplum infrà scripsi. nunc, ut ego non sciebam sua spõte intelligere, scio quãti Reip. intersit omneis copias in unum locum primo quoque tempore conuenire. sed tu, si tibi uidebitur, dabis operã, quamprimùm ad nos uenias. præsidij Capuæ, quantũ constitueris esse satis, relinquas. Vale.

Deinde supposuit exemplũ epistolæ Domitij, quod ego ad te pridie miseram. Dij immortales, qui me horror perfudit. quàm sum solicitus, quidnam futurum sit. hoc tamen spero, magnum nomen Imperatoris fore, magnum

in aduẽtu terrorem: spero etiam, quoniã adhuc nihil nobis obfuit, nihil mutasse, nec tegenia hoc, quod cũ fortiter, & diligenter, tum etiam mehercule: modò enim audiui quartanam à te discessisse. moriar, si magis gauderẽ, si id mihi accidisset. Piliæ dic, non esse æquum, eam diutius habere, nec id esse uestræ concordiæ. Tironem nostrum ab altera relictum audio. Sed eum uideo in sumptum ab alijs mutuatum. ego autem Curium nostrum, siquid opus esset, rogaram. malo Tironis uerecundiam in culpa esse, quàm illiberalitatem Curij. Vale.

CICERO ATTICO S.

VNum etiã restat amico nostro ad omne dedecus, ut Domitio non subueniat. at nemo dubitat quin subsidio uenturus sit: ego nõ puto. deseret igitur talem ciuem, & eos, quos unà scis esse, cùm habeat præsertim & ipse cohortes XXX? nisi me omnia fallunt, deseret. incredibiliter pertimuit. nihil spectat, nisi fugã: cui tu (uideo enim quid sentias) me comitẽ putas debere esse. Ego uerò quem fugiam habeo: quem sequar, non habeo: quòd enim tu meum laudas, & memorandum dicis, malle quòd dixerim me cum Pompeio uinci, quàm cũ istis uincere? ego uerò malo, sed cum illo Põpeio, qui tum erat, aut qui mihi esse uidebatur: cùm hoc uerò, qui antè fugit, quàm scit aut quẽ fugiat, aut quò, qui nostra tradidit, qui patriam reliquit,

quit,

quit, Italiam relinquit: si malui, cōtigit, uictus sum. quod superest, nec ista uidere possum, quæ nunquā timui ne uiderem: nec mehercule istū, propter quem mihi nō modò meis, sed memetipso carendum est. Ad Philotimum scripsi de uiatico, siue à Moneta, nemo enim soluit: siue ab Oppijs tuis cōtubernalibus. cætera apposita tibi mandabo. Vale.

CICERO ATTICO S.

O Rem turpem, & ea re miseram: sic enim sentio, id demum, aut potius id solum esse miserum, quod turpe sit. aluerat Cæsarem: eundem repentè timere cœperat: conditionē pacis nullam probarat: nihil ad bellum pararat: Vrbem reliquerat: Picenum amiserat culpa: in Apuliam se compegerat: ibat in Græciam: omnes nos ἀπροσφωνήτους, expertes sui tanti, tam inusitati consilij relinquebat. Ecce subitò literæ Domitij ad illū, ipsius ad Consules. fulsisse mihi uidebatur τὸ καλὸν ad oculos eius. & exclamasse ille uir, qui esse debuit, πρὸς ταῦθ᾽ ὅτι χρὴ, καὶ παλαμάσθων, καὶ πᾶν ἐπ᾽ ἐμοὶ, καὶ τεκταινέσθων. τὸ γὰρ εὖ, μετ᾽ ἐμοῦ. at ille tibi, πολλὰ χαίρειν τῷ καλῷ dicens, pergit Brundusium. Domitium autem aiunt re audita, & eos qui unà essent, se tradidisse. O rem lugubrem. itaque intercludor dolore, quo ad te plura non scribam. tuas literas expecto. Vale.

CICERO ATTICO S.

EPistolam meam quòd peruulgatā scribis esse, non fero molestè: quinetiam ipse multis dedi describendam: ea enim & acciderunt iam, & impēdent, ut testatum esse uelim, de pace quid senserim. cùm autē ad eam hortarer, eum præsertim hominem, nō uidebar ullo modo facilius moturus, quàm si id, ad quod eum hortarer, conuenire eius sapientiæ dicerem. eam si admirabilem dixi, cùm eum ad salutem patriæ hortabar, non sum ueritus, ne uiderer assentari, cui tali in re libenter me ad pedes abiecissem. quà autem est, Aliquid impertias temporis: non est de pace, sed de meipso, & de meo officio ut aliquid cogitet. nā quod testificor, me expertem belli fuisse, etsi id re perspectum est, tamen eò scripsi, quò in suadendo plus autoritatis haberem. eodemq; pertinet, quòd causam eius probo. Sed quid hæc nunc? utinam aliquid profectum esset. næ ego istas literas in concione recitari uelim: siquidem ille ipse ad eundē scribens in publico proposuit epistolam illā in qua est, Pro tuis rebus gestis amplißimis: amplioribus'ne, quàm suis, quàm Africani? ita tēpus ferebat: siquidem etiam nos duo tales ad quintum miliarium. quid nunc ipsum unde se recipienti, quid agenti, quid acturo? quanto autem ferocius ille causa sua confidet, cùm nos, cùm uestri similes non

non modò frequentes, sed læto uultu gratulātes uiderit? num igitur peccamus? minimè nos quidem. sed tamen signa conturbantur, quibus uoluntas à simulatione distingui posset. quæ uerò S.C. uideo? sed apertius, quàm proposueram. Ego Arpini uolo esse prid. Cal. deinde circum uillulas nostras errare, quas uisurum me postea desperaui. Εὐγενῆ tua consilia, & tamen pro temporibus non incauta, mihi ualde probantur. Lepido quidem (nam ferè συνδιημερεύομεν, quod gratissimum illi est) nunquam placuit ex Italia exire, Tullo multo minus: crebrò enim illius literæ ab alijs ad nos commeant: sed me illorum sententiæ minus mouebant. minus multa dederant illi Reip. pignora. tua mehercule autoritas uehementer mouet: affert enim & reliqui temporis recuperandi rationem, & præsentis tuendi. Sed obsecro te, quid hoc miserius, quàm alterum plausus in fœdissima causa quærere: alterum offensiones in optima? alterum existimari conseruatorem inimicorum, alterum desertorem amicorum? & mehercule quamuis amemus Cneum nostrum, ut & facimus, & debemus: tamen hoc, quòd talibus uiris non subuenit, laudare non possum: nam siue timuit, quid ignauius? siue, ut quidam putant, meliorem suam causam illorum cæde fore putauit, quid iniustius? sed hæc omittamus: augemus enim dolorem retra-

ctando. VI. Cal. uesperi Balbus minor ad mē uenit, occulta uia currens ad Lentulum COS. *missu Cæsaris, cum literis, cum mandatis, cum promißione prouinciæ, Romam ut redeat. cui persuaderi posse non arbitror, nisi erit conuentus. idem aiebat, nihil malle Cæsarem, quàm ut Pompeium assequeretur. id credo: ut rediret in gratiam, id non credo: & metuo ne omnis hæc clementia ad unam illam crudelitatē colligatur. Balbus quidem maior ad me scribit, nihil malle Cæsarem, quàm principe Pompeio sine metu uiuere. tu puto hæc credis? Sed cùm hæc scribebam* V. *Cal. Pompeius iam Brundusium poterat uenisse: expeditus enim antecesserat legiones Luceria. sed hoc τέρας horribili uigilantia, celeritate, diligentia est. Planè, quid futurum sit, nescio. Vale.*

CICERO ATTICO S.

Dionysius cū ad me præter opinionē meā uenisset, locutus sum cū eo liberalißimè: tempora exposui: rogaui ut diceret quid haberet in animo: me nihil ab ipso inuito contendere. respondit, se, quod in numis haberet, nescire quo loci esset: alios non soluere: aliorū diē nondum esse. dixit etiam alia quædam de seruulis suis, quare nobiscū esse non posset. morem gessi: dimisi à me, ut magistrum Ciceronum, non libenter, ut hominem ingratum, nō inuitus. Volui te scire, qd ego de eius facto iudicarē. vale.

CICERO ATTICO S.

QVòd me magno animi motu perturbatum putas, sum equidem. sed non tam magno, quàm tibi fortasse uideor: leuatur enim omnis cura, cùm aut consistit consilium, aut cogitando nihil explicatur. lamentari autē licet. illud tamē totos dies. sed uereor ne, nihil cū proficiam, etiam dedecori sim studijs, ac literis nostris. Consumo igitur omne tempus considerans quanta uis sit illius uiri, quem nostris libris satis diligenter (ut tibi quidem uidemur) expressimus. tenes'ne igitur, moderatorē illum Reip. quò referre uelimus omnia? nam sic quinto, ut opinor, in libro loquitur Scipio: VT enim gubernatori cursus secundus, medico salus, Imperatori uictoria, sic huic moderatori Reip. beata ciuium uita proposita est, ut opibus firma, copijs locuples, gloria ampla, uirtute honesta sit: huius enim operis maximi inter homines, atque optimi illum esse effectorem uolo. Hoc Cneus noster cùm antea nunquam, tum in hac causa minimè cogitauit. dominatio quæsita ab utroque est: nō id actū beata, & honesta ciuitas ut esset. nec uerò ille Vrbē reliquit, quòd eā tueri nō posset: nec Italiā, quòd ea pelleretur: sed hoc à primo cogitauit, omneis terras, omnia maria mouere. Reges barbaros incitare, genteis feras armatas in Italiam adducere, exercitus conficere maximos. Genus illud Sullani regni iam

pridem appetitur: multis, qui unà sunt, cupientibus. An censes, nihil inter eos conuenire? nullam pactionem fieri potuisse? hodie potest. sed neutri σκοπὸς est ille, ut nos beati simus. uterq; regnare uult. Hæc à te inuitatus breuiter exposui: uoluisti enim me, quid de his malis sentirem, ostendere. προθεσπίζω igitur noster Attice, non ariolans, ut illa, cui nemo credidit, sed coniectura prospiciens, Iamq; mari magno. non multò inquam secus possum uaticinari: tanta malorum impendet ἰλιάς. Atque hoc nostra grauior est causa, qui domi sumus, quàm illorum, unà qui transierunt: quòd illi quidem alterum metuunt, nos utrunq;. Cur igitur, inquis, remansimus? Vel tibi paruimus, uel non occurrimus, uel hoc fuit rectius. cōculcari inquam miseram Italiam uidebis proxima æstate ab utriusq; mancipijs ex omni genere collectis. nec tam proscriptio pertimescenda, quæ Luceriæ multis sermonibus denuntiata est, quàm uniuersæ interitus: tantas in confligendo utriusq; uires uideo futuras. Habes coniecturam meam. tu autē consolationis fortasse aliquid expectasti: nihil inuenio: nihil fieri potest miserius, nihil perditius, nihil fœdius. Quòd quæris, quid Cæsar ad me scripserit: quod sæpe: gratissimum sibi esse, quòd quierim: oratq;, in eo ut perseuerem. Balbus minor hæc eadem mandata. iter autem eius erat ad Lentulum

tulum COS. cũ literis Cæsaris, præmiorumq; promißis, si Romã reuertisset. uerũ, cùm habeo rationẽ dierum, antè puto transmissurũ, quàm potuerit conueniri. Epistolarũ Pompeij duarũ, quas ad me misit, negligentiã, meamq; in rescribendo diligentiã uolui tibi notã esse. earum exempla ad te misi. Cæsaris hic per Apuliã ad Brundusiũ cursus quid efficiat: expecto: utinam aliquid simile Parthicis rebus. simul aliquid audiero, scribã ad te. tu ad me uelim bonorum sermones. Romæ frequentes esse dicuntur. scio equidem te in publicum non prodire: sed tamen, audire te multa, necesse est. Memini tibi librum afferri, à Demetrio Magnete ad te missum, περὶ ὁμονοίας. eum mihi uelim mittas. uides quam causam mediter. Vale.

Cn. Põpeius Procos. M. Cicer. Imp. S.

QVintus Fabius ad me uenit ad IIII. Id. Feb. is nũtiat L. Domitiũ cũ suis cohortibus XI. & cohortibus XIIII. quas Vibullius adduxit, ad me iter habere: habuisse in aĩo proficisci Corfinio, & ad V. Id. Feb. C. Hirrũ cũ V. cohortibus subsequi. Censeo ad nos Luceriã uenias: nã te hic tutißimè puto fore. Vale.

Cicero Cn. Pompeio Procos. S.

AD XV. Cal. Martij Formijs accepi tuas literas, ex quibus ea, quæ in agro Piceno gesta erãt, cognoui commodiora esse multò, quàm ut erat nobis nũtiatũ: Vibullijq; uirtutẽ,

industriamq; libenter agnoui. Nos adhuc in ea ora, ubi præpositi sumus, ita fuimus, ut nauem paratã haberemus: ea enim audiebamus, & ea uerebamur, ut quodcũq; tu consiliũ præcepisses, id nobis persequendum putaremus. Nunc, quoniam autoritate, & consilio tuo in spe firmiore sumus, si teneri posse putas Tarracinam, & oram maritimam, in ea manebo: etsi præsidia in oppidis nulla sunt: nemo enim nostri ordinis in his locis est, præter M. Eppiũ, quem ego Minturnis esse uolui, uigilãtem hominem, & industrium. L. Torquatum, uirum fortem, & cum autoritate, Formijs non habemus: ad te profectum arbitramur. ego omnino; ut proximè tibi placuerat, Capuã ueni eo ipso die, quo tu Theano Sidicino es profectus: uolueras enim me cum M. Considio Propræt. illa negotia tueri. Cùm eò uenissem, uidi T. Ampium delectum habere diligẽtissimè, ab eo accipere Libonem summa item diligentia, & in illa colonia autoritate. Fui Capuæ, quoad COSS. iterum, ut erat dictum, ab COSS. ueni Capuam ad Non. Febr. cùm fuissem triduum, recepi me Formias. Nunc quod tuum consiliũ, aut quæ ratio belli sit, ignoro: si tenendam hãc oram putas, quæ opportunitatem, & dignitatẽ habet, & egregios ciues, &, ut arbitror, teneri potest: opus est esse, qui præsit. sin omnia in unũ locum contrahenda sunt: non dubito quin ad

te sta

te statim ueniam : quo mihi nihil optatius est: idq́; tecum, quo die ab Vrbe discessimus, locutus sum. Ego, sicui adhuc uideor segnior fuisse, dum ne tibi uideär, non laboro. & tamen, si, ut uideo, bellum gerendum est, cõfido me omnibus facilè satisfacturum. M. Tullium meum necessarium ad te misi, cui tu, si tibi uideretur, ad me literas dares. Vale.

Cn. Põpeius Procos. M. Cicer. Imp. s.

TVas literas libenter legi: recognoui enim tuam pristinam uirtutem etiam in salute communi. Consules ad eum exercitũ, quem in Apulia habui, uenerunt. magnopere te hortor pro tuo singulari, perpetuoq́; studio in Rep. ut te ad nos conferas, ut cõmuni consilio Reip. afflictæ opem, atq; auxilium feramus. Censeo uia Appia iter facias, & celeriter Brundusium uenias. Cura ut ualeas.

M. Cicero Cn. Pompeio Procos. s.

CVm ad te literas misissem, quæ tibi Canusij redditæ sunt, suspicionem nullam habebam, te Reipub. causa mare transiturum, eramq́; in spe magna, fore, ut in Italia possemus aut concordiam constituere, qua mihi nihil utilius uidebatur, aut Remp. summa cum dignitate defendere: interim nondum meis literis ad te perlatis, ex ijs mandatis, quæ Dialio ad Consules dederas, certior tui consilij factus, non expectaui dum mihi à te literæ redderentur,

confest

confestimq; cum Quinto fratre, & cum liberis nostris iter ad te in Apuliam facere cœpi. Cùm Theanum Sidicinũ uenissem, C. Messius familiaris tuus mihi dixit, alijq; complures, Cæsarem iter habere Capuam, & eo ipso die mansurum esse Esernia. sanè sum commotus, quòd, si ita esset, non modò iter meum interclusum, sed me ipsum planè exceptum putabam. itaq; tum Cales processi, ut ibi potissimũ consisterem, dum certum nobis ab Esernia de eo, quod audieram, referretur. At mihi cùm Calibus essem, affertur literarum tuarũ exemplum, quas tu ad Lentulum COS. misisses. hæ sic scriptæ erant, literas tibi à L. Domitio ad XIII. Cal. Martij allatas esse, earumq; exemplum subscripseras: magniq; interesse Reipub. scripseras, omneis copias primo quoq; tempore in unum locum conuenire, & ut, præsidij quod satis esset, Capuæ relinqueret. His ergo literis lectis, in eadẽ opinione fui, qua reliqui omnes, te cum omnibus copijs ad Corfinium esse uenturum: quò mihi, cùm Cæsar ad oppidum castra haberet, tutum iter esse non arbitrabar. Cùm res in summa expectatione esset, utrunq; simul audimus, & quæ Corfinij acta essent, & te iter Brundusium facere cœpisse. Cumq; nec mihi, nec fratri meo dubium esset, quin Brundusium cõtenderemus, à multis, qui è Samnio, Apuliaq; ueniebant, admoniti su-

mus ut caueremus ne exciperemur à Cæsare, quòd is in eadem loca quæ nos petebamus, profectus, celerius etiam, quàm nos possemus, eò, quò intenderat, uenturus esset. quod cùm ita esset, nec mihi, nec fratri meo, nec cuiquam amicorum placuit committere, ut temeritas nostra non solùm nobis, sed etiam Reip. noceret: cùm præsertim non dubitaremus quin, si etiam tutũ nobis iter fuisset, te tamen iam consequi non possemus. interim accepimus tuas literas, Canusio ad X. Cal. Martij datas, quibus nos hortaris, ut celerius Brundusium ueniamus. quas cùm accepissemus ad III. Cal. Martij, non dubitabamus, quin tu iam Brundusium peruenisses: nobisq́; iter illud omnino interclusum uidebatur, neq; minus nos esse captos, quàm qui Corfinium uenissent: neq; enim eos solos arbitrabamur capi, qui in armatorum manus incidissent, sed eos nihilo minus, qui regionibus exclusi, intra præsidia, atq; intra arma aliena uenissent. quod cùm ita sit, maximè uellẽ primum tecum semper fuisse: quod quidem tibi ostenderam, cùm à me Capuam reijciebam: quod feci non uitandi oneris causa, sed quòd uidebam teneri illam urbem sine exercitu non posse: accidere autem mihi nolebam, quod doleo uiris fortißimis accidisse. quoniam autem, tecum ut essem, non contigit: utinam tui consilij certior factus essem: nam suspicione assequi non potui,

quòd

quòd omnia prius arbitratus sum fore, quàm ut hæc Reip. causa in Italia non posset duce te consistere. Neq; uerò nunc consilium tuum reprehendo, sed fortunam Reip. lugeo. nec, si ego, quid tu sis secutus, non perspicio, iccirco minus existimo, te nihil, nisi summa ratione, fecisse. Mea quæ semper fuerit sententia, primùm de pace uel iniqua cōditione retinenda, deinde de Vrbe (nam de Italia quidem nihil mihi unquam ostenderas) meminisse te arbitror. sed mihi non sumo, ut meum consilium ualere debuerit: secutus sum tuum, neq; id Reip. causa, de qua despe raui, quæ & nunc afflicta est, nec excitari sine ciuili perniciosißimo bello potest: sed te quærebam: tecum esse cupiebam: neq; eius rei facultatem, siqua erit, prætermittam. Ego me in hac omni causa facile intelligebam pugnandi cupidis hominibus non satisfacere: primùm enim præ me tuli, me nihil malle, quàm pacem: non quin eadem timerem, quæ illi: sed ea bello ciuili leuiora ducebā. Inde suscepto bello, cùm pacis cōditiones ad te afferri, à teq; ad ea honorificè, & largè respōderi uiderem, duxi meam rationem, quam tibi facile me probaturum pro tuo in me beneficio arbitrabar. Memineram me esse unum, qui pro meis maximis in Remp. meritis supplicia miserrima, & crudelißima pertulissem: me esse unū, qui si offendissem eius animū, cui tum, cùm iam in armis essemus, Cōsulatus

tamen

tamen alter & triumphus amplißimus deferebatur, subijcerer eisdē prælijs: ut mea persona semper ad improborum ciuiū impetus aliquid uideretur habere populare. Atq; hæc non ego prius sum suspicatus, quàm mihi palam denunciata sunt: neq; ea tam pertimui, si subeunda essent, quàm declinanda putaui, si honestè uitare possem. Quoniam breuem illius temporis, dum in spe pax fuit, rationem nostram uides: reliqui facultatem res ademit. Iis autem, quibus non satisfacio, facile respondeo: neq; enim ego amicior C. Cæsari unquam fui, quàm illi: neq; illi amiciores Reip. quàm ego. Hoc inter me, & illos interest, quòd cùm & illi ciues optimi sint, & ego ab ista laude non absim, ego conditionibus, quod idem te intellexeram uelle, illi armis disceptari maluerunt. quæ quoniam ratio uicit, perficiam profectò, ut neq; Respub. ciuis à me animum, neq; tu amici desideres. Vale.

CICERO ATTICO S.

Mihi molestior lippitudo erat etiā, quàm antè fuerat. dictare tamen hanc epistolam malui, quàm Gallo Fabio amantißimo utriusque nostrum nihil ad te literarum dare: nam pridie quidem, quoquo modo potueram, scripseram ipse eas literas, quarum uaticinationem falsam esse cupio. Huius autem epistolæ non solùm ea causa est, ut ne quis à

me dies intermittatur quin dem ad te literas, sed etiam hæc iustior, ut à te impetrarem ut sumeres aliquid temporis: quo quia tibi perexiguo opus est, explicari mihi tuum consilium planè uolo, ut penitus intelligam. Omnia sunt integra nobis. nihil prætermissum est, quod non habeat sapiẽtem excusationem, non modò probabilem: nam certè neq; tum peccaui, cùm imparatam Capuam, nõ solùm ignauiæ delectus, sed etiam perfidiæ suspicionem fugiens, accipere nolui: neq;, cùm post conditiones pacis per L. Cæsarem, & Fabium allatas caui ne animum eius offenderem, cui Pompeius iam armatus armato Consulatum, triumphumq; deferret. Nec uerò hæc extrema quisquam potest iure reprehẽdere, quòd mare nõ transierim: id enim, etsi erat deliberationis, tamen obire non potui: neq; enim suspicari debui, præsertim cùm ex ipsius Pompeij literis, idem quod uideo te existimasse, non dubitarim, quin is Domitio subuenturus esset. Et planè, quid rectum, & quid faciendum mihi esset, diutius cogitare malui. Primùm igitur, hæc qualia tibi esse uideantur, etsi sæpius significata sunt à te, tamen accuratius mihi perscribas uelim: deinde aliquid etiã in posterum prospicias, fingasq; quem me esse deceat, & ubi me plurimum prodesse Reipub. sentias: ecquæ pacifica persona desideretur: an in bellatore sint omnia. Atq; ego, qui omnia

officio

officio metior, recordor tamē tua consilia: quibus si paruissem, tristitiam illorum temporum non subijssem. memini quid mihi tum suaseris per Theophanem, per Culeonem: idq; saepe ingemiscens sum recordatus. quare nunc saltem ad illos calculos reuertamur, quos tum abiecimus, ut nō solùm gloriosis consilijs utamur, sed etiam paulò salubribus. sed nihil praescribo. accurate uelim perscribas tuā ad me sententiā. uolo etiam exquiras quàm diligentissimè poteris (habebis autem per quos possis) quid Lentulus noster, quid Domitius agat, quid acturus sit: quemadmodū nunc se gerant, num quem accusent, num cui succenseant: quid dico, num cui? num Pompeio. omnino culpam omnē Pompeius in Domitium confert. quod ipsius literis cognosci potest: quarum exemplum ad te mitto. Haec igitur uidebis: & quod ad te antè scripsi, Demetrij Magnetis librum, quem ad te misit, de concordia, uelim mihi mittas. Vale.

Cn. Magnus M. Marcello. L. Lentulo COSS.

EGo, quòd existimabam dispersos nos neq; Reip. utiles, neq; nobis praesidio esse posse, iccirco ad L. Domitium literas misi, primùm uti ipse cum omni copia ad nos ueniret: si de se dubitaret ut cohorteis XIX. quae ex Piceno ad me iter habebant, ad nos mitteret. Quod ueritus

ritus sum, factum, ut Domitius implicaretur, neq; ipse satis firmus esset ad castra facienda, quòd meas XIX. & suas XII. cohorteis tribus in oppidis distributas haberet (nam partim Albæ, partim Sulmone collocauit) neq; si uellet, expedire posset. Nūc scitote me esse in summa sollicitudine: nam & tot, & taleis uiros periculo obsidionis liberare cupio: neq; subsidio ire possum, quòd his duabus legionibus nō puto esse committendum, ut illuc ducātur. ex quibus tamen non amplius XIIII. cohortes contrahere potui, quas Brundusium misi: neq; Canusium sine præsidio, dum abessem, putaui esse dimittendum. Dellio mandaram, quòd maiores copias sperabam nos habituros, ut, si nobis uideretur, alteruter uestrum ad me ueniret, alter in Siciliam cum ea copia, quam Capuæ, & circum Capuam comparastis, & cum ijs militibus, quos Faustus legit, proficisceretur. Domitius cum XII. suis cohortibus eodem adiungeretur, reliquæ copiæ omnes Brundusium cogerentur, & inde nauibus Dyrrhachium transportarentur. Nunc, cum hoc tempore nihilo magis ego, quàm uos, subsidio Domitio ire possim, seu per mōteis explicare, non est nobis committendū, ut has XIIII. cohorteis, quas dubio animo habeo, hostis accedere, aut in itinere me consequi posit. Quamobrem placitum est mihi (etiā uideo C. Marcello, & cæteris nostri ordinis.

nis,qui hic sunt) ut Brundusium ducerem hanc copiã,quam ego habeo mecum. Vos hortor,ut quodcunq; militum cõtrahere poteritis,contrahatis,& eodẽ ueniatis quamprimũ.arma,quæ ad me missuri eratis,ijs censeo armetis milites, quos uobiscũ habetis.quæ arma superabunt, ea si Brundusiũ iumentis deportaritis,uehementer Reip.profueritis.de hac re uellẽ nostros certiores faceretis. Ego ad P.Lupum,& C.Coponiũ Præt.misi,ut se nobis coniungerent,&,militũ quod haberent,ad nos deducerent. Valete.

Cn. Pompeius Procos. L. Domitio Procos. s.

MIror te ad me nihil scribere, & potius ab alijs, quàm à te de Rep. certiorẽ me fieri. Nos disiecta manu pares aduersarijs esse non possumus. Contractis nostris copijs, spero nos & Reip.& communi saluti prodesse posse. Quamobrẽ cùm cõstituisses,ut Vibullius mihi scripserat,ad V. Id.Feb. Corfinio proficisci cum exercitu,& ad me uenire,miror quid causæ fuerit quare consiliũ mutaris:nã illa causa, quã mihi Vibullius scribit,leuis est,te propterea moratũ esse,quòd audieris Cæsarẽ Firmo progressum in castrũ Truentinum uenisse:quantò enim magis appropinquare aduersarius cœpit,eò tibi celerius agendum erat,ut te mecũ coniungeres,prius quam Cæsar aut tuum iter impedire, aut me abs te excludere posset. Quamobrem

etiam te rogo, & hortor, id quod non destiti superioribus literis à te petere, ut primo quoq; die Luceriā aduenires antè quàm copiæ, quas instituit Cæsar contrahere, in unum locum coactæ nos à nobis distrahant. Sed, si erunt, qui te impediāt, ut illas suas seruent: æquum est me à te impetrare, ut cohortes, quæ ex Piceno, & Camerino uenerunt, quæ fortunas suas reliquerunt, ad me missum facias. Vale.

Cn. Pompeius Procos. L. Domitio Procos. s.

Literas abs te M. Calenius ad me attulit ad XIIII. *Calendarum Martij: in quibus literis scribis, tibi in animo esse obseruare Cæsarem, &, si secundum mare adire cœpisset, confestim in Samniū ad me uenturum: sin autem ille circum istæc loca commoraretur, te ei, si propius accessisset, resistere uelle. te animo magno, & forti istam rem agere existimo: sed diligentius nobis est uidendum, ne distracti pares esse aduersario non possimus, cùm ille magnas copias habeat, & maiores breui habiturus sit. non enim pro tua prudentia debes illud solum animaduertere, quot in præsentia cohortes contra te habeat Cæsar, sed quantas breui tempore equitum, & peditum copias contracturus sit. cui rei testimonio sunt literæ, quas Bussenius ad me misit, in quibus scribit, id quod ab alijs quoq; mihi scribitur, præsidia Cu*

rionem,

rionem, quæ in Vmbria, & Tuſcis erant, contrahere, & ad Cæſarem iter facere. quæ ſi copiæ in unum locũ fuerint coactæ, ut pars exercitus ad Albam mittatur, pars ad te accedat, ut non pugnet, ſed locis ſuis repugnet: hærebis, neq; ſolus cum iſta copia tantã multitudinem ſuſtinere poteris, ut frumentatũ eas. Quamobrem te magnopere hortor, ut quamprimũ cum omni copia huc uenias. Conſules conſtituerunt idem facere. Ego Metuſtilio ad te mandata dedi, prouidendum eſſe, ne duæ legiones ſine Picentinis cohortibus in conſpectum Cæſaris committerentur. quamobrem nolito commoueri, ſi audieris me regredi, ſi fortè Cæſar ad me ueniet. cauendum enim puto eſſe, ne implicatus hæream: nã neq; caſtra propter anni tempus, & militum animos facere poſſum: neque ex omnibus oppidis contrahere copias expedit, ne receptum amittam. itaq; non amplius XIIII. *cohortes Luceriam coëgi. Conſules præſidia omnia deducturi ſunt, aut in Siciliam ituri. nam aut exercitum firmum habere oportet, quo confidamus perrumpere nos poſſe: aut regiones eiuſmodi obtinere, è quibus repugnemus: id quod neutrum nobis hoc tempore contingit, quòd & magnam partem Italiæ Cæſar occupauit, & nos non habemus exercitum tam amplum, neq; tam magnum, quàm ille. itaque nobis prouidendum eſt, ut ſummam Reipub. ra-*

tionem habeamus. Etiam, atq; etiam te hortor, ut cum omni copia quamprimum ad me uenias. possumus etiam nunc Rempub. erigere, si communi consilio negotium administrabimus: si distrahemur, infirmi erimus. mihi hoc constitutum est. His literis scriptis, Sica à te mihi literas attulit, & mandata. Quòd me hortare ut istuc ueniam: id me facere non arbitror posse, quòd non magnopere his legionibus confido. Vale.

Cn. Pompeius L. Domitio. S.

Literæ mihi à te redditæ sunt ad XIII. Calend. Mart. in quibus scribis, Cæsarem apud Corfinium castra posuisse. quod putaui, & præmonui, Fit, ut nec in præsentia committere tecum prælium uelit, & omnibus copijs conductis te implicet, ne ad me iter expeditum tibi sit, atq; istas copias coniungere optimorum ciuium possis cum his legionibus, de quarum uolũtate dubitamus: quo etiam magis tuis literis sum commotus: neque enim eorum militum, quos mecũ habeo, uoluntati satis confido, ut de omnibus fortunis Reipub. dimicem, neq; etiam, qui ex delectibus conscripti sunt à Consulibus, conuenerint. Quare da operam, si ulla ratione etiam nunc efficere potes, ut te explices, huc quamprimùm uenias antè, quàm omnes copiæ aduersariorũ conueniant. neq; enim celeriter ex delectibus huc homines conuenire

possunt:

possunt: & si conuenirent, quantum ijs committendum sit, quòd inter se noti sunt, contra ueteranas legiones, non te præterit. Vale.

CICERO ATTICO S.

Lippitudinis meæ signū tibi sit librarij manus, & eadem causa breuitatis. etsi nunc quidem, quod scriberem, nihil erat. Omnis expectatio nostra erat in nuntijs Brundusinis, si nactus hic esset Cneum nostrum, spes dubia pacis: sin ille antè trāsmisisset, exitiosi belli metus. Sed uides'ne in quem hominē inciderit Resp? quàm acutum? quàm uigilantem? quàm paratum? si mehercule neminē occiderit, nec cuiquam quicquam ademerit: ab ijs, qui eum maximè timuerant, maximè diligetur. multum mecum municipales homines loquuntur, multum rusticani. nihil prorsus aliud curant, nisi agros, nisi uillulas, nisi numulos suos. Et uide, quàm cōuersa res est. illum, quo antea confidebant, metuunt: hunc amant, quem timebant. Id quantis nostris peccatis, uitijsq; euenerit, non possum sine molestia cogitare. quæ autē impendere putarem, scripserā ad te, & iam tuas literas expectabam. Vale.

CICERO ATTICO S.

Non dubito quin tibi odiosæ sint epistolæ quotidianæ, cùm præsertim neq; noua de re aliqua certiorem te faciam, neq; nouam deniq; iam reperiam scribendi ullam sententiam. Sed si dedita opera, cùm causa nulla esset, tabel-

larios ad te cum inanibus epistolis mitterem, facerem ineptè: euntibus uerò, domesticis præsertim, ut nihil ad te dem literarum, facere non possum. & simul (crede mihi) requiesco paululum in his miserijs, cùm quasi tecũ loquor: cùm uerò tuas epistolas lego, multò etiam magis. Omnino intelligo, nullum fuisse tempus post has fugas, & formidines, quod magis debuerit mutum esse à literis, propterea quòd neque Romæ quicquam auditur noui, nec in his locis, quæ à Brundusio absunt propius, quàm tu, biduum, aut triduum. Brundusij autem omne certamen uertitur huius primi temporis. qua quidem expectatione torqueor. sed omnia antè nos sciemus: eodem enim die uideo Cæsarem à Corfinio post meridiem profectum esse, quo Canusio mane Pompeium. eo modo autem ambulat Cæsar, & ijs diarijs militum celeritatem incitat, ut timeam, ne citius ad Brundusium, quàm opus sit, accesserit. Dices, Quid igitur proficis, qui anticipes eius rei molestiam, quam triduo sciturus sis? Nihil equidẽ: sed, ut suprà dixi, tecum perlibenter loquor, et simul scito labare meum consilium illud, quod satis iam fixum uidebatur. non mihi satis idonei sunt autores ij, qui à te probantur. quod enim unquam eorum in Reip. forte factum extitit? aut quis ab ijs ullam rem laude dignam desiderat? nec mehercule laudandos existimo, qui trans mare belli parandi

causa

causa profecti sunt (quanquam hæc ferēda non erant) uideo enim, quantum id bellum, & quàm pestiferum futurum sit. sed me mouet unus uir, cuius fugientis comes: Rempub. recuperantis socius uideor esse debere. Toties'ne igitur sententiam mutas? Ego tecum, tanquam mecum, loquor. quis autem est, tanta quidem de re, quin uariè secum ipse disputet? simul et elicere cupio sententiam tuam: si manet, ut firmior sim: si mutata est, ut tibi assentiar. Omnino ad id, de quo dubito, pertinet me scire quid Domitius acturus sit, quid noster Lētulus. De Domitio uaria audimus, modò esse in Tiburti, aut Lepidi, quo cum Lepidus accessisset ad Vrbem, quod item falsum uideo esse. ait enim Lepidus, eum nescio quò penetrasse itineribus: occultandi sui causa, an maris apiscendi, ne id quidem scit: ignorat enim de filio. addit illud sanè molestum, pecuniam Domitio satis grandem, quam is Corenī habuerit, non esse redditam. De Lentulo autem nihil audimus. hæc uelim exquiras, ad meq; perscribas. Vale.

CICERO ATTICO S.

AD V. Non. Mart. epistolas mihi tuas Aegypta reddidit, unam ueterem IIII. Calend. quam te scribis dedisse Pinario, quem non uidimus, in qua expectas quidnam præmissus agat Vibullius, qui omnino nō est uisus à Cæsare. in altera epistola uideo te scire ita esse,

& quemadmodum redeuntem excipiam Cæsarem, quem omnino uitare cogito, & aut Hemonis fugam tendis, commutationemq; uitæ tuæ: quod tibi puto esse faciendum: & ignoras, Domitius cum facibus'ne sit. quod cùm scies, facies ut sciamus. Habes ad primam epistolam. Secutæ sunt duæ, prid. Cal. ambæ datæ, quæ me conuellerunt de pristino statu: iam tamen, ut antè ad te scripsi, labãtem. Nec me mouet, quod scribis Ioui ipsi iniquum: nam periculum in utriusq; iracundia positum est: uictoria autem ita incerta, ut deterior causa paratior mihi esse uideatur. Nec me Consules mouent, qui ipsi pluma, aut folio facilius mouentur. officij me deliberatio cruciat, cruciauitq; adhuc, cautior certè est mansio: honestior existimatur traiectio. malo interdum, multi me non cautè, quàm pauci non honestè fecisse existiment. De Lepido, & Tullo quòd quæris: illi uerò non dubitant quin Cæsari præsto futuri, in senatumq; uenturi sint. Recentissima tua est epistola Cal. data, in qua optas congressum, pacem non desperas. sed ego, cùm hæc scribebam, nec illos congressuros: nec si congreßi essent, Pompeium ad ullam conditionem accessurum putabam. Quòd uideris non dubitare, si Consules transeant, quid nos facere oporteat: certè transeunt, uel, quomodo nunc est, transierunt. sed memento, præter Appium, neminem esse ferè, qui non ius habeat

transeu

transeundi: nam aut cum imperio sunt, ut Pompeius, ut Scipio, Setenas, Fannius, Voconius, Sestius, ipsi Consules, quibus more maiorum concessum est uel omnes adire prouincias, aut legati sunt eorum. sed nihil desero. quid placeat tibi, & quid propemodum rectum sit, intelligo. plura scriberem, si ipse possem: sed, ut mihi uideor, potero biduo. Balbi Cornelij literarum exemplum, quas eodem die accepi, quo tuas misi ad te, ut meam uicem doleres, cùm me derideri uideres. Vale.

Balbus Ciceroni Imp. S.

OBsecro te Cicero, suscipe curam, & cogitationem dignissimam tuæ uirtutis, ut Cæsarem, et Pompeium perfidia hominum distractos, rursus in pristinam concordiam reducas. crede mihi, Cæsarem non solùm in tua fore potestate, sed etiam maximum beneficium te sibi dedisse iudicaturū, si huc te reijcis. uelim, idem Pompeius faciat: qui ut adduci tali tempore ad ullam conditionem posit, magis opto, quàm spero. sed cùm constiterit, et timere desierit, tum incipiam non desperare, & tuam autoritatem plurimum ualituram. Quòd Lentulum COS. *meum uoluisti hic remanere, Cæsari gratum, mihi uerò gratissimum mediusfidius fecisti. nam illum tanti facio, qui non Cæsarem magis diligam, qui si passus esset, nos secum, ut consueueramus, loqui, & non se totum etiam,*

&

& etiam ab sermone nostro auertisset: minus miser, quàm sum, essem. nam caue putes, hoc tempore plus me quęquam cruciari, quòd eum, quem ante me diligo, uideo in Consulatu quiduis potius esse, quàm Consulem. quòd si uoluerit tibi obtemperare, & nobis de Cæsare credere, & Consulatum reliquum Romæ peragere: incipiam sperare, etiam consilio Senatus, autore te, illo relatore, Pompeium, & Cæsarem coniungi posse. quod si factum erit, me satis uixisse putabo. Factum Cæsaris de Corfinio totum me probaturũ scito: & quomodo in huiusmodi re commodius cadere nõ potuit, quàm ut res sine sanguine conficeret. Balbi mei, tuiq; aduentu delectatum te, ualde gaudeo. is quæcunq; tibi de Cæsare dixit, quæq; Cæsar scripsit, scio tibi probabit: quæcunq; fortuna eius fuerit, bellißimè scripsisse. Vale.

CICERO ATTICO S.

O*Mnia mihi prouisa sunt præter occultũ, & tum iter ad mare superum. hoc enim mari uti non possumus hoc tempore anni: illuc autem, quò spectat animus, & quò res uocat, quà ueniam? cedendum enim est celeriter, ne fortè qua re impediar, atque alliger. nec uerò ille me ducit, qui uidetur, quem ego hominem* ἀπολιτικώτατον *omnium iam antè cognoram, nunc uerò etiam* ἀστρατηγικώτατον. *Non me igitur is ducit, sed sermo hominum, qui ad me à*

Philo-

Philotimo ſcribitur: is enim me ab optimatibus ait conſcindi. quibus optimatibus Dij boni? qui nunc quomodo occurrunt? quomodo autem ſe uenditant Cæſari? municipia uerò Deum: nec ſimulant, ut cùm de illo ægroto uota faciebant. Sed planè, quicquid mali hic Piſiſtratus non fecerit, tam gratum eſt, quàm ſi alium facere prohibuerit. hunc propitium ſperant: illum iratum putant. quas fieri cenſes ἀπαντήσεις ex oppidis? quos honores? Metuunt, inquies. credo, ſed mehercule illum magis. huius inſidioſa clementia delectantur: illius iracundiam formidant. Iudices D C C C L. qui præcipuè Cneo noſtro delectabantur, ex quibus quotidie aliquem uideo, neſcio quas eius Lucerias horrent. itaq; quæro qui ſint iſti optimates qui me exturbent, cùm ipſi domi maneant. ſed tamen quicunq; ſunt, αἰδέομαι Τρῶας. etſi, qua ſpe proficiſcar, uideo: coniungoq; me cum homine magis ad uaſtandum Italiam, quàm ad uincendum parato. domum quem expecto? & quidem, cùm hæc ſcribebam I I I I. Non. iam expectabam aliquid à Brunduſio. Quid autem aliquid? quàm inde turpiter fugiſſet, & uictor hic quà ſe referret, & quò quod ubi audiſſem, ſi ille Appia ueniret, ego Arpinum cogitabam. Vale.

M. T.

M. T. CICERONIS EPIST. AD T. POMPONIUM ATTICUM LIB. IX.

CICERO ATTICO. S.

Etsi, cùm tu has literas legeres, putabam fore ut scirem iam quid Brundusii actum esset (nam Canusio VIII. Calend. profectus erat Cneus, hæc autẽ scribebam prid. Non. XIIII. die postquam ille Canusio mouerat) tamen angebar singularum horarum expectatione, mirabarq; nihil allatum esse, ne rumoris quidem. nam erat mirum silentium. sed hæc fortasse κενόσπουδα sunt: quæ tamen iam sciantur, necesse est. Illud molestum, me adhuc inuestigare non posse, ubi Lentulus noster sit, ubi Domitius. Quæro autem, quò facilius scire possim, quid acturi sint, ituri'ne ad Pompeium: &, si sint, quà, quando'ue ituri sint. Vrbem quidem iam refertam esse optimatium audio. Sosium, & Lupum, quos Cneus noster antè putabat Brundusium uenturos esse, quàm se, ius dicere. hinc uerò uulgo uadunt. Etiam M. Lepidus, quocum diem cõtercre solebam, cras cogitabat. Nos autem in Formiano morabamur, quò citius audiremus: deinde Arpinum uolebamus: inde, iter quà maximè ἀναπάντητον esset, ad mare

mare superum, remotis, siue omnino mißis lictoribus. audio enim bonis uiris, qui & nunc, & sæpe ante a magno præsidio Reipub. fuerunt, hanc cunctationem nostram non probari: multaq; in me, & seuerè in conuiuijs tempestiuis quidem disputari. Cedamus igitur: &, ut boni ciues simus, bellum Italiæ terra, mariq; inferamus: & odia improborũ rursus in nos, quæ iam extincta erant, incendamus, & Lucceij consilia, ac Theophani persequamur. Nam Scipio uel in Syriam proficiscitur sorte, uel cum genero honestè, uel Cæsarem fugit iratum. Marcelli quidem, nisi gladium Cæsaris timuissent, manerent. Appius & eodem timore, & inimicitiarum recentium. Et tamen præter hunc, & C. Caßiũ, reliqui Legati: Faustus Proquas. Ego unus, cui utrunuis liceret. Frater accesserit, quem socium huius fortunæ esse non erat æquum: cui magis etiam Cæsar irascetur: sed impetrare nõ possum ut maneat. Dabimus hoc Pompeio, quod debemus: nam me quidẽ alius nemo mouet: non sermo bonorum, qui nulli sunt: non causa, quæ acta timidè est, agetur improbè. Vni hoc damus, ne id quidẽ roganti, nec suam causam, ut ait, agenti, sed publicam. Tu quid cogites de transeunda in Epeirum, scire sanè uelim. Vale.

CICERO ATTICO S.

ETsi Non. Martijs, die tuo (ut opinor) expectabam à te epistolam longiorem: tamen

men ad eam ipsam breuem, quàm III. Non. Martij ὑπὸ τὴν διάληψιν dedisti, rescribendum putaui. Gaudere ais te mansisse me: et scribis, in sententia te manere. Mihi autem superioribus literis uidebare non dubitare quin cederem, ita si & Cneus bene comitatus conscendisset, & Consules transissent. Vtrum, hoc tu parum meministi, an ego non satis intellexi? an mutasti sententiam? sed aut ex epistola, quam expecto, perspiciam quid sentias: aut alias abs te literas eliciam. Brūdusio nihil dum erat allatum. O rem difficilē, planeq; perditam. Quàm nihil praetermittis in consilio dādo, quàm nihil tamen, quod tibi ipsi placeat, explicas. non esse me unà cum Pōpeio, gaudes: ac proponis, quàm sit turpe me adesse, cùm quid de illo detrahatur: nefas esse approbare. Certé. contrà igitur? Dij, inquis, auerruncent. Quid ergo fiet, si in altero scelus est, in altero supplicium? Impetrabis, inquis, à Caesare, ut tibi abesse liceat, & esse otioso. Supplicandum igitur? miserum. Quid, si non impetraro? Et de triumpho erit, inquis, integrum. Quid, si hoc ipso premar? accipiam? quid foedius? negem? repudiari se totū, magis etiam, quàm olim in XX. uiratu putabit. Ac solet, cùm se purgat, in me conferre omnem illorum temporum culpam: ita me sibi fuisse inimicum, ut ne honorem quidem à se accipere uellem. Quantò nunc hoc idem accipiet asperius? tantò

scilic

scilicet, quanto & honor hic illo est amplior, & ipse robustior. Nam quòd negas te dubitare, quin magna in offensa sim apud Pompeiũ hoc tempore: non uideo causam, cur ita sit, hoc quidem tempore, qui enim amisso Corfinio deniq; certiorem me sui consilij fecit, is queretur Brundusium me nõ uenisse, cùm inter me, & Brundusium Cæsar esset? deinde etiam scit, ἀπαῤῥησίαστον esse in ea causa querelã suam. Me putat de municipiorũ ĩbecillitate, de delectibus, de pace, de Vrbe, de pecunia, de Piceno occupando plus uidisse, quàm se. Sin, cùm potuero, non uenero: tum erit inimicus: quod ego non eo uereor, ne mihi noceat (qd enim faciet? τίς δ᾽ ἐστι δοῦλος τοῦ θανεῖν ἄφροντις ὤν;) sed quia ingrati animi crimen horreo. Confido igitur aduentũ nostrum illi quoquo tẽpore fuerit, ut scribis, ἀσμένιστον fore. Nã quòd ais, si hic temperãtius egerit, consideratius cõsilium te daturum: quî hic potest se gerere non perditè? uita, mores, antè facta, ratio suscepti negotij, socij, uires bonorum, aut etiam cõstantia? Vixdum epistolam tuam legeram, cùm ad me, currens ad illum, Posthumius Curtius uenit, nihil nisi classeis loquens & exercitus. eripiebat Hispanias: tenebat Asiam, Siciliam, Africam, Sardiniam: confestim in Græciam persequebatur. eundum igitur est: nec tam ut belli, quàm ut fugæ socij simus. nec

enim ferre potero sermones istorum, quicunq; sunt: non sunt enim certè, ut appellantur, boni. sed tamen id ipsum scire cupio quid loquantur: idq; ut exquiras, meq; certiorem facias, te uehementer rogo. Nos adhuc, quid Brundusij actum esset, planè nesciebamus: cùm sciemus, tum ex re, & ex tempore consilium capiemus, sed utemur tuo. Vale.

CICERO ATTICO S.

Domitij filius transijt Formias VIII. Id. currens ad matrem Neapolim, mihiq; nuntiari iussit, patrem ad Vrbem esse, cùm de eo curiosè quæsisset seruus noster Dionysi⁹. nos autẽ audieramus eum profectum siue ad Põpeium, siue in Hispaniã. id cuiusmodi sit, scire sanè uelim: nam ad id, quod delibero, pertinet, si ille certè nusquã discessit, intelligere Cneũ, non esse faciles nobis ex Italia exitus, cùm ea tota armis, præsidijsq; teneatur, hieme præsertim. nam si cõmodius anni tempus esset, uel infero mari liceret uti: nunc nihil potest, nisi supero, transmitti, quò iter interclusum est. Quæres igitur & de Domitio, & de Lentulo. A Brundusio nulla adhuc fama uenerat: & erat hic dies VII. Id. quo die suspicabamur, aut pridie Brundusium uenisse Cæsarem: nam Calendis Arpis manserat. Sed si Posthumum audire uelles: persecuturus erat Cneum: transijsse enim iam putabat coniectura tempestatum.

ac dierū. Ego nautas cū nō putabā habiturū: ille cōfidebat, & eò magis, quòd audita nauicularijs hominis liberalitas esset. Sed tota res Brūdusina iā quomodo habeat se, diutius nescire non possum. Ego etsi tādiu requiesco, quàm diu aut ad te scribo, aut tuas literas lego: tamē & ipse egeo argumēto epistolarū, & tibi idē accidere certò scio. quæ enim soluta animo familiariter scribi solēt, tēporibus his excluduntur: quæ autē sunt horū tēporū, ea iā cōtriuim⁹. Sed tamē ne me totū ægritudini dedā, sumpsi mihi quasdā tanquam θέσεις, *quæ & politicæ sunt, & temporum horum: ut & abducam animum ab querelis: in eo ipso de quo agitur, exerceat. Eæ sunt huiusmodi.*

Εἰ μενετέον ἐν τῇ πατρίδι τυραννουμένης, τυραννουμένης δὲ αὐτῆς, εἰ παντὶ τρόπῳ τυραννίδος κατάλυσιν πραγματευτέον, κἂν μέλλῃ διὰ τοῦτο περὶ τῶν ὅλων ἡ πόλις κινδυνεύσειν. εἰ εὐλαβητέον τὸν καταλύοντα μὴ αὐτὸς αἴρηται, εἰ πειρατέον ἀρήγειν τῇ πατρίδι εἰρήνῃ μᾶλλον ἢ πολέμῳ. εἰ πολιτικὸν τὸ ἡσυχάζειν ἀναχωρήσαντά ποι, τῆς πατρίδος τυραννουμένης, ἢ διὰ παντὸς ἰτέον κινδύνου τῆς ἐλευθερίας πέρι. εἰ πόλεμον ἐπακτέον τῇ χώρᾳ, καὶ πολιορκητέον αὐτὴν τυραννουμένην. εἰ καὶ μὴ δοκιμάζοντα τὴν διὰ πολέμου κατάλυσιν τῆς τυραννίδος συναπογραπτέον ὅμως τοῖς ἀρίστοις. εἰ τοῖς εὐεργέταις, καὶ φίλοις συγκινδυν-

νευτέων ἐν τοῖς πολιτικοῖς, κἂν μὴ δοκῶσιν εὖ βεβουλεῦσθαι περὶ τῶν ὅλων. εἰ ὁ μεγάλα τὴν πατρίδα εὐεργετήσας, δι' αὐτὸ δὲ τοῦτο ἀνήκεστα παθὼν, καὶ φθονηθεὶς, κινδυνεύσειεν ἂν ἐθελοντὴς ὑπὲρ τῆς πατρίδος. εἰ ἀφετέον αὐτῷ ἑαυτοῦ ποτὲ, καὶ τῶν οἰκειοτάτων ποιεῖσθαι πρόνοιαν ἀφεμένῳ τὰς πρὸς τοὺς ἰσχύοντας διαπολιτείας. *in his ego me consultationibus exercens, & disserens in utranq; partẽ tum Græcè, tum Latinè, & abduco parumper animum à molestijs, &* τῶν προὔργου τι *delibero. Sed uereor ne tibi* ἄκαιρος *sim: si enim rectè ambulauit is, qui hanc epistolam tulit, in ipsum tuum diem incidit. Vale.*

CICERO ATTICO S.

NAtali die tuo scripsisti epistolam ad me plenam consilij, summæq; tum beneuolentiæ, tum etiam prudentiæ. Eam mihi Philotimus postridie, quàm à te acceperat, reddidit. Sunt ista quidem, quæ disputas, difficillima: iter ad superum, nauigatio infero, discessus Arpinũ, ne hunc fugisse: mansio Formijs, ne obtulisse nos gratulationi uideamur: sed miserius nihil, quàm ea uidere, quæ tamen iam, iã inquã uidẽda erũt. Fuit apud me Posthumus: scripsi ad te, quàm grauis. Venit ad me etiã Q. Fusius, quo uultu, quo spiritu? properans Brundusium, scelus accusans Pompeij, leuitatem, & stultitiam senatus. Hæc qui in

mea uilla non feram, cur tum in curia potero ferre? Age finge me quãuis εὐστομάχως hæc ferentem. Quid illa, dic M. Tulli, quem habebunt exitũ? & omitto causam Reip. quã ego amissam puto cùm uulneribus suis, tum medicamentis his, quæ parãtur. De Pompeio quid agam? cui planè (quid enim negẽ?) succensui: semp enim causæ euẽtorũ magis mouẽt, q̃ ipsa euenta. Hæc igitur mala, quibus maiora esse quæ possunt? considerans, uel potius iudicans eius opera accidisse, & culpa, inimicior eram huic, quàm ipsi Cæsari. Vt maiores nostri funestiorẽ diem esse uoluerunt Alliensis pugnæ, quàm Vrbis captæ, quod hoc malum ex illo: itaq; alter religiosus etiam nunc dies, alter in uulgus ignotus: sic ego decem annorum peccata recordans, in quibus inerat ille etiã annus, qui nos, hoc defendente, ne dicam grauius, afflixerat, præsentisq; temporis cognoscẽs temeritatem, ignauiam, negligentiam, succensebã. sed ea iam mihi exciderunt. beneficia eiusdem cogito. cogito etiam dignitatẽ. intelligo serius equidem, quàm uellem, propter epistolas, sermonesq; Balbi: sed uideo planè nihil aliud agi, nihil actum ab initio, quàm ut hunc occideret. Ego igitur, siquis apud Homerum, cùm ei & mater, & Dea dixisset, αὐτίκα γάρ τοι ἔπειτα μεθ' Ἕκτορα πότμος ἑτοῖμος; matri ipse respondit, αὐτίκα τεθναίην, ἐπεὶ οὐκ ἄρα

ἤμελλον ἑταίρῳ κτεινομένῳ ἐπαμῦναι. quid si non ἑταίρῳ solùm, sed etiam εὐεργέτῃ? adde tali uiro talem causam agẽti. Et ego uerò hæc officia mercãda uita puto. Optimatibus uerò tuis nihil cõfido, nihil iam ne inseruio quidem. Video ut se huic dent, ut daturi sint. quicquam tu illa putas fuisse de ualetudine decreta municipiorũ præ his de uictoria gratulationibus? Timent, inquies. At ipsi tũ se timuisse dicũt. Sed uideamus quid actũ sit Brundusij. ex eo fortasse mea consilia nascentur, aliæq; literæ. Nos adhuc Brundusio nihil. Roma scripsit Balbus, putare iam Lentulũ COS. transmisisse, nec cum à minore Balbo conuentum, quòd is hoc iam Canusij audisset: inde ad se eum scripsisse, cohorteisq; sex, quæ Albæ fuissent, ad Curtiũ Minutia transijsse: id Cæsarẽ ad se scripsisse, & breui tempore eum ad Vrbem futurum. Ergo utar tuo consilio, neq; me in Arpinum hoc tempore abdam. etsi, Ciceroni meo togam puram cùm dare Arpini uellem, hãc eram ipsam excusationẽ relicturus ad Cæsarẽ. sed fortasse in eo ipso offendetur, cur nõ Romæ potius. sed tamẽ, si est cõueniendus, hic potißimum. tũ reliqua uidebimus, id est & quò, & quà, & quando. Domitius, ut audio, in Cosano, et quidẽ, ut aiũt, paratus ad nauigandũ: si in Hispaniã, nõ probo: si ad Cneũ, laudo: quouis potius certè, quàm ut Curtiũ uideat, quem

ego patronus aspicere non possum. Quid alios? sed opinor quiescamus, ne nostrã culpam coarguamus: qui dum Vrbẽ, id est patriã, amam⁹, dumq; rem conuenturã putamus, ita nos gessimus, ut planè interclusi, captiq; sim⁹. Scripta iam epistola, Capua literæ sunt allatæ hoc exemplo, Pompeius mare transijt cum omnibus militibus, quos secum habuit. hic numerus est hominum millia XXX, *& Consules duo, & Tribuni pl. & senatores, qui fuerat cum eo: omnes cum uxoribus, & liberis. conscendisse dicitur ad* IIII. *Non. Mart. ex ea die fuere Septentriones uenti. naues, quibus usus non est, omnes aut præcidisse, aut incẽdisse dicũt. De hac re literæ L. Metello Trib. pl. Capuam allatæ sunt ab Clodia socru, quæ ipsa transijt. Antè solicitus erã, & angebar, sicut res scilicet ipsa cogebat, cùm consilio explicare nihil possem: nunc autem postquam Pompeius, & Consules ex Italia exierunt, nõ angor, sed ardeo dolore.* οὐδέ μοι ἦτορ ἔμπεδον. ἀλλ' ἀλαλύκτημαι. *nõ sum inquã (mihi crede) mẽtis cõpos: tantũ mihi dedecoris admisisse uideor. me nõ primũ cum Põpeio qualicunq; cõsilio uso, deinde cum bonis esse, quãuis causa temere instituta? præsertim cùm ij ipsi, quorũ ego causa timidi⁹ me fortunæ committebam, uxor, filia, Cicerones pueri me illuc sequi mallent, hoc turpe, & me indignum putarent. nam Quintus qui-*

dem frater, quicquid mihi placeret, id rectum se putare aiebat, id animo æquißimo sequebatur. Tuas nunc epistolas à primo lego. hæ me paulum recreant. primæ monent, & rogant, ne me proijciam. proximæ gaudere te ostendunt, me remansisse. eas cùm lego minus mihi turpis uideor, sed tandiu dum lego. Deinde emergit rursum dolor, et αἰσχροῦ φαντασία. Quã ob rem obsecro te mi Tite, eripe mihi hunc dolorem, aut minue saltem aut consolatione, aut consilio, aut quacunq; re potes. quid tu autem poßis? aut quid homo quisquam? uix iã Deus. Æquidẽ illud mollior, quod tu mones, sperasq; fieri posse, ut mihi Cæsar concedat ut absim, cùm aliquid in Senatu contra Cneum agatur: sed timeo ne non impetrẽ. Venit ab eo Furnius, ut quidem scias quos sequamur: Q. Titinij filium cum Cæsare esse nuntiat: sed illum maiores mihi gratias agere, quàm uellem. Quid autem me roget (paucis ille quidem uerbis, sed ἐν δυνάμει) cognosce ex ipsius epistola. Me miserum, quòd tu nõ ualuisti: unà fuissemus: consilium certè non defuisset σύν τε δύ' ἐρχομένω. Sed acta ne agamus: reliqua paremus. Me adhuc hæc duo fefellerunt: initio spes compositionis, qua facta uolebã, ut populari, ut ea solicitudine senectutẽ nostrã liberari: deinde bellũ crudele, & exitiosum suscipi à Pompeio intelligebã, Melioris mediusfidius

ciuis,

ciuis, & uiri putabã, quouis supplicio affici, quàm illi crudelitati non solùm præesse, uerùm etiam interesse. uidetur uel mori satius fuisse, quàm esse cum ijs. Ad hæc igitur cogita mi Attice, uel potius excogita: quemuis euẽtum fortius feram, quàm hunc dolorem. Vale.

Cæsar Imp. S.D. Ciceroni Imp.

CVm Furnium nostrum tantùm uidissem, neq; loqui, neq; audire me commodè potuisset properantem, atq; essem in itinere præmißis iam legionibus: præterire tamen non potui quin & scriberem ad te, & illum mitterẽ, gratiasq; agerem, & si hoc officium & feci sæpe, & sæpius mihi facturus uideor: ita de me mereris. In primis à te peto, quoniam confido me celeriter ad Vrbem uenturum, ut te ibi uideam: ut tuo consilio, gratia, dignitate, ope omnium rerum: uti poßim. Ad propositum reuertar: festinationi meæ, breuitatiq; literarum ignosces: reliqua ex Furnio cognosces. Vale.

CICERO ATTICO S.

SCripseram ad te epistolam quam darem IIII. *Id. sed eo die is, cui dare uolueram, non est profectus. uenit autẽ eo ipso die ille Celeripes, quem Saluius dixerat: attulit uberrimas tuas literas, quæ mihi quiddam quo starem, instillarũt. recreatũ enim me nõ queo dicere: sed planè τὸ συνέχον effecisti: ego enim*

ſtates tot egentiſsimorum hominum nec priuatas poſſe res, nec Remp. ſuſtinere? Abeamus igitur inde qualibet nauigatione: etſi id quidẽ, ut tibi uidebitur: ſed certè abeamus. ſciemus enim id, quod expectas, quid Brunduſij actũ ſit. Bonis uiris quid ais probari, quæ adhuc fecerimus, ſcirię; ab ijs non profectis, ualde gaudeo: ſi eſt nunc ullus gaudendi locus. De Lentulo inueſtigabo diligentius: id mandaui Philotimo, homini forti, ac nimium optimati. Extremum eſt, ut tibi argumentum ad ſcribendũ fortaſſe iam deſit: nec enim alia de re nũc ulla ſcribi poteſt: & de hac quid iam amplius inueniri poteſt? Sed quoniã & ingenium ſuppeditat (dico mehercule ut ſentio) & amor, quo & meum ingeniũ incitatur: perge ut facis, & ſcribe quãtum potes. In Epeirum quòd me nõ inuitas, comitem non moleſtum, ſubiraſcor: ſed uale. nam, ut tibi ambulandum, unguendum, ſic mihi dormiendum. etenim literæ tuæ mihi ſomnum attulerunt.

CICERO ATTICO S.

Coenantibus prid. Id. nobis ac noctu quidem, Statius à te epiſtolam breuẽ attulit. De L. Torquato quid modò quæris? nõ modò Lucius, ſed etiam Aulus profectus eſt, alij multi. De Reatinorum corona quòd ſcribis, moleſtè fero in agro Sabino ſementem fieri proſcriptionis. Senatores multos eſſe Romæ,

nos

nos quoq; audieramus. ecquid potes dicere cur exierint? In his locis opinio est coniectura magis, quàm nuntio, aut literis, Cæsarem Formijs ad XI. Calend. April. fore. hic ego uellem habere Homeri illam Mineruam simulatam Mentori, cui dicerem, Μέντορ πῶς τ' ἄρ ἴω, πῶς τ' ἄρ προσπτύξομαι αὐτόν; *nullam rem unquam difficiliorem cogitaui, sed cogito tamen: nec ero, ut in malis, imparatus. Sed cura ut ualeas. puto enim diem tuum heri fuisse.*

Cæsar Oppio Cornelio S.

Gaudeo mehercule uos significare literis, quàm ualde probetis ea quæ apud Corfinium sunt gesta. consilio uestro utar libenter, & hoc libentius, quòd mea sponte facere constitueram ut quamplenißimum me præberem, & Pompeium darem operam ut reconciliarem. tentemus, hoc modo si possumus omnium uoluntates recuperare, et diuturna uictoria uti: quoniam reliqui crudelitate odium effugere non potuerunt: neq; uictoriam diutius tenere, præter unum L. Sullam, quem imitaturus nõ sum. hæc noua sit ratio uincendi, ut misericordia, & liberalitate nos muniamus. id quemadmodum fieri poßit, nonnulla mihi in mentem ueniunt, & multa reperiri possunt. de his rebus, rogo uos, ut cogitationem suscipiatis. Cn. Magium Pompeij præfectum deprehendi: scilicet meo instituto usus sum, & eum statim missum feci.

M. T. CICERONIS EPIST. AD T. POMPONIVM ATTICVM LIB. IX.

CICERO ATTICO. S.

ETSI, cùm tu has literas legeres, putabam fore ut scirem iam quid Brundusij actum esset (nam Canusio VIII. Calend. profectus erat Cneus, hæc autẽ scribebam prid. Non. XIIII. die postquam ille Canusio mouerat) tamen angebar singularum horarum expectatione, mirabarq; nihil allatum esse, ne rumoris quidem. nam erat mirum silentium. sed hæc fortasse κενόσπουδα sunt: quæ tamen iam sciantur, necesse est. Illud molestum, me adhuc inuestigare non posse, ubi Lentulus noster sit, ubi Domitius. Quæro autem, quò facilius scire posim, quid acturi sint, ituri'ne ad Pompeium: &, si sint, quà, quando'ue ituri sint. Vrbem quidem iam refertam esse optimatium audio. Sosium, & Lupum, quos Cneus noster antè putabat Brundusium uenturos esse, quàm se, ius dicere. hinc uerò uulgo uadunt. Etiam M. Lepidus, quocum diem cõterere solebam, cras cogitabat. Nos autem in Formiano morabamur, quò citius audiremus: deinde Arpinum uolebamus: inde, iter quà maximè ἀναπάντητον esset, ad mare

mare superum, remotis, siue omnino missis lictoribus. audio enim bonis uiris, qui & nunc, & sæpe antea magno præsidio Reipub. fuerunt, hanc cunctationem nostram non probari: multaq; in me, & seuerè in conuiuijs tempestiuis quidem disputari. Cedamus igitur: &, ut boni ciues simus, bellum Italiæ terra, mariq; inferamus: & odia improborũ rursus in nos, quæ iam extincta erant, incendamus, & Lucceij consilia, ac Theophani persequamur. Nam Scipio uel in Syriam proficiscitur sorte, uel cum genero honestè, uel Cæsarem fugit iratum. Marcelli quidem, nisi gladium Cæsaris timuissent, manerent. Appius & eodem timore, & inimicitiarum recentium. Et tamen præter hunc, & C. Cassiũ, reliqui Legati: Faustus Proquas. Ego unus, cui utrunuis liceret. Frater accesserit, quem socium huius fortunæ esse non erat æquum: cui magis etiam Cæsar irasceetur: sed impetrare nõ possum ut maneat. Dabimus hoc Pompeio, quod debemus: nam me quidẽ alius nemo mouet: non sermo bonorum, qui nulli sunt: non causa, quæ acta timidè est, agetur improbé. Vni hoc damus, ne id quidẽ roganti, nec suam causam, ut ait, agenti, sed publicam. Tu quid cogites de transeunda in Epeirum, scire sanè uelim. Vale.

CICERO ATTICO S.

Etsi Non. Martijs, die tuo (ut opinor) expectabam à te epistolam longiorem: tamen

men ad eam ipsam breuem, quàm III. Non. Martij ὑπὸ τὴν διάληψιν dedisti, rescribendum putaui. Gaudere ais te mansisse me: et scribis, in sententia te manere. Mihi autem superioribus literis uidebare non dubitare quin cederem, ita si & Cneus bene comitatus conscendisset, & Consules transissent. Vtrum, hoc tu parum meministi, an ego non satis intellexi? an mutasti sententiam? sed aut ex epistola, quam expecto, perspiciam quid sentias: aut alias abs te literas eliciam. Brūdusio nihil dum erat allatum. Ô rem difficilē, planeq; perditam. Quàm nihil praetermittis in consilio dādo, quàm nihil tamen, quod tibi ipsi placeat, explicas. non esse me unà cum Pōpeio, gaudes: ac proponis, quàm sit turpe me adesse, cùm quid de illo detrahatur: nefas esse approbare. Certé. contrà igitur? Dij, inquis, auerruncent. Quid ergo fiet, si in altero scelus est, in altero supplicium? Impetrabis, inquis, à Caesare, ut tibi abesse liceat, & esse otioso. Supplicandum igitur? miserum. Quid, si non impetraro? Et de triumpho erit, inquis, integrum. Quid, si hoc ipso premar? accipiam? quid foedius? negem? repudiari se totū, magis etiam, quàm olim in XX. uiratu putabit. Ac solet, cùm se purgat, in me conferre omnem illorum temporum culpam: ita me sibi fuisse inimicum, ut ne honorem quidem à se accipere uellem. Quantò nunc hoc idem accipiet asperius? tantò

scilic

ſcilicet, quantò & honor hic illo eſt amplior, & ipſe robuſtior. Nam quòd negas te dubitare, quin magna in offenſa ſim apud Pompeiũ hoc tempore: non uideo cauſam, cur ita ſit, hoc quidem tempore, qui enim amiſſo Corfinio deniq; certiorem me ſui conſilij fecit, is queretur Brunduſium me nõ ueniſſe, cùm inter me, & Brunduſium Cæſar eſſet? deinde etiam ſcit, ἀπαῤῥησίαστον eſſe in ea cauſa querelã ſuam. Me putat de municipiorũ ĩbecillitate, de delectibus, de pace, de Vrbe, de pecunia, de Piceno occupando plus uidiſſe, quàm ſe. Sin, cùm potuer o, non uenero: tum erit inimicus: quod ego non eo uereor, ne mihi noceat (qd enim faciet? τίς δ᾽ ἐστι δοῦλος τοῦ θανεῖν ἄφροντις ὤν;) ſed quia ingrati animi crimen horreo. Confido igitur aduentũ noſtrum illi quoquo tẽpore fuerit, ut ſcribis, ἀσμένιστον fore. Nã quòd ais, ſi hic temperãtius egerit, conſideratius cõſilium te daturum: quî hic poteſt ſe gerere non perditè? uita, mores, antè facta, ratio ſuſcepti negotij, ſocij, uires bonorum, aut etiam cõſtantia? Vixdum epiſtolam tuam legeram, cùm ad me, currens ad illum, Poſthumus Curtius uenit, nihil niſi claſſeis loquens & exercitus. eripiebat Hiſpanias: tenebat Aſiam, Siciliam, Africam, Sardiniam: confeſtim in Græciam perſequebatur. eundum igitur eſt: nec tam ut belli, quàm ut fugæ ſocij ſimus. nec

enim ferre potero sermones istorum, quicunq; sint: non sunt enim certè, ut appellantur, boni. sed tamen id ipsum scire cupio quid loquantur: idq; ut exquiras, meq; certiorem facias, te uehementer rogo. Nos adhuc, quid Brundusij actum esset, planè nesciebamus: cùm sciemus, tum ex re, & ex tempore consilium capiemus, sed utemur tuo. Vale.

CICERO ATTICO S.

Domitij filius transijt Formias VIII. Id. currens ad matrem Neapolim, mihiq; nuntiari iußit, patrem ad Vrbem esse, cùm de eo curiosè quæsisset seruus noster Dionysi⁹. nos autē audieramus eum profectum siue ad Pōpeium, siue in Hispaniā. id cuiusmodi sit, scire sanè uelim: nam ad id, quod delibero, pertinet, si ille certè nusquā discesßit, intelligere Cneū, non esse faciles nobis ex Italia exitus, cùm ea tota armis, præsidijsq; teneatur, hieme præsertim. nam si cōmodius anni tempus esset, uel infero mari liceret uti: nunc nihil potest, nisi supero, transmitti, quò iter interclusum est. Quæres igitur & de Domitio, & de Lentulo. A Brundusio nulla adhuc fama uenerat: & erat hic dies VII. Id. quo die suspicabamur, aut pridie Brundusium uenisse Cæsarem: nam Calendis Arpis manserat. Sed si Posthumum audire uelles: persecuturus erat Cneum: transijsse enim iam putabat coniectura tempestatum,

ac dierũ. Ego nautas cũ nõ putabã habiturũ: ille cõfidebat, & eò magis, quòd audita naui cularijs hominis liberalitas esset. Sed tota res Brũdusina iã quomodo habeat se, diutius nesci re non possum. Ego etsi tãdiu requiesco, quàm diu aut ad te scribo, aut tuas literas lego: tamẽ & ipse egeo argumẽto epistolarũ, & tibi idẽ accidere certò scio. quæ enim soluta animo familiariter scribi solẽt, tẽporibus his excluduntur: quæ autẽ sunt horũ tẽporũ, ea iã cõtriuimus. Sed tamẽ ne me totũ ægritudini dedã, sumpsi mihi quasdã tanquam θέσεις, quæ & politicæ sunt, & temporum horum: ut & abducam animum ab querelis: in eo ipso de quo agitur, exerceat. Eæ sunt huiusmodi. Ει μενετέον ἐν τῇ πατρίδι τυραννουμένῃ, τυραννουμένης δὲ αὐτῆς, εἰ παντὶ τρόπῳ τυραννίδος κατάλυσιν πραγματευτέον, κἂν μέλλῃ διὰ τοῦτο περὶ τῶν ὅλων ἡ πόλις κινδυνεύσειν. εἰ εὐλαβητέον τὸν καταλύοντα μὴ αὐτὸς ἄρθητι, εἰ πειρατέον ἀρήγειν τῇ πατρίδι εἰρήνῃ μᾶλλον ἢ πολέμῳ. εἰ πολιτικὸν τὸ ἡσυχάζειν ἀναχωρήσαντά ποι. τῆς πατρίδος τυραννουμένης, ἢ διὰ παντὸς ἰτέον κινδύνου τῆς ἐλευθερίας πέρι. εἰ πόλεμον ἐπακτέον τῇ χώρᾳ, καὶ πολιορκητέον αὐτὴν τυραννουμένην. εἰ καὶ μὴ δοκιμάζοντα τὴν διὰ πολέμου κατάλυσιν τῆς τυραννίδος συναπογραπτέον ὅμως τοῖς ἀρίστοις. εἰ τοῖς εὐεργέταις, καὶ φίλοις συγκινδυ

νευτέον ἐν τοῖς πολιτικοῖς, κἂν μὴ διοικῶσιν εὖ βεβουλεῦσθαι περὶ τῶν ὅλων. εἰ ὁ μεγάλα τὴν πατρίδα εὐεργετήσας, δι' αὐτὸ δὲ τοῦτο ἀνήκεστα παθὼν, καὶ φθονηθεὶς, κινδυνεύσειεν ἂν ἐθελοντὴς ὑπὲρ τῆς πατρίδος. εἰ ἀφετέον αὐτῷ ἑαυτοῦ ποτὲ, καὶ τῶν οἰκειοτάτων ποιεῖσθαι πρόνοιαν ἀφιεμένῳ τὰς πρὸς τοὺς ἰσχύοντας διαπολιτείας. *in his ego me consultationibus exercens, & disserens in utranq; partẽ tum Græcè, tum Latinè, & abduco parumper animum à molestijs, &* τῶν προὔργου τι *delibero. Sed uereor ne tibi* ἄκαιρος *sim: si enim rectè ambulauit is, qui hanc epistolam tulit, in ipsum tuum diem incidit. Vale.*

CICERO ATTICO S.

Natali die tuo scripsisti epistolam ad me plenam consilij, summæq; tum beneuolentiæ, tum etiam prudentiæ. Eam mihi Philotimus postridie, quàm à te acceperat, reddidit. Sunt ista quidem, quæ disputas, difficillima: iter ad superum, nauigatio infero, discessus Arpinũ, ne hunc fugisse: mansio Formijs, ne obtulisse nos gratulationi uideamur: sed miserius nihil, quàm ea uidere, quæ tamen am, iã inquã uidẽda erũt. Fuit apud me Posthumus: scripsi ad te, quàm grauis. Venit ad me etiã Q. Fusius, quo uultu, quo spiritu? properans Brundusium, scelus accusans Pompeij, leuitatem, & stultitiam senatus. Hæc qui in

mea uilla non feram, cur tum in curia potero ferre? Age finge me quãuis εὐστομάχως hæc ferentem. Quid illa, dic M. Tulli, quem habebunt exitũ? & omitto causam Reip. quã ego amissam puto cùm uulneribus suis, tum medicamentis his, quæ parãtur. De Pompeio quid agam? cui planè (quid enim negẽ?) succensui: semp̃ enim causæ euẽtorũ magis mouẽt, q̃ ipsa euenta. Hæc igitur mala, quibus maiora esse quæ possunt? considerans, uel potius iudicans eius opera accidisse, & culpa, inimicior eram huic, quàm ipsi Cæsari. Vt maiores nostri funestiorẽ diem esse uoluerunt Alliensis pugnæ, quàm Vrbis captæ, quod hoc malum ex illo: itaq; alter religiosus etiam nunc dies, alter in uulgus ignotus: sic ego decem annorum peccata recordans, in quibus inerat ille etiã annus, qui nos, hoc defendente, ne dicam grauius, afflixerat, præsentisq; temporis cognoscẽs temeritatem, ignauiam, negligentiam, succensebã. sed ea iam mihi exciderunt. beneficia eiusdem cogito. cogito etiam dignitatẽ. intelligo serius equidem, quàm uellem, propter epistolas, sermonesq; Balbi: sed uideo planè nihil aliud agi, nihil actum ab initio, quàm ut hunc occideret. Ego igitur, si quis apud Homerum, cùm ei & mater, & Dea dixisset, αὐτίκα γάρ τοι ἔπειτα μεθ' Ἕκτορα πότμος ἕτοιμος; matri ipse respondit, αὐτίκα τεθναίην, ἐπεὶ οὐκ ἄρα

ἤμελλον ἑταίρῳ κτεινομένῳ ἐπαμῦναι. quid si non ἑταίρῳ solùm, sed etiam εὐεργέτῃ? adde tali uiro talem causam agēti. Et ego uerò hæc officia mercāda uita puto. Optimatibus uerò tuis nihil cōfido, nihil iam ne inseruio quidem. Video ut se huic dent, ut daturi sint. quicquam tu illa putas fuisse de ualetudine decreta municipiorū præ his de uictoria gratulationibus? Timent, inquies. At ipsi tū se timuisse dicūt. Sed uideamus quid actū sit Brundusij. ex eo fortasse mea consilia nascentur, aliæq; literæ. Nos adhuc Brundusio nihil. Roma scripsit Balbus, putare iam Lentulū COS. transmisisse, nec cum à minore Balbo conuentum, quòd is hoc iam Canusij audisset: inde ad se eum scripsisse, cohorteisq; sex, quæ Albæ fuissent, ad Curtiū Minutia transisse: id Cæsarē ad se scripsisse, & breui tempore eum ad Vrbem futurum. Ergo utar tuo consilio, neq; me in Arpinum hoc tempore abdam. etsi, Ciceroni meo togam puram cùm dare Arpini uellem, hāc eram ipsam excusationē relicturus ad Cæsarē. sed fortasse in eo ipso offendetur, cur nō Romæ potius. sed tamē, si est cōueniendus, hic potissimum. tū reliqua uidebimus, id est & quò, & quà, & quando. Domitius, ut audio, in Cosano, et quidē, ut aiūt, paratus ad nauigandū: si in Hispaniā, nō probo: si ad Cneū, laudo: quouis potius certè, quàm ut Curtiū uideat, quem

ego patronus aspicere non possum. Quid alios? sed opinor quiescamus, ne nostrā culpam coarguamus: qui dum Vrbē, id est patriā, amam⁹, dumq; rem conuenturā putamus, ita nos gessimus, ut planè interclusi, captiq; sim⁹. Scripta iam epistola, Capua literæ sunt allatæ hoc exemplo, Pompeius mare transijt cum omnibus militibus, quos secum habuit. hic numerus est hominum millia XXX, & Consules duo, & Tribuni pl. & senatores, qui fuerat cum eo: omnes cum uxoribus, & liberis. conscendisse dicitur ad IIII. Non. Mart. ex ea die fuere Septentriones uenti. naues, quibus usus non est, omnes aut pracidisse, aut incēdisse dicūt. De hac re literæ L. Metello Trib. pl. Capuam allatæ sunt ab Clodia socru, quæ ipsa transijt. Antè solicitus erā, & angebar, sicut res scilicet ipsa cogebat, cùm consilio explicare nihil possem: nunc autem postquam Pompeius, & Consules ex Italia exierunt, nō angor, sed ardeo dolore. οὐδέ μοι ἦτορ ἔμπεδον. ἀλλ' ἀλαλύκτημαι. *nō sum inquā (mihi crede) mētis cōpos: tantū mihi dedecoris admisisse uideor. me nō primū cum Pōpeio qualicunq; cōsilio uso, deinde cum bonis esse, quāuis causa temere instituta? præsertim cùm ij ipsi, quorū ego causa timidi⁹ me fortunæ committebam, uxor, filia, Cicerones pueri me illuc sequi mallent, hoc turpe, & me indignum putarent. nam Quintus quidem*

dem frater, quicquid mihi placeret, id rectum se putare aiebat, id animo æquißimo sequebatur. Tuas nunc epistolas à primo lego. hæ me paulum recreant. primæ monent, & rogant, ne me proijciam. proximæ gaudere te ostendunt, me remansisse. eas cùm lego minus mihi turpis uideor, sed tandiu dum lego. Deinde emergit rursum dolor, et αἰσχροῦ φαντασία. Quã ob rem obsecro te mi Tite, eripe mihi hunc dolorem, aut minue saltem aut consolatione, aut consilio, aut quacunq; re potes. quid tu autem poßis? aut quid homo quisquam? uix iã Deus. Æquidẽ illud mollior, quod tu mones, sperasq; fieri posse, ut mihi Cæsar concedat ut absim, cùm aliquid in Senatu contra Cneum agatur: sed timeo ne non impetrẽ. Venit ab eo Furnius, ut quidem scias quos sequamur: Q. Titinij filium cum Cæsare esse nuntiat: sed illum maiores mihi gratias agere, quàm uellem. Quid autem me roget (paucis ille quidem uerbis, sed ἐν δυνάμει) cognosce ex ipsius epistola. Me miserum, quòd tu nõ ualuisti: unà fuissemus: consilium certè non defuisset σύντε δύ' ἐρχομένω. Sed acta ne agamus: reliqua paremus. Me adhuc hæc duo fefellerunt: initio spes compositionis, qua facta uolebã, ut populari, ut ea solicitudine senectutẽ nostrã liberari: deinde bellũ crudele, & exitiosum suscipi à Pompeio intelligebã, Melioris mediusfidius

ciuis, & uiri putabã, quouis supplicio affici, quàm illi crudelitati non solùm praeesse, uerùm etiam interesse. uidetur uel mori satius fuisse, quàm esse cum ijs. Ad hæc igitur cogita mi Attice, uel potius excogita: quemuis euẽtum fortius feram, quàm hunc dolorem. Vale.

Cæsar Imp. S.D. Ciceroni Imp.

CVm Furnium nostrum tantùm uidissem, neq; loqui, neq; audire me commodè potuisset properantem, atq; essem in itinere præmißis iam legionibus: præterire tamen non potui quin & scriberem ad te, & illum mitterẽ, gratiasq; agerem, & si hoc officium & feci sæpe, & sæpius mihi facturus uideor: ita de me mereris. In primis à te peto, quoniam confido me celeriter ad Vrbem uenturum, ut te ibi uideam: ut tuo consilio, gratia, dignitate, ope omnium rerum: uti poßim. Ad propositum reuertar: festinationi meæ, breuitatiq; literarum ignosces: reliqua ex Furnio cognosces. Vale.

CICERO ATTICO S.

SCripseram ad te epistolam quam darem IIII. Id. sed eo die is, cui dare uolueram, non est profectus. uenit autẽ eo ipso die ille Celeripes, quem Saluius dixerat: attulit uberrimas tuas literas, quæ mihi quiddam quo starem, instillarũt. recreatũ enim me nõ queo dicere: sed planè τὸ συνέχον effecisti: ego enim

non iam id ago(mihi crede)ut prosperos exitus consequar: sic enim uideo, nec duob⁹ his uiuis, nec hoc uno nos unquã Rẽp. habituros. Ita neq; de otio nostro spero iam, nec ullam acerbitatem recuso. unum illud extimescebã, ne quid turpiter facerẽ, uel, dicam, iam effecissem. Sic ergo habeto, salutareis te mihi literas misisse, neq; solũ has longiores, quibus nihil potest esse explicatius, nihil perfectius: sed etiã illas breuiores, in quibus hoc mihi iucundissimũ fuit, consiliũ, factumq; nostrum ab Sexto probari. Pergratumq; mihi tu fecisti, à quo diligi me, & quid rectum sit, intelligi scio. Longior uerò tua epistola nõ me solum, sed meos omneis ægritudine leuauit. itaq; utar tuo consilio, & ero in Formiano, ne aut ad Vrbẽ ἀπάντησις mea animaduertatur, aut, si nec hic, nec illic eum uidero, deuitatum se à me putet. Quòd autem suades, ut ab eo petam, ut mihi concedat, ut idem tribuã Pompeio, quod ipsi tribuerim: id me iampridem agere intelliges ex literis Balbi & Oppij, quarũ exẽpla tibi misi: misi etiã Cæsaris ad eos sana mẽte scriptas, quomodo in tãta insania? sin mihi Cæsar hoc nõ concedat, uideo tibi illud placere, me πολίτευμα de pace suscipere: in quo nõ extimesco periculũ: cùm enim tot impendeant, cur non honestissimo depacisci uelim? Sed uereor ne Põpeio qd oneris imponam, μή μοι γοργείην κεφαλὴν δεινοῖο

νιὸ πτλωρου intorqueat: mirandum enim in modum Cneus noster Sullani regni similitudinem concupiuit. εἰδὼς σοι λέγω. nihil inquam ille minus obscurè tulit. Cum hoc'ne igitur, inquies, esse uis? beneficium sequor (mihi crede) non causam, ut in Milone, ut in. sed hactenus. Causa igitur non bona est? immò optima: sed agetur (memento) fœdißimè. primum, consilium est, suffocare Vrbem, & Italiam fame: deinde, agros uastare, urere, pecunijs locupletũ non abstinere. Sed cùm eadem metuã ab hac parte: si illinc beneficium nõ sit, rectius putem quiduis domi perpeti. sed ita meruisse illum de me puto, ut ἀχαριστίας crimen subire non audeam. quanquam ad te eius quoq; rei iusta defensio est explicita. De triumpho tibi assentior: quem quidem totum facilè, & libenter abiecero. egregiè probo fore, ut, dũ agamus, ὁ πλοῦς ὡραῖος obrepat: si modò, inquis, satis ille erit firmus. Est firmior etiam, quàm putabamus. de isto licet bene speres: promitto tibi. si ualebit, tegulam illum in Italia nullam relicturum. Té'ne igitur socio? contra mehercule meum iudicium, & contra omnium antiquorum autoritatem: nec tam ut illa adiuuem, quàm ut hæc ne uideam, cupio discedere. noli enim putare tolerabiles horum insanias, nec uniusmodi fore. etsi quid te horum fugit, legibus, iudicijs, senatu sublato libidines, audacias, sumptus, ege-

states

ſtates tot egentiſsimorum hominum nec priuatas poſſe res, nec Remp. ſuſtinere? Abeamus igitur inde qualibet nauigatione: etſi id quidẽ, ut tibi uidebitur: ſed certè abeamus. ſciemus enim id, quod expectas, quid Brundusij actũ ſit. Bonis uiris quid ais probari, quæ adhuc fecerimus, ſciriq; ab ijs non profectis, ualde gaudeo: ſi eſt nunc ullus gaudendi locus. De Lentulo inueſtigabo diligentius: id mandaui Philotimo, homini forti, ac nimium optimati. Extremum eſt, ut tibi argumentum ad ſcribendũ fortaſſe iam deſit: nec enim alia de re nũc ulla ſcribi poteſt: & de hac quid iam amplius inueniri poteſt? Sed quoniã & ingenium ſuppeditat (dico mehercule ut ſentio) & amor, quo & meum ingeniũ incitatur: perge ut facis, & ſcribe quãtum potes. In Epeirum quòd me nõ inuitas, comitem non moleſtum, ſubiraſcor: ſed uale. nam, ut tibi ambulandum, unguendum, ſic mihi dormiendum. etenim literæ tuæ mihi ſomnum attulerunt.

CICERO ATTICO S.

COenantibus prid. Id. nobis ac noctu quidem, Statius à te epiſtolam breuẽ attulit. De L. Torquato quid modò quæris? nõ modò Lucius, ſed etiam Aulus profectus eſt, alij multi. De Reatinorum corona quòd ſcribis, moleſtè fero in agro Sabino ſementem fieri proſcriptionis. Senatores multos eſſe Romæ,

nos

uos quoq; audieramus. ecquid potes dicere cur exierint? In his locis opinio est coniectura magis, quàm nuntio, aut literis, Cæsarem Formijs ad XI. Calend. April. fore. hic ego uellem habere Homeri illam Mineruam simulatam Mentori, cui dicerem, Μέντορ πῶς τ' ἄρ ἴω, πῶς τ' ἄρ προσπτύξομαι αὐτόν; *nullam rem unquam difficiliorem cogitaui, sed cogito tamen: nec ero, ut in malis, imparatus. Sed cura ut ualeas. puto enim diem tuum heri fuisse.*

Cæsar Oppio Cornelio S.

GAudeo mehercule uos significare literis, quàm ualde probetis ea quæ apud Corfinium sunt gesta. consilio uestro utar libenter, & hoc libentius, quòd mea sponte facere constitueram ut quamplenißimum me præberem, & Pompeium darem operam ut reconciliarem. tentemus, hoc modo si possumus omnium uoluntates recuperare, et diuturna uictoria uti: quoniam reliqui crudelitate odium effugere non potuerunt: neq; uictoriam diutius tenere, præter unum L. Sullam, quem imitaturus non sum. hæc noua sit ratio uincendi, ut misericordia, & liberalitate nos muniamus. id quemadmodum fieri posit, nonnulla mihi in mentem ueniunt, & multa reperiri possunt. de his rebus, rogo uos, ut cogitationem suscipiatis. Cn. Magium Pompeij præfectum deprehendi: scilicet meo instituto usus sum, & eum statim missum

feci.

feci. iam duo præfecti fabrũ Pompeij in meam potestatem uenerunt, & à me missi sunt. Si uolent grati esse, debebunt Pompeium hortari, ut malit mihi esse amicus, quàm ijs, qui & illi, et mihi semper fuerunt inimicissimi: quorũ artificijs effectum est ut Respublica in hunc statum perueniret. Vale.

Balbus Ciceroni Imp. S.

SVbitò posteaquam literas cõmuneis cum Oppio ad te dedi, ab Cæsare epistolam accepi, cuius exemplum tibi misi, ex quibus perspicere poteris, quàm cupiat concordiam, & Pompeium reconciliare, & quàm remotus sit ab omni crudelitate: quod cum sentire, ut debeo, ualde gaudeo. De te, & tua fide, & pietate idem mehercule mi Cicero sentio quod tu, non posse tuam famam, & officium sustinere, ut contra eum arma feras, à quo tantum beneficium te accepisse prædices. Cæsarem hoc idem probaturum, exploratum pro singulari eius humanitate habeo: eiq; cumulatissimè satisfacturum te certò scio, cùm nullam partem belli contra eum suscipias, neq; socius eius aduersarijs fueris. atq; hoc non solùm in te tali, & tanto uiro satis habebit, sed etiam mihi ipse sua cõcessit bonitate, ne in ijs castris essem quæ contra Lentulum aut Pompeium futura essent, quorum beneficia maxima haberem: sibiq; satis esse dixit, si togatus urbana officia

sibi

sibi præstitissem, quæ etiam illis, si uellem, præstare possem. Itaq; nunc Romæ omnia negotia Lentuli procuro, sustineo: meumq; officium, fidem, pietatem ijs præsto. sed mehercule rursus tam abiectam compositionis spem non desperatißimam esse puto, quoniam Cæsar est ea mente qua optare debemus. Hac re mihi placet, si tibi uidetur, te ad eum scribere, & ab eo præsidium petere, ut petisti à Pompeio, me quidem approbante, temporibus Milonianis. præstabo (si Cæsarem bene noui) eum prius tuæ dignitatis, quàm suæ utilitatis rationem habiturum. Hæc quàm prudenter tibi scribam, nescio. sed illud certè scio, me ab singulari amore, ac beneuolentia, quæcunque scribo tibi scribere quòd te (ita incolumi Cæsare moriar) tanti facio, ut paucos æquè ac te caros habeam. De hac re cùm aliquid constitueris, uelim mihi scribas: nam non mediocriter laboro ut utrique, ut uis, tuam beneuolentiam præstare poßis, quam mehercule te præstaturum confido. Fac ualeas.

Balbus, & Oppius S. D. M. Ciceroni.

N*Edum hominum humilium, ut nos sumus, sed etiam amplißimorum uirorum consilia ex euentu, non ex uoluntate à plerisq; probari solent: tamen freti tua humanitate, quod uerißimum nobis uidebitur, de eo quod ad nos scripsisti, tibi cõsilium dabimus: quòd si*

uos

non fuerit prudens, at certè ab optima fide, & optimo animo proficiſcetur. Nos, niſi id, quod noſtro iudicio Cæſarem facere oportere exiſtimamus, ut ſimul Romam uenerit, agat de reconciliatione gratiæ ſuæ & Pompeij: id cum facturum ex ipſo cognouiſſemus: te hortari deſineremus ut uelles his rebus intereſſe, quò facilius, & maiore cum dignitate per te, qui utrique es coniunctus, res tota conficeret: aut ſi ex contrario putaremus Cæſarem id non facturũ, & eum uelle cum Pompeio bellum gerere ſciremus, nunquam tibi ſuaderemus, contra hominem optimè de te meritum arma ferres, ſicuti te ſemper orauimus ne contra Cæſarẽ pugnares. ſed cùm etiamnum quid facturus Cæſar ſit, magis opinari, quàm ſcire poßimus: nõ poſſumus niſi hoc, non uideri eam tuam eſſe dignitatẽ, neq; fidem omnibus cognitam, ut contra alterutrum, cùm utriq; ſis maximè neceſſarius, arma feras. & hoc, nõ dubitamus quin Cæſar pro ſua humanitate maximè ſit probaturus. Nos tamen (ſi tibi uidebitur) ad Cæſarem ſcribemus ut nos certiores faciat quid in hac re acturus ſit. à quo ſi erit nobis reſcriptum, ſtatim, quæ ſentiemus, ad te ſcribemus, & tibi fidem faciemus, nos ea ſuadere quæ nobis uidentur tuæ dignitati, non Cæſaris rationi eſſe utiliſsima. & hoc Cæſarem pro ſua indulgentia in ſuos probaturum putamus. Vale.

CICERO ATTICO S.

TReis epistolas tuas accepi postridie Iduum:erant autē IIII. III. prid. Id. datæ.igitur antiquissimæ cuiq; primùm respondebo. Assētio tibi ut in Formiano potissimum commorer.& iam de supero mari plaboq; , ut antea ad te scripsi,& quonā modo possem uoluntate eius nullam Reip. partem attingere? Quod laudas,quia obliuisci me scripsi antefacta,& dicta nostri amici: ego uerò ita facio: quin ea ipsa, quæ à te commemorantur, secus ab eo in me ipsum facta esse non memini: tanto plus apud me ualere beneficij gratiā quàm iniuriæ dolorem uolo. Faciamus igitur ut censes, colligamusq; nos:festiuo enim similiurus decurro, atque cursu θέσεις meas commentari non desino. Sed sunt quædam earum perdifficiles ad iudicādum. De optimatibus sit sanè ita ut uis:sed nosti illud Διόνυσος ἐν Κορίνθῳ. Titinij filius apud Cæsarem est. Quòd autē quasi uereri uideris ne mihi tua consilia displiceant: me uerò nihil delectat aliud, nisi consilium, & literæ tuæ. Quare fac,ut ostendis, ne destiteris ad me, quicquid tibi in mentem uenerit scribere.mihi nihil potest esse gratius. Venio ad alteram nunc epistolam.rectè non credis de numero militum:ipso dimidio plus scripsit Clódia.Falsum etiam de corruptis nauibus.Quòd Consules laudas, ego quoque animum laudo,

consilium reprehēdo. discessu enim illorū actio de pace sublata est, quam quidem ego meditabar. Itaq; postea Demetrij librum de concordia tibi remisi, & Philotimo dedi. Nec uerò dubito quin exitiosum bellum impēdeat, cuius initium ducetur à fame. Et me tamen doleo nō interesse huic bello, in quo tanta uis sceleris futura est, ut, cùm parentes non alere nefarium sit, nostri principes antiquissimā, & sanctissimam parentem patriam fame necandam putent. Atq; hoc non opinione timeo, sed interfui sermonibus. Omnis hæc classis, Alexandria, Colchis, Tyro, Sidone, Andro, Cypro, Pāphylia, Lycia, Rhodo, Chio, Bizātio, Lesbo, Smyrna, Myleto, Co, ad intercludendos commeatus Italiæ, & ad occupādas frumentarias prouincias comparatur. At quàm ueniet iratus, & ijs quidem maximè, qui eam maximè saluam uolebāt, quasi relictus ab ijs, quos reliquit. Itaque mihi dubitanti quid me facere par sit, permagnū pondus affert beneuolētia erga illum: qua dēpta, perire melius esset in patria, quàm patriam seruando euertere. De Septentrione planè ita est. Metuo, ne uexetur Epeirus. Sed quem tu locum Græciæ non direptum iri putas? prædicat enim palàm, & militibus ostendit, se largitione ipsa superiorē, quàm hūc fore. Illud me præclarè admones, cùm illū uidero, ne nimis indulgenter, & ut cum grauitate po-

tius loquar. Planè sic faciẽdum. Arpinũ, cùm eum conuenero, cogito: ne fortè aut absim cùm ueniet: aut cursem huc illuc uia deterrima. Bibulũ (ut scribis) audio uenisse, & rediisse prid. Id. Philotimum, ut ais epistola tertia, expectabas. At ille Idibus à me profectus est. Eo serius ad tuam illam epistolam, cui ego statim rescripseram, redditæ sunt meæ literæ. De Domitio (ut scribis) ita opinor esse, ut & in Cosano sit, & consilium eius ignoretur. Iste omniũ turpissimus, & sordidissimus, qui consularia comitia à Prætore ait haberi posse, est idẽ qui semper in Rep. fuit. Itaque nimirum hoc illud est, quod Cæsar scribit in ea epistola, cuius exemplum ad te misi, se uelle uti CONSILIO meo: agè esto hoc commune. GRATIA: ineptum id quidem, sed puto hoc simulat ad quasdam senatorum sententias. DIGNITATE: fortasse sententia consularis. Illud extremum est, OPE omnium rerum: id ego suspicari cœpi tum ex tuis literis, aut hoc ipsum esse, aut non multò secus. nam permagni eius interest, rem ad interregnum non uenire. Id assequitur, si per Prætores Consules creantur. Nos autem in libris habemus, nõ modò Consules à Prætoribus, sed ne Prætores quidem creari ius esse, idq; factum esse nunquam: Consules, eò non esse ius, quòd maius imperiũ à minore rogari nõ sit ius: Prætores autem, cùm ita

rogentur, ut collegæ Consulum sint, quorum est maius imperiū. Aberit non longè, quin hoc à me decerni uelit, neq; sit contentus Galba Scæuola, Caßio, Antonio: τότε μοι χάνοι εὐρεῖα χθών. Sed quanta tempestas impendeat, uides. Qui transierint senatores, scribam ad te, cùm certum habebo. De re frumētaria rectè intelligis, quæ nullo modo administrari sine uectigalibus potest: nec sine causa & eos, qui circū illū sunt, omnia postulantes, & bellum nefariū times. Trebatium nostrum, etsi (ut scribis) nihil bene sperat, tamē uidere sanè uelim. Quem fac horteris, ut properet: opportunè enim ad me ante aduentum Cæsaris uenerit. De Lannino statim ut audiui Fameam mortuum, optaui, si modò esset futura Respub. ut id aliquis emeret meorum: neq; tamen de te, qui maximè meus, cogitaui: sciebā enim de quoto anno, & quantum in solo solere quærere, neq; solùm Romæ, sed etiam delicium digamma uiderem. Verū tamen ego illud, quanquam est bellum, minoris æstimo, quàm æstimabatur Marcellino COS. *cùm ego istos hortulos propter domum, Antij quam tum habebam, iucundiores mihi fore putabam, & minore impensa, quàm si Tusculanum refecissem. uolui* HS *Q. egi per prædem, illi daret, Antij cùm haberet uenale: noluit. Sed nunc omnia ista iacere puto propter numorum caritatem. Mihi quidem erit*

aptißi

æptißimum, uel nobis potius, si tu emeris: sed eius dementias caue contemnas: ualde est uenustum. Quanquam mihi ista omnia iam addicta uastitati uidentur. Respondi epistolis tribus. Sed expecto tuas: nam me adhuc tuæ literæ sustentarunt. D. Liberalibus.

CICERO ATTICO S.

Nihil habebam, quod scriberẽ: neq; enim noui quicquam audieram, & ad tuas omneis rescripseram pridie. Sed cùm me ægritudo non solùm somno priuaret, uerùm ne uigilare quidem sine summo dolore pateretur: tecũ ut quasi loquerer, in quo uno acquiesco, hoc nescio quid nullo argumento proposito scribere institui. Amens mihi fuisse uideor à principio, & me una hæc res torquet, quòd nõ omnibus in rebus labentẽ, uel potius ruentem Pompeium tãquam unus manipularis secutus sim. Vidi hominẽ XIIII. *Cal. Febr. plenũ formidinis. illo ipso die sensi quid ageret. nunquã mihi postea placuit, nec unquã aliud in alio peccare destitit. Nihil interim ad me scire, nihil nisi fugam cogitare. Quid quæris? sicut ἐν τοῖς ἐρωτικοῖς alienantur immundæ, insulsæ, indecoræ: sic me illius fugæ negligentiæq; deformitas auertit ab amore. nihil enim dignum faciebat quare eius fugæ comitẽ me adiungerem. Nũc emergit amor, nunc desideriũ ferre nõ possum: nunc mihi nihil libri, nihil literæ, nihil doctri-*

na prodest. Itaq; dies & noctes, tanquam auis illa, mare prospecto, euolare cupio. Do, do pœnas temeritatis meæ. Etsi quæ fuit illa temeritas? quid feci non consideratißimè? si enim nihil prater fugã quæreretur, fugissem libentißimè: sed genus belli crudelißimi, & maximi, quod nõdum uident homines quale futurũ sit, perhorrui. Quæ minæ municipijs? quæ nominatim uiris bonis? quæ deniq; omnibus, qui remansissent? quàm crebrò illud, Sulla potuit, ego non potero? Mihi autem hæserũt illa, Malè Tarquinius, qui Porsenã, qui Octauiũ Manilium contra patriam: impiè Coriolanus, qui auxilium petijt à Volscis: rectè Themistocles, qui mori maluit: nefarius Hippias Pisistrati filius, qui in Marathonia pugna cecidit arma contra patriam ferens. At Sulla, at Marius, at Cinna rectè, immò iure fortasse. Sed quid eorum uictoria crudelius? quid funestius? huius belli genus fugi, & eò magis, quòd crudeliora etiam cogitari, & parari uidebam. Me, quẽ nonnulli conseruatorẽ istius urbis: quẽ parentem esse dixerunt, Getarum, & Armeniorum, & Colchorum copias ad eam adducere? me meis ciuibus famem, uastitatẽ inferre Italiæ? hũc primùm mortalem esse, deinde etiam multis modis posse extingui cogitabã: Vrbem autem, & populum nostrum seruandum ad immortalitatem, quantum in nobis esset, putabam.

tabam. Et tamen spes quædam me obiectabat, fore ut aliquid cōueniret potius, quàm aut hic tantum sceleris, aut ille tantum flagitij admitteret. Alia res nunc tota est, alia mea. Sol (ut est in tua quadam epistola) excidisse mihi è mūdo uidetur. Vt ægroto, dum anima est, spes esse dicitur: sic ego, quoad Pompeius in Italia fuit, sperare nō destiti. Hæc me fefellerunt, & (ut uerū loquar) ætas iam a diuturnis laboribus deuexa ad otiū, domesticarū me rerū delectatione molliuit. Nunc siue periculo experiūdum erit, experiar certè, ut hinc auolem: antè oportuit fortasse: sed ea, quæ scripsisti, me tardarunt, & autoritas maximè tua. nā cùm ad hunc locum uenissem, euolui uolumen epistolarum tuarum, quod ego sub signo habeo, seruoq; diligentißimé. Erat igitur in ea, quā X. Cal. Feb. dederas hoc modo, SED *uideamus, & Cneus quid agat, & illius rationes quorsum fluant. Quòd si iste Italiam relinquet, faciet omnino male, & (ut ego existimo) ἀλογίστως: sed tum demū consilia nostra cōmutanda erunt. Hoc scribis post diem quartum, quàm ab Vrbe discessimus. Deinde* VIII. *Calend. Febr.* TANTVMMODO *Cneus noster ne, ut urbem ἀλογίστως reliquit, sic Italiam relinquat. Eodem die das alteras literas, quibus mihi consulenti planißimè respondes: est enim sic,* SED *uenio ad consultationem tuam.*

proieceris te. Deinde IIII.*Non. Mart.* ἐπὶ τὴν λῆψιν *cùm breuiter scriberes, tamẽ ponis hoc,* CRAS *scribã plura, & ad omnia. Hoc tamen dicã, non pœnitere me cõsilij de tua mãsione: & quanquã magna solicitudine, tamen quia minus mali puto esse, quàm in illa profectione, maneo in sententia, & gaudeo te mansisse. Cùm uerò iã angerer, & timerẽ nequid à me dedecoris esset admißũ,* III.*Non. Mart.* TAMEN *te nõ esse unà cum Pompeio, non fero molestè. Postea si opus fuerit, non erit difficile: & illi, quoquo tempore fiet, erit* ἀσμένιστον. *Sed hoc ita dico, si hic qua ratione initiũ fecit, eadẽ cætera aget, sincerè, temperatè, prudenter, ualde uidero, & consideratius utilitati nostræ cõsuluero.* VII.*Id. Mart. scribis, Peduceo quoq; nostro probari, quòd quierim: cuius autoritas multum apud me ualet. His ego tuis scriptis me consolor, ut nihil à me adhuc delictum putem. Tu modò autoritatem tuam defendito, aduersus me nihil opus esse, cõscius ego alijs. Ego, si nihil peccaui, reliqua tuebor. Ad ea tute hortare, & me omnino tua cogitatione adiuua. Hic nihildũ de reditu Cæsaris audiebatur. Ego his literis hoc tamẽ profeci: perlegi omnes tuas, & in eo acquieui.*

Lentulum nostrũ scis puteolis esse: quod cũ è uiatore quodam esset auditũ, qui se diceret, cum in Appia, cùm is paulum lecticam aperuisset,

ruisset, cognosse, etsi uix uerisimile, misi tamē Puteolos pueros, qui peruestigarent, & ad eum literas. Inuentus est uix, in hortis suis se occultans, literasq; mihi remisit, mirificè gratias agens Cæsari: de suo autem consilio C. Cæcio mandata ad me dedisse. Eū ego hodie expectabā, id est XIIII. *Cal. Apr. Venit etiam ad me Matius Quinquatribus, homo mehercule, ut mihi uisus est, temperatus, & prudēs: existimatus quidē est semper autor otij. Quàm ille hæc non probare mihi quidem uisus est? quàm illam νεκυίαν (ut tu appellas) timere? huic ego in multo sermone epistolā ad me Cæsaris ostendi, eam, cuius exemplum ad te antea misi: rogauiq;, ut interpretaretur qd esset quod ille scriberet, consilio meo se uti uelle, gratia, dignitate, ope rerum omnium. Respondit, se non dubitare quin & opem, & gratiam meam ille ad pacificationem quæreret. Vtinam aliquod in hac miseria Reip. πολιτικὸν opus efficere, & nauare mihi liceat. Matius quidem & illum in ea sententia esse confidebat, & se autorem fore pollicebatur. Pridie autem apud me Crasippus fuerat, qui se prid. Non. Martij Brundusio profectum, atq; ibi Pompeium reliquisse dicebat, quod etiam, qui* VIII. *Id. illinc profecti erant, nuntiabant: illa uerò omnes, in quibus etiam Crasippus, qui prudentia potuit attendere sermones,*

minas

stales tot egentissimorum hominum nec priuatas posse res, nec Remp. sustinere? Abeamus igitur inde qualibet nauigatione: etsi id quidẽ, ut tibi uidebitur: sed certè abeamus. sciemus enim id, quod expectas, quid Brundusij actũ sit. Bonis uiris quid ais probari, quæ adhuc fecerimus, sciriq; ab ijs non profectis, ualde gaudeo: si est nunc ullus gaudendi locus. De Lentulo inuestigabo diligentius: id mandaui Philotimo, homini forti, ac nimium optimati. Extremum est, ut tibi argumentum ad scribendũ fortasse iam desit: nec enim alia de re nũc ulla scribi potest: & de hac quid iam amplius inueniri potest? Sed quoniã & ingenium suppeditat (dico mehercule ut sentio) & amor, quo & meum ingeniũ incitatur: perge ut facis, & scribe quãtum potes. In Epeirum quòd me nõ inuitas, comitem non molestum, subirascor: sed uale. nam, ut tibi ambulandum, unguendum, sic mihi dormiendum. etenim literæ tuæ mihi somnum attulerunt.

CICERO ATTICO S.

COenantibus prid. Id. nobis ac noctu quidem, Statius à te epistolam breuẽ attulit. De L. Torquato quid modò quæris? nõ modò Lucius, sed etiam Aulus profectus est, alij multi. De Reatinorum corona quòd scribis, molestè fero in agro Sabino sementem fieri proscriptionis. Senatores multos esse Romæ,

uos quoq; audieramus. ecquid potes dicere cur exierint? In his locis opinio est coniectura magis, quàm nuntio, aut literis, Cæsarem Formijs ad XI. *Calend. April. fore. hic ego uellem habere Homeri illam Mineruam simulatam Mentori, cui dicerem,* Μέντορ πῶς τ' ἄρ ἴω, πῶς τ' ἄρ προσπτύξομαι αὐτόν; *nullam rem unquam difficiliorem cogitaui, sed cogito tamen: nec ero, ut in malis, imparatus. Sed cura ut ualeas. puto enim diem tuum heri fuisse.*

Cæsar Oppio Cornelio S.

Gaudeo mehercule uos significare literis, quàm ualde probetis ea quæ apud Corfinium sunt gesta. consilio uestro utar libenter, & hoc libentius, quòd mea sponte facere constitueram ut quamplenissimum me præberem, & Pompeium darem operam ut reconciliarem. tentemus, hoc modo si possumus omnium uoluntates recuperare, et diuturna uictoria uti: quoniam reliqui crudelitate odium effugere non potuerunt: neq; uictoriam diutius tenere, præter unum L. Sullam, quem imitaturus nõ sum. hæc noua sit ratio uincendi, ut misericordia, & liberalitate nos muniamus. id quemadmodum fieri posit, nonnulla mihi in mentem ueniunt, & multa reperiri possunt. de his rebus, rogo uos, ut cogitationem suscipiatis. Cn. Magium Pompeij præfectum deprehendi: scilicet meo instituto usus sum, & eum statim missum feci.

feci. iam duo præfecti fabrũ Pompeij in meam potestatem uenerunt, & à me mißi sunt. Si uolent grati esse, debebunt Pompeium hortari, ut malit mihi esse amicus, quàm ijs, qui & illi, et mihi semper fuerunt inimicißimi: quorũ artificijs effectum est ut Respublica in hunc statum perueniret. Vale.

Balbus Ciceroni Imp. S.

SVbitò postcaquam literas cõmuneis cum Oppio ad te dedi, ab Cæsare epistolam accepi, cuius exemplum tibi misi, ex quibus perspicere poteris, quàm cupiat concordiam, & Pompeium reconciliare, & quàm remotus sit ab omni crudelitate: quod cum sentire, ut debeo, ualde gaudeo. De te, & tua fide, & pietate idem mehercule mi Cicero sentio quod tu, non posse tuam famam, & officium sustinere, ut contra eum arma feras, à quo tantum beneficium te accepisse prædices. Cæsarem hoc idem probaturum, exploratum pro singulari eius humanitate habeo: eiq; cumulatißimè satisfacturum te certò scio, cùm nullam partem belli contra eum suscipias, neq; socius eius aduersarijs fueris. atq; hoc non solùm in te tali, & tanto uiro satis habebit, sed etiam mihi ipse sua cõceßit bonitate, ne in ijs castris essem quæ contra Lentulum aut Pompeium futura essent, quorum beneficia maxima haberem: sibiq; satis esse dixit, si togatus urbana officia

sibi

sibi præstitissem, quæ etiam illis, si uellem, præstare possem. Itaq; nunc Romæ omnia negotia Lentuli procuro, sustineo: meumq; officium, fidem, pietatem ijs præsto. sed mehercule rursus tam abiectam compositionis spem non desperatißimam esse puto, quoniam Cæsar est ea mente qua optare debemus. Hac re mihi placet, si tibi uidetur, te ad eum scribere, & ab eo præsidium petere, ut petisti à Pompeio, me quidem approbante, temporibus Milonianis. præstabo (si Cæsarem bene noui) eum prius tuæ dignitatis, quam suæ utilitatis rationem habiturum. Hæc quàm prudenter tibi scribam, nescio. sed illud certè scio, me ab singulari amore, ac beneuolentia, quæcunque scribo tibi scribere quòd te (ita incolumi Cæsare moriar) tanti facio, ut paucos æquè ac te caros habeam. De hac re cùm aliquid constitueris, uelim mihi scribas: nam non mediocriter laboro ut utrique, ut uis, tuam beneuolentiam præstare poßis, quam mehercule te præstaturum confido. Fac ualeas.

Balbus, & Oppius S. D. M. Ciceroni.

Nedum hominum humilium, ut nos sumus, sed etiam amplißimorum uirorum consilia ex euentu, non ex uoluntate à plerisq; probari solent: tamen freti tua humanitate, quod uerißimum nobis uidebitur, de eo quod ad nos scripsisti, tibi cõsilium dabimus: quòd si

non fuerit prudens, at certè ab optima fide, & optimo animo proficiscetur. Nos, nisi id, quod nostro iudicio Cæsarem facere oportere existimamus, ut simul Romam uenerit, agat de reconciliatione gratiæ suæ & Pompeij: id cum facturum ex ipso cognouissemus: te hortari desineremus ut uelles his rebus interesse, quò facilius, & maiore cum dignitate per te, qui utrique es coniunctus, res tota confieret: aut si ex contrario putaremus Cæsarem id non facturũ, & eum uelle cum Pompeio bellum gerere sciremus, nunquam tibi suaderemus, contra hominem optimè de te meritum arma ferres, sicuti te semper orauimus ne contra Cæsarẽ pugnares. sed cùm etiamnum quid facturus Cæsar sit, magis opinari, quàm scire possimus: nõ possumus nisi hoc, non uideri eam tuam esse dignitatẽ, neq; fidem omnibus cognitam, ut contra alterutrum, cùm utriq; sis maximè necessarius, arma feras. & hoc, nõ dubitamus quin Cæsar pro sua humanitate maximè sit probaturus. Nos tamen (si tibi uidebitur) ad Cæsarem scribemus ut nos certiores faciat quid in hac re acturus sit. à quo si erit nobis rescriptum, statim, quæ sentiemus, ad te scribemus, & tibi fidem faciemus, nos ea suadere quæ nobis uidentur tuæ dignitati, non Cæsaris rationi esse utilissima. & hoc Cæsarem pro sua indulgentia in suos probaturum putamus. Vale.

CIC

CICERO ATTICO S.

TReis epistolas tuas accepi postridie Iduum: erant autẽ IIII. III. prid. Id. datæ. igitur antiquißimæ cuiq; primùm respondebo. Aßẽtio tibi ut in Formiano potißimum commorer. & iam de supero mari plaboq́; , ut antea ad te scripsi, & quonã modo possem uoluntate eius nullam Reip. partem attingere? Quod laudas, quia obliuisci me scripsi antefacta, & dicta nostri amici: ego uerò ita facio: quin ea ipsa, quæ à te commemorantur, secus ab eo in me ipsum facta esse non memini: tanto plus apud me ualere beneficij gratiã quàm iniuriæ dolorem uolo. Faciamus igitur ut censes, colligamusq́; nos: festiuo enim similiurus decurro, atque cursu θέσεις meas commentari non desino. Sed sunt quædam earum perdifficiles ad iudicãdum. De optimatibus sit sanè ita ut uis: sed nosti illud Διόνυσος ἐν Κορίνθῳ. Titinij filius apud Cæsarem est. Quòd autẽ quasi uereri uideris ne mihi tua consilia displiceant: me uerò nihil delectat aliud, nisi consilium, & literæ tuæ. Quare fac, ut ostendis, ne destiteris ad me, quicquid tibi in mentem uenerit scribere. mihi nihil potest esse gratius. Venio ad alteram nunc epistolam. rectè non credis de numero militum: ipso dimidio plus scripsit Clodia. Falsum etiam de corruptis nauibus. Quòd Consules laudas, ego quoque animum laudo,

consilium reprehẽdo. discessu enim illorũ actio de pace sublata est, quam quidem ego meditabar. Itaq; postea Demetrij librum de concordia tibi remisi, & Philotimo dedi. Nec uerò dubito quin exitiosum bellum impẽdeat, cuius initium ducetur à fame. Et me tamen doleo nõ interesse huic bello, in quo tanta uis sceleris futura est, ut, cùm parentes non alere nefarium sit, nostri principes antiquissimã, & sanctissimam parentem patriam fame necandam putent. Atq; hoc non opinione timeo, sed interfui sermonibus. Omnis hæc classis, Alexandria, Colchis, Tyro, Sidone, Andro, Cypro, Pãphylia, Lycia, Rhodo, Chio, Bizãtio, Lesbo, Smyrna, Myleto, Co, ad intercludendos commeatus Italiæ, & ad occupãdas frumentarias prouincias comparatur. At quàm ueniet iratus, & ijs quidem maximè, qui eam maximè saluam uolebãt, quasi relictus ab ijs, quos reliquit. Itaque mihi dubitanti quid me facere par sit, permagnũ pondus affert beneuolẽtia erga illum: qua dẽpta, perire melius esset in patria, quàm patriam seruando euertere. De Septentrione planè ita est. Metuo, ne uexetur Epeirus. Sed quem tu locum Græciæ non direptum iri putas? prædicat enim palàm, & militibus ostendit, se largitione ipsa superiorẽ, quàm hũc fore. Illud me præclarè admones, cùm illũ uidero, ne nimis indulgẽnter, & ut cum grauitate potius

tius

tius loquar. Planè sic faciēdum. Arpinū, cùm eum conuenero, cogito: ne fortè aut absim cùm ueniet: aut cursem huc illuc uia deterrima. Bibulū (ut scribis) audio uenisse, & rediisse prid. Id. Philotimum, ut ais epistola tertia, expecta bas. At ille Idibus à me profectus est. Eo serius ad tuam illam epistolam, cui ego statim rescripseram, reddita sunt meæ literæ. De Domitio (ut scribis) ita opinor esse, ut & in Cosano sit, & consilium eius ignoretur. Iste omniū turpissimus, & sordidissimus, qui consularia comitia à Prætore ait haberi posse, est idē qui semper in Rep. fuit. Itaque nimirum hoc illud est, quod Cæsar scribit in ea epistola, cuius exemplum ad te misi, se uelle uti CONSILIO *meo: agè esto hoc commune.* GRATIA: *ineptum id quidem, sed puto hoc simulat ad quasdam senatorum sententias.* DIGNITATE: *fortasse sententia consularis. Illud extremum est,* OPE *omnium rerum: id ego suspicari cœpi tum ex tuis literis, aut hoc ipsum esse, aut non multò secus. nam permagni eius interest, rem ad interregnum non uenire. Id assequitur, si per Prætores Consules creantur. Nos autem in libris habemus, nō modò Consules à Prætoribus, sed ne Prætores quidem creari ius esse, idq́; factum esse nunquam: Consules, eò non esse ius, quòd maius imperiū à minore rogari nō sit ius: Prætores autem, cùm ita*

rogentur, ut collegæ Consulum sint, quorum est maius imperiũ. Aberit non longè, quin hoc à me decerni uelit, neq; sit contentus Galba Scæuola, Caßio, Antonio: τότε μοι χάνοι εὐρεῖα χθών. Sed quanta tempestas impendeat, uides. Qui transierint senatores, scribam ad te, cùm certum habebo. De re frumẽtaria rectè intelligis, quæ nullo modo administrari sine uectigalibus potest: nec sine causa & eos, qui circũ illũ sunt, omnia postulantes, & bellum nefariũ times. Trebatium nostrum, etsi (ut scribis) nihil bene sperat, tamẽ uidere sanè uelim. Quem fac horteris, ut properet: opportunè enim ad me ante aduentum Cæsaris uenerit. De Lannino statim ut audiui Fameam mortuum, optaui, si modò esset futura Respub. ut id aliquis emeret meorum: neq; tamen de te, qui maximè meus, cogitaui: sciebã enim de quoto anno, & quantum in solo solere quærere, neq; solùm Romæ, sed etiam delicium digamma uiderem. Verũtamen ego illud, quanquam est bellum, minoris æstimo, quàm æstimabatur Marcellino COS. *cùm ego istos hortulos propter domum, Antij quam tum habebam, iucundiores mihi fore putabam, & minore impensa, quàm si Tusculanum refecissem. uolui* HS *Q. egi per prædem, illi daret, Antij cùm haberet uenale: noluit. Sed nunc omnia ista iacere puto propter numorum caritatem. Mihi quidem erit*

aptißi

aptißimum, uel nobis potius, si tu emeris: sed eius dementias caue contemnas: ualde est uenustum. Quanquam mihi ista omnia iam addicta uastitati uidentur. Respondi epistolis tribus. Sed expecto tuas: nam me adhuc tuæ literæ sustentarunt. D. Liberalibus.

CICERO ATTICO S.

NIhil habebam, quod scriberē: neq; enim noui quicquam audieram, & ad tuas omneis rescripseram pridie. Sed cùm me ægritudo non solùm somno priuaret, uerùm ne uigilare quidem sine summo dolore pateretur: tecū ut quasi loquerer, in quo uno acquiesco, hoc nescio quid nullo argumento proposito scribere institui. Amens mihi fuisse uideor à principio, & me una hæc res torquet, quòd nō omnibus in rebus labentē, uel potius ruentem Pompeium tāquam unus manipularis secutus sim. Vidi hominē XIIII. *Cal. Febr. plenū formidinis. illo ipso die sensi quid ageret. nunquā mihi postea placuit, nec unquā aliud in alio peccare destitit. Nihil interim ad me scire, nihil nisi fugam cogitare. Quid quæris? sicut ἐν τοῖς ἐρωτικοῖς alienantur immundæ, insulsæ, indecoræ: sic me illius fuga negligentiaq; deformitas auertit ab amore. nihil enim dignum faciebat quare eius fugæ comitē me adiungerem. Nūc emergit amor, nunc desideriū ferre nō possum: nunc mihi nihil libri, nihil literæ, nihil doctri-*

na prodeſt. Itaq; dies & noctes, tanquam auis illa, mare proſpecto, euolare cupio. Do, do pœnas temeritatis meæ. Etſi quæ fuit illa temeritas? quid feci non conſideratiſsimè? ſi enim nihil præter fugã quæreretur, fugiſſem libentiſsimè: ſed genus belli crudeliſsimi, & maximi, quod nõdum uident homines quale futurũ ſit, perhorrui. Quæ minæ municipijs? quæ nominatim uiris bonis? quæ deniq; omnibus, qui remanſiſſent? quàm crebrò illud, Sulla potuit, ego non potero? Mihi autem hæſerũt illa, Malè Tarquinius, qui Porſenã, qui Octauiũ Mazilium contra patriam: impiè Coriolanus, qui auxilium petijt à Volſcis: rectè Themiſtocles, qui mori maluit: nefarius Hippias Piſiſtrati filius, qui in Marathonia pugna cecidit arma contra patriam ferens. At Sulla, at Marius, at Cinna rectè, immò iure fortaſſe. Sed quid eorum uictoria crudelius? quid funeſtius? huius belli genus fugi, & eò magis, quòd crudeliora etiam cogitari, & parari uidebam. Me, quẽ nonnulli conſeruatorẽ iſtius urbis: quẽ parentem eſſe dixerunt, Getarum, & Armeniorum, & Colchorum copias ad eam adducere? me meis ciuibus famem, uaſtitatẽ inferre Italiæ? hũc primùm mortalem eſſe, deinde etiam multis modis poſſe extingui cogitabã: Vrbem autem, & populum noſtrum ſeruandum ad immortalitatem, quantum in nobis eſſet, putabam.

tabam. Et tamen spes quædam me obiectabat, fore ut aliquid cōueniret potius, quàm aut hic tantum sceleris, aut ille tantum flagitij admitteret. Alia res nunc tota est, alia mea. Sol (ut est in tua quadam epistola) excidisse mihi è mūdo uidetur. Vt ægroto, dum anima est, spes esse dicitur: sic ego, quoad Pompeius in Italia fuit, sperare nō destiti. Hæc me fefellerunt, & (ut uerū loquar) ætas iam a diuturnis laboribus deuexa ad otiū, domesticarū me rerū delectatione molliuit. Nunc siue periculo experiūdum erit, experiar certè, ut hinc auolem: antè oportuit fortasse: sed ea, quæ scripsisti, me tardarunt, & autoritas maximè tua. nā cùm ad hunc locum uenissem, euolui uolumen epistolarum tuarum, quod ego sub signo habeo, seruoq; diligentißimé. Erat igitur in ea, quā X. Cal. Feb. dederas hoc modo, SED uideamus, & Cneus quid agat, & illius rationes quorsum fluant. Quòd si iste Italiam relinquet, faciet omnino male, & (ut ego existimo) ἀλογίστως: sed tum demū consilia nostra cōmutanda erunt. Hoc scribis post diem quartum, quàm ab Vrbe discessimus. Deinde VIII. Calend. Febr. TANTVMMODO Cneus noster ne, ut urbem ἀλογίστως reliquit, sic Italiam relinquat. Eodem die das alteras literas, quibus mihi consulenti planißimè respondes: est enim sic, SED uenio ad consultationem tuam.

Si Cneus Italia cedit, in Vrbem redeundũ puto: qui enim finis peregrinationis? Hoc mihi planè hæsit. Et nunc ita uideo, infinitum bellum iunctũ miserrima fuga, quam tu peregrinationem ὑποκορίζῃ. sequitur χρησμὸς V I. *Cal. Febr.* EGO, *si Pompeius manet in Italia, nec res ad pactionẽ uenit, longius bellũ puto fore: sin Italiã relinquit, ad posterũ bellum ἄσπονδον strui existimo. Huius igitur belli ego particeps, & socius et adiutor esse cogor, quod & ἄσπονδον, & cũ ciuibus. Deinde* V I. *Id. Feb. cùm iam plura audires de Põpeij cõsilio, cõcludis epistolam quandã hoc modo,*

EGO *quidẽ tibi non sim autor, si Pompeius Italiam relinquit, te quoq; profugere: summo enim periculo facies, nec Reipub. proderis: cui quidem posterius poteris prodesse, si manseris. Quem φιλόπατριν, ac πολιτικὸν hominis prudẽtis, & amici tali admonitu nõ moueret autoritas? Deinceps* I I I. *Id. Febr. iterũ mihi respondes consulenti, sic,* QVOD *quæris à me fugamne fidem, an moram deserẽdã utiliorem putem: ego uerò in præsentia subitũ discessum, & præcipitẽ profectionẽ cùm tibi, tum ipsi Cneo inutilem, & periculosam puto: & satius esse existimo, uos dispartitos, et in speculis esse. Sed mediusfidius turpe nobis puto esse de fuga cogitare. Hoc turpe Cneus noster biennio antè cogitauit: ita Sullaturit animus eius,*

& prof-

& proscripturit iandiu. Inde, ut opinor, cũ tu ad me quædã γγωικώτερον scripsisses, & ego mihi à te quædã significari putassem, ut Italia cederem, detestaris hoc diligenter XI. *Cal. Mart.* EGO *uerò nulla epistola significaui, si Cneus Italia cederet, ut tu unà cederes: aut si significaui, non dico fui inconstans, sed demens. In eadem epistola alio loco,* NIHIL *relinquitur, nisi fuga, cui te socium neutiquam puto esse oportere, nec unquam putaui. Totã autem hanc deliberationẽ euoluis accuratius in literis* VIII. *Cal. Mart. datis,* SIM. *Lepidus, & L. Volcatius remanent, manendũ puto, ita ut, si saluus sit Pompeius, & cõstiterit alicubi, hãc νεκυίαν relinquas, & te in certamine uinci cum illo facilius patiaris: quàm cũ hoc in ea, quæ perspicitur, futura colluuie regnare. Multa disputas huic sentẽtiæ conueniẽtia. Inde ad extremum,* QVID *si, inquis,* LEPIDVS, *& Volcatius discedunt? planè ἀπορῶ. Quod euenerit igitur, & quod egeris, id στρήϊον putabo. Si tum dubitares, nũc certè non dubitas istis manentibus. Deinde in ipsa fuga* V. *Cal. Mart.* INTEREA *non dubito quin in Formiano mansurus sis: cõmodissimè enim τὸ μέλλον ibi καραδοκήσεις. ad Cal. Mart. cũ ille quintũ iam diem Brũdusij esset.* TVM *poterimus deliberare, nõ scilicet integra re, sed certè minus infracta, quàm si unà*

proieceris te. Deinde IIII. *Non. Mart.* ἀπὸ τὴν λῆψιν *cùm breuiter scriberes, tamẽ ponis hoc,* CRAS *scribã plura, & ad omnia. Hoc tamen dicã, non pœnitere me cõsilij de tua mãsione: & quanquã magna solicitudine, tamen quia minus mali puto esse, quàm in illa profectione, maneo in sententia, & gaudeo te mansisse. Cùm uerò iã angerer, & timerẽ nequid à me dedecoris esset admißũ,* III. *Non. Mart.* TAMEN *te nõ esse unà cum Pompeio, non fero molestè. Postea si opus fuerit, non erit difficile: & illi, quoquo tempore fiet, erit* ἀσμενιστόν. *Sed hoc ita dico, si hic qua ratione initiũ fecit, eadẽ cætera aget, sincerè, temperatè, prudenter, ualde uidero, & consideratius utilitati nostræ cõsuluero.* VII. *Id. Mart. scribis, Peduceo quoq; nostro probari, quòd quierim: cuius autoritas multum apud me ualet. His ego tuis scriptis me consolor, ut nihil à me adhuc delictum putem. Tu modò autoritatem tuam defendito, aduersus me nihil opus esse, cõscius ego alijs. Ego, si nihil peccaui, reliqua tuebor. Ad ea tute hortare, & me omnino tua cogitatione adiuua. Hic nihildũ de reditu Cæsaris audiebatur. Ego his literis hoc tamẽ profeci: perlegi omnes tuas, & in eo acquieui.*

Lentulum nostrũ scis puteolis esse: quod cũ è uiatore quodam esset auditũ, qui se diceret, cum in Appia, cùm is paulum lecticam aperuisset,

ruiſſet, cognoſſe, etſi uix ueriſimile, miſi tamẽ Puteolos pueros, qui perueſtigarent, & ad eum literas. Inuentus eſt uix, in hortis ſuis ſe occultans, literasq; mihi remiſit, mirificè gratias agens Cæſari: de ſuo autem conſilio C. Cæcio mandata ad me dediſſe. Eũ ego hodie expectabã, id eſt XIIII. *Cal. Apr. Venit etiam ad me Matius Quinquatribus, homo mehercule, ut mihi uiſus eſt, temperatus, & prudẽs: exiſtimatus quidẽ eſt ſemper autor otij. Quàm ille hæc non probare mihi quidem uiſus eſt? quàm illam νεκυΐαν (ut tu appellas) timere? huic ego in multo ſermone epiſtolã ad me Cæſaris oſtendi, eam, cuius exemplum ad te antea miſi: rogauiq;, ut interpretaretur qd eſſet quod ille ſcriberet, conſilio meo ſe uti uelle, gratia, dignitate, ope rerum omnium. Reſpondit, ſe non dubitare quin & opem, & gratiam meam ille ad pacificationem quæreret. Vtinam aliquod in hac miſeria Reip. πολιτικὸν opus efficere, & nauare mihi liceat. Matius quidem & illum in ea ſententia eſſe confidebat, & ſe autorem fore pollicebatur. Pridie autem apud me Craſippus fuerat, qui ſe prid. Non. Martij Brunduſio profectum, atq; ibi Pompeium reliquiſſe dicebat, quod etiam, qui* VIII. *Id. illinc profecti erant, nuntiabant: illa uerò omnes, in quibus etiam Craſippus, qui prudentia potuit attendere ſermones,*

minac-

minaceis inimicos optimatium, municipiorum hosteis, meras proscriptiones, meros Sullas: quæ Luccium loqui, quæ totã Græciã, quæ uerò Theophanẽ. & tamen omnis spes salutis in illis est: & ego excubo animo, nec partẽ ullã capio quietis: & ut has pestes effugiam, cum dissimillimis nostri esse cupio. quid enim tu illuc Scipionem, quid Faustum, quid Libonẽ prætermissurum sceleris putas? quorum creditores conuenire dicuntur. Quid eos autem, cùm uicerint, in ciues effecturos? quam uerò putas μακροψυχίαν Cnei nostri esse? nuntiant Aegyptũ, & Arabiã εὐδαίμονα cogitare, Hispaniam abiecisse. Monstra narrant: quæ falsa esse possunt. sed certè & hæc perdita sunt, & illa non salutaria. Tuas literas iam desidero. Post fugam nostram, nunquam iam nostrũ earum interuallũ fuit. Misi ad te exemplũ literarum mearum ad Cæsarem, quibus me aliquid profecturum puto. Vale.

Cicero Imp. S. D. Cæsari Imp.

VT legi tuas literas, quas ab Furnio nostro acceperã, qbus mecũ agebas, ut ad Vrbem essem, te uelle uti cõsilio, & dignitate mea, minus sum admiratus: de gratia, & de ope qd significares, mecũ ipse quærebã: spe tamẽ deducebar ad eã cogitationẽ, ut te pro tua admirabili, ac singulari sapientia de otio, de pace, de cõcordia ciuiũ agi uelle arbitrarer: et

ad eam

ad eã rationẽ existimabã satis aptã esse & naturã, & personã meã. quod si ita est, & siqua de Põpeio nostro tuẽdo, & tibi, ac Reip. recõciliãdo cura te attingit: magis idoneum, q̃ ego sum ad eã causam, profectò reperies neminẽ: qui & illi semp, & senatui, cùm primũ potui, pacis autor fui: nec sumptis armis belli ullam partẽ attigi: iudicauiq; te eo bello uiolari, cõtra cuius honorẽ pop. Rom. beneficio cõcessum inimici, atq; inuidi niterẽtur. sed, ut eo tempore nõ modò ipse autor dignitatis tuæ fui, uerũ etiã cæteris autor ad te adiuuãdũ: sic me nunc Põpeij dignitas uehementer mouet: aliquot enim sunt anni, cùm uos duos delegi, quos præcipuè colerẽ, & qbus essem, sicut sum, amicissimus. Quamobrẽ à te peto, uel potius precib⁹ omnibus oro, & obtestor, ut in tuis maximis curis aliqd impertias tẽporis huic quoq; cogitationi, ut tuo beneficio bonus uir, gratus, pius deniq; esse in maximi beneficij memoria possim. quæ si tantũ ad me ipsum pertinerent, sperarẽ me à te tamẽ impetraturũ: sed ut arbitror, & ad tuã fidẽ, & ad Remp. pertinet, me & pacis utriusq; uestrum, & ad ciuiũ concordiam, per te, quã accõmodatissimũ cõseruari. Ego, cùm antea tibi de Lentulo gratias egissem, cùm ei saluti, qui mihi fuerat, fuisses: tamen eius literis lectis, quas ad me gratissimo animo de tua liberalitate, beneficioq; misit, eandẽ

me sal

me salutem à te accepisse putaui, quam ille.in quē si me intelligis esse gratum, cura obsecro ut etiam in Pompeium esse possim. Vale.

CICERO ATTICO S.

L*Egebā tuas literas* XIII. *Cal.cùm mihi epistola affertur à Lepta, circūuallatum esse Pompeiū, ratibus etiam exitus portus teneri. Nō mediusfidius præ lacrymis possum reliqua nec cogitare, nec scribere. misi ad te exemplum. Miseros nos, cur non omnes fatum illius unà executi sumus? Ecce eadem à Matio, & Trebatio: quibus Minturnis obuij Cæsaris tabellarij. Torqueor infelix, ut iā illū Mutianū exitū exoptē. At quàm honesta, at quàm expedita tua consilia? quàm euigilata tuis cogitationibus? quà itineris, quà nauigationis, quà cōgressus, sermonisq; cum Cæsare. Omnia tum honesta, tum cauta. In Epeirum uerò inuitatio quàm suauis, quàm liberalis, quàm fraterna? De Dionysio sum admiratus: qui apud me honoratior fuit, quàm apud Scipionē Panetius: à quo impurissimè hæc nostra fortuna despecta est. Odi hominē, & odero: utinam ulcisci possem: sed illum ulciscentur mores sui. Tu quæso nunc uel maximè, quid agendum nobis sit, cogita. Pop. Rom. exercitus Cn. Pompeium circunsidet: fossa & uallo septū tenet: fuga prohibet. Nos uiuimus, & stat urbs ista? Prætores ius dicunt? Aediles ludos parant?*

parant? uiri boni usuras perscribunt? ego ipse sedeo? coner illuc ire, ut insanus? implorare fidem municipiorũ? boni nõ sequentur: leues irridebũt: rerũ nouarũ cupidi, uictores præsertim, & armati, uim, & manus afferẽt. Quid censes igitur? & quidnã est tui cõsilij adfinis huius miserrimæ uitæ? nũc doleo, nunc torqueor, cum quibusdam aut sapiens uideor, quòd unà non ierim, aut felix fuisse: mihi cõtrà: nunquã enim illius uictoriæ socius esse uolui, calamitatis mallem fuisse. Quid ego nũc tuas literas, quid tuam prudentiam, aut beneuolentiã implorem? actũ est. nulla re iam possum iuuari, qui ne quid optem quidem iam habeo, nisi ut aliqua inimici misericordia liberetur. ὀυκ ἔστ' ἔτυμος λόγος (ut opinor) ille de ratibus. quid enim est, quod Dolabella ijs literis, quas III. Id. Mart. à Brundusio dedit, hanc εὐημερίαν quasi Cæsaris scriberet, Pompeiũ in fuga esse, eumq; primo uento nauigaturum? quod ualde discrepat ab ijs epistolis, quarum exempla antea ad te misi. Hic quidem mera scelera loquuntur: sed non erat nec recentior autor, nec huius rei quidem melior Dolabella. Vale.

CICERO ATTICO S.

TVas XI. Cal. accepi literas, qbus omnia consilia differs in id tempus, cùm scierimus quid actum sit. Et certè ita est: nec interim potest quicquã statui, ne cogitari quidẽ.

Quanq

Quanquam hæ mihi literæ Dolabellæ iubent ad pristinas cogitationes reuerti: fuit enim pridie Quinquatrus egregia tempestas, qua ego illũ usum puto. συναγωγὴ consiliorũ tuorum non est à me collecta ad querelam, sed magis ad consolationẽ meam. nec enim me tam hæc mala angebant, quàm suspicio culpæ, ac temeritatis meæ. Eam nullam puto esse, quoniam cum cõsiliis tuis mea & facta, & cõsilia cõsentiunt. Quòd mea prædicatione factũ esse scribis magis, quàm illius merito, ut tantum ei debere uiderer: est ita. Ego illũ extuli semper, & eò quidẽ magis, nequid ille superiorũ meminisse me putaret. Quæ si maximè meminissem, tamen illius temporis similitudinem iam sequi deberem. Nihil me adiuuit, cùm posset: & postea fuit amicus, & tam ualde, & quam ob causam, planè scio. Ergo ego quoq; illi. Quin etiam illud par in utroq; nostrum, quòd ab eisdẽ illecti sumus. Sed utinam tantum ego ei prodesse potuissem, quantum ille mihi potuit. Mihi tamen, quod fecit, est gratissimũ. Nec ego eum nunc iuuare quare possim, scio: nec si possem, cùm tam pestiferũ bellum pararet, adiuuandum putarem. Tantum offendere animum eius hic manens nolo. Nec mehercule ista uidere, quæ tu potes iam animo prouidere, nec interesse istis malis possem. Sed eò tardior ad discedendũ fui, quòd difficile est de

discessu

discessu uoluntario sine ulla spe reditus cogitare: nam ego hunc ita paratum uideo peditatu, equitatu, classibus, auxilijs Gallorũ, quos Matius ἐσχάπιζεν (ut puto) sed certè dicebat, peditum, equitum se polliceri sumptu suo annos decem. Sed sit hoc λάπισμα. Magnas habet certè copias, & habebit nõ ille uectigal, sed ciuiũ bona. Adde confidẽtiam hominis, adde imbecillitatem bonorũ uirorum, qui quidem, quòd illum sibi meritò iratum putant, oderunt. Vt tu scribis ludũ. Ac uellem, scribis, quisnam hac significasset. Sed & iste, quia plus ostenderat, quàm fecit, & uulgo illum, qui amarunt, non amant. Municipia uerò, & rustici Romani illum metuunt: hunc adhuc diligunt. quare ita paratus est, ut, etiam si uincere non poßit, quomodo tamen ipse uinci poßit, non uideam. Ego autem non tam γοητείαν huius timeo, quàm πειθανάγκην: αἱ γὰρ τῶν τυράννων δεήσεις, inquit Πλάτων, οἶσθ' ὅτι μεμιγμέναι ἀνάγκαις. illa ἀλίμενα uideo tibi non probari: quæ ne mihi quidẽ placebant: sed habebam in illis & occultationem, & ὑπηρεσίαν fidelem. quæ si mihi Brundusij suppeterant, mallẽ. Sed ibi occultatio nulla est. Verùm (ut scribis) cùm scimus. Viris bonis me nõ nimis excuso: quas eos enim cœnas & facere, & obire scripsit ad me Sextus? quàm lautas, quàm tempestiuas? sed sint quamuis boni: nõ sunt meliores, quàm nos:

mouerent me, si essent fortiores. De Lanuino Phamea erraui: Troianum somniaueram. Id ego nolui Q. sed pluris est. Istud tamen cuperem emeres, si ullam spem fruendi uiderem. Nos quæ monstra quotidie intelligamus, ex illo libello, qui in epistolam coniectus est. Lentulus noster Puteolis est, ἀδημονῶν, ut Cæcius narrat. Quid agat? διατροπὼν Corfiniensem reformidat: Pompeio nunc putat satisfactum: beneficio Cæsaris mouetur: sed tamen mouetur magis prospecta re, nec hæc posse ferre. Omnia misera: sed hoc nihil miserius. Pompeius Cn. Magium de pace misit, & tamen oppugnatur, quod ego non credebam. Sed habeo à Balbo literas, quarum ad te exemplum misi. Lege, quæso, & illud infimum caput ipsius Balbi optimi, cui Cneus noster locū ubi hortos ædificaret, dedit: quem cui nostrum non sæpe prætulit? itaque miser torquetur. Sed, ne bis eadem legas, ad ipsam te epistolam reijcio. Spem autem pacis habeo nullam. Dolabella suis literis Idib. Martij datis merum bellum loquitur. Maneamus ergo in illa eadem sententia misera, & desperata, quando hoc miserius esse nihil potest.

Balbus Ciceroni Imper. S.

CAESAR nobis literas perbreues misit, quarum exemplum subscripsi. Breuitate epistolæ scire poteris eum ualde esse distentum, qui tanta

muta de re tam breuiter scripserit. Siquid praterea noui fuerit, statim tibi scribam. Cæsar Oppio Cornelio S. Ad VII. Id. Mart. Brundusium ueni: ad murum castra posui. Pōpeius est Brundusÿ: misit ad me Cn. Magium de pace. quæ uisa sunt, respondi. Hoc uos statim scire uolui. Cùm in spem uenero de compositione aliquid me conficere, statim uos certiores faciam. Valete. Quomodo me nunc putas mi Cicero torqueri, postquā rursus in spem pacis ueni, nequa res cōpositionem eorum impediat? nanq;, quod absens facere possum, opto. quòd si unà essem, aliquid fortasse proficere possem. Nunc expectatione crucior. Vale.

CICERO ATTICO S.

Miseram ad te VIII. Cal. exemplū epistolæ Balbi ad me, & Cæsaris ad eum. Ecce tibi eodem die Capua literas accepi ab Q. Pedio, Cæsarem ad se prid. Id. Mart. misisse literas hoc exemplo, Pompeius se oppido tenet. Nos ad portas castra habemus: conamur opus magnum, & multorum dierum propter altitudinem maris: sed tamen nihil est quod potius faciamus. Ab utroque portus cornu moleis iacimus, ut aut illū quamprimū traÿcere quod habet Brundusÿ copiarū cogamus, aut exitu prohibeamus. Vbi est illa pax, de qua Balbus scripserat torqueri se? ecquid acerbius? ecquid crudelius? atque cum loqui

quidam αὐθεντικῶς narrãt, Cn. Carbonis, M. Bruti se pœnas persequi, omniumq́; eorum, in quos Sulla crudelis hoc socio fuisset: nihil Curionem se duce facere, quod non hic Sulla duce fecisset: ad ambitionem, quibus exilij pœnæ superioribus legibus non fuisset, ab illo patriæ proditores de exilio reductos esse: queri de Milone per uim expulso: neminem tamen se uiolaturum, nisi qui arma hæc contra. Bebius quidam à Curione III. Id. profectus, homo nõ infans, sed quis ulli non dicat? planè nescio quid agam. Illinc quidem Cneum profectum puto. Quicquid est, biduo sciemus. A te nihil ne antè prorsus quidem quid literarum: nec mirum: quid enim est quod scribamus? ego tamen nullum diem prætermitto. Scripta epistola, literæ mihi ante lucem à Lepta Capua redditæ sunt Idib. Mart. Pompeium à Brundusio conscendisse, ac Cæsarem ad VII. Cal. Apr. Capuæ fore. Vale.

CICERO ATTICO S.

CVm dedissem ad te literas, ut scires Cæsarẽ Capuæ VII. Cal. fore, allatæ mihi sunt literæ, eum in Albano apud Curionẽ V. Cal. fore. Eum cùm uidero, Arpinum pergam. si mihi ueniam, quam peto, dederit, utar conditione: sin minus, impetrabo aliquid à me ipso. Ille, ut ad me scripsit, legiones singulas posuit Brundusij, Tarenti, Siponti. claudere mihi uidetur

detur maritimos exitus, & tamen ipse Græciam spectare potius, quàm Hispanias. sed hæc longius absunt. Me nunc & congressus huius stimulat (is uerò adest) & primas eius actiones horreo: uolet enim (credo) S.C. facere: uolet Augurũ decretum: rapiemur, aut absentes uexabimur, uel ut Consules roget Prætor, uel Dictatorem dicat, quorũ neutrũ ius est. at si Sulla potuit efficere, ab interrege ut Dictator diceretur, & magister equitum: cur hic non poßit? nihil expedio, nisi ut aut ab hoc tanquã Q. Mutius, aut ab illo tanquã L. Scipio. Cùm tu hæc leges, ego illum fortasse conuenero. τέτλαθι κύντερον, ne illud quidem noſtrũ propriũ. erat enim spes propinqui reditus, erat hominũ querela: nunc exire cupimus, qua spe reditus, mihi quidem nunquam in mentem uenit. non modò autẽ nulla querela est municipalium hominũ, ac rusticorum, sed contrà metuunt ut crudelẽ, iratũ. nec tamen mihi quicquam est miserius, quàm remansisse: nec optatius, quàm euolare, non tam ad belli, quàm ad fugæ societatem. sed tu omnia consilia differebas in id tempus, cùm sciremus quæ Brundusij acta essent, scimus nempe: hæremus nihilominus: uix enim spero mihi hunc ueniam daturum: etsi multa affero iusta ad impetrandum. Sed tibi omnem illius meumq; sermonem omnibus uerbis expressum statim mittã. Tu nunc omni amore enitere ut

nos cura tua, & prouidentia iuues. Ita subitò accurrit, ut ne Trebatiũ quidem, ut constitueram, poßim uidere. omnia nobis imparatis agenda. sed tamen ἄλλα μὲν αὐτὸς, ut ait ille, ἄλλα δὲ καὶ δαίμων ὑποθήσεται. quicquid egero, continuò scies. Mandata Cæsaris ad Consules, & ad Pompeium quæ rogas, nulla habeo: quæ descripta attulit, illa è uia misi ad te: è quibus mandata puto intelligi posse. Philippus Neapoli est, Lentulus Puteolis. De Domitio, ut facis, sciscitare ubi sit, quid cogitet. Quòd scribis asperius me, quàm mei patiantur mores, de Dionysio scripsisse: uide, quàm sim antiquorum hominũ. te mediusfidius hanc rem grauius putaui laturũ esse, quàm me: nã præterquam quòd te moueri arbitror oportere iniuria, quæ mihi à quoquã facta sit: præterea te ipsum quodã modo hic uiolauit, cùm in me tã improbus fuit: sed tu id quanti æstimes, tuũ iudicium est: nec tamen in hoc tibi quicquam oneris impono: ego autẽ illum malè sanũ semper putaui, nunc etiam impurum, & sceleratũ puto, nec tamen mihi inimiciorem, quàm sibi. Philargyro bene: causam certè habuisti & ueram, & bonam: relictũ esse me potius, quàm reliquisse. Cùm dedissem iã literas ad VIII. Cal. quos cũ Matio pueros, & Trebatio miseram, epistolam mihi attulerunt hoc exẽplo.

Matius, & Trebatius Ciceroni Imp. S.

Cùm

Cùm Capua exiſſemus, in itinere audiuimus Pompeium Brunduſio ad X V I. *Cal. Apr. cum omnibus copijs, quas habuerat, profectum eſſe: Cæſarem poſtero die in oppidum introiſſe, concionatum eſſe, inde Romam contendiſſe, uelle ante Cal. eſſe ad Vrbem, & paucos dies ibi commorari, deinde in Hiſpanias proficiſci. nobis non alienum uiſum eſt, quoniã de aduentu Cæſaris pro certo habebamus, pueros tuos ad te remittere, ut id tu quamprimum ſcires. Mandata tua nobis curæ ſunt. eaq;, ut tempus poſtularit, agemus. Trebatius Scæuola facit, ut antecedat. Epiſtola conſcripta nuntiatum eſt nobis, Cæſarem ad* V I I I. *Cal. Capuæ; ad* V I I. *Sinueſſæ. hoc pro certo putamus. Vale.*

CICERO ATTICO S.

CVm quid ſcriberem ad te nihil haberẽ, tamen, ne quem diem intermitterem, has dedi literas. Ad V I I. *Cal. Cæſarem Sinueſſæ manſurum nuntiabant. ab eo mihi literæ redditæ ſunt ad* V I I. *Calend. quibus iam opes meas, non, ut in ſuperioribus literis, opem expectat. cùm eius clementiam Corfinienſem illam per literas collaudauiſſem, reſcripſit hoc exemplo. Cæſar Imp. Ciceroni Imp.* S. *Rectè augurarís de me (bene enim tibi cognitus ſum) nihil à me abeſſe longius crudelitate. atq; ego cùm ex ipſa re magnam capio uoluptatẽ: tum meum factum probari abs te triumpho,*

& gaudeo.neq; illud me mouet, quòd ij qui à me dimißi sunt, discesisse dicũtur, ut mihi rursus bellum inferrẽt: nihil enim malo, quàm & me mei similem esse, & illos sui. Tu uelim mihi ad Vrbem præsto sis, ut tuis consilijs, atq; opibus (ut consueui) in omnibus rebus utar. Dolabella tuo nihil scito mihi esse iucundius. hãc adeo habebo gratiam illi: neq; enim aliter facere poterit: tanta eius humanitas, is sensus, ea in me est beneuolentia. Vale.

CICERO ATTICO S.

TRebatium VI. Cal. quo die has literas dedi, expectabam. ex eius nuntio, Matijq; literis meditabor quo modo cũ illo loquar. ò tempus miserum. nec dubito quin à me contendat ad Vrbem ueniam: senatum enim Cal. uelle se frequentem adesse, etiam Formijs proscribi iußit. Ergo ei negandũ est? sed quid præripi? statim ad te perscribam omnia. ex illius sermone statuam, Arpinum'ne mihi eundum sit, an quò alió. Volo Ciceroni meo togam puram dare, istic puto. tu quæso cogita quid deinde: nam me hebetem molestiæ reddiderunt. A Curio, uelim scire ecquid ad te scriptum sit de Tirone: ad me enim ipse Tiro ita scripsit, ut uerear quid agat. qui autem ueniunt inde, id modò nuntiant. sanè in magnis curis etiã hæc me solicitant: in hac enim fortuna perutilis eius & opera, & fidelitas esset.

CIC

CICERO ATTICO S.

VTrunq; ex tuo consilio: nam & oratio fuit ea nostra, ut bene potius ille de nobis existimaret, quàm gratias ageret: & in eo mansimus, ne ad Vrbem. illa fefellerunt, facilẽ quòd putaramus: nihil uidi minus. damnari se nostro iudicio: tardiores fore reliquos, si in his non ueniremus, dicere. ego, dißimilem illorum esse causam. Cum multa, Veni igitur, & age de pace. Meo'ne, inquam, arbitratu? An tibi, inquit, ego præscribam? Sic, inquam, agam, senatui non placere in Hispanias iri, nec exercitus in Græciam transportari: multaq; inquam de Cneo deplorabo. Tum ille, Ego uerò ista dici nolo. Ita putabam, inquam. Sed ego eò nolo adesse, quòd aut sic mihi dicendum est, multaq;, quæ nullo modo possem silere, si adessem: aut non ueniendũ. summa fuit, ut ille quasi exitum quærens, ut deliberarem. nõ fuit negandũ. ita discesßimus. Credo igitur hunc me nõ amare. at ego me amaui, quod mihi iam pridẽ usu non uenit. Reliqua ò Dij, qui comitatus, quæ, ut tu soles dicere, νεκυΐα: in qua erat Eros Celeri. O rem perditã, ò copias desperatas. Quid? Seruij filius. quot in his castris fuerunt, quibus Pompeius circunsideretur? sex legiones. multũ uigilat, audet. nullum uideo finem mali. nunc certè promenda tibi sunt consilia. hoc fuerat extremum. illa tamen κατάκλεισις illius est

odiosa, quam penè præterij: si sibi consilijs nostris uti non liceret, usurum quorum posset, ad omniaq; esse descẽsurum. Vidisti igitur uirum, ut scripseras? ingemuisti? certè. cedo reliqua. quid? cõtinuò ipse in Puteolanum, ego Arpinum. unde expecto quidem ἀλλὰ τέλσαν illã tuam. Tu (malum) inquies, actum ne agas. etiã illum ipsum, quem sequimur, multa fefellerũt. Sed ego tuas literas expecto: nihil est enim iã, ut antea, VIDEAMVS HOC QVORSVM EVADAT. *Extremum fuit de congressu nostro. quo quidem non dubito quin istũ offenderim. eò maturius agendũ est. amabo te epistolam, & πολιτικήν. ualde tuas literas nunc expecto. Vale.*

CICERO ATTICO S.

E*Go meo Ciceroni, quoniam Roma caremus, Arpini potißimum togam puram dedi: idq; municipibus nostris fuit gratum, etsi omnes, & illos, & quà iter feci mœstos, afflictosq; uidi: tam tristis, & tam atrox est ἀναθεώρησις huius ingẽtis mali. delectus habetur. in hiberna deducuntur. ea quæ, etiam cùm à bonis uiris, cùm iusto in bello, cùm modestè fiunt, tamen ipsa per se molesta sunt: quàm censes acerba nunc esse, cùm à perditis, in ciuili nefario bello, petulantißimè fiant? caue autem putes quenquam hominem in Italia turpem esse, qui hinc absit. uidi ipse Formijs uniuersos: neq; mehercule*

mehercule unquam homines putaui: & norã omnes, sed nunquam uno loco uideram. Pergamus igitur quò placet, & nostra omnia relinquamus: proficiscamur ad eum, cui gratior noster aduentus erit, quàm si unà fuissemus: tum enim eramus in maxima spe: nũc, ego quidem, in nulla: nec præter me quisquam Italia cessit, nisi qui hunc inimicum sibi putaret: nec mehercule hoc facio Reip. causa, quam funditus deletam puto, sed ne quis me putet ingratum in eum qui me leuauit ijs incommodis, quibus idem affecerat: & simul quòd ea quæ fiunt, aut quæ certè futura sunt, uidere non possum. Etiam equidem S.C. *facta quædam iam puto. utinam in Volcatij sententiam. sed quid refert? est enim una sententia omnium. sed erit immitissimus Seruius, qui filium misit ad affligendum Cn. Pompeium, aut certè capiẽdum, cum Pontio Titiniano. etsi hic quidem timoris causa, ille uerò. sed stomachari desinamus, & aliquando sententiam terminemus, ut nihil noui. nisi id quod minimum uellem, spiritum reliquum esse. Nos, quoniã superum mare obsidetur, infero nauigabimus: &, si Puteolis erit difficile, Crotonem petemus, aut Thurios, & boni ciues amantes patriæ mare infestum habebimus. aliam rationem huius belli gerendi nullã uideo. in Aegyptum nos abdimus. exercitu pares esse non possumus. pacis fides nulla*

est.

est. sed hæc satis deplorata sunt. Tu uelim literas Cephaloni des de omnibus rebus actis, deniq; etiam de sermonibus hominum, nisi planè obmutuerunt. ego tuis consilijs usus sum, maximè quòd & grauitatem in congressu nostro tenui, quam debui, & ad Vrbem ut non accederem, perseueraui. Quod superest, scribe quæso quàm accuratißimè (iam enim extrema sunt) quid placeat, quid censeas: etsi iam nulla dubitatio est: tamen si quid, uel potius quicquid ueniet in mentem, scribas uelim. Vale.

M. T. CICERONIS EPIST. AD T. POMPONIVM ATTICVM LIB. X.

CICERO ATTICO S.

TERTIO Non. cùm in Laterium fratris uenissem, accepi literas, & paulum respiraui, quod post has ruinas mihi non acciderat: p enim magni æstimo, tibi firmitudinem animi nostri, & factum nostrum probari: Sexto enim nostro quòd scribis probari, ita lætor, ut me quasi patris eius, cui semper uni tribui plurimum, iudicio comprobari putem: qui mihi, quod sæpe soleo recordari, dixit olim Nonis illis, illis Decemb

cembribus, cum ego, Sexte, quidnam ergo? Μὴ μὰν, inquit ille, ἀσπουδεῖ γε καὶ ἀκλειῶς ἀπολοίμην, Ἀλλὰ μέγα ῥέξας τι καὶ ἐσσομένοισι πυθέσθαι. eius igitur mihi uiuit autoritas, & simillimus eius filius eodem est apud me pondere, quo fuit ille: quem saluere uelim iubeas plurimum. tu tuum consiliũ etsi non in longum tempus differs (iam enim illum emptum pacificatorem perorasse puto, iam actum aliquid esse in consessu Senatorum) tamẽ suspensum me detines, sed eò minus, quòd non dubito quid nobis agendum putes. quid enim Flauio legionem, & Siciliã dari scribis? & id iam fieri? quæ tu scelera partim parari, & iam cogitari, partim ex tempore futura censes? Ego uerò Solonis popularis tui, &, ut puto, etiam mei, legem negligam, qui capite sanxit, si qui in seditione non alterutrius partis fuisset (nisi tu aliter censes) & hinc abero, & filij: sed alterum mihi est certius: nec præripiam tamen, expectabo tuum consilium, & eas literas, nisi alias iam dedisti, quas scripsi ut Cephaloni dares. Quòd scribis, nõ quo alicunde audieris, sed ipsum putare, me attractum iri, si de pace agatur: mihi omnino non uenit in mentem, quæ poßit actio esse de pace, cùm illi certißimum sit, si poßit, expoliare exercitu, & prouincia Pompeium. nisi fortè iste summarius ei poteſt persuadere, ut, dum oratores eant, & redeant, quiescat. nihil

uid

uideo quod ſperem, aut quod iam putem fieri poſſe. ſed tamen hominis hoc ipſum probi eſt, & magnum ſit τῶν πολιτικωτάτων σκεμμάτων, ueniendum'ne ſit in conſilium tyranni, ſi is aliqua de re bona deliberaturus ſit. Quare ſiquid eiuſmodi euenerit ut accerſamur: quod equidem non curo: quid enim eſſem de pace dicturus, dixi: ipſe ualde repudiauit: ſed tamen ſiquid acciderit, quid cenſeas mihi faciendum, utiq; ſcribito. nihil enim mihi adhuc accidit quod maioris conſilij eſſet. Trebatij boni uiri, & ciuis uerbis te gaudeo delectatum: tuaq; iſta crebra ἐκφώνησις ὑπέρευ me ſola adhuc delectauit. Literas tuas uehementer expecto, quas quidem credo iam datas eſſe. Tu cum Sexto ſeruaſti grauitatem eandem, quam mihi præcipis. Celer tuus diſertus magis eſt, quàm ſapiens. De iuuenibus, quæ ex Tullia audiſti, uera ſunt. M. Antonij iſtud quod ſcribis, non mihi uidetur tam re eſſe triſte, quàm uerbo. hæc eſt ἄλη, in qua nunc ſumus, mortis inſtar: aut enim mihi liberè inter malos πολιτευτέον fuit, aut uel periculosè cum bonis, aut nos temeritatem bonorum ſequamur, aut audaciam improborum inſectemur. utrunq; periculoſum eſt. at hoc quod agimus, & turpe, nec tamen tutum. Iſtum, qui filium Brunduſium de pace miſit, (de pace idem ſentio quod tu, ſimulationem eſſe apertam, parari autem bellum acerrimè) me

leg

legatum iri non arbitror, cuius adhuc (ut optaui) mentio facta nulla sit. eo minus habeo necesse scribere, aut etiam cogitare quid sim facturus, si acciderit, ut legarer. Vale.

CICERO ATTICO S.

EGo cùm accepissem tuas literas Nonis Apr. quas Cephalio attulerat, essemq́; Minturnis postridie mansurus, & inde protinus: sustinui me in Arcano fratris, ut, dum aliquid certius afferretur, occultiore in loco essemus, agereturq́; nihilo minus quæ sine nobis agi possunt. MMTEYCA *iam adest, & animus ardet: nec est quicquam, quò, & quà: sed hæc nostra erit cura, & peritorum. tu tamen, quoad poteris, ut adhuc fecisti, nos consilijs iuuabis. res sunt inexplicabiles. fortunæ sunt committenda omnia. sine spe conamur ulla. melius siquid acciderit, mirabimur. Dionysium nolim ad me profectum: de quo ad me Tullia mea scripsit, sed & tempus alienum est, & homini non amico nostra incommoda, tanta præsertim spectaculo esse nollem: cui te meo nomine inimicum esse nolo. Vale.*

CICERO ATTICO S.

CVm, quid scriberẽ, planè nihil haberem, hac autẽ reliqua essent, quæ scire cuperẽ, profectus'ne esset, quo in statu Vrbẽ reliquisset, in ipsa Italia quem cuiq; regioni, aut negotio

præfec

præfeciſſet, & qui eſſent ad Pompeium, & ad Conſules ex S. C. *de pace legati: ut igitur hæc ſcirem, dedita opera has ad te literas miſi. feceris igitur commodè, mihiq; gratum, ſi me de his rebus, & ſiquid erit aliud quod ſcire opus ſit, feceris certiorem. ego in Arcano opperior, dum iſta cognoſco. Ad* V I I. *Id. alteram tibi eodem die hanc epiſtolam dictaui, & pridie dederam mea manu longiorem. Viſum te aiũt in regia. nec reprehendo, quippe cùm ipſe iſtam reprehenſionem non fugerim. ſed expecto tuas literas: neq; iam ſanè uideo quid expectem: ſed tamen, etiam ſi nihil erit, id ipſum ad me uelim ſcribas. Cæſar mihi ignoſcit per literas quòd non uenerim, ſeſeq; in optimam partem id accipere dicit. facile patior, quod ſcribis, ſecum Tullium, & Seruium queſtos eſſe, quia non idem ſibi quod mihi, remiſiſſet. homines ridiculos, qui cùm filios miſiſſent ad Cn. Pompeium circunſidendum, ipſi in Senatum uenire dubitarent. ſed tamen exemplum miſi ad te Cæſaris literarum. Vale.*

CICERO ATTICO S.

M*Vltas à te accepi epiſtolas eodem die, omneis diligenter ſcriptas. ea uerò, quæ uoluminis inſtar erat ſæpe legenda, ſicuti facio: in qua non fruſtra laborem ſuſcepiſti: mihi quidem pergratum feciſti. quare, ut id, quoad licebit, id eſt quoad ſcies ubi ſumus, quàm ſæ-*

piſsimè

pißimè facias, te uehementer rogo. At deplorandi quidem, quod quotidie facimus, sit iam nobis aut finis omnino, si potest: aut moderatio quædam, quod profectò potest: non enim quam dignitatem, quos honores, quem uitæ statum amiserim, cogito: sed quid consecutus sim, quid præstiterim, qua in laude uixerim: his deniq; in malis quid intersit inter me, & istos quos propter omnia amisimus. hi sunt, qui, nisi me ciuitate expulissent, obtinere se non posse putarunt licentiam cupiditatum suarum: quorum societas, & scelerata consensionis fides quò eruperit, uides. alter ardet furore, & scelere, nec remittit aliquid, sed in dies ingrauescit: modò Italia expulit: nunc alia ex parte persequi, ex alia prouincia spoliare conatur: nec iam recusat, sed quodammodo postulat ut, quemadmodum est, sic etiam appelletur tyrannus: alter, is qui nos sibi quondam ad pedes stratos ne sublevabat quidem, qui se nihil contra huius uoluntatem aiebat facere posse, elapsus è soceri manibus, ac ferro, bellum terra, & mari comparat, non iniustum ille quidem, sed tum pium, tum etiam necessarium, suis tamen ciuibus exitiabile, nisi uicerit: calamitosum etiam, si uicerit. Horum ego summorum imperatorũ non modò res gestas non antepono meis, sed ne fortunã quidem ipsam, qua illi florẽtißima, nos duriore cõflictati uidemur. quis enim potest aut deserta

per se patria, aut oppressa beatus esse? & si (ut nos à te admonemur) rectè in illis libris diximus, nihil esse bonum, nisi quod honestum: nihil malum, nisi quod turpe sit: certè uterq; istorum est miserrimus, quorum utriq; semper patriæ salus, & dignitas posterior sua dominatione, & domesticis commodis fuit. Præclara igitur conscientia sustentor, cùm cogito me de Repub. aut meruisse optimè, cùm potuerim: aut certè nunquam, nisi diuinè, cogitasse, eaq; ipsa tempestate euersam esse Remp. quam ego XIIII. annis antè prospexerim. Hac igitur conscientia comite proficiscar, magno equidẽ cum dolore, nec tã id propter me, aut propter fratrẽ meum, quorum iam acta ætas, quàm propter pueros: quibus interdum uidemur præstare etiã Remp. debuisse: quorum quidem alter non tam quia maiore pietate est, me mirabiliter excruciat: alter (ò rem miseram, nihil enim mihi accidit in omni uita acerbius) indulgentia uidelicet nostra deprauatus, eò progressus est, quò non audeo dicere, & expecto tuas literas: scripsisti enim te scripturum esse plurima, cùm ipsum uidisses. omne meum obsequium in illum fuit cum multa seueritate: neq; unum eius, nec paruum, sed multa magna delicta compressi. patris autem lenitas amanda potius ab illo, quàm tam crudeliter negligenda. nam literas eius ad Cæsarem missas ita grauiter tulimus, ut te quidem

dem

dem celaremus: sed ipsius uidemus uitam insuauem reddidisse. hoc uerò eius iter, simulatioq; pietatis qualis fuerit, non audeo dicere. tantum scio post Hircium conuentum, accersitum ab Cæsare: cum eo de meo animo ab suis rationibus alienissimo, & consilio relinquendi Italiam. & hæc ipsa timidè: sed nulla nostra culpa est: natura metuenda est. Hæc Curionem, hæc Hortensij filium, non patrum culpa, corripit. iacet in mœrore meus frater, neq; tam de sua uita, quàm de mea metuit. Huic tu, huic tu malo affer consolationes, si ullas potes: maximè quidem illam uelim, ea quæ ad nos delata sint, aut falsa esse, aut minora: quæ si uera sint, quid futurum sit in hac fuga, nescio. nam si haberemus Remp. consilium mihi non deesset nec ad seueritatem, nec ad indulgentiam. hæc siue iracundia, siue dolore, siue metu permotus, grauius scripsi, quàm aut tuus in illum amor, aut meus postulabat. si uera sunt, ignosces: si falsa, me libente eripies mihi hunc errorem. quoquo modo uerò se res habeat, nihil aßignabis nec patruo, nec patri. Cùm hæc scripsissem, à Curione mihi nuntiatum est, eum ad me uenire: uenerat enim is in Cumanum uesperi pridie, id est Idibus. siquid eius igitur sermo eiusmodi attulerit, quod ad te scribendum sit, id in literis adiungam. Præterijt uillam meam Curio, iußitq; mihi nuntiari mox se uenturum: cucur-

gaudere. quid quæris? atq; iubebat: :st enim suspicio illa domestici mali, & sermonis Hirciani. quàm cupio illum dignum esse nobis, & quàm ipse me inuito, quæ pro illo sit suspicandum, sed opus fuit Hircio conuento. est profectò nescio quid. sed uelim quàm minimo, et tamen eum nondum redisse miramur. sed hæc uidebimus. Tu Oppios Terentiæ dabis: iam enim Vrbis unum periculum est. me tamen consilio iuua, pedibus'ne Rhegyum, an hinc statim in nauem: cæterum quoniam commoror, ego ad te statim habebo quod scribam, simul ut uidero Curionem. De Tirone cura quæso, quod facis, ut sciam quid is agat. De tota mea cogitatione scripsi ad te antea satis, ut mihi uisus sum, diligenter. de die nihil sanè potest scribi certi præter hoc, non ante lunam nouam. Curionis sermo postridie eandem habuit ferè summã, nisi quòd apertius significauit, se earũ rerũ exitum non uidere. Quòd mihi mandas de quodam regendo, ἀρμαδίαν: tamen nihil, prætermittam: atq; utinam tu: sed modestior non ero. Epistolam ad Vestorium statim de Tullia: ac ualde requirere solebat. commodius tecum Vectenus est locutus, quàm ad me scripserat. sed mirari satis hominis negligentiã nõ queo: cùm enim mihi Philotimus dixisset, HS L. emere de Canuleio diuersorium illud posse, minoris etiam empturum, si Vectenũ rogassem, rogaui

ut siq

ut ſiquid poſſet, ex ea ſumma detraheret: promiſit: ad me nuper, ſe HS X X X. emiſſe, ut ſcriberem cui uellem addici: diem pecuniæ Idib. Nou. eſſe reſcripſi ei ſtomachoſius, cum ioco tamen familiari. nunc, quoniam agit liberaliter, nihil accuſo hominem: ſcripſiq; ad eum, me à te certiorem eſſe factum. Tu de tuo itinere quid, & quando cogites, uelim me certiorem facias. Ad X V. Cal. Maij. Vale.

CICERO ATTICO S.

ME adhuc nihil præter tempeſtatem moratur. aſtutè nihil ſum acturus. fiat in Hiſpania quidlibet: & tamen reticeo. Meas cogitationes omneis explicaui tibi ſuperioribus literis. quocirca hæ ſunt breues: & tamen quia feſtinabam, eramq; occupatior de Quinto fratre, ita me quidem ſedulò: ſed noſti reliqua. Quod dein me mones, & amicè, & prudenter mones: ſed erunt omnia facilia, ſi ab uno illo cauero. magnum opus eſt. mirabilia multa. nihil ſimplex, nihil ſincerum. uellem, ſuſcepiſſes iuuenem regendum: pater enim nimis indulgens, quicquid ego aſtrinxi, relaxat. ſi ſine illo poſſem, regerem, quod tu potes: ſed ignoſco, magnum inquam opus eſt. Pompeium pro certo habemus per Illyricum proficiſci in Galliam: ego nunc, quà, & quò, uidebo. Ego uerò Apuliam, & Sipontum, & tergiuerſationem iſtam probo, nec tuam rationem eandem eſſe duco,

& gaudeo. neq; illud me mouet, quòd ij qui à me dimißi sunt, discessisse dicũtur, ut mihi rursus bellum inferrẽt: nihil enim malo, quàm & me mei similem esse, & illos sui. Tu uelim mihi ad Vrbem præsto sis, ut tuis consilijs, atq; opibus (ut consueui) in omnibus rebus utar. Dolabella tuo nihil scito mihi esse iucundius. hãc adeo habebo gratiam illi: neq; enim aliter facere poterit: tanta eius humanitas, is sensus, ea in me est beneuolentia. Vale.

CICERO ATTICO S.

T*Rebatium* VI. *Cal. quo die has literas dedi, expectabam. ex eius nuntio, Matijq; literis meditabor quo modo cũ illo loquar. ò tempus miserum. nec dubito quin à me contendat ad Vrbem ueniam: senatum enim Cal. uelle se frequentem adesse, etiam Formijs proscribi iußit. Ergo ei negandũ est? sed quid præripi? statim ad te perscribam omnia. ex illius sermone statuam, Arpinum'ne mihi eundum sit, an quò alió. Volo Ciceroni meo togam puram dare, istic puto. tu quæso cogita quid deinde: nam me hebetem molestiæ reddiderunt. A Curio, uelim scire ecquid ad te scriptum sit de Tirone: ad me enim ipse Tiro ita scripsit, ut uerear quid agat. qui autem ueniunt inde, id modò nuntiant. sanè in magnis curis etiã hæc me solicitant: in hac enim fortuna perutilis eius & opera, & fidelitas esset.*

CIC

CICERO ATTICO S.

VTrunq; ex tuo consilio: nam & oratio fuit ea nostra, ut bene potius ille de nobis existimaret, quàm gratias ageret: & in eo mansimus, ne ad Vrbem. illa fefellerunt, facilẽ quòd putaramus: nihil uidi minus. damnari se nostro iudicio: tardiores fore reliquos, si in his non ueniremus, dicere. ego, dissimilem illorum esse causam. Cum multa, Veni igitur, & age de pace. Meo'ne, inquam, arbitratu? An tibi, inquit, ego praescribam? Sic, inquam, agam, senatui non placere in Hispanias iri, nec exercitus in Graeciam transportari: multaq; inquam de Cneo deplorabo. Tum ille, Ego uerò ista dici nolo. Ita putabam, inquam. Sed ego eò nolo adesse, quòd aut sic mihi dicendum est, multaq;, quae nullo modo possem silere, si adessem: aut non ueniendũ. summa fuit, ut ille quasi exitum quaerens, ut deliberarem. nõ fuit negandũ. ita discessimus. Credo igitur hunc me nõ amare. at ego me amaui, quod mihi iam pridẽ usu non uenit. Reliqua ò Dij, qui comitatus, quae, ut tu soles dicere, νεκυία; in qua erat Eros Celeri. O rem perditã, ò copias desperatas. Quid? Seruij filius. quot in his castris fuerunt, quibus Pompeius circunsideretur? sex legiones. multũ uigilat, audet. nullum uideo finem mali. nunc certè promenda tibi sunt consilia. hoc fuerat extremum. illa tamen κατάκλεισις illius est

odiosa, quam penè preterij: si sibi consilijs nostris uti non liceret, usurum quorum posset, ad omniaq; esse descẽsurum. Vidisti igitur uirum, ut scripseras? ingemuisti? certè. cedo reliqua. quid? cõtinuò ipse in Puteolanum, ego Arpinum. unde expecto quidem ἀλλὰ τέλος αὖ illã tuam. Tu (malum) inquies, actum ne agas. etiã illum ipsum, quem sequimur, multa fefellerũt. Sed ego tuas literas expecto: nihil est enim iã, ut antea, VIDEAMVS HOC QVORSVM EVADAT. *Extremum fuit de congressu nostro. quo quidem non dubito quin istũ offenderim. eò maturius agendũ est. amabo te epistolam, & πολιτικήν. ualde tuas literas nunc expecto. Vale.*

CICERO ATTICO S.

EGo meo Ciceroni, quoniam Roma caremus, Arpini potißimum togam puram dedi: idq; municipibus nostris fuit gratum, et si omnes, & illos, & quà iter feci mœstos, afflictosq; uidi: tam tristis, & tam atrox est ἀναθεώρησις huius ingẽtis mali. delectus habetur. in hiberna deducuntur. ea quæ, etiam cùm à bonis uiris, cùm iusto in bello, cùm modestè fiunt, tamen ipsa per se molesta sunt: quàm censes acerba nunc esse, cùm à perditis, in ciuili nefario bello, petulantißimè fiant? caue autem putes quenquam hominem in Italia turpem esse, qui hinc absit. uidi ipse Formijs uniuersos: neq; mehercule

mehercule unquam homines putaui: & norā omnes, sed nunquam uno loco uideram. Pergamus igitur quò placet, & nostra omnia relinquamus: proficiscamur ad eum, cui gratior noster aduentus erit, quàm si unà fuissemus: tum enim eramus in maxima spe: nūc, ego quidem, in nulla: nec præter me quisquam Italia cessit, nisi qui hunc inimicum sibi putaret: nec mehercule hoc facio Reip. causa, quam funditus deletam puto, sed nequis me putet ingratum in eum qui me leuauit iis incommodis, quibus idem affecerat: & simul quòd ea quæ fiunt, aut quæ certè futura sunt, uidere non potero. Etiam equidem S.C. facta quædam iam puto. utinam in Volcatii sententiam. sed quid refert? est enim una sententia omnium. sed erit immitissimus Seruius, qui filium misit ad affligendum Cn. Pompeium, aut certè capiēdum, cum Pontio Titiniano. etsi hic quidem timoris causa, ille uerò. sed stomachari desinamus, & aliquando sententiam terminemus, ut nihil noui. nisi id quod minimum uellem, spiritum reliquum esse. Nos, quoniā superum mare obsidetur, infero nauigabimus: &, si Puteolis erit difficile, Crotonem petemus, aut Thurios, & boni ciues amantes patriæ mare infestum habebimus. aliam rationem huius belli gerendi nullā uideo. in Aegyptum nos abdimus. exercitu pares esse non possumus. pacis fides nulla est.

est. sed hæc satis deplorata sunt. Tu uelim literas Cephaloni des de omnibus rebus actis, deniq; etiam de sermonibus hominum, nisi planè obmutuerunt. ego tuis consilijs usus sum, maximè quòd & grauitatem in congressu nostro tenui, quam debui, & ad Vrbem ut non accederem, perseueraui. Quod superest, scribe quæso quàm accuratißimè (iam enim extrema sunt) quid placeat, quid censeas: etsi iam nulla dubitatio est: tamen siquid, uel potius quicquid ueniet in mentem, scribas uelim. Vale.

M. T. CICERONIS EPIST. AD T. POMPONIVM ATTICVM LIB. X.

CICERO ATTICO S.

TERTIO *Non. cùm in Laterium fratris uenissem, accepi literas, & paulum respiraui, quod post has ruinas mihi non acciderat: p enim magni æstimo, tibi firmitudinem animi nostri, & factum nostrum probari: Sexto enim nostro quòd scribis probari, ita lætor, ut me quasi patris eius, cui semper uni tribui plurimum, iudicio comprobari putem: qui mihi, quod sæpe soleo recordari, dixit olim Nonis illis, illis De-*

cemb

cembribus, cum ego, Sexte, quidnam ergo? Μὴ μὰν, inquit ille, ἀσπουδί γε καὶ ἀκλειῶς ἀπολοίμην, Ἀλλὰ μέγα ῥέξας τι καὶ ἐσσομένοισι πυθέσθαι. eius igitur mihi uiuit autoritas, & simillimus eius filius eodem est apud me pondere, quo fuit ille: quem saluere uelim iubeas plurimum. tu tuum consiliũ etsi non in longum tempus differs (iam enim illum emptum pacificatorem perorasse puto, iam actum aliquid esse in consessu Senatorum) tamẽ suspensum me detines, sed eò minus, quòd non dubito quid nobis agendum putes. quid enim Flauio legionem, & Siciliã dari scribis? & id iam fieri? quæ tu scelera partim parari, & iam cogitari, partim ex tempore futura censes? Ego uerò Solonis popularis tui, &, ut puto, etiam mei, legem negligam, qui capite sanxit, si qui in seditione non alterutrius partis fuisset (nisi tu aliter censes) & hinc abero, & filij: sed alterum mihi est certius: nec præripiam tamen, expectabo tuum consilium, & eas literas, nisi alias iam dedisti, quas scripsi ut Cephaloni dares. Quòd scribis, nõ quo alicunde audieris, sed ipsum putare, me attractum iri, si de pace agatur: mihi omnino non uenit in mentem, quæ poßit actio esse de pace, cùm illi certißimum sit, si poßit, expoliare exercitu, & prouincia Pompeium. nisi fortè iste summarius ei poteſt persuadere, ut, dum oratores eant, & redeant, quiescat. nihil

uid

uideo quod sperem, aut quod iam putem fieri posse. sed tamen hominis hoc ipsum probi est, & magnum sit τῶν πολιτικωτάτων σκεμμάτων, ueniendum'ne sit in consilium tyranni, si is aliqua de re bona deliberaturus sit. Quare siquid eiusmodi euenerit ut accersamur: quod equidem non curo: quid enim essem de pace dicturus, dixi: ipse ualde repudiauit: sed tamen siquid acciderit, quid censeas mihi faciendum, utiq; scribito. nihil enim mihi adhuc accidit quod maioris consilij esset. Trebatij boni uiri, & ciuis uerbis te gaudeo delectatum: tuaq; ista crebra ἐκφώνησις ὑπέρευ me sola adhuc delectauit. Literas tuas uehementer expecto, quas quidem credo iam datas esse. Tu cum Sexto seruasti grauitatem eandem, quam mihi præcipis. Celer tuus disertus magis est, quàm sapiens. De iuuenibus, quæ ex Tullia audisti, uera sunt. M. Antonij istud quod scribis, non mihi uidetur tam re esse triste, quàm uerbo. hæc est ἄλη, in qua nunc sumus, mortis instar: aut enim mihi liberè inter malos πολιτευτέον fuit, aut uel periculosè cum bonis, aut nos temeritatem bonorum sequamur, aut audaciam improborum insectemur. utrunq; periculosum est. at hoc quod agimus, & turpe, nec tamen tutum. Istum, qui filium Brundusium de pace misit, (de pace idem sentio quod tu, simulationem esse apertam, parari autem bellum acerrimè) me

leg

legatum iri non arbitror, cuius adhuc (ut optaui) mentio facta nulla sit. eo minus habeo necesse scribere, aut etiam cogitare quid sim facturus, si acciderit, ut legarer. Vale.

CICERO ATTICO S.

E*Go cùm accepissem tuas literas Nonis Apr. quas Cephalio attulerat, essemq́; Minturnis postridie mansurus, & inde protinus: sustinui me in Arcano fratris, ut, dum aliquid certius afferretur, occultiore in loco essemus, agereturq́; nihilo minus quæ sine nobis agi possunt.* MMTEYCA *iam adest, & animus ardet: nec est quicquam, quò, & quà: sed hæc nostra erit cura, & peritorum. tu tamen, quoad poteris, ut adhuc fecisti, nos consilijs iuuabis. res sunt inexplicabiles. fortunæ sunt committenda omnia. sine spe conamur ulla. melius siquid acciderit, mirabimur. Dionysium nolim ad me profectum: de quo ad me Tullia mea scripsit, sed & tempus alienum est, & homini non amico nostra incommoda, tanta præsertim spectaculo esse nollem: cui te meo nomine inimicum esse nolo. Vale.*

CICERO ATTICO S.

C*Vm, quid scriberẽ, planè nihil haberem, hæc autẽ reliqua essent, quæ scire cuperẽ, profectus'ne esset, quo in statu Vrbẽ reliquisset, in ipsa Italia quem cuiq; regioni, aut negotio*

præfec

præfecisset, & qui essent ad Pompeium, & ad Consules ex S. C. *de pace legati: ut igitur hæc scirem, dedita opera has ad te literas misi. feceris igitur commodè, mihiq; gratum, si me de his rebus, & siquid erit aliud quod scire opus sit, feceris certiorem. ego in Arcano opperior, dum ista cognosco. Ad* V I I. *Id. alteram tibi eodem die hanc epistolam dictaui, & pridie dederam mea manu longiorem. Visum te aiũt in regia. nec reprehendo, quippe cùm ipse istam reprehensionem non fugerim. sed expecto tuas literas: neq; iam sanè uideo quid expectem: sed tamen, etiam si nihil erit, id ipsum ad me uelim scribas. Cæsar mihi ignoscit per literas quòd non uenerim, seseq; in optimam partem id accipere dicit. facile patior, quod scribis, secum Tullium, & Seruium questos esse, quia non idem sibi quod mihi, remisisset. homines ridiculos, qui cùm filios misissent ad Cn. Pompeium circunsidendum, ipsi in Senatum uenire dubitarent. sed tamen exemplum misi ad te Cæsaris literarum. Vale.*

CICERO ATTICO S.

M*Vltas à te accepi epistolas eodem die, omneis diligenter scriptas. ea uerò, quæ uoluminis instar erat sæpe legenda, sicuti facio: in qua non frustra laborem suscepisti: mihi quidem pergratum fecisti. quare, ut id, quoad licebit, id est quoad scies ubi sumus, quàm sæpißimè*

pißimè facias, te uehementer rogo. At deplorandi quidem, quod quotidie facimus, sit iam nobis aut finis omnino, si potest: aut moderatio quædam, quod profectò potest: non enim quam dignitatem, quos honores, quem uitæ statum amiserim, cogito: sed quid consecutus sim, quid præstiterim, qua in laude uixerim: his deniq; in malis quid intersit inter me, & istos quos propter omnia amisimus. hi sunt, qui, nisi me ciuitate expulissent, obtinere se non posse putarunt licentiam cupiditatum suarum: quorum societas, & sceleratæ consensionis fides quò eruperit, uides. alter ardet furore, & scelere, nec remittit aliquid, sed in dies ingrauescit: modò Italia expulit: nunc alia ex parte persequi, ex alia prouincia spoliare conatur: nec iam recusat, sed quodammodo postulat ut, quemadmodum est, sic etiam appelletur tyrannus: alter, is qui nos sibi quondam ad pedes stratos ne sublenabat quidem, qui se nihil contra huius uoluntatem aiebat facere posse, elapsus è soceri manibus, ac ferro, bellum terra, & mari comparat, non iniustum ille quidem, sed tum pium, tum etiam necessarium, suis tamen ciuibus exitiabile, nisi uicerit: calamitosum etiam, si uicerit. Horum ego summorum imperatorũ non modò res gestas non antepono meis, sed ne fortunã quidem ipsam, qua illi florẽtißima, nos duriore cõflictati uidemur. quis enim potest aut deserta

per se patria, aut oppressa beatus esse? & si (ut nos à te admonemur) rectè in illis libris diximus, nihil esse bonum, nisi quod honestum: nihil malum, nisi quod turpe sit: certè uterq; istorum est miserrimus, quorum utriq; semper patriæ salus, & dignitas posterior sua dominatione, & domesticis commodis fuit. Præclara igitur conscientia sustentor, cùm cogito me de Repub. aut meruisse optimè, cùm potuerim: aut certè nunquam, nisi diuinè, cogitasse, eaq; ipsa tempestate euersam esse Remp. quam ego XIIII. annis antè prospexerim. Hac igitur conscientia comite proficiscar, magno equidē cum dolore, nec tā id propter me, aut propter fratrē meum, quorum iam acta ætas, quàm propter pueros: quibus interdum uidemur præstare etiā Remp. debuisse: quorum quidem alter non tam quia maiore pietate est, me mirabiliter excruciat: alter (ò rem miseram, nihil enim mihi accidit in omni uita acerbius) indulgentia uidelicet nostra deprauatus, eò progressus est, quò non audeo dicere, & expecto tuas literas: scripsisti enim te scripturum esse plurima, cùm ipsum uidisses. omne meum obsequium in illum fuit cum multa seueritate: neq; unum eius, nec paruum, sed multa magna delicta compressi. patris autem lenitas amanda potius ab illo, quàm tam crudeliter negligenda. nam literas eius ad Cæsarem missas ita grauiter tulimus, ut te quidem

dem celaremus: sed ipsius uidemus uitam insuauem reddidisse. hoc uerò eius iter, simulatioq́; pietatis qualis fuerit, non audeo dicere. tantum scio post Hircium conuentum, accersitum ab Cæsare: cum eo de meo animo ab suis rationibus alienißimo, & consilio relinquendi Italiam. & haec ipsa timidè: sed nulla nostra culpa est: natura metuenda est. Hac Curionem, haec Hortensij filium, non patrum culpa, corripit. iacet in mœrore meus frater, neq; tam de sua uita, quàm de mea metuit. Huic tu, huic tu malo affer consolationes, si ullas potes: maximè quidem illam uelim, ea quae ad nos delata sint, aut falsa esse, aut minora: quae si uera sint, quid futurum sit in hac fuga, nescio. nam si haberemus Remp. consilium mihi non deesset nec ad seueritatem, nec ad indulgentiam. haec siue iracundia, siue dolore, siue metu permotus, grauius scripsi, quàm aut tuus in illum amor, aut meus postulabat. si uera sunt, ignosces: si falsa, me libente eripies mihi hunc errorem. quoquo modo uerò se res habeat, nihil aßignabis nec patruo, nec patri. Cùm haec scripsissem, à Curione mihi nuntiatum est, eum ad me uenire: uenerat enim is in Cumanum uesperi pridie, id est Idibus. siquid eius igitur sermo eiusmodi attulerit, quod ad te scribendum sit, id in literis adiungam. Præterijt uillam meam Curio, iussitq́; mihi nuntiari mox se uenturum: cucur-

ritq; Puteolos, ut ibi cõcionaretur. concionatus est: rediјt: fuit ad me sanè diu. O rem fœdam. nosti hominem: nihil occultauit: in primis nihil esse certius, quàm ut omnes, qui lege Põpeia condemnati essent, restituerentur: itaq; se in Sicilia eorum opera usurum. De Hispaniјs non dubitabat quin Cæsaris essent. inde ipsum cum exercitu, ubicunq; Pompeius esset: eius interitu finem belli fore: propius factum esse nihil: cum planè iracundia elatum, uoluisse occidi Metellum Trib. pl. quod si esset factum, cædem magnam futuram esse: permultos hortatores esse cædis, ipsum autem non uoluntate, aut natura non esse crudelem, sed quòd putaret popularem esse clementiam: quòd si populi studium amisisset, crudelem fore: cumq; perturbatum, quòd intelligeret, se apud ipsam plebem offendisse de ærario: itaq; ei cùm certißimum fuisset antequàm proficisceretur, concionem habere, ausum non esse, uehementerq; animo perturbato profectum. Cùm autẽ ex eo quærerem quid uideret, quod exemplum, quam Rempub. planè fatebatur, nullam spem reliquam: Pompeiј classem timebat: quæ si esset, se de Sicilia abiturum. Quid isti, inquã, sex tui fasces? si ab senatu, cur laureati? si ab ipso, cur sex? Cupiui, inquit, ex S.C. surrepto: nam aliter non poterat. At ille impendio nunc magis odit senatũ. A me, inquit, omnia proficiscentur. sex autẽ, quia

duod

duodecim nolui:nam licebat. Tum ego, Quam uellem,inquam, petijsse ab eo,quod audio Philippum impetrasse: sed ueritus sum,quia ille à me nihil impetrabat. Libenter,inquit,tibi concessisset. uerùm puta te impetrasse: ego enim ad eum scribam, ut tu ipse noles,de ea re nos inter nos locutos. quid autem illius interest, quoniam in senatum non uenis, ubi sis? quin nunc ipsum minimè offendisses, eius causa si in Italia non fuisses. Atq; ego me recessum,& solitudinem quærere,maximè quòd lictores haberem. Laudabat cõsilium. Quid ergo,inquam? nam mihi cursus in Græciam per tuam prouinciam est, quoniam ad mare superum milites sunt. Quid mihi,inquit,optatius? Hoc loco multa perliberaliter. ergo hoc quidem est uerum profectò, ut non modò tuto, uerùm etiam palàm nauigaremus. Reliqua in posterum diem distulit: ex quibus scribam ad te, siquid erit epistola dignum. Sunt autem,quæ præterij, interregnum'ne esset expectaturus, an quomodo dixerim. ad se ille quidem deferri Consulatum, sed se nolle in proximum annum. & alia sunt,quæ exquiram. iurabat ad summam, quòd nullo negotio faceret, amicissimum mihi Cæsarem; Esse debet: quid enim,inquam, scripsit ad me Dolabella? Dico Quid? Affirmabat,causam scripsisset, quòd me cuperet ad urbem uenire,illum quidem gratias agere maximas,et non modò probare,sed etiam

gaudere. quid quæris? atq; iubebat: :st enim suspicio illa domestici mali, & sermonis Hirciani. quàm cupio illum dignum esse nobis, & quàm ipse me inuito, quæ pro illo sit suspicandum, sed opus fuit Hircio conuento. est profectò nescio quid. sed uelim quàm minimo, et tamen eum nondum redisse miramur. sed hæc uidebimus. Tu Oppios Terentiæ dabis: iam enim Vrbis unum periculum est. me tamen consilio iuua, pedibus'ne Rhegyum, an hinc statim in nauem: cæterum quoniam commoror, ego ad te statim habebo quod scribam, simul ut uidero Curionem. De Tirone cura quæso, quod facis, ut sciam quid is agat. De tota mea cogitatione scripsi ad te antea satis, ut mihi uisus sum, diligenter. de die nihil sanè potest scribi certi præter hoc, non ante lunam nouam. Curionis sermo postridie eandem habuit ferè summã, nisi quòd apertius significauit, se earũ rerũ exitum non uidere. Quòd mihi mandas de quodam regendo, ἀρκαδίαν: tamen nihil, prætermittam: atq; utinam tu: sed modestior non ero. Epistolam ad Vestorium statim de Tullia: ac ualde requirere solebat. commodius tecum Vectenus est locutus, quàm ad me scripserat. sed mirari satis hominis negligentiã nõ queo: cùm enim mihi Philotimus dixisset, HS L. emere de Canuleio diuersorium illud posse, minoris etiam empturum, si Vectenũ rogassem, rogaui ut siq

ut siquid posset, ex ea summa detraheret: promisit: ad me nuper, se HS X X X. emisse, ut scriberem cui uellem addici: diem pecuniæ Idib. Nou. esse rescripsi ei stomachosius, cum ioco tamen familiari. nunc, quoniam agit liberaliter, nihil accuso hominem: scripsiq; ad eum, me à te certiorem esse factum. Tu de tuo itinere quid, & quando cogites, uelim me certiorem facias. Ad X V. Cal. Maij. Vale.

CICERO ATTICO S.

ME adhuc nihil præter tempestatem moratur. astutè nihil sum acturus. fiat in Hispania quidlibet: & tamen reticc. Meas cogitationes omneis explicaui tibi superioribus literis. quocirca hæ sunt breues: & tamen quia festinabam, eramq; occupatior de Quinto fratre, ita me quidem sedulò: sed nosti reliqua. Quod dein me mones, & amicè, & prudenter mones: sed erunt omnia facilia, si ab uno illo cauero. magnum opus est. mirabilia multa. nihil simplex, nihil sincerum uellem, suscepisses iuuenem regendum: pater enim nimis indulgens, quicquid ego astrinxi, relaxat. si sine illo possem, regerem, quod tu potes: sed ignosco, magnum inquam opus est. Pompeium pro certo habemus per Illyricum proficisci in Galliam: ego nunc, quà, & quò, uidebo. Ego uerò Apuliam, & Sipontum, & tergiuersationem istam probo, nec tuam rationem eandem esse duco,

quàm meam. non quin in Repub. rectum idem sit utriq; nostrum: sed ea non agitur. Regnandi contentio est, in qua pulsus est modestior Rex, & probior, & integrior, & is, qui nisi uincit, nomen populi R. deleatur necesse est: sin autem uincit, Sullano more, exemploq; uincet. Ergo hac in contentione neutrum tibi palàm sentiendum, & tempori seruiendum est. mea causa autem alia est, quòd beneficio uinctus, ingratus esse non possum: nec tamen in acie, sed Melitæ, aut alio in loco, siue in oppidulo futurum puto. Nihil, inquies, iuuas eum, in quẽ ingratus esse non uis? imo minus fortasse uoluisset. sed de hoc uidebimus. exeamus modò: quòd ut meliore tẽpore poßimus, facit Adriatico mari Dolabella, freto Siciliensi Curio. iniecta autẽ mihi spes quædam est, uelle mecum Ser. Sulpitium colloqui. ad eum misi Philotimum cum literis. si uir esse uolet, præclara συνοδία: sin autem, erimus nos qui solemus. Curio mecum uixit, iacere Cæsarem putans offensione populari, Siciliæq; diffidẽs, si Pompeius nauigare cœpisset. Quintum puerum accepi uehementer. auaritiam uideo fuisse, & spem magni congiarij. magnum hoc malum est: sed scelus illud, quòd timueramus, spero nullum fuisse. hoc autem uitium puto te existimare nõ nostra indulgentia, sed à natura profectum. quem tamẽ nos disciplina regimus. De Oppijs Veliensibus quid placeat, cùm Philotimo

lotimo uidebis. Epeirum nostrum putabimus: ſed alios curſus uidebamur habituri. Vale.

CICERO ATTICO S.

ET res ipſa monebat, & tu oſtenderas, & ego uidebam, de his rebus quas intercipi periculoſum eſſet, finem inter nos ſcribendi fieri tempus eſſe. ſed cùm ad me ſæpe mea Tullia ſcribat, orans ut quid in Hiſpania geratur, expectem, & ſemper aſcribat idem uideri tibi, idq; ipſe etiam ex tuis literis intellexerim: non puto eſſe alienũ, me ad te, quid de ea re ſentiam, ſcribere. Conſilium iſtud tunc eſſet prudens, ut mihi uidetur, ſi noſtras rationes ad Hiſpanienſem caſum accommodaturi eſſemus: quòd fieri dicitis oportere: neceſſe eſt enim aut id quod maximè uelim, pelli iſtum ab Hiſpania, aut trahi id bellum, aut iſtum, ut cõfidere uidetur, apprehendere Hiſpanias. ſi pelletur, quàm gratus, aut quàm honeſtus tum erit ad Pompeium noſter aduentus, cùm ipſum Curionem ad eum tranſiturũ putem? ſi trahitur bellum, quid expectem? aut quandiu? relinquitur, ut ſi uincimur in Hiſpania, quieſcamus: id ego contrà puto: iſtum enim uictorem magis relinquẽdum puto, quàm uictum, & dubitantem magis, quàm fidentem ſuis rebus: nam eadem uideo, ſi uicerit, & impetum in priuatorum pecunias, & exulum reditum, & tabulas nouas, & turpiſſimorum honores, & regnum non modò Romano homini,

sed ne Persæ quidem cuiquam tolerabile. tacita esse poterit in id dignitas nostra? pati poterunt oculi me cum Gabinio sententiam dicere? & quidem illum rogari prius? præsto esse clientem tuum Chlœlium, Catuli Plaguleium, cæteros? Sed cur inimicos colligo, qui meos necessarios à me defensos nec uidere in curia sine dolore, nec uersari inter eos sine dedecore potero? quòd si ne id quidem est exploratum, fore ut mihi liceat (scribunt enim ad me amici eius, me illi nullo modò satisfecisse quòd in senatum nõ uenerim) tamen'ne dubitemus, an ei nos etiam cum periculo uenditemus, quicum coniũcti ne cum præmio quidem uoluimus esse? deinde hoc uide, non esse iudicium de tota contentione in Hispanijs: nisi fortè his amißis arma Pompeium abiecturum putas, cuius omne consilium Themistocleum est: existimat enim, qui mare teneat, cum necesse rerum potiri. Itaq; qui nunquam egit, ut Hispaniæ per se tenerentur, naualis apparatus ei semper antiquißima cura fuit. nauigabit igitur, cùm erit tempus, maximis claßibus, & ad Italiam accedet: in qua nos sedentes quid erimus? nam medios esse iam non licebit. claßibus aduersabimur igitur? quod malum maius scilicet tantum? deniq; quid turpius? Annibal hic in absentis solus tuli scelus: eiusdem cum Pompeio, et cũ reliquis principibus non feram? quòd si iam misso officio periculi ratio habẽda

est:

est: ab illis est periculum, si peccaro: ab hoc, si rectè fecero: nec ullum in his malis consilium periculo uacuum inueniri potest, ut nō sit dubium quin cum periculo fugiamus, quòd fugeremus etiam cum salute. non simul cum Pōpeio mare transierimus: omnino non potuimus. extat ratio dierum. Sed tamen (fateamur enim, quod est) ne condamus quidem, ut possumus: fefellit ea res, quæ fortasse non debuit, sed fefellit: pacem putaui fore: quæ si esset, iratum mihi Cæsarem esse, cùm idem amicus esset Pompeio, nolui: senseram enim, quàm ijdem essent. hoc ueritus in hanc tarditatem incidi: sed assequar omnia, si propero: si cunctor, amitto. Et tamen mi Attice auguria quoq; me incitant quadam spe nō dubia, nō hæc collegij nostri ab Appio, sed illa Platonis de tyrannis: nullo enim modo posse uideo stare istum diutius, quin ipse per se, etiam languentibus nobis, concidat: quippe qui florenteis ac nouos, ut uti diebus ipsi illi egēti, ac perditæ multitudini in odium acerbißimum uenerit, qui duarum rerum simulationem tam citò amiserit, mansuetudinis in Metello, diuitiarum in ærario. Iam quibus utatur uel socijs, uel ministris, si ij prouincias, si Remp. regent, quorum nemo duos menses potuit patrimoniū suum gubernare? nō sunt omnia colligenda: quæ tu acutißimè prospicis. sed tamen ea pone ante oculos: iam intelliges id regnum uix semestre esse posse.

quòd

quòd si me fefellerit, feram, sicut multi praclarissimi homines in Repub. excellentes tulerunt: nisi fortè me Sardanapali uice in suo lectulo mori malle censueris, quàm exilio Themistocleo: qui cùm fuisset, ut ait Thucydides, τῶν τε παραχρῆμα δι' ἐλαχίστης βουλῆς κράτιστος γνώμων, καὶ τῶν μελλόντων ἐπὶ πλεῖστον τοῦ γενησομένου ἄριστος εἰκαστὴς, tamen incidit in eos casus, quos uitasset, si eum nihil fefellisset. etsi is erat (ut ait idem) qui τό τε ἄμεινον ἢ χεῖρον ἐν τῷ ἀφανεῖ ἔτι προεώρα μάλιστα: tamen non uidit, nec quomodo Lacedæmoniorum, nec quomodo suorum ciuium inuidiam effugeret, nec quid Artaxerxi polliceretur. non fuisset & illa nox tam acerba Africano sapientissimo uiro, nõ tam dirus ille dies Sullanus callidissimo uiro C. Mario, si nihil utrunq; eorum fefellisset. Nos tamẽ hoc confirmamus illo augurio, quod duximus: nec fallit, nec aliter accidet. corruat iste necesse est, aut per aduersarios, aut ipse per se, qui quidem sibi est aduersarius unus acerrimus. id spero uiuis nobis fore. quanquam tempus est nos de illa perpetua iam, non de hac exigua uita cogitare. sin quid acciderit maturius, haud sanè mea multum interfuerit, utrum factum uideam, an futurum esse multò antè uiderim. quæ cũ ita sint, non est committendum, ut ijs paream, quos contra me senatus, nequid Resp. detrimenti acciperet, armauit.

Tibi

Tibi sunt omnia cõmendata: quæ commẽdationis meæ pro tuo in nos amore non indigent. ne hercule quidẽ reperio quid scribam: sedeo enim πλουδοκῶν: etsi nihil unquam tam fuit scribẽdum, quàm nihil mihi unquã ex plurimis tuis iucunditatibus gratius accidisse, quàm quòd meam Tulliam suauißimè, diligentißimeq́; coluisti. ualde eo ipsa delectata est, ego autem nõ minus. cuius quidem uirtus mirifica. quomodo illa fert publicam cladem? quomodo domesticas tricas? quantus autẽ animus in discessu nostro? στοργῆς sit summa σύνταξις: tamen nos rectè facere, & bene audire uult. Sed hac sup re nimis, ne meam ipse συμπάθειαν euocem. Tu, siquid de Hispanijs certius, & siquid aliud, dum adsumus, scribes: et ego fortasse discedens dabo ad te aliquid, eò etiã magis, quòd Tullia te non putabat ex Italia hoc tẽpore. cùm Antonio item est agendum, ut cum Curione Melitæ me uelit esse, huic bello nolle interesse. eo uelim tam facili uti possem, & tam bono in me, quàm Curio. is ad Misenũ VI. Non. uenturus dicebatur, id est hodie sed præmisit mihi odiosas literas hoc exẽplo.

Antonius Trib. pl. Propr. Cic. Imp. S.

N*isi te ualde amarem, & multò quidem plus, quàm putas, nõ extimuissem rumorem qui de te prolatus est, cùm præsertim falsum esse existimarem: sed quia te nimio plus diligo, non possum dißimulare, mihi famam*

quoq;

quoq; , quamuis sit falsa, magni esse. te iturum trans mare, credere nō possum, cùm tanti facias Dolabellam, et Tulliam fœminam lectißimā, tantiq; ab omnibus nobis fias, quibus mehercule dignitas, amplitudoq; tua penè charior est, quàm tibi ipsi. Sed tamen non sum arbitratus esse amici, non commoueri etiam improborum sermone. atq; eò feci studiosius, quòd iudicabam duriores parteis mihi impositas esse ab offensione nostra, quæ magis à ζηλοτυπίᾳ mea, quā ab iniuria tua nata est: sic enim uolo te tibi persuadere, mihi neminem esse chariorem te, excepto Cæsare, meq; illud unà iudicare, Cæsarem maximè in suis M. Ciceronem reponere. Quare mi Cicero te rogo, ut tibi omnia integra serues, eius fidem improbes, qui tibi ut beneficium daret, prius iniuriam fecit: cōtrà, ne profugias, qui te, etsi non amabit (quod accidere non potest) tamen saluum, amplißimumq; esse cupiet. dedita opera ad te Calpurnium familiarißimū meum misi, ut mihi magnæ curæ tuam uitam, ac dignitatem esse scires. Eodem die à Cæsare Philotimus literas attulit hoc exemplo.

Cæsar Imp. M. Ciceroni Imp. S.

ETsi te nihil temerè, nihil imprudenter facturum iudicaram: tamen permotus hominum fama, scribendum ad te existimaui, & pro nostra beneuolentia petendum, nequò progredereris inclinata iam re, quò integra etiam

progr-

progrediendum tibi non existimasses: nanq; & amicitiæ grauiorem iniuriam feceris, & tibi minus commodè consulueris, si non fortunæ obsecutus uidebere: omnia enim secundissima nobis, aduersissima illis accidisse uidentur: nec causam secutus, eadē enim tum fuit, cùm ab eorum consilijs abesse iudicasti: sed meum aliquod factum condemnasse: quo mihi grauius abs te nil accidere potest. quod ne facias, pro iure nostræ amicitiæ à te peto. Postremò quid uiro bono, & quieto, & bono ciui magis conuenit, quàm abesse à ciuilibus controuersijs? quod nonnulli cùm probarent, periculi causa sequi non potuerunt. Tu explorato & uitæ meo testimonio, & amicitiæ iudicio, neq; tutius, neq; honestius reperies quicquam, quàm ab omni contentione abesse. XV. Cal. Mai. ex itinere. Vale.

CICERO ATTICO S.

ADuentus Philotimi (at cuius hominis, quàm insulsi, et quàm sæpe pro Pompeio mentientis) exanimauit omneis, qui mecum erant: nam ipse obdurui. dubitauit nostrum nemo, quin Cæsar itinera repressisset, (uolare dicitur) Petreius cum Afranio coniunxisset. nihil affert eiusmodi. quid quæris? etiam illud erat persuasum, Pompeium cum magnis copijs iter in Germaniam per Illyricum fecisse: id enim αὐθεντικῶς nuntiabatur. Melitam igitur opinor capessemus, dum, quod in Hispania:

quod

quod quidem propemodum uideor ex Cæsaris literis ipsius uoluntate facere posse, qui negat neq; honestius, neq; tutius mihi quicquam esse, quàm ab omni contentione abesse. Dices, Vbi ille ergo tuus animus, quem proximis literis? Adest, & idem est: sed utinam meo solùm capite decernerem: lacrymæ meorũ me interdum molliunt precantiũ ut de Hispanijs expectemus. M. Celij quidem epistolam scriptam miserabiliter qua hoc idem obsecraret, ut expectarẽ, ne fortunas meas, ne unicã filiam, ne meos omneis tam temerè proderem, non sine magno fletu legerunt pueri nostri. etsi meus quidem est fortior, eoq; ipso uehementius commouet, nec quicquam nisi de dignatione laborat. Melitam igitur, deinde quod uidebitur. Tu tamen etiã nunc mihi aliquid literarum, & maximè siquid ab Afranio. ego, si cum Antonio locutus ero, scribam ad te quid actũ sit: ero tamen in credendo, ut mones, cautus: nam occultãdi ratio tum difficilis, tum etiam periculosa est. Seruiũ expecto ad Nonas, & adijcit à Posthumia. sed & Seruij filij quartanam leuiorem esse gaudeo. Misi ad te Celij etiam literarum exemplum. Vale.

Celius M. Ciceroni Imp. S.

EXanimatus tuis literis, quibus te nihil, nisi triste cogitare ostendisti, neq; id quod esset perscripsisti, neque non tamen quale esset quod cogitares, aperuisti: has ad te ilico literas scrip

scripsi. Per fortunas tuas Cicero, per liberos te oro, & obsecro, nequid grauius de salute, & incolumitate tua consulas: nam Deos hominesq;, amicitiamq; nostram testificor, me tibi prædixisse, neq; temere monuisse: sed postquam Cæsarem conuenerim, sententiamq; eius, qualis futura esset parta uictoria, cognorim, te certiorem fecisse. si existimas eandem rationẽ fore Cæsaris in dimittendis aduersarijs, & conditionibus ferendis, erras. nihil nisi atrox & sæuum cogitat, atq; loquitur. iratus senatui exijt. his intercessionibus planè incitatus est. nõ mehercule erit deprecationi locus. Quare si tibi tu, si filius unicus, si domus, si spes tuæ reliquæ tibi caræ sunt, si aliquid apud te nos, si uir optimus gener tuus, ualet: eorũ fortunã non debes uelle conturbare, ut eam caussam, in cuius uictoria salus nostra est, odisse, aut relinquere cogamur: aut impiam cupiditatem contra salutem tuam habeamus. deniq; illud cogita, quod offensæ fuerit, in ista cunctatione te subijsse. nũc te cõtra uictorẽ facere, quẽ dubijs rebus lædere noluisti, & ad eos fugatos accedere, quos resistenteis sequi nolueris, summæ stultitiæ est. Vide, ne, dum pudet te parum optimatem esse, parum diligẽter, quod optimũ sit, eligas. Quòd si totũ tibi persuadere nõ possum, saltem, dum quid de Hispanijs agamus, scitur, expecta, quas tibi nuncio aduentu Cæ-

ſaris fore noſtras. Quā iſti ſpem habeāt amiſſis Hiſpaniјs, neſcio. quòd porrò tuum cōſilium ſit ad deſperatos accedere, nō mediuſfidius reperio. Hoc quod tu non dicendo mihi ſignificaſti, Cæſar audierat: ac ſimul atq;, Aue, mihi dixit ſtatim, quid de te audiſſet, expoſuit. Negaui me ſcire: tamen ab eo petiui ut ad te literas mitteret, quibus maximè ad remanendum cōmoueri poſſes. me ſecum in Hiſpaniā ducit, nam, niſi ita faceret, ego prius, quàm ad Vrbem accederem, ubicūq; eſſes, ad te percurriſſem, & hoc à te præſens contendiſſem, atq; omni ui te retinuiſſem. Etiam atq; etiam Cicero cogita, ne te, tuosq; omneis funditus euertas, ne te ſciēs prudensq; eò demittas, unde exitum uides nullum eſſe. quòd ſi te aut uoces optimatium cōmouēt: aut nonnullorum hominum inſolentiam, & iactationem ferre non potes: eligas cenſeo aliquod oppidum uacuum à bello, dum hæc decernuntur, quæ iam erunt confecta. Id ſi feceris, ego te ſapienter feciſſe iudicabo, & Cæſarem non offendes. Vale.

CICERO ATTICO S.

M*E cæcū, qui hæc antè nō uiderim. miſi ad te epiſtolā Antonij. Et cùm ego ſæpiſsimè ſcripſiſſem, nihil me cōtra Cæſaris rationes cogitare, meminiſſe me generi mei, meminiſſe amicitiæ, potuiſſe ſi aliter ſentirē, eſſe cum Pompeio: me autem, quia cum lictoribus*

inuit

inuitus cursarem, abesse uelle, nec idipsum certum etiam nunc habere: uide quàm ad hæc τυραννικῶς. Tuum consilium quàm uerũ est: nam qui se medium esse uult, in patria manet: qui proficiscitur, aliquid de alterutra parte iudicare uidetur. Sed ego is non sum, qui statuere debeam, iure quis proficiscatur nec'ne. Parteis mihi Cæsar has imposuit, ne quem omnino discedere ex Italia paterer. quare parui refert me probare cogitationẽ tuam, si nihil tamen tibi remittere possum. Ad Cæsarem mittas, censeo, & ab eo hoc petas. non dubito, qn impetraturus sis, cùm præsertim te amicitiæ nostræ rationẽ habiturum esse pollicearis. habes συντάλην λακωνικήν. omnino excipiam hominẽ. erat autẽ V. Non. uenturus uesperi, id est hodie. cras igitur ad me fortasse ueniet. tentabo, audeam nihil properare. missurum ad Cæsarem clamabam, cum paucißimis alicubi occultabor. certè hinc istis inuitißimis euolabo, atque utinã ad Curionẽ. σὺν θεῷ τοι λέγω. magn⁹ dolor accessit. efficietur aliqd dignũ nobis. δυσουρία tua mihi ualde molesta. medere amabo, dũ est ἀρχή. De Maßiliẽsibus gratæ tuæ mihi literæ. quæso, ut sciam, quicquid audieris. Siciliam cuperem, si possem palàm, quod à Curione effeceram. Hic ego Seruium expecto: rogor enim ab eius uxore, & filio: & puto opus esse. hic tamen Cyteridem secum lectica aper-

ea portat, altera uxorem. ſeptẽ præterea cõiunctæ lecticæ amicarũ. hæ ſunt amicorũ. Vide, quàm turpi leto pereamus. & dubita, ſi potes, quin ille, ſeu uictus, ſeu uictor redierit, cædẽ facturus ſit. Ego uerò uel lintriculo, ſi nauis non erit, eripiam me ex iſtorum parricidio. ſed plura ſcribam cũ illum cõuenero. Iuuenẽ noſtrum non poſſum non amare: ſed ab eo nos nõ amari planè intelligo. nihil ego uidi tam ἀνηθοποίητον, tam auerſum à ſuis, tam neſcio quid cogitans. uim incredibilem moleſtiarum. ſed erit curæ, & eſt, ut regatur: mirum eſt enim ingenium: ἤθους ἐπιμελητέον.

CICERO ATTICO S.

OBſignata iam epiſtola ſuperiore, nõ placuit ei dare, cui conſtitueram, quòd erat alienus: itaq; eo die data non eſt. interim uenit Philotimus, & mihi à te literas reddidit: quibus quæ de fratre meo ſcribis, ſunt ea quidẽ parum forma, ſed habent nihil ὕπουλον, nihil fallax, nihil non flexibile ad bonitatẽ, nihil quod non, quò uelis, uno ſermone poſsis perducere. ne multa, omneis ſuos etiã quibus iraſcitur crebrius, tamen charos habet, me quidem ſe ipſo chariorẽ. Quòd de puero aliter ad te ſcripſit, & ad matrẽ de filio, nõ reprehẽdo. De itinere, & de ſorore, quæ ſcribis, moleſta ſunt, eoq; magis, quòd ea tẽpora noſtra ſunt, ut ego his mederi nõ poſsim. nam certè mederer: ſed quibus

in

in malis, & qua in desperatione rerũ simus, uides. Illa de ratione numaria nõ sunt eiusmodi (sæpe enim audio ex ipso) ut nõ cupiat tibi præstare, & in eo laboret. sed si mihi Q. Axius in hac mea fuga HS XIII. nõ reddit, quæ dedi eius filio mutua, & utitur excusatione temporis: si Lepta, si cæteri: soleo mirari de nescio queis HS XX. cùm audio ex illo se urgeri: uides enim profectò angustias: curari tamen ea tibi utiq; iubet. An existimas illum in isto genere lentulum, aut restrictũ? nemo est minus. De fratre satis. de eius filio: indulsit illi quidẽ suus pater semper, sed non facit indulgentia mendacem, aut auarum, aut non amantem suorum: ferocem fortasse, & arrogantem, & infestum facit. itaq; habet hæc quoq;, quæ nascuntur ex indulgentia: sed ea sunt tolerabilia: quid enim dicam hac iuuentute? ea uerò quæ mihi quidem, qui illum amo, sunt his ipsis malis, in queis sumus, miseriora, non sunt ab obsequio nostro: nam suas radices habent, quas tamen euellerẽ profectò, si liceret: sed ea omnia mihi sunt patiẽda. Ego meum facilè teneo. nihil est enim eò tractabilius. cuius quidem misericordia languidiora adhuc consilia cepi: & quò ille me fortiorem uult esse, eò magis timeo ne in eum existam crudelior. Sed Antonius uenit heri uesperi. iam fortasse ad me ueniet, aut ne id quidem, quoniam scripsit quid fieri uel-

let. sed scies continuò quid actum sit. nos iam nihil nisi occultè. De pueris qd agã? paruo'ne nauigio cõmittam? quid mihi animi in nauigando censes fore? Recordor enim æstate cum illo Rhodiorũ ἀφράκτῳ nauigans, quàm fuerim solicitus. quid duro tẽpore anni actuariolo fore censes? ò rem undiq; miserã. Trebatius erat mecum, uir planè & ciuis bonus, quæ ille monstra, Dij immortales, etiam'ne Balbus in Senatum uenire cogitet? sed ei ipsi cras ad te literas dabo. Vectenũ mihi amicũ, ut scribis, ita puto esse cum eo (quod ἀποτόμως ad me scripserat de numis curandis) θυμικώτερον erat. id tu, si aliter acceperit ac debuit, lenies. Monetali autẽ ascripsi, quòd ille ad me, Proconsuli. sed quoniam est homo, & nos diligit, ipse quoq; à nobis diligatur. Vale.

CICERO ATTICO S.

QVidnam mihi futurũ est? aut quis me non solùm infelicior, sed iam etiam turpior? nominatim de me sibi impetratũ dicit Antonius: nec me tamen ipse adhuc uiderat, sed hoc Trebatio narrauit. Quid agã nũc, cui nihil procedit, caduntq; ea quæ diligentissimè sunt cogitata, teterrimè? ego enim Curionem nactus omnia me cõsecutum putaui. is de me ad Hortensium scripserat. Reginus erat totus noster. huic nihil suspicabamur cũ hoc mare negotij fore. quò me nunc uertã? undiq; custodior

ſtodior. ſed ſatis lacrymis. παραπλωτέον igitur, & occultè in aliquam onerariã corrependum: non cõmittendum, ut etiam cõpacto prohibiti uideamur. Sicilia petenda: quam ſi erimus nacti, maiora quædam conſequemur. ſit modò rectè in Hiſpanijs. quãquam de ipſa Sicilia utinam ſit uerum, ſed adhuc nihil ſecũdi. cõcurſus Siculorũ ad Catonem dicitur factus: oraſſe, ut reſiſteret: omnia pollicitus: cõmotum illum, delectũ habere cœpiſſe. non credo, ut eſt luculentus autor. potuiſſe certè tenere illã prouinciam ſcio. ab Hiſpanijs autẽ iam auditur. Hic nos C. Marcellũ habemus eadẽ de re cogitantem, aut bene ſimulantẽ. quanquã ipſum non uiderã, ſed ex familiariſsimo eius audiebam. Tu quæſo, ſiquid habebis noui. ego, ſiquid moliti erimus, ad te ſtatim ſcribam. Quintum filium ſeuerius adhibebo. utinã proficere poſſem. tu tamen eas epiſtolas, qbus aſperius de eo ſcripſi, aliquando concerpito, ne quando quid emanet: ego item tuas. Seruiũ expecto, nec ab eo quicquam ὑγιές. ſcies, quid erit, ſine dubio erraſſe nos confitendum eſt. at ſemel? at una in re? immo omnia quò diligentius cogitata, eò facta ſunt imprudentius. ἀλλὰ τὰ μὲν προτετύχθαι ἐάσομεν, ἀχνύμενοί περ. in reliquis modò ne ruamus: iubes enim profectionem meam prouidere. quid prouideam? ita patent omnia quæ accidere poſſunt, ut

ea si uitē, sedendū sit cum dedecore, & dolore: si negligā, periculum est ne in manus incidam perditorū. Sed uide, quantis in miseriis simus. optandū interdū uidetur, ut aliquā accipiam' ab istis quāuis acerbā iniuriam, ut tyranno in odio fuisse uideamur. Quòd si nobis is cursus, quē speraram, pateret, effecissem aliquid profe cto, ut tu optas, & hortaris, dignum nostra mora. sed mirificæ sunt custodiæ: & quidē ille ipse Curio suspectus. quare ui, aut clàm agendum est: et si ui, fortè ne cum tempestate: clàm autem cum istis. in quo si quod σφάλμα, uides quàm turpe est. trahimur, nec fugiendū, si qd uiolentius. De Celio sæpe mecum agito, nec siquid habuero tale dimittam. Hispanias spero firmas esse. Maßiliensium factum cùm ipsum per se luculentum est, tum mihi argumēto est, rectè esse in Hispaniis: minus enim auderēt, si aliter esset: & scirent: nam & iuncti, & diligentes sunt. Odium autem rectè animaduertis significatū theatro. Legiones etiam has, quas in Italia assumpsit, alienißimas esse uideo: sed tamen nihil inimicius, quàm sibi ipse. illud rectè times, ne ruat: si desperarit, certè ruet. quo magis efficiendum aliquid est, fortuna uelim meliori, animo Celiano: sed primum quidque. quod qualecunque erit, continuo scies. Nos iuueni, ut rogas, suppeditabimus, & Pelopōnesum ipsam sustinebim'. Est enim indoles, modò ali

quid

quid hoc sit ἦθος ΑΚΙΜΟΔΟΝ. Quod si adhuc nullum est, esse tamen potest, aut ἀρετὴ non est διδακτὸν, quod mihi persuaderi non potest. Vale.

CICERO ATTICO S.

EPistola tua gratissima fuit meæ Tulliæ, & mehercule mihi: semper secũ aliquid afferunt tuæ literæ. Scribes igitur: ac siquid ad spem poteris, ne dimiseris. Tu Antonij leones pertimescas caue. Nihil est illo homine iucundius. Attende πρᾶξιν πολιτικῆ. Euocauit literis è municipijs denos: & quatuor uiri uenerũt ad uillã ei⁹ mane. Primũ dormijt ad horas treis. deinde, cũ esset nũtiatũ uenisse Neapolitanos et Cumanos (his enim est Cæsar irat⁹) postridie redire iussit, lauari se uelle, & περὶ κοιλιολυσίαν γίνεσθαι. Hoc heri effecit. hodie aũt in Aenariã trãsire cõstituit. exulibus reditũ pollicetur. Sed hæc omittamus, de nobis aliquid agamus. Ab Axio accepi literas. de Tirone gratũ. Vectenũ diligo. Vestorio reddidi. Serui⁹ pridie No. Maij Minturnis mãsisse dicitur, hodie in Liternino mansurus apud C. Marcellũ. cras igitur nos mature uidebit, mihiq; dabit argumẽtũ ad te epistolæ. iam enim nõ reperio quid tibi scribã. Illud admiror, quòd Antonius ad me ne nuntiũ qdẽ, cùm præsertim me ualde obseruarit. uidelicet (aut aliqd atrocius de me imperatũ est) coràm negare mihi nõ uult. quod

ego nec rogaturus erã, nec si impetrassem cre ditur⁹. Nos tamen aliqd excogitabimus. Tu quæso, siquid in Hispanijs. iam enim poterit au diri: & omnes ita expectãt, ut si rectè fuerit, nihil negotij futurũ putent. Ego autẽ, nec retẽ tis his, cõfectã rẽ puto: neq; amißis, desperatã. Siluium & Ocellã, & cæteros credo retardatos. Te quoq; à Curtio impediri uideo. Etsi, ut opinor, habes Scytha ὄνομ: uitam miserã, maiusq; malum, tandiu timere, quàm est illud ipsum, quod timetur. Seruius, ut antea scripsi, cùm uenisset Non. Maij, postridie ad me uenit. ne diutius te tenecã, nullius consilij exitũ inuenimus. nunquam uidi hominẽ perturbatiorem metu. neq; hercule quicquam timebat, quod nõ esset timẽdũ: illũ sibi iratũ, hũc nõ amicũ: horribilẽ utriusq; uictoriã, cũ ꝓpter alteri⁹ crudelitatẽ, alteri⁹ audaciã, tũ ꝓpter utriusq; difficultatem pecuniariam, qua frui nusquam, nisi ex priuatorũ bonis, posset. atq; hæc ita multis cum lacrymis loquebatur, ut ego mirarer eas tam diuturna miseria nõ exaruisse. Mihi qdẽ etiã lippitudo hæc, propter quam non ipse ad te scribo, sine ulla lacryma est: sed sæpius odiosa est propter uigilias. quam ob rem quicquid habes ad consolandum, collige, & illa scribe, nõ ex doctrina, neq; ex libris: nam id quidem domi est: sed nescio quomodo imbecillior est medicina, quàm morbus: hæc potius conquire de

Hispan

Hiſpaniis, de Maßilia: quæ quidẽ ſatis bella Seruius affert: qui etiã de duabus legionibus luculentos autores eſſe dicebat. hæc igitur ſi habebis, & talia. & quidem paucis diebus aliquid audiri neceſſe eſt. Sed redeo ad Seruium. diſtulimus omnino ſermonem in poſterum, ſed tardus ad exeundum: multò ſe in ſuo lectulo malle, quicquid foret. odioſus ſcrupulus de filij militia Brũduſina. unum illud firmißimè aſſeuerabat, ſi damnati reſtituerentur, in exiliũ ſe iturum. nos autem ad hæc, & ipſum certò fore, & quæ iam fiebant, non eſſe leuiora: multaq; colligebamus. uerùm ea non animum eius augebant, ſed timorem, ut iam celandus magis de noſtro conſilio, quàm adiuuandus uideretur. quare in hoc non multum eſt. Nos à te admoniti de Celio cogitabimus. Vale.

CICERO ATTICO S.

SEruius cùm eſſet apud me, Cephalio cum tuis literis VI. Id. uenit, quæ nobis magnã ſpem attulerunt meliorũ rerum de octo cohortibus: etenim hæ quoq;, quæ in his locis ſunt, labare dicuntur. Eodem die Funiſulanus à te attulit literas, in quibus erat confirmatius idẽ illud. ei de ſuo negotio reſpondi cumulatè, cum omni tua gratia, adhuc non ſatisfaciebat: debet autem mihi multos numos, nec habetur locuples. nunc ait ſe daturum: cui

exp

expensum tulerit, morari: tabellarijs, si apud te esset, qua satisfecisses, dares: quantum sit, Eros Philotimi tibi dicet. Sed ad maiora redeamus. Quod optas, Celianum illud maturescit. itaque torqueor, utrum uetum expectem. uexillo opus est: conuolabunt. Quòd suades, ut palàm: prorsus assentior. itaq; me profecturum puto. tuas tamen interim literas expecto. Seruij consilio nihil expeditur. omnes captiones in omni sententia occurrunt. unum C. Marcello cognoui timidiorem, quem Consulem fuisse pœnitet. ὢ πολλῆς ἀγεννείας, qui etiam Antonium cõfirmasse dicitur, ut me impediret, quo ipse credo honestius. Antonius autem VI. Id. Capuam profectus est. ad me misit, se pudore deterritum ad me non uenisse, quòd me sibi succensere putaret. Ibitur igitur, & ita quidem ut censes, nisi cuius grauioris personæ suscipendæ spes erit antè oblata. sed uix erit tam citó. Halienus autem Præt. putabat aliquẽ, si ego non, ex collegis suis. quiuis licet, dũmodo aliquis. De sorore laudo. De Quinto puero, datur opera: spero esse meliora. De Quinto fratre, scito eum non mediocriter laborare de usura: sed adhuc nihil à L. Egnatio expreßit. Axius de XI. millibus pudens. sæpe enim ascripsit, ut Gallio, quantum is uellet, darem. quod si non scripsisset, possem'ne aliter? & quidem sæpe sum pollicitus. sed tantùm uoluit citó. Me uerò ad-

iuuarent ijs in angustijs. sed tu istos. uerùm aliás. Te à quartana liberatum gaudeo, itéq; Piliam. Ego dum panes, & cætera in nauem parantur, excurro in Pompeianum. Vecteno uelim gratias, quòd studiosus. si quenquam na ctus fueris qui perferat, literas des antè quàm discedimus. Vale.

CICERO ATTICO S.

COmmodum ad te dederam literas de pluribus rebus, cùm ad me benc manè Dionysius fuit. cui quidem ego non modò placabilem me præbuissem, sed totum remisissem, si uenisset qua mente tu ad me scripseras: erat enim sic in tuis literis, quas Arpini acceperam, eum uenturum, facturumq; quod ego uellem. Ego uolebam autem, uel cupiebam potius, esse eum nobiscum. quod quia planè, cùm in Formianū uenisset, praciderat, asperius ad te de eo scribere solebā. at ille perpauca locutus, hāc summam habuit orationis, ut sibi ignoscerem, se rebus suis impeditum nobiscum ire non posse. pauca respōdi: magnum accepi dolorem: intellexi fortunam ab eo nostram despectam esse. Quid quæris? fortasse miraberis: in maximis horum temporum doloribus hunc mihi scito esse. uelim, ut tibi amicus sit. hoc cùm tibi opto, opto ut beatus sis: erit enim tandiu. Consilium nostrum spero uacuum periculo fore: nam & dißimulauimus, &, ut opinor, acerrimè obser-

obseruabimus. nauigatio modò sit, qualem opto. Cætera quæ quidem consilio prouideri potuerunt, cauebuntur. Tu, dum adsumus, non modò quæ scieris, audieris'ue, sed etiam quæ futura prouidebis, scribas uelim. Cato qui Siciliam tenere nullo negotio potuit, & si tenuisset, omnes boni ad eum se contulissent: Syracusis profectus est ante diem VIII. *Cal. Maij, ut ad me Curio scripsit. Vtinam, quod aiunt, Cotta Sardiniam teneat: est enim rumor. O, si id fuerit, turpem Catonem. Ego, ut minuerem suspicionem profectionis, aut cogitationis meæ, profectus sum in Pompeianum ad* IIII. *Idus, ut ibi essem, dum, quæ ad nauigandum opus essent, pararentur. cùm ad uillam uenissem, uentum est ad me: centuriones trium cohortium, quæ Pompeij sunt, me uelle postridie (hæc mecum Ninnius noster) uelle eos mihi se, & oppidum tradere. At ego tibi postridie à uilla ante lucem, ut me omnino illi ne uiderent. Quid enim erat in tribus cohortibus? Quid si plures, quo apparatu? cogitaui eadem illa Celiana, quæ legi in epistola tua, quam accepi simul in Cumanum ueni eodem die. & simul fieri poterat, ut tentaremur. Omnem igitur suspicionem sustuli. sed cùm redeo, Hortensius uenerat, ad Terentiam salutatum deuerterat, sermone erat usus honorifico erga me. tamen eum (ut puto) uidebo: misit enim puerum*

rum se ad me uenire. Hoc quidem melius, quàm collega noster Antonius, cuius inter lictores lectica mima portatur. Tu, quoniam quartana cares, & non modò morbum remouisti, sed etiam grauedinem, te uegetum nobis in Græcia siste, & literarum aliquid interea. Vale.

CICERO ATTICO S.

Pridie Id. Hortensius ad me uenit scripta epistola. uellem cætera eius. quàm in me incredibilem ἐπίδοσιν: qua quidē cogito uti: deinde Serapion cum epistola tua: quam priusquam aperuissem, dixi ei, te ad me de eo scripsisse antea, ut feceras. deinde epistola lecta, cumulatissimè cætera. & herculè hominem probo: nam & doctum, & probum existimo. quin etiam naui eius me, & ipso conuectore usurum puto. Crebrò refricat lippitudo, non illa quidem perodiosa, sed tamē quæ impediat scriptionem meam. Valetudinem tuam iam confirmatam esse & à uetere morbo, & à nouis tentationibus, gaudeo. Ocellam uellem haberemus. uidentur enim esse hæc paulò faciliora. nunc quidem æquinoctium nos moratur, quod ualde perturbatū erat. id scilicet cras erit. utinam idem maneat Hortēsius, siquidem adhuc erat. liberalius esse nihil potest. De diplomate admiraris, quasi nescio cuius te flagitij insimularem: negas enim te reperire qui mihi

id in mentem uenerit. Ego autem, quia ſcripſeras te proficiſci cogitare (etenim audieram nemini aliter licere) eo te habere cenſebam, & quia pueris diploma ſumpſeras. Habes cauſam opinionis meæ. & tamen uelim ſcire quid cogites, in primisq; ſiquid etiam nunc noui eſt. XVII. *Calen. Iun.*

CICERO ATTICO S.

T*Vllia mea peperit* XIIII. *Cal. Iun. puerum* ἑπταμηνιαῖον. *quòd* ὠτόκησεν, *gaudebam. quod quidem eſt natum, perimbecillum eſt. Me mirificæ tranquillitates adhuc tenuerunt, atq; maiore impedimento fuerunt, quàm cuſtodiæ quibus aſſeruor: nam illa Hortenſiana omnia fuere infantia. ita fiet homo nequiſsimus: à Saluio liberto deprauatus eſt. itaque poſthac non ſcribam ad te, quid facturus ſim, ſed quid fecerim. Omnes enim* κωρυκαῖοι *uidentur ſubauſcultare quæ loquor. tu tamen, ſiquid de Hiſpanijs, ſiue quid aliud, perge quæſo ſcribere, nec meas literas expectaris, niſi cùm, quò opto, peruenerimus, aut ſiquis ex curſu. ſed hoc quoq; timidè ſcribo: ita omnia adhuc tarda, & ſpiſſa, ut malè poſuimus initia, ſic cætera ſequentur. furias nunc ſequimur. eædem nos fortaſſe furiæ perſequentur. Ex Balbi autem ſermone, quem tecum habuit, non probamus de Melita. Dubitas igitur quin nos in hoſtium numero habeat? ſcripſi equidem Balbo, te ad*

me de

me de beneuolentia scripsisses, & de suspicione. de altero egi gratias: de altero ei me purgaui. Ecquem tu hominem infeliciorem? non loquor plura, ne te quoq; excruciem. ipse conficior uenisse tempus, cùm iam nec fortiter nec prudenter quicquam facere poßim. Vale.

M. T. CICERONIS EPIST. AD T. POMPONIVM ATTICVM LIBER XI.

CICERO ATTICO S.

ACCEPI *à te signatum libellum, quem Anteros attulerat: ex quo scire nihil potui de nostris domesticis rebus, de quibus acerbißimè afflictor, quòd qui eas dispensauit, neque adest istic, neq;, ubi terrarum sit, scio. omnem autem spem habeo existimationis, priuatarumq; rerũ in tua erga me mihi perspectißima beneuolentia: quam si his temporibus miseris, & extremis præstiteris, hæc pericula, quæ mihi communia sunt cum cæteris, fortius feram. idq; ut facias, te obtestor, atq; obsecro. Ego in cistophoro in Asia habeo ad* HS *bis, & uicies. huius pecuniæ permutatione fidem nostrã facilè tuebere. Quam quidem ego nisi expeditam relinquere putassem, credens ei, cui tu scis iam*

pridem minimè credere, cõmoratus essem paulisper, nec domesticas res impeditas reliquissem: ob eamq; causam serius ad te scribo, quòd sero intellexi, quid timendum esset. Te etiam atq; etiam oro, ut me totum tuẽdum suscipias, ut, si ij salui erunt quibuscum sum, unà cum ijs possim incolumis esse, salutemq; meam beneuolentiæ tuæ acceptam referre. Vale.

CICERO ATTICO S.

Literas tuas accepi pridie Non. Febr. eoq; ipso die ex testamẽto creui hæreditatem. ex multis meis, & miserrimis curis est una enata, si, ut scribis, ista hæreditas fidẽ, & famam meam tueri potest: quam quidem te intelligo etiam sine hæreditate tuis opibus defensurum fuisse. De dote quod scribis, per omneis deos te obtestor, ut totam rem suscipias, & illam miserã mea culpa & negligentia, tueare meis opibus, si quæ sunt: tuis, quibus tibi molestum non erit, facultatibus. cui quidem deesse omnia, quod scribis, obsecro te noli pati. in quos enim sumptus abeũt fructus prædiorum? Iam illa HS L X. *quæ scribis, nemo mihi unquam dixit ex dote esse detracta: nunquam enim essem passus. Sed hæc minima est ex ijs iniurijs, quas accepi, de quibus ad te dolore, & lacrymis scribere prohibeor. ex ea pecunia quæ fuit in Asia, partem dimidiam ferè exegi. tutius uidebatur fore ibi, ubi est, quàm apud publicanos.*

nos. Quòd me hortaris, ut firmo sim animo: uellem posses aliquid afferre, quam ob rem id facere possem. sed si ad cæteras miserias accesßit etiam id, quod mihi Chrysippus dixit parari (tu nihil significasti) de domo, quis me miserior uno iã fuit? Oro, obsecro, ignosce. non possum plura scribere. quãto mœrore urgear profectò uides. Quod si mihi commune cum cæteris esset, qui uidentur in eadem causa esse, minor mea culpa uideretur, & eò tolerabilior esset: nunc nihil est, quod consoletur, nisi quòd tu efficis, si modò etiam nũc effici potest, ut nequa singulari afficiar calamitate, & iniuria. Tardius ad te remisi tabellarium, quòd potestas mittendi non fuit. A tuis & numorum accepi HS L X X. *& uestimentorum quod opus fuit. Quibus tibi uidebitur, uelim des literas nomine meo. nosti meos familiarcis. signum requirent, aut manum: dices ijs, me propter custodias ea uitasse. Vale.*

CICERO ATTICO S.

QVid hic agatur, scire poteris ex eo, qui literas attulit: quẽ diutius tenui, quia quotidie aliquid noui expectabamus. neq; nũc mittendi tamen ulla causa fuit, præter eam de qua tibi rescribi uoluisti. Quòd ad Cal. Quint. pertinet, quid uellem, utrunque graue est, & tam graui tempore periculum tantæ pecuniæ, & dubio rerum exitu, ista quam scribis, abru-

ptio. quare ut alia, sic hoc uel maximè tuæ fidei, beneuolentiæq; permitto, & illius consilio, & uoluntati, cui miseræ consuluissem melius, si tecum olim coràm potius, quàm per literas de salute nostra, fortunisq; deliberauissem. Quòd negas præcipuum mihi ullum incommodum impendere, etsi ista res nihil habet consolationis, tamen etiam præcipua multa sunt, quæ tu profectò uides grauissima esse, & me facillimè uitare potuisse: ea tamen erunt minora, si (ut adhuc factum est) administratione, diligentiaq; tua leuabuntur. Pecunia apud Egnatium est. sit à me, ut est: neq; enim hoc, quod agitur, uidetur diuturnum esse posse, ut scire iam poßim quid maximè opus sit. etsi egeo rebus omnibus, quòd is quoq; in angustijs est quicum sumus, cui magnam dedimus pecuniam mutuam, opinantes nobis constitutis rebus eam rem etiam honori fore. Tu, ut antea fecisti, uelim, si qui erunt ad quos aliquid scribendum à me existimes, ipse conficias. Tuis salutem dic. Cura ut ualeas. in primis id quod scribis, omnibus rebus cura, & prouide, ne quid ei desit, de qua scis me miserrimũ esse. Idib. Iun. ex castris.

CICERO ATTICO S.

ACcepi ab Isidoro literas, & postea datas binas. ex proximis cognoui, prædia non uenisse. uidebis ergo ut sustentetur per te. De

Frusi

Frusinati, si modò futuri sumus, erit mihi res opportuna. Meas literas quòd requiris, impedior inopia rerum, quas nullas habeo literis dignas: quippe cui nec quæ accidunt, nec quæ aguntur, ullo modo probentur. utinā coram tecum olim potius quàm per epistolas. Hic tua, ut possum, tueor apud hos: cætera Celer. ipse fugi adhuc omne munus, eò magis, quòd ita nihil poterat agi, ut mihi, & meis rebus aptum esset. Quid sit gestum noui, quæris: ex Isidoro scire poteris: reliqua nō uidētur esse difficiliora. Tu id uelim qđ scis me maxime uelle cures, ut scribis, ut facis. Me cōficit solicitudo, ex qua etiā summa infirmitas corporis: qua leuata, ero unà cum eo qui negotiū gerit: estq; in spe magna. Brutus amicus in causa uersatur acriter. Hactenus fuit, quod caute à me scribit posse. De pēsione altera, oro te, omni cura cōsidera qđ sit faciēdū, ut scripsi ijs literis, quas Pollex tulit. Vale.

CICERO ATTICO S.

Qvæ me causæ mouerint, quàm acerbæ, quàm graues, quàm nouæ, coëgerintq; impetu magis quodā animi uti, quàm cogitatione, non possum ad te sine maximo dolore scribere: fuerūt quidē tātæ, ut id qđ uides, effecerint. Itaq; nec qđ ad te scribā de meis rebus, nec quid à te petā, reperio: rem, & summā negotij uides. Equidē ex tuis literis intel-

lexi, & ijs, quas communiter cum alijs scripsi sti, & ijs, quas tuo nomine, quod etiam mea spõte uidebam, te subdebilitatum nouas rationes tuendi mei quærere. Quòd scribis placere ut propius accedã, iterq; per oppida noctu faciam: non sanè uideo quemadmodum id fieri poßit. Neq; enim ita apta habeo diuersoria, ut tota tempora diurna in his poßim consumere: neq; ad id quod quæris, multùm intereſt utrum me homines in oppido uideãt, an in uia. Sed tamẽ hoc ipsum sicut alia, cõsiderabo quẽadmodum cõmodißimè fieri posse uideatur. ego propter incredibilem & animi & corporis molestiam conficere plureis literas non potui: ijs tantum rescripsi, à quibus acceperã. Tu uelim & Basilio, & quibus præterea uidebitur, etiam Seruilio, cõscribas ut tibi uidebitur, meo nomine. Quòd tãto interuallo nihil omnino ad uos: profectò intelligis rem mihi deesse de qua scribam, non uoluntatem. Quòd de Vatinio quæris: neq; illius, neq; cuiusquam mihi præterea officium deest, si reperire possent qua in re me iuuarent. Quintus auersißimo à me animo patris fuit: eòdem Corcyra filius uenit: inde profectos eos unà cum cæteris arbitror. Vale.

CICERO ATTICO S.

Solicitum esse te cùm de tuis, cõmunibusq; fortunis, tum maximè de me, ac de dolore meo sentio. qui quidem dolor meus non modò

non

non minuitur cùm socium sibi adiungit dolorem tuum, sed etiam augetur. Omnino pro tua prudentia sentis qua cõsolatione leuari maxime poßim: probas enim meum consilium, negasq; mihi quicquam tali tempore potius faciendũ fuisse. Addis etiam (quod etsi mihi leuius est, quàm tuũ iudiciũ, tamen non est leue) cæteris quoq;, id est qui põdus habeãt, factum nostrũ probari. id si ita putarẽ, leuius dolerẽ. Crede, inquis, mihi. Credo eqdẽ: sed scio quàm cupias minui dolorem meum. Me discessisse ab armis nunquã pœnituit. tanta erat in illis crudelitas, tanta cum barbaris gentibus cõiunctio, ut nõ nominatim, sed generatim proscriptio esset informata: ut iam omniũ iudicio cõstitutũ esset, omnium uestrũ bona prædam esse illius uictoriæ, uestrum planè dico: nunquam enim de te ipso, nisi crudelißimè cogitatũ est. Quare uolũtatis me meæ nũquã pœnitebit: cõsilij pœnitet. In oppido aliquo mallẽ resedisse, quoad accerserer: minus sermonis subijßẽ: minus accepissem doloris: ipsum hoc me nõ angeret. Brũdusij iacere, in omnes parteis est molestum, ꝑpius accedere (ut suades) quomodo sine lictoribus, quos populus dedit, possum? qui mihi incolumi adimi nõ possunt: quos ego modò paulisper cũ bacillis in turbã conieci ad oppidũ accedẽs, neqs ĩpetus militũ fieret. reliquo tempore me domo.te nunc ad Oppiũ, quoniam

ijs placeret modò propius accedere, ut hac de re cōſiderarent. credo fore autores: ſic enim recipiunt, Cæſari non modò de conſeruanda, ſed etiam de augenda mea dignitate curæ fore: meq; hortãtur ut magno animo ſim, ut omnia ſumma ſperẽ, ea ſpondent, cõfirmant. quæ quidem mihi exploratiora eſſent, ſi remanſiſſem. Sed ingero præterita. Vide quæſo igitur ea quæ reſtant, & explora cũ iſtis: & ſi putabis opus eſſe, & ſi iſtis placebit, quo magis factũ noſtrũ Cæſar probet, quaſi de ſuorũ ſentẽtia factũ, adhibeantur Trebonius, Panſa, ſiqui alij, ſcribantq; ad Cæſarẽ, me, quicquid fecerim, de ſua ſentẽtia feciſſe. Tulliæ meæ morbus, & imbecillitas corporis me exanimat: quam tibi intelligo magnæ curæ eſſe, quod eſt mihi gratiſſimũ. De Pompeij exitu mihi dubiũ nunquã fuit: tãta enim deſperatio rerũ eius omniũ Regũ, & populorũ animos occuparat, ut quocunq; ueniſſet, hoc putarẽ futurũ, non poſſum eius caſum nõ dolere: hominẽ enim integrum, & caſtum, & grauẽ cognoui. De Fãnio cõſoler te? pernicioſa loquebatur de mãſione tua. Lucius uerò Lentulus Hortẽſij domũ ſibi, & Cæſaris hortos, & Baias deſpõderat. Omnino hæc eodẽ modo ex hac parte fiũt: niſi ꝙ illud erat infinitũ. omnes enim, qui in Italia remãſerant, hoſtiũ numero habebãtur. Sed uelim hæc aliquando ſolutiore animo. Quintum fratrẽ

audio profectum in Asiam, ut deprecaretur. De filio nihil audiui, sed quære ex Diocare Cæsaris liberto, quem ego non uidi, qui istas Alexãdrinas literas attulit. Is dicitur uidisse an euntẽ, an iam in Asia. Tuas literas, prout res postulat, expecto: quas uelim cures quãprimũ ad me perferendas. Vale. III. Cal. Dec.

CICERO ATTICO S.

GRatæ mihi tuæ literæ sunt, quibus accuratè perscripsisti omnia, quæ ad me ptinere arbitratus es. factũ igitur, ut scribis istis placere, iisdẽ istis lictoribus me uti, quod cõcessum Sestio sit: cui nõ puto suos esse cõcessos, sed ab ipso datos: audio enim eũ ea S.C. improbare, quæ post discessum Tribunorum facta sunt. quare poterit, si uolet sibi cõstare, nostros lictores cõprobare. quanquã qd ego de lictoribus, qui penè ex Italia decedere sim iussus? nã ad me misit Antonius exẽplũ Cæsaris ad se literarũ, in quibus erat, se audiuisse Catonẽ, & L. Metellum in Italiã uenisse, Romæ ut essent palàm: id sibi nõ placere, ne qui motus ex eo fierent: prohiberiq; omnes Italia, nisi quorum ipse causam cognouisset. deq; eo uehementius erat scriptum. itaq; Antonius petebat à me per literas, ut sibi ignoscerẽ: facere se non posse quin his literis pareret. tum ad eũ misi L. Lamiam, qui demonstraret illum Dolabellæ dixisse ut ad me scriberet ut in Italiam quam-

primum uenirẽ: eius me literis uenisse. tum ille edixit ita, ut me exciperet, & Lælium nominatim: quod sanè nollẽ: poterat enim sine nomine re ipsa excipi. O multas, & graueis offensiones: quas qdẽ, tu das operã ut lenias: nec tamen nihil ꝑficis: quin hoc ipso minuis dolorẽ meũ, quòd ut minuas, tam ualde laboras: idq; uelim ne grauere quàm sæpißimè facere. Maximè autẽ assequere quod uis, si me adduxeris ut existimem me bonorũ iudiciũ non funditus perdidisse. quanquam quid tu in eo potes? nihil scilicet. Sed siquid res dabit tibi facultatis, id me maximè consolari poterit, quod nunc quidem uideo nõ esse. sed siquid ex euentis: ut hoc nunc accidit. Dicebar debuisse cum Pompeio proficisci. exitus illius minuit eius officij prætermißi reprehensionẽ. Sed ex omnibus nihil magis tamẽ desideratur, quàm quòd in Africam non ierim, iudicio hoc sum usus, non esse barbaris auxilijs fallacißimæ gẽtis Remp. defendendam, præsertim contra exercitum sæpe uictorẽ. non probant fortasse: multos enim uiros bonos in Africam uenisse audio, & scio fuisse antea. ualde hoc loco urgeor. hic quoque opus est casu ali qui sint ex eis, aut si potest, omnes, qui salutẽ anteponant: nam si perseuerant, & obtinent, quid nobis futurũ sit uides. Dices, Quid illis, si uicti erunt? Honestior est plaga, hæc me excruciãt. Sulpitij autẽ cõsiliũ,

non

non scripsisti, cur meo nõ anteponeres. quod et si non tam gloriosum est, quàm Catonis, tamẽ & periculo uacuũ est, & dolore. Extremum est eorũ, q in Achaia sunt. ij tamẽ ipsi se hoc melius habent, quàm nos, quòd & multi sunt uno in loco, & cùm in Italiã uenerint, domum statim uenerint. hæc tu perge, ut facis, mitigare, & probare quamplurimis. Quòd te excusas: ego uerò & tuas causas nosco, & mea interesse puto, te istic esse, uel ut cum ijs, quibus oportebit, agas, quæ erunt agenda de nobis, ut ea quæ egisti. In primisq; hoc uelim animaduertas, multos esse arbitror q ad Cæsarẽ detulerint, delaturi'ue sint, me aut pœnitere consilij mei, aut non probare quæ fiant. quorum, etsi utrunq; uerum est, tamen ab illis dicitur animo à me alienato, nõ quo ita perspexerint, sed totum ut hoc Balbus sustineat, et Oppius, & eorũ crebris literis illius uolũtas erga me cõfirmetur, & hoc planè ut fiat, diligentiam adhibebis. Alterum est, cur te nolim discedere, quòd scribis Terentiã flagitare. O rẽ miserã. quid scribã? aut quid uelim? breue faciam: lacrymæ enim se subitò profuderunt. tibi permitto: tu consule. tantũ uide, ne hoc temporis Terentiæ obesse aliquid poßit. Ignosce, obsecro te: non possum præ fletu & dolore diutius in hoc loco commorari. tantum dicã, nihil mihi gratius esse, quàm quòd eã diligis. Quòd literas,

quibus

quibus putas opus esse curas dandas, facis cōmodè. Quintum filiū, uidi, qui Sami uidisset, patrem Sicyone: quorum deprecatio est facilis. Vtinam illi, qui prius illum uiderūt, me apud eum uelint adiutum tantum, quātum ego illos uellem, si quid possem. Quòd rogas, ut in bonam partē accipiam, si qua sint in tuis literis, quæ me mordeant: ego uerò in optimam, teq́; rogo, ut apertè, quemadmodum facis, scribas ad me omnia, idq́; facias quamsæpißimè. Vale. XIIII. *Calend. Ian.*

CICERO ATTICO S.

QVantis curis afficiar, etsi profectò uides, tamē cognosces ex Lepta, et Trebatio, maximas pœnas pēdo temeritatis meæ, quā tu prudentiā mihi uideri uis: neq; te deterreo quo minus id disputes, scribasq́; ad me quàmsæpißimè. nō nihil enim me leuāt tuæ literæ hoc tēpore. Per eos, q nostra causa uolūt, ualentq́; apud illū, diligētißimè cōtendas op⁹ est. per Balbū, & Oppium maximè, ut de me scribāt quā diligētißimè: Oppugnamur enim, ut audio, & à præsentibus quibusdā, & p literas, ijs ita occurrendū, ut rei magnitudo postulat. Furnius est illic mihi inimicißimus. Quintus misit filiū nō solùm sui deprecatorē, sed etiam accusatorem mei. Dictitat, se à me apud Cæsarem oppugnari. quod refellit Cæsar ipse, omnesq́; eius amici. neque uerò desistit,

ubicunq;

ubicunq; est, omnia in me maledicta conferre. Nihil mihi unquã tam incredibile accidit, nihil in his malis tam acerbũ. qui ex ipso audissent, cùm Sicyone palàm multis audiẽtibus loqueretur nefaria quædam, ad me pertulerunt. Nosti genus etiã expertus es fortasse: in me id est omne cõuersum. Sed augeo cõmemorãdo dolorẽ, & facio etiã tibi. Quare ad illud redeo. cura, ut huius rei causa dedita opera mittat aliquẽ Balbus. Ad quos uidebitur, uelim cures literas meo nomine. Vale. X V. *Cal. Ian.*

CICERO ATTICO S.

E*Go uerò & incautè, ut scribis, & celerius quàm oportuit, feci, nec in ulla sum spe: qppe qui exceptionibus edictorũ retinear. quæ si nõ essent sedulitate effectæ, & beneuolentia tua, liceret mihi abire in solitudines aliquas. nunc ne id quidem licet. Quid autem me iuuat, quòd ante initum Tribunatum ueni, si ipsum, quòd ueni, nihil iuuat? iam quid sperẽ ab eo, qui mihi amicus nunquã fuit, cùm iam lege etiã sim cõfectus, & oppressus? quotidie Balbi ad me literæ lãguidiores, multæq; multorũ ad illũ fortasse cõtra me. meo uitio pereo. nihil mihi mali causa attulit. omnia culpa cõtracta sunt: ego enim, cùm genus belli uiderem, imparata & infirma omnia, cõtra paratissimos ineram (quid facerem?) ceperamq; consilium non tam forte, quàm mihi præter*

cui illam cõmendem, habeo neminẽ, quoniam matri quoq; eadem intellexi esse parata, quæ mihi. sed si me non offendes: satis tamen habeto commendatam, patruumq; in ea, quantum poteris, mitigato. Hæc ad te die natali meo scripsi: quo utinam susceptus nõ essem, aut nequid ex eadem matre postea natum esset. Plura scribere fletu prohibeor. Vale.

CICERO ATTICO S.

AD meas incredibileis ægritudines aliqd noui accedit ex ijs quæ de Q. Q. ad me afferuntur. P. Terentius meus necessarius operas in portu, & scripturæ Asiæ pro magistro dedit. Is Quintum filium Ephesi uidit VI. *Id. Dec. eumq; studiose propter amicitiam nostrã inuitauit. cumq; ex eo de me contaretur, eum sibi ita dixisse narrabat, se mihi esse inimicissimum, uolumenq; sibi ostendisse orationis, quam apud Cæsarem contra me esset habiturus: multa à se dicta cõtra eius amentiã: multa postea Patris consimili scelere secũ Quintum patrẽ locutum: cuius furorem ex ijs epistolis, quas ad te misi, perspicere potuisti. hæc tibi dolori esse certò scio: me quidẽ excruciant, & eò magis, quòd mihi cum illis ne querendi quidem locum futurũ puto. De Africanis rebus longè alia nobis, ac tu scripseras, nũtiantur: nihil enim firmius esse dicunt, nihil paratius. accedit Hispania, & alienata Gallia: legionum*

gionum nec uis eadem, nec uoluntas, urbanæ res perditæ. Quid est ubi acquiescã? nisi quãdiu tuas literas lego? quæ essent profectò crebriores, si quid haberes, quo putares meam molestiam minui posse. Sed tamen te rogo, ne intermittas scribere ad me, quicquid erit: eosq́;, qui mihi tam crudeliter inimici sunt, si odisse non potes, accuses tamen: nõ ut aliquid proficias, sed ut tibi me carum esse sentiant. Plura ad te scribam, si mihi ad eas literas quas proxime ad te dedi, rescripseris. Vale. XII. *Calend. Febr.*

CICERO ATTICO S.

Confectus iam cruciatu maximorũ dolorũ, ne si sit quidẽ, quod ad te debeã scribere, facile id exequi possem, hoc minus, quòd res nulla est quæ scribenda sit: cùm præsertim ne spes quidem ulla ostendatur fore melius. Ita iam ne tuas quidem literas expecto. quãquam semper aliquid afferunt, quod uelim. Quare tu quidem scribito, cùm erit cui des. Ego tuis proximis, quas tamen iam pridem accepi, nihil habeo quod rescribam: longo enim interuallo uideo immutata esse omnia, illa esse firma quæ debeant, nos stultitiæ nostræ grauissimas pœnas pendere. P. Sallustio curanda sunt HS XXX *quæ accepi à Cn. Sallustio. uelim uideas, ut sine mora curentur. De ea re scripsi ad Terentiam. atque hoc*

ipsum

ipsum iam propè consumptum est. Quare id quoq; uelim, cũ illa uideas, ut sit, qui utamur. hic fortasse potero sumere, si sciam istic paratum fore: sed prius, quàm id scirem, nihil sum ausus sumere. Qui sit omnium rerum status noster, uides. nihil est mali quod non & sustineã, & expectem. quarum rerum eò grauior est dolor, quò culpa maior. Ille in Achaia non cessat de nobis detrahere. nihil uidelicet tuæ literæ profecerunt. Vale. VIII. Id. Martij.

CICERO ATTICO S.

CEphalio mihi à te literas reddidit ad VIII. Id. Martij uesperè. eo autem die mane tabellarios miseram, quibus ad te dederam literas. tuis tamen lectis literis, putaui aliquid rescribendum esse, maximè, quòd ostendis te pendere animi, quamnam rationem sim Cæsari allaturus profectiõis meæ tum, cùm ex Italia discesserim. Nihil opus est mihi noua ratione: sæpe enim ad eũ scripsi, multisq; mandaui non potuisse, cùm cupijssem sermones hominum sustinere: multaq; in eam sententiam. nihil enim erat, quod minus eum uellem existimare, quàm me tanta de re nõ meo consilio usum esse. Posteaq; quàm mihi literæ à Balbo Cornelio minore missæ essent, illum existimare Quintum fratrem lituum meæ profectionis fuisse (ita enim scripsit) qui nondum cognossem quæ de me Quintus scripsisset ad multos:

etsi multa præsens in præsentem acerbè dixerat, & fecerat, tamen L. in eo his uerbis ad Cæsarem scripsi. de Quinto fratre meo non minus laboro, quàm de me ipso. sed cum tibi commendare hoc meo tempore nō audeo. illud duntaxat tamen audebo petere abs te, quòd te oro, nequid existimes ab illo factum esse, quo minus mea in te officia constarent, minus'ue te diligerem, potiusq; illum semper autorem nostræ coniunctionis fuisse, meiq; itineris comitem, nō ducem. Quare cæteris in rebus tantum ei tribues, quantum humanitas tua, amicitiaq; uestra postulat. ego ei nequid apud te obsim, id te uehementer etiam, atq; etiā rogo. Quare, siquis congressus fuerit mihi cum Cæsare (etsi non dubito quin is lenis in illum futurus sit, idq; iam declarauerit) ego tamen is ero, qui semper fui. sed ut uideo, multò magis est nobis laborandum de Africa. quam quidē tu scribis confirmari quotidie magis ad conditionis spem, quàm uictoriæ. quòd utinam ita esset, sed longè aliter esse intelligo, teq; ipsum ita existimare arbitror, aliter autem scribere non fallēdi, sed confirmandi mei causa: præsertim cùm adiungatur ad Africam etiam Hispania. Quòd me admones, ut scribā ad Antoniū, & ad cæteros: siquid uidebitur tibi opus esse, uelim facias id, quod sæpe fecisti: nihil enim uenit mihi in mentem quod scribendum

putem.

putem. Quòd me audis fractiorem esse animo: quid putas, cùm uideas accessisse ad superiores ægritudines præclaras generi actiones? Tu tamen uelim, ne intermittas, quoad eius facere poteris, scribere ad me, etiam si rem, de qua scribas, non habebis: semper enim afferunt aliquid mihi literæ tuæ. Galeonis hæreditatem creui: puto enim cretionem simplicem fuisse, quoniam ad me nulla missa est. Vale. VIII. Id. Mart.

CICERO ATTICO S.

A Murenæ liberto nihil adhuc acceperam literarum. P. Siser reddiderat eas, quibus rescribo. De Seruij patris literis quòd scribis, item Quintum in Syriam uenisse, quòd ais esse qui nuntient: ne id quidem uerum est. Quòd certiorem te uis fieri, quo quisque in me animo sit, aut fuerit eorum, qui huc uenerunt: neminem alieno intellexi. Sed quantum id mea intersit, existimare te posse certò scio. Mihi cùm omnia sint intolerabilia ad dolorem, tum maximè, quòd in eam causam uenisse me uideo, ut sola utilia mihi esse uideantur, quæ semper nolui. P. Lentulum patrem Rhodi esse aiunt, Alexandriæ filium: Rhodoq; Alexandriam C. Cassium profectum esse constat. Quintus mihi per literas satisfacit, multo asperioribus uerbis, quàm cũ grauissimè accusabat: ait enim se ex literis tuis intelligere, tibi non

placere, quòd ad multos de me asperius scripsit. Itaq; se pœnitere, quòd animum tuũ offenderit. sed se iure fecisse. Deinde perscribit spurcißimè, quas ob causas fecerit. Sed neque hoc tempore. nec antea patefecisset odium suum in me, nisi omnibus rebus me esse oppressum uideret. Atque utinam uel nocturnis, quemadmodum tu scripseras, itineribus propius te acceßissem. Nunc nec ubi, nec quando te sim uisurus, possum suspicari. De cohæredibus Fufidianis nihil fuit quod ad me scriberes: nã & æquum postulãt, & quicquid egisses, rectè esse actum putarem. De fundo Frusinati redimẽdo iam pridem intellexisti uoluntatem meam. etsi tum meliore loco res erant nostræ, neque tam mihi desperaturi uidebamur. tamẽ in eadem sum uoluntate. Id quemadmodum fiat, ui debis. & uelim, quoad poteris, consideres, ut sit unde nobis suppeditentur sumptus necessarij. siquas habuimus facultates, eas Pompeio tũ, cùm id uidebamur sapiẽter facere, detulimus. Itaq; tũ & à tuo uillico sumpsimus, & aliũde mutuati sumus, cùm Quintus quereretur per literas, sibi nos nihil dedisse, qui neque ab illo rogati sumus, neq; ipsi eam pecuniam aspeximus. Sed uelim uideas quid sit quod cõfici possit, quidq; mihi de omnibus des consilij. & causam nosti. Plura ne scribam, dolore impedior. siquid erit quod ad quos scribendum meo no-

mine

mine putes, uelim, ut soles, facias: quoticsq; habebis, cui des ad me literas, nolim prætermittas. Vale.

CICERO ATTICO S.

NOn me offendit ueritas literarũ tuarũ, quòd me tum communibus, tum præcipuis malis oppressum ne incipis quidem, ut solebas, consolari: fateris q; id fieri iam nõ posse. nec enim ea sunt, quæ erant antea, cùm, ut nihil aliud, comites me, & socios habere putabam: omnes enim Achaici deprecatores, item qui in Asia, quibus non erat ignotũ, etiã quibus erat, in Africam dicũtur nauigaturi. Ita, præter Lælium, neminem habeo culpæ sociũ: qui tamẽ hoc meliore in causa est, quòd iam est receptus. de me autem, nõ dubito, quin ad Balbum, & ad Oppium scripserit: à quibus, si quid esset lætius, certior factus essem, tecũ etiam essent locuti: quibuscum tu de hoc ipso colloquare uelim, & ad me, quid tibi respõderint, scribas: non quòd ab isto salus data quicquam habitura sit firmitudinis: sed tamẽ aliquid consuli, & prospici poterit. etsi omnium conspectũ horreo, præsertim hoc genero: tamẽ, in tantis malis quid aliud uelim, non reperio. Quintus pergit, ut ad me & Pãsa scripsit, & Hircius: isq; itẽ Africam petere cum cæteris dicitur. Ad Minutium parentem scribã, & tuas literas mittam. ad te scribam, num quid egerit. HS XXX.

potuisse mirarer, nisi multa de Fufidianis prædijs. & id uideo tamen. Te expecto, quem uidere, si ullo modo potes uenire, peruellem. Iam extremum concluditur. ibi facile est, quid, quale sit, grauius existimare. Vale.

CICERO ATTICO S.

QVoniā iustas causas affers, quòd te hoc tēpore uidere non possim: quæso, quid sit mihi faciendum: ille enim ita uidetur Alexandriam tenere, ut eum scribere etiā pudeat de illis rebus. ij autem ex Africa iam affuturi uidentur. Achæi item ex Asia redituri ad eos, aut libero aliquo loco commoraturi. quid mihi igitur putas agendum? uideo difficile esse consilium: sum enim solus, aut cum altero, cui neq; ad illos reditus sit, neq; ab ijs ipsis quicquam ad spem ostendatur. sed tamen scire uelim, quid censeas: idq; erat cum alijs, cur te, si fieri posset, cuperem uidere. Minutium XII. sola curasse scripsi ad te antea. quod superest, uelim uideas ut curetur. Quintus non modò non cum magna prece ad me, sed acerbißimè scripsit: filius uerò mirifico odio. nihil fingi potest mali, quo non urgear. omnia tamen sunt faciliora, quàm peccati dolor, qui & maximus est, & æternus. cuius peccati si socios essem habiturus ego, quos putaui, tamen esset ea consolatio tenuis: sed habet aliorum omniū ratio exitum, mea nullum. alij capti, alij interclusi non

ueniunt

ueniunt in dubium de uoluntate: eò minus scilicet, cùm se expedierint, & unà esse cœperint. ij autem ipsi, qui sua uoluntate ad Fusiũ uenerunt, nihil possunt, nisi timidi existimari. multi autem sunt, qui, quicunq; sunt, modò ad illas se recipere uolẽt, recipiẽtur. quo minus debes mirari, non posse me tanto dolori resistere: solius enim meum peccatum corrigi nõ potest, & fortasse Lælij: sed quid me id leuat? nam C. quidẽ Caßium aiunt consilium Alexãdriam eundi mutauisse. Hæc ad te scribo, ut nõ queas tu demere solicitudinem, sed ut cognoscam, ecquid tu ad ea afferas, quæ me conficiunt, ad quæ gener accedit, & cætera, quæ, fletu reprimor, ne scribam. Quin etiam Aesopi F. me excruciat. prorsus nihil abest quin sim miserrimus. Sed ad primum reuertor: quid putes faciendum, occulte'ne aliquò propius ueniendũ, an mare transeundum: nam hic maneri diutius non potest. De Fufidianis quare nihil potuit cõfici? genus enim conditionis eiusmodi fuit, in quo non solet esse controuersia: cùm ea pars, quæ uidetur esse minor, licitatione expleri posset. Hæc ego non sine causa quæro: suspicor enim cohæredes dubiam nostram causam putare, & eo rem in integro esse. Vale. prid. Id. Maij.

CICERO ATTICO S.

NOn meo uitio fit hoc quidẽ tẽpore (antè enim est peccatũ) ut me ista epistola nihil

consoletur:nam & exiguè scripta est. & suspiciones magnas habet, non esse ab illo, quas animaduertisse te existimo. De obuiam itione ita faciā ut suades: neq; enim ualde aduentus eius opinio est: neq;, si qui ex Asia ueniunt, quicquā auditū esse dicunt de pace: cuius ego spe in hāc fraudem incidi. Nihil uideo quod sperandū putem, nunc præsertim, cùm ea plaga in Asia sit accepta, in Illyrico, in Caßiano negotio, in ipsa Alexādria, in Vrbe, in Italia. ego uerò, etiā si rediturus ille est, qui adhuc bellum gerere dicitur, tamen ante reditū eius negotium confectū iri puto. Quòd autem scribis quandā lætitiam bonorum esse commotam, ut sit auditum de literis: tu quidem nihil prætermittis in quo putes aliquid solatij esse: sed ego non adducor quenquam bonum ullam salutem putare mihi tanti fuisse, ut eam peterem ab ullo: & eò minus, quòd huius consilij iam ne socium quidem habeo quenquam. qui in Asia sunt, rerū exitū expectant. Achaici etiam Fusio spem deprecationis afferunt. horū & timor idem fuit primo, qui meus, & constitutum. mora Alexandrina causam illorum correxit, meam euertit. Quam ob rem idem à te nunc peto, quod superioribus literis, ut si quid in perditis rebus dispiceres, quod mihi putares faciendum, me moneres. si recipior ab ijs, quod uides non fieri, tamen quoad bellū erit, quid agam, aut ubi sim,

non reperio. ſin iactor, eo minus. Itaq; tuas literas expecto: easq́; ut ad me ſine dubitatione ſcribas, rogo. Quòd ſuades, ut ad Quintum ſcribam de his literis: facerem ſi me quicquam iſta literæ delectarent. Etſi quidam ſcripſit ad me his uerbis, Ego, ut in his malis, Patris ſum non inuitus: eſſem libentius, ſi frater tuus ea de te loqueretur, quæ ego audire uellem. Quòd ais illum ad te ſcribere, me ſibi nullas literas remittere: ſemel ab ipſo accepi: ad eas Cephalioni dedi, qui multos mẽſes tempeſtatibus retentus eſt. Quintum filium ad me acerbiſſimè ſcripſiſſe, iam antè ad te ſcripſi. Extremum eſt, quod te orem, ſi putas rectum eſſe, & à te ſuſcipi poſſe, cum Camillo communices, ut Terentiam moneatis de teſtamento. tempora monent, ut uideat, ut ſatisfaciat, quibus debeat. Auditũ ex Philotimo eſt, eam ſceleratè quædam facere. credibile uix eſt. ſed certè, ſiquid eſt, quod fieri poſſit, prouidendũ eſt. De omnibus rebus uelim ad me ſcribas, & maximè quid ſcribas, de ea: in quo tuo conſilio egeo, etiam ſi nihil excogitas: id enim mihi erit pro deſperato. Vale. III. Non. Iun.

CICERO ATTICO S.

PRoperantibus tabellarijs alienis hanc epiſtolam dedi, eò breuiorem quòd eram miſſurus meos. Tullia mea uenit ad me prid. Id. Iun. deq́; tua erga ſe obſeruãtia, beneuolẽtiaq́;

mihi plurima exposuit, literasq; reddidit trinas. Ego autem ex ipsius uirtute, humanitate, pietate nō modò eam uoluptatem non cepi, quã capere ex singulari filia debui: sed etiam incredibili sum dolore affectus, tale ingeniū in tam misera fortuna uersari: idque accidere nullo ipsius delicto, summa culpa mea. Itaque à te neq; consolationem iam, qua cupere te uti uideo, neque consilium, quod capi nullum potest, expecto, teq; omnia cum superioribus sæpe literis, tum proximis tentasse intelligo. Ego cum Sallustio Ciceronem ad Cæsarem mittere cogitabam. Tulliam autem non uidebam esse causam cur diutius mecum tanto in communi mœrore retinerem. Itaque eram tibi eam, cùm primum per ipsam liceret, remissurus. pro ea, quemadmodum consolandis scripsisti, P. tanta eo me scripsisse, quæ tu ipse intelligis respondêri potuisse. Quòd Oppium tecum scribis locutum: nō abhorret à mea suspicione eius oratio: sed non dubito quin istis persuaderi nullo modo posset, ea quæ faciant, mihi probari posse, quoquo modò loquar. ego tamen utar moderatione, qua potero. quanquam quid mea intersit, ut eorum odium subeam, nō intelligo. Te iusta causa impediri quo minus ad nos uenias uideo, idq; mihi ualde molestum est. Illum ab Alexandria discessisse nemo nuntiat, cōstatq; ne profectum quidem illo quenquam post Id. Mart.

Mart. nec post Id. Dec. ab illo datas ullas literas. ex quo intelligis illud de literis ad V. Id. Febr. datis (quod inane esset, etiam si uerum esset) non uerum esse. L. Terentium discessisse ex Africa scimus, Pæstumq; uenisse: quid is afferat, aut quomodo exierit, aut quid in Africa fiat, scire uelim: dicitur enim per Nasidium emissus esse. id quale sit, uelim si inueneris, ad me scribas. De HS. X. ut scribis, faciam. Vale. XVIII. Calend. Quint.

CICERO ATTICO S.

De illius ab Alexandria discessu nihil adhuc rumoris: contraq; opinio, ualde esse impeditũ. Itaq; nec mitto, ut constitueram, Ciceronem: & te rogo, ut me hinc expedias. quoduis enim supplicium leuius est hac permansione. Hac de re & ad Antonium scripsi. & ad Balbum: & ad Oppium: siue enim bellum in Italia futurum est, siue classibus utetur. hic esse me minimè conuenit: quorum fortasse utrumq; erit: alterum certè intellexi omnino ex Oppÿ sermone, quem tu mihi scripsisti, quæ istorum uia esset. sed ut eam flectas te rogo. Nihil omnino iam expecto, nisi miserum. sed hoc perditius, in quo nunc sum, fieri nihil potest. Quare, cum Antonio loquare uelim, & cum istis, & rẽ ut poteris, expedias, & mihi quamprimum de omnibus rebus rescribas. Vale. XII. Cal. Quint.

CIC

CICERO ATTICO S.

CVm tuis dare possem literas, non prætermisi: etsi quid scriberem, nõ habebam. Tu ad nos & rarius scribis, quàm solebas, & breuius: credo quia nihil habes quod me putes libenter legere, aut audire posse. Veruntamen uelim, quid erit, qualecunq; erit, scribas. Est autẽ unum, quod mihi sit optandum, siquid agi de pace poßit: quod nulla equidem habeo in spe: sed quia tu leuiter interdũ significas, cogis me sperare, quod optandũ uix est. Philotimus dicitur Idib. Sext. nihil habeo de illo amplius. tu uelim ad ea mihi rescribas, quæ ad te antea scripsi. mihi tantũ tẽporis satis est, dum, ut in pessimis rebus, aliquid caueam, qui nihil unquam caui. Vale. XI. *Cal. Sext.*

CICERO ATTICO S.

DEcimoseptimo Calend. Sept. uenerat die XXVIII. *Seleucea Peria C. Trebonij, is qui se Antiochiæ diceret apud Cæsarem uidisse Quintum filiũ cum Hircio: eos de Quinto, quæ uoluissent impetrasse nullo quidem negotio. quod ego magis gauderem, si ista nobis impetrata quicquã ad spẽ explorati haberent. Sed & alia timẽda sunt ab aliisq;: & ab hoc ipso quæ dãtur, ut à domino, rursus in eiusdem sunt potestate. etiam Sallustio ignouit. Omnino dicitur nemini negare. quod ipsum est suspectum, nationem eius differri. M. Gallius. Q. F.*

mancipia Sallustio reddidit. Is uenit, ut legiones in Siciliam traduceret, & protinus iturum Cæsarem Patris. quod si faciet, ego quod antè mallem, aliquò propius accedam. Tuas literas ad eas, quibus à te proximè consilium petiui, uehementer expecto. Vale XVI. Cal. Sept.

CICERO ATTICO S.

Accepi VI. Calend. Sept. literas à te datas XII. Cal. doloremq; , quem ex Quinti scelere iampridem acceptum iam abieceram, lecta eius epistola grauißimum cepi. Tu etsi non potuisti ullo modo facere, ut mihi illam epistolam non mitteres, tamen mallem non esse missam. Ad ea autem, quæ scribis de testamento, uidebis quid, & quo modo. De numis, & illa sic scripsit, ut ego ad te antea, & nos siquid opus erit, utemur ex eo, de quo scribis. Ille ad Cal. Sept. Athenis non uidetur fore: multa eum in Asia dicuntur morari, maximè Pharnaces. Legio XII. ad quam primum Sulla uenit, lapidibus egisse hominem dicitur. nullam putant se commoturam. illum arbitrantur protinus Patris in Siciliam. sed, si hoc ita est, huc ueniat necesse est: ac mallem illum: aliquo enim modo hinc euasissem. nũc metuo, ne sit expectandum: & cum reliquis etiam loci grauitas hic miserrimè perferenda. Quòd me mones ut ea uideam, quæ ad tempus accõmodem, facerem, si res

si res pateretur, & si ullo modo fieri posset: sed in tantis nostris peccatis, tantisq; nostrorum iniurijs nihil est, quod aut facere dignum nobis, aut simulare poßim. Sullana confers: in quibus omnia genere ipso praeclarißima fuerunt, moderatione paulo minus temperata: haec autem eiusmodi sunt, ut obliuiscar, multoq; malim, quod omnibus sit melius, quorum utilitati meā iunxi. Tu ad me tamen uelim quàm sæpißimè scribas: eoq; magis, quòd præterea nemo scribit ac si omnes, tuas tamen maximè expectarem. Quòd scribis illum per me Quinto fore placatiorem: scripsi ad te antea, eum statim Q. F. omnia tribuisse, nostri nullam mentionem. Vale.

CICERO ATTICO S.

Diligenter mihi fasciculum reddidit Balbi tabellarius: accepi enim à te literas, quibus uideris uereri, ut epistolas illas acceperim: quas quidem uellem mihi nunquam redditas: auxerunt enim mihi dolorem: nec si in aliquem incidissent, quicquam noui attulissent. Quid enim tam peruulgatum, quàm illius in me odium? & genus hoc literarum, quod ne Cæsar quidem ad istos uidetur misisse, quasi quo illius improbitate offenderetur: sed credo uti notiora nostra mala essent. Nam quòd te uereri scribis, ne illi obsint, eiq; rei mederi: ne rogari quidem se passus est de illo. quod quidem

mihi

mihi molestum non est: illud molestius, istas impetrationes nostras nihil ualere. Sulla, ut opinor, cras erit hic cum Messala. currunt ad illum pulsi à militibus, qui se negant usquam, nisi acceperint. ergo ille huc ueniet: quod non putabant: tardè quidem: itinera enim ita facit, ut multos dies in oppidum ponat. Pharnaces autem quomodo agit, afferet moram. quid mihi igitur censes? iam enim corpore uix sustineo grauitatē huius cæli, qui mihi laborē affert in dolore. An his illuc euntibus mandem, ut me excusent? ipse accedam propius? quæso attēde: & me, quod adhuc sæpe rogatus non fecisti, consilio iuua. scio rem difficilem esse, sed ut in malis. Etiam illud mea magni interest, te ut uideā. profectò aliquid profecero, si id acciderit. De testamento, ut scribis, animaduertes. Vale.

CICERO ATTICO S.

QVòd ad te scripseram, ut cum Camillo communicares, de eo Camillus mihi scripsit, te cum eo locutum. Tuas literas expectabam: nisi illud quidem mutari, si aliter est ac oportet, non uideo posse: sed cùm à nullo accepiſsē literas, desideraui tuas (etsi putabā te fortiorem factum non esse) modò ualeres: scripseras enim te quodam ualetudinis genere tentari. Augusius quidem Rhodo uenerat VIII. Id. Quint. is nuntiabat, Quintum F. ad Cæsarem profectum IIII. Calendas Iun. Philotimum

Rhodum

Rhodum pridie eius diei uenisse, habere ad me literas. ipsum Augustum audies. sed tardius iter faciebat. eò feci: ut celeriter eunti darem. quid sit in his literis, nescio. sed mihi ualde Quintus frater gratulatur. Equidem in meo tanto peccato nihil ne cogitatione quidem assequi possum, quod mihi tolerabile posßit esse. Te oro, ut de hac misera cogites, & illud, de quo ad te proximè scripsi, ut aliquid conficiatur ad inopiam propulsandam, & etiam de ipso testamento. illud quoq; uellem antea. sed omnia timuimus. melius quidem in peßimis nihil fuit. Dißidio aliquid fecissemus, ut uiui uel tabularum nouarum nomine, uel nocturnarum expugnationem, uel Metellæ, uel omnium maiorum. nec res perüsset, & uideremur aliquid doloris uirilis habuisse. Memini omnino tuas literas. sed & tempus illud, & siquid uis præstitit. nunc quidem ipsa uidetur denuntiare: audimus enim de statu Reipublicæ. O Dÿ, generum'ne nostrum potißimum, ut hoc uel tabulas nouas? Placet mihi igitur, & idem tibi, nuntium remitti. petet fortasse tertiam pensionem. Considera igitur tum, ne uim abusò nascetur, an prius ego si ullo modo potuero, uel nocturnis itineribus experiar ut te uideam. Tu & hæc, & siquid erit quod intersit me scire, scribas uelim. Vale.

CIC

CICERO ATTICO S.

QVæ dudum ad me, & quæ etiam ad me bis, ad Tulliam de me scripsisti, ea sentio esse uera. eo sum miserior. etsi nihil uidebatur addi posse, quòd mihi non modò irasci grauißima iniuria accepta, sed ne dolere quidem impunè liceat. Quare istud feramus. quod cùm tulerimus, tamen eadem erunt perpetienda, quæ tu, ne accidant, ut caueamus mones. Ea enim est à nobis contracta culpa, ut omni statu, omniq; populo eundem exitum habitura uideatur. sed ad meam manũ reddiderint enim hæc occultius agenda. Vide quæso etiam nunc de testamento, quod tum factum, cùm illa quærere cœperat. non credo, & commoti: neq; enim rogari, ne me quidem, sed quasi ita sit, quoniã in sermone iam uenisti, poteris eam monere, ut alicui committat, cuius extra periculum huius belli fortuna sit. Equidem tibi potißimum uelim, si idem illa uellet: quam quidem celo. miseram, in hoc timere de illo altero. Scio equidem uenire nunc nil posse: sed seponi, & occultari possunt, ut extra ruinam sint eam, quæ impendet. Nam quòd scribis nobis, nostra, & tua Terentiæ fore parata: tua credo: nostra quæ poterunt esse? De Terentia autem (mitto cætera, quæ sunt innumerabilia) quid ad hoc addi potest? scripseras, ut HS. X I I. permutaret, tantum esse reliquum de argento. misit illa

CCLↃↃ. *mihi, & aſcripſit tantum eſſe reliquum. Cùm hoc tam paruum de paruo detraxerit, perſpicis quid in maxima re fecerit? Philotimus non modò nullus uenit, ſed ne per literas quidem, aut per nũtium certiorem facit me quid egerit. Epheſo qui ueniunt, ibi ſe eum de ſuis controuerſijs in ius adeuntem uidiſſe nunciant: quæ quidem (ita enim ueriſimile eſt) in aduentum Cæſaris fortaſſe reijciuntur. Ita aut nihil puto eum habere, quod putet ad me celerius perferendum, & eo me magis eſſe deſpectum: aut etiam ſiquid habet, id niſi omnibus ſuis negotijs confectis ad me referre non curet. Ex quo magnum equidem capio dolorem, ſed non tantum, quantum uideor debere: nihil enim mea minus intereſſe puto, quàm quid illinc afferatur. Id quamobrem, te intelligere certò ſcio. Quòd me mones de uultu, & oratione ad tempus accommodanda, etſi difficile eſt, tamen imperarem mihi, ſi mea quicquam intereſſe putarem. Quòd ſcribis literis putare Africanum negotium confici poſſe: uelim ſcriberes, cur ita putares. Mihi quidem nihil in mentem uenit, quare id putem fieri poſſe. Tu tamẽ uelim, ſiquid erit, quod conſolationis aliquid habeat, ſcribas ad me: ſin, ut perſpicio, nihil erit, ſcribas id ipſum. Ego ad te ſiquid audiero, citius ſcribam. Vale. XIII. Id. Sext.*

CICERO ATTICO S.

Facile assentior tuis literis, quibus exponis pluribus uerbis, nullum te habere consilium, quo à te possim iuuari. Consolatio certè nulla est, quæ leuare possit dolorem meum: nihil est enim contractum casu: nam id esset ferendum: sed omnia fecimus his erroribus, & miserijs & animi, & corporis: quibus proximè utinam mederi maluissent, quàm obesse. Quoniam neq; consilij tui, neque consolationis cuiusquam spes ulla mihi ostenditur, non quæram hæc à te posthac. Tantum uelim ne pristinum hoc officium intermittas: scribas ad me quicquid ueniet tibi in mentem, cùm habebis cui des, & dum erit ad quem des: quod longum non erit. Illum discessisse Alexandria rumor est non firmus, ortus ex Sulpitij literis, quas cuncti postea nuntij confirmarunt. Quòd uerum an falsum sit, quoniam mea nihil interest, utrum malim nescio. Quòd ad te iampridem de testamento scripsi apud epistolas, uelim ut possim aduersus ego huius miseriam ea facultate confectus confligari. Nihil unquam simile natum puto. Cui siqua re consulere aliquid possum, cupio à te admoneri. Video, eandem esse difficultatem, quam in consilio dato anté. tamen hoc me magis sollicitat, quàm omnia. In pensione secunda cæci fuimus. Alium mallem. sed præterijt. Te oro, ut

in perditis rebus, siquod cogi conficiq; potest, quod sit in tuto, ex argento, neq; satis multa ex supellectile des operam. Iam enim mihi uidetur adesse extremum, nec ulla fore conditio pacis: eaq; quæ sunt, etiam sine aduersario peritura. Hac etiam, si uidebitur, cum Terentia loquere opportuné. Non queo omnia scribere. Vale. III. Non. Quint.

M. T. CICERONIS EPIST. AD T. POMPONIUM ATTICUM LIB. XII.

CICERO ATTICO. S.

VNDECIMO *die, postquam à te discesseram, hoc literularum exaraui egrediens è uilla ante lucem: atq; eo die cogitabam in Anagnino, postero autem in Tusculano. Ibi unum diem, V. Cal. igitur ad constitutum, atq; utinam continuò ad complexum meæ Tulliæ, ad osculum Atticæ possim currere. Quod quidem ipsum scribe quæso ad me, ut dum consisto in Tusculano, sciam quid garriat. sin rusticatur, quid scribat ad te: eiq; interea aut scribes salutem, aut nuntiabis, itemq; Piliæ: & tamen etsi continuò congressuri sumus, scribes ad me siquid habebis. Cùm complicarem hanc epistolam*

ſtolam, noctuabundus ad me uenit cum epiſtola tua tabellarius. qua lecta, de Atticæ febricula ſcilicet ualde dolui. Reliqua quæ expectabã, ex tuis literis cognoui omnia. Sed quod ſcribis igniculum matutinum, γεροντικώτερον eſt memoriola uacillare. Ego enim IIII. Cal. Axio dederam, tibi III: Quinto quo die ueniſſem, id eſt V. Cal. Hoc igitur habebis, noui nihil. Quid ergo opus erat epiſtola? quid cùm coram ſumus, & garrimus quicquid in buccam? eſt profectò quadam λέσχη, quæ habet, etiam ſi nihil ſubeſt, collocutione ipſa ſuauitatem. Hic rumor eſt, T. Murcum periiſſe naufragio, Aſinium delatũ uiuum in manus militũ, L naueis delatas Vticam reflatu hoc, Pompeiũ non cõparere, nec in Balearibus omnino fuiſſe, ut Patietus affirmat. Sed autor nullus rei quiſquam. Habes, quæ dum tu abes, locuti ſunt. Ludi interea Præneſte. Ibi Hircius, & iſti omnes, & quidem ludi dies octo. Quæ cœna? quæ deliciæ? res interea fortaſſe tranſacta eſt. O miros homines. At Balbus ædificat. τί γὰρ αὐτῷ μέλει; Verùm, ſi quæris hominẽ, homini non recta, ſed uoluptaria quærenti non'ne βεβίωται: tu interea dormis. Iam explicandum eſt πρόβλημα, ſiquid acturus es. Si quæris quid putem, ego fructum puto. Sed quid multa? iam te uidebo, & quidem, ut ſpero, de uia rectà ad me: ſimul enim & diem Tyrannioni con-

stituemus, & siquid aliud. Vnum te puto minus blandum esse, quàm me. Aut, si uterq; nostrum est aliquando aduersus aliquem, inter nos certè nunquam sumus. Audi igitur me hoc ἀγωνιῶντως dicentem. Ne niuam mi Attice, si mihi non modò Tusculanum, ubi cæteroqui sum libenter, sed μακάρων νῆσοι tanti sunt, ut sine te sim totos dies. Quare obduretur hoc triduum: ut te quoq; ponam in eodem πάθει: quòd ita est profectò. Sed uelim scire, hodie'ne statim de auctione, & quo die uenias. Ego me interea cũ libellis. At molestè fero Vennonij me historiam non habere. Sed tamen, ne nihil de re, nomen illud, quod à Cæsare, treis habet conditiones, aut emptionem ab hasta (perdere malo: etsi præter ipsam turpitudinem, hoc ipsum puto esse perdere) aut delegationem à mancipe annua die (quis erit, cui credam? aut quando ipsi Metoni annus ueniet?) aut Vectení cõditionem, semisse. σκέψαι igitur. Ac uereor, ne iste iam auctionem nullam faciat, sed ludis factis Clypo subsidio currat, ne talis uir ἀλογηθῇ. Sed μελήσει.

CICERO ATTICO S.

O Gratas tuas mihi, iucundasq́; literas. Quid quæris? restitutus est mihi dies festus: angebar enim, quòd Tiro ἐνεργωδέστερον te sibi esse uisum dixerat. Addam igitur, ut censes, unum diem. Sed de Catone πρόβλημα ἀρχιμήδειον est. Non assequor, ut scribam,

quod tui conuiuæ non modò libenter, sed etiam æquo animo legere poßint. Quin etiam, si à sententijs eius dictis, si ab omni uoluntate, consilijsq́; quæ de Repub. habuit, recedam, ψιλῶςq́; uelim grauitatem, constantiamq́; eius laudare: hoc ipsum tamen ijs odiosum ἄκουσμα sit. Sed uerè laudari ille uir non potest, nisi hæc ornata sint, quòd ille ea, quæ nunc sunt & futura uiderit, &, ne fierent, contenderit, &, facta ne uideret, uitam reliquerit. Horum quid est, quòd Aledio probare poßimus? sed cura obsecro, ut ualeas, eamq́;, quam ad omnes res adhibes, in primis ad conualescendum adhibe prudentiam.

CICERO ATTICO S.

Quintus pater quartum, uel potius millesimum, nihil sapit, qui lætetur Luperco filio, & Statio, ut cernat duplici dedecore cumulatam domum. addo etiam Philotimum tertium. O stultitiam, nisi mea maior esset, singularem. (quòd autem osim hanc rem, ἐράνου à te) fit, non ad ἀναψῶσαν- λιμένην, sed ad πειρήνην cum uenisse ἄμπνυμα σιμνὸν Αλφειοῦ πειρήνην (ut scribis) haurire, in tantis suis præsertim angustijs, ποῖ ταῦτ' ἄρ' ἀποσκήψει, sed ipse uiderit. Cato me quidem delectat, sed etiã Bassum Lucilium suade Celio, tu quæres, ut scribis. Ego nihil noui. noscẽda est natura, nõ facultas. Modò de Hortẽsio, et Verginio,

tu ſiquid dubitabis : & ſi,quod magis placeat: ego quantum aſpicio,non facilè inueneris. Cum Muſtella, quemadmodum ſcribis,cùm uenerit Criſpus. Ad Aulum ſcripſi, ut ea , quæ bene noſſem de auro , Piſoni demonſtrarem. Tibi enim ſanè aſſentior,& iſtud nimium diu duci, & omnia nunc undiq; cõtrahenda. Te quidem nihil agere , nihil cogitare aliud niſi quod ad me pertineat , facilè perſpicio , meiſq; negotijs impediri cupiditatem tuam ad me ueniẽdi. Sed mecum eſſe te puto,non ſolùm quòd meam rem agis,uerumetiam quòd uidere uideor quo modo agas : neque enim ulla hora tui mihi eſt operis ignota. Tubulum Præt. uideo L.Metello, Q. Maximo COSS. *Nunc uelim P.Scæuola Pontifex maximus , quibus* COSS. *Trib.pl.equidem puto Cepione,& Pompeio: Præt.enim P. Furio Sex. Atilio. Dabis igitur Tribunatum, & , ſi poteris Tubulus quo crimine. Et uide quæſo, L. Libo, ille qui de Ser. Galba, Cenſorino, & Manlio, an Quintio, Manlio* COSS. *Trib.pl.fuerit : conturbor enim. In Bruti epitoma Fāniarorum ſcripſi, quod erat in extremo: idq́; ego ſecutus, hunc Fannium qui ſcripſit hiſtoriam , generum eſſe ſcripſeram Lælij. Sed tu me γεωμετρικῶς refelleras: te aũt nunc Brutus, & Fannius. Ego tamen de bono autore Hortenſio ſic acceperam, ut apud Brutum eſt. Hunc igitur locum expedies. Ego miſi Tironem Do-*

labellæ

labella obuiam. Is ad me Idibus reuertetur. Te expectabo postridie. De Tullia mea tibi antiquissimũ esse uideo: idq; ita ut sit, te uehementer rogo. Ergo et in integro omnia: sic enim scribis. Mihi etsi Calendæ uitãdæ fuerunt, incessionũq; ἀρχέτυπα fugienda, conficiẽdæq; tabulæ: nihil tamen tanti, ut à te abessem, fuit. Cùm Romæ essem, & te iam, iamq; uisurum me putarem quotidie: tamen horæ quibus expectabam, longæ uidebantur. Scis me minimè esse blandum. Itaq; minus aliquantò dico, quàm sentio.

CICERO ATTICO S.

DE Celio uide quæso ne quæ lacuna sit in auro. Ego ista non noui. Sed certè in collybo est detrimenti satis. huc aurum si accedit. Sed quid loquor? tu uidebis. Habes Hegesiæ genus, quod Varro laudat. Venio ad Tyrannionem. Ain tu? uerum hoc fuit? sine me? At ego quoties, cùm essem otiosus, sine te tamen nolui? quomodo hoc ergo lues? Vno scilicet si mihi librum miseris: quod ut facias, etiam atq; etiam rogo. Etsi me non magis liber ipse delectabit, quàm tua admiratio delectauit: amo enim πάντα φιλόδημον: teq; istam tam tenuem θεωρίαν tam ualde admiratũ esse gaudeo. etsi tua quidẽ sunt eiusmodi omnia: scire enim uis, quo uno animus alitur. Sed quæso quid ex ista acuta, & graui refertur ad τέλος? sed longa oratio est, & tu occupatus in me fortasse aliquo

negotio: & pro isto asso sole, quò tu abusus es in nostro pratulo, à te nitidum solem unctumq; repetemus. Sed ad prima redeo. Librum, si me amas, mitte: tuus est enim profectò: quoniam quidem est missus ad te. Tantum'ne ab re tua est otij tibi, ut etiam oratorem legas? macte uirtute, mihi quidem gratum, et erit gratius, si non modò in libris tuis, sed etiam in aliorum per librarios tuos Aristophanem reposueris pro Eupoli. Cæsar autem mihi irridere uisus est. QVAESO illud tuum, quod erat εὐπετὲς, & urbanū. Ita porrò te sine cura esse iussit, ut mihi quidem dubitationem omnem tolleret. Atticam doleo tandiu: sed quoniam iam sine horrore est, spero esse, ut uolumus. Quæ desideras, omnia scripsi in codicillis, eosq; Eroti dedi: breuiter, sed etiam plura quàm quæris: in ijs de Cicerone, cuius quidem cogitationis initium tu mihi attulisti. Locutus sum cum eo liberalissimè: quòd ex ipso uelim, si modò tibi erit commodum, sciscitere. Sed quid differo? Exposui, te ex me detulisse, ecquid uellet, ecquid requireret, uelle Hispaniam, requirere liberalitatem. De liberalitate dixi, quantum Publius, quantum Flamen lentulus filio. De Hispania duo attuli, primum idem, quod tibi: me uereri uituperationem: non satis esse, si hæc arma reliquissemus etiam cōtraria: deinde fore, ut angeretur, cùm à fratre familiaritate & omni gratia uinceretur.

Velim

Velim magis liberalitate uti mea, quàm sua libertate: sed tamen permisi: tibi enim intellexerã non nimis displicere. Ego etiam, atq; etiam cogitabo: teq;, ut idẽ facias rogo. Magna res: simplex est manere: illud anceps. Verùm uidebimus. De Balbo, & in codicillis scripseram, & ita cogito simul ac redierit. Sin ille tardius, ego tamen triduum. &, quod præterij, Dolabella etiam mecũ. De Cicerone, multis res placet. Comes est idoneus. sed de prima pensione antè uideamus. Adest enim dies, & ille currit. Scribe quæso, quid referat Celer egisse Cæsarem cum candidatis, utrum ipse in fœnicularium, an in campum Martium cogitet. Et sanè scire uelim nunquid necesse sit comitijs esse Romæ: nam & Piliæ satisfaciendum est, & utiq; Atticæ. Næ ego essem hic libẽter, atq; id quotidie magis, ni esset ea causa quam tibi superioribus literis scripsi. Nihil hac solitudine iucundius, nisi paulum interpellasset Amyntæ filius, ὢ ἀπεραντολογίαν δ᾽ἧς. Cætera noli putare amabiliora fieri posse ulla litore, prospectu maris, tum his rebus omnibus. Sed neque hæc digna longioribus literis, nec erat quod scriberem, & somnus urgebat. Malè mehercule de Athamante. Tuus autẽ dolor humanus is quidem, sed magnopere moderandus. consolationem autem multæ uiæ: sed illa rectissima. Impetret ratio, quod dies impetratura est. Alexim uerò curemus.

imag

imaginem Tironis, quem agrum Romam remisi: & siquid habet, collis, ἐπιδήμιον, ad me cum testamento transferamus. tota domus superior uacat, ut scis. hoc puto ualde ad rem pertinere. Malè de Seio: sed omnia humana tolerabilia ducenda: ipsi enim quid sumus? aut quãdiu hæc curaturi sumus? Ea uideamus quæ ad nos magis pertinent, nec tamen multo, quid agamus de senatu. et, ut nequid prætermittam, Cesonius ad me literas misit, Posthumiam Sulpitij domum ad se uenisse. De Pompeij Magni filia, tibi rescripsi, nihil me hoc tẽpore cogitare. alteram uerò illam, quàm tu scribis, puto nosti: nihil enim uidi fœdius. sed adsum. coràm igitur. Obsignata epistola accepi tuas. Attica hilaritatem libẽter audio. cõmotiunculis συμπάσχω. De dote tanto magis perpurga. Balbi regia conditio est delegandi. quoquo modo confice. turpe est rem impeditam iacere. insula Arpinas habere potest germanam ἀποθέωσιν: habere uideatur: ἐκγόνιμος est: igitur animus in hortis: quos tamen inspiciã, cùm uenero. De Epicuro, ut uoles: etsi μεθαρμόζομαι in posterũ. genus hoc personarum, incredibile est, quàm ea quidem requirant. Ad antiquos igitur: ἀνεμέσητον γάρ. Nihil habeo ad te quod perscribam: sed tamen institui quotidie mittere, ut eliciam tuas literas: non quo aliquid ex his expectẽ, sed nescio quomodo tamen expecto. Quare siue habes quid, siue

siue nihil habes, scribe tamen aliquid: teq; cura. Cõmouet me Attica. etsi assentior Cratero. Bruti literæ scriptæ & prudenter, & amicè, multas mihi tamẽ lacrymas attulerũt: me hæc solitudo minus stimulat, quàm ista celebritas. Te unum desidero. sed literis nõ difficilius utor, quàm si domi essem. ardor tamen ille urget, & manet, non mehercule indulgente me, sed tamen repugnante. Quòd scribis de Apuleio, nihil puto opus esse tua contentione, nec Balbo, & Oppio, quibus quidem ille receperat, mihiq; etiam iusserat nuntiari, se molestum omnino non futurum. sed cura ut excuser morbi causa in dies singulos. Lanas hoc receperat. prende C. Septimium, L. Statilium. denīq; nemo negabit se iuraturum, quem rogaris. quod si erit durius, ueniam, et ipse perpetuum morbum iurabo. cùm enim mihi carendum sit conuiuijs, malo id lege uideri facere, quàm dolore. Cocceium uelim appelles: quòd enim dixerat, non facit. Ego autem uolo aliquod emere latibulum perfugium doloris mei. De me excusando apud Apuleium dederam ad te pridie literas. nihil esse negotij arbitror. quencunq; appellaris, nemo negabit. sed Septimium uide, & Lænatem, & Statilium: tribus enim opus est. sed mihi Lænas totum receperat. Quòd scribis à Iunio te appellatum: omnino Cornificius locuples est: sed tamen scire uelim quando dicar spopondisse, &

pro

pro patre, an'ne pro filio: neq; eo minus, ut scribis, procuratores Cornificij, & Apuleium prædiatorem uidebis. Quòd me ab hoc mœrore recreari uis, facis ut omnia. sed me mihi non defuisse tu testis es: nihil enim de mœrore minuẽdo, scriptum ab ullo est, quod ego non domi tuæ legerim. sed omnem consolationem uincit dolor. Quin etiam feci quod profectò ante me nemo, ut ipse me per literas consolarer. quẽ librum ad te mittam, si descripserint librarij. affirmo tibi nullam cõsolationem esse talem. Totos dies scribo: non quo proficiam quid, sed tantisper impedior. non equidem satis (uis enim urget) sed relaxor tamen, ad omniaq; nitor, nõ ad animum, sed ad uultum ipsum, si queam, reficiẽdum: idq; faciẽs, interdum mihi peccare uideor, interdum peccaturus esse, nisi faciam. Solitudo aliquid adiuuat: sed multò plus proficeret, si tu tamen interesses, quæ mihi una causa est hinc discedendi: nam pro malis rectè habebat. quanquam ipsum doleo: nõ enim iam in me idem esse poteris. perierunt illa quæ amabas. De Bruti ad me literis scripsi ad te antea. prudenter scriptæ, sed nihil, quod me adiuuarent. Quòd ad te scripsit, id uellem, ut ipse adesset, certè aliquid, quoniam me tã ualde amat, adiuuaret. quòd siquid scies, scribas ad me uelim, maximè autem, Pansa quando. De Attica doleo: credo tamen Cratero. Piliam angi uetabat. Pro omnibus apud

Apuleium, quoniam in perpetuum non places, in dies ut excuser, uidebis. In hac solitudine careo omnium colloquio: cumq; manè me in siluã abstrusi densam, & asperam, non exeo inde ante uesperum. secundum te, nihil est mihi amicius solitudine. In hac mihi omnis sermo est cum literis. eum tamen interpellat fletus: cui repugno, quoad possum: sed adhuc pares non sumus. Bruto, ut suades, rescribam. eas literas cras habebis. cùm erit cui des, dabis. Te tuis negotijs relictis nolo ad me uenire: ego enim potius accedam, si diutius impediere: etsi ne decessissem quidem è conspectu tuo, nisi me planè nihil ulla res adiuuaret. quòd si esset aliquod leuamen, id esset in te uno: & cùm primùm ab aliquo poterit esse, à te erit. Nunc tamen ipsum sine te esse non possum: sed nec tuæ domui probatur, nec meæ poteram: nec, si propius essem uspiam, tecum tamen essem: idem enim te impediret, quo minus mecum esses, quod nunc etiam impedit. mihi adhuc nihil aptius fuit hac solitudine: quam uereor, ne Philippus tollat: heri enim uesperi uenerat. me scriptio, & literæ non leniunt, sed obturbant. Martianus ad me scripsit, me excusatum esse apud Apuleium à Laterensi, Nasone, Lanate, Torquato, Strabone. His uelim meo nomine reddendas literas cures, gratum mihi eos fecisse. Quòd pro Cornificio me

abhinc

abhinc amplius annis X X V. spopondisse dicit Flauius, etsi reus locuples est, & Apuleius prædiator liberalis, tamen uelim des operam ut inuestiges ex consponsorum tabulis, sit'ne ita. mihi enim ante Aedilitatem meam nihil erat cum Cornificio. potest tamen uideri. sed scire certum uelim, & appelles procuratores, si tibi uidetur: quanquam quid ad me? Veruntamen. Pansæ profectionē scribes, cùm scies. Atticam saluere iube, & eam cura obsecro diligenter. Piliæ salutem. Dum recordationes fugio, quæ quasi morsu quodam dolorem efficiunt, refugio à te admonēdo. quod uelim mihi ignoscas, eiusmodi est: etenim habeo nonnullos ex ijs, quos nūc lectito, autores, qui dicāt fieri id oportere, quod sæpe tecum ego, & quod à te approbari uolo. de fano illo dico, de quo tantum, quantum me amas, uelim cogites. Equidem neq; de genere dubito: placet enim mihi Cluatij: neq; de re, statutum est enim. de loco nōnunquam. Velim igitur cogites. Ego, quantum his temporibus tam eruditis fieri poterit, profectò illam consecrabo omni genere monimentorum ab omnium ingenijs scriptorum & Græcorum, & Latinorum. quæ res forsitan sit refricatura uulnus meum. sed iam quasi uoto quodam, & promisso me teneri puto: longumq; illud tempus, cùm non ero, magis me mouet, quàm hoc exiguum, quod mihi tamen nimium longum uidetur. habeo

enim

enim nihil, tẽtatis rebus omnib⁹, in quo acquie scam: nam dum illud tractabã, de quo antea scripsi ad te, quasi fouebam dolores meos. nunc omnia respuo, nec quicquam habeo tolerabilius, quàm solitudinem. quam (quod erã ueritus) non obturbauit Philippus: nã, ut heri me salutauit, statim Romam profectus est. Epistolam quam ad Brutum, ut tibi placuerat, scripsi, misi ad te. curabis cum tua perferendam. eius tamen misi ad te exemplum, ut si minus placeret, ne mitteres. Domestica quòd ais ordine administrari, scribes quæ sint ea: quadã enim expecto. Cocceius uide ne frustretur: nam Libo quod pollicetur, ut Eros scribit, non incertum puto de sorte mea. Sulpitio confido, & Egnatio scilicet. de Apuleio quid est, quod labores? cùm sit excusatio facilis. Tibi ad me uenire, ut ostendis, uide, ne non sit facilè: est enim longum iter: discedentemq; te, quod celeriter tibi erit fortasse faciendũ, non sine magno dolore dimittam. Sed omnia, ut uoles. ego enim, quicquid feceris, id cùm rectè, tum etiam mea causa factum putabo. Heri, cùm ex aliorum literis cognouissem de Antonij aduentu admiratus sum nihil esse in tuis: sed erant pridie fortasse scriptæ, quàm datæ. neq; ista quidem curo. sed tamẽ opinor propter prædes suos accucurrisse. Quòd scribis Terentiam de obsignatoribus mei testamenti loqui: primùm

 tibi

tibi persuade, me isthæc non curare: neq; esse quicquam aut paruæ curæ, aut nouæ loci: sed tamen quid simile? Illa eos non adhibuit quos existimauit quæsituros, nisi scissent quid esset. num id etiam mihi periculi fuit? Sed tamē faciat illa quod ego. dabo meum testamentum legendum cui uoluerit. intelliget non potuisse honorificentius à me fieri de Nepote, quàm fecerim. nam quòd nō aduocaui ad obsignandū: primùm mihi non uenit in mentem: deinde ea re nō uenit, quia nihil attinuit. tute scis (si modò meministi) me tibi tum dixisse, ut de tuis aliquos adduceres. quid enim opus erat multis? equidem domesticos iusseram. Tum tibi placuit ut mitterem ad Silium. inde est natum, ut ad Publium. sed necesse neutrum fuit. Hoc tu tractabis, ut tibi uidebitur. Est hic quidem locus amœnus, & in mari ipso, qui & Antio, & Circæis aspici posit: sed incurrenda nobis ratio est, quemadmodum in omni mutatione dominorum, qui innumerabiles fieri possunt in infinita posteritate (si modò hæc stabunt) illud quasi consecratum remanere posit. Equidem iam nihil egeo uectigalibus, & paruo contentus esse possum. cogito interdum trans Tyberim hortos aliquos parare, & quidem ob hanc causam maximè. nihil enim uideo quod tā celebre esse posit: sed quos, coràm uidebimus: ita tamen, ut hac æstate

fanum

sanum absolutum sit. tu tamen cum Apella Chio confice de columnis. De Coccio, & Libone quæ scribis, approbo: maximè quòd de iudicatu meo responsum sit. Siquid perspexeris, & tamen quid procuratores Cornificij dicant, uelim scire, ita, ut in ea re te, cùm tam occupatus sis, non multum operæ uelim ponere. De Antonio quoque Balbus ad me cum Oppio conscripsit, idq; tibi placuisse, ne perturbarer. illis egi gratias. Te tamen, ut iam antè ad te scripsi, scire uolo, me neq; isto nuntio esse pturbatũ, nec iã ullo pturbatũ iri. Pãsa si hodie, ut putabas, pfectus est, posthac iã incipito scribere ad me, de Bruti aduentu qd expectes, id est quos ad dies. id, si scies ubi iam sit, facilè cõiectura assequere. Quòd ad Tironem de Terentia scribis, obsecro te mi Attice suscipe totum negotium. uides & officium agi meũ quoddam, cui tu es conscius, &, ut nonnulli putant, Ciceronis rem. Me quidem id multò magis mouet, quòd mihi est & sanctius, & antiquius, præsertim cùm hoc alterum neque sincerum, neque firmum putem fore. Nondum uideris perspicere, quàm me nec Antonius cõmouerit, nec quicquam iam eiusmodi possit commouere. De Terentia autem scripsi ad te ijs literis quas dederam pridie. Quòd me hortaris, idq; à cæteris desiderari scribis, ut dißimulẽ me tam grauiter dole

re: possum'ne magis, quòd totos dies cõsumo in literis? quod etsi non dissimulationis, sed potius leniendi, & sanandi animi causa facio: tamẽ, si mihi minus proficio, simulationi certè facio satis. Minus multa ad te scripsi, quòd expectabam tuas literas ad eas quas ad te pridie dederam. Expectabam autem maximè de fano, nõnihil etiã de Terentia. Velim me facias certiorẽ proximis literis, Cn. Cepio Seruiliæ Claudij pater, uiuo'ne patre suo naufragio perierit, an mortuo. Item Rutilia uiuo'ne C. Cotta filio suo mortua sit, an mortuo. Pertinet ad eum librum, quẽ de luctu minuendo scripsimus. Legi Bruti epistolam, eamq; tibi remisi, sanè nõ prudenter rescriptã ad ea quæ requisieras. sed ipse uiderit. quanquam illud turpiter ignorat. Catonem primùm sententiã putat de animaduersione dixisse, quam omnes antè dixerant, præter Cæsarem, & cùm ipsius Cæsaris tam seuera fuerit, qui tum prætorio loco dixerit, consularium putat leniores fuisse, Catuli, Seruilij, Lucullorum, Curionis, Torquati, Lepidi, Gellij, Volcatij, Figuli, Cottæ, L. Cæsaris, C. Pisonis, etiam M. Atilij Glabrionis: Syllani, Murenæ, designatorum Consulum. Cur ego in sententiam Catonis? quia uerbis luculentioribus, & pluribus rem eandem comprehenderat. me autẽ hic laudat, quòd retulerim, nõ quòd patefecerim: quòd cohortatus sim, quòd

deniq;

deniq; antè quàm consulerē, ipse iudicauerim. Quæ omnia quia Cato laudibus extulerat in cælū, perscribendaq́; censuerat, icc irco in eius sententiam est facta disceßio. hic autem se etiā tribuere multùm mihi putat, quòd scripserit, optimum Consulem: quis enim ieiunius dixit inimicus? Ad cætera uerò, tibi quemadmodum rescripsit? tantum rogat de S. C. *ut corrigas. hoc quidem fecisset, etiā si Ranio admonitus esset. sed hæc iterum ipse uiderit. De hortis, quoniam probas, effice aliquid. Rationes meas nosti. Si uerò etiam à Faberio recedit, nihil negotij est. sed etiam sine eo posse uideor contēdere. uenales certè sunt Drusi, fortasse et Lamiani, & Caßiani. sed coràm. De Terentia non possum cōmodius scribere quàm tu scribis. officium sit nobis antiquißimum. siquid nos fefellerit, illius malo me, quàm mei pœnitere. Quia C. Lolij curanda sunt* HS C. *negat Eros posse sine me: credo. quòd accipienda aliqua sit & dāda æstimatio. uellem tibi dixisset: si enim res est, ut mihi scribit, parata, nec in eo ipso mentitur, per te cōfici potuit. cognoscas & conficias uelim. Quòd me in forum uocas, eò uocas unde etiam bonis meis rebus fugiebā. qd enim mihi cum foro sine curia? in oculos incurrentib⁹ ijs, quos æquo animo uidere non possum? Quòd autem homines à me postulare scribis ut Romæ sim, neq; mihi ut absim cōcedere, aut qua-*

tenus eos mihi cõcedere:iam pridẽ ſcito eſſe cũ unum te pluris quàm omneis illos putẽ: ne me quidem contemno, meoq; iudicio multo ſtare malo, quàm omniũ reliquorũ. neq; tamẽ progredior longius, quàm mihi doctiſsimi homines concedunt. quorum ſcripta omnia quæcũq; ſunt in eam ſententiã, non legi ſolũ (quod ipſum erat fortis ægroti accipere medicinam) ſed in mea etiam ſcripta tranſtuli, quod certè afflicti, & fracti animi non fuit. Ab his me remedijs noli in iſtam turbam uocare, ne recidam. De Terentia, quòd mihi omne onus imponis, non cognoſco tuam in me indulgentiam. iſta enim ſunt ipſa uulnera, quæ nõ poſſum tractare ſine maximo gemitu. Moderare igitur quæſo, ut potes: neq; enim à te plus, quàm potes poſtulo. Potes aũt quid ueri ſit perſpicere tu unus. De Rutilia, quorum uideris dubitare, ſcribes ad me, cùm ſcies: ſed quàmprimũ, num Clodia D. Bruto conſulari filio ſuo mortuo uixerit. id de Marcello, aut certè de Poſthumia ſciri poteſt: illud autem de M. Cotta, aut de Syro, aut de Satyro. De hortis etiam atque etiam rogo omnibus meis, eorumq; quos ſcio mihi non defuturos, facultatibus, ſed potero meis, enitendum mihi eſt. Sunt etiam quæ uẽdere facilè poſsim. ſed, ut nõ uendam eiq; uſuram penda à quo emero, non plus annum poſſum aſſequi, quod uolo. ſi tu me adiuuas, paratiſsimi

tißimi sunt Drusi.cupit enim uendere.Proximos puto Lamiæ:sed abest. Tu tamen siquid potes,odorare.nec Silius quidem quicquam utitur,& ijs usuris facillimè sustentabitur. Habe tuum negotium, nec quid res mea familiaris postulet,quam ego non curo, sed quid uelim, existima. Putará te aliqd noui,quòd eiusmodi fuerat initium literarũ, quãuis non curarem, quid in Hispania fieret, tamen te scripturum. sed uidelicet meis literis respondisti, ut de foro & de curia.Sed domus est,ut ais,forũ. Quid ipsa domo mihi opus est carenti foro? occidimus,occidimus Attice, iampridẽ nos quidem: sed nunc fatemur,posteaquam unum, quo tenebamur,amisimus. Itaq; solitudinẽ sequor. & tamen siqua me res istò abduxerit,enitar, si quo modo potero (potero autem) ut præter me nemo dolorem meum sentiat: si ullo modo poterit,ne tu quidem. atq; etiam illa causa est non ueniendi. meministi quid ex te Atedius quæsierit. quinetiam nunc molesti sunt, quid existimas si uenero? De Terentia ita cura ut scribis,meq; hac ad maximas ægritudines accessione nõ maxima libera.& ut scias me ita dolere,ut non iaceam,quibus Consulibus Carneades,& ea legatio Romam uenerit, scriptũ est in tuo annali. Hæc nunc quæro,quæ causa fuerit:de Oropo opinor: sed certũ nescio: & si ita est,quæ controuersiæ præterea,qui eo tẽpo-

re nobilis Epicureus fuerit Athenis, qui præfuerit hortis, qui etiã Athenis πολιτικοὶ fuerint illustres, quæ etiam ex Apollodori puto posse inueniri. De Attica molestũ: sed quoniã leuiter, rectè esse confido. De Magala dubiũ mihi non erat: unde enim tam felix Ligus pater? Nam quid de me dicã, cui ut omnia contingãt quæ uolo, leuari non possum? De Drusi hortis quãti licuisse tu scribis, id ego quoq; audieram, & ut opinor, heri ad te scripseram. sed quãti quãti, bene emitur qđ necesse est. Mihi quoquo modo tu existimas (scio enim ego ipse quid de me existimem) leuatio quædam est, si minus doloris, at officij debiti. Ad Siccã scripsi, quòd utitur L. Cotta. si nihil conficeretur de Transtyberinis, habet in Ostiensi Cotta celeberrimo loco, sed pusillum loci. Ad hãc rem tamẽ plus etiam satis. Id uelim cogites. nec tamen ista pretia hortorũ pertimueris. nec mihi argento iam, nec ueste opus est, nec quibusdam amœnis locis: hoc opus est. Video etiã à qbus adiuuari posśim. sed loquere cum Silio. Nihil enim est meli⁹. Mãdaui etiã Siccæ. rescripsit, cõstitutũ se cũ eo habere. Scribat igitur ad me quid egerit, & tu uidebis. Bene fecit A. Sili⁹, qui transegerit: neq; enim ei deesse uolebã: & quid possem, timebã. De Ouia confice ut scribis. De Cicerone tempus esse iam uidetur: sed quæro, quod illi opus erit Athenis, permutari ne

tari'ne poßit, an ipsi ferēdum sit:de totaq́; re, quēadmodum,& quando placeat, uelim consideres. Publius iturus'ne sit in Africam, & quādo, ex Atedio scire poteris. quaras, & ad me scribas uelim. &, ut ad meas ineptias redeā, uelim me certiorē facias, P. Crassus Vinulia filius uiuo'ne P. Crasso consulari patre suo, mortuus sit, ut ego meminisse uideor, an post. Item quaro de Regillo Lepidi filio, recte'ne meminerim patre uiuo mortuum. Cuspiana explicabis, itemq́; Pretiana. De Attica optimè: & ei salutem dices & Pilia.

SCRIPSIT *ad me diligēter Sicca de Silio, seq́; ad te rē detulisse, quod tu idem scribis. mihi & res, & conditio placet, sed ita ut numerato malim, quàm æstimatione. Voluptuarias enim possesiones nolet Silius. Vectigalibus autem ut his possum esse contentus qua habeo, sic uix minoribus. Vnde ergo numerato?* HS. DC. *exprimes ab Hermogene, cùm præsertim necesse erit. Et domi uideo esse* HS DC. *reliqua pecunia uel usurā Silio pendemus, dum à Faberio, uel ab aliquo qui Faberio debet, repræsentabimus. erit etiam aliquid alicunde. sed totam rem tu gubernabis. Drusianis uerò hortis multo antepono: neque sunt unquam cōparati, mihi crede. Vna me causa mouet, in qua scio me τιτυφῶσθαι. sed, ut facis obsequere huic errori meo. Nam quod*

scribis ἐγγύγαμα: actum iam de isto est, alias magis quaero. Sicca, ut scribit, etiam si nihil confecerit cum A. Silio, tamẽ se scribit x. Cal. esse uenturũ. cuius occupationib⁹ ignosco, eaq; mihi sunt nota. De uolũtate tua ut simul sim⁹, uel studio potius, & cupiditate, nõ dubito. De Nicia quod scribis: si ita me haberẽ, ut ei⁹ humanitate frui possem, in primis uellẽ illũ mecũ habere: sed mihi solitudo, & recessus prouincia est. Quod quia facilè ferebat Sicca, eò magis illũ desidero. Praetereà nosti Niciae nostri imbecillitatẽ, molliciẽ, cõsuetudinẽ uictus. Cur ego illi molestus uelim, cùm mihi ille iucũdus esse nõ posit? uolũtas tamen eius mihi grata est. unã rẽ ad me scripsisti, de qua decreui nihil tibi rescribere. spero enim me à te impetrasse, ut priuares me ista molestia. Piliae, & Atticae salutem. Vale.

CICERO ATTICO S.

DE Siliano negotio. etsi mihi nõ est ignota conditio, tamen hodie me ex Sicca arbitror omnia cogniturũ. Cottae quidẽ negas te nosse: sed ultra Silianã uillam est (quam puto tibi notã esse) uillula sordida, et ualde pusilla: nihil agri: ad aliã rẽ loci satis, nihil ad eã quã quaero. sequor celebritatẽ. sed si pficitur de hortis Silij, hoc est, si pficis (est enim totũ positũ in te) nihil est scilicet, qđ de Cotta cogitemus. De Cicerõe, ut scribis, ita faciã. ipsi pmittã de tẽpore.

re. numorũ quantum opus erit, ut permutetur, tu uidebis. Ex Aledio quòd scribis, siquid inueneris, scribes. & ego ex tuis animaduerto literis, & profectò tu ex meis nihil habere nos, quod scribamus. eadem quotidie. quæ iam iãq; ipsa cõtrita sunt. tamen facere nõ possum, quin quotidie ad te mittã, ut tuas accipiã. De Bruto tamen siquid habebis: scire enim iã puto ubi Pansam expectet: si, ut consuetudo est, in prima prouincia, circiter Calendas affuturus uidetur: uellẽ tardius. ualde enim Vrbem fugio multas ob causas. Itaq; id ipsũ dubito, an excusationem aliquam ad illum parẽ: quod quidem uideo facilè esse. Sed habemus satis temporis ad cogitãdum. Piliæ, Atticæ salutẽ. Vale.

CICERO ATTICO S.

DE Silio nihilò plura cognoui ex præsente Sicca, quàm ex literis tuis. scripseras enim diligenter. Si igitur tu illum conueneris, scribes ad me, siquid uidebitur de quo putas ad me missum esse. Sit missum, nec'ne, scio dictum quidem mihi. certè nihil est. Tu igitur ut cœpisti: & siquid ita conficies, (quod equidem non arbitror fieri posse) ut illi probetur, Ciceronẽ, si tibi placebit, adhibebis. Eius aliquid interest uideri illius causa uoluisse, mea quidem nihil, nisi id quod tu scis, quod ego æstimo. Quòd me ad consuetudinẽ reuocas, fuit meum quidem iampridem Rempub. regere, quod faciebam

ciebam: sed interea erat ubi acquiescerem. Nūc planè nec ego uictum, nec uitam illam colere possum: nec in ea re quid alijs uideatur, mihi puto curandum. Mea mihi conscientia pluris est, quàm omnium sermo. Quòd me ipse per literas consolatus sum, non pœnitet me quātum profecerim. mœrorem minui: dolorem nec potui, nec si possem, uellem. De Triario, bene interpretaris uoluntatem meam. Tu uerò nihil, nisi ut illi uolent. Amo illum mortuum: tutor sum liberis: totā domum diligo. De Castriciano negotio, si Castricius pro mancipijs pecuniam accipere uolet, eamq; ei solui, ut nunc soluitur, certè nihil est commodius. sin autem ita actum est, ut ipsa mancipia abduceret, nō mihi uidetur esse æquum. rogas enim me ut tibi scribam quid mihi uideatur. nolo enim negotij Quintum fratrem quicquam habere: quod uideor mihi intellexisse, tibi uideri idē. Publius, si æquinoctium expectat, ut scribis Atedium dicere, nauigaturus uidetur. mihi autem dixerat per Siciliam. utrum, & quando, uelim scire. & uelim aliquando, cùm erit tuum commodum, Lentulum puerum uisas: eiq; de mancipijs, quæ tibi uidebitur, attribuas. Piliæ Atticæ salutem. Vale.

CICERO ATTICO S.

Silius, ut scribis, hodie. cras igitur, uel potius cùm poteris scribes, siquid erit, cùm

uideris.

uideris.Nec ego Brutum uito,nec tamen ab eo leuationem ullam expecto:sed erant causæ cur hoc tempore istic esse nollem:quæ si manebunt, quærenda erit excusatio ad Brutũ:& ut nunc est,mansuræ uidentur.De hortis, quæso explica.Caput illud est quod scis.sequitur , ut etiam mihi ipsi quiddam opus sit. nec enim esse in turba possum,nec à uobis abesse.Huic meo cõsilio nihil reperio isto loco aptius.& de hac re quid tui consilij sit, mihi persuasum est : & eò magis,quòd idem intellexi tibi uideri , me ab Oppio & Balbo ualde diligi. Cum ijs communices quantopere , & quare uelim hortos , sed id ita posse , si expediatur illud Faberianum. Sint igitur auctores futuri , siqua etiã iacturã facienda sit in repræsentãdo(quod possum) adducito.tum enim illud desperatũ deniq; intelliges,& quid inclinent ad hoc meum consiliũ adiuuandum.Siquid erit,magnũ est adiumentum:sin minus, quacunque ratione contendamus. Vetus illud ἐγγύραμμα quemadmodum scripsisti,uel ἀντάφιον putato. De illo Ostiensi nihil est cogitandum ,si hoc non assequimur.à Lamia non puto posse. Damasippi experiendum est.quæro quid ad te scribam:sed nihil est: eadem quotidie. Quòd Lentulum inuisis,ualde gratum.pueros attribue ei quot,& quos uidebitur. De Silij uoluntate uendendi , & de eo quanti tu uereri uideris, primum ne nolit , deinde ne

inde'ne tanti: Sicca aliter, sed tibi assentior. Quare, ut ei placuit, scripsi ad Ægnatiũ. Quòd Silius te cum Clodio loqui uult, potes id mea uolũtate facere, cõmodiusq; id est, quàm quod ille à me petit, me ipsum scribere ad Clodium. De mancipijs Castricianis, cõmodißimum esse credo transigere Ægnatium. Quòd scribis te ita futurum putare cùm Ouia, quæso quidẽ ut conficiatur. Quoniã, ut scribis, nox erat, in hodierna epistola plura expecto. Silium mutasse sententiam Sicca mirabatur. Equidem magis miror, quòd cùm in filium causam conferret, quæ mihi nõ iniusta uidetur (habet enim, qualem uult) ais te putare, si addiderimus aliud à quo refugiat, cùm ab ipso id fuerit destinatũ, uenditurũ. Quæris à me, quod summũ pretium constituam, & quantum anteire istos hortos Drusi. accesi: nunquam Coponianam uillam & ueterem & non magnam noui: syluam nobilem, fructum autem neutrius. Quod tamen puto nos scire oportere. Sed mihi utrius istorum tempore magis meo, quàm ratione æstimandi sunt. Poßim autem assequi nec'ne, tu uelim cogites. Si enim Faberianum uenderẽ, explicare uel repræsentatione nõ dubitarẽ de Silianis, si modò adduceretur ut uẽderet: si uenales non haberet, transirem ad Drusum uel tanti, quanti Ægnatius illum uelle tibi dixit. Magno etiam adiumento nobis Hermogenes

poteſt

potest esse in repræsentando. At concede mihi quæso, ut eo animo sim, quo is debeat esse qui emere cupiat. & tamē seruio ita cupiditati, & dolori meo, ut à te regi uelim. Egnatius mihi scripsit. Is siquid tecum locutus erit (cōmodissimè enim per eū agi potest) ad me scribes, & id agendū puto: nam cum Silio non uideo confici posse. Piliæ, & Atticæ salutem. hæc ad te mea manu. uide quæso quid agendū sit. Publilia ad me scripsit, matrē suam cū Publilio loqui, eam ad me cum illo uenturā, & se unà, si ego paterer. Orat multis et supplicibus uerbis ut liceat, & ut sibi rescribam. Res quàm molesta sit, uides. Rescripsi me etiā grauius esse affectum, quàm tum, cùm illi dixissem me solum esse uelle: quare nolle me hoc tempore eam ad me uenire. Putabā, si nihil rescripsissem, illam cum matre uenturam. nunc non puto: apparebat enim illas literas non illius esse. Illud autem quod fore uideo, ipsum uolo uitare, ne illæ ad me ueniant. Et una est uitatio: & ego nollem: sed necesse est (te hoc nunc rogo) ut explores, ad quam diem hic ita poßim esse, ut ne opprimar. Ages, ut scribis, temperatē. Ciceroni uelim hoc proponas (ita tamen, si tibi non iniquum uidebitur) ut sumptus huius peregrinationis (quibus, si Romæ esset, domumq; cōduceret, quod facere cogitabat, facilè contētus futurus erat) accōmodet ad mercedes Argile-

ti, &

ti, & Auentini. Et cùm ei proposueris, ipse ue lim reliqua moderere, quemadmodum ex his mercedibus suppeditemus ei quod opus sit. Praestabo nec Bibulum, nec Accidinum, nec Messalam, quos Athenis futuros audio, maioris sumptus facturos, quàm quod ex eis mercedibus recipietur. Itaque uelim uideas, primùm conductores qui sint, & quanti: deinde ut sit, qui ad diē soluat, & quid uiatici, quid instrumenti satis sit. Iumento certè Athenis nihil opus sit. Quibus autē in uia utatur, domi sunt plura, quàm opus erat: quod etiā tu animaduertis. Ego ut heri ad te scripsi, si & Silius is fuerit, quē tu putas, nec Drusus facilem se praebuerit, Damasippū uelim aggrediare. Is, opinor, ita parteis fecit in ripa nescio quotenorum iugerū, ut certa pretia constitueret, quae mihi nota non sunt. Scribes ad me igitur quicquid egeris. Vehemēter me solicitat Atticae nostrae ualetudo, ut uerear etiā ne qua culpa sit. sed & paedagogi probitas, & medici aßiduitas, & tota domus in omni genere diligens me rursus id suspicari uetat. Cura igitur: plura enim non poßū. Ego hic uel sine Sicca (Tironi enim melius est) facillimè possem esse, ut in malis. sed, cùm scribas uidēdū mihi esse, ne opprimar, ex quo intelligā te certum illius profectionis diem non habere: putaui esse cōmodius me istuc uenire, quod idē uideo tibi placere. Cras igitur in

Siccae

Sicca suburbano: inde, quemadmodũ suades, puto me in Ficulensi fore. Quibus de rebus ad me scripsisti, quoniã ipse uenio, coràm uidebimus. Tuam quidẽ & in agendis nostris rebus, & in cõsilijs ineundis, mihiq; dandis, in ipsis literis, quas mittis, beneuolentiam, diligẽtiam, prudentiã mirificè diligo. Tu tamen, siquid cũ Silio, uel illo ipso die, quo ad Siccam uenturus ero, certiorẽ me uelim facias, & maximè cuius loci detractionẽ fieri uelit: quod enim scribis extremi, uide ne is ipse locus sit, cuius causa de tota re (ut scis) est à nobis cogitatũ. Hircij epistolã tibi misi, & recentẽ, & beneuolè scriptã. Antè quàm proximè discessi nunquã mihi uenit in mentẽ, quo plus insumptum in monimentum esset, quàm nescio quid quod lege conceditur, tantundẽ populo dãdum esse: quod non magnopere moueret, nisi nescio quo modo (ἀλόγως fortasse) nollem illud ullo nomine nisi fani appellari. Quod si uolumus, uereor ne assequi non possimus, nisi mutato loco. Hoc quale sit, quæso considera: nam etsi minus urgeor, meq; ipse propemodũ collegi, tamen indigeo tui cõsilij. Itaq; te uehementer etiam atq; etiam rogo, magis quàm à me uis, aut pateris te rogari, ut hãc cogitationẽ toto pectore amplectare. Fanũ fieri uolo, neq; hoc mihi erui potest. Sepulcri similitudinẽ effugere non tã propter pœnã legis studeo, quã ut maximè asse-

quar ἀποθέωσιν: quod poteram, si in ipsa uilla facerē sed ut sæpe locuti sumus, cõmutationes dominorū reformido. In agro ubicunq; fecero, mihi uideor assequi posse, ut posteritas habeat religionē. Hæ meæ tibi ineptiæ (fatebor enim) ferēdæ sunt: nam habeo, ne me quidem ipsum, quicum tam audacter cõmunicē, quàm te. Si tibi res, si locus, si institutū placet, lege quæso legē, mihiq; eam mitte. Siquid in mentem ueniet, quomodo eam effugere poßimus, utemur. Ad Brutum siquid scribes, nisi alienū putabis, obiurgato eum, quòd in Cumano esse noluerit propter eam causam, quā tibi dixi: cogitāti enim mihi nihil tam uidetur potuisse facere rustice. Et si tibi placebit sic agere de fano, ut cœpimus, uelim cohortere, & exacuas Cluatium: nam, etiā si alio loco placebit, illius nobis opera, consilioq; utendum puto. Tu ad uillam fortasse cras. At te heri duas epistolas recepi, alterā pridie datam Hilaro, alterā eodem die à tabellario. Accepiq; ab Aegypta literas eodē die, Piliam, & Atticā planè bellè se habere. Tuæ literæ mihi redditæ sunt tertiodecimo die. Quòd mihi Bruti literas, gratum. ad me quoq; misit. Eam ipsam ad te epistolā misi, & ad eam exemplum mearum literarum. De fano, si nihil mihi hortorum inuenis, qui quidem tibi inueniendi sunt, si me tanti facis, quāti certè facis: ualde probo rationem tuam.

De

De Tusculano, quamuis prudens ad cogitandum sis, sicut es, tamen nisi magnæ curæ tibi esset, ut ego consequerer id, quod magnopere uellem, nunquam ea res tibi tam bellè in mentem uenire potuisset. Sed nescio quo pacto celebritatem requiro. Itaq; hortos mihi conficias, necesse est. Maxima est in Scapulæ celebritas, propinquitas præterea ubi sis, ne totũ diẽ in uilla. Quare antè, quàm discedis, Othonem, si Romæ est, cõuenias peruelim. Si nihil erit, & si tu meã stultitiam cõsuesti ferre, eò tamen progrediar, ut mihi stomachere: Drusus enim certè uẽdere uult. Si ergo aliud erit, nõ mea erit culpa nisi emero? qua in re ne labar, quæso prouide. Prouidẽdi autẽ una ratio est, siquid de Scapulanis possumus. Et uelim me certiorẽ facias, quãdiu in suburbano sis futurus. Apud Terẽtiã gratia opus est nobis, tuaq; autoritate. sed facies ut uidebitur: scio enim, siquid mea intersit, tibi maiori curæ solere esse, quàm mihi. Hirtius ad me scripsit, Sex. Pompeium Corduba exisse, & fugisse in Hispaniam citeriorem: Cneum fugisse nescio quò, neq; enim curo: nihil præterea noui. Literas Narbone dedit XIIII. Cal. Maij. Tu mihi de Caninij naufragio quasi dubia re misisti. scribas igitur, siquid erit certius. Quòd me à mœstitia auocas, multum proficies, si locum sano dederis. Multa mihi εἰς ἀπόδειξιν in mentem ueniunt: sed lo-

co ualde opus est. Quare etiam Othonem uide. Non dubito quin occupatissimus fueris, qui ad me nihil literarũ: sed homo nequam, qui tuum cõmodum non expectarit, cũ ob eam unã causam missus esset. Nunc quidem, nisi quid te tenuit, suspicor esse in suburbano. At ego hic scribendo dies totos nihil equidẽ leuor, sed tamen aberro. Asinius Pollio ad me scripsit de impuro nostro cognato. Quod Balbus minor nuper satis planè, Dolabella obscurè, hic apertissimè. Ferrẽ grauiter, si noua ægrimonia locus esset. Sed tamen quid impurius? O hominẽ cauendũ. quanquam mihi quidem. sed tenẽdus dolor est. Tu, quoniã necesse nihil est, sic scribes aliquid, si uacabis. Quòd putas oportere proui deri iam animi mei firmitatem, grauiusq́; quosdam scribis de me loqui, quàm aut te scribere, aut Brutum: si, qui me fractũ animo, & debilitatũ putant, sciant quid literarũ, & cuius generis conficiam: credo (si modò homines sint) existimẽt me, siue ita leuatus sim, ut animum uacuũ ad res difficiles scribẽdas afferã, reprehendendũ nõ esse: siue hãc aberrationẽ à dolore delegerim, quæ maximè liberalissima, doctoq́; homine dignissima, laudari etiã oportere. Sed cùm ego faciã omnia quæ facere possim ad me adiuuandũ: tu effice id, quod uideo te non minus, quã me, laborare. Hoc mihi debere uideor, neq; leuari posse nisi soluero, aut

uidero

uidero me posse soluere: id est locũ, qualẽ uolo, inuenero. Hæredes Scapulæ, si istos hortos, ut scribis tibi Othonẽ dixisse, partibus quatuor factis, liceri cogitant: nihil est scilicet emptori loci. Sin uenibũt: quid fieri poßit, uidebimus. Nã ille locus publicatus, qui est Trebonij, & Cusinij, erat ad me allatus. sed scis areã esse. nullo pacto probo. Clodiæ sanè placent, sed non puto esse uenaleis. De Drusi hortis, quamuis ab his abhorreas, ut scribis, tamen eò confugiam, nisi quid inueneris. Aedificatio me non mouet: nihil enim aliud ædificabo, nisi id, quod etiam si illos nõ habuero. Κύριος mihi sic placuit, ut cætera Antisthenis, hoĩs acuti magis q̃ eruditi.

TABELLARIVS *cùm ad me sine literis tuis uenisset, existimaui tibi eam causam non scribendi fuisse, quòd pridie scripsisses, ea ipsa, ad quæ rescripsi epistola. Expectarem tamen aliquid de literis Asinij Pollionis. sed nimiũ ex meo otio tuum specto. Quanquàm tibi remitto, nisi quid necesse erit, necesse ne habeas scribere, nisi eris ualde otiosus. De tabellarijs facerem quod suades, si essent ullæ necessariæ literæ, ut erant olim cum breuioribus diebus. tamen quotidie respondebant tẽpori tabellarij: & erat aliquid, Silius, Drusus, alia quædam. Nũc nisi Otho extitisset, quid scriberemus nõ erat. Id ipsum dilatum est: tamen alleuor, cùm loquor tecum absens, multò etiam magis cùm*

tuas literas lego. sed quoniã & abes (sic enim arbitror) & scribendi necessitas nulla est, cõquiescent literæ, nisi quid noui extiterit.

QVALIS *futura sit Cæsaris uituperatio contra laudationem meam, perspexi ex eo libro quem Hircius ad me misit, in quo colligit uitia Catonis, sed cũ maximis laudibus meis. itaq; misi librũ ad Muscam ut tuis librarijs daret: uolo enim eum diuulgari. quod quò facilius fiat, imperabis tuis.* συμβουλευτικὸν *sæpe conor: nihil reperio: & quidem mecum habeo &* Ἀριστοτέλους *&* Θεοπόμπου πρὸς Ἀλέξανδρον. *sed quid simile? Illi quæ & ipsis honesta essent, scribebam, & grata Alexandro. Ecquid tu eiusmodi reperis? mihi quidẽ nihil in mentẽ uenit. Quòd scribis te uereri, ne & gratia, & autoritas nostra hoc meo mœrore minuatur: ego quid homines aut reprehendant, aut postulent, nescio. Ne doleam? quî potest? Ne iaceam? quis unquã minus? dum tua me domus leuabat, quis à me exclusus? qs uenit, qui offenderetur? Asturã sum à te profectus. Legere isti læti, qui me reprehendũt, tam multa non possunt, quàm ego scripsi: quàm bene, nihil ad rem. Sed genus scribendi id fuit, quod nemo abiecto animo facere posset. XXX. dies in hortis fui. Quis aut cõgressum meum, aut facilitatem sermonis desiderauit? nunc ipsum, ea lego, ea scribo, ut ij, qui mecum sunt,*

difficil

difficilius otium ferant, quàm ego laborẽ. Siquis requirit cur Romæ non ſim: quia diſceſſus eſt. cur non ſim in his meis prædiolis, quæ ſunt huius tẽporis: quia frequentiam illam non facile ferrem. Ibi ſum igitur, ubi is, qui optimas Baias habebat, quotannis hoc tempus conſumere ſolebat. Cùm Romã uenero, nec uultu, nec oratione reprehẽdar. Hilaritatẽ illã, qua hanc triſtitiam temporũ condiebamus, in perpetuũ amiſi. Cõſtantia, & firmitas nec animi, nec orationis requiretur. De hortis Scapulanis hoc uidetur effici poſſe, aliud tua gratia, aliud noſtra, ut præconi ſubÿciãtur. id niſi fit, excludemur. Sin ad tabulã uenimus, uincemus facultates Othonis noſtra cupiditate. Nam quòd ad me de Lentulo ſcribis, non eſt in eo. Faberiana modò res certa ſit, tuq́; enitare, quod facis: quod uolumus conſequemur. Quòd quæris, quãdiu hic paucos dies: ſed certũ nõ habeo: ſimulac cõſtituero, ad te ſcribã: & tu ad me, quãdiu in ſuburbano ſis futur⁹. Quo die ego ad te hæc miſi, de Pilia, & Attica mihi quoq; eadẽ quæ ſcribis, & ſcribũtur, & nũtiantur.

NIHIL *erat, quod ſcriberem: ſcire tamen uolebam ubi eſſes, ſi abes, aut abfuturus es, quando rediturus eſſes. Facias igitur me certiorem. Et quod tu ſcire uolebas, ego quando ex hoc loco: poſtridie Iduum Lanuuÿ conſtitui manere, inde poſtridie in Tuſculano, aut*

Romæ. Vtrum sim facturus, eo ipso die scies. Scis quàm sit φιλαίτιον συμφορά. minimè in te quidem: sed tamen auidè sum affectus de fano. Quod nisi non dico effectum erit, sed fieri uidero, audebo hoc dicere, & tu, ut soles, accipies, incursabit in te dolor meus, non iure ille quidē, sed tamen feres hoc ipsum, quod scribo, ut omnia mea fers, ac tulisti. Omneis tuas consolationes unam hanc in rem uelim cōferas. Si quæris quid optem: primum Scapulæ, deinde Clodiæ, postea, si Silius nolet, Drusus aget iniustè, Cusinij, & Trebonij. Puto Terentium esse dominum, Rebilum fuisse certò scio. Sin autem tibi Tusculanū placet: ut significasti quibusdam literis: tibi assentiar. Hoc quidē utique perficies, si me leuari uis, quē iam etiam grauius accusas, quàm patitur tua cōsuetudo: sed facis summo amore, & uictus fortasse uitio meo. sed tamē si me leuari uis, hac est summa leuatio, uel, si uerū scire uis, una. Hircij epistolam si legeris, quæ mihi quasi πρόπλασμα uidetur eius uituperationis, quam Cæsar scripsit de Catone, facies me, quid tibi uisum sit (si tibi erit cōmodum) certiorem. Redeo ad fanum. Nisi hac æstate absolutum erit, quam uides integram restare, scelere me liberatū non putabo. Nullū à te desideraui diem literarū: uidebam enim quæ scribis: & tamen suspicabar, uel potius intelligebam, nihil fuisse quod

scriberes

scriberes. Ad VI. Id. uerò & abesse te putabam, & planè uidebã nihil te habere. Ego tamen ad te ferè quotidie mittã: malo enim frustra, quàm te non habere, cui des, siquid fortè sit quod putes me scire oportere. Itaq; accepi VI. Id. literas tuas inanes: quid enim habebas quod scriberes? Mihi tamen illud, quicquid erat, non molestũ fuit, nihil aliud scire me, noui te nihil habere. scripsi tamen nescio quid de Clodia. Vbi ergo ea est, aut quando uentura? placet mihi res sic, ut secundum Othonem nihil magis. Sed neq; hanc uendituram puto. delectatur enim, & copiosa est: & illud alterum quàm sit difficile, te nõ fugit. Sed obsecro enitamur ut aliquid ad id quod cupio, excogitemus. Ego me hinc postridie exiturum puto, sed aut in Tusculanum, aut domum, inde fortasse Arpinũ. cum certum sciero, scribam ad te. Venerat mihi in mentem monere te, ut id ipsum, quod facis, faceres. putabã enim cõmodius te idem istud domi agere posse interpellatione sublata. ego postridie Iduũ, ut scripsi ad te antè, Lanuuij manere cõstitui, inde aut Romæ, aut in Tusculano. scies ante utrunq;.

QVOD *scies rectè illam rem fore leuamẽto, benefacis, cùm id esset (mihi crede) perinde, ut existimare tu nõ posses. res indicat quãtope re id cupiã, cùm tibi audeam cõfiteri, quem id nõ ita ualde probare arbitrer. sed ferẽdus tibi*

in hoc meus error. Ferendus? immo uerò etiã adiuuandus. De Othone diffido, fortasse qa cupio: sed tamen maior etiã res est, quam facultates nostræ, præsertim aduersario & cupido, & locuplete, & hærede. Proximum est, ut uelim Clodiæ. si ista minus confici possunt, effice quiduis. Ego me maiore religione, quàm quisquam fuit ullius uoti, obstrictum puto. uidebis etiam Trebonianos, etsi absunt domini. Sed, ut ad te heri scripsi, considerabis etiam de Tusculano, ne æstas effluat, quod certè non est committendum. Et Hirciũ aliquid ad te συμπαθῶς de me scripsisse facile patior: (fecit enim humanè) & te, eius epistolam ad me non misisse, multò facilius: tu enim etiam humanius. illius librum, quem ad me misit de Catone, propterea uolo diuulgari ab tuis, ut ex istorum uituperatione sit illius maior laudatio. Quod per Mustellam agis, habes hominẽ ualde idoneũ, meiq; sanè studiosum iam inde à Pontiano, perfice igitur aliquid: quid autem aliud, nisi ut aditus sit emptori? quod per quẽuis hæredem potest effici. sed Mustellam id perfecturũ, si rogaris puto. Mihi uerò & locum, quem opto ad id quod uolumus, dederis: & præterea ἐγγήϊαμα: nã illa Silij, et Drusi non satis οἰκοδεσποτικὰ mihi uidentur. quid enim sedere totos dies in uilla ista? Igitur malim primum Othonis, deinde Clodiæ. si nihil

fiet,

fiet, aut Druso ludus est suggerẽdus, aut uẽdum Tusculano. Quòd domi te inclusisti, ratione fecisti: sed quaso confice, & te uacuum redde nobis. Ego hinc, ut scripsi antea, postridie Idus Ianuarium, deinde postridie in Tusculano: contudi enim animum, & fortasse uici, si modò permansero. Scies igitur fortasse cras, summum perendie. Sed quid est quaso? Philotimus nec Cartini Pompeiũ teneri, qua de re literarum ad Clodium Patauinũ missarum exemplum mihi Oppius & Balbus miserant. sed id factum arbitrari: bellumq; narrat reliquum satis magnum. solet omnino esse Fuluiaster. Sed tamen siquid habes. Volo etiã scire de naufragio Caniniano, qd sit. Ego hic duo magna συντάγματα absolui: nullo enim alio modo à miseria quasi aberrare possum. Tu mihi, etiam si nihil erit quod scribas (quod fore ita uideo) tamen id ipsum scribas uelim, te nihil habuisse quod scriberes, dummodo ne his uerbis. De Attica optimé. ἀκηδία tua me mouet: et si scribis nihil esse. in Tusculano eò cõmodius ero, quòd & crebrius tuas literas accipiam, & te ipsum nonnunquam uidebo: nam cateroqui ἀνεκτότερα erãt Asturæ, nec hæc, quæ refricant, hic me magis angunt. etsi tamen ubicunq; sum, illa sunt mecum.

DE *Cæsare uicino scripseram ad te, quia cognorã ex tuis literis. eũ σύνναον Quirini malo, quam*

lo, quàm Salutis. Tu uerò peruulga Hirciū: id enim ipsum putarā quod scribis: ut, cùm ingeniū amici nostri probaretur, ὑπόθεσις uituperandi Catonis irrideretur. uincā (opinor) animum: Lanuuio pergam in Tusculanum. aut enim mihi in perpetuū fundo illo carendū est (nam dolor idē manebit: tantum mediocrius) aut nescio quid intersit, utrum illuc nunc ueniam, an ad decem annos: neq; enim ista maior admonitio, quàm quibus aßiduè conficior & dies, & noctes. Quid ergo, inquies: nihil literæ? In hac quidem re, uereor ne etiam cōtrà: nam essem fortasse durior: exculto enim animo nihil agreste, nihil inhumanum est. Tu igitur, ut scripsisti, nec id incommodo tuo: uel binæ enim poterunt literæ. occurram etiā, si necesse erit. ergo id quidem ut poteris. De Mustella, ut scribis. etsi magnum opus est: eò magis delabor ad Clodiam. quanquam in utroq; Faberianum nomen explorandum est. de quo, nihil nocuerit, si aliquid cū Balbo eris locutus, & quidem, ut res est, emere nos uelle, nec posse sine isto nomine, nec audere incerto. Sed quādo Clodia Romæ futura est, & quia tanti rem æstimas, eò prorsus specto: non quin illud malim: sed & magna res est, & difficile certamen cum cupido, cum locuplete, cū hærede. Et si de cupiditate nemini concedā: cæteris rebus infirmiores sumus. sed hæc corám. Hircij librum

brum

brum (ut facis diuulga. De Philotimo idem & ego arbitrabar. Domum tuam pluris uideo futuram uicino Cæsare. Tabellariū meū hodie expectamus. nos de Pilia, & Attica certiores faciet. Domi te libenter esse, facile credo, sed uelim scire quid tibi restet, aut iám ne confeceris. Ego te in Tusculano expecto, eoq; magis, quòd Tironi statim te uenturū scripsisti, & addidisti, te putare opus esse. sentiebam omnino quantū mihi præsens prodesses, sed multò magis post discessum tuum sentio. quam ob rem, ut antè ad te scripsi, aut ego ad te totus, aut tu ad me, quod licebit. Heri non multò pòst quàm tu à me discessisti, puto quidam urbani, ut uidebantur, ad me mandata, & literas attulerūt à C. Mario C. F. cum multis uerbis agere mecum, per cognationem, quæ mihi secum esset, per eum Marium, quem scripsissem, per eloquentiam L. Crassi aui sui, ut se defenderem, causamq; suam mihi perscripsit. rescripsi, patrono illi nihil opus esse, quoniam Cæsaris propinqui eius omnis potestas esset. uiri optimi, & hominis liberalissimi: me tamen ei fauturū. O tempora, fore cùm dubitet Curtius Consulatum petere. sed hæc hactenus.

DE Tirone mihi curæ est: sed iam sciam quid agat: heri enim misi qui uideret: cui etiā ad te literas dedi. Epistolam ad Cæsarem tibi misi. Horti quam in diē proscripti sint, uelim

uelim ad me scribas. Vt me leuarat tuus aduentus, sic discessus afflixit. quare, cùm poteris, id est cùm Sestij auctioni operam dederis, reuises nos, uel unus dies mihi erit utilis: quid dicam gratus? ipse Romam uenirem, ut unà essemus, si satis consilium quadam de re haberem.

TIRONEM habeo citius quàm uerebar. uenit etiam Nicias: & Valeriũ hodie audiebam esse uenturum: quamuis multi sint, magis tamen ero solus, quàm si unus esses. sed expecto te à Peduceo utiq;. Tu autẽ significas aliquid etiam antè: uerum id quidem, ut poteris.

De Virgilio, ut scribis. hoc tamẽ uelim scire, quando auctio. Epistolam ad Cæsarem mitti, uideo tibi placere. Quid quæris? mihi quoq; idẽ maxime placuit, & eo magis, quòd nihil est in ea nisi optimi ciuis, sed ita optimi, ut tẽpora, qbus parere omnes πολιτικοὶ præcipiunt: sed sic nobis esse uisum. ut isti antè legerent. Tu igitur id curabis. sed nisi planè ijs intelliges placere, mittenda nõ est. Id autẽ utrũ illi sentiant, an uero simulẽt, tu intelliges. Sed mihi simulatio pro repudiatione fuerit, τοῦτο δ' μηλώσῃ. De Cerelia qd tibi placeret, Tiro mihi narrauit: debere, nõ esse dignitatis meæ: perscriptionẽ tibi placere: hoc metuere, alterũ in metu nõ ponere. Sed & hæc, & multa alia coràm. sustinenda tamen (si tibi uidebitur) solu ti•

Iurio est nominis Cerelcani, dum & de Metone, & de Faberio sciamus. L. Tullium Montanũ nosti, qui cum Cicerone profectus est. ab eius sororis uiro literas accepi, Montanũ Planco debere: quòd præs pro Flaminio sit, HS XX. *De ea re nescio quid te à Montano rogatum. sanè uelim, siue Plancus est rogãdus, siue qua re potes illum iuuare, iuues. pertinet ad nostrũ officium, si res tibi forte notior est, quàm mihi, aut si Plancũ rogandum putas, scribas ad me uelim, ut quid rei sit, & quid rogandũ sciam.*

De epistola ad Cæsarem quid egeris, expecto. De Silio nõ ita sanè laboro. tu mihi aut Scapulanos, aut Clodianos efficias necesse est. sed nescio quid uideris dubitare de Clodia, utrum quando ueniat, an sint'ne uenales? Sed quid est quòd audio Spintherem fecisse diuortium? De lingua Latina securi es animi, dices, qui talia conscribis, ἀπόγραφα sunt: minore labore fiunt. uerba tantum affero, quibus abundo. Ego, etsi nihil habeo quod ad te scribam, scribo tamen, quia tecũ loqui uideor. hic nobiscũ sunt Nicias, & Valerius. hodie tuas literas expectabamus matutinas. Erunt fortasse alteræ pomeridianæ, nisi te Epiroticæ literæ impedient, quas ego non interpello. misi ad te epistolas ad Martianum, & ad Montanũ. eas in eundem fasciculum uelim addas, nisi fortè iam dedisti. Vale.

M. T. CICERONIS EPIST. AD T. POMPONIVM ATTICVM LIBER XIII.

CICERO ATTICO S.

AD Ciceronẽ ita ſcripſiſti, ut neq; ſeuerius, neq; temperantius ſcribi potuerit, nec magis, quàm quẽadmodum ego maximè uellem. Prudentiſsimè etiã ad Tullios. quare aut iſta proficiẽt, aut aliud agamus. De pecunia uerò, uideo à te omnẽ diligentiã adhiberi, uel potius iam adhibitã: & ſi efficis, à te hortos habebo. nec uero ullũ genus poſſeſsionis eſt quod malim, maximè ſcilicet ob eã cauſam quæ ſuſcepta eſt, cui⁹ feſtinationẽ mihi tollis, quoniã de æſtate polliceris, uel potius recipis. deinde etiã ad κατα βίωσιν, mœſtitiamq; minuendã nihil mihi reperiri poteſt aptius. Cuius rei cupiditas impellit me interdum ut te hortari uelim: ſed me ipſe reuoco. nõ enim dubito qn, qđ me ualde uelle putes, in eo tu meipſum cupiditate uincas. itaque iſtuc iam pro facto habeo.

Expecto qd iſtis placeat de epiſtola ad Cæſarem. Nicias te (ut debet) amat, uehementerq; tua ſui memoria delectatur. Ego uerò Peduceum noſtrum uehementer diligo: nam & quanti patrem feci, totum in hunc: ipſum per ſe

per se æquè amo, atq; illum amaui: te uerò plurimum, qui hoc ab utroq; nostrum fieri uelis. Si hortos inspexeris, & si de epistola certiorē me feceris, dederis mihi quod ad te scribam: sin minus, scribam tamen aliquid: nunquam enim deerit. Gratior mihi celeritas tua quàm ipsa res: quid enim indignius? sed iam ad ista obduruimus, & humanitatem omnem exuimus. Tuas literas hodie expectabam, nihil equidem ut ex iis noui: quid enim? ueruntamē. Oppio, & Balbo epistolas deferri iubebis, & tamen Pisonem sicubi de auro. Faberius si uenerit, uidebis ut tantū attribuatur, si modò attribuetur, quantum debetur. accipies ab Erote. Ariarathes Ariobarzanis filius Romā uenit. uult, opinor, regnū aliquod emere à Cæsare: nam, quomodo nunc est, pedem ubi ponat in suo, non habet. omnino eum Sestius noster parochijs publicis occupauit: quod quidem facile patior. Veruntamen, quòd mihi summo beneficio meo magna cum fratribus illius necessitudo est, inuito eum per literas ut apud me diuersetur. ad eam rem cùm mitterem Alexandrū, has ei dedi literas. Cras igitur auctio Peducei. cùm poteris ergo: etsi impediet fortasse Faberius: sed tamen, cùm licebit. Dionysius noster grauiter queritur, & tamen iure, à discipulis abesse tādiu. Multis uerbis scripsit ad me, credo itē ad te. mihi quidem uidetur etiā diutius

abfuturus, ac nollem: ualde hominem desidero.

A TE *literas expectabã, nondum scilicet: nam has manc rescribebam. Ego uerò ista nomina sic probo, ut nihil aliud me moueat, nisi quod tu uideris dubitare: illud enim nõ accipio in bonam partẽ quod ad me refers. Quid, ipse negotium meũ gerere, nisi cõsilio tuo? Sed tamẽ intelligo, magis te id facere diligẽtia, qua semper uteris, quàm quòd dubites de nominibus istis. etenim Cælium non probas: plura non uis. utrunq; laudo. His igitur utendũ est. præs aliquando factus esset in his quidẽ tabulis. à me igitur omnia, quòd dies lõgiores: teneamus modò, quod uolumus. puto fore istam etiã à præcone diẽ, certè ab hæredibus. De Crispo, & Mustella uidebis: & uelim scire, quæ sit pars duorum. De Bruti aduentu eram factus certior: attulerat enim ab eo Aegypta libertus literas. misi ad te epistolã, quia commodè scripta erat.*

HABEO *munus à te elaboratum decem legatorũ, & quidem puto: nam filius anno pòst Quæstor fuit, quàm Consul Mumius. sed quoniam sæpius de nominibus quæris quid placeat: ego quoq; tibi sæpius respondeo placere. Siquid poteris cum Pisone, conficies: Aulus enim uidetur in officio futurus. uelim antè possis: si minus, utique simul simus, cùm Brutus ueniet in Tusculanum. magni interest mea, unà nos esse. Scies autem qui dies is futurus sit, si*

puerò

puero negotium dederis ut quærat. Spurium Mumium putaram in decem legatis fuisse, & uidelicet: etenim εὔλογον fratri fuisse: fuit enim ad Corinthũ. Misi tibi Torquatum. colloquere tu quidem cum Silio, ut scribis, & urge. Illam diem negabat esse mense Maio: istam non negabat. sed tu, ut omnia, istuc quoq; ages diligenter. De Crispo, & Mustella scilicet cùm quid egeris. Quoniam ad Bruti aduentum fore te nobiscũ polliceris, satis est, præsertim cùm hi tibi dies in magno nostro negotio cõsumãtur.

DE aquaductu probè fecisti. columnarium uide, ne nullum debeamus. quanquam mihi uideor audisse à Camillo, commutatam esse legem. Pisoni quid est quod honestius respondere poßimus, quàm solitudinem Catonis? nec cohæredibus solũ Herennianis, sed etiam ut scis (tu enim mecum egisti) de puero Lucullo: quã pecuniam tutor (nam hoc quoq; ad rem pertinet) in Achaia sumpserat. Sed agit liberaliter, quoniam negat se quicquam facturum contra nostram uoluntatẽ. coràm igitur, ut scribis, constituemus quẽadmodũ rem explicemus. Quòd reliquos cohæredes cõuenisti, planè bene. Quòd epistolam meam ad Brutum poscis, non habeo eius exemplũ, sed tamen saluum est, ut ait Tiro te habere oportere: & ut recordor, una cum illius obiurgatoria tibi meam quoq;, quam ad eum rescripseram, misi. Iudiciali molestia

stella aut si Silium uideris. Brutus heri uenit in Tusculanũ post horam decimam. hodie igitur me uidebis, ac uellem cùm tu adesses. iussi equidem ei nuntiari, te, quoad potuisses, expectasse eius aduentum, uenturumq́; si audisses, meq́;, ut facio, continuò te certiorẽ esse facturũ.

PLANE *nihil erat, quod ad te scriberẽ: modò enim discesseras, & paulò pòst triplices remiseras. uelim cures fasciculum ad Vestorium deferendum: & alicui des negotiũ, qui quærat Q. Faberij fundus nunquis in Pompeiano Nolano uenalis sit. Epitomen Bruti Celianorum uelim mihi mittas, & à Philoxeno Παναιτίου περὶ προνοίας. Te Idibus uidebo cum tuis.*

COMMODVM *discesseras heri, cùm Trebatius uenit, paulò pòst Curtius hic salutandi causa, sed mãsit inuitatus. Trebatium nobiscũ habemus. hodie mane Dolabella. multus sermo ad multũ diẽ. nihil possum dicere ἐκτενέστερον, nihil φιλοστοργότερον. uentum est tamẽ ad Quintum. multa ἄφατα, ἀδιήγητα: sed unum eiusmodi, quod, nisi exercitus sciret, non modò Tironi dictare, sed ne ipse quidem auderẽ scribere. Sed hactenus. εὐκαίρως ad me uenit, cùm haberem Dolabellam, Torquatus: humanissimeq́; Dolabella, quibus uerbis secum egissem: exposuit: commodum enim egeram diligentissimè. quæ diligentia grata est uisa Torquato. A te expecto, siquid de Bruto. quanquam Ni-*

cias confectum putab.it. sed diuortium nō probari. quo etiam magis laboro idem quod tu: siquid est enim offensionis, hæc res mederi potest. Mihi Arpinum eundum est: nam & opus est constitui à nobis illa prædiola, & uereor ne excundi potestas non sit cùm Cæsar uenerit: de tuius aduentu eam opinionē Dolabella habet, quam tu coniecturā faciebas ex literis Messalæ. Cùm illuc uenero, intellexeroq; quid negotij sit, tum, ad quos dies rediturus sim, scribā ad te.

MINIME *miror te & grauiter ferre de Marcello, et plura uereri periculi genera. quis enim hoc timeret, quod neq; acciderat antea, nec uidebatur natura ferre, ut accidere posset? Omnia igitur metuenda. sed illud* παρὰ τὴν ἱστορίαν, *tu præsertim me reliquum consularē. Quid tibi Seruius, quid uidetur? quanquā hoc nullam ad partē ualet scilicet, mihi præsertim, qui non minus bene actum cum illis putē: quid enim sumus? aut quid esse possumus? domi'ne, an foris? quòd nisi hoc mihi uenisset in mentem, scribere ista nescio quæ: quò uerterem me, non haberem. Ad Dolabellam, ut scribis, ita puto faciendum,* κοινότερα *quadā, &* πολιτικώτερα. *faciendū certè aliquid est: ualde enim desiderat Brutus. Siquid, curabis ut sciam. Cui quidem quamprimùm agendum puto, præsertim si statuit: sermunculum enim omnem aut restinxerit, aut sedarit: sunt enim, qui lo-*

quantur

quantur etiam mecũ. sed hæc ipse optimè, præsertim si etiam tecum loquetur: mihi enim est in animo proficisci X I. Calend. hic enim nihil habeo quid agam, ne hercule illic quidem, nec usquam, sed tamen illic hodie. Spintherem expecto: misit enim Brutus ad me per literas, purgat Cæsarem de interitu Marcelli: in quem ne, si insidijs quidem ille interfectus esset, caderet ulla suspicio. nunc uerò, cùm de Magio constet, non'ne furor eius omnem causam sustinet? Planè, quid sit, non intelligo. explanabis igitur. quanquam nihil habeo quod dubitem, nisi, ipsi Magio quæ fuerit causa amentiæ: pro quo quidem etiam sponsor factus est. nimirum id fuit: soluendo enim non erat: credo eum petijsse à Marcello aliquid: & illum, ut erat, constantius respondisse, ὃ γὰρ ὀνειδίως. Credebam esse facile: totum est aliud, postea quàm sum à te diiunctior. sed fuit faciendum, ut & constituerem mercedulas prædiorum, & ne magnum onus obseruantiæ Bruto nostro imponerem. posthac enim poterimus commodius colere inter nos in Tusculano. hoc autem tempore, cùm ille me quotidie uidere uellet, ego ad illum ire non possem: priuabatur omni delectatione Tusculani. Tu igitur, si Seruilia uenerit, si Brutus quid egerit, etiam si constituerit quando obuiam, quicquid denique erit quod scire me oporteat, scribes.

Pisonem, si poteris, conuenias. uides quàm maturum sit: sed tamen quod commodo tuo fiat.

VALDE *me momorderunt epistolæ tuæ de Attica nostra: eadem tamen sanauerũt. quòd enim te ipse consolabare eisdem literis, id mihi erat satis firmum ad leniendam ægritudinẽ. Ligarianam præclarè uendidisti. posthac quicquid scripsero, tibi præconium deferam. Quòd ad me de Varrone scribis, scis me antea orationes, aut aliquid id genus solitum scribere, ut Varronem nusquam possem intexere. postea autẽ quàm hæc cœpi φιλολογώτερα, iam Varro mihi denuntiauerat magnam sanè, & grauem προσφώνησιν. biennium præterijt, cùm ille Καλλιππίδης asſiduo cursu cubitum nullum processerit. ego autem me parabam ad id, quod ille mihi misisset, ut αὐτῷ τῷ μέτρῳ καὶ λώϊον, si modò potuissem: nã hoc etiã Hesiodus ascribit αἴκε δύνηαι. nũc illã περὶ τελῶν σύνταξιν, sanè mihi probatam, Bruto, ut tibi placuit, despondimus, idq́; eum non nolle mihi scripsisti. Ergo illã ἀκαδημαϊκὴν, in qua homines, nobiles illi quidẽ, sed nullo modò philologi, nimis acutè loquuntur, ad Varronem transferamus. etenim sunt Ἀντιόχεια, quæ iste ualde probat. Catulo & Lucullo alibi reponemus, ita tamẽ, si tu hoc probas: deq́; eo mihi rescribas uelim.*

DE *Brinniana auctione accepi à Vestorio literas. ait sine ulla controuersia rem ad me esse*

collatam (Romæ uidelicet, aut in Tuſculano me fore putauerunt) ad VIII. *Cal. Quint. Dices igitur uel amico tuo, uel Othoni cohæredi meo, uel Labeoni noſtro, paulum proferant auctionem, me circiter Nonas in Tuſculano fore. cum Piſone Erotem habes. De Scapulanis hortis toto pectore cogitemus. dies adeſt.*

COMMOTVS *tuis literis, quòd ad me de Varrone ſcripſeras, totam Academiam ab hominibus nobiliſsimis abſtuli, tranſtuliq; ad noſtrum ſodalem, & ex duobus libris contuli in quatuor. grandiores ſunt omnino, quàm erãt illi, ſed tamen multa detracta. Tu autem mihi peruelim ſcribas, qui intellexeris illum uelle. Illud utiq; ſcire cupio, quem intellexeris ab eo ζηλοτυπεῖσθαι, niſi fortè Brutum. id hercle reſtabat. ſed tamen ſcire peruelim. libri quidem ita exierunt (niſi fortè me communis φιλαυτία decipit) ut in tali genere ne apud Græcos quidem ſimile quicquam. Tu illam iacturã feres æquo animo, quòd illa, quæ habes de Academicis, fruſtra deſcripta ſunt: multò tamen hæc erunt ſplẽdidiora, breuiora, meliora. Nunc autem ἀπορῶ quò me uertam. uolo Dolabellæ ualde deſideranti. non reperio quid: & ſimul αἰδέομαι Τρῶας. neq;, ſi aliquid, potero μέμψιν effugere. aut ceſſandum igitur, aut aliquid excogitandum. Sed quid hæc leuia curamus? Attica mea, obſecro te, quid agit? quæ me*

ualde angit. sed crebrò regusto tuas literas: in his acquiesco: tamen expecto nouas. Brinnij libertus cohæres noster scripsit ad me uelle, si mihi placet, cohæredes, & Sabinum Albium ad me uenire. id ego planè nolo. hæreditas tanti non est, & tamen obire auctionis diem facile poterunt (est enim III. Id.) si me in Tusculano postridie Non. mane conuenerint. quòd si laxius uolent proferre diem, poterunt uel biduum, uel triduum, uel ut uidebitur: nihil enim interest. Quare; nisi iam profecti sunt, retinebis homines. De Bruto siquid erit, de Cæsare siquid scies præterea, scribes. Illud etiam atque etiam consideres uelim, placeat'ne tibi mitti ad Varronem quod scripsimus: etsi etiam ad te aliquid pertinet: nam scito te ei dialogo adiunctum esse tertium. opinor igitur consideremus. etsi nomina iam facta sunt: sed uel induci, uel mutari possunt.

QVID *agit, obsecro te, Attica nostra? nam triduo abs te nullas acceperam: nec mirum: nemo enim uenerat, nec fortasse causa fuerat. Itaque, ipse quid scriberem, non habebam. quo autem die has Valerio dabam, expectabam aliquem meorum: qui si uenisset, & à te quid attulisset, uidebam nõ defuturum quid scriberem. nos cùm flumina & solitudinem sequeremur, quò facilius sustentare nos possemus, pedem è uilla adhuc egreßi non sumus:*

ita

ita magnos, & aßiduos imbres habebamus. Illam Academicen σύνταξιν totam ad Varronem traduximus: modò fuit Catuli, Luculli, Hortensij. deinde, quia παρὰ τὸ πρέπον uidebatur, quòd erat hominibus nõ ignota, non illa quidem ἀπαιδευσία, sed in his rebus ἀτριψία, simulac ueni ad uillam, eosdem illos sermones ad Catonem, Brutumq́; transtuli.

ECCE *tuæ literæ de Varrone. nemini uisa est aptior* Ἀντιοχείας *ratio. sed tamen uelim scribas ad me primum placeat'ne tibi aliquid ad illum: deinde, si placebit, hoc'ne potißimum. Quid Seruilia, iam'ne uenit? Brutus ecquid agit, ecquando? de Cæsare quid auditur? Ego ad Nonas, quemadmodum dixi. tu cum Pisone si quid poteris. de* VI. *expectabam Roma aliquid. non imperaßem igitur aliquid tuis. nunc eadẽ illa, quid Brutus cogitet, aut si aliquid egit, & quid à Cæsare. Sed quid ista quæ minus curo? Attica nostra quid agat, scire cupio, etsi tuæ literæ (sed iam nimis ueteres sunt) rectè sperare iubent, tamen expecto recens aliquid.*

VIDES *propinquitas quid habet. nos uerò conficiamus hortos. Colloqui uidebamur in Tusculano cùm essem: tanta erat crebritas literarum: sed id quidem iam erit. Ego interea admonitu tuo perfeci sanè argutulos libros ad Varronem: sed tamen expecto quid ad ea, quæ scripsi ad te: primum qui intellexeris eum desi-*

derare

derare à me,cũ ipſe homo πολυγραφώτατος & nũquam me laceßiſſet:deinde quẽ ζηλοτυπεῖν multò Hortenſium minus,aut eos qui de Rep. loquuntur. Planè hoc mihi explices uelim: in primis.maneas'ne in ſententia, ut mittam ad eum quæ ſcripſi: an nihil neceſſe putes. ſed hæc corám.

COMMODVM *diſceſſerat Hilarus librarius* IIII. *Cal.cui dederam literas,ad te,cùm uenit tabellarius cum tuis literis pridie datis: in quibus illud mihi gratißimum fuit, quòd Attica noſtra rogat te ne triſtis ſis,quodq́; tu ἀκίνδυνα eſſe ſcribis. Ligarianam,ut uideo, præclare autoritas tua commendauit: ſcripſit enim ad me Balbus ac Oppius, mirificè ſe probare,ob eamq́; cauſam ad Cæſarem meam ſe oratiunculam miſiſſe. Hæc igitur idẽ tu mihi antea ſcripſeras. In Varrone iſta cauſa me non moueret,ne uiderer φιλένδοξος: ſic enim conſtituebam, neminem includere in dialogos eorum qui uiuerent:ſed quia ſcribis,& deſiderari à Varrone,& magni illum æſtimare,eos confeci,& abſolui, neſcio quàm bene,ſed ita accuratè,ut nihil poſſet ſupra. Academicam omnem quæſtionem libris quatuor.in eis, quæ erant contra ἀκαταληψίαν, præclarè collecta ab Antiocho,Varroni dedi:ad ea ipſe reſpondeo:tu es tertius in ſermone noſtro.Si Cottã,& Varronem feciſſem inter ſe diſputanteis,ut à te*

proxim

proximis literis admoneor, meũ κωφὸν πρόσωπον esset. hoc in antiquis personis suauiter fit, ut & Heraclides in multis, & nos sex de Rep. libris fecimus. Sunt etiã de oratore nostri tres, mihi uehementer probati. in eis quoq; eæ personæ sunt, ut mihi tacendũ fuerit: Crassus enim loquitur, Antonius, Catulus senex, C. Iulius frater Catuli, Cotta, Sulpitius. Puero me hic sermo inducitur, ut nullæ esse possent partes meæ. quæ autem his tẽporibus scripsi, Ἀριστοτέλειον morem habent, in quo sermo ita inducitur cæterorum, ut penes ipsum sit principatus. Ita confeci quinq; libros περὶ τελῶν, ut Epicurea L. Torquato, Stoica M. Catoni, περιπατητικὰ M. Pisoni daremus. ἀζηλότυπον id fore putarã, quòd omnes illi decesserant. Hæc Academica, ut scis, cum Catulo, Lucullo, Hortensio contulerã. sanè in personas non cadebant: erant enim λογικώτερα, quàm ut illi de ijs somniasse unquam uiderentur. Itaq;, ut legi tuas de Varrone, tanquam ἕρμαιον arripui. aptius esse nihil potuit ad id philosophiæ genus, quo ille maximè mihi delectari uidetur, meas q; parteis, ut non sim consecutus, ut superior mea causa uideatur: sunt enim uehementer πιθανὰ Antiochia, quæ diligenter à me expressa acumen habent Antiochi, nitorem orationis nostrum, si modò is est aliquis in nobis. Sed tu dandos ne putes hos libros Varroni, etiam atq; etiam uidebis. mihi

quædam

quadam occurrunt, sed ea corám.

À CAESARE *literas accepi cōsolatorias, datas prid. Cal. Maij Hispali. De urbe augenda quid sit promulgatum, non intellexi. id sanè scire uelim. Torquato nostra officia grata esse facilè patior: eaq; augere non desinam. De uxore Tuberonis, & priuigna, neq; possum iam abdere (est enim res peruulgata) neq; Tuberonem uolo defendere: mirificè est enim φιλαίτιος. Theatrum quidem sanè bellum habuisti. Ego, etsi hoc loco facillimè sustentor, tamen te uidere cupio. itaq;, ut constitui, adero. Fratrem credo à te esse conuentū: scire igitur studeo quid egeris. De fama nihil sanè laboro. etsi scripserā ad te tunc stultè. nihil melius curandum enim nobis est, atq; hoc in omni uita sua quenq; à recta conscientia transuersum unguē non oportere discedere. Vidèn' quàm φιλοσόφως; an tu nos frustra existimas hæc in omnibus habere? δεδῆχθαι te nollem, quod nihil erat: redeo enim rursus eòdem. quicquā ne me putas curare in toto, nisi ut ei ne desim? id ago scilicet, ut iudicia uidear tenere: μὴ γὰρ αὐτοῖς. nellē tam domestica ferre possem, quàm ista contemnere. putas autē me uoluisse aliquid, quod perfectū non sit? non licet scilicet sententiā suam: sed tamē, quæ tum acta sunt, non possum non probare: & tamen non curare pulchrè possum, sicuti facio. Sed nimium multa de nugis.*

AD

AD *Hircium dederam epistolam sanè grandem, quam scripseram proximè in Tusculano. huic, quam tu mihi misisti, rescribam aliâs: nūc alijs malo. Quid possum de Torquato, nisi aliquid à Dolabella? quod simulac, continuò scietis. expectabam hodie, aut summum cras ab eo tabellarios: qui simulac uenerint, mittentur ad te. A Quinto expecto. proficiscens enim è Tusculano* VIII. *Cal. ut scis, misi ad eum tabellarios. Nunc ad rem ut redeam.* INHIBERE *illud tuum, quod ualde mihi arriserat, uehemēter displicet: est enim uerbum totum nauticum. quanquam id quidem sciebam: sed arbitrabar sustineri remos. cùm inhiberi essēt remiges iussi. id non esse eiusmodi didici heri, cùm ad uillam nostram nauis appelleretur: nō enim sustinent, sed alio modo remigant. id ab* ἐποχῆς *remotissimū est. Quare facies ut ita sit in libro quemadmodum fuit. Dices hoc idem Varroni, si fortè mutauit. nec est melius quicquam quàm ut Lucullus sustineat currum, ut bonus sæpe agitator, equosq́;. semperq́; Carneades* προβολὴν *pugilis, & retentionem aurigæ similem facit* ἐποχῇ. *Inhibitio autem remigū motum habet, & uehementiorem quidem remigationis nauem cōuertentis ad puppim. Vides quantò hoc diligentius curem, quàm aut de rumore, aut Pollione. De Pansa etiam, siquid certius: credo enim palam factū esse. De Critonio, siquid*

esset,

esset, certi'ne de Metello, & Balbino? dic mihi, placet'ne tibi primum edere iniussu meo? Hoc ne Hermodorus quidem faciebat, is, qui Platonis libros solitus est diuulgare, ex quo λόγοισιν Ἑρμόδωρος. quid illud? rectum'ne existimas cuiquam quicquam antè, quàm Bruto? cui te autore προσφωνῶ: scripsit enim Balbus ad me, se à te quintū de finibus librum descripsisse: in quo non sanè multa mutaui, sed tamen quædam. Tu autē commodè feceris, si reliquos continueris, ne & ἀδιόρθωτα habeat Balbus, & ἕωλα Brutus. Sed hæc hactenus, ne uidear περὶ μικρὰ σπουδάζειν. etsi nūc quidem maxima mihi sunt hæc: quid est enim aliud? Varroni quidem quæ scripsi te autore, ita propero mittere, ut iam Romam miserim describenda. ea si uoles, statim habebis: scripsi enim ad librarios ut fieret tuis, si tu uelles, describendi potestas. ea uerò continebis, quoad ipse te uideam. quod diligentissimè facere soles, cùm à me tibi dictū sit. Quomodo autem fugit me tibi dicere? mirificè Cerelia, studio uidelicet philosophiæ flagrans, describit à tuis. istos ipsos de finibus habet. ego autem tibi confirmo (possum falli, ut humanus) à me non habere: nunquam enim ab oculis meis abfuerunt. tantum porrò aberat ut binos scriberent, uix singulos confecerunt. tuorum tamen eo nullum delictum arbitror, idemq́; te uolo existimare: à me enim prætermissum est, ut

dicerem eos exire nondum uelle. Hui quandiu de nugis? de re enim nihil habeo quod loquar. De Dolabella tibi assentior. cohæredes, ut scribis, in Tusculano. De Cæsaris aduentu, scripsit ad me Balbus, non ante Cal. Sext. De Attica optimè, quòd leuius, ac lenius, & quòd fert εὐκόλως. Quod autem de illa nostra cogitatione scribis, in qua nihil tibi credo, ea quæ noui: ualde probo hominem, domum, facultates. quod caput est, ipsum non noui, sed audio laudabilia de Scrofa: etiam proximè accedit, siquid hoc ad rem. εὐγενέστερος est etiam, quàm pater. coràm igitur, & quidem propenso animo ad probandum: accedit enim, quòd patrē (ut scire te puto) plus etiam, quàm non modò tu, sed quàm ipse scit, amo, idq; & meritò, & iandiu.

DE Varrone, non sine causa, quid tibi placeat, tā diligenter exquiro. occurrūt mihi quædam: sed ea corám. te autem ἀσμενέστατα intexui, faciamq; id crebrius: proximis enim tuis literis primū te id non nolle cognoui. De Marcello scripserat ad me Caßius antea, τὰ κατὰ μέρος Seruius. rem acerbam. Ad prima redeo. scripta nostra nusquam malo esse, quàm apud te: sed ea tum foras dari, cùm utriq; nostrum uidebitur. Ego & librarios tuos culpa libero, neq; te accuso, & tamen aliud quiddam ad te scripseram, Cereliam quædam habere, quæ nisi à te non potuerit. Balbo quidem

intelligebam satisfaciendum fuisse: tantum nolebam, aut obsoletũ Bruto, aut Balbo inchoatum dari. Varroni, simulac te uidero (si tibi uidebitur) mittam. Quid autem dubitarim, cùm uidero te, scies. Attributos quòd appellas, ualde probè. te de prædio Auiæ exerceri, molestè fero. De Bruto nostro perodiosum: sed uita fert. mulieres autem uix satis humanè, quæ inimico animo ferant, cùm utraq; officio pareat. Tullium scribam, nihil fuit quòd appellares: nam tibi mandassem, si fuisset: nihil enim est apud eum positum nomine uoti. Sed est quiddã apud illum meũ. id ego in hanc rem statui conferre. Itaq; & ego rectè tibi dixi, ubi esset, & tibi ille negauit. Hoc quoq; ipsum cõtinuò adoriamur. Locum hominibus nõ sanè probo, quòd est desertior: sed habet εὐλογίαν. Verùm hoc quoq;, ut censueris, quippe qui omnia. ego, ut constitui adero, atq; utinam tu quoq; eodem die. sin quid, multa enim, utiq; postridie: etenim cohæredes: à queis sine te opprimi malitia est. Alteris iam literis nihil ad me de Attica: sed id quidem mihi in optima spe pono. illud accuso, non te, sed illam ne salutem quidem. At tu & illi, & Piliæ plurimam. nec me tamen irasci iudicaris. Epistolam Cæsaris misi, si minus legisses.

ANTEMERIDIANIS *tuis literis heri statim rescripsi: nũc respondebo uespertinis. Brutus*

tius mallem me accerſeret:nam et æquius erat, cùm illi iter inſtaret & ſubitum, & longum: & mehercule nunc, cùm ita ſimus affecti, ut nõ poſſimus planè ſimul uiuere (intelligis enim profectò quo maximè poſita ſit συμβίωσις) facilè patiebar nos potius Romæ una eſſe, quàm in Tuſculano. libri ad Varronẽ non morabantur: ſunt enim defecti, ut uidiſti: tantum librariorum menda tolluntur. de quibus libris ſcis me dubitaſſe: ſed tu uideris. Itẽ quos Bruto mittimus, in manibus habent librarij. Mea mandata(ut ſcribis)explica. quanquam iſta retentione omneis ait uti Trebatius: quid tu iſtos putas? noſti domum, quam confice εὐλόγως. incredibile eſt quàm ego iſta non curem. Omni tibi aſſeueratione affirmo, quod mihi credas uelim, mihi maiori offenſioni eſſe, quàm delectationi poſſeſsiũculas meas. magis enim doleo, me non habere cui tradã, quàm habere, qui utar: atq; illud Trebatius ſe tibi dixiſſe narrabat. Tu autem ueritus es fortaſſe, ne ego inuitus audirem. fuit id quidẽ humanitatis: ſed, mihi crede, iam iſta non curo. Quare da te in ſermonẽ, & perſeca, & confice, excita, compella, loquere, ut te cum illo Sceua loqui putes. ne exiſtimes eos, qui non debita conſectari ſoleant, quod debeatur remiſſuros. De die tantum uideto, & id ipſum bono modo.

QVID *eſt, quod Hermogenes mihi Clodius*

Andromenem sibi dixisse, se Ciceronem uidisse Corcyræ? ego enim audita tibi putaram. nil igitur ne ei quidem literarum? aut nō uidit? facies ergo ut sciam. Quid tibi ego de Varrone rescribam? quatuor διφθέραι sunt in tua potestate. quod egeris, id probabo: nec tamen αἰδέομαι Τρῶας: quid enim? sed ipsi quàm res illa probaretur, magis uerebar. Sed quoniam tu suscipis, in alteram aurem.

DE *retentione, rescripsi ad tuas accuratè literas scriptas. conficies igitur, & quidem sine ulla dubitatione, aut retractatione. Hoc fieri & oportet, & opus est. De Andromene, ut scribis, ita putaram: scisses enim, mihiq; dixisses. Tu tamen ita mihi de Bruto scribis, ut de te nihil. quando autem illum putas? nam ego Romam prid. Id. ita uolui Bruto scribere: sed quoniam tu te legisse scribis, fui fortasse ἀσαφέστερος, me ex tuis literis intellexisse, nolle eum me quasi prosequendi sui causa Romam nunc uenire. Sed quoniam iam adest meus aductus, fac quæso, nequid eum Idus impediant, quo minus suo cōmodo in Tusculano sit: nec enim ad tabulam eum desideraturus eram: in tali enim negotio cur tu unus non satis es? Sed ad testamentum uolebā: quod iam malo alio die, ne ob eam causam Romā uenisse uidear. Scripsi igitur ad Brutum, iam illud, quod putassem, Idibus nihil opus esse. uelim ergo totum hoc ita*

gub

gubernes, ut ne minima quidem re ulla Bruti commodum impediamus. Sed quid est tandem, quod perhorrescas, quia tuo periculo iubeam libros dari Varroni? etiam nunc si dubitas, fac ut sciamus: nihil est enim illis elegantius. Volo Varronem, præsertim cùm ille desideret: sed est, ut scis δεινὸς ἀνὴρ, τάχα κεν καὶ ἀναίτιον αἰτιόωτο. Ita mihi sæpe occurrit uultus eius quærentis fortasse uel hoc, meas parteis in his libris copiosius defensas esse, quàm suas. quod mehercule intelliges non esse, siquando in Epeirum ueneris: nam nunc Alexionis epistolis cedimus: sed tamen ego non despero probatum iri Varroni: & id, quoniam impẽsam fecimus in macrocola, facilè patior teneri. Sed etiã atq; etiam dico, tuo periculo fiet. Quare, si addubitas, ad Brutum transeamus: est enim is quoq; Antiochius. O Academiam uolaticam, & sui similem, modò huc, modò illuc. Sed quæso, epistola mea ad Varronẽ ualde'ne tibi placuit? Malè mihi sit, si unquam quicquã tam enitar. At ego ne Tironi quidem dictaui, qui totas περιοχὰς persequi solet, sed Spinthero syllabatim. De Virgilij parte ualde probo. Sic ages igitur, & quidem id erit primum, proximum Clodiæ. Quòd si neutrum, metuo ne turbem, & irruam in Drusum. intemperãs sum in eius rei cupiditate, quã nosti. Itaq; reuoluor identidem in Tusculanum: quiduis enim potius, quàm ut

non hac æstate absoluatur. Ego,ut tempus est nostrum locum habeo nullum,ubi facilius esse possim, quàm Asturæ: sed quia qui mecum sunt,credo quòd mœstitiam meam non ferunt, domum properant:etsi poterã remanere,tamen, ut scripsi tibi, proficiscar hinc, ne relictus uidear. Quò autem Lanuuio? Conor equidem in Tusculanum: sed faciam te statim certiorem. Tu literas conficies. Equidem credibile non est, quantum scribam die:quin etiam noctibus:nihil est enim somni. Heri etiam effeci epistolam ad Cæsarem.tibi enim placebat:quam non fuit malum scribi,si fortè opus esse putares. ut quidem nunc est, nihil sanè est necesse mittere, sed id quidem, ut tibi uidebitur: mittam tamen ad te exemplum fortasse Lanuuio, nisi fortè Romam:sed cras scies.

EPISTOLAM *ad Cæsarem, nobis uerò semper rectissimè placuit,ut isti antè legerent: aliter enim fuissemus & in hos inofficiosi, & in nosmetipsos, si illum offensuri fuimus, penè periculosi. Isti autem ingenuè, mihiq; gratum, quòd,quid sentirent, non reticuerunt: illud uerò uel optimè, quòd ita multa mutari uolunt ut mihi de integro scribendi causa non sit, quanquã de Parthico bello quid spectare debui, nisi quod illum uelle arbitrabar? quod enim aliud argumentum epistolæ nostræ, nisi κολακείας fuit? an, si ea quæ optima putaram, suadere uoluissem,*

uoluissem, oratio mihi defuisset? Totis igitur literis nihil opus est. ubi enim ἐπίτευγμα magnum nullum fieri poßit, ἀπότευγμα uel non magnum molestum futurum sit, quid opus est παρακινδυνεύειν? præsertim cùm illud occurrat illum, cùm antea nihil scripserim, existimaturum me, nisi toto bello cõfecto, nihil scripturũ fuisse. atq; etiam uereor, ne putet me hoc quasi Catonis μείλιγμα esse uoluisse. Quid quæris? ualde me pœnitebat: nec in hac quidem re quicquam magis ut uellem, accidere potuit, quàm quòd σπουδὴ nostra non est probata. Incidissemus etiam in illos, in eis in cognatũ tuum. Sed redeo ad hortos. Planè illuc te ire, nisi tuo magno commodo nolo, nihil enim urget. quicquid erit, operam Faberio ponamus. De die tamen auctionis, si quid scies. eum, qui è Cumano uenerat, quòd & planè ualere Atticam nuntiabat, & literas se habere aiebat, statim ad te misi. Hortos quoniam hodie cras inspecturus, quid uisum tibi sit, cras scilicet. De Faberio aũt, cùm uenerit. De epistola ad Cæsarem (iurato mihi crede) nõ possum. nec me turpitudo deterret, etsi maximè debebat. quàm enim turpis est assentatio, cùm uiuere ipsum turpe sit nobis? Sed, ut cœpi, non me hoc turpe deterret: ac uellem quidem (essem enim qui esse debebam) sed in mentem nihil uenit: nam quæ sunt ad Alexandrum hominum eloquentium & doctorum suasiones,

uides quibus in rebus uersentur. adolescentem incensum cupiditate uerissimæ gloriæ, cupientem sibi aliquid consilij dari, quòd ad laudem sempiternam ualeret, cohortantur ad decus. non deest oratio. Ego quid possum? tamẽ nescio quid è quercu exculpseram, quod uideretur simile simulacri. In eo quòd nonnulla erant paulò meliora, quàm ea quæ fiunt, & facta sunt, reprehendũtur: quod me minimè pœnitet. si enim peruenissent ista literæ, mihi crede, nos pœniteret. Quid? tu non uides, ipsum illum Aristotelis discipulum summo ingenio, summa modestia, posteaquam Rex appellatus sit, superbum, crudelem, immoderatum fuisse? quid tu hunc de pompa, Quirini contubernalem, his nostris moderatis epistolis lætaturum putas? ille uerò potius non scripta desiderat, quàm scripta nõ probet. Postremò, ut uolet. abijt illud, quod tum me stimulabat, quòd tibi dabam πρόβλημα ἀρχιμήδιον. Multò mehercule magis nunc opto casum illum quàm tum timebam, uel quemlibet, nisi quid te aliud impediet, mihi optato ueneris. Nicias à Dolabella magno opere accersitus (legi enim literas) etsi inuito me, tamen eodem me autore profectus est. Hoc manu mea.

CVM *quasi alias res quærerem de philologis è Nicia, incidimus in Talnam. Ille de ingenio nihil nimis. modestum, & frugi. sed hoc*

mihi non placuit. se scire aiebat ab eo nuper petitam Cornificiam Quinti filiam, uetulam sanè, & multarum nuptiarum: nõ esse probatam mulieribus, quòd ita reperirent, rem non maiorem DCCC. hoc putaui te scire oportere. De hortis ex tuis literis cognoui, & Chrysippo. in uilla, cuius insulsitatem bene noram, uideo nihil, aut pauca mutata. balnearia tamen laudat. maiora de minoribus ait hiberna effici posse. Tecta igitur ambulatiuncula addẽda est: quam ut tantam faciamus, quantam in Tusculano fecimus, propè dimidio minori constabit isto loco. Ad id autem quod uolumus, ἀφίδρυμα, nihil aptius uidetur, quàm lucus, quem ego noram: sed celebritatem nullam tum habebat, nunc audio maximam. nihil est quod ego malim. In hoc τὸν τῦφον μου πρὸς θεῶν ποποφόρησον. Reliquum est, si Faberius nobis nomen illud explicat: noli quærere quanti: Othonem uincas uolo. Nec tamẽ insaniturum illum puto. nosse enim mihi hominẽ uideor. Ita malè autem audio ipsum esse tractatum, ut mihi ille emptor non esse uideatur. quid enim pateretur? sed quid argumentor? si Faberianum explicas, emamus uel magno: sin minus, ne paruo quidem possumus. Clodiam igitur, à qua ipsam ob eam causam sperare uideor, quòd & multò minoris, & Dolabellæ nomen iam expeditum uidetur, ut etiam repræsentatione concludam. De

hortis satis. Cras aut te, aut causam, quam quidem futuram Faberianam, sed si poteris.

CICERONIS *epistolam tibi remisi. ò te ferreum, qui illius periculis non moueris. me quoque accusat. eam epistolam tibi misissem. nam illam alteram de rebus gestis eodem exemplo puto. In Cumanum hodie misi tabellarium. ei dedi tuas ad Vestorium, quas Pharnaci dederas. Commodum ad te miseram Demeam, cùm Eros ad me uenit. sed in eius epistola nihil erat noui, nisi auctionem biduum. Ab ea igitur ut scribis, & uelim confecto negotio Faberiano: quem quidem negat Eros hodie: cras mane putat. à te colendus est. Istæ autem* κολακεῖαι *non longè absunt à scelere. Te, ut spero, perendie. sicunde potes, erues qui decem legati Mumio fuerunt: Polybius non nominat. Ego memini Albinum Consularem, & Sp. Mumium: uideor audisse ex Hortensio Tuditanum. Sed in Libonis annali* XIIII. *annis pòst Prætor est factus Tuditanus, quàm Consul Mumius. nõ sanè quadrat. Volo aliquẽ Olympiæ, aut ubiuisnam* πολιτικὸν σύλλογον, *more Dicæarchi familiaris tui.*

V. CAL. *mane accepi à Demea literas pridie datas, ex quibus aut hodie, aut cras te expectare deberem. Sed, ut opinor, idem ego, qui expecto tuum aduentum, morabor te. non enim puto tam expeditum Faberianum negotium futurum*

turum, etiam si est futurum, ut non habeat aliquid moræ. Cùm poteris igitur: quoniam etiam dum abes. Dicæarchi quos scribis libros, sanè uelim mihi mittas: addas etiam καταβάσεως. De epistola ad Cæsarem κεκρικὰ, atque id ipsum, quod isti aiunt illum scribere, se nisi constitutis rebus non iturum in Parthos: idem ego suadebam in illa epistola, utrum liberet, facere posse, auctore me. Hoc enim ille expectat uidelicet, neque est facturus quicquam, nisi de meo consilio. Obsecro, abijciamus ista, & semiliberi saltem simus, quod assequemur & tacendo & latendo. Sed aggredere Othonem, ut scribis. Confice mi Attice istam rem: nihil enim aliud reperio, ubi et in foro non sim, & tecum esse poßim. Quanti autem hoc, mihi uenit in mentem. C. Albanius proximus est uicinus, is ∞ iugerum de M. Pilio emit, ut mea memoria est, HS C X V. omnia scilicet nunc minoris. sed accedit cupiditas: in qua, præter Othonem, non puto nos ullum aduersarium habituros: sed eum ipsum tu poteris monere, facilius etiam, si Canum haberes. O gulam insulsam. pudet me patris. Rescribes, si quid uoles.

ALTERAM *à te epistolam cùm hodie accepissem, uolui te una mea contentū. Tu uerò age, quod scribis, de Faberio: in eo enim totum est positū id quod cogitamus. Quæ cogitatio si non*

incidiſſet(mihi crede iſtuc,ut cætera)non laborarem. quam ob rem, ut facis (iſtuc enim addi nihil poteſt) urge, inſta , perfice. Dicæarchi περὶ ψυχῆς *utrosq; uelim mittas ,* & καταβάσεως. τριπολιτικὸν *non inuenio,et epiſtolam eius, quam ad Ariſtoxenum miſit. Treis eos libros maximè nunc uellem : apti eſſent ad id quod cogito. Torquatus Romæ eſt.iuſſi ut tibi daretur.Catulum et Lucullum,ut opinor,antea. his libris noua proœmia ſunt addita , quibus eorũ uterq; laudatur. Eas literas uolo habeas.* & *ſunt quædam alia.* & *quod ad te de decem legatis ſcripſi,parum intellexti: credo quia* διὰ σημείων *ſcripſeram.de C.Tuditano enim quærebam , quem ex Hortenſio audieram fuiſſe in decem.Eum uideo in Libonis Prætorem L.Popilio , P.Rupilio* COSS.*annis* XIIII. *antè quàm Prætor factus eſt , legatus eſſe potuiſſet: niſi admodum ſero Quæſtor eſt factus : quod non arbitror. uideo enim Curules magiſtratus eum legitimis annis perfacilè cepiſſe. Poſthumium autem,cuius ſtatuam in Iſthmo meminiſſe te dicis,ſciebã fuiſſe. Is autem eſt,qui cum Lucullo fuit , quem tu mihi addidiſti. ſanè ad illum* σύλλογον *perſonam idoneam. Videbis igitur ſi poteris,cæteros,ut poſſimus* πομπεῦσαι καὶ τοῖς προσώποις. *negligentiam miram. ſemel'ne putas mihi dixiſſe Balbum* & *Faberiũ profeſſionem relatam? quinetiam eorum iuſſu*

miſer

miseram, qui profiteretur: ita enim oportere dicebant. Professus est Philotimus libertus. nostri credo librarium: sed scribis, et quidẽ confectum. Ad Faberium, ut tibi placet, literas misi. cum Balbo autem puto te aliquid fecisse H. in Capitolio. In Virgilio mihi nulla est δυσωπία: nec enim eius causa sanè debeo. & si emero, quid erit quod postulet? sed uidebis, ne is cùm sit in Africa, ut Celius. De nomine tu uidebis cũ Cuspio: sed si Plancus destinat, tum haberes difficultatem. Te ad me uenire uterq; nostrũ cupit: sed ista res nullo modo relinquenda est. Othonem quòd speras posse uinci, sanè bene narras. De æstimatione, ut scribis, cùm agere cœperimus: etsi nihil scripsit, nisi de modo agri. Cum Pisone, siquid poterit. Dicæarchi librũ accepi: καταβάσεως expecto. negotium dederis. reperies ex eo libro in quo sunt S. C. Cn. Cornelio, et L. COSS. De Tuditano autem quod putas, εὔλογον est, tum illum, quoniam fuit ad Corinthum. non enim temere dixit Hortensius, aut Quæstorem, aut Tribunũ mil. idq; potius fuisse credo. sed tu de Antiocho scire poteris. Vide etiam quo anno Quæstor, aut Tribunus mil. fuerit: si neutrum, eodem in præf. aut contuber. fuerit, modò fuerit in eo bello. De Varrone loquebamur. lupus in fabula. uenit enim ad me, & quidem id temporis, ut retinendus esset: sed ego ita egi, ut non scinderem penulam. memini

enim

enim tui: & multi erant, nosq; imparati. Quid refert? Paulò pòst C. Capito cum T. Carrinate. horum ego uix attigi penulam: tamen remanserunt. Cecidit belle. sed casu sermo à Capitone de Vrbe augenda, à põte Muluio Tyberim ducĩ secundum montes Vaticanos, campũ Martium coædificari, illum autem campum Vaticanum fieri quasi Martium campum. Quid ais, inquam? at ego ad tabulã, ut si rectè possem Scapulanos hortos. Caue facias, inquit: nam ista lex perferetur. uult enim Cæsar: audire, me facilè passus sum: fieri autem molestè fero. Sed tu quid ais? quanquam quid quæro? nosti diligentiam Capitonis in rebus nouis perquirendis: non concedit Camillo. Facies igitur me certiorẽ de Idibus: ista enim me res adducebat: cò adiunxerã cæteras: quas consequi tamen biduo aut triduo pòst facilè potero. te tamen in uia confici minimè uolo. quinetiam Dionysio ignosco. De Bruto quòd scribis, feci ut ei liberum esset, quod ad me attineret. scripsi enim ad cũ heri Idibus Maij, eius opera mihi nihil opus esse. Asturam ueni VIII. Cal. Iul. uitandi enim caloris causa Lanuuij treis horas acquieuerã. Tu uelim, si graue non erit, efficias ne ante Nonas mihi illuc ueniendum sit. Id potes per Egnatiũ Maximum. illud in primis cum Publio me penè absente conficies. de quo quæ fama sit, scribes. id populus curat scilicet. nõ mehercule arbitror: etenim

hæc

hæc decantata erat fabula: sed complere paginam uolui. Quid plura? ipse enim adsum, nisi quid tu prorogas: scripsi enim ad te de hortis. O rem indignam. gentilis tuus Vrbem auget: quam hoc biennio primum uidit: & ei parum magna uisa est, quæ etiam ipsum capere potuerit. Hac de re igitur expecto literas tuas. Varroni scribis, te, simulac uenerit. Dati igitur iam sunt, nec tibi integrum est. hui si scias quanto periculo tuo: aut fortasse literæ meæ te retardarunt: sed eas nondum legeras, cùm has proximas scripsisti. Scire igitur aueo quomodo res se habeat.

DE Bruti amore, uestraq; ambulatione, etsi mihi nihil noui affers, sed idem quod sæpe, tamen hoc audio libentius, quò sæpius: eoq; mihi iucundius est, quòd tu eo lætaris: certiusq; eo est quod à te dicitur. Has alteras hodie literas. de Xenonis nomine & de Epeiroticis XL. nihil potest fieri nec commodius nec aptius, quàm ut scribis. Id erat locutus mecũ eodem modo Balbus minor. Noui nihil sanè, nisi Hircium cum Quinto acerrimè pro me litigasse, omnibus eũ locis facere, maximeq; in conuiuijs: cùm multa de me, tum redire ad patrẽ. Nihil autem ab eo ἀξιοπίστως dici, quàm alienissimos nos esse à Cæsare: fidem nobis habendam non esse, me uerò etiam cauendum φοβερὸν ἂν, nisi uiderem scire Regem: me animi nihil habere: Ciceronem

uerò

uerò meum uexari, sed id quidẽ arbitratu suo. Laudationem Porciæ gaudeo me antè dedisse Leptæ tabellario, quàm tuas acceperim literas. Eam tu igitur, si me amas, curabis, si modò mittetur, isto modo mittendam Domitio & Bruto. De gladiatoribus, de cæteris, quæ scribis, ἀνεμοφόρητα, facias me quotidie certiorem uelim, si tibi uidetur, appelles Balbum, & Offiliũ de auctione proscribenda. Equidem locutus sum cum Balbo. placebat puto conscripta habere Offilium omnia. habet et Balbus. sed Balbo placebat, propinquum diem, & Romæ: si Cæsar moraretur, posse in diem diem differri. Sed is quidem adesse uidetur. Totum igitur considera: placet enim Vestorio.

ANTE *lucem cùm scriberem contra Epicureos, de eodem oleo & opera exaraui nescio quid ad te, & ante lucẽ dedi. Deinde cùm somno repetito simul cũ sole experrectus essem, datur mihi epistola à sororis tuæ filio, quã ipsam tibi misi, cuius est principium non sine maxima contumelia, sed fortasse οὐκ ἐπέστησεν. Est autem sic,* EGO *enim non probo quicquid non belle in te dici potest. Posse uult in me multa dici non belle, sed ea se negat approbare. Hoc quicquam pote esse impurius? iam cætera leges (misi enim ad te) iudicabisq́;. Bruti nostri quotidianis aßiduisq́; laudibus, quas ab eo de nobis haberi permulti mihi renuntiauerunt, com-*

mot

motũ istum aliquãdo scripsisti aliquid ad me, credo, & ad te: idq; ut sciã facies: nã ad patrẽ de me quid scripserit, nescio: de matre quã pié?

VOLVERAM, inquit, ut quamplurimũ tecum essem, cõduci mihi domũ: & id ad te scripseram: neglexisti. ita minus multum unà erimus: nam ego istam domum uidere non possum de causa, scis. Hanc autem causam pater odium matris esse dicebat. nunc me iuua mi Attice cõsilio, πότερον δίκας τεῖχος ὕψιον, id est utrum apertè hominem asperner, ac respuam ἢ σκολιαῖς ἀπάταις. ut enim Pindaro, sic δίχα μοι νόος ἀτρέκειαν εἰπεῖν. Omnino moribus meis illud aptius, sed hoc fortasse temporibus. Tu autem, quod ipse tibi suaseris, idem mihi persuasum putato.

EQVIDEM uercor maximè, ne in Tusculano opprimar. in turba hæc essent faciliora. Vtrum igitur Asturæ? quid Cæsar subitò? iuua me, quæso, consilio: utar eo qđ tu decreueris.

O INCREDIBILEM uanitatẽ: ad patrem domo sibi carendũ propter matrem plenam pietatis. Hic autẽ iam languescit, & ait tibi illum iure iratum: sed utar tuo consilio: σκολιὰ enim tibi uideo placere. Romam, ut cẽses, ueniam, sed inuitus: ualde enim in scribẽdo hæreo. Brutum, inquis, eadem. scilicet: sed nisi hoc esset, res me ista non cogeret: nec enim inde uenit, unde mallem: neq; diu absuit: neq; ullã

literā ad me. Sed tamē ſcire aueo qualis ei totius itineris ſumma fuerit. Libros mihi de quibus ad te antea ſcripſi, uelim mittas, & maximè Φαίδρου περὶ θεῶν & ΠΛ ΑΙΔΟC. Ita'ne nunciat Brutus illum ad bonos uiros εὐαγγέλια; Sed ubi eos? niſi fortè ſe ſuſpendit. Hic autē, ut ſultū eſt. ubi igitur φιλοτέχνημα illud tuū, quod uidi in Parthenone? Aliam et Brutum. ſed quid faciāt? illud optimè, quòd ne is quidem, qui omniū flagitiorum autor, bene de noſtro. At ego uerebar, ne etiam Brutus eum diligeret: ita enim ſignificarat ijs literis quas ad meas. At uellem aliquid deguſtaſſe de fabulis. ſed coràm ut ſcribis. etſi quid mihi autor es, aduolo'ne, an maneo? Equidē & in libris hæreo, et illum hic excipere nolo, ad quē, ut audio, pater hodie ad ſaxa Acrimonia. Mirum quàm inimicus ibat, ut ego obiurgarem. Sed ego ipſè κέκφωμαι. Itaq; poſthac. tu tamen uide quid de aduentu meo cenſeas, & τὰ ὅλα. cras, ſi perſpici potuerint, mane ſtatim, ut ſciam. Ego uerò Quinto epiſtolam ad ſororē miſi, cùm ille quereretur filio cū matre bellum, & ſe ob eam cauſam domo ceſſurum filio diceret. dixi, illum commodas ad matrem literas, ad te nullas. Ille alterum mirabatur: de te autem ſuam culpam, quòd ſæpe grauiter ad filium ſcripſiſſet de tua in illum iniuria. quòd autem relanguiſſe ſe dicit, ego ei tuis li-

teris lectis σκολιαῖς ἀπάταις significaui me non fore: tum enim mentio Canai. Omnino, si id consilium placeret, esset necesse. sed, ut scribis, ratio est habenda grauitatis, & utriusque nostrum idem consilium esse debet: et si in mea grauiores iniuriæ, & certè notiores. Si uerò etiam Brutus aliquid afferet, nulla dubitatio est. sed coràm: magna enim res, & multæ cautionis. Cras igitur, nisi quid à te commotus.

VENIT ille ad me, καὶ μάλα κατηφής. Et ego, σὺ δὲ τί σύννους; Rogas, inquit? quòd iter instet, et iter ad bellum, idq; tum periculosum, tum etiã turpe. Quæ uis igitur, inquam? AES, inquit, alienum. & tamen ne uiaticum quidẽ. Hoc loco ego sumpsi quiddam de tua eloquentia: nam tacui. At ille, Sed me maximè angit auunculus. Quidnam, inquã? Quòd mihi, inquit, iratus est. cur pateris, inquam? malo enim ita dicere, quàm cur committis? Non patiar, inquit: causam enim tollam. Et ego, Rectissimè quidem. sed, si graue non est, uelim scire quid sit causæ. Quia dum dubitabam quam ducerem, non satisfaciebam matri: ita ne illi quidem. Nunc nihil mihi tanti est: faciã quod uolunt. Feliciter uelim, inquã, teq; laudo. sed quãdo? Nihil ad me, inqt, de tẽpore, quoniã rẽ probo. At ego, inquã, censeo prius quàm proficiscaris, ita patri quoque morem gesseris.

Faciā, inquit, ut cēſes. Hic dialogus ſic cōcluſus eſt. Sed heus tu, diē meū ſcis eſſe III. Non. Ian. aderis igitur. Scripſerā iam. ecce tibi orat Lepid⁹, ut ueniā (opinor Augures nihil habere) ad tēplū afflādū Saturni ἀσπόνδου. uidebim⁹ te igitur. Ego uerò utar ꝓrogatione diei: tuq; humaniſsimè feciſti, qui me certiorem feceris, atque ita, ut eo tempore acciperem literas, quo non expectarem, tuq; ut ab ludis ſcriberes. Sunt omnino mihi quædam agenda Romæ: ſed conſequemur biduo póſt.

SVAVES tuas literas: etſi acerba pōpa: ue rūtamē ſcire omnia nō acerbū eſt, uel de Cotta. Populū uerò præclarū, quòd ꝓpter malū uicinum ne uictoriæ quidē plauditur. Brutus apud me fuit: cui quidē ualde placebat me aliquid ad Cæſarē. Annuerā, ſed pōpā uideret. Tu tamen auſus es Varroni dare. Expecto quid iudicet. quādo autē perleget? De Attica probo. eſt quiddā etiā animū leuari tum ſpectatione, tum etiā religionis opinione & fama. Cottam mihi uelim mittas. Libonē mecum habeo, & habuerā ante Caſcā. Brutus mihi T. Ligarij uerbis nuntiauit, quòd appelletur L. Curfidius in oratione Ligariana: erratum eſſe meum, ſed, ut aiunt, μνημονικὸν ἁμάρτημα. Sciebam Corfidium perneceſſarium Ligariorum: ſed eum uideo antè eſſe mortuum. Da igitur quæſo negotium Pharnaci, Antæo, Saluio, ut id

nomen

nomen ex omnibus libris tollatur.

FVIT *apud me Lamia post discessum tuũ, epistolamq; ad me attulit missam sibi à Cæsare: quæ quanquam antè data erat, quàm ille Diocharinæ, tamẽ planè declarabat illũ ante ludos Romanos esse uẽturum. In qua extrema scriptum erat, ut ad ludos omnia pararet, néue committeret ut frustra ipse properasset. Prorsus ex his literis non uidebatur esse dubium quin ante eam diem uẽturus esset. Itemq; Balbo, cùm eam epistolam legisset, uideri Lamia dicebat. Dies feriarum mihi additos uideo: sed quàm multos, fac, si me amas, sciam. De Babio poteris, & de altero uicino Egnatio. Quòd me hortaris ut eos dies consumam in philosophia explicanda: currentem tu quidem: sed cum Dolabella uiuendum esse istis diebus uides. Quòd nisi me Torquati causa teneret, satis erat dierum, ut Puteolos excurrere possem, & ad tempus redire. Lamia quidem à Balbo (ut uidebatur) audiuerat, multos numos domi esse numeratos, quos oporteret quamprimum diuidi. magnum pondus argenti: auctionem, præter prædia, primo quoq; tempore fieri oportere. Scribas ad me uelim quid tibi placeat. Equidem, si ex omnibus esset eligendum, nec diligentiorem, nec officiosiorem facilè delegissem Vestorio: ad quem accuratissimas literas dedi. quod idem te fecisse arbitror. mihi quidẽ*

hoc satis uidetur. Tu quid dicis? unum enim pungit, ne negligentiores esse uideamur. Expectabo igitur tuas literas.

POLLEX *q̃dẽ, ut dixerat, ad Id. Sext. ita mihi Lanuuij pridie Iduũ præsto fuit, sed planè pollex, non index. Cognosces igitur ex ipso. Balbũ cõueni: Lepta enim de sua ui in curatiõe laborãs: me ad eũ p̃duxerat. In eo aũt Lanuino. q̃d Lepido tradidit. Ex eo hoc primũ. paulò antè acceperã eas literas, in q̃b⁹ magnopere confirmat ante ludos Romanos. legi epistolã. Multa de meo Catone: quẽ sæpissimè legẽdo se dicit copiosiorẽ factũ: Bruti Catone lecto se sibi uisum disertũ. Ex eo cognoui cretionẽ Cluuij (ò Vestoriũ negligẽtẽ) liberã, testib⁹ præsentibus sexaginta duob⁹. Metuebã ne ille arcessendus esset. nũc mittẽdũ est, ut meo iussu cernat. Idem igitur Pollex etiã de hortis Cluuianis egit cũ Balbo liberali⁹: se enim statim ad Cæsarẽ scripturũ: Cluuiũ aũt à T. Hordeonio legare et Terentiæ HS* ↀ ↀ ↀ, *& sepulcro, multisq; reb⁹ nihil à nobis. Subaccusa quæso Vestoriũ. q̃d minus p̃bãdũ, quàm Plotiũ unguẽtariũ per suos pueros oĩa tãto antè Balbo, illũ mihi ne p̃ meos q̃dẽ? De Cosinio doleo. dilexi hominẽ. Quinto delegabo, si q̃d æri meo alieno supabit, & emptionib⁹, ex q̃b⁹ mihi etiã æs alienũ faciẽdũ puto. De domo Arpini nihil scio. Vestoriũ nil est quod accuses: iã enim obsignata hac epistola,*

noctu

noctu tabellari⁹ noster uenit, et ab eo literas diligēter scriptas attulit, & exēplū testamenti. POSTEAQVAM abs te Agamemno, non ut uenirem (nam id quoq; fecissem, nisi Torquatus esset) sed ut scriberem, tetigit, omisi ea quæ in manibus habebam, abieci, quod iusseras edolaui. Tu uelim è Pollice cognoscas rationes nostras sumptuarias. turpe est enim nobis illum, qualiscunque est, hoc primo anno egere. pòst moderabimur diligentius. idem Pollex remittendus est, ut ille cernat. Planè Puteolos non fuit eundum, cùm ob ea quæ ad te scripsi, tum quòd Cæsar adest. Dolabellæ scribit se ad me postridie Iduum. O magistrum molestum. Lepidus ad me heri uesperi literas misit Antio: nā ibi erat: habet enim domum, quam nos uendidimus. Rogat magnopere, ut sim Calendis in senatu: me & sibi, & Cæsari uehementer gratum esse facturum. Puto equidem nihil esse: dixisset enim tibi fortasse aliquid Oppius, quoniam Balbus est æger. sed tamē malim uenire frustra quàm desiderari, si opus esset: moleste ferrem postea. Itaque hodie Antij, cras ante meridiem domi. Tu uelim (nisi te impediuisti) apud nos prid. Cal. cum Pilia. Te spero cū Publilio cōfecisse. Equidem Calendis in Tusculanum recurram: me enim absente omnia cum illis trāsigi malo.

Quinti fratris epistolam ad te misi, non satis humanè illam quidem respondentem meis literis, sed tamen quod tibi satis sit, ut equidē existimo. tu uidebis. Heri nescio quid in strepitu uideor exaudisse, cùm diceres te in Tusculanū uenturum: quod utinam, iterum utinam, tuo tamen commodo. Lepta me rogat, ut, siquid sibi opus sit, accurram: mortuus enim Babulius. Cæsar opinor ex uncia, etsi nihil adhuc: sed Lepta ex triente. Veretur autem ne non liceat tenere hæreditatem, ἀλόγως omnino, sed ueretur tamen. Is igitur si accierit, accurram: sin minus, haud antè, quàm necesse erit. Tu Pollicem, cùm poteris.

LAVDATIONEM *Porciæ tibi misi correctā: ac eò properaui, ut, si fortè Domitio filio, aut Bruto mitteretur, hæc mitteretur. id, si tibi erit cōmodum, magnopere cures uelim. & uelim M. Varronis, & Lollij mittas laudationē, Lollij utiq;: nam illā legi: uolo tamē regustare: quadam enim uix mihi credo legisse. Atticæ primum salutē, quam equidē ruri esse arbitror. Multam igitur salutem & Piliæ. De Tigellio, si qd noui. qui qdē, ut mihi Gallus Fabius scripsit, μέμψιν ἀναφέρει mihi quandam iniquissimam, me Phameæ defuisse, cùm eius causam recepissem, quam quidē receperam contra pueros Octauios Cn. F. non libēter: sed Phameæ causa uolebam: erat enim,*

si meministi, in Consulat' petitione per te mihi pollicitus, siquid opus esset: quod ego perinde tuebar, ac si usus essem. Is ad me uenit, dixitq; iudicem operam dare sibi constituisse eo die ipso, quo de Sestio nostro lege Pompeia in cōsilium iri necesse erat: scis enim dies illorum iudiciorū præstitutos fuisse. Respondi, non ignorare eum quid ego deberem Sestio: quē uellet alium diem si sumpsisset, me ei nō defuturum. ita tum ille discessit irat'. puto me tibi narrasse. non laboraui scilicet, nec hominis alieni iniustissimam iracundiā mihi curandam putaui. Gallo autem narraui, cùm proximè Romæ fui, quid audissem, neq; nominaui Balbū minorem. Habuit suum negotium Gallus, ut scribit. Ait illum me animi conscientia, quòd Phameam destituissem, de se suspicari. Quare tibi hactenus mando, de illo nostro, siquid poteris, exquiras. de me nequid labores. Est bellum, aliquē libēter odisse, et quēadmodū nō omnib' seruire. Etsi mehercule, ut tu intelligis, magis mihi isti seruiūt, si obseruare seruire est.

ADMONITVS *quibusdam tuis literis, ut ad Cæsarem uberiores literas mitterem, institueram, cùm mihi Balbus nuper in Lanuino dixisset, se & Oppium scripsisse ad Cæsarem, me legisse libros contra Catonem, & uehementer probasse. Conscripsi de his ipsis libris epistolam Cæsari, quæ deferetur ad Dolabellam:*

ſed eius exemplum miſi ad Oppium, & Balbum, ſcripſi'que ad eos ut tum deferri ad Dolabellam iuberent meas literas, ſi ipſi exemplum probaſſent. Ita mihi reſcripſerunt, nihil unquam ſe legiſſe melius: epiſtolámque meam iuſſerunt dari Dolabellæ. Veſtorius ad me ſcripſit, ut iuberem mancipio dari ſeruo ſuo pro mea parte Heterеio cuidam fundum Brinnianum, ut ipſe ei Puteolis rectè mancipio dare poſſet. Eum ſeruum, ſi tibi uidebitur, ad me mittes: opinor enim ad te etiam ſcipſiße Veſtorium. De aduentu Cæſaris idem, quod à te, mihi ſcriptum eſt ab Oppio & Balbo. Miror te nihildum cum Tigello, uel ut hoc ipſum quantum acceperit. prorſus aueo ſcire, nec tamen floccifacio. Quæris, quid cogitem de obuiam itione. Quid cenſes, niſi Alſium? & quidem ad Murenam de hoſpitio ſcripſeram. ſed opinor cum Matio profectum. Salluſtius igitur urgebitur. Scripto iam ſuperiore uerſiculo Eros mihi dixit, ſibi Murenam liberaliſsimè reſpondiſſe. eo igitur utamur: nam Silius culcitras non habet. Dida autem (opinor) hoſpitibus totam uillam conceßit.

AD *Cæſarem quam miſi epiſtolam, eius exemplum*

emplum fugit me tum tibi mittere. nec id fuit, quod suspicaris, ut me puderet tui, ne ridiculè Micillus. nec mehercule scripsi aliter, ac si πρὸς ἴσον ὅμοιόνq; scriberem: bene enim existimo de illis libris, ut tibi corám. itaq; scripsi & ἀκολακεύτως, & tamen sic, ut nihil eum existimen lecturum libentius. De Attica nunc demum mihi est exploratum. itaq; ei de integro gratulare. Tigellium totum mihi, & quidem quamprimum: nam pendeo animi. Narrabo tibi: Quintus cras, sed ad me an ad te, nescio. Mihi scripsit Romam VIII. *Calend. sed misi qui inuitaret. etsi hercle iam Romam ueniendum est, ne ille antè aduolet.*

HOSPITEM *mihi tam grauem ἀμεταμέλητον: fuit enim periucundè. sed cùm secundis Saturnalibus ad Philippum uesperi uenisset, uilla ita completa militibus est, ut uix triclinium, ubi cœnaturus ipse Cæsar esset, uacaret, quippe hominum ∞ ∞. Sapè sum commotus quid futurum esset postridie. ac mihi Barba Caßius subuenit: custodes dedit, castra in agro, uilla defensa est. ille tertijs Saturnalibus apud Philippum ad horã* VII. *nec quenquam admisit. rationes opinor cum Balbo. inde ambulauit in littore post horam* VIII. *in balneũ. tũ audiuit de Mamurra non mutauit. unctus est, accubuit, ἐμετικὴν agebat. Itaque & edit, & bibit*

& bibit ἀδεῶς, & incũdè: oppipare ſanè & apparate: nec id ſolum, ſed bene cocto, condito, ſermone bono, &, ſi quæris, libenter. Præterea tribus tricliniis accepti οἱ περὶ αὐτὸν ualde copiosè. libertis min⁹ lautis, ſeruisq; nihil defuit: nam lautiores eleganter accepti. Quid multa? Homines uiſi ſumus: hoſpes tamẽ nõ is, cui diceres: amabo te, eodẽ ad me cũ reuertere. ſemel ſatis eſt. σπουδαῖον οὐδὲν in ſermone, φιλόλογα multa. Quid quæris? delectatus eſt, & libẽter fuit. Puteolis ſe aiebat unũ diẽ fore, alterũ ad Baias. habes hoſpitiũ, ſiue ἐπισταθμίαν: odioſam mihi duxi, nõ moleſtã. Ego paulisper hic: deinde in Tuſculanũ. Dolabellæ uillã cũ præteriret, omnis armatorũ copia dextra ſiniſtra ad equũ, nec uſquã alibi. Hoc ex Nicia. Vale.

M. T. CICERONIS EPIST. AD T. POMPONIVM ATTICVM LIBER XIIII.

CICERO ATTICO S.

DIVERTI *ad illum, de quo tecum mane. nihil perditius, explicari rem nõ poſſe. etenim ſi ille tali ingenio exitũ nõ reperiebat, quis nũc reperiet? Quid quæris? periiſſe omnia aiebat. quod haud ſcio an ita ſit. Verùm ille gaudens, affirmat'que, minus diebus* XX. *tumultum*

Gallicum. in sermonem se post Idus Martij, præterquam Lepidi, uenisse nemini. ad summam, non posse istæc se abire. O prudentem Oppium, qui nihilò minus illum desiderat, sed loquitur nihil, quod quenquam bonum offendat. sed hæc hactenus. Tu quæso quicquid noui (multa autem expecto) scribere ne pigrere: in his, de Sexto satis'ne certum, maximè autem de Bruto nostro: de quo quidem ille, ad quem diuerti, Cæsarem solitum dicere, Magni refert hic quid uelit: sed quicquid uult, ualde uult. idq; eum animaduertisse, cùm pro Deiotaro Niceæ dixerit, ualde uehementer eum uisum, & liberè dicere. Atq; etiam (ut enim quicq; succurrit, libet scribere) proximè, cùm Sestij rogatu apud eum fuissem, expectaremq; sedens quoad uocarer, dixisse eum, Ego dubitem quin summo in odio sim, cùm M. Cicero sedeat, nec suo commodo me conuenire posit? Atqui si quisquam est facilis, hic est: tamen non dubito quin me malè oderit. hæc, & eiusmodi multa. sed ad propositum. quicquid erit, non modò magnum, sed etiam paruum, scribes: equidem nihil intermittam. Vale.

CICERO ATTICO S.

DVas à te accepi epistolas heri. ex priore theatrum, Publiumq; cognoui, bona signa consentientis multitudinis. plausus uerò L. Caßio datus, etiam facetus mihi quidem

uisus est. Altera epistola de Madaro scripta. apud quem nullum φαλάκωμα, ut putas: processi enim, sed minus diu: eius sermone enim sum retentus. Quod autem ad te scripseram, obscurè, fortasse, id eiusmodi est. aiebat Cæsarem secum, quo tempore Sestij rogatu ueni ad eum, cùm expectarem sedens, dixisse, Ego nunc tam sim stultus, ut hunc ipsum facilem hominem putem mihi esse amicum, cùm tandiu sedens meum commodum expectet? Habes igitur φαλάκρωμα inimicißimũ otij, id est Bruti. In Tusculanum hodie, Lanuuij cras, inde Asturæ cogitabam. Piliæ paratum est hospitium: sed uellem Atticam. uerùm tibi ignosco. quarum utriq; salutem. Vale.

CICERO ATTICO S.

T*Rãquillæ quidẽ tuæ literæ: quod utinam diutius: nam Matius posse negabat. Ecce autem structores nostri ad frumentum profecti, cùm inanes rediissent, rumorem afferunt magnum, Romæ domum ad Antonium frumentum omne portari: πανικὸν certè: scripsisses enim. Corumbus Balbi nullus adhuc, & mihi notum nomen: bellus enim esse dicitur architectus. Ad obsignandum tu adhibitus non sine causa uideris: uolunt enim nos ita putare: nescio cur non animo quoque sentiant. Sed quid hæc ad nos? Odorare tamen Antonij διάθεσιν. quem quidem ego epularum ma-*

gis ar

gis arbitror rationem habere, quàm quicquam mali cogitare. Tu, siquid pragmaticon habes, scribe. sin minus, populi ἐπισημασίαν, & mimorum dicta perscribito. Piliæ & Atticæ salutem. Vale.

CICERO ATTICO S.

NVnc quid putas me Lanuuij? at ego te istic quotidie aliquid noui suspicor. tument negotia: nam cùm Matius, quid censes cæteros? Equidem doleo, quod nunquam in nulla ciuitate accidit, non unà cum libertate Rēp. recuperatam. horribile est quæ loquantur, quæ minitentur. ac uereor Gallica etiam bella, ipse Sextus quò euadat. Sed omnia licet concurrāt, Idus Martiæ consolantur. nostri autem ἥρωες, quod per se ipsos confici potuit, gloriosissimè, & magnificentissimè confecerunt. reliquæ res opes, & copias desiderant: quas nullas habemus. hæc ego ad te: ut siquid noui (nam quotidie aliquid expecto) confestim ad me: & si noui nihil, nostro more tamen ne patiamur intermitti literulas: equidem non cōmittā. Vale.

CICERO ATTICO S.

SPero tibi iam esse ut uolumus, quoniam quidem ἰσίγνσας quàm leuiter commotus esses: sed tamen uelim scire quid agas. signa bella, quòd Caluena molestè fert, se suspectum esse Bruto. illa signa non bona, si cum signis legiones ueniūt è Gallia. quid tu illas putas, quæ

fuerunt

fuerunt in Hispania? non'ne idem postulaturas? Quid eas, quas Annius transportauit? Caninium uolui, sed μνημονικὸν ἁμάρτημα, ab aleatore φυρμὸς πολύς. Nam ista quidem Caesaris libertorum coniuratio facilè opprimeretur, si recta saperet Antonius. meam stultam uerecũdiam, qui legari noluerim ante res prolatas, ne deserere uiderer hũc rerum tumorem: cui certè si possem mederi, deesse non deberem: sed uides magistratus: si quidem magistratus illi sunt: uides tamen tyranni satellites in imperijs: uides eiusdem exercitus: uides in latere ueteranos: quae sunt εὐρίπιστα omnia: eos autem, qui orbis terrae custodijs non modò septi, uerùm etiam magni esse debebant, tantummodo laudari, atq; amari, sed parietibus contineri. atq; illi quoquo modo beati: ciuitas misera. sed uelim scire quid aduentus Octauij, num qui concursus ad eum, num quae νεωτερισμοῦ suspicio. non puto equidem. sed tamen, quicquid est, scire cupio. Haec scripsi ad te proficiscens Astura, III. Id. Vale.

CICERO ATTICO S.

PRid. Id. Fundis accepi tuas literas coenans. Primùm igitur, melius esse: deinde meliora te nuntiare: odiosa illa enim fuerant, legiones uenire. nam de Octauio, susq; deq;. expecto quid de Mario: quem quidem ego sublatum rebar à Caesare. Antonij colloquium cum

heroibus nostris pro re nata non incommodum. sed tamen adhuc me nihil delectat præter Idus Martij. nam quoniam Fundis sum cum Ligure nostro, discrucior Sestilij fundum à Verberone Curtilio possideri. quod cùm dico, de toto genere dico: quid enim miserius, quàm ea nos tueri, propter quæ illum oderamus? Etiamne Consules, & Tribunos pl. in biennium, quos ille uoluit? nullo modo reperio quemadmodum possim πολιτεύεσθαι: nihil enim tam σόλοικον, quàm τυραννοκτόνους in cœlo esse, tyranni facta defendi. sed uides Consules: uides reliquos magistratus, si isti magistratus: uides languorem bonorum. exultant lætitia in municipijs: dici enim non potest, quantopere gaudeant, ut ad me concurrant, ut audire cupiant uerba mea de re: nec ulla interea decreta: sic enim πεπολιτεύμεθα, ut uictos metueremus. Hæc ad te scripsi apposita secunda mensa. plura, & πολιτικώτερα postea: & tu, quid agas, quidq; agatur. Postridie Iduum Paulum Caietæ uidi. is mihi de Mario, & de Republica alia quædam sanè pessima: à te scilicet nihil: nemo enim meorum. sed Brutum nostrum audio uisum sub Lanuuio. ubi tandem est futurus? nam cum reliqua, tum de hoc scire aueo omnia. Ego è Formiano exiens XVII. Calend. ut inde altero die in Puteolanum, scripsi hæc. A Cicerone mihi literæ

ſanè πεπινωμένα, & bene longa. Cætera autem uel fingi poſſunt: πῖνος literarum ſignificat doctiorem. Nunc magnopere à te peto, de quo ſum nuper tecum locutus, ut uideas nequid ei deſit. id cùm ad officium noſtrum pertinet, tum ad exiſtimationem, & dignitatem, quod idem intellexi tibi uideri omnino. ſi ergo eſt, uolo menſe Quintilì in Græciam. Sunt omnia faciliora. ſed cùm ſint ea tempora, ut certi nihil eſſe poßit, quid honeſtum mihi ſit, quid liceat, quid expediat: quæſo da operam ut illũ quàm honeſtißime copioſißimeq; tueamur. Hæc, & cætera quæ ad nos pertinebunt, ut ſoles, cogitabis: ad meq; aut quod ad rem pertineat, aut ſi nihil erit quod in buccam uenerit, ſcribes.

TV me iam rebare, cùm ſcribebas, in agris eſſe noſtris: at ego accepi XVII. *Cal. in diuerſoriolo Sinueſſano tuas literas. De Mario probè. etſi doleo L. Craßi nepotem optimè, tam etiam Bruto noſtro probari Antonium. nam quòd Iuniam ſcribis moderatè, & amicè ſcriptas literas attuliſſe: mihi Paulus dedit ad ſe à fratre miſſas: quibus in extremis erat, ſibi inſidias fieri, ſe id certis auctoribus comperiſſe. hoc nec mihi placebat, & multò illi minus. Reginæ fuga mihi nõ moleſta. ſed Clodia quid egerit, ſcribas ad me uelim. De Bizãtijs curabis ut cætera: & Pelopem ad te arceſſe. Ego,*

ut po

ut postulas, Baiana negotia, chorumq; illum, de quo scire uis, cùm perspexero, tum scribam, nequid ignores. Quid Galli, quid Hispani, quid Sextus agat, uehemẽter expecto. ea scilicet tu declarabis, qui cætera. Nauscolam tibi tum causam otij dedisse facilè patiebar: uidebar enim mihi legenti tuas literas requiesse paulisper. De Bruto semper ad me omnia perscribito, ubi sit, quid cogitet: quem quidem ego spero iam tutò uel solũ tota Vrbe uagari posse. Verũtamen de Rep. multa cognoui ex tuis literis: quas quidẽ multijuges accepi uno tẽpore à Vestorij liberto. Ad ea autem quæ requiris, breuiter respõdebo. primùm uehemẽter me Cluuiana delectant. Sed quod quæris, quid arcesserim Chrysippum: tabernæ mihi duæ corruerũt, reliquæ rimas agũt: itaq; non solũ inquilini, sed mures etiã migrauerũt. Hanc cæteri calamitatẽ uocant, ego ne incõmodum quidẽ. O Socrates, ò Socratici uiri, nunquam uobis gratiam referã. Dij immortales, quàm mihi ista pro nihilo. sed tamen ea ratio ædificandi initur, consiliario quidem, & autore Vestorio, ut hoc damnũ quæstuosum sit. Hic turba magna est, eritq;, ut audio, maior: duo quidem quasi designati Consules. O Dij boni, uiuit tyrannis, tyrannus occidit? eius interfecti morte lætamur, cùm facta defendimus? Itaq; quàm seuerè nos M. Curtius accusat, ut pudeat uiuere: neq; in-

iuria: nam mori milies præstitit, quàm hæc pati, quæ mihi uidentur habitura etiam uetustatem. & Balbus hic est, multumq́; mecum: ad quem à Vetere literæ datæ prid. Cal. Ian. cũ à se Cæcilius circumsideretur, & iam teneretur, uenisse cum maximis copiis Pacorũ Parthum: ita sibi esse eum ereptum multis suis amissis: in qua re accusat Volcatiũ. Ita mihi uidetur bellum illud instare. sed Dolabella, & Nicias uiderint. Idẽ Balbus meliora de Gallia XXI. die literas habebat: Germanos, illasq́; nationes re audita de Cæsare, legatos misisse ad Aurelium, qui est præpositus ab Hircio, se, quod imperatũ esset esse facturos. Quid quæris? omnia plena pacis, aliter ac mihi Caluenna dixerat.

ITA'NE *uerò? hoc meus, & tuus Brutus egit, ut Lanuuij esset? ut Trebonius itineribus deuijs proficisceretur in prouinciam? ut omnia facta, scripta, dicta, promissa, cogitata Cæsaris plus ualerent, quã si ipse uiueret? meministi'ne clamare illo ipso primo Capitolino die? senatũ in Capitoliũ à Prætoribus uocari? Dij immortales, quæ tum opera effici potuerunt, lætantibus omnibus bonis, etiam sat bonis, fractis latronibus? Liberalia tu accusas. quid fieri tum potuit? iampridem perieramus. Meministi'ne te clamare causam periisse, si funere elatus esset? At ille etiam in foro combustus, laudatusq́; miserabiliter: seruiq́;, & egentes in te-*

cta no

cta nostra cum facibus immisi. Quæ deinde? ut audeant dicere, Tu'ne contra Cæsaris nutum? Hæc, & alia ferre non possum. Itaq; γῆν pro γῆς cogito. Tua tamen ὑπηνέμιος nausea ian'ne planè abijt? mihi quidem ex tuis literis coniectanti ita uidebatur. Redeo ad te: Bassos, Scæuas, Frangones, hos tu existimas confidere se illa habituros stantibus nobis, in quibus plus uirtutis putarunt, quàm experti sunt? pacis isti scilicet amatores, & non latrocinij autores. At ego cùm tibi de Curtilio scripsi, Sestilianoq; fundo, scripsi de Cẽsorino, de Messala, de Planco, de Posthumio, de genere toto. Melius fuit perijsse illo interfecto: quod nunquam accidisset, quàm hæc uidere. Octauius Neapolim uenit XIIII. Cal. ibi eum Balbus manè postridie: eodemq; die mecum in Cumano: illũ hæreditatem aditurum. sed, ut scribis, ῥιξόθεμιν magnam cum Antonio. Buthrotia mihi tua res est, ut debet, eritq; curæ. Quid quæris iam'ne ad centena Cluuianum? aduentare uidetur: sed primo anno LXXX. detersimus. Quintus pater ad me grauia de filio, maximè quòd matri nunc indulgeat, cui antea bene merenti fuerit inimicus. ardenteis in eum literas ad me misit. Ille autem quid agat, si scis, neque dum Roma es profectus, scribas ad me uelim, & hercule siquid aliud. Vehementer delector tuis literis. Vale.

CICERO ATTICO S.

NVdiustertius dedi ad te epistolam longiorẽ, nunc ad ea quæ proximé. Velim mehercule Asturæ Brutus. ἀκολασίαν istorum scribis, an cẽseb as aliter? Equidem etiam maiora expecto. Cùm equidem concionem lego de tanto uiro de clarißimo ciue, ferre non queo. Etsi ista iam ad risum sed memento: sic alitur consuetudo perditarum cõcionum: ut nostri illi non heroës, sed Dij futuri quidẽ in gloria sempiterna sint, sed non sine periculo quidem. Verùm illis magna consolatio conscientia maximi, & clarißimi facti: nobis quæ, qui interfecto Rege liberi non sumus? Sed hæc fortuna uiderit, quoniam ratio non gubernat. De Cicerone quæ scribis, iucunda mihi sunt, uelim sint prospera. Quòd uerò curæ tibi est ut ei suppeditetur ad usum, & cultum copiosè, per mihi gratum est: idq; ut facias, te etiam rogo. De Buthrotijs & tu rectè cogitas, & ego non dimitto istam curam, suscipiam omnem etiam actionem, quam uideo quotidie faciliorem. De Cluuiano quoniã in re mea me ipsum diligẽtia uincis, res ad cẽtena perducitur. Ruina rem nõ fecit deteriorẽ, haud scio an iam fructuosiorẽ. Hic mecum Balbus, Hircius, Pansa. modò uenit Octauius, & quidem in proximam uillam Philippi, mihi totus deditus. Lentulus Spinther hodie apud me: cras manè uadit. val.

CIC

CICERO ATTICO S.

O Mi Attice, uereor ne nobis Idus Martiæ nihil dederint præter lætitiã, & odij pœnã, ac doloris. Quæ mihi istinc afferuntur? quæ hic uideo? ὢ πράξεως καλῆς μὲν, ἀτελοῦς δέ. scis quàm diligã Siculos, & quam illam clientelam honestã iudicẽ. Multa illis Cæsar, neq; me inuito. etsi latinitas erat non ferenda. Veruntamen. ecce autem Antonius accepta grandi pecunia, fixit legẽ à Dictatore comitijs latam, qua Siculi ciues Romani, cuius rei uiuo illo mentio nulla. Quid? Deiotari nostri causa nõ similis? dignus ille quidem omni regno, sed non per Fuluiã. Sexcẽta similia. Verum illuc refero. Tam clarã, tamq; testatam rem, tamq; iustam Buthrotiã non tenebimus aliqua ex parte? & eò quidẽ magis, quò ista plura. Nobiscũ hic perhonorifice, & amice Octauius: quẽ quidẽ sui Cæsarẽ salutabãt, Philippus non, itaq; ne nos quidẽ. quẽ nego posse bonũ ciuem, ita multi circunstant, qui quidem nostris mortẽ minitãtur. Negat hæc ferri posse. Quid cẽses, cùm Romã puer uenerit, ibi nostri liberatore: tuto esse non possint? qui quidẽ semper erũt clari, cõscientia uerò facti sui etiã beati. Sed nos (nisi me fallit) iacebimus. Itaq; exire aueo, ubi nec Pelopidarum inquit. Haud amo uel hos designatos, qui etiam declamare me coëgerunt, ut ne apud aquas quidem ac-

quiescere liceret. sed hoc meæ nimiæ facilitatis: nam id erat quondam quasi necesse: nūc quoquo modo se res habet, non est item, quàm dudū. Nihil habeo qđ ad te scribā: scribo tamen, nō ut delecter meis literis, sed ut eliciam tuas. Tu, siquid erit de cæteris, de Bruto utiq; quicquid erit. Hæc cōscripsi X. Cal. accubans apud Vestoriū, hominem remotum à dialecticis, in arithmeticis satis exercitatū. Septimo deniq; die literæ mihi redditæ sunt, quæ erant à te XIII. Cal. datæ, quibus quæris, atq; etiam me ipsum nescire arbitraris, utrū magis tumulis, ꝓspectuq;, an ambulatione ἁλιτενεῖ delecter. Est mehercule, ut dicis, utriusq; loci tanta amœnitas, ut dubitem utra anteponenda sit:

Ἀλλ᾽ οὐ δαιτὸς ἐπηράτου ἔργα μέμηλεν,
Ἀλλὰ λίην μέγα πῆμα διοτρεφὲς, εἰσορόωντες
Δείδιμεν, ἐν δοιῇ δὲ σαωσέμεν, ἢ ἀπολέσθαι.

Quāuis enim tu magna, & mihi iucūda scripseris de D. Bruti aduētu ad suas legiones, in quo spem maximā uideo: tamē, si est bellū ciuile futurum, (quod certe erit, si Sextus in armis permanebit, quem permāsurū esse certò scio,) quid nobis faciendū est ignoro. neq; enim iam licebit, quod Cæsaris bello licuit, neq; huc, neq; illuc, quencunq; enim hæc pars perditorū lætatum morte Cæsaris putabit (lætitiam autem apertißimè tulimus omnes) hunc in hostium numero habebit. quæ res ad cædem maximam spectat.

ſpectat. Reſtat, ut in caſtra Sexti, aut, ſi forte, Bruti nos cõferamus. Res odioſa, & aliena noſtris ætatibus, & incerto exitu belli. & neſcio quo pacto tibi ego poßim, mihi tu dicere,

Τέκνον ἐμὸν, οὔτοι δέδοται πολεμήια ἔργα,

Ἀλλὰ σύ γ' ἱμερόεντα μετέρχεο ἔργα λόγοιο.

Sed hæc fors uiderit: ea, quæ talibus in rebus plus, quàm ratio poteſt. Nos autem id uideamus quod in nobis ipſis eſſe debet, ut, quicquid acciderit, fortiter, & ſapiẽter feramus: & accidiſſe hominibus meminerimus, nosq; cùm multum literæ, tum nõ minimum Idus quoq; Martiæ conſolentur. Suſcipe nunc meã deliberationem, qua ſolicitor, ita multa ueniũt in mentẽ in utranq; partem. Proficiſcor, ut conſtitueram, legatus in Græciam. Cædis impendentis periculum nonnihil uitare uideor, ſed caſurus in aliquam uituperationẽ, quòd Reip. defuerim tam graui tempore. Sin autem manſero, equidem uideo in diſcrimine: ſed accidere poſſe ſuſpicor, ut prodeſſe poßim Reip. Iam illa cõſilia priuata ſunt, quòd ſentio ualde eſſe utile ad cõfirmationem Ciceronis, me illuc uenire. Nec alia cauſa profectionis mihi ulla fuit, cùm conſilium cepi legari ab Cæſare. Tota igitur hac de re, ut ſoles, ſiquid ad me pertinere putas, cogitabis. Redeo nũc ad epiſtolam tuam. Scribis enim eſſe rumores, me ad lacum quod habeo, uenditurum, minuſculam

uerò uillam utiq; Quinto traditurũ, uel im-pẽſo pretio, quò introducatur, ut tibi Quintus F. dixerit, dotata Aquilia. Ego uerò de uẽditione nihil cogito, niſi qd, quod magis me delectet, inuenero. Quintus autẽ de emẽdo nihil curat hoc tẽpore: ſatis enim torquetur debitione dotis: in qua mirificas Q. Egnatio gratias agit. Aducenda autẽ uxore ſic abhorret, ut quicquã libero lectulo neget eſſe iucũdius. Sed hæc quoq; hactenus: redeo enim ad miſeram, ſeu nullã potius Remp. M. Antonius ad me ſcripſit de reſtitutione Sex. Clodij: quàm honorifice, quod ad me attinet, ex ipſius literis cognoſces (miſi enim tibi exemplũ) quàm diſſolutè, quàm turpiter, quamq; pernicioſe, ut nonnunquã Cæſar deſiderãdus eſſe uideatur, facile exiſtimabis. quæ enim Cæſar nunquam neq; feciſſet, neq; paſſus eſſet, ea nunc ex falſis eius cõmentarijs proferuntur. Ego autem Antonio facillimum me præbui: etenim ille, quoniã ſemel induxit animum, ſibi licere quod uellet, feciſſet nihilò minus me inuito. Itaq; mearum quoq; literarum miſi tibi exemplum. Vale.

Antonius Cos. s. D. Ciceroni.

Occupationibus eſt factum meis, & ſubita tua profectione, ne tecum coràm de hac re agerẽ. Quam ob cauſam uereor ne abſentia mea leuior ſit apud te. Quòd ſi bonitas tua reſponderit iudicio meo quod ſemper ha-

bui de te, gaudebo. A Cæsare petij, ut Sex. Clodiū restitueret: impetraui. erat mihi in animo etiā tum sic uti beneficio eius, si tu cōcesſisſes: quo magis laboro, ut tua uolūtate id per me facere nunc liceat. Quòd si duriorē te eius miseræ, & afflictæ fortunæ præbes, non cōtendam ego aduersus te. Quanquam uideor debere tueri cōmentarium Cæsaris. Sed mehercule si humaniter, & sapiēter, & amabiliter in me cogitare uis, facilem te profectò præbebis, & uoles P. Clodium in optima spe puerum repositum existimare, non te insectatū esse, cùm potueris, amicos paternos. Patere obsecro te, pro Repub. uideri gesſisſe simultatem cum patre eius. non contempseris hanc familiam. honestius enim, & libentius deponimus inimicitias Reip. nomine susceptas, quàm cōtumaciæ. Me deinde sine ad hanc opinionem iam nunc dirigere puerum, & tenero animo eius persuadere, non esse tradendas posteris inimicitias. Quanquam tuā fortunam Cicero ab omni periculo abesse certū habeo, tamen arbitror malle te quietam senectutem, & honorificam potius agere, quàm solicitā. Postremò, meo iure te hoc beneficium rogo: nihil enim nō tua causa feci. Quòd si non impetro, per me Clodio daturus non sum: ut intelligas quanti apud me autoritas tua sit, atque eo te placabiliorem præbeas. Vale.

Cicero Antonio Cos. S.

QVod mecū per literas agis, unā ob causam mallem coràm egisses: non enim solùm ex oratione, sed etiam ex uultu & oculis, & fronte (ut aiunt) meum erga te amorem perspicere potuisses. nam cùm te semper amaui, primùm tuo studio: pòst etiā beneficio prouocatus, tum his temporibus Resp. te mihi ita cōmendauit, ut cariorem habeam neminem. Literæ uerò tuæ tum amantißimè, tum honorificentißimè scriptæ sic me affecerunt, ut non dare tibi beneficium uiderer, sed accipere à te ita petente, ut inimicum meum, necessarium tuū me inuito seruare nolles, cū id nullo negotio facere posses. Ego uerò tibi istuc mi Antoni remitto, atq; ita, ut me à te, cū his uerbis scripseris, liberalißimè atq; honorificentißimè tractatum existimem. Idq; cùm totum, quoquo modo se res haberet, tibi dandū putarem, tum do etiā humanitati, & naturæ meæ. nihil enim unquā non modò acerbū in me fuit, sed ne paulo quidē tristius, aut seuerius, quàm necesßitas Reip. postulauit. Accedit, ut ne in ipsum quidem Clodium meum insigne odium fuerit unquam: semperq; ita statui, non esse insectandos inimicorum amicos, præsertim humiliores: nec his præsidijs nosmetipsos esse spoliādos. Nam de puero Clodio tuas parteis esse arbitror, ut eius animum tenerum, quemadmodum

modum scribis, his opinionibus imbuas, ut nequas inimicitias residere in familijs nostris arbitretur. Contendi cum P. Clodio, cùm ego publicam causam, ille suam defenderet. Nostras contentiones Resp. dijudicauit. si uiueret, mihi cum illo nulla contentio iam maneret. Quare quoniã hoc à me sic petis, ut quæ tua potestas est, ea neges te me inuito usurum: puero quoq; hoc à me dabis, si tibi uidebitur, non quo aut ætas nostra ab illius ætate quicquam debeat periculi suspicari, aut dignitas mea ullam cõtentionem extimescat: sed ut nosmetipsi inter nos cõiunctiores simus, quàm adhuc fuimus. interpellantibus enim his inimicitijs, animus tuus mihi magis patuit, quàm domus. Sed hæc hactenus. illud extremum. Ego, quæ te uelle, quæq; ad te pertinere arbitrabor, semper sine ulla dubitatione summo studio faciã. Hoc uelim tibi penitus persuadeas. Vale.

CICERO ATTICO S.

ITera dum eadẽ ista mihi. Coronatus Quintus noster Parilibus? Parilibus. solus'ne? etsi addis Lamiã: quod demiror equidem: sed scire cupio qui fuerint alij. quanquã satis scio, nisi improbũ neminem. explanabis igitur hoc diligentius. Ego autem casu cùm dedissem ad te literas VI. *Cal. satis multis uerbis, tribus ferè horis pòst accepi tuas, & magni quidẽ ponderis. itaq; ioca tua plena facetiarũ, de hæresi*

Vestor-

Vestoriana, & de Pherionū more Puteolano risisse me satis, nihil est necesse rescribere. πολιτικώτερα *illa uideamus. Ita Brutos, Cassiumq; defendis, quasi eos ego reprehēdā, quos satis laudare non possum. rerum ego uitia collegi, non hominū. sublato enim tyranno tyrannida manere uideo: nam quæ ille facturus non fuit, ea fiunt, ut de Clodio: de quo mihi exploratū est, illum non modò nō facturum, sed etiā ne passurū quidem fuisse. sequetur Rufio Vestorianus, Victor nunquā scriptus, cæteri quis non? cui seruire ipsi non potuimus, eius libellis paremus. Nā liberalibus quis potuit in senatū non uenire? Fac id potuisse aliquo modo: num etiam cùm uenissemus, liberè potuimus sententiam dicere? non'ne omni ratione ueterani, qui armati aderant, cùm præsidij nos nihil haberemus, defendendi fuerunt? Illā sessionē Capitolinā mihi non placuisse, tu testis es. quid ergo? culpa ista Brutorum? minimè illorū quidem, sed aliorum Brutorum, qui se cautos, ac sapienteis putant, quibus satis fuit lætari, nonnullis etiam gratulari, nullis permanere. Sed præterita omittamus: istos omni cura, præsidioq; tueamur: &, quemadmodū tu præcipis, cōtenti Idib⁹ Martij simus. quæ quidē nostris amicis diuinis uiris aditum ad cœlum dederunt, libertatē populo Rom. non dederūt. recordare tua: non'ne meministi clamare te, omnia*

periisse si ille funere elatus esset? sapienter id quidẽ. Itaq;, ex eo quæ manarint, uides. Quæ scribis Calendis Iunij Antonium de prouincijs relaturum, ut & ipse Gallias habeat, & utrisq; dies prorogetur: licebit'ne decerni liberè? si licuerit: libertatem esse recuperatã lætabor. si non licuerit, quid mihi attulerit ista domini mutatio præter lætitiã, quam oculis cepi iusto interitu tyranni? Rapinas scribis ad Opis fieri, quas nos quoque tum uidebamus. ne nos & liberati ab egregijs uiris, nec liberi sumus. ita laus illorum est, culpa nostra. Et hortaris me, ut historias scribam: ut colligã tanta eorum scelera, à quibus etiã nuc obsidemur? potero'ne eos ipsos non laudare, qui te obsignatorem adhibuerũt? Nec me hercule me raudusculum mouet: sed homines beneuolos, qualescunq; sunt, graue est insequi cõtumelia. Sed de omnibus meis consilijs, ut scribis, existimo exploratius nos ad Calen. Iun. statuere posse: ad quas adero, et omni ope atq; opera enitar, adiuuante me scilicet autoritate tua: & gratia, & summa æquitate causæ, ut de Buthrotijs S.C. quale scribis, fiat. Quod me cogitare iubes, cogitabo equidẽ. etsi tibi dederã superiore epistola cogitãdũ. Tu autẽ quasi iã recupata Rep. uicinis tuis Massiliẽsib⁹ sua reddis. Hæc armis (quæ quàm firma habeam⁹, ignoro) restitui fortasse possunt, autoritate non possunt,

EPISTOLA *breuis quæ postea ad te scripta est, sanè mihi fuit iucunda de Bruti ad Antoniũ, et de eiusdẽ ad te literis. Posse uidẽtur esse meliora, quàm adhuc fuerint: sed nobis, ubi simus, et quò iã nos cõferamus, puidẽdum est. O mirificũ Dolabellã meũ: iam enim dico meum, antea (crede mihi) subdubitabam. magnam* ἀναθεώρησιν *res habet. de saxo, in crucẽ, columnam tollere, locum illũ sternendũ locare. Quid quæris? heroica. sustulisse mihi uidetur simulationem desiderij, adhuc quæ serpebat in dies, & inueterata, uerebar ne periculosa nostris tyrãnoctonis esset. Nunc prorsus assentior tuis literis, speroq; meliora. quanquã istos ferre non possum: qui dum se pacem uelle simulant, acta nefaria defendunt. sed non possunt omnia simul. Incipit res melius ire, quàm putaram. nec uerò discedam, nisi cùm tu id me honeste putabis facere posse. Bruto certe meo nullo loco deero. idq́;, etiam si mihi cum illo nihil fuisset, facerẽ propter eius singularẽ, incredibilemq́; uirtutem. Piliæ nostræ uillam totam, quæq́; in uilla sunt, trado, in Pompeianum ipse proficiscens Calẽdis Maij. quàm uelim Bruto persuadeas, ut Asturæ sit. Vale.*

CICERO ATTICO S.

Q*Vinto Non. conscendens ab hortis Cluuianis in phaselũ epicopũ has dedi literas, cùm Piliæ nostræ uillã ad Lucrinũ, uillicosq́;*

licesq; procuratores tradidissem. ipse autem eo die in Pæti nostri tyrotarichum imminebam, perpaucis diebus in Pompeianum, pòst in hæc Puteolana, et Cumana regna renauigare. O loca cæteroqui ualde expetenda, interpellantium autem multitudine penè fugienda. Sed ad rem ut ueniam, O Dolabellæ nostri magnam ἀριστείαν. quanta est ἀναθεώρησις; Equidem laudare eum, & hortari nõ desisto. rectè tu omnibus epistolis significas, quid de re, quid de uiro sentias. mihi quidẽ uidetur Brutus noster iam uel coronam auream per forũ ferre posse: quis enim audeat uiolare, proposita cruce, uel saxo? præsertim tantis plausibus, tanta approbatione infimorum? Nunc mi Attice me fac ut expedias. cupio, cùm Bruto nostro affatim satisfecerim, excurrere in Græciam. magni interest Ciceronis, uel mea potius, uel mehercule utriusque, me interuenire discenti. nã Epistola Leonidæ, quam ad me misisti, quid habet quæso, in quo magnopere lætemur? Nunquam ille mihi satis laudari uidebitur, cùm ita laudabitur, QVOMODO NVNC EST. non est fidentis hoc testimonium, sed potius timentis. Herodi autem mãdaram ut mihi κατὰ μίτον scriberet: à quo adhuc nulla litera est. uereor ne nihil habuerit, quod mihi, cùm cognossem, iucundum putaret fore. Quòd ad Xenonem scripsisti, ualde mihi gratum est: nihil enim deesse Ciceroni

tum ad officiũ, tum ad existimationem meam pertinet. Flammam Flaminium audio Romæ esse. ad eum scripsi, me tibi mãdasse per literas, ut de Montani negotio cũ eo loquerere. & uelim cures epistolã, quam ad eum misi, reddendam, & ipse (quod cõmodo tuo fiat) cum eo colloquare. puto, siquid in homine pudoris est, præstaturum eum, ne pro se quodãmodo dependatur. De Attica pergratũ mihi fecisti, quòd curasti antè scirem rectè esse, quàm non bellè fuisse. In Pompeianum ueni V. Cal. Maij, cùm pridie (ut antea ad te scripsi) Piliã in Cumano collocauissem. ibi cœnanti literæ tuæ sunt redditæ quas dederas Demetrio liberto prid. Cal. in quibus multa sapienter, sed tamen talia (quemadmodum tutè scribebas) ut omne consilium in fortuna positum uideretur. itaq; his de rebus ex tempore, & corám. De Buthrotio negotio utinam quidem Antonium conueniam: multum profectò proficiam. sed non arbitrãtur eum à Capua declinaturum. quò quidẽ metuo ne magno Reip. malo uenerit: quod idẽ L. Cæsari uidebatur, quem pridie Neapoli affectum grauiter uideram. Quam ob rem ista nobis ad Cal. Iun. tractanda, & perficienda sunt. Sed hactenus. Quintus filius ad patrem acerbißimas literas misit: quæ sunt ei redditæ, cùm uenissemus in Pompeianum: quarum tamen erat caput, Aquiliam nouercam non esse laturum.

Sed

Sed hoc tolerabile fortasse; illud uerò? se ab Cæsare habuisse omnia, nihil à patre, reliqua sperare ab Antonio. O perditũ hominem. sed μελήσει. Ad Brutum nostrũ, & Caßium, & ad Dolabellam epistolas scripsi. earum exempla tibi misi, non ut deliberarem reddendæ'ne essent (planè enim iudico esse reddendas) sed quòd non dubito quin tu idẽ existimaturus sis. Ciceroni meo mi Attice suppeditabis quantũ uidebitur, meq; tibi hoc onus imponere patiere. quæ adhuc fecisti, mihi sunt gratißima. Librum meum illum ἀνέκδοτον, nondum ut uolui perpoliui. ista uerò quæ tu contexi uis, aliud quoddam separatum uolumen expectant. Ego autem (credas mihi uelim) minore periculo existimo contra illas nefarias parteis uiuo tyranno dici potuisse, quàm mortuo. ille enim nescio quo pacto ferebat me quidem mirabiliter: nũc quæcunq; nos cõmouimus, ad Cæsaris non modò acta, uerùm etiam cogitata reuocamur. De Montano, quoniã Flamma uenit, uidebis. puto rem meliore loco esse debere. Vale.

Cicero Dolabellæ Cos. suo, s.

E*Tsi contentus erã mi Dolabella tua gloria, satisq; ex ea magnam lætitiam, uoluptatemq; capiebã: tamen non possum nõ confiteri cumulari me maximo gaudio, quòd uulgo hominũ opinio sociũ me ascribat tuis laudibus. neminem conueni (conuenio autẽ quotidie*

plurimos: sunt enim permulti optimi uiri, qui ualetudinis causa in hæc loca ueniũt, præterea ex municipijs frequentes necessarij mei) quin omnes, cũ te summis laudibus ad cælũ extulerunt, mihi cõtinuò maximas gratias agant. negant enim se dubitare, quin tu meis præceptis, & consilijs obtemperans, præstantissimũ te ciuem, & singularẽ Consulem præbeas. quibus ego quanquam uerissimè possim respondere te, quæ facias, tuo iudicio, & tua sponte facere, nec cuiusquam egere consilio: tamen neq; planè assentior, ne imminuã tuam laudẽ, si omnis à meis cõsilijs ꝑfecta uideatur: neq; ualde nego: sum enim auidior, etiam quàm satis est, gloriæ. tamen non alienum est dignitate tua, quod ipsi Agamemnoni Regi Regum fuit honestum, habere aliquem in consilijs capiendis Nestorẽ: mihi uerò gloriosum, te iuuenem Consulem florere laudibus quasi alumnum disciplinæ meæ. L. quidem Cæsar, cùm ad eum ægrotum Neapolim uenissem, quanquã erat oppressus totius corporis doloribus, tamen antè quàm me planè salutauit, O mi Cicero, inquit, gratulor tibi, cùm tantum uales apud Dolabellam, quantum si ego apud sororis filiũ ualerem, iam salui esse possemus. Dolabellæ uerò tuo & gratulor, & gratias ago, quem quidem post te Consulem, solũ possum uerè Consulem dicere. Deinde multa de facto, ac de re gesta: tum nihil

magnifi

magnificentius, nihil præclarius actum unquam, nihil Reip. salutarius. Atque hæc una uox omnium est. A te autem peto, ut me hanc quasi falsam hæreditatem alienæ gloriæ sinas cernere, meq; aliqua ex parte in societatẽ tuarum laudum uenire patiare. quãquam mi Dolabella (hæc enim iocatus sum) libẽtius omneis meas, si modò sunt aliquæ meæ laudes, ad te transfuderim, quàm aliquam partem exhauserim ex tuis: nam cùm te semper tantum dilexerim, quantum tu intelligere potuisti, tum his tuis factis sic incẽsus sum, ut nihil unquam in amore fuerit ardẽtius. nihil est enim (mihi crede) uirtute formosius, nihil pulchrius, nihil amabilius. semper amaui, ut scis, M. Brutum propter eius summum ingenium, suauißimos mores, singularem probitatem, atq; constantiã: tamen Idibus Martij tantũ accessit ad amorem, ut mirarer locum fuisse augẽai in eo, quod mihi iam pridem cumulatũ etiam uidebatur. Quis erat, qui putaret ad eum amorem, quem erga te habebam, posse aliquid accedere? tantum accesit, ut mihi nunc denique amare uidear, antea dilexisse. Quare quid est quod ego te horter, ut dignitati, & gloriæ seruias? proponam tibi claros uiros, quod facere solent qui hortãtur? neminem habeo clariorem, quàm teipsum: te imitere oportet, tecum ipse certes. nec licet quidem tibi iam tantis rebus gestis non

tui similem esse. Quod cùm ita sit, hortatio non est necessaria: gratulatione magis utẽdum est. contigit enim tibi, quod haud scio an nemini, ut summa seueritas animaduersionis non modò non inuidiosa, sed etiam popularis esset, & cum bonis omnibus, tum infimo cuiq; gratißima. Hoc si tibi fortuna quadam contigisset, gratularer felicitati tuæ: sed contigit magnitudine tum animi, tum etiam ingenij, atque consilij. legi enim concionem tuam: nihil illa sapientius: ita pedetentim tum accessus à te ad causam facti, tum recessus, ut res ipsa maturitatem tibi animaduertendi omnium consensu daret. Liberasti igitur & urbem periculo, & ciuitatem metu: neq; solum ad tempus maximam utilitatem attulisti, sed etiam ad exemplum. quo facto intelligere debes, in te positam esse Remp. tibiq; non modò tuendos, sed etiam ornandos illos uiros, à quibus initium libertatis profectum est. Sed his de rebus coràm plura propediem, ut spero. Tu quoniam Rempub. nosq; conseruas, fac ut diligentißimè teipsum mi Dolabella custodias. Vale.

CICERO ATTICO S.

SÆpius me iam agitas, quòd rem gestam Dolabellæ nimis in cælum uidear efferre. Ego autem, quanquam sanè probo factum, tamen ut tãtopere laudarem, adductus sum tuis & unis, & alteris literis. sed totum se à te abalien

abalienauit Dolabella, ea de causa qua me quoq; sibi inimicißimum reddidit. O hominem pudentem. Cal. Ian. debuit: adhuc non soluit, præsertim cùm se maximo ære alieno Faberij manu liberarit, & opem ab eo petierit. licet enim iocari, ne me ualde conturbatum putes. atque ego ad eum VIII. *Id. literas dederam bene mane. eodem autem die tuas literas uesperi acceperam in Pompeiano, sanè celeriter, tertio abs te die. Sed, ut ad te eo ipso die scripseram, satis aculeatas ad Dolabellam literas dedi: quæ si nihil profecerint, puto fore ut me præsentem non sustineat. Albianum te confecisse arbitror. De Petulciano nomine, quòd mihi suppeditatus es, gratißimũ est, et simile tuorum omnium. Sed ego Erotẽ ad ista expedienda factum mihi uidebar reliquisse: cuius non sine magna culpa uacillarunt. Sed cum ipso uidero. De Mõtano, ut sæpe ad te scripsi, erit tibi tota res curæ. Seruius proficiscẽs, quòd desperanter tecũ locutus est, minimè miror, neq; ei quicquam in desperatione concedo. Brutus noster singularis uir, si in senatũ non est Cal. Iun. uenturus, quid facturus sit in foro, nescio. sed hoc ipse melius. ego ex his quæ parari uideo, non multũ Id. Mart. profectũ iudico. Itaq; de Græcia quotidie magis & magis cogito: nec enim Bruto meo exilium, ut scribis ipse, meditãti uideo quid prodesse poßim. Leonidæ me literæ*

non satis delectarunt. De Herode tibi assentior. Sauscium legisse uellem.

CICERO ATTICO S.

EGo ex Pompeiano accepi binas à te literas, alteras sexto die, alteras quarto. ad superiores igitur prius. Quàm mihi iucundum opportunè tibi Barnachum literas reddidisse. tu uerò cum Caßio, ut cætera. quàm commodè autem, quòd id ipsum, quod me mones, quatriduo antè ad eum scripserã, exemplumq́; mearum literarum ad te miseram. sed cùm Dolabellæ auaritia (sic enim tu ad me scripseras) magna desperatione affectus essem, ecce tibi & Bruti & tuæ literæ. ille exilium meditari. nos autem alium portum propiorem huic ætati uidebamus: in quem mallem equidem peruehi, florente Bruto nostro, constitutaq́; Rep. sed nunc quidem, ut scribis, non utrum uis: assentires enim mihi, nostram ætatem præsertim à castris ciuilibus abhorrere. M. Antonius ad me tantum de Clodio rescripsit, meam lenitatem, & clementiam & sibi esse gratã, & mihi uoluptati magnæ fore. Sed Pansa furere uidetur de Clodio, itemq́; de Deiotaro, & loquitur seuerè, si uelis credere. Illud tamen non belle, ut mihi quidem uidetur, quòd factum Dolabellæ uehementer improbat. De coronatis, cùm sororis tuæ filius à patre accusatus esset, rescripsit, se coronam habuisse honoris Cæsaris

causa.

causa, posuisse luctus gratia: postremò se libenter uituperationem subire, quòd amaret etiam mortuum Cæsarem. Ad Dolabellam, quemadmodum tibi dicis placere, scripsi diligenter. ego etiam ad Siccam. tibi hoc oneris non impono. nolo te illum iratum habere. Seruij orationem cognosco: in qua plus timoris uideo, quàm consilij. sed quoniã perterriti omnes sumus, assentior Seruio. Publilius tecum tricatus est. huc enim Cerelia missa ab istis est legata ad me: cui facilè persuasi, mihi id quod rogaret, ne licere quidem, non modò non liberé. Antonium si uidero, accuratè agam de Buthroto. Venio ad recentiores literas: quanquam de Seruio iam rescripsi me facere magnam πρᾶξιν Dolabellæ. mihi mehercule ita uidetur, non potuisse maior tali re, taliq; tempore. Sed tamen quicquid ei tribuo, tribuo ex tuis literis. tibi uerò assentior maiorem πρᾶξιν eius fore, si mihi, quod debuit, dissoluerit. Brutus uelim sit Asturæ. Quod autem laudas me, quòd nihil antè de profectione constituam, quàm, ista quò euasura sint, uidero: muto sententiam, neque quicquam tamen antè quàm te uidero. Atticam meam gratias mihi agere de matre gaudeo. cui quidem ego totam uillam, cellamq; tradidi, eamq; cogitabam V. Id. uidere. Tu Atticæ salutem dices, nos Piliam diligenter tuebimur. Vale.

niofo, & erudito? de quo etiam experti fumus nuper in edicto. fcripferã rogatu tuo. meũ mihi placebat, illi fuum. quin etiã cùm ipfius precibus penè adductus, fcripfiffem ad eũ de optimo genere dicendi, nõ modò mihi, fed etiã tibi fcripfit, fibi illud, quod mihi placeret, non probari. quare fine quæfo fibi quenq; fcribere: fuã cuiq; fponfam, mihi meã: fuum cuiq; amorem, mihi meũ. non fcitè: hoc enim Attilius poëta duriffimus. atq; utinã liceat ifti cõcionari: cui fi effe in Vrbe tutò licebit, uicimus: ducẽ enim nouũ belli ciuilis aut nemo fequetur, aut ij fequẽtur, qui facile uincãtur. Venio ad tertiam. Gratas fuiffe meas literas Bruto & Caßio gaudeo. itaq; ijs fcripfi. Quòd Hirciũ per me meliorem fieri uolũt, do equidẽ operam: & ille optimè loquitur, fed uiuit, habitatq; cum Balbo, qui itẽ bene loquitur. quid credas, uideris. Dolabellam ualde placere tibi uideo: mihi quidem egregié. Cum Panfa uixi in Pompeiano. is planè mihi probabat fe bene fentire, & cupere pacẽ. caufam armorum quæri planè uideo. Edictum Bruti & Cafsij probo. Quæris ut fufcipiã cogitationem, quidnam iftis agendũ putem. confilia temporum funt, quæ in horas commutari uides. Dolabellæ & prima illa actio, & hæc contra Antonium concio mihi profeciffe permultum uidetur. prorfus ibat res. nunc autem uidemur habituri ducem: quod unum munici-

pia.

pia, boniq; desiderant. Epicuri mentionem facis, & audes dicere μὴ πολιτεύεσθαι. non te Bruti nostri uulticulus ab ista oratione deterret? Quintus frater, ut scribis, est dextella. per eum igitur, quod uolemus, facilè auferemus. Expecto, si, ut putas, L. Antonius produxit Octauium, qualis concio fuerit. Hæc scripsi: statim enim Cassij tabellarius. eram continuò Piliam salutaturus: deinde ad epulas Vestorij nauicula. Attica plurimam salutem. Vale.

CICERO ATTICO S.

CVm paulò antè dedissem ad te Cassij tabellario literas, V. Id. uenit noster tabellarius, & quidem portenti simile, sine tuis literis. sed citò conieci, Lanuuij te fuisse. Eros autē festinauit ut ad me literæ Dolabellæ perferrētur, non de re mea (nondum enim meas acceperat) sed rescripsit ad eas, quarum exemplum tibi miseram, sanè luculentè. ad me autē, cùm Cassij tabellarium dimisissem, statim Balbus. O Dij boni, quàm facilè perspiceres timere otiū. & nosti uirum, quàm tectus: sed tamen Antonij consilia narrabat, illum circuire ueteranos, ut acta Cæsaris sancirent, idq; se facturos esse iurarent: ut rata omnes haberent, eaq; Duumuiri omnibus mensibus inspicerent. Questus est etiam de sua inuidia, eaq; omnis eius oratio fuit, ut amare uideretur Antonium. Quid quæris? nihil sinceri. Mihi autem non est dubiū

quin

quin res spectet ad castra: acta enim illa res est animo uirili, consilio puerili: quis enim hoc non uidit, regni hæredem relictum? quid autem absurdius, hoc metuere, alterum in metu non ponere? quin etiam hoc ipso tempore multa ὑποσόλοικα, Pontij Neapolitanum à matre tyrannoctoni possideri. Legendus mihi sæpius est Cato maior ad te missus: amariorem enim me senectus facit: stomachor omnia: sed mihi quidē βεβίωται. Viderint iuuenes. tu mea curabis, ut curas. Hæc scripsi, seu dictaui, apposita secunda mensa apud Vestorium. postridie apud Hircium cogitabam. equidem πεντέλοιπον, sic hominē traducere ad optimates paro. λῆρος πολύς. nemo est istorum qui otium non timeat. quare talaria uideamus: quiduis enim potius, quàm castra. Atticæ salutem plurimā uelim dicas. Expecto Octauij concionem, & siquid aliud, maximè autē ecquid Dolabella tinniat, an in meo nomine tabulas nouas fecerit. Vale.

CICERO ATTICO S.

CErtior à Pilia factus, mitti ad te Idibus tabellarios, statim hoc nescio quid exarani. Primum igitur scire te uolui, me hinc Arpinum XVI. *Cal. Iun. eò igitur mittes, siquid erit posthac: quanquam ipse iam, iamq; adero: cupio enim antè quàm Romā uenio, odorari diligentius quid futurum sit: quanquam uereor ne nihil cōiectura aberrem: minimè enim obscurū*

est.

est, quid isti moliantur. meus uerò discipulus, qui hodie apud me cœnat, ualde amat illum quem Brutus noster sauciauit: & , si quæris (perspexi enim planè) timent otium: ὑπόθεσιν autem hanc habent, eamq́; præ se ferunt, uirum clarißimũ interfectum, totã Remp. illius interitu perturbatam: irrita fore, quæ ille egisset, simulac desistemus timere. clementiam illi malo fuisse: qua si usus non fuisset, nihil ei tale accidere potuisse. mihi autẽ uenit in mentẽ, si Pompeius cum exercitu firmo ueniat, quod est εὔλογον, certè fore bellum. Hæc me species, cogitatioq́; perturbat: neq; enim iam: quod tibi tum licuit, nobis nũc licebit: nã apertè lætati sumus. Deinde habent in ore nos ingratos. nullo modo licebit, quod tũ & tibi licuit, & multis φαινοπροσωπητέον ergo, & ἰτέον in castra? millies mori melius, huic præsertim ætati. Itaq; me Idus Martiæ non tã consolantur, quàm antea: magnum enim mendum continent. etsi illi iuuenes ἄλλοις ἐν ἐσθλοῖς διαποθοῦντι τὸν ψόγον. sed, si tu melius quippiam speras, quòd & plura audis, & interes consilijs, scribas ad me uelim: simulq́; cogites quid agendum nobis sit super legatione uotiua. equidem in his locis moneor à multis, ne in senatu Calendis: dicuntur enim occultè milites ad eam diem comparari, & quidem in istos, qui mihi uidentur ubiuis tutius, quàm in senatu fore. Vale.

M. T.

M. T. CICERONIS EPIST. AD T. POMPONIVM ATTICVM LIB. XV.

CICERO ATTICO. S.

O FACTVM *malè de Alexione. incredibile est, quãta me molestia affecerit, nec mehercle ex ea parte maximè, quòd pleriq; mecum: ad quem igitur medicum te conferes? Quid mihi iam medico: aut, si opus est, tanta inopia est? amorem erga me, humanitatem, suauitatemq; desidero. etiam illud, quid est, quod non pertimescendum sit, cùm hominem temperantem, summum medicum tantus improuiso morbus oppresserit? Sed ad hæc omnia una cõsolatio est, quòd ea conditione nati sumus, ut nihil, quod homini accidere poßit, recusare debeamus. De Antonio iam antea tibi scripsi, non esse eum à me conuentum: uenit enim Missenum, cùm ego essem in Pompeiano: inde antè profectus est, quàm ego eum uenisse cognoui. Sed casu, cùm legerem tuas literas, Hircius erat apud me in Puteolano. ei legi, & egi primum, quod attinet. nihil mihi concedebat. Deinde ad summum, arbitrum me statuebat non modò huius rei, sed totius Consulatus sui. cum*

Ant

Antonio autem sic agemus, ut perspiciat, si in eo negotio nobis satisfecerit, totum me futurum suum. Dolabellam spero domi esse. Redeamus ad nostros: de quibus tu bonã spem te significas habere propter edictorũ humanitatem. ego aũt perspexi, cùm à me XVII. Cal. de Puteolano Neapolim Pansæ conueniendi causa proficisceretur Hircius, omnẽ eius sensum: seduxi enim, & ad pacem sum cohortatus. non poterat scilicet negare se uelle pacem, sed non minus se nostrorum arma timere, quàm Antonij, & tamen utrosq; non sine causa præsidium habere, se autem utraq; arma metuere. quid quæris? οὐδὲν ὑγιές. De Quinto F. tibi assentior. patri quidem gratissimæ, & bellæ tuæ literæ fuerũt. Ceteliæ uerò facilè satisfeci. nec ualde laborare mihi uisa est: & si illa, ego certè non laborarem. istam uerò, quam tibi molestam scribis esse, auditam à te esse omnino demiror. Nam quòd eam collaudaui apud amicos, audientibus tribus filijs eius, & filia, τοῦτο εὐλογον. quid est hoc? quid est autem cur ego personatus ambulem? parum'ne fœda persona est ipsius senectutis? Quòd Brutus rogat, ut antè Calendas: ad me quoq; scripsit: & fortasse faciam: sed planè, quid uelit nescio. quid enim illi afferre consilij possum, cùm ipse egeam consilio, & cùm ille suæ immortalitati melius, quàm nostro otio consuluerit? De Regina rumor ex-

extinguetur. De Flamma obſecro te, ſiquid potes. Herè dederam ad te literas exiens è Puteolano, diuerteramq́; in Cumanum. ibi penè ualentem uideram Piliam. quin etiam paulò clàm ijs eam uidi: uenerat enim in funus: cui funeri ego quoq; operam dedi. Cn. Lucullus familiaris noſter matrem efferebat. manſi igitur eo die in Sinueſſano, atq; inde manè poſtridie Arpinum proficiſcens hanc epiſtolam exaraui. erat autem nihil noui quod aut ſcriberem, aut ex te quærerem: niſi fortè hoc ad te putas pertinere. Brutus miſit ad me orationem ſuam habitam in concione Capitolina, petiuitq́; à me, ut eam ne ambitiosè corrigerẽ antè quàm ederet. Eſt autem oratio ſcripta elegantiſſimè ſententijs, uerbis, ut nihil poſſit ultrà. Ego tamen, ſi illam cauſam habuiſſem, ſcripſiſſem ardẽtius ὑποθέσεως. *uides quæ ſit perſona dicentis: itaq; eam corrigere non potui. quo enim in genere Brutus noſter eſſe uult, & quod iudiciũ habet de optimo genere dicendi, ita conſecutus eſt ea oratione, ut elegantius nihil eſſe poſſit. Sed ego ſolus alius ſum, ſiue hoc rectè, ſiue non rectè. Tu tamen uelim orationẽ legas, niſi fortè iam legiſti, certioremq́; me facias, quid iudices ipſe. quanquã uereor, ne cognomine tuo lapſus* ὑπεραττικὸς *ſis, in iudicando. Sed ſi recordabere* Δημοσθένους *fulmina, tum intelliges poſſe, et* ἀττικώτατα *grauiſſimè dici. Sed hæc co-*

ràm. nunc nec sine epistola, nec cum inani epistola uolui ad te Metrodorum uenire. Vale.

CICERO ATTICO S.

DEcimoquinto Cal. è Sinuessano proficiscens, cùm dedissem ad te literas, diuertissemq; à Cumis in Vestiano, accepi à tabellario tuas literas: in quibus nimis multa de Buthroto: nō enim tibi ea res maiori cura aut est, aut erit, quàm mihi. sic enim decet te mea curare, tua me. Quamobrem id quidem sic susceptū est mihi, ut nihil sim habiturus antiquius. L. Antonium concionatum esse, cognoui tuis literis & alijs, sordidè: sed id quale fuerit, nescio: nihil enim scripsisti. De Menedemo probé. Quintus certè ea dictitat quæ scribis. Consilium meum à te probari, quòd ea nō scribam, quæ tu à me postularis, facilè patior: multoq; magis id probabis, si orationem meam, de qua hodie ad te scripsi, legeris. Quæ de legionibus scribis, ea uera sunt. Sed non satis hoc mihi uideris tibi persuasisse, quid de Buthrotijs nostris per senatum speres confici posse. quod puto (tantum enim uideo) non uidemur esse uicturi. sed si etiam nos hoc fallat, de Buthroto te non fallet. De Octauij concione idem sentio quod tu: ludorumq; eius apparatus, & Matius, ac Posthumus mihi procuratores non placent. Saserna collega dignus. sed isti omnes, quemadmodum sentis

sentis, non minus otium timet, quàm nos arma. Balbū leuari inuidia per nos uelim: sed ne ipse quidem id fieri posse confidit: itaq; alia cogitat. Quòd prima disputatio Tusculana te confirmat, sanè gaudeo: neq; enim ullum est perfugiū aut melius, aut paratius. Flamma quòd bene loquitur, non molestè fero. Tyndaritanorum causa, de qua laboras, quæ sit ignoro. Hos tamē πεντέλοιπον *mouere ista uidentur, in primis erogatio pecuniæ. De* Alexione *doleo: sed quoniam inciderat in tam grauem morbum, bene actum cum illo arbitror. quos tamen secundos hæredes, scire uellem, & diem testamenti. Vale.*

CICERO ATTICO S.

S*Exto Cal. accepi duas epistolas tuas, quibus duabus meis respondisti. una erat* X V. *Cal. altera* X I I. *data. ad superiorem igitur. prius accurres in Tusculanum, ut scribis: quò me* V I. *Cal. uenturum arbitrabar. Quòd scribis parendum uictoribus: non mihi quidem, cui sunt multa potiora: nam illa quæ recordaris Lentulo, et Marcello* COSS. *acta in æde Apollinis, nec causa eadem est, nec simile tempus, præsertim cùm Marcellū scribas aliosq; discedere. Erit igitur nobis coràm odorandum, & constituendū tuto'ne Romæ esse posimus. Noui conuentus habitatores sanè mouent: in magnis enim uersamur angustijs. sed sint ista parui:*

quin & maiora contemnimus. Caluæ testamentum cognoui, hominis turpis, ac sordidi. Tabula Demonici quòd tibi curæ est, gratum. De Mario scripsi iampridem ad Dolabellam accuratißimè, modò literæ redditæ sint. eius causa & cupio, & debeo. Venio ad propiorem. Cognoui de Alexione, quæ desiderabam. Hircius est tuus. Antonio, quàm est, uolo peius esse. De Quinto filio, ut scribis, ἄλλας de patre coràm agemus. Brutum omni re, qua possum, cupio iuuare. cuius de oratiũcula idem te, quod me, sentire uideo. sed parum intelligo quid me uelis scribere, quasi à Bruto habita oratione, cùm ille ediderit. Qui tandem conuenit? an sicut in tyrannum iure optimo cæsum multa dicentur, multa scribentur à nobis? sed alio modo, & tempore. De sella Cæsaris, bene Tribuni. præclaros etiam XIIII. ordines. Brutum apud me fuisse gaudeo, modò & libenter fuerit, & sat diu. XVIII. Calend. ferè à Q. Fusio uenit tabellarius, nescio quid ab eo literularum, ut me sibi restituerem, sanè insulsè, ut solet: nisi fortè, quem non ames, omnia uidentur insulsè fieri. Scripsi ita, ut te probaturum existimem. mihi duas à te epistolas reddidit, unam XI. alteram X. Calendas. ad recentiorem prius. & leuiorem laudo, si uerò etiam Calfulenus, ἄνω ποταμῶν. Antonij consilia narras turbulenta: atq; utinam potius per

pop

populum agat, quàm per ſenatum: quod quidem ita credo. ſed mihi totum eius cõſilium ad bellum ſpectare uidetur: ſiquidẽ D. Bruto prouincia eripitur. Quomodo ego de illius neruis exiſtimo, non uidetur fieri poſſe ſine bello. ſed non cupio, quoniam cauetur Buthrotijs. Rides? at condoleo nõ mea potius aßiduitate, diligentia, gratia perfici. Quòd ſcribis te neſcire quid noſtris faciendum ſit: iam pridẽ me illa ἀπορία ſolicitat: itaq; ſtulta iam Iduum Martiarum eſt conſolatio. animis enim uſi ſumus uirilibus, conſilijs (mihi crede) puerilibus: exciſa enim eſt arbor, non euulſa. itaq;, quàm fruticetur, uides. Redeamus igitur, quoniã ſæpe uſurpas, ad Tuſculanas diſputationes. Saufeium pete, celemus: ego nunquam indicabo. Quòd te à Bruto ſcribis, ut certior fieret quo die in Tuſculanũ eſſem futurus, ut ad te antè ſcripſi, VI. Cal. & quidem ibi te quamprimùm peruidere uelim: puto enim nobis Lanuuium eundum, & quidem non ſine multo ſermone. ſed μελήσει. Redeo ad ſuperiorem: ex qua prætereo illa prima de Buthrotijs: quæ mihi ſunt incluſa medullis: ſit modò (ut ſcribis) locus agendi. De oratione Bruti prorſus contendis, mecumq; iterum tam multis uerbis agis. Ego'ne ut eam cauſam, quam is ſcripſit? ego ſcribam non rogatus ab eo? Nulla παρεγχείρησις fieri poteſt contumelioſior. At, inquis, ἡρακλείδειον aliquod.

Non recuso id quidem, sed & componendum argumentum est, & scribendi expectandum tempus maturius. licet enim de me, ut libet existimes: uelim quidem quamoptimè: si hæc ita manant, ut uidentur (feres quod dicam) me Idus Martiæ non delectant. ille enim nunquam reuertisset, nos timor confirmare eius acta non coëgisset: aut (ut in Sauseianum, reliquasq́; Tusculanas disputationes, ad quas tu etiam Vestorium hortaris) ita gratiosi eramus apud illum, quem Dij mortuum perdant, ut nostræ ætati, quoniam interfecto domino liberi nō sumus, nō fuerit dominus ille fugiendus. Rubeo (mihi crede) sed iam scripseram, delere nolui. De Menedemo, uellem uerum fuisset. De Regina, uelim uerum sit. Cætera coràm, & maximè quid nostris faciendum sit, quid etiam nobis, si Antonius militibus obsessurus est senatum. Hanc epistolam si illius tabellario dedissem, ueritus sum ne solueret: itaque misi dedita opera: erat enim rescribendum tuis. Quàm uellem Bruto studium tuum nauare potuisses. ego igitur ad eum literas. Ad Dolabellam Tironem misi cum mandatis, & literis. eum ad te uocabis, &, siquid habebis quod placeat, scribes. Ecce autem de transuerso L. Cæsar, ut ueniam ad se, rogat, in nemus: aut scribam, quò se uenire uelim: Bruto enim placere, se à me conueniri. O rem odiosam, & inexp

inexplicabilem. Puto me ergo iturum, & inde Romam, nisi quid mutaro. Sũmatim adhuc ad te: nihil dum enim à Balbo. Tuas igitur expecto, nec actorum solùm, sed etiam futurorum.

CICERO ATTICO S.

A Bruto tabellarius rediit: attulit & ab eo, & Cassio. Consilium meum magnopere exquirunt, Brutus quidem utrum de duobus. O rem miseram. planè nõ habeo quid scribam: itaq; silentio puto me usurum, nisi quid aliud tibi uidetur. sin tibi quid uenit in mentem, scribe quæso. Cassius uerò uehementer orat, ac petit, ut Hircium quamoptimum faciam. sanum putas? ὁ θησαυρὸς ἄνθρακες. Epistolam tibi misi, ut tu de prouincia Bruti, & Cassii per S. C. ita scribit & Balbus, & Hircius quidem se acturum: etenim iam in Tusculano est, mihiq;, ut absim uehemẽter auctor est: ille quidem periculi causa, quod sibi etiam fuisse dicit. Ego autem, etiam ut nullum periculum sit, tantum abest ut Antonii suspicionem fugere non curem, ne uidear eius secundis rebus non delectari, ut mihi causa sit cur Romam uenire nolim, ne illum uideam. Varro autem noster ad me epistolam misit, sibi à nescio quo missam (nomen enim delerat) in qua scriptum erat, ueteranos eos qui reiiciantur (nam partem esse dimissam) improbissimè loqui, ut magno periculo Romæ sint futuri qui ab eorum partibus

dissentire uideantur. Quis porrò noster itus, reditus, uultus, incessus inter istos? quòd si, ut scribit, L. Antonius in Decimũ, reliqui in nostros: ego quid faciam? aut quo me pacto gerã? Mihi uerò deliberatũ est, ut nunc quidem est, abesse ex ea urbe, in qua nõ modò florui cum summa, uerumetiam seruiui cũ aliqua dignitate: nec tam statui ex Italia exire, de quo tecum deliberabo, quàm istuc non uenire. Cùm ad me Brutus noster scripsisset, et Cassius, ut Hirciũ, quem adhuc bonum fuisse sciebãt, neq; confidebant fore, mea autoritate meliorẽ facerem (Antonio est enim fortasse iratior, causæ uerò amicissimus) tamen ad eum scripsi, eiq; dignitatem Bruti & Cassij cõmendaui. Ille quid mihi rescripsisset, scire te uolui: si fortè idem tu quod ego, existimares, istos etiam nunc uereri, ne fortè ipsi nostri plus animi habeant, quàm habent.

Hircius Ciceroni suo s.

RVre an redierim, quæris: an ego, cùm omnes caleant ignauiter aliquid faciam. etiam ex Vrbe sum profectus: utilius enim statui abesse. has tibi literas exiẽs in Tusculanum scripsi. Noli autem me tam strenuum putare, ut ad Nonas recurrã: nihil enim iam uideo opus esse nostra cura, quoniam præsidia sunt in tot annos prouisa. Brutus et Cassius utinam quàm facilè à te de me impetrare possunt, ita per te exorentur, nequod callidius ineant consilium:

cedens

cedenteis enim hæc ais scripsisse: quò? aut quare? Retine, obsecro te, Cicero illos: noli sinere hæc omnia perire, quæ funditus mediusfidius rapinis, incendijs, cædibus peruertuntur. tantùm si quid timent, caueant, nihil præterea moliantur. non mediusfidius acerrimis consilijs plus quàm etiam inertissimis, dum modò diligentibus, consequentur: hæc enim quæ fluunt, per se diuturna non sunt: in contentione præsenteis ad nocendum habent uireis. Quid speres de illis, in Tusculanum ad me scribe. Habes Hircij epistolam, cui rescripsi, nil illos callidius cogitare, idq; confirmaui. hoc, qualecunq; esset, te scire uolui. Obsignata iam epistola Balbus ad me, Seruiliam redijsse, confirmare non discessuros. nunc expecto à te literas.

GRATVM, *quòd mihi epistolas: quæ quidem me delectarunt, in primis Sexti nostri. Dices, Quia te laudat. Puto mehercule id quoque esse causa: sed tamen etiam antè quàm ad eum locum ueni, ualde mihi placebat cũ sensus eius de Rep. tum scribendi cura. Seruius uerò pacificator cum librariolo suo uidetur obijsse legationem, & omneis captiunculas pertimescere. Debuerat autem non ex iure manu consertum, sed quæ sequuntur. tu quoque scribes. Post tuum discessum binas à Balbo: nihil noui: itemq; ab Hircio, qui se scribit uehementer offensum esse ueteranis. Expectat animus, quidnam agant*

de Cal.Martijs. Misi igitur Tironem, & cum Tirone plureis, quibus singulis, ut quid accidisset, dares literas. atq; etiam scripsi ad Antonium de legatione, ne, si ad Dolabellam solum scripsissem, iracūdus homo commoueretur. Quòd autem aditus ad eum difficilior esse dicitur, scripsi ad Eutrapelum, ut is ei meas literas redderet, legatione mihi opus esse. honestior est uotiua: sed licet uti utraque. De te quæso etiam atq; etiam uide. uelim possis coràm: si minus possis, literis idem consequemur. Graceius ad me scripsit C. Caßium sibi scripsisse, homines comparari, qui armati in Tusculanum mitterentur. id quidem mihi uidebatur, sed cauēdum tamen (ut ille) quæ plures uident. debet aliquid crastinus ad cogitandum nobis dare. IIII. *Non. uesperi à Balbo redditæ mihi literæ, fore Nonis senatum, ut Brutus in Asia, Caßius in Sicilia frumentum emendum, & ad Vrbem mittendum curarent. O rem miseram: primum ullam ab istis: dein, si aliquam, hanc legatariam prouinciam: atq; haud scio an melius sit, quàm ad Eurotam sedere. Sed hæc casus gubernabit. Ait autem eodem tempore decretum iri, ut & ijs, & reliquis prætorijs prouinciæ decernantur. Hoc certè melius, quàm illa Persice porticus: nolo enim Lacedæmonem longinquam Lanuuium existimaris. Rides, inquies, in talibus rebus? Quid faciam? plorando fessus sum.*

Dij

Dij immortales, quàm me cõturbatum tenuit epistolæ tuæ prior pagina. Quid autem iste in domo tua casus armorum? Sed hunc quidem nimbum citò transiisse lætor. Tu quid egeris tua cùm tristi: tum etiam difficili ad consiliandum legatione, uehementer expecto: est enim inexplicabilis: ita circunsidemur copijs omnibus. Me quidem Bruti literæ, quas ostendis à te lectas. ita perturbarunt, ut quanquam antè egebam consilio, tamen animi dolore sim tardior. Sed plura, cùm ista cognoro. Hoc autem tempore quod scriberem, nihil erat, eoq; minus, quòd dubitabam, tu has ipsas literas esses'ne accepturus. erat enim incertum, uisurus'ne te esset tabellarius. Ego tuas literas uehementer expecto. ò Bruti amanter scriptas. ò iniquum tuum tempus, qui ad eum ire non possis. Ego autem quid scribam? ut beneficio istorum utantur? quid turpius? ut moliantur aliquid? nec audent, nec iam possunt. Age, quiescant autoribus nobis? quis incolumitatem præstat? si uerò aliquid de Decimo gratius: quæ nostris uita, etiam si nemo molestus sit? ludos uerò non facere quid fœdius? frumentum imponere, quæ est alia Dionis legatio? aut quod munus in Repub. sordidius? prorsus quidem consilia tali in re ne ijs quidem tuta sunt, qui dant. sed possim id negligere proficiens. Frustra uerò quid ingrediar? matris consilio cùm utatur, uel etiam precibus, quid me

interp

interponam? sed tamē cogitabo quo genere utar literarum: nam silere non possum. statim igitur mittam uel Antium, uel Circaos. Vale.

CICERO ATTICO S.

ANtium ueni ante V I. Cal. Bruto iucundus noster aduentus. deinde multis audientibus, Seruilia, Tertulla, Porcia quaerere quid placeret. aderat etiam Fauonius. Ego quod eram meditatus in uia, suadere ut uteretur Asiatica curatione frumenti, nihil esse iam reliqui quod ageremus, nisi ut saluos esse: in eo etiam ipsi Reip. esse praesidium. quam orationem cùm ingressus essem, Cassius interuenit. ego eadem illa repetiui. hoc loco fortibus sanè oculis Cassius, Martem spirare diceres, se in Siciliam non iturum. Ego'ne ut beneficium accepisse in contumelia? Quid ergo agis, inquam? At ille, in Achaiam se iturum. Quid tu, inquā, Brute? Romam, inquit, si tibi uidetur. Mihi uerò minimé. tutò enim nō eris. Quid si possem esse? placeret'ne? Atq; ut omnino neq; nunc, neq; ex Praetura in prouinciam ires. Sed autor non sum ut te Vrbi committas. dicebam ea quae tibi profectò in mentem ueniunt, cur non esset tutò futurus. Multo inde sermone querebantur: atq; id quidem Cassius maximè, amissas occasiones: Decimumq; grauiter accusabat. Ea negabam oportere praeterita. assentiebar tamen: quanquā ingressus essem dicere quid oportuisset: nec uerò

quicq

quicquam noui, sed ea quæ quotidie omnes: nec tamen illum locum attingere, quenquam præterea oportuisse tangi, sed Senatum uocari, populum ardentem studio uehementius incitari, totã suscipere Remp. exclamat tua familiaris. Hoc uerò neminem unquã audiui. ego repreßi. Sed & Caßius mihi uidebatur iturus (etenim Seruilia pollicebatur se curaturũ, ut illa frumẽti curatio de S. C. tolleretur) et noster citò deiectus est de illo inani sermone. uelle enim se dixerat. Constituit igitur, ut ludi absente se fierent suo nomine. proficisci autem mihi in Asiam uidebantur ab Antio uelle. multa, nihil me in illo itinere præter conscientiam delectauit. non enim fuit cõmittendum ut ille ex Italia prius, quàm à me conuentus esset, discederet. Hoc dempto munere amoris atque officij, sequebatur, ut mecum ipse, ὦ ἀνὴρ ὁδὸς, σοι τί δύναται νῦν θεοπρεπές; prorsus dissolutum offendi nauigium, uel potius dißipatum. nihil consilio, nihil ratione, nihil ordine. Itaque etsi ne antea quidem dubitaui, tamen nunc eò minus euolare hinc, idq; quamprimùm, ubi nec Pelopidarũ facta, neq; famã audiam. Sed heus tu, ne fortè sis nescius, Dolabella me sibi legauit ad IIII. Non. April. id mihi heri uesperi nũtiatum est. uotiua ne tibi quidẽ placebat: etenim erat absurdũ, quasi steti ssct Resp. uouissem, ea me euersa illa uota dissoluere. & habent, opinor, liberæ

legat

legationes diffinitum tempus lege Iulia, nec facilè addi potest: idq; adeo genus legationis, ut cùm uelis introire, exire liceat. quod nunc mihi additum est. Bella est autem huius iuris quinquennij licentia. quanquã quid de quinquennio cogitem? contrahi mihi nogotium uidetur. sed βλάσφημα mittamus. Bene mehercule de Buthroto. at ego Tironem ad Dolabellam cum literis, quia iusseras, miserã. quid nocet? de nostris autẽ Antiatibus satis uidebar planè scripsisse, ut nõ dubitares, essent quin otiosi futuri, usuriq; beneficio Antonij cõtumelioso. Caßius frumentariam rem aspernabatur. eam Seruilia sublaturam ex S. C. se esse dicebat. Noster uerò καὶ μάλα σεμνὸς, in Asiam postea quàm mihi est assensus tutò se Romæ esse non posse: ludos enim absens facere malebat: statim autem se iturum, simulac ludorum apparatum ijs qui curaturi essent, tradidisset. nauigia colligebat. erat animus in cursu. Interea in eisdẽ locis erãt futuri. Brutus quidem se aiebat Asturæ. L. quidem Antonius liberaliter literis sine cura me esse iubet. Habeo unum beneficiũ, alterũ fortè, si in Tusculanum uenerit. ò negotia non ferẽda, quæ feruntur tamẽ. τὰν δ' αἰτίαν τῶν βροντῶν τίς εἶχεν. Octauiano, ut perspexi, satis ingenij, satis animi: uidebaturq; erga nostros ἥρωας ita fore, ut nos uellemus, animatus. Sed quid ætati credendum sit, quid nomini, quid hæreditati,

quid

quid λαϊκχύσει, magni cõsilij est. uitricus quidem nihil censebat: quem Asturæ uidimus: sed tamen alendus est: & ut nihil aliud, ab Antonio seiungendus. Marcellus præclarè, si præcipit nostro, nostri: cui quidem ille deditus mihi uidebatur. Pansæ autem & Hircio non nimis credebat. bona indoles ἐὰν διαμείνῃ.

CICERO ATTICO S.

Octauo Cal. duas à te accepi epistolas. respondebo igitur priori prius. Assentior tibi ut nec duces simus, nec agmen cogamus, faueamus tamē. Orationem tibi misi. eius custodiendæ, & proferendæ arbitriū tuum. sed quando illum diem, cùm tu edendam putes? Inducias quas scribis, non intelligo fieri posse. melior est ἀναυτιφωνησία: qua me usurū arbitror. Quòd scribis legiones duas Brundusium uenisse: uos omnia prius: scribes igitur quicquid audieris. Varronis διάλογον expecto: iam probo ἡρακλείδιον, præsertim cùm tu tātopere delectere. sed quale uelis, uelim scire. Quòd ad te antea atq; adeo prius scripsi (sic enim mauis ad scribendum tibi uerè dicere) fecisti me acriorem. Ad tuum iudicium, quod mihi erat notum, addidisti Peducei autoritatem. magnam quidem apud me, et in primis grauem. Enitar igitur ne desideres aut industriam meam, aut diligentiam. Vectenum ut scribis, & Faberium foueo. Clodium nihil arbitror malitiosè. quanquam

quam siquid egerit de libertate retinenda, qua certè nihil est dulcius, tibi assentior. Ita'ne? Gallo animo hominem nequam? quid enim dicam aliud? Cautum Marcellum, me sic, sed non tamen cautissimum. Longiori epistolæ, superioriq; respondi: nunc breuiori, propioriq; quid respondeam nisi eam fuisse dulcissimam? Res Hispanienses ualde bonæ. modò Balbi lium incolumē uideam, subsidium nostræ senectutis De Anniano item, quòd me ualde obseruat Visellia. sed hæc quidem humana. De Bruto te nihil scire dicis: sed Selicia uenisse M. Scaptium, eumq; non qua pompa, ad se tamen clàm uenturum, sciturumq; me omnia, quæ ego statim. Interea narrat eadem, Bassi seruum uenisse, qui nuntiaret legiones Alexandrinas in armis esse, Bassum arcessi, Cassium expectari. Quid quæris? uidetur Respub. ius suum recuperatura. sed ne quid anté. nosti horum exercitationem in latrocinio, & amentiam. Dolabella uir optimus. etsi, cùm scribebam secunda mensa apposita, uenisse eum ad Baias audiebam: tamen ad me ex Formiano scripsit, quas literas, cùm è balineo exijssem, accepi, sese de attributione omnia summa fecisse. Vectenum accusat. tricatur scilicet, ut homo talis: sed ait totum negotium Sestium nostrum suscepisse, optimum quidem illum uirum, nostriq; amantissimum. Quæro autem, quid tandem Sestius in hac re facere possit,

quod

quod non quis nostrum? sed, si quid praeter spem erit, facies ut sciam. sin est (ut arbitror) negotium perditum, scribes tamen, neq; ista res cõmouebit. Nos hic φιλοσοφοῦμεν: quid enim aliud? & τὰ περὶ τοῦ καθήκοντος magnificè explicamus, προσφωνοῦμεν que Ciceroni: qua de re enim potius pater filio? deinde alia. quid quaeris? extabit opera peregrinationis huius. Varronem hodie, aut cras uenturum putabant. ego autem in Pompeianum properabã, nõ quo hoc loco quicquã pulchri⁹, sed interpellatores illic minus molesti. Sed perscribe quaeso, quae causa sit Myrtilo. poenas quidem illum pepẽdisse audiui. & satis'ne patet, unde corruptus? Haec cùm scriberẽ, tantũ qđ existimabã ad te orationẽ esse perlatam. hui, quàm timeo quid existimes. etsi quid ad me, quae non sit foras proditura, nisi Repub. recuperata? de quo quid sperem, non audeo scribere. VI. *Cal. accepi à Dolabella literas, quarum exẽplum tibi misi, in quibus erat, omnia se fecisse, quae tu uelles. statim ei rescripsi, & multis uerbis gratias egi. Sed tamen ne miraretur, cur idem iterum facerẽ, hoc causae sumpsi, quòd ex te ipso coràm antea nihil potuissem cognoscere. Sed quid multa? literas hoc exemplo dedi,*

Cicero Dolabellae Cos. suo s.

ANtea cùm per literas Attici nostri de tua summa liberalitate, summoq; erga se benefi-

o

se beneficio certior factus essem, cumq; tu ipse etiã ad me scripsisses, te fecisse ea quæ nos uoluissemus: egi tibi gratias per literas ijs uerbis, ut intelligeres, nihil te mihi gratius facere potuisse. Posteà uerò quàm ipse Atticus ad me uenit in Tusculanũ huius uni⁹ rei causa, tibi, ut apud me gratias ageret, cuius eximiã quãdam, & admirabilẽ in causa Buthrotia uolũtatẽ & singularẽ erga se amorẽ perspexisset: teneri nõ potui quin idẽ aperti⁹ illud idẽ his literis declararẽ. ex omnib⁹ enim mi Dolabella studijs in me, & officijs, quæ summa sunt, hoc scito mihi & amplissimũ uideri & gratissimum esse, quòd perfeceris ut Atticus intelligeret quãtum ego te, quantum tu me amares. Quod reliquũ est, Buthrotiã & causam, & ciuitatẽ, quanquam à te cõstituta est (beneficia autẽ nostra tueri solemus) tamẽ uelim receptã in fidẽ tuã, à meq; etiã tibi cõmendatã, autoritate, & auxilio tuo tectã uelis esse. Satis erit in perpetuũ Buthrotijs præsidij: magnaq; cura, & solicitudine Atticũ, et me liberaris, si hoc honoris mei causa susceperis, ut eos semper à te defensos uelis. quod ut facias, te uehemẽter etiã atque etiam rogo. His literis scriptis, me ad συντάξεις dedi: quæ qxidẽ uereor, ne miniata cerula tua pluribus locis notandæ sint: ita sum μετέωρος, & magnis cogitationibus impeditus. L. Antonio malè sit, siquidẽ Buthrotijs molestus

molestus est. Ego testimonium composui: quod cùm uoles obsignabo. Tu numos Arpinatũ, si L. Fadius Aedilis petet, uel omnis reddito. Ego ad te alia epistola scripsi de HS C X, *quæ Statio curarẽtur. Si ergo petet Fadius, ei uolo reddi præter Fadium, nemini. apud me itẽ puto depositum. id scripsi ad Erotem, ut redderet. Reginã odi. me iure facere scit. Sponsor promissorum eius Ammonius, quæ quidem erant* φιλόλογα, *& dignitatis meæ, ut uel in concione dicere auderẽ. Saram autẽ præterquã quòd nefariũ hominẽ cognoui, præterea in me contumacẽ. Semel cum omnino domi meæ uidi. cùm* φιλοφρόνως *ex eo quærerẽ quid opus esset: Atticum se dixit quærere. Superbiã autem ipsius Reginæ, cùm esset trans Tyberim in hortis, cõmemorare sine magno dolore non possum. Nihil igitur cum istis. nec tam animũ me, quàm stomachũ non habere arbitrantur. Profectionẽ meam, ut uideo Erotis dispensatio impedit: nã cùm ex reliquis, quæ Nonis April. fecit, abũdare debeam, cogor mutuari: quodq; ex istis fructuosis rebus receptum est, id ego ad illud fanum sepositum putabam. Sed hæc Tironi mandaui, quem ob eam causam Romam misi. te nolui impeditum impedire. Cicero noster quò modestior est, eò me magis commouet: ad me enim de hac re nihil scripsit, ad quem nimirum potissimum debuit. Scripsit*

hoc autem ad Tironem, sibi post Cal. Apr. (sic enim annuũ tempus confici) nihil datum esse: tibi pro tua natura semper placuisse, teq; existimasse id etiam ad dignitatem meã pertinere, cũ non modò liberaliter à nobis, sed etiã ornatè, cumulateq; tractari. Quare uelim cures (nec tibi essem molestus, si per aliũ hoc agere possem) ut permutetur Athenas, quod sit in annuum sumptum: & scilicet Eros numerabit. eius rei causa Tironem misi. Curabis igitur, & ad me, siqd tibi de eo uidebitur, scribes.

CICERO ATTICO S.

TAndẽ à Cicerõe tabellari⁹: et mehercule literæ πεπυκνωμένως scriptæ, qđ ipsum προκοπὴν aliquam significaret. itemq; cæteri præclara scribunt. Leonides tamen retinet suũ illud ADHVC. *summis uerò laudibus Erotes. Quid quæris? uel uerba mihi dari facilè patior, in hoc meq; libẽter præbeo credulũ. Tu uelim, siquid tibi est à tuis scriptũ, quod pertineat ad me, certiorẽ me facias. Narro tibi, hæc loca uenusta sunt, abdita certè, & siquid scribere uelis, ab arbitris libera. Sed nescio quomodo οἶκος φίλος. itaq; me referũt pedes in Tusculanum: & tamẽ hæc ῥωπογραφία ripulæ uidetur habitura celerẽ satietatẽ. Equidem etiã pluuias metuo, si prognostica nostra uera sunt: ranæ enim ῥητορεύουσιν. Tu, quæso, fac sciam ubi Brutum nostrum, & quo die uidere possim*

sim. Duas accepi postridie Iduum, alteram eo die datam, alteram Idibus. Prius igitur superiori. De Bruto, cùm scies. De Consulum ficto timore cognoueram: Sicca enim φιλοστόργως ille quidem, sed tumultuosius ad me etiã illam suspicionem pertulit. Quid tu autem, τὰ μὲν διδόμενα? nullum enim uerbum à Siregio. non placet. De Pletorio uicino tuo, permolestè tuli quenquam prius audisse, quam me. De Siro prudenter. L. Antonium per M. fratrẽ, ut arbitror, facillimè deterrebis autoritate, uel ui: sed nõdum acceperas literas: nec cuiquam, nisi L. Fadio Aedili: aliter enim nec cautè, nec iure fieri potest. Quòd scribis tibi deesse HS c, quæ Ciceroni curata sint: uelim ab Erote quæras, ubi merces insularum. Arabioni de Sicio nihil irascor. Ego de itinere, nisi explicato Λ, nihil cogito. Quod idem tibi uideri puto. Habes ad superiorem. nunc audi ad alteram. Tu uerò facis, ut omnia, quòd Seruiliæ nõ desis, id est Bruto. De Regina gaudeo te nõ laborare, certè etiã tibi probari. Erotis rationes et ex Tirone cognoui, & uocaui ipsum. Gratissimum, quòd pollicieris Ciceroni nihil defuturũ. De quo mirabilia Messala, qui Lanuuio rediens ab illis uenit ad me. Et mehercule ipsius literæ sic & φιλοστόργως, & πυκνῶς scriptæ, ut eas uel in acroasi audeam legere: quò magis illi indulgendum puto. De Buciliano Se-

ſtium puto non moleſtè ferre. Ego, ſi Tiro ad me, cogito in Tuſculanum. Tu uerò, quicquid erit quod me ſcire par ſit, ſtatim XVII. *Calen. abibo. Etſi ſatis uidebar ſcripſiſſe ad te quid mihi opus ſit, & quid te facere uellem, ſi tibi cõmodum eſſet: tamẽ cùm profectus eſſem, & in lacu nauigarem, Tironem ſtatui ad te eſſe mittendum, ut ijs negotijs, quæ agerentur, intereſſet. atq; etiam ſcripſi ad Dolabellam, me, ſi ei uideretur, uelle proficiſci: petijq; ab eo de mulis uecturæ itineris. Vt in eis, cùm intelligo te diſtentiſsimũ eſſe, quà de Buthrotijs, quà de Bruto, cuius etiã ludorum ſuorum curã, etiam adminiſtrationẽ ſuſpicor ex magna parte ad te pertinere: ut ergo in eiuſmodi re, tribues nobis paulum operæ: nec enim multum opus eſt. Mihi res ad cædẽ, & eam quidem propinquã ſpectare uidetur. Vides homines: uides arma. prorſus non mihi uideor eſſe tutus. Si tu aliter ſentis, uelim ad me ſcribas: domi enim manere, ſi rectè poſſum, multò malo. Quidnã eſt q̃d audendũ amplius de Buthrotijs? ſteiiſſe enim te fruſtra ſcribis. Quid autem ſe refert Brutus? Doleo mehercule te tam eſſe detentũ. quod decem hominibus referendũ eſt acceptũ, eſt illud quidem ἐργῶδες, ſed ἀνικτὸν, mihiq; gratiſsimum. De armis, nihil uidi apertius. fugiamus igitur, &, ut ais, coràm. Theophanes quid uelit neſcio: ſcripſerat enim ad me. cui reſcripſi ut*

potui.

potui.mihi autem scribit, uenire ad me se uelle, & ut de suis rebus, & quædam quæ ad me pertinerent. Tuas literas expecto. Vide quæso nequid temere fiat. Statius scripsit ad me, locutum secum esse Q. Ciceronē ualde asseueranter, se hæc ferre nō posse, certū sibi esse ad Brutum & Cassium transire. Hoc enimuero nunc dicere aueo. hoc ego quid sit, interpretari non possum. Potest aliquid iratus Antonio? potest gloriā nouā quærere? potest totū esse σχεδίασμα: & nimirum ita est. Sed tamen & ego uereor, & pater conturbatus est: scit enim quæ ille de hoc mecum. quædam ἄφατα nolim. Planè, quid uelit nescio. A Dolabella mandata habebo, quæ mihi uidebūtur οὐδέν. Dic mihi, C. Antonius uoluit'ne fieri Septemuir? fuit certè dignus. De Menedemo, est ut scribis. facies omnia mihi nota. Egi gratias Vecteno: nihil enim potuit humanius. Dolabellæ mandata sint qualibet, modò aliquid, uel quod Niceæ nuntiem. quis enim hæc, ut scribis antè, ne nunc dubitare quenquā prudentem, quin meus discessus desperationis sit, non legationis? Quòd ais extrema quædam iam homines de Rep. loqui, & eos quidem uiros bonos: ego, quo die audiui illū tyrannū in concione clarissimū uirū appellari, subdiffidere cœpi: postea uerò quàm tecū Lanuuij uidi nostros tātū spei habere ad uiuēdū, quātū accepissent ab Antonio,

desperaui. Itaq; mi Attice fortiter hoc uelim accipias ut ego scribo. Genus illud interit, quo casurus est, fœdum duces, & quasi denuntiatum nobis ab Antonio. Ex hac nassa exire cõstitui, non ad fugã sed ad spem mortis melioris. Hæc omnis culpa Bruti. Põpeiũ Carteiæ receptũ scribis. Iam igitur contra hunc exercitum. Vtra ergo castra? media enim tollit Antonius. Illa infirma, hæc nefaria. Properemus igitur. sed iuua me consilio, Brundusio'ne, an Puteolis. Brutus quidẽ subitò: sed sapiẽter πάσχω τι: quãdo enim illũ? sed humana ferenda. Tu ipse eum uidere non potes. Dij illi mortuo, qui unquã Buthrotũ. Sed acta missa: uideamus quæ agẽda sint. Rationes Erotis, etsi ipsum nondũ uidi, tamẽ & ex literis eius, & ex eo, qđ Tiro cognouit, ppemodũ cognitas habeo. Versurã scribis esse faciẽdã mẽsiũ qnq;, id est ad Cal. Nou. HS C C. in eã diẽ cadere numos, q à Quinto debentur. Velim igitur, quoniam Tiro negat tibi placere me eius rei causa Romã uenire (si te ea res nihil offendet) uideas, unde numi sint, mihi feras expensum. hoc uideo in præsentia opus esse. Reliqua diligẽtius ex hoc ipso exquirã, in his, de mercedibus dotaliũ prædiorum: quæ si fideliter Ciceroni curabũtur, quãquam uolo laxius, tamẽ ei propemodum nihil deerit. Equidem uideo mihi quoq; opus esse uiaticum: sed id ex prædijs, ut cadet, ita soluetur

tur. Mihi autem opus est uniuerso quidẽ. Etsi mihi uidetur iste, qui umbras timet, ad cædem spectare: tamen, nisi explicata solutione, non sum discessurus. sit'ne autem excitata, nec'ne, tecum cognoscam. Hanc putaui mea manu scribendam: itaque feci. De Fadio, ut scribis. utique alij nemini rescribas uelim hodie. Narro tibi: Quintus pater exultat lætitia: scripsit enim filius, se idcirco profugere ad Brutum uoluisse, quòd, cùm sibi negotium daret Antonius, ut cum Dictatorem efficeret, præsidium occuparet: id recusasset: recusasse autem se, ne patris animum offenderet: ex eo sibi illum hostem. Tum me, inquit, collegi, uerens nequid mihi ille iratus tibi noceret. itaque cum placaui. & quidem CCCC. *certa, reliqua in spe. Scribit autem Statius illum cum patre habitare uelle. Hoc uerò mirum: & id gaudet. Quem tu illo certiorem nebulonem?* ἐποχὴν *uestram de re Cani deliberationis probo. Nihil eram suspicatus de tabulis.* ἀκεραίως *restitutam arbitrabar. Quæ differs, ut mecũ coràm: expectabo: tabellarios, quoad uoles, tenebis: es enim occupatus. Quòd ad Xenonem, probé. Quòd scribo, cùm absoluero. Quinto scripsisti, te ad eum literas nemo attulerat. Tiro negat iam tibi placere Brundusium, & quidem dicere aliquid de militibus. at ego iam destinaram Hydruntem quidem. Mouebant me tuæ quin-*

que horæ. hic autem quantus πλοῦς. sed uidebimus. Nullas à te XI. Cal. quippe, quid enim iam noui? cùm primum igitur poteris, uenies. Ego propero, ne antè Sextus: quem aduentare aiunt. Gratulor nobis, Quintũ filium exijsse. molestus non erit. Pansam bene loqui credo: semper enim coniunctum esse cum Hircio scio: amicissimum Bruto, & Cassio puto, si expediet. sed quando illos uidebit? inimicum Antonio, quando, aut cur? quousq; ludemur? Ego autem scripsi Sextum aduentare, non quo iam adesset, sed quia certè id ageret, ab armisq; nullus discederet. Certè, si pergit, bellum paratum est. Hic autem noster Citerius, nisi uictorem, neminem uicturũ. Quid ad hæc Pansa? utro erit, si bellum erit? quod uidetur fore. Sed & hæc, & alia coràm. Hodie quidem (ut scribis) aut cras. Mirificè torqueor, sine dolore tamen: sed permulta mihi de nostro itinere in utranq; partem occurrunt. Quousq;, inquies? quoad erit integrum: erit autem usq; dum ad nauem. Pansa si rescripserit, & meam tibi, & illius epistolam mittam. Silium expectabam: cui ὑπόμνημα cõpositum. siquid noui. Ego literas misi ad Brutũ: cuius de itinere etiã ex te uelim, si quid scies, cognoscere. Tabellarius, quem ad eum miseram, ex itinere redijt VII. Calend. ei Seruilia dixit, eo die Brutum Puteolis profectum. Sanè dolui meas literas reddi-

tas

tas non esse. Silius ad me non uenerat. causam composui. cum libellum tibi misi. Te quo die expectem, uelim scire.

CICERO ATTICO S.

DE meo itinere uariæ sententiæ: multi enim ad me. sed tu incumbe quæso in eã curam. magna res est. An probas, si ad Calẽ. Ian. cogitamus? meus animus est æquus, si tamen, ut si nihil offensionis sit, & tuus. Etiam scribe, quo die Olympia: cùm mysteria scilicet. ut tu scires. Casus consilium nostri itineris iudicabit. dubitemus igitur. hiberna enim nauigatio odiosa, eoq; ex te quæsieram mysteriorum diem. Brutum, ut scribis, uisum iri à me puto. Ego hinc uolo prid. Cal.

CICERO ATTICO S.

DE Quinti negotio uideo à te omnia facta. Ille tamen dolet, dubitãs utrum morem gerat Leptæ, an fidem infirmet Silio Mãdibili. L. Pisonem uellem exire legatum. ψευδεγγράφῳ S.C. uelim scire, quid sit. Tabellarius ille, quem tibi dixeram à me Brutum esse missum in Anagninũ, ad me uenit ea nocte, quæ pxima ante Cal. fuit, literasq; ad me attulit, in quibus unũ alienũ summa sua prudentia, ut spectem ludos suos. Rescripsi scilicet, primũ me iam profectũ, ut nõ integrũ sit: dein ἀτοπώτατον esse, me, qui Romã omnino post hæc arma nõ accessserim, neq; id tam periculi

mei

mei causa fecerim, quàm dignitatis, subitò ad ludos uenire. tali enim tempore ludos facere illi honestum est, cui non necesse est spectare: mihi ut nõ est necesse, sic nec honestum est. Equidem illos celebrari, & esse quamgratißimos mirabiliter cupio, idq; ita futurũ esse confido: & tecum ago, ut iam ab ipsa commißione ad me, quemadmodũ accipiantur, deinde omnino reliquorũ dies singulos persequare. Sed de ludis hactenus. Reliqua pars epistolæ: illa nanq; in utranq;. sed tamen nõnullos interdum iacit igniculos uirileis. Quod quale tibi uideretur, ut poßis interpretari, misi ad te exemplũ epistolæ. quanquã mihi tabellarius noster dixerat, tibi quoq; se attulisse literas à Bruto, easq; à Tusculano esse delatas. Ego itinera sic compo sueram, ut Non. Quint. Puteolis essem: ualde enim festino, ita tamen, ut quantũ homo poßit, quàm cautißimè nauigem. M. Aelium cura libera. ei sine paucos specus in extremo fundo, & eos quidem subterraneos, seruitutis apud Talnæ quid habituros: id me iam iam nolle, neq; mihi quicquã esse tanti: sed (ut mihi dicebas) quam lenißimè, potius ut cura liberetur, quàm ut me succensere aliquid suspicetur. Idẽ de illo Tulliano. cupidè libero. Cum Caselio loquare. Parua res est: sed tu bene attendisti: nimis callidè agebatur. Ego autẽ, si mihi imposuisset aliquid, quod penè fecit, nisi tua mali-

tia

tia affuisset, animo iniquo tulissem. Itaque ut erit, rē impediri malo. Octauā partē Tullij luminariū in ædiū ad strane memineris. Cui Cevelia, uideris mancipio dare ad eam summam, quæ sub præcone fuit maxima. id opinor esse CCCLXXX. *Noui siquid erit, atq; etiā siquid prospicies, quod futurum putes, scribas ad me quamsæpißimè uelim. Varroni, quemadmodū tibi mandaui, memineris excusare tarditatem literarū mearum: Mundus istum? M. Ennius quid egerit de testamento, curiosius facias me uelim certiorem. Ex Arpinati,* V I. *Non.*

CICERO ATTICO S.

GAudeo id te mihi suadere, quod ego mea sponte pridie feceram: nam cùm ad te V I. *Non. darem, eidem tabellario dedi etiam ad Sestium scriptas πάνυ φιλοστόργως. Ille autem, quòd Puteolos prosequitur, humanè: quòd queritur, iniustè. non enim ego tam illum expectare, cùm de Cosano rediret, debui: quàm ille aut non ire antè quàm me uidisset, aut citius reuerti. sciebat enim me celeriter uelle proficisci, seseq; ad me in Tusculanum scripserat esse uenturum. Te, ut à me discesseris, lacrimasse molestè ferebam. Quod si me præsente fecisses, consiliū totius itineris fortasse mutassem. Sed illud præclarè, quòd te consolata est spes breui tempore congrediendi: quæ quidem expectatio me maximè sustentat. meæ tibi literæ*

non deerunt. De Bruto scribam ad omnia. Librum tibi celeriter mittam de gloria. excudam aliquid ἡρακλείδειον, quod lateat in thesauris tuis. De Planco memini. Attica iure queritur. Quòd me de Bacchi, de statuarum coronis certiorem fecisti, ualde gratum: nec quicquam posthac non modò tantum, sed ne tantulum quidem praetericris. Et de Herode, & Metio meminero, & de omnibus quae te uelle suspicor. Modò turpem sororis tuae filium, cùm haec scriberem. Aduentabat autem βουλύσει coenantibus nobis. Ego, ut ad te pridie scripseram, Nonis constitueram uenire in Tusculanum. Ibo igitur: quotidie tuas literas expectabo, & maximè de ludis: de quibus etiam ad Brutum tibi scribendum est: cuius epistolae, quam interpretari ipse uix poteram, exemplum pridie tibi miseram. Atticae meae uelim me ita excuses, ut omnem culpam in te transferas: & ei tamen confirmes, me minimè totum amorem eò mecum abstulisse. Bruti ad te epistolam misi. Dij boni, quanta ἀμηχανία. cognosces cùm legeris. De celebratione ludorum, tibi assentior. ad M. Aelium nullus tu quidem domum: sed sicubi inciderit, de Tulliano semisse, M. Axianum adhibebis, ut scribis. Quod cum Cosiano, egisti optimé. Quòd non solum mea, uerum etiam tua expedis, gratum. Legationem probari meam gaudeo. Quod promittis, Dij fa-

xint: quid enim mihi meis iucundius? Sed ista, quam tu excipis, metuo. Brutum cùm cõuenero, perscribam omnia. De Planco, & Decumo sanè uelim Sextum scutum abijcere. De Mundo, si quid scies. Rescripsi ad omnia. nunc nostra accipe. Quintus filius usq; Puteolos: mirus ciuis, ut tu Fauonium, Asinium dicas: & quidem duas ob causas, & ut mecum, & συνεῖναι (σπεύσασθαι) uult cum Bruto, & Caßio. Sed quid ais? scio enim te familiarem esse Othonũ. ait hic sibi Iuliam ferre: constitutum enim esse dissidium. quæsiuit ex me pater qualis esset fama. dixi, sanè nihil me audisse: nesciebam enim cur quæreret, nisi de ore, & patre. Sed cur tu, inquam? At ille, filium uelle. Tum ego, etsi ἐβδελυττόμην, tamen negaui. putaui illa esse uera: σκοπὸς hoc est enim huic nostro, nihil præbere. illa autem οὐ παρὰ τοῦτο. Ego tamen suspicor hunc, ut solet, hallucinari. sed uelim quæras: facilè autem potes: & me certiorem. Obsecro te, quid est hoc? signata iam epistola, Formiani, qui apud me cœnabant, Plancum se aiebant hunc Buthrotium pridie quàm hoc scribebam, id est III. Nonarum uidisse demissum, sine phaleris: seruulos autem dicere, eum, & agripetas eiectos à Buthrotijs. Macte. sed amabo te, perscribe mihi totum negotium. Vale.

mandatis ſat abundè: HS L X X. ſatis eſſe, affatim prorſus, ſed Xenonem perexiguè, & γλίσχρως præbere, minutatimq;. quo plus permutaſti, quàm ad fructum inſularum: id ille annus habeat, in quem itineris ſumptus acceſsit. hinc ex Calend. Apr. ad HS L X X X. accommodetur: nunc enim inſulæ tantum. uidendum enim eſt, quid cùm Romæ erit: non enim puto ſocrum illam ferendam. Pindaro Decumano negaram. Nunc, cuius rei cauſa tabellarium miſerim, accipe. Quintus filius mihi pollicetur ſe Catonem. egit autem & pater & filius, ut tibi ſponderem, ſed ita, ut tum crederes, cùm ipſe cognoſſes. huic ego literas ipſius arbitratu dabo: eæ te ne mouerint. Has ſcripſi in eam partem, ne me motum putares. Dij faxint ut faciat ea quæ promittit: commune enim gaudium. ſed ego nihil dico amplius. Is hinc V I I. Id. ait enim attributionem in Idus, ſe autem urgeri acriter. Tu ex meis literis, quomodo reſpondeas, meditabere. plura cùm & Brutum uidero, & Erotem remittam. Atticæ meæ excuſationem accipio, eamq; amo plurimum: cui, & Piliæ ſalutem. Vale.

CICERO ATTICO S.

SExto Idus duas epiſtolas accepi, unam à meo tabellario, alteram Bruti. De Buthrotijs longè alia ſama in his locis fuerat: ſed cum alijs multis hoc ferendum. Erotem remiſi ci-

tius, quàm constitueram, ut esset cum Hortensio, & quia equitibus quidem ait se Idibus constituisse. Hortensius uerò impudenter: nihil enim debetur ei, nisi ex tertia pensione, quæ est Cal. Sext. ex qua pensione ipsa maior pars est ei soluta aliquanto ante diem. sed hac Eros ui debit. Idibus de Publilio autem quod perscribi oportet, moram non puto esse faciendam. sed cùm uideas quantum de iure nostro decesserimus, qui de residuis CCCC. HS. CC. *præsentia soluerimus, reliqua perscribamus, loqui cum eo (si tibi uidebitur) poteris, eum commodum nostrum expectare debere, cùm tanta sit à nobis iactura facta iuris. Sed amabo te mi Attice (uides'ne quàm blandè?) omnia nostra, quoad eris Romæ, ita gerito, regito, guber nato, ut nihil à me expectes. quanquam enim reliqua satis apta sint ad soluendum, tamen fit sæpe, ut ij qui debent, non respondeant ad tempus. siquid eiusmodi acciderit, nequid tibi sit fama mea potius. non modò uersura, uerùm etiam uenditione, si ita res coget, nos uindicabis. Bruto tuo literæ gratæ erant: fui enim apud illum multas horas in Neside, cùm paulò antè tuas literas accepissem. delectari mihi Tereo uidebatur, & habere maiorem Accio, quàm Antonio gratiam. Mihi autem, quò lætiora sunt, eò plus stomachi, & molestiæ est, populum Rom. manus suas non in defendenda Repub.*

Repub. sed in plaudendo consumere. mihi quidem uidentur istorum animi incendi etiam ad repræsentandam improbitatem suam. Sed tamen dummodo doleant aliquid, doleant quidlibet. Consilium meum quòd ais quotidie magis laudari, nõ molestè fero, expectabamq́; si quid de eo ad me scriberes: ego enim in uarios sermones incidebam: quin etiam iccirco trahebam, ut quamdiutißimè integrum esset. Sed quoniam euro uilla extrudimur, Brundisium cogito: facilior enim & exploratior deuitatio legionum fore uidetur, quàm piratarũ, qui apparere dicuntur. Sestius VI. Id. expectabatur, sed non uenerat quod sciam. Caßius cum classicula sua uenerat. Ego cùm eum uidissem V. Cal. in Pompeianum cogitabam, inde Aculanum. nosti reliqua. De Tutia ita putaram. De C. Metio non credo: nec tamen curo plus, quàm tu. Planco, & Oppio scripsi equidem, quoniam rogaras: sed si tibi uidebitur, ne necesse habueris reddere. cùm enim tua causa fecerint omnia, uereor, ne meas literas superuacaneas arbitrentur. Oppio quidem utiq;: quem tibi amicißimum cognoui: uerùm ut uoles tu. Quoniam scribis hiematurum te in Epeiro, feceris mihi gratũ, si antè eò ueneris, quàm mihi in Italiam te autore ueniendum est. Literas ad me quamsæpißimè, sed de rebus minus necessarijs aliquem nactus. sin autem erit quid

maius, domo mittito. Ηρακλείδιον, si Brundusium salui adoriemur. de gloria misi tibi: custodies igitur, ut soles: sed notentur eclogarij, quos Saluius, bonos auditores nactus, in conuiuio duntaxat legat, mihi ualde placet: mallem tibi. Etiam atq; etiam Vale.

CICERO ATTICO S.

TV uerò sapienter: nunc demum enim rescribo ijs literis quas mihi misisti conuento Antonio Tiburi: sapienter igitur, quòd manus dedisti, quodq; etiam ultro gratias egisti: certè enim, ut scribis, deseremur ocyus à Rep. quàm à re familiari. Quòd uerò scribis te magis delectari Ὦ TITE, SI QVID EGO: siquid agis, addis mihi scribendi alacritatem. Quòd Erotem non sine munusculo expectare dicis, gaudeo non fefellisse eam rem opinionem tuam. Sed tamē idem σύνταγμα misi ad te retractatius, & quidē ἀρχέτυπον ipsum crebris locis inculcatū, & refectum. hunc tu tralatum in macrocollum lege in arcano cōuiuis tuis, sed si me amas, hilaris & bene acceptis, ne in me stomachum erumpant, cùm sint tibi irati. De Cicerone, uelim ita sit ut audiuimus. De Xenone coràm cognoscam: quāquam nihil ab eo arbitror neq; indiligenter, neque illiberaliter. De Erote faciam ut mandas, & ea quæ scribis, ex Saufeio, & ex Xenone cognoscam. De Quinto fratre gaudeo tibi meas literas prius à

tabella-

tabellario meo, quàm ab ipso redditas. quanquã te nihil fefellisset. uerũtamen. sed expecto quid ille tecum, quid tu uicissim: nec dubito quin suo more uterque. sed eas literas Curium mihi spero redditurum: qui quidẽ etsi per se est amabilis, à meq; diligitur, tamen accedit magnus cumulus commendationis tuæ. Literis tuis satis responsum est. nũc audi, quod etsi intelligo scribi necesse nõ esse, scribo tamẽ. Multa me mouent in discessu, in primis mehercule, quòd disiungor à te. mouet etiam nauigationis labor, alienus non ab ætate solùm nostra, uerũ etiam à dignitate, tempusq; discessus subabsurdũ, relinquemus enim pacem, ut ad bellum reuertamur: quodq; tẽporis in prædiolis nostris & belle ædificatis, et satis amœnis cõsumi potuit, in peregrinatione cõsumimus. cõsolantur hæc: aut ꝓderimus aliquid Ciceroni: aut quantum profici possit, iudicabimus. deinde tu iã, ut spero, & ut promittis, aderis. quod quidẽ si acciderit, omnia nobis erũt meliora. Maximè autẽ me angit ratio reliquorum meorum, quæ quanquã explicata sunt: tamẽ quòd & Dolabellæ nomẽ in his est, & attributio est mihi nominũ ignota, cõturbor: nec ulla res magis angit ex omnibus. Itaq; non mihi uideor errasse, quòd ad Balbũ scripsi apertius, ut siquid tale accidisset, ut non concurrerent nomina, subueniret: meq; tibi etiam mandasse, ut siquid

eiusmodi accidisset, cum eo cõmunicares. quod facies, si tibi uidebitur, eoq; magis, si proficisceris in Epeirũ. Hæc ego conscendens è Pompeiano tribus actuariolis decem scalmis. Brutus erat in Neside etiã nunc, Neapoli Caßius. ecquid amas Deiotarũ? & non amas Eram? qui ut Blesamius uenit ad me, cùm ei præscriptum esset, nequid sine Sexti nostri sententia ageret, neq; ad illum, neq; ad quenquam nostrum retulit. Atticam nostram cupio suauiari: ita mihi dulcis salus uisa est per te missa ab illa. Referes igitur ei plurimã, itemq; Piliæ dicas uelim, ita ut heri tibi narraui, uel fortasse hodie: Quintus enim altero die se aiebat. In Nesida VIII. *Id. ibi Brutus. quàm ille doluit de Nonis Iul. mirificè est conturbatus. itaq; sese scripturum aiebat, ut uenationem etiam quæ postridie ludos Apollinares futura est, proscriberet.* III. *Id. Quint. Libo interuenit. is, Philonem Pompeij libertũ, & Hilarum suũ uenisse à Sexto cum literis ad Cõsules, siue quo alio nomine sunt: earum exemplum nobis legit, siquid uideretur. pauca* παρὰ λέξιν: *cæteroqui & satis grauiter, & non contumaciter. tantum addi placuit, quod erat,* COSS. *solùm, ut esset,* PRAETT. TRIB. PL. SENATVI, *ne illi non proferrent eas quæ ad seipsos missæ essent. Sextum autem nuntiauit cum una solum legione fuisse Carthagine, eique eo ipso die, quo*

oppi

oppidum Boream cepisset, nuntiatū esse de Cæsare. capto oppido, miram lætitiā cōmutationemq; animorum, cōcursumq; undiq;. sed illū ad sex legiones, quas in ulteriore reliquisset, reuertisse. Ad ipsum autem Libonem scripsit, nihil esse, nisi ad larem suū liceret. summa postulatorum, ut omnes exercitus dimittantur, qui ubiq; sint. Hæc ferè de Sexto. De Buthrotijs undiq; quærens nihil reperiebam. alij cōcisos agripetas: alij Plancū acceptis numis, relictis illis, aufugisse. Itaq; non uideo sciturū me quid eius sit, ni statim aliquid literarum.

Iter illud Brundusiū, de quo dubitabā, sublatū uidetur: legiones enim aduentare dicuntur. hæc autem nauigatio habet quasdā suspiciones periculi. itaq; cōstituebā uti ὁμοπλοίᾳ. paratiorem offendi Brutum, quàm audiebam: nam & ipse Domitius bona planè habet dicrota, suntq; nauigia præterea luculenta Sestij, Buciliani, cæterorū. nā Caßij classem, quæ planè bella est, non numero ultra fretum. Illud est mihi submolestū, quòd parum Brutus properare uidetur. primū confectorum ludorū nūtios expectat. deinde, quantum intelligo, tarde est nauigaturus, consistens in locis pluribus. tamen arbitror esse commodius tardè nauigare, quàm omnino non nauigare: etsi cū processerimus, exploratiora uidebūtur, & tectis utemur. Tuas iam literas Brutus expectabat:

cui quidē ego non nouum attuleram de Tereo Accij, Ille Brutū putabat, ſed tamen rumoris neſcio quid afflauerat, cōmiſsione Græcorū frequentiā non fuiſſe: quæ quidem me minimè fefellit: ſcis enim, quid ego de Græcis ludis exiſtimē. Nunc audi quod pluris eſt, quàm omnia.

Quintus fuit mecū dies cōplureis: & , ſi ego cuperem, ille uel plureis fuiſſet: ſed quantum fuit, incredibile eſt quàm me in omni genere delectarit, in eoq́; maximè, in quo minime ſatisfaciebat: ſic enim commutatus eſt totus & ſcriptis meis quibuſdā, quæ in manibus habebam, & aſsiduitate orationis, & præceptis, ut tali animo in Remp. quali nos uolumus, futurus ſit. hoc cū mihi non modò cōfirmaſſet, ſed etiā pſuaſiſſet, egit mecū accuratè multis uerbis, tibi ut reſponderē, ſe dignū & te, & nobis futurum: neq; ſe poſtulare ut ſtatim crederes, ſed cū ipſe perſpexiſſes, tum ut ſe amares. quòd niſi fidem mihi feciſſet, iudicaſſemq́; hoc quod dico, firmū fore, non feciſſem id quod dicturus ſum: duxi enim mecū adoleſcentem ad Brutū: ſic ei probatū eſt quod ad te ſcribo, ut ipſe crediderit, me ſponſorem accipere noluerit, cumq́; laudans amiciſsimè mentionē tui fecerit, complexus, oſculatusq́; dimiſerit. Quam ob rem etſi magis eſt, quod gratuler tibi, quàm quod te rogē, tamen etiā rogo, ut ſi quæ minus antea propter infirmitatem ætatis conſtanter ab

eo fieri

eo fieri uidebātur, ea iudices illū abiecisse, mihiq; credas, multū allaturam, uel plurimū potius ad illius iudiciū cōfirmandum autoritatē tuam. Bruto cùm sæpe iniecissem de ὁμοπλοίᾳ, nō perinde atq; ego putaram, arripere uisus est. existimabā μετεωρότερον esse: et hercule erat, & maxime de ludis. At mihi, cùm ad uillā redissem, Cn. Luccius, qui multū utitur Bruto, narrauit illū ualde morari, nō tergiuersantē, sed expectantem si qui forte casus. Itaq; dubito an Venusiam tendā, & ibi expectem de legionibus: si aberunt, (ut quidā arbitrantur) Hydruntem: si neutrū erit ἀσφαλὲς, eòdē reuertar. Iocari me putas? moriar si quisquam me tenet præter te: etenim circūspice: sed antè erubesco. O dies in auspicijs Lepidi descriptos, & aptos ad consiliū reditus nostri. Magna ῥοπὴ ad proficiscendū tuis literis. atq; utinam te illic. sed ut cōducere putabis. Nepotis epistolā expecto. cupidus ille meorum? qui ea, quibus maxime γαυρῶ, legēda nō putet. & ais μετ᾽ ἀμύμονα. tu uerò ἀμύμων. ille quidem ἄμβροτος. Mearū epistolarū nulla est συναγωγή. sed habet Tiro instar septuaginta. & quidem sunt à te quædam sumendæ. eas ego, oportet, perspiciam, corrigam: tum deniq; edentur. Ego adhuc (perueni enim Vibonē ad Siccam) magis cōmode quàm strenue nauigaui: remis enim magnā partē. prodromi nulli. Il-

lud satis opportunè: duo sinus fuerũt, quos tramitti oportet, Pæstanus, & Vibonẽsis: utrũq; pedibus, equis transmisimus. Veni igitur ad Siccam octauo die è Põpeiano, cùm unũ diem Veliæ constitissem, ubi quidẽ fui sanè libenter apud Talnã nostrũ, nec potui accipi (illo absente præsertim) liberalius. IX. Cal. igitur ad Siccam. ibi tanquam domi meæ scilicet. itaq; obduxi posterũ diẽ. sed putabam, cùm Regiũ uenissem, fore ut illic δολιχὸν πλόον ὁρμαίνοντες, cogitaremus corbitá'ne Patras, an actuariolis ad Leucopetram Tarentinorũ, ast inde Corcyrã: et si oneraria, statim'ne freto, an Syracusis. hac super rescribam ad te Regio. Mehercule mi Attice sæpe mecum ἡ δεῦρ' ὁδὸς σοὶ τί δύναται; cur ego tecũ nõ sum? cur ocellos Italiæ, uillulas meas non uideo? Sed id satis, superq;, tecũ me nõ esse fugientem periculum. nec id nunc quidem (nisi fallor) ullum est: ad ipsum enim reuocat me autoritas tua: scribis enim in cœlum ferri profectionem meam, sed ita, si ante Cal. Ian. redeam: quod quidem certè enitar: malo enim uel cum timore domi esse, quàm sine timore Athenis tuis. Sed tamen prospice quò ista uergant: mihiq; aut scribe, aut (quod multò malim) affer ipse. hæc hactenus. Illud uelim in bonam partẽ accipias, me agere tecum, quod tibi maiori curæ sciam esse, quàm ipsi mihi. Nomina mea per Deos

expedi

expedi, exolue. bella reliqui, sed opus est diligentia, cohæredibus pro Cluuiano Calen. Sext. persolutũ ut sit. Cum Publilio quomodo agendum sit, uidebis. non debet urgere, quoniã iure nõ utimur: sed tamen ei quoq; satisfieri planè uolo. Terentiæ uerò quid ego dicã? etiam ante diẽ, si potes. quin si, ut spero, celeriter in Epeirũ, hoc, quod satisdato debeo, peto à te ut antè prouideas, planeq́; expedias, & solutum relinquas. Sed de his satis, metuoq́; ne tu nimium putes. nunc neglIgentiam meá cognosce. De gloria librum ad te misi: & in eo proœmium id est, quod in Academico tertio. id euenit ob eam rem, quòd habeo uolumen proœmiorum: ex eo eligere soleo, cùm aliquod σύγγραμμα institui. Itaq; iam in Tusculano, qui non meminissem me abusum isto proœmio, conieci id in eum librum, quem tibi misi. cùm autem in naui legerem Academicos, agnoui erratum meum: itaq; statim nouum proœmium exaraui, & tibi misi. tu illud desecabis, & hoc agglutinabis. Piliæ salutem dices, & Atticæ, delicijs atq; amoribus meis. Vale.

CICERO ATTICO S.

OCtauo Id. Sext. cùm à Leucopetra profectus (inde enim tramittebã) stadia circiter CCC processissem, reiectus sum austro uehemẽti ad eandẽ Leucopetrã. ibi cùm uentum expectarem (erat enim uilla Valerij nostri, ut

ſtri, ut familiariter eſſem & libenter) Regini quidam illuſtres homines eò uenerunt Roma, ſanè recẽtes: in ijs Bruti noſtri hoſpes, qui Brutum Neapoli reliquiſſet. Hæc afferebant: edictum Bruti & Caßij: & fore frequentẽ ſenatum Cal. à Bruto, Caßio literas miſſas ad cõſulareis & prætorios: ut adeſſent rogare. ſummam ſpem nuntiabant, fore ut Antonius cederet, res conueniret, noſtri Romam redirent. addebant etiam, me deſiderari, ſubaccuſari. quæ cũ audiſſem, ſine ulla dubitatione abieci conſiliũ profectionis, quo meherculè ne antea quidẽ delectabar. lectis uerò tuis literis admiratus equidẽ ſum, te tam uehementer ſententiam cõmutaſſe. ſed nõ ſine cauſa arbitrabar. etſi quãuis non fueris ſuaſor & impulſor profectionis meæ, approbator certè fuiſti, dummodo Cal. Ian. Romæ eſſem. ita fiebat, ut, dum minus periculi uideretur, abeſſem, in flammã ipſam uenirem. Sed hæc etiã ſi non prudenter, tamen ἀνεμέσητα ſunt: primum quòd de mea ſententia acta ſunt: deinde etiam, ſi te autore, quid debet, qui conſilium dat, præſtare præter fidem? Illud admirari ſatis nõ potui, quod ſcripſiſti his uerbis: BENE *igitur tu, qui εὐθανασίαν bene, relinque patriam. An ego relinquebã? aut tibi tum relinquere uidebar? tu id non modò nõ prohibebas, uerũ etiam approbabas. Grauiora, quæ reſtant.* VELIM σχόλιον

λιον aliquod elimes ad me, oportuisse te istuc facere. ita'ne mi Attice defensione eget meum factũ, præsertim apud te, qui id mirabiliter approbasti? ego uerò istum ἀπολογισμὸν συντάξομαι, sed ad eorũ aliquem, quibus inuitis, & dissuadentibus profectus sum. etsi quid iã opus est σχολίῳ? si perseuerassem, opus fuisset. at hoc ipsum non constanter. nemo doctus unquam (multa autem de hoc genere scripta sunt) mutationem consilij, incõstantiam dixit esse. Deinceps igitur hæc, NAM si à Phædro nostro expedita excusatio esset. nunc quid respõdemus? ergo id erat meũ factũ quod Catoni probare non poßim, flagitij scilicet plenum, & dedecoris. Vtinã à primo ita tibi esset uisum. tu mihi, sicut esse soles, fuisses Cato. Extremũ illud uel molestißimum, NAM Brutus noster silet: hoc est non audet hominem id ætatis monere. Aliud nihil habeo quod ex ijs à te uerbis significari putem. & hercule ita est. nam XVI. Calẽ. Sept. cùm uenissem Veliã, Brutus audiuit: erat enim cum suis nauibus apud Haletem fluuium citra Veliam millia passuum III. pedibus ad me statim. Dij immortales, quã ualde ille reditu, uel potius reuersione mea lætatus: effudit illa omnia quæ tacuerat: ut recordarer illud tuũ, NAM Brutus noster silet. maxime autem dolebat, me Calen. Sext. in senatu non fuisse. Pisonem fere-

bat in

bat in cœlum: se autẽ lætari, quòd effugissem duas maximas uituperationes, unam, quam itinere faciendo me intelligebam suscipere desperationis ac relictionis Reip. flentes mecum uulgò querebãtur, quibus de meo celeri reditu nõ probabam: alteram, de qua Brutus, & qui unà erãt (multi autem erant) lætabãtur, quòd eam uituperationem effugissem, me existimari ad Olympia. Hoc uerò nihil turpius quouis Reip. tempore. sed hoc ἀναπολόγητον. ego uerò austro gratias miras ago, qui me à tanta infamia auerterit. Reuersionis has speciosas causas habes, iustas illas quidẽ, et magnas, sed nulla iustior, quàm quòd tu idẽ alijs literis, PROVIDE, *sicui quod debetur, ut sit unde par pari respondeatur, mirifica enim δυσχρηστία est propter metum armorũ. in freto medio hanc epistolã legi, ut quid possem prouidere, in mentem nõ ueniret mihi, nisi quòd præsens me ipse defenderem. Sed hæc hactenus. reliqua coram. Antonij edictũ legi à Bruto, & horũ contra scriptũ præclaré. sed quid ista edicta ualeant, aut quò spectent, planè non uideo. nec ego nũc, ut Brutus censebat. istuc ad Remp. capessendã uenio. quid enim fieri potest? num quis Pisoni est assensus? num rediJt ipse postridie? sed abesse hanc ætatem longè à sepulchro negant oportere. Sed obsecro te, quid est quod audiui de Bruto? Piliam πειράζεσθαι παραλύσει*

te scrip

te scripsisse aiebat. ualde sum commotus. etsi idem te scribere, sperare melius, ita planè uelim. ei dicas plurimam salutẽ, & suauißimæ Atticæ. Hæc scripsi nauigans, cùm Pompeianum accederem, XIIII. *Calend.*

CICERO ATTICO S.

CVm sciã quo die uẽturus sim, faciam ut scias, impedimẽta expectanda sunt, quæ Anagnia ueniunt: & familia ægra est. Cal. uesperi literæ mihi ab O*ctauiano redditæ sunt. magna molitur. ueteranos, quiqui Caßilini, et Calatiæ sunt, perduxit ad suam sententiam: nec mirũ: quingenos denarios dat: cogitat reliquas colonias obire. planè hoc spectat, ut se duce bellum geratur cum Antonio. Itaq; uideo paucis diebus nos in armis fore. quem autem sequamur? uide nomen: uide ætatẽ. Atq; à me postulat, primum ut clam colloquatur mecũ uel Capuæ. puerile hoc quidem, si id putat clàm fieri posse. docui literis, id nec opus esse, nec fieri posse. misit ad me Cæcinam quendam Volateranum familiarem suum, qui hoc pertulit, Antonium cum legione Alaudarũ ad Vrbẽ pergere: pecunias municipijs imperare: legionẽ sub signis ducere. Cõsultabat utrum Romam cum ∞ ∞ ∞ ueteranorum proficisceretur, an Capuam teneret, & Antonium uenientem excluderet: an iret ad treis legiones Macedonicas, quæ iter secundum mare*

superum

superũ faciunt, quas sperat suas esse. hæ cõgiarium ab Antonio accipere noluerunt, ut hic quidẽ narrat, & ei conuitiũ grande fecerunt, concionantemq; reliquerunt. Quid quæris? ducem se profitetur: nec nos sibi putat deesse oportere. Equidem suasi ut Romam pergeret: uidetur enim mihi & plebeculam urbanam, & (si fidem fecerit) etiam bonos uiros secũ habiturus. O Brute ubi es? quantam εὐκαιρίαν amittis. Non equidẽ hoc diuinaui, sed aliquid tale putaui fore. nunc tuum cõsilium exquiro, Romam'ne uenio? an hic maneo? an Arpinũ? ἀσφάλειαν habet is locus. fugiã Romã, ne desideremur, si quid actũ uidebitur. hoc igitur explica. nunquam in maiore ἀπορίᾳ fui.

BINAE *uno die mihi literæ ab Octauio. nunc quidẽ, ut Romã statim ueniã, uelle se rẽ agere per senatum. cui ego, non posse senatum ante Cal. Ian. quod quidem ita credo. ille autẽ addit, Consilio tuo. quid multa? ille urget: ego autẽ σκήπτομαι: non confido ætati: ignoro quo animo: nil sine Pansa tuo uolo: uereor ne ualeat Antonius: nec à mari discedere libet: & metuo. neque ἀριστεία me absente. Varroni q-dem displicet consilium pueri, mihi non. firmas copias habet. Brutũ habere potest, & rẽ gerit palàm. centuriat Capuæ: dinumerat. iam iamq; uideo bellũ. Ad hæc rescribe. Tabellarium meũ Cal. Roma profectum sine tuis lite-*

ris mir

ris miror. VI. Arpinum ueni, ad IIII. in Sinuessanũ.eodem die uulgo loquebantur Antonium mansurum esse Casilini. Itaq; mutaui consilium: statueram enim rectà Appia Romam.facilè me ille esset assecutus: aiunt enim eum Cæsariana uti celeritate. uerti igitur me à Minturnis Arpinum uersus.constitueram ut prid.Id.aut Aquini manerem,aut in Arcano. nunc mi Attice tota mente incumbe in hanc curam: magna enim res est.tria sunt autem, maneam'ne Arpini, an propius accedã, an ueniam Romam.quod censueris,faciam:sed quamprimùm. Auide expecto tuas literas. VI. Id.mane,in Sinuessano.

CICERO ATTICO S.

Nonis accepi à te duas epistolas: quarum alteram Cal.dederas, alterã pridie.igitur prius ad superiorẽ.nostrũ opus tibi probari lætor.ex quo antè ipse posuisti,quæ mihi florentia sunt uisa tuo iudicio: cerulas enim tuas miniatulas illas extimescebã. De Sicca ita est ut scribis. ast ab ea ægre me tenui. itaque perstringam sine ulla contumelia Siccæ,& Septimiæ: tantũ,ut sciant παῖδες παίδων sine uallo Luciliano,eũ ex C.Fadij filia liberos habuisse. atq; utinam cum diem uideam cùm ista libere uagetur, ut etiã in Siccæ domum introëat.sed illo tempore opus est, quod fuit illis Triumuiris.moriar, nisi facetè. Tu uerò leges Sexto,

eiusq; iudiciũ mihi perſcribes, εἰς ἐμοὶ μυέρισι-Caleni interuentũ, & Caluenæ cauebis. Quòd uereris ne ἀδολεσχος: mihi tu? quis minus, cui, ut Ariſtophani Archilochi iambus, ſic epiſtola longiſsima quæque optima uidetur? Quòd me admones, tu uerò etiam ſi reprehenderes, non modò facile paterer, ſed etiam lætarer, quippe cũ in reprehenſione eſt prudentia cũ εὐμενείᾳ. Ita libenter ea corrigam, quæ à te animaduerſa ſunt, eodẽ iure, quo Rubriana potius, quàm quo Scipionis: & de laudibus Dolabellæ deruam cumulum. attamen eſt iſto loco bella, ut mihi uidetur, εἰρωνεία, quòd eum contra ciueis in acie. illud etiã malo, indignius eſſe hunc uiuere, quàm quod indignius. πεπλογραφίαν Varronis tibi probari nõ moleſtè fero: à quo adhuc ἡρακλείδιον illud non abſtuli. Quòd me hortaris ad ſcribendũ, amicè tu quidem, ſed me ſcito agere nihil aliud. Grauedo tua mihi moleſta eſt. quæſo adhibe, quam ſoles, diligentiam. Ὦ TITE, tibi prodeſſe lætor. Anagnini ſunt Muſtella ταξιάρχης, & Laco, qui plurimũ bibit. Librum, quẽ rogas, perpoliam, & mittam. Hæc ad poſteriorẽ. τὰ περὶ τοῦ καθήκοντος, quatenus Panætius, abſoluit duobus: illius tres ſunt. ſed cùm initio diuiſiſſet ita, tria genera exquirendi officij eſſe: unũ cum deliberamus, honeſtum, an turpe ſit: alterum, utile, an inutile: tertium, cùm hæc inter ſe pugnare

gnare

gnare uideātur, quomodo iudicandū sit: qualis causa Reguli, redire honestū, manere utile: de duobus primis præclarè disseruit: de tertio pollicetur se deinceps scripturū, sed nihil scripsit. eum locum Posidonius persecutus. Ego autem & eius librum accersiui, & ad Athenodorū Caluum scripsi, ut ad me τὰ κεφάλαια mitteret: quem expecto: quem uelim cohortere, & roges, ut quamprimùm. in eo est περὶ τοῦ κατὰ περίστασιν καθήκοντος. Quod de inscriptione quæris: non dubito quin τὸ καθῆκον officiū sit, nisi quid tu aliud: sed inscriptio plenior, de officiis. προσφωνῶ autem Ciceroni filio. uisum est nō ἀνοικεῖον. De Myrtilo dilucide. O qualis tu semper istos. ita'ne in D. Brutū de istis? Ego me, ut scripseram, in Pompeianū non abdidi, primò tēpestatibus, quibus nihil tetrius: deinde ab Octauio quotidie literæ. ut negotium susciperem, Capuam uenirem, iterū Remp. seruarem, Romā utiq; statim, αἰδέσθεν μὲν ἀνήνασθαι, δεῖσαν δ' ὑποδέχθαι. is tamen egit sanè strenue, & agit: Romam ueniet cū manu magna. sed est planè puer. putat senatū statim. quis ueniet? si uenerit, quis incertis in rebus offendet Antoniū? Cal. Ian. erit fortasse præsidio, aut quidem antè depugnabitur. puero municipia mirè fauent: iter enim faciens in Samniū uenit Cales, māsit Theani. mirifica ἀπάντησις, & cohortatio. hoc tu putares? ob hoc ego citius

Romam, quàm constitueră.simul ac constituero, scribam.etsi nondum stipulationes legeram (nec enim Eros uenerat) tamen rem prid. Id. uelim conficias. Epistolas Catinam, Tauromenium, Syracusas commodius mittere potero, si Valerius interpres ad me nomina gratiosorum scripserit: alij enim sunt aliâs, nostriq; familiares ferè demortui.publicè tamẽ scripsi, si uti uellet eis Valerius, aut mihi nomina mitteret. De Lepidianis feris Balbus ad me. usq; ad III. Cal.expectabo tuas literas: meq; Torquati negotiolo siturum puto. Quinti literas ad te misi,ut scires quàm ualde eum amaret quem dolet à te minus amari. Attica, quoniam (quod primum in pueris est)hilarula est,meis uerbis suauium des. Vale.

CICERO ATTICO S.

OPpij epistolæ,quia perhumana erat,tibi misi exemplũ. De Ocella,dum tu muginaris,nec quicquã rescribis,cepi consilium domesticum.itaq; me prid. Id.arbitror Romæ futurum.commodius est uisum, frustra me istic esse,cùm id non necesse esset,quàm,si opus esset, non adesse. & simul,ne intercluderer metuebã: ille enim iam aduentare potest: etsi uarij rumores multiq;, quos cuperem ueros: nihil tamen certi.Ego uerò,quicquid est,tecum potius, quàm animi pendeam,cùm à te absim, & de te,& de me.sed quid dicam? bonum animum.

De

De ἡρακλειδείῳ Varronis negotia salsa.me quidem nihil unquam sic delectauit.sed hac, & alia maiora corám. Vale.

CICERO ATTICO S.

O Casum mirificum.V.Id.cùm ante lucem de Sinuessano surrexissem,uenissemq; diluculo ad Pontum Tiretium, qui est Minturnis,in quo flexus est ad iter Arpinas,obuiam mihi fit tabellarius, qui me offendit δολιχὸν πλόον ὁρμαίνοντα. Ego statim,Cedo,inquam, siquid ab Attico? nondum legere poteramus: nam & lumina dimiseramus, nec satis lucebat.cùm autem luceret,antè scripta epistola ex duab⁹ tuis prior mihi legi cœpta est.illa omniũ quidẽ elegantißima(ne sim saluus,si aliter scribo ac sentio) nihil legi humanius. Itaq; ueniã quò uocas,modò adiutore te.sed nihil tam ἀπροσδιόνυσον mihi primo uidebatur, quàm ad eas literas, quibus ego à te consilium petieram,te mihi ista rescribere. Ecce tibi altera, qua hortaris παρ' ἠνεμόεντα μίμαντα, νήσου ἐπὶ ψυρίης, Ἀππιᾶ ἐπ' ἀριστέρ' ἔχοντα. Itaq; eo die mansi Aquini.longulum sanè iter,& uia inepta.inde postridie mane proficiscens,has literas dedi.& quidẽ, ut à me dimitterẽ inuitissimus,fecerũt Erotis litera.rem tibi Tiro narrabit. Tu,quid faciendũ sit,uidebis:prꝛterea, poßim'ne propius accedere (malo enim esse in Tusculano,aut uſpiã in suburbano)an etiã lon-

gius discedendũ putas? crebrò ad me uelim scribas. erit autẽ quotidie cui des. Quòd præterea consulis, quid tibi censeam faciundum: difficile est, cùm absim. ueruntamen, si pares æquè inter se: quiescendum. sin latius manabit, & quidẽ ad nos, deinde communiter. Auidè tuum consilium expecto. timeo ne absim, cùm adesse me sit honestius. uenire nõ audeo. De Antonij itineribus nescio quid aliter audio, atq; ut ad te scribebam. Omnia igitur uelim explices, & ad me certa mittas. De reliquo quid ego tibi dicã? ardeo studio historiæ: incredibiliter enim me cõmouet tua cohortatio. quæ quidem nec institui, nec effici potest sine tua ope: coràm igitur hoc quidẽ conferemus. in præsentia mihi uelim scribas, quibus COSS. C. Fannius M. F. Trib. pl. fuerit: uideor mihi audisse, P. Africano, L. Mũmio. id igitur quæro. Tu mihi de ijs rebus quæ nouãtur, oĩa certa, clara. III. Id. ex Arpinati.

NIHIL erat planè quod scriberem. nã cùm Puteolis essem, quotidie aliquid noui de Octauiano, multa etiã falsa de Antonio. Ad ea autẽ quæ scripsisti (treis enim acceperã III. Id. à te epistolas) ualde tibi assentior, si multũ possit Octauianus, multò firmius acta tyranni comprobatũ iri, quàm in Telluris, atq; id contra Brutum fore. sin autem uincitur, uides intolerabilem Antoniũ: ut, quem uelis, nescias. O Sestij tabellarium hominem nequã. postridie

Puteolis Romæ se dixit fore. Quòd me mones ut pedetentim: assentior: etsi aliter cogitabam. hec me Philippus, aut Marcellus mouet: alia enim eorum ratio: & si non est, tamen uidetur. Sed in isto iuuene, quanquam animi satis, autoritatis parum est. tamen uide, si forte in Tusculano rectè esse possim, ne id melius sit: ero libẽtius: nihil enim ignorabo: an hoc, cùm Antonius uenerit. Sed, ut aliud ex alio, mihi non est dubium quin quod Græci καθῆκον, nos officium. id autem quid dubitas quin etiam in Remp. præclare caderet? non'ne dicimus, Consulum officium, senatus officium? præclare conuenit, aut da melius. Malè narras de Nepotis filio. ualde mehercule moueor, & molestè fero. nescieram omnino esse istum puerum. Caniniũ perdidi. hominem, quod ad me attinet, non ingratum. Athenodorum nihil est quod hortere: misit enim satis bellum ὑπόμνημα. Grauedini quæso omni ratione subueni. Quintus tui patris nepos scribit ad patris mei nepotem, se ex Nonis ijs, quibus nos magna gessimus, ædem Opis explicaturum, idq; ad populum. uidebis igitur, & scribes. Sexti iudicium expecto. Vale.

CICERO ATTICO S.

NOli putare pigritia facere me, quòd non mea manu scribã: sed mehercule pigritia: nihil enim habeo aliud quod dicã, & tamẽ

in tuis quoq; epistolis Alexim uideor agnoscere. sed ad rem uenio. Ego, si me non improbissimè Dolabella tractasset, dubitassem fortasse utrū remißior essem, an summo iure contenderē: nunc uerò etiam gaudeo mihi causam oblatā, in qua & ipse sentiat, et reliqui omnes, me ab illo alienatū: idq; præ me ferā, & quidem me mea facere, & Reip. causa, cur illum oderim, quòd cùm eā me autore defendere cœpisset, non modò deseruit emptus pecunia, sed etiam, quantum in ipso fuerit, euerterit. Quòd autem quæris, quomodo agi placeat, cùm dies uenerit: primum uelim eiusmodi sit, ut nō alienum sit, me Romæ esse: de quo, ut de cæteris, faciam ut tu censueris. de summa autē agi prorsus uehementer & seuerè uolo. etsi sponsores appellare, uidetur habere quandā δυσωπίαν: tamen hoc quale sit, consideres uelim. possumus enim, ut sponsores appellentur, procuratorē introducere: neq; enim illi litem contestabuntur: quo facto, non sum nescius sponsores liberari; sed & illi turpe arbitror eo nomine, quod satisdato debeat, procuratores eius non dissoluere: & nostræ grauitatis, ius nostrum sine summa illius ignominia persequi. De hoc quid placeat, rescribas uelim: & nō dubito quin hoc totum lenius administraturus sis. Redeo ad Remp. multa mehercule à te sæpe ἐν πολιτικῷ genere prudēter: sed his literis nihil prudētius,

QVAN

QVANQVAM enim possit in præsentia bellè iste puer retundere Antonium, tamen exitum expectare debemus. at quæ concio? nam est missa mihi. iurat, ita sibi parentis honores consequi liceat: & simul dextram intendit ad statuam. μὴ γὰρ σωθείην ὑπό γε τοιούτου. Sed, ut scribis, certissimum esse uideo discrimen Cascæ nostri Tribunatus: de quo quidem ipso dixi Oppio, cùm me hortaretur, ut adolescentem, totamq; causam, manumq; ueteranorũ complecterer, me nullo modo facere posse, ni mihi exploratum esset, eum non modò non inimicũ tyrannoctonis, uerumetiam amicum fore. cùm ille diceret, ita futurum, Quid igitur festinamus, inquã? illi enim mea opera ante Cal. Ian. nihil opus est. nos autem eius uoluntatem ante Id. Dec. perspiciemus in Casca. mihi ualde assensus est. Quã ob rem hæc quidem hactenus. Quod reliquum est, quotidie tabellarios habebis, &, ut ego arbitror, etiã quid scribas quotidie. Leptæ literarum exemplum tibi misi: ex quo mihi uidetur στρατηλὰξ ille deiectus de gradu. sed tu, cùm legis, existimabis. Obsignata iam epistola, literas à te, & à Sexto accepi. nihil iucundius literis Sexti, nihil amabilius: nã tuæ breues, priores erant uberrimæ. Tu quidem & prudẽter, & amicè suades ut in his locis potissimum sim, quoad audiamus, hæc, quæ commota sunt, quorsum euadant. sed me, mi

Attice, non sanè hoc quidem tempore mouet Resp. nō quo ea sit mihi quicquam carius, aùt esse debeat, sed desperatis etiam Hippocrates uetat adhibere medicinam. quare ista ualeat. me res familiaris mouet: rem dico? imo uerò existimatio. cùm enim tanta reliqua sint, ne Terentiæ quidem adhuc quod soluam, expeditum est: Terentiam dico? scis nos pridem iam constituisse Montani nomine HS XXII. dissoluere. pudentißimè hoc Cicero petierat, ut ei de suo: liberalißimè, ut tibi quoq; placuerat, promiseram, Erotiq; dixeram, ut sepositū haberet. non modo, sed iniquißimo fœnore uersuram facere Aurelius coactus est. nam de Terentiæ nomine Tiro ad me scripsit, te dicere, numos à Dolabella fore. malè cum credo intellexisse, si quisquam malè intelligit: potius nihil intellexisse: tu enim ad me scripsisti Cocceij responsum, & ijsdē penè uerbis Eros. Veniendum est igitur uel in ipsam flammam: turpius est enim priuatim cadere, quàm publicè. itaq; cæteris de rebus, quas ad me suauißimè scripsisti, perturbato animo non potui, ut consueuerā, rescribere. Consenti in hac cura, ubi sum, ut me expediam. quibus autē rebus, uenit quidem mihi in mentem: sed certò constituere nihil possum, priusquam te uidero. Quî minus autē ego istic rectè esse poßim, quàm est Marcellus? sed non id agitur: neq; id maximè curo.

quid

quid curem, uides. adſum igitur. Vale.

CICERO ATTICO S.

IVcundiſsimas tuas legi literas. Ad Plancum ſcripſi. habes exemplum. cum Tirone quid ſit locutus, cognoſcam ex ipſo. Cum ſorore ages attentius, ſi te occupatione iſta relaxaris. Vale.

M. Cicero L. Planco Præt. Des. s.

ATtici noſtri te ualde ſtudioſum eſſe cognoui: mei uerò ita cupidum, ut mehercule paucos æquè obſeruanteis atq; amanteis me habere exiſtimem: ad paternas enim magnas, & ueteres, & iuſtas neceſsitudines magnam attulit acceſsionẽ tua uoluntas erga me, meaq; erga te par atq; mutua. Buthrotia tibi cauſa ignota nõ eſt: egi enim ſæpe, tibiq; totã rẽ demonſtraui: quæ eſt acta hoc modo, Vt primũ Buthrotium agrum proſcriptum uidimus, commotus Atticus libellum compoſuit: eum mihi dedit, ut darem Cæſari: eram enim cœnaturus apud eũ illo die. cùm libellum Cæſari dedi, probauit cauſam, reſcripſit Attico æqua eũ poſtulare: admonuit tamen, ut pecuniã reliquã Buthrotij ad diem ſoluerent. Atticus, qui ciuitatem cõſeruatam cuperet, pecuniam numerauit de ſuo. quod cùm eſſet factũ, adiuimus ad Cæſarẽ, uerba fecimus pro Buthrotij: liberaliſsimũ decretum abſtulimus, quod eſt obſignatum ab ampliſsimis uiris. quæ cùm eſſent acta mirari

quidem

quidem solebam pati Cæsarem conuenire eos qui agrum Buthrotium cõcupissent:neq; solùm pati, sed etiam ei negotio te præficere. Itaq; & ego cum illo locutus sum, & sæpius quidem, ut etiam accusarer ab eo, quòd parum constantiæ suæ confiderem. & M. Messalæ, & ipsi Attico dixit, ut sine cura essent: aperteq́; ostendebat se præsentiũ animos (erat enim popularis, ut noras) offendere nolle: cùm mare transissent, curaturum se ut in alium agrum deducerentur. Hæc illo uiuo. post interitum uerò Cæsaris, ut primùm ex S. C. *causas Consules cognoscere instituerunt, hæc quæ scripsi, ad eos delata sunt. Probauerunt causas sine ulla dubitatione, seq́; ad te literas daturos esse dixerunt. Ego autem mi Plance etsi non dubitabam quin &* S.C. *& lex, & Consulum decretum, ac literæ apud te plurimũ autoritatis haberent, teq́; ipsius Attici causa uelle intellexerã: tamen hoc pro coniunctione & beneuolentia nostra mihi sumpsi, ut id à te peterem, quod tua singularis humanitas, suauißimiq́; mores à te essent impetraturi: id autem est, ut hoc quod te tua sponte facturum esse certò scio, honoris nostri causa libenter, prolixè, celeriter facias. Mihi nemo est amicior, nec iucundior, nec charior Attico: cuius antea res solũ familiaris agebatur, eaq́; magna: nũc accesßit etiam existimatio, ut quod consecutus est magna & industria & gratia,*

& uiuo

& uiuo Cæsare & mortuo, id te adiuuãte obtineat. Quod si à te erit impetratum, sic uelim existimes, me de tua liberalitate ita interpretaturum, ut tuo summo beneficio me affectum iudicem. Ego quæ te uelle, quæq; ad te pertinere arbitrabor, studiosè diligenterq; curabo. Da operam ut ualeas.

Cicero Planco Præt. Des. s.

IAm antea petiui abs te per literas, ut cùm causa Buthrotiorum probata à Consulibus esset, quibus & lege & S.C. permissum erat ut de Cæsaris actis cognoscerent, statuerent, iudicarent, eam rem tu adiuuares, Atticumq; nostrum, cuius te studiosum cognoui, & me, qui nõ minus laboro, molestia liberares. omnibus enim rebus magna cura, multa opera & labore confectis, in te positum est, ut nostræ solicitudinis finem quamprimũ facere poßimus. quanquam intelligimus ea te esse prudentia, ut uideas si ea decreta Consulum, quæ de Cæsaris actis interposita sint, non seruentur, magnam perturbationẽ rerum fore. Equidem cùm multa (quod necesse erat in tanta occupatione) non probẽtur quæ Cæsar statuerit, tamẽ otij pacisq; causa acerrimè illa soleo defendere: quod tibi idem magnopere faciendum censeo: quanquam hæc epistola non suasoris est, sed rogatoris. Igitur mi Plance rogo te, & etiã oro, sic medius fidius, ut maiore studio, magisq; ex animo age

re

re non poßim, ut totum hoc negotium ita agas, ita tractes, ita conficias, ut quod sine ulla dubitatione apud Cōsules obtinuimus propter summam bonitatem, & æquitatē causæ, id tu nos obtinuisse non modò facilè patiare, sed etiam gaudeas. Qua quidem uolūtate esse erga Atticum, sæpe præsens & illi ostendisti, & uerò etiam mihi. quod si feceris, me, quem uolūtate, & paterna neceßitudine coniunctum semper habuisti, maximo beneficio deuinctum habebis. idq; ut facias, te uehementer etiam atq; etiam rogo. Vale.

Cicero Capitoni suo s.

NVnquam putaui fore ut supplex ad te uenirem. sed hercule facilè patior datum tempus, in quo amorem experirer tuum. Atticum quanti faciam, scis. amabo te, da mihi & hoc: obliuiscere mea causa, illum aliquando suo familiari aduersario tuo uoluisse cōsultum, cùm illius existimatio ageretur. Hoc primum ignoscere est humanitatis tuæ: suos enim quisq; debet tueri. Deinde, si me amas, omitte Atticum Ciceroni tuo: quem quanti facias, præ te soles ferre. totum hoc, ut quod semper existimaui, nunc planè intelligam, me à te multum amari. Buthrotios cū Cæsar decreto suo, quod ego obsignaui cum multis amplißimis uiris, liberauisset, ostendissetq; nobis, se cùm agrarij mare trāsissent, literas missurum, quem in agrū

ded

deduceretur: accidit, ut subitò ille interiret. Deinde, quemadmodum tu scis (interfuisti enim, cùm Consules oporteret ea S.C. de actis Caesaris cognoscere) res ab ijs in Cal. Iun. dilata. Accessit ad S.C. lex, quae lata est ad IIII. Non. Iun. quae lex earum rerum quas Caesar statuisset, decreuisset, egisset, Consulibus cognitionem dedit. Causa Buthrotiorũ delata est ad Consules. Decretum Caesaris recitatũ est, & multi praeterea libelli Caesaris prolati. Consules de consilij sententia decreuerunt secundum Buthrotios, Plancũ dederunt. Nunc mi Capito (scio enim quantum semper apud eos, quibuscũ sis, posse soleas, eò plus apud hominem facillimum atq; humanißimum Plancum) enitere, elabora, uel potius eblandire, effice ut Plãcus, quem spero optimũ esse, sit etiam melior opera tua. omnino res huiusmodi uidetur esse, ut sine cuiusquam gratia Plancus ipse pro ingenio, & prudẽtia sua non sit dubitaturus quin decretũ Consulũ, quorum & lege & S.C. cognitio & iudicium fuit, conseruet: praesertim cùm, hoc genere cognitionũ labefactato, acta Caesaris in dubium uentura uideantur: quae non modò ij, quorum interest, sed etiam ij qui illa non probant, otij causa confirmare uelint. Quod cùm ita sit, tamen interest nostra, Plancum hoc animo libenti prolixoq; facere. quod certè faciet, si tu neruulos tuos mihi saepe cognitos, suauitatemq;

qua

qua nemo tibi par est, adhibueris. Quod ut facias, te uehementer rogo. Vale.

Cicero Cupiennio s.

P*Atrem tuum plurimi feci, meq; ille mirificè & coluit et amauit. nec mehercule unquam mihi dubiũ fuit quin à te diligerer. ego quidem id facere non destiti. Quamobrem peto à te in maiorem modum, ut ciuitatem Buthrotiam subleues, decretumq; Consulum quod ij secundum Buthrotios fecerunt, cùm & lege &* S. C. *statuendi potestatem haberent, des operam ut Plancus noster quamprimum confirmet, & probet. Hoc te uehementer mi Cupienni etiam atq; etiam rogo. Vale.*

Cicero Planco Præt. Des. s.

I*Gnosce mihi, quòd cùm antea accuratissimè de Buthrotijs ad te scripserim, eadem de re sæpius scribam. Non mehercule mi Plance facio, quòd parum confidã aut liberalitati tuæ, aut nostræ amicitiæ: sed cùm tanta res agatur Attici nostri, nunc uerò etiam existimatio, ut id quod probauit Cæsar, nobis testibus & obsignatoribus, qui & decretis & responsis Cæsaris interfueramus, uideatur obtinere potuisse: præsertim cùm tota potestas eius rei tua sit, ut ea quæ Consules decreuerunt secundum Cæsaris decreta & responsa, non dicam comprobes, sed studiosè libenterq; comprobes. Id mihi sic erit gratum, ut nulla res gratior esse posit.*

Etsi

Etsi iam sperabam cùm has literas accepisses, fore ut ea quæ superioribus literis à te petîissemus, impetrata essent: tamen non faciam finem rogandi, quoad nobis nuntiatum erit te id fecisse, quod magna cum spe expectamus. deinde enim cõfido fore, ut alio genere literarum utamur, tibiq; pro tuo summo beneficio gratias agamus. Quod si acciderit, uelim sic existimes, non tibi tam Atticum, cuius permagna res agatur, quàm me, qui non minus laboro quàm ille, obligatum fore. Vale.

Cicero Capitoni s.

N*On dubito quin mirere, atq; etiam stomachere, quòd tecum de eadem re agam sæpius. hominis familiarißimi, & mihi omnibus rebus coniunctißimi permagna res agitur, Attici. Cognoui ego tua studia in amicos, etiã in te amicorum. multum potes nos apud Plancum iuuare. noui humanitatẽ tuam, scio quàm sis amicis iucũdus. nemo nos in hac causa plus iuuare potest, quàm tu, & res ista est firma, ut debet esse, quam Consules de consilij sententia decreuerunt, cùm & lege, & S.C. cognoscerent. tamen omnia posita putamus in Planci tui liberalitate: quẽ quidem arbitramur cùm officij tui & Reip. causa decretũ Consulũ comprobaturum, tum libẽter nostra causa esse facturum. Adiuuabis igitur mi Capito: quod ut facias, uehementer etiam atq; etiam rogo. Vale.*

T. POMPONII ATTICI VITA,

Per Cornelium Nepotem.

POMPONIVS *Atticus ab origine ultima stirpis Romanæ generatus, perpetuò à maioribus acceptā equestrem obtinuit dignitatem. Patre usus est diligente, indulgente, & ut tū erant tempora, diti, in primisq; studioso literarum. Hic prout ipse amabat literas, omnibus doctrinis, quibus puerilis ætas impertiri debet, filium erudiuit. Erat autem in puero, præter docilitatem ingenij, summa suauitas oris, & uocis: ut non solùm celeriter acciperet quæ tradebantur, sed etiam excellenter pronuntiaret. Qua ex re pueritia nobis inter æqualeis ferebatur, clariusq; explendescebat, quàm generosi condiscipuli animo æquo ferre possent. itaq; incitabat omneis studio suo. quo in numero fuerunt L. Torquatus, C. Marij filius, M. Cicero: quos consuetudine sua sic sibi deuinxit, ut nemo ijs perpetuò fuerit carior. Pater maturè decessit. ipse adolescentulus propter affinitatem P. Sulpitij, qui Trib. pl. interfectus est, non expers fuit illius periculi: nanq; Anitia Pomponij consobrina nupserat M. Seruio fratri Sulpitij. Itaq;*

interfecto Sulpitio, posteaquam uidit Cinnano tumultu ciuitatem esse perturbatam, neq; sibi dari facultatem pro dignitate uiuendi, quin alterutram partem offenderet, dissociatis animis ciuium, cùm alij Sullanis, alij Cinnanis fauerent partibus: idoneum tempus ratus studijs obsequendi suis, Athenas se contulit. neq; eò secius adolescentem Marium hostem iudicatum iuuit opibus suis: cuius fugam pecunia subleuauit. ac ne illa peregrinatio detrimentum aliquod afferret rei familiari, eôdem magnam partem fortunarum traiecit suarũ. Hic ita uixit, ut uniuersis Atheniensibus meritò esset carissimus: nam præter gratiam, quæ iam in adolescentulo magna erat, sæpe suis opibus inopiã eorum publicam leuauit. cùm enim usuram facere publicè necesse esset, neq; eius conditionem æquam haberẽt, semper se interposuit: atq; ita, ut neq; usuram unquam ab ijs acceperit, neq; longius quàm dictum esset, debere passus sit. quod utrunq; erat ijs salutare: nam neq; indulgendo inueterascere eorum æs alienum patiebatur, neq; multiplicandis usuris crescere. Auxit hoc officiũ alia quoq; liberalitate. nã universos frumento donauit, ita ut singulis VII. *modij tritici darentur, qui modius mensuræ medimnus Athenis appellatur. Hic autẽ sic se gerebat, ut communis infimis, par principibus uideretur. quo factũ est ut huic omneis honores quos*

 possent.

possent, publicè haberent, ciuemq; facere studerent. quo beneficio ille uti noluit. quod nonnulli ita interpretātur, amitti ciuitatem Romanam alia ascita. Quandiu affuit, nequa sibi statua poneretur, restitit: absens prohibere non potuit. Itaq; aliquot ipsi, & Piliæ locis sanctißimis posuerūt. hunc enim in omni procuratione Reip. actorem autoremq; habebant. Igitur primum illud munus fortunæ, quòd in ea potißimum urbe natus est, in qua domicilium orbis terrarum esset imperij, ut eandem & patriam haberet, & domum: hoc specimen prudentiæ, quòd, cùm in eam se ciuitatem contulisset, quæ antiquitate, humanitate, doctrinaq; præstaret omneis, ei unus ante alios fuerit carißimus. Huc ex Asia Sulla decedēs cùm uenisset, quādiu ibi fuit, secum habuit Pomponium, captus adolescentis & humanitate & doctrina. sic enim Græcè loquebatur, ut Athenis natus uideretur: tanta autem erat suauitas sermonis Latini, ut appareret in eo natiuum quendam leporem esse, non ascitum. Idem poëmata pronūtiabat et Græcè et Latinè sic, ut supra nihil posset. Quibus rebus factū est, ut Sulla nusquā à se dimitteret, cuperetq; secū deducere. qui cū persuadere tentaret, Noli, oro te, inquit Pomponius, aduersum eos me uelle ducere, cum quibus ne contra te arma ferrem, Italiam reliqui. At Sulla adolescētis officio collaudato, omnia mu-

nera ei, quæ Athenis acceperat, proficiscens iußit deferri. Hic cõplureis annos moratus, cũ et rei familiari tantũ operæ daret, quantũ non indiligens deberet paterfamiliâs, & omnia reliqua tẽpora aut literis, aut Atheniẽsiũ Reip. tribueret, nihilò minus amicis urbana officia præstitit: nã & ad comitia eorũ uentitauit, & siqua res maior acta est, non defuit: sicut Ciceroni in omnibus eius periculis singularẽ fidem præbuit, cui ex patria fugienti HS. CC *& quinquaginta millia donauit. Tranquillatis autem rebus Romanis remigrauit Romam, ut opinor, L. Cotta, & L. Torquato* COSS. *quem diem sic uniuersa ciuitas Atheniensiũ prosecuta est, ut lacrymis desiderij futuri dolorẽ indicaret. Habebat auunculũ Q. Cæciliũ equitem Romanũ, familiarem L. Luculli, diuitem, difficillima natura: cuius sic asperitatẽ ueritus est, ut quẽ nemo ferre posset, huius sine offensione ad summã senectutem retinuerit beneuolentiam. Quo facto, tulit pietatis fructum: Cæcilius enim moriens testamento adoptauit eum, hæredemq; fecit ex dodrante. ex qua hæreditate accepit circiter centies* HS. *Erat nupta soror Attici Q. Tullio Ciceroni, easq; nuptias M. Cicero conciliarat, cũ quo à cõdiscipulatu uiuebat coniunctißimè, multò etiam familiarius, quàm cum Quinto: ut iudicari poßit, plus in amicitia ualere similitudinem morum, quàm affinitatẽ.*

Vtebatur autem intimè Q. Hortensio, qui his temporibus principatum eloquentiæ tenebat: ut intelligi non posset, uter eum plus diligeret, Cicero, an Hortensius: & id quod erat difficillimum, efficiebat, ut inter quos tantæ laudis esset æmulatio, nulla intercederet obtrectatio, essetq; talium uirorum copula. In Repub. ita est uersatus, ut semper optimarum partium & esset, & existimaretur: neq; tamen se ciuilibus fluctibus committeret, quòd non magis eos in sua potestate existimabat esse, qui se his dedissent, quàm qui maritimis iactarentur. Honores non petijt, cùm ei paterent propter uel gratiam, uel dignitatem, quòd neq; peti more maiorum, neq; capi possent conseruatis legibus in tam effusis ambitus largitionibus, neq; Reipub. sine periculo corruptis ciuitatis moribus. Ad hastam publicam nunquam accessit. nullius rei neque præs, neq; manceps factus est. Neminem suo nomine, neq; subscribens accusauit. In ius de sua re nunquam ijt. iudicium nullum habuit. Multorum Consulum Prætorumq; præfecturas delatas sic accepit, ut neminem in prouinciam sit secutus, honore fuerit contentus rei familiaris, despexerit fructum: qui ne cùm Q. quidem Cicerone uoluerit ire in Asiam, cùm apud eum legati locum obtinere posset. nō enim decere se arbitrabatur, cum Præturam gerere uoluisset, assectam esse Prætoris. qua in re non

solùm

solùm dignitati seruiebat, sed etiam tranquillitati, cùm suspiciones quoq; uitaret criminum. quo fiebat, ut eius obseruantia omnibus esset carior, cùm eam officio, non timori, neq; spei tribui uiderent. Incidit Cæsarianum ciuile bellum, cùm haberet annos circiter sexaginta. usus est ætatis uacatione, neque quôquam se mouit ex Vrbe. Quæ amicis suis opus fuerant ad Pompeium proficiscentibus, omnia ex sua re familiari dedit. ipsum Pompeium coniunctum non offendit. nullum ab eo habebat ornamentum, ut cæteri qui per eum aut honores, aut diuitias ceperant: quorum partim inuitißimi castra sunt secuti, partim summa cum eius offensione domi remanserunt. Attici autem quies tantopere Cæsari fuit grata, ut uictor, cùm priuatis pecunias per epistolas imperaret, huic non solùm molestus non fuerit, sed etiam sororis filium Q. Ciceronem ex Pompeij castris concesserit. sic uetere instituto uitæ effugit noua pericula. secutum est illud occiso Cæsare, cùm Respub. penes Brutos uideretur esse, & Cassium, ac tota ciuitas se ad eum conuertisse uideretur. sic M. Bruto usus est, ut nullo ille adolescens æquali familiarius, quàm hoc sene, neq; solum eum principem consilij haberet, sed etiam in conuictu. Excogitatum est à quibusdam, ut priuatum ærarium Cæsaris interfectoribus ab equitibus Romanis constitueretur. id

facilè effici posse arbitrati sunt, si & principes illius ordinis pecunias contulissent. Itaq; appellatus est à C. Flauio Bruti familiari Atticus, ut eius rei princeps esse uellet. At ille, qui officia amicis præstanda sine factione existimaret, semperq; à talibus se consilijs remouisset, respondit, siquid Brutus de suis facultatibus uti uoluisset, usurum quantum ea paterentur: sed neq; cum quoquam de ea re collocuturum, neq; coiturum. Sic ille consensionis globus huius unius dissensione disiectus est. neque multò pòst superior esse cœpit Antonius, ita ut Brutus & Cassius prouinciarum, quæ ijs necis causa datæ erant à Consulibus, desperatis rebus, in exilium proficiscerentur. Atticus, qui pecuniam simul cum cæteris conferre noluerat florenti illi parti, abiecto Bruto, Italiaq; cedenti HS C. M. muneri misit: eidem in Epeiro absens C C C. iussit dari: neque eo magis potenti adulatus est Antonio, neq; desperatos reliquit. Secutum est bellum gestum apud Mutinam: in quo si tantum eum prudentem dicam, minus quàm debeam, prædicẽ, cùm ille potius diuinus fuerit, si diuinatio appellanda est perpetua naturalis bonitas, quæ nullis casibus agitur, neq; minuitur. Hostis Antonius iudicatus Italia cesserat. spes restituendi nulla erat. non solùm inimici, qui tamen erant potentißimi & plurimi, sed etiam qui aduersarijs eius se dabant, et in eo

lædendo

lædendo aliquam consecuturos sperabant commoditatem, Antonij familiareis sequebantur, uxorem Fuluiam omnibus rebus spoliare cupiebant, liberos etiã extinguere parabant. Atticus cùm Ciceronis intima familiaritate uteretur, amicißimus esset Bruto, non modò nihil ijs indulsit ad Antonium uiolandum, sed è contrario familiareis eius ex Vrbe profugienteis, quantum potuit, texit: quibus rebus indiguerũt, adiuuit: P. uerò Volũnio ea tribuit, ut plura à parente proficisci non potuerint: ipsi autem Fuluiæ, cùm litibus distineretur, magnisq́; terroribus uexaretur, tanta diligentia officium suum præstitit, ut nullum illa præstiterit uadimoniũ sine Attico, sponsor omnium rerum fuerit. quin etiam, cùm illa fundum secũda fortuna emisset in diem, neq; post calamitatem uersuram facere potuisset, ille se interposuit, pecuniamq́; sine fœnore, sineq; ulla stipulatione credidit: maximum existimans quæstum, memorem gratumq́; cognosci, simulq́; aperire, se non fortunæ, sed hominibus solere esse amicum. Quæ cùm faciebat, nemo eum temporis causa facere poterat existimare: nemini enim in opinionem ueniebat, Antonium rerum potiturum. Sed sensim is à nonnullis optimatibus eius reprehendebatur, quòd parum odisse malos ciues uideretur. Ille autem sui iudicij potius, quid se facere par esset, intuebatur, quàm quid alij laudaturi

forent. Conuersa fortuna est. ut Antonius rediijt in Italiam, nemo non magno in periculo Atticum putarat propter intimam familiaritatem Ciceronis & Bruti. Itaq; ad aduentum imperatorum de foro decesserat, timens proscriptionem, latebatq; apud P. Volumnium, cui, ut ostendimus paulò antè, opem tulerat (tanta uarietas his temporibus fuit fortunæ, ut modò hi, modò illi in summo essent aut fastigio, aut periculo) habebatq; secum Q. Gellium Canium æqualem simillimumq; sui. Hoc quoq; sit Attici bonitatis exẽplum, quòd cum eo quem puerum in ludo cognorat, adeo coniunctè uixit, ut ad extremam ætatem amicitia eorum creuerit. Antonius autem etsi tanto odio ferebatur in Ciceronem, ut non solùm ei, sed etiam omnibus suis amicis esset inimicus, eosq; uellet proscribere multis hortantibus: tamen Attici memor fuit officij, & ei, cùm requisisset ubinam esset, sua manu scripsit ne timeret, statimq; ad se ueniret: se eum, et Gellium Canium de proscriptorum numero exemisse: ac ne quod periculum incideret, quòd noctu fiebat, præsidium ei misit. Sic Atticus in summo timore non solùm sibi, sed etiam ei quem charissimum habebat, præsidio fuit: neque enim suæ solùm à quoquam auxilium petijt salutis, sed coniunctim: ut appareret nullam seiunctam sibi ab eo uelle fortunam. quòd si gubernator præcipua

lande

laude fertur, qui nauem ex hieme, mariq; scopuloso seruat: cur non singularis eius existimetur prudentia, qui ex tot, tantisq; grauibus procellis ciuilibus ad incolumitatem peruenit? Quibus ex malis ut se emerserat, nihil aliud egit, quàm ut plurimis, quibus rebus posset, esset auxilio. cùm proscriptos præmijs imperatorum uulgus conquireret, nemo in Epeirum uenit, cui res ulla defuerit: nemini non ibi perpetuò manendi potestas facta est. quin etiam post prælium Philippense, interitumq; C. Caßij, & M. Bruti, L. Iulium Mocillam prætorium, & filium eius, Aulumq; torquatũ, cæterosq; pari fortuna perculsos institerit tueri, atq; ex Epeiro ijs omnia Samothraciam supportari iusserit. difficilè enim est omnia prosequi, & non necessaria. Illud unum intelligi uolumus, illius liberalitatem neque temporariam, neque callidam fuisse. id ex ipsis rebus, ac temporibus iudicari potest, quòd non florentibus se uenditauit, sed afflictis semper succurrit, qui quidem Seruiliam Bruti matrem non minus post mortem eius, quàm florentem coluerit. Sic liberalitate utens nullas inimicitias gesit, quòd neque lædebat quanquam: neque, siquam iniuriam acceperat, non malebat obliuisci, quàm ulcisci. Idem immortali memoria percepta retinebat beneficia: quæ autem ipse tribuerat, tandiu meminerat, quoad ille gratus erat qui acceperat.

Itaq;

Itaque hic fecit, ut uerè dictum uideatur, Sui cuiq; mores fingunt fortunam. Neq; tamē prius ille fortunam, quàm se ipse finxit, qui cauit, nequa in re plecteretur. His igitur rebus effecit ut M. Vipsanius Agrippa intima familiaritate cōiunctus adolescenti Cæsari, cùm propter suam gratiam, & Cæsaris potentiam nullius conditionis non haberet potestatem, potissimum eius deligeret affinitatem, peroptaretq; equitis Romani filiam generosam nuptijs. atq; harum nuptiarum conciliator fuit (non enim est celandum) M. Antonius Triumuir Reipub. cuius gratia cùm augere possessiones posset suas, tantum abfuit à cupiditate pecuniæ, ut nulla in re usus sit ea, nisi in deprecandis amicorum aut periculis, aut incommodis. Quod quidem sub ipsa proscriptione perillustre fuit: nam cùm L. Saufeij equitis Romani æqualis sui, quicum pluris annos studio ductus philosophiæ habitabat, habebatq; in Italia pretiosas possessiones, Triumuiri bona uendidissent consuetudine ea qua tum res gerebantur: Attici labore, atque industria factum est, ut eodem nuntio Saufeius fieret certior, se patrimonium amisisse & recuperasse. idem L. Iul. Calidium, quem post Lucretij, Catuliq; mortem multò elegantissimum poetam nostram tulisse ætatem uerè uideor posse cōtendere, neq; minus uirum bonum, optimisq; artibus eruditum, post proscriptionem

equit

equitum propter magnas eius Africanas possessiones in proscriptorum numerum à P. Volumnio præfecto fabrum Antonij absentem relatum, expediuit. quod in præsenti utrum ei laboriosius, an gloriosius fuerit, difficile fuit iudicare: quòd et in eorum periculis non secus absentes, quàm præsentes amicos Attico esse curæ, cognitum est. Neque uerò minus ille uir, bonus paterfamiliâs habitus est, quàm ciuis: nam cũ esset pecuniosus, nemo illo minus fuit emax, minus ædificator: neq; tamen non in primis bene habitauit, omnibusq; optimis rebus usus est: nam domũ habuit in colle Quirinali Pamphilianam ab auunculo hereditate relictam, cuius amœnitas nõ ædificio, sed silua constabat: ipsum enim tectum antiquitus constitutum plus salis, quàm sumptus habebat: in quo nihil commutauit, nisi siquidem uetustate coactus est. Usus est familia, si utilitate iudicandum est, optima, si forma, uix mediocri: nanq; in ea erant pueri literatißimi, anagnostæ optimi, & plurimi librarij: ut ne pedisequus quidem quisquam esset, qui nõ utrunq; horum pulchrè facere posset: pari modo artifices cæteri quos cultus domesticus desiderat, apprime boni. neq; tamen horũ quenquam, nisi domi natum, domiq; factum habuit: quod est signum non solùm continentiæ, sed etiã diligentiæ: nam & non intemperanter concupiscere, quod à pluribus uideas, cõtinentis debet

duci

duci: & potius diligentia, quàm pretio parare, non mediocris est industria. Elegans, non magnificus: splendidus, non sumptuosus, omni diligentia munditiam non affluentem affectabat. supellex modica, non multa, ut in neutram partem conspici posset. Nec prӕteribo, quanquam nonnullis leue uisum iri putem: cùm in primis lautus esset eques Romanus, & non parum liberaliter in domum suam omnium ordinum homines inuitaret, scimus nō amplius quàm terna millia ӕris perӕquè in singulos menses ex ephemeride eum expensum sumptui ferre solitum: atq; hoc nō auditū, sed cognitum prӕdicamus: sӕpe enim propter familiaritatem domesticis rebus interfuimus. nemo in conuiuio eius aliud ἀκρόαμα audiuit quàm anagnosten: quod nos quidem iucundißimum arbitramur. neq; unquam sine aliqua lectione apud eum cœnatum est, ut non minus animo, quàm uentre conuiuӕ delectarentur: nanq; eos uocabat, quorum mores à suis non abhorrerent. Cùm tanta pecuniӕ facta esset acceßio, nihil de quotidiano cultu mutauit, nihil de uitӕ cō̄suetudine: tantaq́; usus est moderatione, ut neq; in HS uicies, quod à patre acceperat, parum se splendide gesserit: neq; in HS centies affluentius uixerit, quàm instituerat: pariq́; fastigio steterit in utraq; fortuna: nullos habuerit hortos, nullam suburbanam aut maritimam sumptuosam uillam, neq; in Italia,

prӕt

præter Ardeatinum & Nomentanum, rusticum prædium. Omnisq́; eius pecuniæ reditus constabat in Epiroticis, & urbanis possessionibus. ex quo cognosci potest, eum usum pecuniæ non magnitudine, sed ratione metiri solitum. Mendacium neque dicebat, neq; pati poterat. itaq; eius comitas non sine seueritate erat, neq; grauitas sine facilitate: ut difficile esset intellectu, utrum eum amici magis uererentur, an amarent. Quicquid rogabatur, religiose promittebat, quòd non liberalis, sed leuis arbitrabatur polliceri quod præstare non posset. Idem in nitendo quod semel admisisset, tanta erat cura, ut non mandatam, sed suam rem uideretur agere. nusquam suscepti negotij eum pertæsum est: suam enim existimationem in ea re agi putabat: qua nihil habebat carius. Quo fiebat, ut omnia Ciceronum, Catonis, Marciq́; Hortensij, A. Torquati, multorum præterea equitum Romanorum negotia procuraret. ex quo iudicari poterat, non inertia, sed iudicio fugisse Reip. procurationem. Humanitatis uerò nullum afferre maius testimonium possum, quàm quòd adolescens idem seni Sullæ fuerit iucundissimus, senex adolescenti M. Bruto, cum æqualibus autem suis Q. Hortensio, et M. Cicerone sic uixerit, ut iudicare difficilè sit, cui ætati fuerit aptissimus. quanquam eum præcipuè dilexit Cicero, ut ne frater quidem ei Quintus

carior fuerit, aut familiarior. ei rei ſunt indicio, præter eos libros, in quibus de eo facit mentionem, qui in uulgus ſunt editi, ſexdecim uolumina epiſtolarum ab Conſulatu eius uſq; ad extremū tempus ad Atticum miſſarum: quæ qui legat, non multum deſideret hiſtoriam contextam eorum temporum: ſic enim omnia de ſtudijs principum, uitijs ducum, æmulationibus Reipub. perſcripta ſunt, ut nihil in his nō appareat, & facilè exiſtimari poßit, prudentiam quodammodo eſſe diuinationem. non enim Cicero ea ſolùm, quæ uiuo ſe acciderunt, futura prædixit, ſed etiam quæ nunc uſu ueniunt, cecinit ut uates. De pietate autē Attici quid plura commemorem? cùm hoc ipſum uerè gloriantem audierim in funere matris ſuæ, quam extulit annorum nonaginta, cùm eſſet ſeptem & ſexaginta, ſe nunquam cum matre in gratiam rediſſe, nunquam cum ſorore fuiſſe in ſimultate, quam propè ætate æqualem habebat: quod eſt ſignum, aut nullam unquam inter eos querimoniam interceßiſſe, aut hunc ea fuiſſe in ſuos indulgētia, ut quos amare deberet, iraſci eis nefas duceret. neq; id fecit natura ſolùm (quanquam omnes ei paremus) ſed etiam doctrina: nam et principum philoſophorum ita percepta habuerat præcepta, ut his ad uitam agendam, non ad oſtentationem uteretur. Moris etiam maiorum ſummus imitator fuit, antiquitatisq; amator:

quam

quam adeo diligẽter habuit cognitã, ut eã totam in eo uolumine exposuerit, quo magistratus ornauit. nulla enim lex, neq; pax, neq; bellum, neq; res illustris est pop. Ro. quæ non in eo suo tẽpore sit notata, & quod difficillimũ fuit, sic familiarum originem subtexuit, ut ex eo clarorum uirorum propagines possimus cognoscere. Fecit hoc idem separatim in aliis libris, ut M. Bruti rogatu Iuniam familiam à stirpe ad hanc ætatem ordine enumerauerit, notans qui à quoq; ortus, quos honores, quibusq; temporibus cepisset. pari modo Marcelli Claudii de Marcellorũ, Scipionis Cornelii, & Fabii Maximi Fabiorum, & Æmiliorũ. quibus libris nihil potest esse dulcius iis, qui aliquam cupiditatem habent notitiæ clarorũ uirorum. Attigit quoq; poëticen, credimus, ne eius expers esset suauitatis. nanq; uersibus, qui honores, rerumq; gestarum amplitudine cæteros Ro. populi præstiterunt, exposuit, ita, ut sub singulorum imaginibus facta, magistratusq; eorũ non amplius quaternis, quinisq; uersibus descripserit: quod uix credẽdum sit, tantas res, tam breuiter potuisse declarari. Est etiã unus liber Græcè confectus de consulatu Ciceronis. Hactenus Attico uiuo edita à nobis sunt. Nunc quoniam fortuna nos superstites ei esse uoluit, reliqua persequemur: & quantum potuerimus, rerũ exẽplis lectores docebimus, si-

cut supra significauimus, suos cuiq; mores plerunq; conciliare fortunam. nanq; hic cõtentus ordine equestri, quo erat ortus, in affinitatem peruenit imperatoris diui Iulij filij, cùm iam antè familiaritatem eius esset consecutus nulla alia re, quàm elegantia uitæ, qua cæteros ceperat principes ciuitatis dignitate pari, fortuna humiliores: tanta enim prosperitas Cæsarem est consecuta, ut nihil ei non tribueret fortuna, quod cuiquam antè detulerit, & conciliarit, quod ciuis Romanis quiuit consequi. Nata autem est Attico neptis ex Agrippa, cui uirginem filiam collocauit. hanc Cæsar uix anniculam T. Claudio Neroni Drusilla nata priuigno suo despondit. quæ cõiunctio necessitudinẽ eorum sanxit, familiaritatẽ reddidit frequentiorem. Quãuis ante hæc sponsalia nõ solum cùm ab Vrbe abesset, nunquam ad suorũ quenquam literas misit, quin Attico mitteret, quid ageret in primis, quid legeret, quibusq; in locis, & quãdiu esset moraturus. sed & cũ esset in vrbe, et ppter suas infinitas occupatiões minus sæpe, quàm uellet, Attico frueretur, nullus dies temere intercessit, quo non ad eum scriberet, quo aliquid de antiquitate ab eo requireret, modo aliquam quæstionem poëticam ei proponeret, interdũ iocans eius uerbosiores eliceret epistolas. Ex quo accidit, cum ædes Iouis Feretrij in Capitolio ab Romulo constituta,

uetusta

uetustate, atq; incuria detecta prolaberetur, ut Attici admonitu Cæsar eam reficiendam curaret. neq; uerò à M. Antonio minus absens literis colebatur, adeo ut accurate ille exul tũ his terris, quid ageret, quid curæ sibi haberet, certiorem faceret Atticum. Hoc quale sit, facilius existimabit is, qui iudicare poterit, quãta sit sapientiæ eorũ retinere usum, beneuolentiamq́;, inter quos maximarũ rerum nõ solum æmulatio, sed obtrectatio tanta intercedebat, quantam fuit intercedere necesse inter Cæsarẽ atq; Antonium, cum se uterq; principem non solum urbis Romanæ, sed orbis terrarũ esse cuperet. Tali modo cum septem & septuaginta annos complesset, atq; ad extremam senectutem non minus dignitate, quàm gratia fortunaq́; creuisset (multas enim hæreditates nulla alia re, quàm bonitate consecutus) tantaq́; prosperitate usus esset ualetudinis, ut annis XXX. medicina non indiguisset: nactus est morbum, quem initio & ipse, & medici contempserunt: nam putarunt esse tenasmon, cui remedia celeria faciliaq́; proponebantur. In hoc cum treis menses sine ullis doloribus, præterquam quos ex curatione capiebat, consumpsisset, subito tanta uis morbi in unum intestinum prorupit, ut extremo tempore per lũbos fistulæ putris eruperit. Atq; hoc prius quàm ei accideret, postquã in dies dolores accrescere, febresq́;

accesſiſſe ſenſit. Agrippã generũ ad ſe accerſiri iuſsit, & cum eo L. Corneliũ Balbum, Sextumq; Peduceum. Hos ut ueniſſe uidit, in cubitum nixus, Quantã inquit, curam, diligentiamq; in ualetudine mea tuenda hoc tempore adhibuerim, cùm uos teſtes habeam, nihil opus eſt pluribus uerbis commemorare. quibus quoniã, ut ſpero, ſatisfeci, me nihil reliqui feciſſe quod ad ſanandum me pertineret reliquum eſt ut egomet mihi conſulam. Id uos ignorare nolui: nam mihi ſtat, alere morbum deſinere: nanq; his diebus quicquid cibi ſumpſi, ita produxi uitam, ut auxerim dolores ſine ſpe ſalutis. Quare à uobis peto, primùm ut conſilium probetis meum: deinde ne fruſtra dehortando conemini. Hac oratione habita tanta conſtantia uocis, atq; uultus, ut nõ ex uita, ſed ex domo in domum uideretur migrare: cùm quidem Agrippa eum flens, atq; oſculans oraret atque obſecraret, ne ad id quod natura cogeret, ipſe quoq; ſibi acceleraret: &, quoniam tum quoq; poſſet temporibus ſupereſſe, ſe ſibi, ſuisq; reſeruaret: preces eius taciturna ſua obſtinatione depreſsit. Sic cùm biduũ cibo ſe abſtinuiſſet, ſubitò febris deceſsit, leuiorq; morbus eſſe cœpit. tamen propoſitum nihilo ſecius peregit. Itaq; die quinto poſtquam id cõſilium inierat, prid. Cal. Apr. Cn. Domitio, C. Soſio COSS. *deceſsit. Elat⁹ eſt in lecticula, ut ipſe praſcri-*

pſerat

pserat: sine ulla pompa funeris, comitantibus omnibus bonis, maxima uulgi frequentia. Sepultus est iuxta uiam Appiam ad quintum lapidem in monimēto Q. Cæcilij auunculi sui.

M. T. CICERONIS EPISTOLARVM AD BRVTVM LIBER.

CICERO BRVTO S.

CLODIVS *Trib. pl. designatus ualde me diligit, uel, ut ἐμφατικώτερον dicam, ualde me amat. Quod cùm mihi ita persuasum sit, non dubito (bene enim me nosti) quin illum quoq; iudices à me amari. nihil enim mihi minus hominis uidetur, quàm non respondere in amore ijs, à quibus prouocere. is mihi uisus est suspicari, nec sine magno quidem dolore, aliquid à suis, uel per suos potius inimicos ad te esse delatum, quo tuus animus à se esset alienior. Non soleo mi Brute (quod tibi notum esse arbitror) temere affirmare de altero: est enim periculosum pro-*

pter occultas hominum uoluntates, multiplicesq; naturas. Clodij animũ perfectum habeo, cognitũ, iudicatũ: multa ei⁹ indicia, sed ad scribẽdũ non necessaria: nolo enim hoc testimoniũ tibi uideri potius, quàm epistolam. auctus Antonij beneficio est, eius ipsius beneficij magna pars à te est. Itaq; eum saluis nobis uellet saluum. In eum autem locum rem adductam intelligit (est enim, ut scis, minimè stultus) ut utriq; salui esse non poßint. Itaq; nos mauult. de te uerò amicißimè & loquitur, & sentit. quare, si quis secus ad te de eo scripsit, aut si coràm locutus est, peto à te etiam atque etiam, mihi ut potius credas, qui & facilius iudicare possum, quàm ille nescio quis, & te plus diligo. Clodium tibi amicißimum existima, ciuemq; talem, qualis & prudentißimus, & fortuna optima esse debet.

CICERO BRVTO S.

SCripta & obsignata iam epistola, literæ mihi redditæ sunt à te, plenæ rerum nouarum maximeq; mirabiles: Dolabellam quinque cohortes misisse in Cherrhonessum. Adeo'ne copijs abundat, ut is, qui ex Asia fugere dicebatur, Europam appetere conetur? quinq; autem cohortibus quid se nam facturum arbitratus est, cum tu eo quinq; legiones, optimũ equitatum, maxima auxilia haberes? quas quidẽ cohortes spero iam tuas esse, quoniam latro ille

tam fuit demens. Et tuum consilium uehementer laudo, quòd non prius tuum exercitũ Apollonia Dyrrhachioq; mouisti, quàm de Antonij fuga audisti, Bruti eruptione, populi Rom. uictoria. Itaq; quòd scribis, postea statuisse te ducere exercitũ in Cherrhonessum, nec pati sceleratißimo hosti ludibrio esse imperio populi Ro. facis ex tua dignitate, et è Rep. Quòd scribis de seditione quæ facta est in legione quarta de Antonijs: quod dicam, in bonam partem accipias: magis mihi probatur militum seueritas, quàm tua. Te beneuolentiam exercitus, equitumq́; expertum esse, uehementer gaudeo. De Dolabella, ut scribis, siquid habes noui, facies me certiorem. in quo ualde delector, me antè prouidisse, ut tuum iudicium liberum esset cum Dolabella belli gerendi: & id ualde pertinuit, ut ego tum intelligebam, ad Remp. ut nunc iudico, ad dignitatẽ tuam. Quòd scribis me maximo odio egisse, ut insectarer Antonios, idq́; laudas: credo ita uideri tibi: sed illam distinctionem tuam nullo pacto probo: scribis enim acrius prohibẽda bella ciuilia esse, quàm in superatos iracundiã exercendã. Vehementer à te Brute dissentio: neq; clementiæ tuæ concedo: sed salutaris seueritas uincit inanem speciẽ clemẽtiæ. Quòd si clemẽtes esse uoluerimus, nunquã deerunt bella ciuilia. Sed de hoc tu uideris. De me poßum idẽ, qđ Plautin⁹

 præter

pater in Trinumo, Mihi quidem ætas acta ferè est, tua istuc refert maximè. Opprimemini (mihi crede) Brute, nisi prouideritis: neque enim populum semper eundem habebitis, neq; senatum, neq; senatus ducem. Hæc ex oraculo Apollinis Pythij edita tibi puta. nihil potest esse uerius. XIIII. *Cal. Maij.*

CICERO BRVTO. S.

NOstræ res meliori loco uidebantur: scripta enim ad te certò scio quæ gesta sunt. Quales tibi sæpe scripsi Consules, tales extiterunt. Cæsaris uerò pueri mirifica indoles uirtutis. utinam tam facilè eum florentē & honoribus, et gratia regere ac tenere possim⁹, quàm facilè adhuc tenuimus. Est omnino illud difficilius, sed tamen non diffidimus: persuasum est enim adolescēti, & maximè per me, eius opera nos esse saluos. Et certè, nisi is Antonium ab vrbe auertisset, perijssent omnia. Triduo uerò, aut quatriduo ante hanc rē pulcherrimam, timore quodā pculsa ciuitas tota ad te se cū cōiugib⁹, & liberis effundebat. eadē recreata ad XII. *Calē. Maij, te huc uenire, quàm se ad te ire malebat. Quo quidē die magnorū meorum laborū, multarumq; uigiliarū fructū cepi maximum, si modò est aliquis fructus ex solida, ueraq; gloria. nā tantæ multitudinis, quātam capit urbs nostra, concursus est ad me factus. a quo usq; in Capitolium deductus, maximo*

clamore, atq; plausu in rostris collocatus sum. Nihil est in me inane: neq; enim debet. Sed tamen omnium ordinum consensus, gratiarum actio, gratulatioq; me commouet, propterea quòd popularem me esse in populi salute præclarũ est. Sed hæc te malo ab aliis audire. Me uelim de tuis rebus, consiliisq; facias diligentissimè certiorem: illudq; consideres, ne tua liberalitas dissolutior uideatur. Sic sentit senatus, sic populus R. nullos unquam hosteis digniores omni supplicio fuisse, quàm eos cineis, qui hoc bello contra patriam arma ceperunt. Quos quidem ego omnibus sententiis ulciscor, & persequor omnibus bonis approbantibus. Tu quid de hac re sentias, tui iudicii est. ego sic sentio, trium fratrum unam, & eandẽ esse causam. Consules duos, bonos quidem, sed duntaxat bonos, amisimus. Hircius quidẽ in ipsa uictoria occidit, cùm paucis diebus magno prælio antè uicisset. Nam Pansa fugerat uulneribus acceptis, quæ ferre non potuit. Reliquias hostium Brutus persequitur, & Cæsar. Hostes autem omnes iudicati, qui M. Antonii sectam secuti sunt. Itaque id S. C. plerique interpretãtur etiam ad tuos siue captiuos, siue dedititios pertinere. Equidem nihil disserui durius cùm nominatim de C. Antonio decernerem, quòd ita statueram, à te cognoscere causam eius senatum oportere. X. Cal. Maii.

BRVTVS CICERONI S.

QVanta sim lætitia affectus cognitis rebus Bruti nostri, & Consulũ, facilius est tibi existimare, quàm mihi scribere. cũ alia laudo & gaudeo accidisse, tum quòd Bruti eruptio non solum ipsi salutaris fuit, sed etiam maximo ad uictoriam adiumento. Quòd scribis, trium Antoniorũ unã, atq; candẽ causam esse: quid ego sentiã, mei iudicij esse: statuo nihil, nisi hoc, senatus, aut populi R. iudiciũ esse de ijs ciuibus qui pugnantes nõ interierint. At hoc ipsum inquies, iniquè facis, qui hostilis animi in Remp. homines cineis appelles. Imò iustißimè: quod enim nondum senatus censuit, nec populus R. iußit, id arroganter non præiudico, neq; reuoco ad arbitriũ meum. Illud quidem non muto, quòd ei, quem me occidere res non coëgit: neq; crudeliter quicquam eripui, neq; dissolutè quicquã remisi, habuiq; in mea potestate, quoad bellum fuit. Multo quidem honestius iudico, magisq; quod cõcedere possit Resp. miserorum fortunam non insectari, quàm infinita tribuere potentibus, quæ cupiditatem, & arrogantiã incẽdere poßint. Qua in re Cicero uir optime, ac fortißime, mihiq; merito & meo nomine, & Reip. carißime, nimis credere uideris spei tuæ: statimq;, ut q̃sque aliquid rectè fecerit omnia dare, ac pmittere: quasi non liceat traduci ad mala consilia

corrup

corruptum largitionibus animũ. Quæ tua est humanitas, æquo animo te moneri patieris, præsertim de cõmuni salute: facies tamen quod tibi uisum fuerit: etiam ego, cùm me docueris. Nunc Cicero, nunc agendum est, ne frustra oppressum esse Antoniũ gauisi simus, neu semper primi cuiusq; mali excidendi causa sit, ut aliud renascatur illo peius. Nihil iam neq; opinantibus, aut patiẽtibus nobis aduersi euenire potest, in quo nõ cùm omniũ culpa, tũ præcipuè tua futura sit, cuius tantã autoritatẽ senatus, ac pop. Rom. non solum esse patitur, sed etiam cupit, quanta maxima in libera ciuitate unius esse potest: quam tu non solum bene sentiendo, sed etiam prudenter tueri debes. Prudentia porrò quæ tibi superest, nulla abs te desideratur, nisi modus in tribuendis honoribus. Alia omnia sic abundè adsunt, ut cum quolibet antiquorũ comparari poßint tuæ uirtutes. Vnum hoc grato animo, liberaliq; profectum, cautiorem ac moderatiorẽ liberalitatem desiderat: nihil enim senatus cuiquam dare debet quod malè cogitantibus exemplo, aut præsidio sit. Itaque timeo de Consulatu, ne Cæsar tuus altius se ascendisse putet decretis tuis, quàm inde, si Consul factus sit, descensurum. Quòd si Antonius ab alio relictum regni instrumentum occasionem regnandi habuit: quonam animo fore putas: si quis autore non tyranno interfecto,

sed ipso

sed ipso senatu putat se imperia quælibet concupiscere posse? Quare tum & facilitatem, & prouidentiam laudabo tuam, cùm exploratum habere cœpero Cæsarem honoribus, quos acceperit, extraordinarijs fore contentum. Aliena igitur, inquies, culpæ me reum facies? Prorsus alienæ, si prouideri potuit ne existeret. quod utinam inspectare possis timorē de illo meum. His literis scriptis, te Consulem factum audiuimus. Tum uerò incipiam proponere mihi Rempublicam iustam, & iam suis nitentem uiribus, si istuc uidero. Filius ualet, & in Macedoniam cum equitatu præmissus est. Idibus Maijs, ex castris.

CICERO BRVTO S.

AD v. Cal. Maij, cùm de ijs qui hostes iudicati sunt bello persequēdis sententiæ dicerētur, dixit Seruilius etiam de Ventidio, & ut Caßius persequeretur Dolabellam. Cui cùm essem aßēsus, decreui hoc amplius, ut tu, si arbitrarere utile fore, eq; Rep. esse, persequerere Dolabellā bello: si minus id cōmodo Reip. facere posses, siue non existimares è Rep. esse, ut in ijsdem locis exercitum contineres. Nihil honorificentius potuit facere senatus, quàm ut tuum esset iudicium, quid tibi maximè conducere Reip. uideretur. Equidem sic sentio, si manum habet, si castra, si ubi consistat uspiam, Dolabella: ad fidem, & ad dignitatē tuā pertinere,

tinere, eum persequi. De Caßij nostri copijs nihil sciebamus: neq; enim ab ipso ullæ literæ: neque nuntiabatur quicquam, quod pro certo haberemus. Quantopere autem intersit opprimi Dolabellam, profectò intelligis, tum ut sceleris pœnas persoluat, tum ne sit quò se latronũ duces ex Mutinensi fuga conferant. Atque hoc mihi iam antè placuisse, potes ex superioribus meis literis recordari. quanquam tum & fugæ portus erat in tuis castris, & subsidium salutis in tuo exercitu. Quo magis nũc liberati (ut spero) periculis, in Dolabella opprimendo occupati esse debemus. Sed hæc cogitabis diligentius, statues sapienter: facies nos, quid constitueris, & quid agas (si tibi uidebitur) certiores. Ciceronem nostrum in uestrum collegium cooptari uolo. Existimo omnino absentium rationem sacerdotũ comitijs posse haberi: nã etiam factum est antea. C. enim Marius, cùm in Cappadocia esset, lege Domitia factus est Augur: nec, quo minus id postea liceret, ulla lex sanxit. Est etiam in lege Iulia, quæ lex est de sacerdotijs proxima, his uerbis, QVI PETIT, CVIVSVE RATIO HABEBITVR. apertè indicat posse rationem haberi etiam nõ præsentis. Hac de re scripsi ad eum, ut tuo iudicio uteretur, sicut in rebus omnibus. Tibi autem statuendum est de Domitio, & de Catone nostro. sed quamuis liceat absentis rationem

haber

haberi, tamen omnia sunt præsentibus faciliora. Quòd si statueris in Asiam tibi eundum, nulla erit ad comitia nostros accersendi facultas. Omnino Pansa uiuo celeriora omnia putabamus: statim enim collegam sibi subrogasset: deinde ante prætoria sacerdotum comitia fuissent. Nunc per auspicia longam moram uideo: dum enim unus erit patricius magistratus, auspicia ad patres redire non possunt. Magna sanè perturbatio. Tu tota de re quid sentias, uelim me facias certiorem. III. *Non. Maij.*

BRVTVS CICERONI S.

Noli expectare dum tibi gratias agam. Iampridē hoc ex nostra necessitudine, quæ ad summā beneuolentiā peruenit, sublatū esse debet. Filius tuus à me abest: in Macedonia congrediemur. iussus est enim Ambraciā ducere equites per Thessaliam: & scripsi ad eum, ut mihi Heracleā occurreret. Cùm cū uidero (quoniam nobis permittis) cōmuniter constituemus de reditu eius ad petitionem, aut ad commendationem honoris. Tibi Glycona medicum Pansæ, qui sororem Achilleos nostri in matrimonio habet diligētissimè cōmendo. Audimus eum uenisse in suspicionem Torquato de morte Pansæ, custodiriq; ut parricidam. Nihil minus credendum est: quis enim maiorem calamitatem morte Pansæ accepit? præterea est modestus homo, & frugi, quē ne utilitas quidē

uideatur impulsura fuisse ad facinus. Rogo te, & quidē ualde rogo, (nam Achilleus noster non minus, quàm æquum est, laborat) eripias eum ex custodia, cōserues'q;: hoc ego ad meum officium priuatarum rerum æque, atq; ullam aliam rem, pertinere arbitror. Cùm has ad te scriberem literas, ab Satrio legato C. Treboníj reddita est mihi epistola, à Tullio & Deiotaro Dolabellam cæsum, fugatumq; esse. Græcam epistolam tibi misi Cycherci cuiusdam ad Satrium missam. Flauius noster de controuersia, quam habet cum Dyrrhachinis hæreditariam, sumpsit te iudicem. Rogo te Cicero, & Flauius rogat rem conficias. Quin ei, qui Flauium fecit hæredem, pecuniam debuerit ciuitas, non est dubium, neq; Dyrrhachini inficiantur, sed sibi donatum æs alienum à Cæsare dicunt. Noli pati, à necessarijs tuis necessario meo iniuriam fieri. XVII. *Calen. Iun. ex castris, ad imam Candauiam.*

BRVTVS CICERONI S.

Bibulus quàm carus mihi esse debeat, nemo melius iudicare potest, quàm tu, cuius tantæ pro Repub. contentiones, solicitudines'q; fuerunt. Itaque uel ipsius uirtus, uel nostra necessitudo debet conciliare te illi: quo minus multa mihi scribenda esse arbitror. uoluntas enim te mouere debet nostra, si modo iusta est, aut pro officio necessario suscipitur. In Pansæ

locum

locum petere constituit. Eam nominationem à te petimus. Neque coniunctiori dare beneficium, quàm nos tibi sumus: neq; digniorem nominare potes, quàm Bibulum. De Domitio & Apuleio quid attinet me scribere, cùm ipsi per se tibi commendatißimi sint? Apuleium uerò tu tua autoritate sustinere debes. Sed Apuleius in sua epistola celebrabitur. Bibulum noli dimittere ex sinu tuo, tantum iam uirum, ex quanto (crede mihi) potest euadere, qui uestris paucorũ respondeat laudibus.

CICERO BRVTO S.

MVltos tibi commendo, & commendem necesse est: optimus enim quisq; uir, & ciuis sequitur iudicium tuum: tibiq; omnes fortes uiri nauare operam & studium uolunt: nec quisquam est quin ita existimet, meam apud te & gratiam & auctoritatem ualere plurimum. Sed C. Nasennium municipem Suessanum tibi ita commendo, ut neminem diligentius. Cretensi bello Metello imperatore octauium principem duxit. postea in re familiari occupatus fuit. Hoc tempore cùm Reipub. partibus, tum tua excellenti dignitate commotus, uellet per te aliquid autoritatis assumere. Fortem uirum Brute tibi commendo, frugi hominem, &, siquid ad rem pertinet, etiam locuplétem. Pergratum mihi erit, si eum ita tractaris, ut merito tuo mihi gratias agere poßit.

CICERO BRVTO S.

Fungerer officio, quo tu functus es in meo luctu, teq; per literas consolarer, nisi scirẽ ijs remedijs, quibus meum dolorem tu leuasses, te in tuo non egere: ac uelim facilius, quàm tũc mihi, nunc tibi tute medeare. est enim alienum tanto uiro, ut es tu, quod alteri praeceperit, id ipsum facere non posse. Me quidem cùm rationes, quas collegeras, tum autoritas tua à nimio mœrore deterruit. cùm enim mollius tibi ferre uiderer, quàm deceret uirum, praesertim eum qui alios consolari soleret, accusasti me per literas grauioribus uerbis, quàm tua cõsuetudo ferebat. itaq; iudicium tuum magni aestimans, idq; ueritus, me ipse collegi: & ea quae didiceram, legeram, acceperam, grauiora duxi tua autoritate addita. ac mihi tum Brute officio solum erat & naturae, tibi nunc populo & scenae (ut dicitur) seruiendum est: nam cùm in te nõ solùm exercitus tui, sed omniũ ciuium, ac penè gentium cõiecti oculi sint, minimè decet, propter quem fortiores caeteri sumus, eum ipsum animo debilitatũ uideri. Quam ob rem accepisti tu quidem dolorem (id enim amisisti, cui simile in terris nihil fuit) & est dolendum in tam graui uulnere, ne id ipsum carere omni sensu doloris sit miserius, quàm dolere: sed, ut modicè caeteris utile est, tibi necesse est. Scriberẽ plura, nisi ad te haec ipsa nimis multa essent.

Nos te, tuumq; exercitum expectamus: sine quo, ut reliqua ex sententia succedant, uix satis liberi uidemur fore. De tota Republica plura scribam, & fortasse iam certiora ijs literis, quas Veteri nostro cogitabam dare.

CICERO BRVTO S.

NVllas adhuc à te literas habebamus, ne famam quidem, quæ declararet, te, cognita senatus autoritate, in Italiam adducere exercitū: quod ut faceres, idq; maturares, magnopere desiderabat Resp. ingrauescit enim in dies intestinum malum, nec externis hostibus magis, quàm domesticis laboramus: qui erāt omnino ab initio belli, sed facilius frāgebātur. erectior senatus erat, non sententijs solū nostris, sed etiā cohortationibus excitatus: erat in senatu satis uehemens & acer Pansa, cùm in cæteros huius generis, tum maximè in socerū, cui Consuli non animus ab initio, non fides ad extremum defuit. Bellū ad Mutinā gerebatur, nihil ut in Cæsare reprehenderes, nonnulla in Hircio. huius belli fortuna, ut in secūdis: fluxa: ut in aduersis, bona. erat uictrix Respub. cæsis Antonij copijs, ipso expulso à Bruto. deinde ita multa peccata, ut quodammodo uictoria excideret è manibus. perterritos, inermes, saucios non sunt nostri duces persecuti: datūq; Lepido tempus est, in quo leuitatē eius sæpe perspectā, maioribus in malis experiremur. sunt exercitus boni

tus boni, sed rudes Bruti, & Plãci.sunt fidelißima, & maxima auxilia Galloru͂:sed Cæsarem meis consilijs adhuc gubernatu͂ præclara ipsum indole, admirabiliq; constantia, improbißimis literis quidam, fallacibusq; interpretibus, ac nuntijs impulerũt in spem certißimã Consulatus. quod simul atq; sensi, neq; ego illum absentem literis monere destiti, nec accusare præsentes eius necessarios, qui eius cupiditati suffragari uidebantur: nec in senatu sceleratißimorum consilioru͂ fontes aperire dubitaui. nec uerò ulla in re memini aut senatu͂ meliore͂, aut magistratus. nunquã enim in honore extraordinario potentis hominis, uel potentißimi potius (quandoquide͂ potentia iam in ui posita est, & armis) accidit ut nemo Tribunus pl. nemo alio magistratu, nemo priuatus autor existeret. Sed in hac constantia, atq; uirtute, erat tame͂ solicita ciuitas. illudimur enim Brute cùm militu͂ delitijs tum imperatoris insolentia. tantu͂ quisq; in Rep. posse postulat, quãtum habet uiriu͂. non ratio, non modus, non lex, non mos, non officiu͂ ualet, non iudiciu͂, non existimatio ciuiu͂, non posteritatis uerecundia. Hæc ego multò antè prospiciens fugiebã ex Italia, tum, cùm me uestroru͂ edictoru͂ fama reuocauit. incitasti uerò tu me Brute Veliæ. quanquã enim dolebã in eam me Vrbe͂ ire, quam tu fugeres, qui eam liberauisses, quod mihi quoque

quõdam acciderat periculo simili, casu tristiore: perrexi tamen, Romamq́; perueni, nulloq́; præsidio quatefeci Antonium, contraq́; eius arma nefanda, præsidia, quæ oblata sunt, Cæsaris consilio, & autoritate firmaui. Qui si steterit idem, mihiq́; paruerit, satis uidemur habituri præsidij: sin autem impiorum consilia plus ualuerint, quàm nostra, aut imbecillitas ætatis non potuerit grauitatem rerum sustinere, spes omnis est in te. Quamobrem aduola obsecro, atq; eam Remp. quam uirtute, atq; animi magnitudine magis, quàm euentis rerum liberasti, exitu libera. omnis omnium concursus ad te futurus est. Hortare idem per literas Cassium. spes libertatis nusquam, nisi in uestrorum castrorum præsidijs est. Firmos omnino & duces habemus ab occidente, & exercitus. Hoc adolescẽtis præsidium equidem adhuc firmum esse confido, sed ita multi labefactant, ut ne moueatur, interdum extimescam. Habes totum Reipub. statum, qui quidem tum erat, cùm has literas dabam. uelim deinceps meliora sint. sin aliter fuerit, (quod Dij omen auertant) Reip. uicem dolebo, quæ immortalis esse debeat. mihi quidem quantulum reliqui est?

BRVTVS CICERONI S.

VEteris Antistij talis animus est in Remp. ut non dubitem quin in Cæsare, & Antonio se præstiturus fuerit acerrimum propugnato

gnatorem communis libertatis, si occasioni potuisset occurrere: nam qui in Achaia congressus, P. Dolabella milites, atq; equites habente, quoduis adire periculum ex insidijs paratissimi ad omnia latronis maluerit, quàm uideri aut coactus esse pecuniam dare, aut libenter dedisse homini nequißimo, atq; improbißimo, is nobis ultro pollicitus est, & dedit XX HS ex sua pecunia, et, quod multò carius est, seipsum obtulit, & coniunxit. huic persuadere cœpimus, ut imperator in castris remaneret, remq; publicam defenderet. statuit eundum sibi, quoniam exercitum dimisisset: statim uerò rediturum ad nos confirmauit legatione suscepta, nisi Prætorum comitia habituri essent Consules: nam illi ita sentienti de Republica magnopere autor fui, ne differret tempus petitionis suæ. cuius factum omnibus gratum esse debet, qui modò iudicarint hunc exercitum esse Reipub. tibi tantò gratius, quantò maiore animo, gloriaq; libertatem nostram defendis, & dignitatem: si contigerit nostris cõsilijs exitus quem optamus, perfuncturus es. Ego etiam mi Cicero propriè, familiariterq; te rogo, ut Veterem ames, uelisq; esse quamamplißimum: qui etsi nulla re deterreri à proposito potest, tamen excitari tuis laudibus, indulgentiaq; poterit, quo magis amplexetur: ac tueatur iudicium suum: & mihi gratißimum erit.

quo poßit expleri uoluntas mea, aut officium. quid uerò aut mihi tribuere boni possunt, si modò digni sumus, quibus aliquid tribuatur: aut ego matri, ac sorori, puerisq; illis præstaturus sum, si nihil ualuerit apud te, reliquumq; senatum cōtra patrem Lepidum Brutus auunculus? Scribere multa ad te neq; possum præ solicitudine, ac stomacho, neq; debeo. nam si in tanta re, tamq; necessaria uerbis mihi opus est ad te excitandum, & cōfirmandum, nulla spes est facturum te quod uolo, & quod oportet. Quare noli expectare lōgas preces, intuere me ipsum, qui hoc à te uel à Cicerone coniunctißimo homine priuatim, uel à consulari tali uiro remota necessitudine priuata impetrare debeo. Quid sis facturus, uelim mihi quamprimū rescribas. Cal. Quint. ex castris.

CICERO BRVTO S.

Breues tuæ literæ: breues dico? immo nullæ, tribus'ne uersiculis his temporibus Brutus ad me? nihil scripsissem potius. & requiris meas. Quis unquā ad te tuorū sine meis uenit? quæ autem epistola nō pondus habuit? quæ si ad te perlatæ non sunt, ne domesticas quidem tuas perlalas arbitror. Ciceroni scribis te lōgiorem daturū epistolam. rectè id quidē: sed hæc quoq; debuit esse plenior. Ego autem, cùm ad me de Ciceronis abs te discessu scripsisses, statim extrusi tabellarios, literasq; ad Ci-

ceronem:ut etiam si in Italiam uenisset, ad te rediret.nihil enim mihi iucũdius,nihil illi honestius.quanquam aliquoties ei scripseram, sacerdotum comitia mea summa contentione in alterum annum esse reiecta:quod ego cùm Ciceronis causa elaboraui,tum Domitij, Catonis,Lentuli,Bibulorum:quod ad te etiam scripseram.sed uidelicet,cùm illam pusillam epistolam tuam ad me dabas, nondum erat tibi id notũ. Quare omni studio à te mi Brute cõtendo,ut Ciceronem meũ ne dimittas, tecumq; adducas:quod ipsum, si Remp. cui susceptus es,respicis,tibi iam iamq; faciendum est: renatum enim bellum est, idq; non paruo scelere Lepidi.exercitus autem Cæsaris,qui erat optimus, non modò nihil prodest,sed etiam cogit exercitum tuum flagitari:qui si Italiam attigerit,erit ciuis nemo(quem quidem ciuem appellari fas sit)qui se non in tua castra cõferat. etsi Brutum præclarè cum Planco cõiunctum habemus. Sed non ignoras quàm sint incerti animi hominum,& infecti partibus,& exitus præliorũ. quin etiã si,ut spero, uicerimus, tamen magnam gubernationem tui consilij, tuæq; autoritatis res desiderabit.Subueni igitur per Deos,idq; quamprimũ. tibi persuade, non te Idibus Martijs, quibus seruitutẽ à tuis ciuibus repulisti,plus profuisse patriæ, quàm si maturè ueneris,profuturum. I I. Id. Quint.

cùm teneri urbem à parricidis uiderē, nec te in ea, nec Caßium tuto eſſe poſſe, eamq; armis oppreſſam ab Antonio: mihi quoque ipſi eſſe excedendū putaui. tetrū enim ſpectaculū, oppreßa ab impijs ciuitas, opitulandi poteſtate præciſa. ſed animus idē, qui ſemper infixus in patriæ caritate, diſceßū ab eius periculis ferre non potuit. Itaq; in medio Achaico curſu, cùm Eteſiarum diebus auſter me in Italiam, quaſi diſſuaſor mei conſilij retuliſſet, te uidi Veliæ, doluiq; uehemēter. cedebas enim Brute, cedebas, quoniam Stoici ueſtri negāt fugere ſapientis. Romam ut ueni, ſtatim me obtuli Antonij ſceleri, atq; dementiæ. quem cùm in me incitauiſſem, conſilia inire cœpi, Brutina planè, (ueſtri enim hæc ſunt propria ſanguinis) Reip. liberandæ. Longa ſunt quæ reſtant, prætereūda: ſunt enim de me. tantum dico, Cæſarem hunc adoleſcentem, per quem adhuc ſumus: ſi uerùm fateri uolumus, fluxiſſe ex fonte conſiliorum meorum. Huic habiti à me honores, nulli quidem Brute, niſi debiti, nulli niſi neceſſarij. ut enim primùm libertatem reuocare cœpimus, cùm ſe nondum ne Decimi quidem Bruti diuina uirtus ita commouiſſet, ut iam id ſcire poſſemus, atque omne præſidium eſſet in puero, qui à ceruicibus noſtris auertiſſet Antonium, quis honos ei non fuit decernendus? quanquam ego illi tum uerborū laudem tri

dem tribui, eamq; modicā. decreui etiam imperium: quod quanquam uidebatur illi ætati honorificum, tamen erat exercitū habenti necessarium. quid enim est sine imperio exercitus? Statuam Philippus decreuit, celeritatem petitionis primò Seruius, pòst maiorem etiam Seruilius. nihil tum nimium uidebatur. sed nescio quomodo facilius in timore benigni, quàm in uictoria grati reperimur. ego enim D. Bruto liberato, cùm lætißimus ille ciuitati dies illuxisset, idemq; casu Bruti natalis esset, decreui, ut in fastis ad eum diē Bruti nomen ascriberetur: in eoq; sum maiorū exemplum secutus, qui hunc honorem mulieri Larentiæ tribuerūt, cuius uos Pontifices ad arā in Velabro facere soletis. quod ego cùm dabā Bruto, notā esse in fastis gratißimæ uictoriæ sempiternam memoriam uolebam. atq; illo die cognoui paulò plures in senatu maleuolos esse, quàm gratos. eos per ipsos dies effudi (si ita uis) honores in mortuos Hirciū, & Pansam, Aquilā etiam: quod quis reprehēdit, nisi qui, deposito metu, præteriti periculi fuerit oblitus? accedebat ad beneficij memoriam gratam ratio illa, quæ etiam posteris posset esse salutaris: extare enim uolebam in crudelißimos hostes monimēta odij publici sempiterna. Suspicor illud minus tibi probari, quod ab tuis familiaribus optimis illis quidem uiris, sed in Rep.

haberi, tamen omnia sunt præsentibus faciliora. Quòd si statueris in Asiam tibi eundum, nulla erit ad comitia nostros accersendi facultas. Omnino Pansa uiuo celeriora omnia putabamus: statim enim collegam sibi subrogasset: deinde ante prætoria sacerdotum comitia fuissent. Nunc per auspicia longam moram uideo: dum enim unus erit patricius magistratus, auspicia ad patres redire non possunt. Magna sanè perturbatio. Tu tota de re quid sentias, uelim me facias certiorem. III. *Non. Maij.*

BRVTVS CICERONI S.

Noli expectare dum tibi gratias agam. Iampridē hoc ex nostra necessitudine, quæ ad summā beneuolentiā peruenit, sublatū esse debet. Filius tuus à me abest: in Macedonia congrediemur. iussus est enim Ambraciā ducere equites per Thessaliam: & scripsi ad eum, ut mihi Heracleā occurreret. Cùm eū uidero (quoniam nobis permittis) cōmuniter constituemus de reditu eius ad petitionem, aut ad commendationem honoris. Tibi Glycona medicum Pansæ, qui sororem Achilleos nostri in matrimonio habet diligētißimè cōmendo. Audimus eum uenisse in suspicionem Torquato de morte Pansæ, custodiriq; ut parricidam. Nihil minus credendum est: quis enim maiorem calamitatem morte Pansæ accepit? præterea est modestus homo, & frugi, quē ne utilitas quidē

uideatur impulsura fuisse ad facinus. Rogo te, & quidē ualde rogo, (nam Achilleus noster non minus, quàm æquum est, laborat) eripias eum ex custodia, cōseruesq́;: hoc ego ad meum officium priuatarum rerum æque, atq; ullam aliam rem, pertinere arbitror. Cùm has ad te scriberem literas, ab Satrio legato C. Treboniȷ reddita est mihi epistola, à Tullio & Deiotaro Dolabellam cæsum, fugatumq́; esse. Græcam epistolam tibi misi Cycherci cuiusdam ad Satrium missam. Flauius noster de controuersia, quam habet cum Dyrrhachinis hæreditariam, sumpsit te iudicem. Rogo te Cicero, & Flauius rogat rem conficias. Quin ei, qui Flauium fecit hæredem, pecuniam debuerit ciuitas, non est dubium, neq; Dyrrhachini inficiantur, sed sibi donatum æs alienum à Cæsare dicunt. Noli pati, à necessariȷs tuis necessario meo iniuriam fieri. XVII. *Calen. Iun. ex castris, ad imam Candauiam.*

BRVTVS CICERONI S.

B*ibulus quàm carus mihi esse debeat, nemo melius iudicare potest, quàm tu, cuius tantæ pro Repub. contentiones, solicitudinesq́; fuerunt. Itaque uel ipsius uirtus, uel nostra necessitudo debet conciliare te illi: quo minus multa mihi scribenda esse arbitror. uoluntas enim te mouere debet nostra, si modo iusta est, aut pro officio necessario suscipitur. In Pansæ*

locum petere constituit. Eam nominationem à te petimus. Neque coniunctiori dare beneficium, quàm nos tibi sumus: neq; digniorem nominare potes, quàm Bibulum. De Domitio & Apuleio quid attinet me scribere, cùm ipsi per se tibi commendatissimi sint? Apuleium uerò tu tua autoritate sustinere debes. Sed Apuleius in sua epistola celebrabitur. Bibulum noli dimittere ex sinu tuo, tantum iam uirum, ex quanto (crede mihi) potest euadere, qui uestris paucorũ respondeat laudibus.

CICERO BRVTO S.

MVltos tibi commendo, & commendem necesse est: optimus enim quisq; uir, & ciuis sequitur iudicium tuum: tibiq; omnes fortes uiri nauare operam & studium uolunt: nec quisquam est quin ita existimet, meam apud te & gratiam & auctoritatem ualere plurimum. Sed C. Nasennium municipem Suessanum tibi ita commendo, ut neminem diligentius. Cretensi bello Metello imperatore octauium principem duxit. postea in re familiari occupatus fuit. Hoc tempore cùm Reipub. partibus, tum tua excellenti dignitate commotus, uellet per te aliquid autoritatis assumere. Fortem uirum Brute tibi commendo, frugi hominem, &, si quid ad rem pertinet, etiam locupletem. Pergratum mihi erit, si eum ita tractaris, ut merito tuo mihi gratias agere possit.

CICERO BRVTO S.

FVngerer officio, quo tu functus es in meo luctu, teq; per literas consolarer, nisi scirẽ ijs remedijs, quibus meum dolorem tu leuasses, te in tuo non egere: ac uelim facilius, quàm tũc mihi, nunc tibi tute medeare. est enim alienum tanto uiro, ut es tu, quod alteri praeceperit, id ipsum facere non posse. Me quidem cùm rationes, quas collegeras, tum autoritas tua à nimio moerore deterruit. cùm enim mollius tibi ferre uiderer, quàm deceret uirum, praesertim eum qui alios consolari soleret, accusasti me per literas grauioribus uerbis, quàm tua cõsuetudo ferebat. itaq; iudicium tuum magni aestimans, idq; ueritus, me ipse collegi: & ea quae didiceram, legeram, acceperam, grauiora duxi tua autoritate addita. ac mihi tum Brute officio solum erat & naturae, tibi nunc populo & scenae (ut dicitur) seruiendum est: nam cùm in te nõ solùm exercitus tui, sed omniũ ciuium, ac penè gentium cõiecti oculi sint, minimè decet, propter quem fortiores caeteri sumus, eum ipsum animo debilitatũ uideri. Quam ob rem accepisti tu quidem dolorem (id enim amisisti, cui simile in terris nihil fuit) & est dolendum in tam graui uulnere, ne id ipsum carere omni sensu doloris sit miserius, quàm dolere: sed, ut modicè caeteris utile est, tibi necesse est. Scribe-rẽ plura, nisi ad te haec ipsa nimis multa essent.

Nos te, tuumq; exercitum expectamus: sine quo, ut reliqua ex sententia succedant, uix satis liberi uidemur fore. De tota Republica plura scribam, & fortasse iam certiora ijs literis, quas Veteri nostro cogitabam dare.

CICERO BRVTO S.

NVllas adhuc à te literas habebamus, ne famam quidem, quæ declararet, te, cognita senatus autoritate, in Italiam adducere exercitũ: quod ut faceres, idq; maturares, magnopere desiderabat Resp. ingrauescit enim in dies intestinum malum, nec externis hostibus magis, quàm domesticis laboramus: qui erãt omnino ab initio belli, sed facilius frãgebãtur. erectior senatus erat, non sententijs solũ nostris, sed etiã cohortationibus excitatus: erat in senatu satis uehemens & acer Pansa, cùm in cæteros huius generis, tum maximè in socerũ, cui Consuli non animus ab initio, non fides ad extremum defuit. Bellũ ad Mutinã gerebatur, nihil ut in Cæsare reprehenderes, nonnulla in Hircio. huius belli fortuna, ut in secũdis: fluxa: ut in aduersis, bona. erat uictrix Respub. cæsis Antonij copijs, ipso expulso à Bruto. deinde ita multa peccata, ut quodammodo uictoria excideret è manibus. perterritos, inermes, saucios non sunt nostri duces persecuti: datũq; Lepido tempus est, in quo leuitatẽ eius sæpe perspectã, maioribus in malis experiremur. sunt exercitus boni

tus boni, sed rudes Bruti, & Placi. sunt fidelissima, & maxima auxilia Gallorũ: sed Cæsarem meis consilijs adhuc gubernatũ præclara ipsum indole, admirabiliq; constantia, improbissimis literis quidam, fallacibusq; interpretibus, ac nuntijs impulerũt in spem certissimã Consulatus. quod simul atq; sensi, neq; ego illum absentem literis monere destiti, nec accusare præsentes eius necessarios, qui eius cupiditati suffragari uidebantur: nec in senatu sceleratissimorum consiliorũ fontes aperire dubitaui. nec uerò ulla in re memini aut senatũ meliorẽ, aut magistratus. nunquã enim in honore extraordinario potentis hominis, uel potentissimi potius (quandoquidẽ potentia iam in ui posita est, & armis) accidit ut nemo Tribunus pl. nemo alio magistratu, nemo priuatus autor existeret. Sed in hac constantia, atq; uirtute, erat tamẽ solicita ciuitas. illudimur enim Brute cùm militũ delitijs tum imperatoris insolentia. tantũ quisq; in Rep. posse postulat, quãtum habet uiriũ. non ratio, non modus, non lex, non mos, non officiũ ualet, non iudiciũ, non existimatio ciuiũ, non posteritatis uerecundia. Hæc ego multò antè prospiciens fugiebã ex Italia, tum, cùm me uestrorũ edictorũ fama reuocauit. incitasti uerò tu me Brute Veliæ. quanquã enim dolebã in eam me Vrbẽ ire, quam tu fugeres, qui eam liberauisses, quod mihi quoque

quòdam acciderat periculo simili, casu tristiore: perrexi tamen, Romamq; perueni, nulloq; præsidio quatefeci Antonium, contraq; eius arma nefanda, præsidia, quæ oblata sunt, Cæsaris consilio, & autoritate firmaui. Qui si steterit idem, mihiq; paruerit, satis uidemur habituri præsidij: sin autem impiorum consilia plus ualuerint, quàm nostra, aut imbecillitas ætatis non potuerit grauitatem rerum sustinere, spes omnis est in te. Quamobrem aduola obsecro, atq; eam Remp. quam uirtute, atq; animi magnitudine magis, quàm euentis rerum liberasti, exitu libera. omnis omnium concursus ad te futurus est. Hortare idem per literas Cassium. spes libertatis nusquam, nisi in uestrorum castrorum præsidijs est. Firmos omnino & duces habemus ab occidente, & exercitus. Hoc adolescẽtis præsidium equidem adhuc firmum esse confido, sed ita multi labefactant, ut ne moueatur, interdum extimescam. Habes totum Reipub. statum, qui quidem tum erat, cùm has literas dabam. uelim deinceps meliora sint. sin aliter fuerit, (quod Dij omen auertant) Reipub. uicem dolebo, quæ immortalis esse debeat. mihi quidem quantulum reliqui est?

BRVTVS CICERONI S.

V*Eteris Antistij talis animus est in Remp. ut non dubitem quin in Cæsare, & Antonio se præstiturus fuerit acerrimum propu-*

gnatorem communis libertatis, si occasioni potuisset occurrere: nam qui in Achaia congressus, P. Dolabella milites, atq; equites habente, quoduis adire periculum ex insidijs paratissimi ad omnia latronis maluerit, quàm uideri aut coactus esse pecuniam dare, aut libenter dedisse homini nequissimo, atq; improbissimo, is nobis ultro pollicitus est, & dedit XX HS *ex sua pecunia, et, quod multò carius est, seipsum obtulit, & coniunxit. huic persuadere cœpimus, ut imperator in castris remaneret, remq; publicam defenderet. statuit eundum sibi, quoniam exercitum dimisisset: statim uerò rediturum ad nos confirmauit legatione suscepta, nisi Pretorum comitia habituri essent Consules: nam illi ita sentienti de Republica magnopere autor fui, ne differret tempus petitionis suæ. cuius factum omnibus gratum esse debet, qui modò iudicarint hunc exercitum esse Reipub. tibi tantò gratius, quantò maiore animo, gloriaq; libertatem nostram defendis, & dignitatem: si contigerit nostris cōsilijs exitus quem optamus, perfuncturus es. Ego etiam mi Cicero propriè, familiariterq; te rogo, ut Veterem ames, uelisq; esse quamamplissimum: qui etsi nulla re deterreri à proposito potest, tamen excitari tuis laudibus, indulgentiaq; poterit, quo magis amplexetur: ac tueatur iudicium suum & mihi gratissimum erit.*

CICERO BRVTO.

Etsi daturus eram Messalæ Coruino cõtinuo literas, tamen Veterem nostrũ ad te sine literis meis uenire nolui. Maximo in discrimine Respub. Brute uersatur, uictoresq; rursus decertare cogimur, id accidit M. Lepidi scelere, & amẽtia. quo tempore cum multa propter eam curã, quam pro Rep. suscepi, grauiter ferrẽ, tum nihil tuli grauius, quam me nõ posse matris tuæ precibus cedere, nõ sororis. nam tibi (quod mihi plurimi est) facile me satisfacturũ arbitrabar. nullo enim modo poterat causa Lepidi distingui ab Antonio, omniumq; iudicio etiã durior erat, quòd, cùm honoribus amplißimis à senatu esset Lepidus ornatus, tum etiã paucis antè diebus præclaras literas ad senatũ misisset, repente non solùm recepit reliquias hostiũ, sed bellum acerrimũ terra, mariq; gerit: cuius exitus qui futurus sit, incertũ est. Itaq; cum rogamur ut misericordiam liberis eius impertiamus, nihil affertur, quo minus summa supplicia, si (quod Iupiter omen auertat) pater puerorum uicerit, subeunda nobis sint. Nec uero me fugit, quàm sit acerbum, parentum scelera filiorum pœnis lui. Sed hoc præclare legibus comparatũ est, ut caritas liberorũ amiciores parentes Reip. redderet. Itaq; Lepidus crudelis in liberos, nõ is qui Lepidũ hostem iudicat, atq; ille, si ar-

mis positis de ui damnatus esset, quo in iudicio certe defensionem non haberet, eandem calamitatem subirẽt liberi bonis publicatis. quanquã quod tua mater & soror deprecatur pro pueris, idipsum, & multa alia crudeliora nobis omnibus Lepidus, Antonius, & reliqui hostes denuntiant. Itaq; maximam spem hoc tempore habemus in te, atq; exercitu tuo. cùm ad Reip. summã, tum ad gloriam, & dignitatem tuam uehemẽter pertinet te in Italiam, ut antè scripsi, uenire quamprimũ: eget enim uehementer tum uiribus tuis, tum etiam consilio Resp. Veterẽ pro eius erga te beneuolẽtia, singulariq; officio libenter ex tuis literis complexus sum, cumq; cum tui, tum Reip. studiosissimum, amantissimumq; cognoui. Ciceronẽ meũ propediẽ, ut spero, uidebo: tecũ enim illũ, & te in Italiam celeriter esse uenturum confido.

BRVTVS CICERONI S.

De M. Lepido uereri me cogit reliquorũ timor: qui si eripuerit se nobis (qd' uelim temere atq; iniuriose de illo suspicati sint homines) oro atq; obsecro te Cicero, necessitudinẽ nostram, tuamq; in me beneuolentiã obtestãs, sororis meæ liberos, obliuiscaris esse Lepidi filios, meq; his in patris locũ successisse existimes. hoc si à te impetro, nihil, pfecto dubitabis pro his suscipere. Aliter alij cum suis uiuunt: nihil ego possum in sororis meæ liberos facere,

quo poßit expleri uoluntas mea, aut officium. quid uerò aut mihi tribuere boni possunt, si modò digni sumus, quibus aliquid tribuatur: aut ego matri, ac sorori, puerisq; illis præstaturus sum, si nihil ualuerit apud te, reliquumq; senatum cõtra patrem Lepidum Brutus auunculus? Scribere multa ad te neq; possum præ solicitudine, ac stomacho, neq; debeo. nam si in tanta re, tamq; necessaria uerbis mihi opus est ad te excitandum, & cõfirmandum, nulla spes est facturum te quod uolo, & quod oportet. Quare noli expectare lõgas preces, intuere me ipsum, qui hoc à te uel à Cicerone coniunctißimo homine priuatim, uel à consulari tali uiro remota necessitudine priuata impetrare debeo. Quid sis facturus, uelim mihi quamprimũ rescribas. Cal. Quint. ex castris.

CICERO BRVTO S.

Breues tuæ literæ: breues dico? immo nullæ, tribus'ne uersiculis his temporibus Brutus ad me? nihil scripsissem potius. & requiris meas. Quis unquã ad te tuorũ sine meis uenit? quæ autem epistola nõ pondus habuit? quæ si ad te perlatæ non sunt, ne domesticas quidem tuas perlalas arbitror. Ciceroni scribis te lõgiorem daturũ epistolam. rectè id quidẽ: sed hæc quoq; debuit esse plenior. Ego autem, cùm ad me de Ciceronis abs te discessu scripsisses, statim extrusi tabellarios, literasq; ad Ci-

ceronem:ut etiam si in Italiam uenisset, ad te rediret.nihil enim mihi iucũdius,nihil illi honestius.quanquam aliquoties ei scripseram, sacerdotum comitia mea summa contentione in alterum annum esse reiecta:quod ego cùm Ciceronis causa elaboraui,tum Domitij, Catonis,Lentuli,Bibulorum:quod ad te etiam scripseram.sed uidelicet,cùm illam pusillam epistolam tuam ad me dabas, nondum erat tibi id notũ. Quare omni studio à te mi Brute cõtendo,ut Ciceronem meũ ne dimittas, tecumq; adducas:quod ipsum, si Remp. cui susceptus es,respicis,tibi iam iamq; faciendum est: renatum enim bellum est, idq; non paruo scelere Lepidi.exercitus autem Cæsaris,qui erat optimus, non modò nihil prodest, sed etiam cogit exercitum tuum flagitari:qui si Italiam attigerit,erit ciuis nemo(quem quidem ciuem appellari fas sit)qui se non in tua castra cõferat. etsi Brutum præclarè cum Planco cõiunctum habemus. Sed non ignoras quàm sint incerti animi hominum,& infecti partibus,& exitus præliorũ. quin etiã si,ut spero, uicerimus, tamen magnam gubernationem tui consilij; tuæq; autoritatis res desiderabit.Subueni igitur per Deos,idq; quamprimũ. tibi persuade, non te Idibus Martijs, quibus seruitutẽ à tuis ciuibus repulisti,plus profuisse patriæ, quàm si maturè ueneris,profuturum. I I. *Id. Quint.*

CICERO BRVTO S.

MEssalam habes.quibus igitur literis tā accurate scriptis assequi possum, subtilius ut explicem:quæ gerantur, quæq; sint in Rep.quàm tibi is exponet,q & optime omnia nouit,& elegātißime expedire,& deferre ad te potest?caue enim existimes Brute(quanquā non est necesse ea me ad te, quæ tibi nota sunt, scribere:sed tamen tantam omnium laudū excellentiā non queo silentio præterire) caue putes,probitate, cōstātia,cura,studio Reip.quicquam illi esse simile:ut eloquētia,qua mirabiliter excellit,uix in eo locū ad laudandum habere uideatur. quanquam in hac ipsa sapiētia plus apparet:ita graui iudicio, multaq; arte se exercuit in uerißimo genere dicendi, tanta autem industria est, tantumq; euigilat in studio,ut non maxima ingenio, quod in eo summum est,gratia habenda uideatur.sed prouehor amore:non enim id propositū est huic epistolæ Messalam ut laudem, præsertim ad Brutū, cui & uirtus illius non minus quàm mihi nota est,& hæc ipsa studia,quæ laudo, notiora. quē cum à me dimittens grauiter ferrem, hoc leuabar uno, quòd ad te tanquam ad alterum me proficiscens,& officio fungebatur, & laudem maximam sequebatur.sed hæc hactenus. Venio nūc,longo sanè interuallo, ad quandam epistolam,qua mihi multa tribuēs,

unum reprehendebas, quòd in honoribus decernendis essem nimius, & tanquam prodigus. tu hoc: alius fortasse, quòd in animaduersione pœnaq; durior: nisi fortasse utrunq; tu. quod si ita est, utriusq; rei meũ iudiciũ tibi cupio esse notissimũ: neq; solum ut Solonis dictũ usurpem, qui & sapiens unus fuit ex septem, & legũ scriptor solus ex septẽ. is Remp. duabus rebus contineri dixit, præmio, & pœna. est scilicet utriusq; rei modus, sicut reliquarũ, & quædam in utroq; genere mediocritas. Sed non tanta de re propositum est hoc loco disputare. Quid ego autem secutus hoc bello sim in sententijs dicendis, alienũ nõ puto aperire. Post interitum Cæsaris, & uestras memorabileis Idus Martias, Brute, quid ego prætermissum à nobis, quantamq; impendere Reip. tempestatem dixerim, non es oblitus. magna pestis erat depulsa per uos, magna populi Rom. macula deleta, uobis uerò parta diuina gloria: sed instrumentũ regni delatũ ad Lepidũ, & Antonium: quorũ alter inconstantior, alter impurior, uterq; pacem metuens, inimicus otio. His ardẽtibus perturbandæ Reip. cupiditate quod opponi posset præsidiũ, non habebamus. crexerat enim se ciuitas in retinenda libertate cõsentiens. nos tum nimis acres: uos fortasse sapiẽtius excessistis urbe ea, quã liberaratis: Italia sua uobis studia profitenti remisistis. Itaq;

cùm teneri urbem à parricidis uiderẽ, nec te in ea, nec Caßium tuto esse posse, eamq; armis oppressam ab Antonio: mihi quoque ipsi esse excedendũ putaui. tetrũ enim spectaculũ, oppreßa ab impijs ciuitas, opitulandi potestate præcisa. sed animus idẽ, qui semper infixus in patriæ caritate, discesßũ ab eius periculis ferre non potuit. Itaq; in medio Achaico cursu, cùm Etesiarum diebus auster me in Italiam, quasi dissuasor mei consilij retulisset, te uidi Veliæ, doluiq; uehemẽter. cedebas enim Brute, cedebas, quoniam Stoici uestri negãt fugere sapientis. Romam ut ueni, statim me obtuli Antonij sceleri, atq; dementiæ. quem cùm in me incitauissem, consilia inire cœpi, Brutina planè, (uestri enim hæc sunt propria sanguinis) Reip. liberandæ. Longa sunt quæ restant, prætereũda: sunt enim de me. tantum dico, Cæsarem hunc adolescentem, per quem adhuc sumus: si uerùm fateri uolumus, fluxisse ex fonte consiliorum meorum. Huic habiti à me honores, nulli quidem Brute, nisi debiti, nulli nisi necessarij. ut enim primùm libertatem reuocare cœpimus, cùm se nondum ne Decimi quidem Bruti diuina uirtus ita commouisset, ut iam id scire possemus, atque omne præsidium esset in puero, qui à ceruicibus nostris auertisset Antonium, quis honos ei non fuit decernendus? quanquam ego illi tum uerborũ laudem tri

dem tribui, eamq; modicã. decreui etiam imperium: quod quanquam uidebatur illi ætati honorificum, tamen erat exercitũ habenti necessarium. quid enim est sine imperio exercitus? Statuam Philippus decreuit, celeritatem petitionis primò Seruius, pòst maiorem etiam Seruilius. nihil tum nimium uidebatur. sed nescio quomodo facilius in timore benigni, quàm in uictoria grati reperimur. ego enim D. Bruto liberato, cùm lætissimus ille ciuitati dies illuxisset, idemq; casu Bruti natalis esset, decreui, ut in fastis ad eum diẽ Bruti nomen ascriberetur: in eoq; sum maiorũ exemplum secutus, qui hunc honorem mulieri Larentiæ tribuerũt, cuius nos Pontifices ad arã in Velabro facere soletis. quod ego cùm dabã Bruto, notã esse in fastis gratißimæ uictoriæ sempiternam memoriam uolebam. atq; illo die cognoui paulò plures in senatu maleuolos esse, quàm gratos. eos per ipsos dies effudi (si ita uis) honores in mortuos Hirciũ, & Pansam, Aquilã etiam: quod quis reprehẽdit, nisi qui, deposito metu, præteriti periculi fuerit oblitus? accedebat ad beneficij memoriam gratam ratio illa, quæ etiam posteris posset esse salutaris: extare enim uolebam in crudelißimos hostes monimẽta odij publici sempiterna. Suspicor illud minus tibi probari, quod ab tuis familiaribus optimis illis quidem uiris, sed in Rep.

rudibus

rudibus non probatur, quòd, ut ouanti introire Cæsari liceret, decreuerim. Ego autem (sed erro fortasse: nec tamen is sum, ut mea me maxime delectent) nihil mihi uideor hoc bello sensisse prudentius, cur autem ita sit, aperiendum nõ est: ne magis uidear prouidus fuisse, quàm gratus. Hoc ipsum nimium: quare alia uideamus. D. Bruto decreui honores, decreui L. Planco. præclara illa quidẽ ingenia, quæ gloria inuitantur: sed senatus etiã sapiẽs, qui, qua quenq; re putat, modo honesta, ad Remp. iuuandam posse adduci, hac utitur. At in Lepido reprehẽdimur: cui cum statuam in rostris statuissemus, ijdem illam euertimus, nos illum honore studuimus à furore reuocare: uicit amentia leuißimi hominis nostrã prudentiam. nec tamen tantũ in statuẽda Lepidi statua factum est mali, quantum in euertenda boni. satis multa de honoribus. Nunc de pœna pauca sunt dicenda: intellexi enim ex tuis sæpe literis, te in ijs, quos bello deuicisti, clementiam tuam uelle laudari. existimo equidem, nil à te nisi sapienter: sed sceleris pœnam prætermittere (id enim est, quod uocatur ignoscere) etiã si in cæteris rebus tolerabile est, in hoc bello perniciosum puto. nullũ enim bellum ciuile fuit in nostra Rep. omnium, quæ memoria mea fuerunt, in quo bello non, utracunq; pars uicisset, tamẽ aliqua forma esset futura Reip. hoc bello

uictores

uictores quam Remp. ſimus habituri, nõ facile affirmarim: uictis certe nulla unquam erit. Dixi igitur ſententias in Antonium, dixi in Lepidum ſeueras: neq; tam ulciſcendi cauſa, quam ut & in præſens ſceleratos ciueis timore ab impugnanda patria deterrerẽ, & in poſterum documentũ ſtatuerẽ, ne quis talem amentiam uellet imitari. quanquam hæc quidẽ ſententia non magis mea fuit, quàm omnium. in qua uidetur illud eſſe crudele, quòd ad liberos, qui nihil meruerunt, pœna peruenit. ſed id & antiquum eſt, & omnium ciuitatum: ſiquidem etiam Themiſtoclis liberi eguerunt. Et ſi iudicio damnatos eadem pœna ſequitur ciueis, quî potuimus leniores eſſe in hoſtes? quid autem queri poteſt quiſquam de me, qui, ſi uiciſſet, acerbiorem ſe in me futurum fuiſſe confiteatur, neceſſe eſt? Habes rationem mearũ ſententiarũ, de hoc genere duntaxat honoris, & pœnæ: nam de cæteris rebus quid ſenſerim, quidq́; cenſuerim, audiſſe te arbitror. ſed hæc quidem nõ ita neceſſaria. Illud ualde neceſſarium Brute, te in Italiam cum exercitu uenire quamprimũ: ſumma eſt expectatio tui: qui ſi Italiam attigeris, ad te concurſus fiet omniũ. ſiue enim uicerimus (qui quidem pulcherrime uiceramus, niſi Lepidus perdere omnia, & perire ipſe cũ ſuis concupiuiſſet) tua nobis autoritate opus eſt ad collocandum aliquem

ciuitatis

Regem istas esse preces. Vnum ais esse, quod ab eo postuletur, & expectetur, ut eos ciueis, de quibus uiri boni, populusq; Rom. bene existimet, saluos uelit. quid si nolit? nõ erimus? atqui non esse, quàm esse per illum, praestat. Ego medius fidius non existimo tã omneis Deos auersos esse à salute pop. Rom. ut Octauius orãdus sit pro salute cuiusquã ciuis, non dicam pro liberatoribus orbis terrarũ: iuuat enim magnificè loqui, & certè decet aduersus ignoranteis quid pro quoq; timendum, aut à quoq; petendum sit. Hoc tu Cicero posse fateris Octauiũ, & illi amicus es: aut, si me carum habes, uis Romæ uideri, cùm, ut ibi esse possem, commendandus puero illi fuerim? cui quid agis gratias, si, ut nos saluos esse uelit, & patiatur, rogandum putas? an hoc pro beneficio est habendum, quòd se, quàm Antonium, esse maluerit, à quo ista petenda essent? uindici quidem alienæ dominationis, non uicario, ecquis supplicat ut optimè meritis de Rep. liceat esse saluis? Ista uerò imbecillitas, & desperatio, cuius culpa nõ magis in te residet, quàm in omnibus alijs, & Cæsarem in cupiditatẽ regni impulit, & Antonio post interitũ illius persuasit, ut interfecti locum occupare conaretur, & nunc puerum istum extulit, ut tu iudicares precibus esse impetrandam salutem talibus uiris, misericordiaq; unius uix etiam nunc uiri tutos fore nos,

V *haud*

haud ulla alia re. Quòd si Romanos nos esse meminissemus, non audacius dominari cuperent postremi homines, quàm id nos prohiberemus: neq; magis irritatus esset Antonius regno Cæsaris, quàm ob eiusdem mortẽ deterritus. Tu quidem consularis, & tantorum scelerum uindex (quibus oppressis, uereor ne in breue tempus dilata sit abs te pernicies) qui potes intueri quæ gesseris, simul & ista uel probare, uel ita demisse, ac facile pati, ut probantis speciem habeas? Quod autem tibi cum Antonio priuatum odium? nempe quia postulabat hæc, salutem ab se peti precariam, nos incolumitatẽ habere, à quibus ipse libertatem accepisset: esse arbitrium suum de Rep. Quærenda esse arma putasti, quibus dominari prohiberetur: scilicet ut illo prohibito rogaremus alterum, qui se in eius locum reponi pateretur, an ut esset sui iuris, ac mancipij Resp.? nisi fortè nõ de seruitute, sed de conditione seruiendi recusatum est à nobis. Atqui non solùm bono domino potuimus Antonio tolerare nostram fortunam, sed etiã beneficijs, atq; honoribus ut participes frui quãtis uellemus. quid enim neget ijs quorũ patientiam uideret maximũ suæ dominationis præsidium esse? Sed nihil tanti fuit, quo uenderemus fidem nostram, & libertatem. Hic ipse puer, quem Cæsaris nomen incitare uidetur in Cæsaris interfectores, quanti existimet (si sit commercio

mercio

mercio locus) posse nobis autoribus tantũ, quantum profectò poterit, quoniam uiuere, & pecunias habere, & dici consulares uolumus? Cæterùm nequicquam perierit ille: cuius interitu quid gauisi sumus, si mortuo nihilominus seruituri eramus? nulla cura adhibetur. Sed mihi prius omnia Dij, Deæq; eripuerint, quàm illud iudicium, quo non modò hæredi eius, quem occidi, non concesserim, quod in illo non tuli, sed ne patri quidem meo si reuiuiscat, ut patiente me plus legibus, ac senatu poßit. An hoc tibi persuasum est, fore cæteros ab eo liberos, quo inuito nobis in ista ciuitate locus non sit? quì porrò id, quod petis, fieri potest ut impetres? rogas enim, uelit nos saluos esse. uidemur ergo tibi salutem accepturi, cùm uitam acceperimus? quam, si prius dimittimus dignitatẽ, & libertatem, quì possumus accipere? an in Romæ habitare, id putas incolumem esse? res, non locus, oportet præstet istuc mihi. neque incolumis fui Cæsare uiuo, nisi postquam illud consciui facinus: neque usquam exul esse possum, dum seruire, & pati contumelias, peius odero malis omnibus alijs. Nõne hoc est in easdem tenebras recidisse, cùm ab eo, qui tyranni nomen asciuit sibi (cùm in Græcis ciuitatibus liberi tyrannorum, oppreßis illis, eodem supplicio afficiantur) petitur ut uindices, atq; oppressores dominationis salui sint? Hanc ego

ciuitatem uidere uelim, aut putem ullã, qua nẽ traditam quidem, atq; inculcatam libertatem recipere poßit: plusq; timeat in puero nomen sublati Regis, quàm confidat sibi, cùm illum ipsum, qui maximas opes habuerit, paucorum uirtute sublatum uideat? Me uerò posthac ne commendaueris Cæsari tuo, ne te quidẽ ipsum, si me audies. ualde carè æstimas tot annos, quot ista ætas recipit, si propter eam causam puero isti supplicaturus es. Deinde, quod pulcherrimè fecisti, ac facis in Antonium, uide ne conuertatur à laude maximi animi ad opinionem formidinis: nam si Octauius tibi placet, à quo de nostra salute petendum sit, non dominum fugisse, sed amiciorem dominum quæsisse uideberis. quem quòd laudas ob ea quæ adhuc fecit, planè probo: sunt enim laudanda, si modò contra alienam potentiam, non pro sua suscepit eas actiones. cùm uerò iudicas tantum illi non modò licere, sed etiam à te ipso tribuendũ esse, ut rogandus sit, ne nolit esse nos saluos: nimiũ magnam mercedem statuis. id enim ipsum illi largiris, quod per illum habere uidebatur Resp. neque hoc tibi in mentem uenit, si Octauius ullis dignus sit honoribus, quia cũ Antonio bellum gerat, ijs qui illud malum exciderint, cuius ista reliquiæ sunt, nihil, quo expleri poßit eorum meritum, tributurum unquã pop. Rom. si omnia simul cõgesserit. At uide, quãtò

diligentius homines metuant, quàm meminerint, quia Antonius uiuat, atque in armis sit. De Caesare uerò quod fieri potuit, ac debuit, transactum est, neq; iam reuocari in integrum potest. Octauius is est, qui quid de nobis iudicaturus sit, expectet pop. Rom? nos ij sumus, de quorum salute unus homo rogandus uideatur? Ego uerò (ut istuc reuertar) is sum, qui non modò non supplicē, sed etiam coerceam postulanteis, ut sibi supplicetur, aut longè à seruientibus abero, mihiq; esse iudicabo Romam, ubicunq; liberum esse licebit: ac uestri miserebor, quibus nec aetas, neq; honores, neq; uirtus aliena dulcedinem uiuendi minuere potuerit. Mihi quidē ita beatus esse uidebor, si modò constanter ac perpetuò placebit hoc consilium, ut relatā putem gratiā pietati meae. quid enim est melius, quàm memoria rectè factorum, & libertate contentum negligere humana? Sed certè non succumbam succumbentibus, nec uincar ab ijs qui se uinci uolūt, experiarq; et tētabo omnia, neq; desistam abstrahere à seruitio ciuitatem nostram. Si secuta fuerit, quae debet, fortuna, gaudebimus omnes: sin minus, ego tamen gaudebo. quibus enim potius haec uita factis, aut cogitationibus traducatur, quàm ijs, quae pertinuerint ad liberandos ciueis meos? Te Cicero rogo atque hortor, ne defatigere, neu diffidas, semper in praesentibus malis prohibēdis futura

quoq; nisi antè sit occursum, explores, ne se insinuent. fortem, & liberum animum, quo & Consul, & nunc consularis Remp. uindicasti, sine constantia & aequabilitate nullum esse putaris: fateor enim duriorem esse conditionem spectatae uirtutis, quàm incognitae. Benefacta pro debitis exigimus: quae si aliter eueniunt, ut decepti ab his, infesto animo reprehendimus. Itaq; resistere Antonio Ciceronem, etsi magna laude dignum est: tamen quia ille Consul hunc consularem meritò praestare uidetur, nemo admiratur. Idem Cicero, si flexerit aduersus alios iudicium suum, quod tanta firmitate ac magnitudine direxit in exturbando Antonio, nõ modò reliqui temporis gloriam eripuerit sibi, sed etiam praeterita euanescere coget (nihil enim per se amplum est, nisi in quo iudicij ratio extat) quia neminẽ magis decet, quàm te, Remp. amare libertatisq; defensorem esse, uel ingenio, uel rebus gestis, uel studio, atq; efflagitatione omnium. Quare non Octauius est rogandus ut uelit nos saluos esse: magis tute exuscita, ut eam ciuitatem, in qua maxima gessisti, liberam atq; honestam fore putes, si modò sint populo duces ad resistendum improborum consilijs.

BRVTVS ATTICO S.

Scribis mihi mirari Ciceronem, quòd nihil significem unquam de suis actis. quoniam efflagi

efflagitas, coactu tuo scribam quæ sentio. Omnia fecisse Ciceronem optimo animo scio: quid enim mihi exploratius esse potest, quàm illius animus in Remp? sed quædam mihi uidetur, quid dicam imperite, uir omniũ prudentissimus, an ambitiose fecisse, qui ualentissimũ Antonium suscipere pro Rep. non dubitauit inimicum? Nescio quid scribam tibi, nisi unũ, pueri & cupiditatem & licentiam potius esse irritatã, quàm repressam à Cicerone: tantumq; eum tribuere huic indulgentiæ, ut se maledictis non abstineat, ijs quidem quæ in ipsum dupliciter recidunt, quòd & plureis occidit uno, seq; prius oportet fateatur sicarium, quàm obijciat Cascæ quod obijcit, & imitatur in Casca Bestiam. An, quia non omnibus horis iactamus Idus Martias, similiter atq; ille Nonas Decembreis suas in ore habet, eo meliore conditione Cicero pulcherrimum factum uituperabit, quàm Bestia, & Clodius reprehendere illius Consulatũ soliti sunt? Sustinuisse mihi gloriatur bellum Antonij togatus Cicero noster. quid hoc mihi prodest, si merces Antonij oppressi poscitur in Antonij locum successio? & si uindex illius mali autor extitit alterius fundamentum, & radices habituri altiores, si patiamur? ut iam ista quæ facit, non dominationem, non, sed dominum Antonium timentis sint. Ego autem gratiam non habeo, si quis,

dum nc irato seruiat, rem ipsam non deprecatur. Imo triumphus, & stipendium decernitur, & omnibus decretis ornatur. Pudeat conspicere fortunam, cuius nomen susceperit. Consularis hoc, an Ciceronis est? Quoniam tacere non licuit, leges quæ tibi necesse est molesta esse. etenim ipse sentio, quanto cum dolore hæc ad te perscripserim: nec ignoro quid sentias in Repub. & quam desperatam quoq; sanari putes posse. Nec mehercule te Attice reprehendo: ætas enim, mores, liberi segnem efficiunt: quod quidem etiam ex Flauio nostro perspexi. Sed redeo ad Ciceronem. Quid inter Saluidenum & eum interest? quid autem amplius ille decerneret? Timet, inquies, etiam nunc reliquias belli ciuilis. Quisquam ergo ita timet profligatum, ut neq; potentiam eius qui exercitum uictorem habeat, neq; temeritatem pueri putet extimescendam esse? An hoc ipsum ea re facit, quòd illi propter amplitudinē omnia iam, ultroq; deferenda putat? O magnam stultitiam timoris, id ipsum quod uerearis, ita cauere, ut cùm uitare fortasse potueris, ultro accersas & attrahas. nimium timemus mortem, & exilium, & paupertatem. Hæc mihi uidentur Ciceroni ultima esse in malis: & dum habeat à quibus impetret quæ uelit, & à quibus colatur ac laudetur, seruitutem, honorificam modò, non aspernatur, si quicquam in extremæ

ac mi-

ac miserrima contumelia potest honorificum esse. Licet ergo patrem appellet Octauius Ciceronem, referat omnia, laudet, gratias agat: tamen illud apparebit, uerba rebus esse contraria. quid enim tam alienum ab humanis sensibus est, quàm eum patris habere loco, qui ne liberi quidem hominis numero sit? Atqui eò tendit, id agit, ad eum exitum properat uir optimus, ut sit illi Octauius propitius. Ego uerò iam ijs artibus nihil tribuo, quibus scio Ciceronem instructissimum esse: quid enim illi prosunt, quæ pro libertate patriæ de dignitate, quæ de morte, exilio, paupertate scripsit copiosissimè? Quanto autem magis illa callere uidetur Philippus, qui priuigno minus tribuerit, quàm Cicero qui alieno tribuat? Desinat igitur gloriando etiam insectari dolores nostros: quid enim nostra, uictum esse Antonium, si uictus est ut alij uacaret quod ille obtinuit? tametsi tuæ literæ dubia etiam nunc significãt. Viuat hercule Cicero qui potest, supplex & obnoxius, si neq; ætatis, neq; honorum, neq; rerum gestarum pudet. Ego certè, qui cum ipsa re bellum geram, hoc est cum regno & imperijs extraordinarijs, & dominatione & potentia, quæ supra leges se esse uelit, nulla erit tam bona conditio seruiendi, qua non deterrear, quamuis sit uir bonus, ut scribis, Antonius: quod ego nunquam existimaui. Sed dominum

ne parentem quidem maiores nostri uoluerunt esse. Te nisi tantum amarem, quantum Ciceroni persuasum est diligi ab Octauio, hæc ad te non scripsissem. Dolet mihi, quòd tu non stomacharis amatißimus tum tuorum omnium, tum etiam Ciceronis. sed persuade tibi de uoluntate propria mea nihil esse remissum, de iudicio largiter: neque enim impetrari potest, quin quale quæque uideatur ei, talem quisque de illo opinionem habeat. Vellem mihi scripsisses, quæ conditiones essent Atticæ nostræ. potuissem tibi aliquid de meo sensu perscribere. Valetudinem Porciæ meæ tibi curæ esse non miror. deniq; quod petis, faciam libenter: nam etiam sorores me rogant: & hominem noro, & quid sibi uoluerit.

M. T. C. MARCO BRVTO S.

CVm sæpe te literis hortatus essem ut quamprimùm Reipub. subuenires, in Italiamq; exercitum adduceres neque id arbitrarer dubitare tuos necessarios: rogatus sum à prudentißima & diligentißima fœmina matre tua, cuius omnes curæ ad te referuntur, & in te consumuntur, ut uenirem ad se ad VIII. Calend. Sext. quod ego, ut debui, sine mora feci. Cùm autem uenissem, Casca aderat, & Labeo, & Scaptius. At illa retulit, quæsiuitq; quidnam mihi uideretur, accerseremus'ne te, atq; tibi id conducere putaremus, an tardare

& com

& commorari te melius esset. Respondi id quod sentiebam, & dignitati & existimationi tuæ maximè conducere, te primo quoq; tempore ferre præsidium labenti & inclinatæ Reipub. quid enim abesse censes mali in eo bello, in quo uictores exercitus fugientem hostem persequi noluerunt? & in quo incolumis imperator, honoribus amplissimis, fortunisq; maximis, coniuge, liberis, nobis affinibus ornatus, bellum Reipub. indixerit? Quid dicam, in tanto senatus, populiq; consensu, cum tantum resideat intra muros mali? Maximo autem, cùm hæc scribebam, afficiebar dolore, quòd cùm pro adolescentulo, ac penè puero Respublica accepisset uadem, uix uidebar quod promiseram præstare posse. Est autem grauior & difficilior animi & sententiæ, maximis præsertim in rebus, pro altero, quàm pecuniæ, obligatio: hæc enim solui potest, & est rei familiaris iactura tolerabilis: Reipublicæ quod spoponderis, quemadmodum soluas, nisi is dependi facilè patitur, pro quo spoponderis? Quanquam & hunc (ut spero) tenebo multis repugnantibus: uidetur enim in eo esse indoles, sed flexibilis ætas, multiq; ad deprauandum parati, qui splendore falsi honoris obiecto, aciem boni ingenij perstringi posse confidūt. Itaq; ad reliquos hic quoque labor mihi accessit, ut omneis adhibeam machinas ad tenendū adolescentem, ne famam

subeam

subeam temeritatis. Quanquam quæ temeritas est? magis enim illum, pro quo spopondi, quàm me obligaui. Nec uerò pœnitere potest Remp. me pro eo spopondisse, qui fuit in rebus gerendis tum suo ingenio, tum mea promissione constantior. Maximus autem (nisi me fortè fallit) in Rep. nodus est inopia rei pecuniariæ: obdurescunt enim magis quotidie boni uiri ad uocem tributi, quod ex centesima collatum impudenti censu locupletum in duarum legionum præmijs omne consumitur. Impendent autem infiniti sumptus tum in hos exercitus quibus nunc defendimur, tum uerò in tuum. nam Caßius noster uidetur posse satis ornatus uenire. Sed & hæc, & multa alia corám cupio, idq; quamprimùm. De sororis tuæ filijs, non expectaui Brute, dum scriberes. Omnino iam tempora (bellum enim ducetur) integram tibi causam reseruant. Sed ego à principio, cùm diuinare de belli diuturnitate non possem, ita causam egi puerorum in senatu, ut te arbitror è matris literis potuisse cognoscere. Nec uerò ulla res erit unquam, in qua ego non uel uitæ periculo ea dicam, eaq; faciam quæ te uelle, quæq; ad te pertinere arbitror. Vale. VI. Cal. Sext.

M. T.

M. T. CICERONIS EPISTOLARVM AD QVINTVM FRATREM LIBER PRIMVS.

M. CICERO QVINTO FRATRI S.

ETSI nō dubitabam quin hanc epistolam multi nuntij, fama deniq; esset ipsa sua celeritate superatura, tuq; antè ab alijs auditurus esses, annū tertium accessisse desiderio nostro, & labori tuo: tamen existimaui à me quoque tibi huius molestiæ nuntium perferri oportere. nam superioribus literis, non unis, sed pluribus, cùm iam ab alijs desperata res esset, tamen ego tibi spem maturæ decessionis afferebam, non solùm ut quamdiutißimè te iucūda opinione oblectarem, sed etiā quia tāta adhibebatur & à nobis, & à Prætoribus contentio, ut rem posse confici non diffiderem. Nunc, quoniā ita accidit ut neq; Prætores suis opibus, neq; nos nostro studio quicquā proficere possemus, est omnino difficile nō grauiter id ferre: sed tamen nostros animos maximis in rebus gerendis & sustinendis exercitatos,

tatos, frangi & debilitari molestia non oportet. & quoniam ferre ea molestissimè homines debent, quæ ipsorum culpa contracta sunt: est qui ldam in hac re molestius ferendum, quàm tibi: factum est enim mea culpa, contra quàm tu mecum & proficiscens, & per literas egeras, ut priore anno non succederetur. quod ego, dum sociorum saluti consulo, dum impudentiæ nonnullorum negotiatorum resisto, dum nostram gloriam tua uirtute augeri expeto, feci non sapienter: præsertim cùm id commiserim, ut ille alter annus etiam tertium posset adducere. Quod quoniam peccatum meum esse confiteor, est sapientiæ atq; humanitatis tuæ curare & perficere, ut hoc minus sapienter à me prouisum, diligentia tua corrigatur. ac si te ipse uehementius ad omneis parteis bene audiendi excitaris non ut cum alijs sed ut tecum iam ipse certes, si omnem tuam mẽtem, curam, cogitationem, & excellentem omnibus in rebus laudis cupiditatem incitaris: mihi crede, unus annus additus labori tuo, multorum annorum lætitiam nobis, gloriam uerò etiam posteris nostris afferet. Quapropter hoc te primùm rogo, ne cõtrahas aut demittas animum, ne'ue te obrui tanquam fluctu sic magnitudine negotij sinas, contraq; erigas ac resistas, siue etiã ultro occurras negotijs: neq; enim eiusmodi partem Reip. geris, in qua fortuna dominetur,

sed

sed in qua plurimum ratio possit, & diligentia. Quòd si tibi bellum aliquod magnum & periculosum administranti prorogatum imperium uiderem, tremerem animo, quòd eodem tempore esse intelligerem etiam fortunæ potestatem in nos prorogatam. Nunc uerò ea pars tibi Reip. commissa est, in qua aut nullam aut perexiguam partem fortuna tenet, & quæ mihi tota in tua uirtute ac moderatione animi posita esse uideatur. Nullas (ut opinor) insidias hostium, nullam prælij dimicationem, nullam defectionem sociorum, nullam inopiam stipendij aut rei frumentariæ, nullam seditionem exercitus pertimescimus, quæ persæpe sapientißimis uiris acciderũt, ut quemadmodum gubernatores optimi uim tempestatis, sic illi fortunæ impetũ superare non possent. Tibi data est summa pax, summa tranquillitas, ita tamen ut ea dormientem gubernatorem uel obruere, uigilãtem etiam delectare poßit. constat enim ea prouincia primùm ex eo genere sociorum, quod est ex hominum omni genere humanißimũ: deinde ex eo genere ciuium, qui aut quòd publicani sunt, nos summa necessitudine attingũt, aut quòd ita negotiantur ut locupletes sint, nostri Consulatus beneficio se incolumes fortunas habere arbitrantur. At enim inter hos ipsos existunt graues controuersiæ, multæ nascuntur iniuriæ, magnæ cõtentiones consequuntur. Quasi uerò ego

id put

id putem, non te aliquantum negotij sustinere. intelligo permagnū esse negotium, & maximi consilij. Sed memento consilij me hoc negotium esse magis aliquanto, quàm fortunæ putare. quid est enim negotij, continere eos quibus præsis, si te ipse contineas? Id autem sit magnum & difficile cæteris: sicut est difficillimū: tibi & fuit hoc semper facillimum, & uerè esse debuit, cuius natura talis est ut etiam sine doctrina uideatur moderata esse potuisse: ea autem adhibita doctrina est quæ uel uitiosissimam naturā excolere possit. Tu cùm pecuniæ cū uoluptati, cùm omnium rerū cupiditati resistes, ut facis: erit, credo, periculum ne improbū negotiatorē, paulò cupidiorem publicanum comprimere nō possis. nam Græci quidem sic te ita uiuentem intuebuntur, ut quendam ex annalium memoria: aut etiam è cælo diuinum hominem esse in prouinciam delapsum putent. Atq; hæc nunc nō ut facias, sed ut te facere & fecisse gaudeas scribo. præclarum est enim summo cum imperio fuisse in Asia trienniū, sic ut nullum te signū, nulla pictura, nullum uas, nulla uestis, nullum mancipium, nulla forma cuiusquam, nulla con ditio pecuniæ (quibus rebus abundat ista prouincia) ab summa integritate cōtinentiaq; deduxerit. Quid autem reperiri tam eximiū, aut tam expetendum potest, quàm istam uirtutem, moderationem animi, temperātiam non latere

in tenebris, neq; esse abditã, sed in luce Asiæ, in oculis clarißima prouinciæ, atq; in auribus omnium gentium ac nationum esse positam: non itineribus tuis perterreri: homines nõ sumptu exhauriri, non aduentu commoueri: esse quocunq; ueneris, & publicè, & priuatim maximam lætitiam: cùm urbs custodem, non tyrannum, domus hospitem, non expilatorem recepisse uideatur? His autem in rebus iam te usus ipse profectò erudiuit nequaquam satis esse, ipsum hasce habere uirtutes, sed esse circunspiciendum diligenter, ut in hac custodia prouinciæ non te unum, sed omneis ministros imperij tui socijs, & ciuibus, & Reipub. præstare uideare. quanquam legatos habes eos, qui ipsi per se habituri sint rationem dignitatis suæ: de quibus honore & dignitate, & ætate præstat Tubero: quem ego arbitror, præsertim cùm scribat historiam, multos ex suis annalibus posse deligere, quos uelit, et poßit imitari. Alienus autem noster cùm animo & beneuolentia, tum uerò etiam imitatione uiuendi. Nam quid ego de Gratidio dicam? quẽ certò scio ita laborare de existimatione sua, ut propter amorem in nos fraternum etiam de nostra laboret. Quæstorem habes non tuo iudicio delectum, sed eum quem sors dedit. Hunc oportet & sua spõte esse moderatum, & tuis institutis & præceptis obtemperare. Quorum siquis fortè esset sordidior,

ferres eatenus, quoad per se negligeret eas leges, quibus est adstrictus, non ut ea potestate quam tu ad dignitatem permisisses ad quæstũ abuteretur: neq; enim mihi sanè placet, præsertim cùm hi mores tantum iam ad nimiam leuitatem & ambitionem incubuerint: scrutari te omneis sordeis, excutere unumquenq; eorũ, sed quanta sit in quoq; fides, tantum cuiq; committere. Atq; inter hos, eos quos tibi comites & adiutores negotiorum publicorum dedit ipsa Resp. duntaxat finibus ijs præstabis, quos antè præscripsi. Quos uerò aut ex domesticis conuictoribus, aut ex necessarijs apparitoribus tecũ esse uoluisti, qui quasi ex cohorte Prætoris appellari solent, horum nõ modò facta, sed etiam dicta omnia præstanda nobis sunt. Sed habes eos tecum, quos possis rectè facienteis facilè diligere, minus consulenteis existimationi tuæ facillimè coërcere. à quibus, rudis cùm esses, uidetur potuisse tua liberalitas decipi: nam ut quisque est uir optimus, ita difficillimè esse alios improbos suspicatur. Nunc uerò tertius hic annus habet integritatem eandem quam superiores, cautiorem etiam, ac diligentiorem. Sint aures tuæ, quod id quod audiunt, existimentur audire, non in quas fictè aut simulatè quæstus causa insusurretur. Si annulus tuus non ut uas aliquod, sed tanquam ipse tu: non minister alienæ uoluntatis, sed testis tuæ. Accensus

census sit eo etiam numero, quo eum maiores nostri esse uoluerūt, qui hoc nō in beneficij loco, sed in laboris ac muneris nō temere nisi libertis suis deferebant, quibus illi quidem nō multo secus ac seruis imperabant. Sit lictor non suae, sed tuae lenitatis apparitor, maioraq; praeferāt fasces illi ac secures dignitatis insignia, quàm potestatis. Toti deniq; sit prouinciae cognitum, tibi omnium quibus praesis, salutem, liberos, famam, fortunas esse carißimas. Deniq; haec opinio sit, non modò ijs qui aliquid acceperint, sed ijs etiam qui dederint, te inimicum, si id cognoueris, futurum. Neq; uerò quisquam dabit, cùm erit hoc perspectum, nihil per eos qui simulant se apud te multū posse, abs te solere impetrari. Nec tamen est haec oratio mea huiusmodi, ut te in tuos aut durum esse nimium, aut suspiciosum uelim. nam siquis est eorū qui tibi biennij spatio nunquam in suspicionem auaritiae uenerit, ut ego Caesium, & Chaerippum, & Labeonē audio, & quia cognoui existimo: nihil est quod nō & ijs, & siquis est alius eiusmodi, & committi & credi rectißimè putem. Sed siquis est in quo iam offenderis, de quo aliquid senseris: huic nihil credideris, nullā partē existimationis tuae cōmiseris. In prouincia uerò ipsa siquem es nactus qui in tuam familiaritatem penitus intrarit, qui nobis antè fuerit ignotus: huic quantum credendum sit, uide: non quin

poßint multi esse prouinciales uiri boni: sed hoc sperare licet, iudicare periculosum est. multis enim simulationũ inuolucris tegitur, & quasi uelis quibusdam obtenditur uniuscuiusq; natura: frons, oculi, uultus persæpe mentiuntur, oratio uerò sæpißimè. Quamobrem qui potes experire ex eo genere hominum qui pecuniæ cupiditate adducti careant ijs rebus omnibus, à quibus nos diuulsi esse non possumus: te autem alienum hominem amẽt ex animo, ac non sui commodi causa simulent? Mihi quidem permagnum uidetur, præsertim si ijdem homines priuatum non ferè quenquam, Prætores semper omneis amant. Quo ex genere siquem fortè tui cognouisti amantiorem (fieri enim potuit) quàm temporis: hunc ad tuum numerum libenter ascribito. sinautem id non perspicies, nullum erit genus in familiaritate cauendum magis, propterea quòd & omneis uias pecuniæ norũt, & omnia pecuniæ causa faciunt, & quicum uicturi non sunt, eius existimationi consulere non curant. Atque etiam è Græcis ipsis diligẽter cauendæ sunt quædam familiaritates, præter hominum perpaucorum, siqui sunt uetere Græcia digni. Sic uerò fallaces sunt permulti, & leues, & diuturna seruitute ad nimiam assentationem eruditi quos ego uniuersos adhiberi liberaliter, optimum quenque hospitio amicitiaq; coniungi dico oportere. nimiæ

famil

familiaritates eorum neq; tam fideles sunt (nō enim audent aduersari nostris uoluntatibus) & inuident non nostris solum, uerumetiam suis. Iam qui in eiusmodi rebus, in quibus uereor etiam ne durior sim, cautus esse uelim ac diligens: quo me animo in seruos esse censes? quos quidem cùm omnibus in locis, tū præcipuè in prouincijs regere debemus. Quo de genere multa præcipi possunt: sed hoc & breuissimum est, & facillimè teneri potest: ut ita se gerant in istis Asiaticis itineribus, ut si iter Appia uia faceres: ne'ue interesse quicquam putent: utrum Tralleis, an Formias uenerint. ac siquis est ex seruis egregiè fidelis, sit in domesticis rebus & priuatis: quæ res ad officium imperij tui, atq; ad aliquam partem Reipublicæ pertinebunt, de ijs rebus nequid attingat, multa enim, quæ rectè committi seruis fidelibus possunt, tamē sermonis & uituperationis uitandæ causa committenda non sunt. Sed nescio quo pacto ad præcipiendi rationem delapsa est oratio mea, cùm id mihi propositum initio non fuisset. quid enim ei præcipiā, quem ego in hoc præsertim genere intelligā prudentia non esse inferiorem, quàm me, usu uerò etiam superiorē? sed tamen si ad ea quæ faceres, autoritas accederet mea, tibi ipsi illa putaui fore iucundiora. Quare sint hæc fundamenta dignitatis tuæ, tua primum integritas & continentia, deinde omniū

qui tecum sunt, pudor, delectus in familiaritatibus & prouincialium hominum & Graecorum percautus & diligens, familiae grauis & constans disciplina. Quae cùm honesta sint in his priuatis nostris quotidianisq; rationibus: in tanto imperio tam deprauatis moribus, tam corruptrice prouincia, diuina uideantur necesse est. Haec institutio atq; disciplina potest sustinere in rebus statuendis decernendisq; eam seueritatem, qua tu in ijs rebus usus es, ex quibus nonnullas simultates cum magna mea laetitia susceptas habemus: nisi fortè me Paconij nescio cuius, hominis ne Graeci quidem, at Mysi aut Phrygis potius, querelis moueri putas, aut Tuscenij hominis furiosi ac sordidi uocibus, cuius tu ex impurissimis faucibus inhonestissimam cupiditatem eripuisti summa cum aequitate. Haec, & caetera plena seueritatis, quae statuisti in ista prouincia, non facilè sine summa integritate sustinebimus. quare sit summa in iure dicendo seueritas, dummodo ea ne uarietur gratia, sed conseruetur aequabilis. Sed tamen parui refert, abs te ipso ius dici aequaliter, & diligenter, nisi idem ab ijs fiet quibus tu eius muneris aliquam partē concesseris. Ac mihi quidem uidetur non sanè magna uarietas esse negotiorum in administranda Asia, sed ea tota iurisdictione maximè sustineri. in qua scientiae praesertim prouincialis

ratio ipsa expedita est. Constantia est adhibenda & grauitas, quæ resistat non solùm gratiæ, uerùm etiam suspicioni. Adiungenda etiam est facilitas in audiendo, lenitas in discernendo, in satisfaciendo, ac disputando diligentia His rebus nuper Cn. Octauius iucundissimus fuit: apud quem primus lictor qui fuit, tacuit accensus: quoties quisq; uoluit, dixit, & quàm uoluit diu. Quibus ille rebus fortasse nimis lenis uideretur, nisi hæc lenitas illam seueritatem tueretur. Cogebantur Syllani homines, quæ per uim & metum abstulerant, reddere. qui in magistratibus iniuriosè decreuerant, eodem ipsis priuatis erat iure parendum. Hæc illius seueritas acerba uideretur, nisi multis condimentis humanitatis mitigaretur. Quòd si hæc lenitas grata Romæ est, ubi tanta arrogantia est, tam immoderata libertas, tam infinita hominum licentia: denique tot magistratus, tot auxilia, tanta uis, tanta senatus autoritas: quàm iucunda tandem Prætoris comitas in Asia potest esse? in qua tanta multitudo ciuium, tanta sociorum, tot urbes, tot ciuitates unius hominis nutum intuentur: ubi nullum auxilium est, nulla conquestio, nullus Senatus, nulla concio. Quare cùm permagni hominis est, & ipsa natura moderati, tum uerò etiam doctrina atque optimarum artium studijs eruditi, sic se adhibere in tanta potestate, ut nulla alia potestas ab

ijs quibus præsit, desideretur. Cyrus ille à Xenophonte non ad historiæ fidem scriptus, sed ad effigiem iusti imperij: cuius summa grauitas ab illo philosopho cum singulari comitate coniungitur: quos quidem libros non sine causa noster ille Africanus de manibus ponere non solebat. nullum est enim prætermissum in ijs officium diligentis, & moderati imperij. Eaq; si sic coluit ille, qui priuatus futurus nunquam fuit, quonam modo retinenda sunt ijs, quibus imperium ita datum est ut redderent, & ab ijs legibus datum est, ad quas reuertẽdum est? Ac mihi quidem uidentur huc omnia esse referenda ab ijs qui præsunt alijs, ut ij, qui eorum in imperio erunt, sint quam beatißimi: quod tibi & esse antiquißimum, & ab initio fuisse, ut primùm Asiam attigisti, constante fama, atq; omnium sermone celebratum est. Est autem non modò eius qui socijs, & ciuibus, sed etiam eius, qui seruis, qui mutis pecudibus præsit, eorum, quibus præsit, commodis, utilitatiq; seruire. Cuius quidem generis constare inter omnes uideo, abs te summam adhiberi diligentiam, nullum æs alienum nouum contrahi ciuitatibus, uetere autem magno, & graui multas abs te esse liberatas urbeis: complureis dirutas, ac penè desertas, in quibus unam Ioniæ nobilißimam, alteram Cariæ, Samum, & Halicarnassum, per te esse recreatas: nullas esse in oppidis

seditiones, nullas discordias: prouideri abs te, ut ciuitates optimatum consilijs administrentur: sublata Mysiæ latrocinia, cædes multis locis repressas, pacem tota prouincia constitutam: neq; solùm illa itinerum, atque agrorum, sed multò etiam plura, & maiora oppidorum & furta, & latrocinia esse depulsa: remotam à fama & à fortunis, ab otio locupletum illam acerbißimam ministram Prætorum auaritiæ calumniam: sumptus, & tributa ciuitatum ab omnibus, qui earum ciuitatum fineis incolant, tolerari æquabiliter: facillimos esse aditus ad te: patere aureis tuas querelis omniũ: nullius inopiam, ac solitudinem non modò nullo populari accessu, ac tribunali, sed ne domo quidem tua & cubiculo esse exclusam: tuo toto deniq; in imperio nihil acerbũ esse, nihil crudele, atq; omnia plena clementiæ, mansuetudinis, humanitatis. Quantum uerò illud est beneficium tuum, quòd iniquo & graui uectigali ædilitiorum, magnis nostris simultatibus, Asiam liberasti? Enimuero si unus homo nobilis queritur palàm te, quòd edixeris ne ad ludos pecuniæ decernerentur, HS CC. sibi eripuisse: quanta tandem pecunia penderetur, si omnium nomine quicunq; Romæ ludos facerent, quod erat iam institutum, erogaretur? Quáquam has querelas hominum nostrorũ illo cõsilio oppreßimus, quod in Asia nescio quonam modo, Romæ quidem non me-

diocri cum admiratione laudatur: quòd cùm ad templum monimentumq; nostrum ciuitates pecunias decreuissent, cumq; id & pro magnis meis meritis, & pro tuis maximis beneficijs summa sua uoluntate fecissent: nominatimq; lex exciperet ut ad templum monimentumq; capere liceret, cumq; id quod dabatur, non esset interiturum, sed in ornamentis templi futurum, ut non mihi potius, quàm populo Rom. ac Dijs immortalibus datum uideretur: tamen id in quo erat dignitas, erat lex, erat eorum qui faciebant, uoluntas, accipiendum non putaui tum alijs de causis, tum etiam ut animo æquiore ferrent ij, quibus nec deberetur, nec liceret. Quapropter incumbe toto animo, & studio omni in eam rationem qua adhuc usus es, ut eos quos tuæ fidei potestatiq; senatus, populusq; Rom. commisit & credidit, diligas, & omni ratione tueare, ut esse quambeatißimos uelis. Quòd si te sors Afris, aut Hispanis, aut Gallis præfecisset, immanibus ac barbaris nationibus: tamen esset humanitatis tuæ consulere eorum commodis, & utilitati salutiq; seruire. Cùm uerò ei generi hominum præsimus, non modò in quo ipsa sit, sed etiam à quo ad alios peruenisse putetur humanitas: certè ijs eam potißimum tribuere debemus à quibus accepimus. non enim me hoc iam dicere pudebit, præsertim in ea uita, atque ijs

rebus

rebus gestis, in quibus nō potest residere inertiæ aut leuitatis ulla suspicio, nos ea quæ consecuti sumus, ijs studijs et artibus esse adeptos, quæ sint nobis Græciæ monimentis disciplinisq; tradita. Quare præter communem fidem quæ omnibus debetur, præterea nos isti hominum generi præcipuè debere uidemur, ut quorum præceptis simus eruditi, apud eos ipsos, quod ab ijs didicerimus, uelimus expromere. Atque ille quidem princeps ingenij & doctrinæ Plato tum denique fore beatas Respublicas putauit, si aut docti & sapientes homines eas regere cœpissent, aut qui regerent, omne suum studium in doctrina ac sapientia collocassent. Hanc coniunctionem uidelicet potestatis & sapientiæ saluti censuit ciuitatibus esse posse: quod fortasse aliquando uniuersæ Reipub. nostræ, nunc quidem profectò isti prouinciæ contigit, ut is in ea summam potestatem haberet, cui in doctrina, cui in uirtute atque humanitate percipienda plurimum à pueritia studij fuisset & temporis. Quare cura, ut hic annus qui ad laborem tuum accesßit, idem ad salutem Asiæ prorogatus esse uideatur: quoniam in te retinendo fuit Asia felicior, quàm nos in deducendo, perfice ut lætitia prouinciæ desiderium nostrum leniatur: etenim si in promerendo, ut tibi tanti honores haberētur, quanti haud scio an nemini, fuisti omnium diligentißimus, multo maiorem

in his honoribus tuendis adhibere diligentiam debes. Et quidem de isto genere honorum quid sentirem, scripsi ad te ante. Semper eos putaui, si uulgares essent, uileis: si temporis causa constituerentur, leueis: si uerò (id quod ita factum est) meritis tuis tribuerentur, existimabam multam tibi in ys tuendis operam esse ponendam. Quare, quoniam in istis urbibus cum summo imperio, & potestate uersaris, in quibus tuas uirtutes consecratas, & in Deorum numero collocatas uides: in omnibus rebus, quas statues, quas decernes, quas ages, quid tantis hominum opinionibus, tantis de te iudicijs, tantis honoribus debeas, cogitabis. Id autem erit eiusmodi, ut consulas omnibus, ut medeare incommodis hominum, prouideas saluti, ut te parentem Asiæ & dici, & haberi uelis. Atq; huic tuæ uoluntati, ac diligentiæ difficultatem magnam afferunt publicani: quibus si aduersamur, ordinem de nobis optimè meritum, & per nos cum Repub. coniunctum, & à nobis, & à Repub. disiungemus: sin autem omnibus in rebus obsequimur, funditus eos perire patiemur, quorum non modò saluti, sed etiam commodis consulere debemus. Hæc est una (si uerè cogitare uolumus) in toto imperio tuo difficultas: nam esse abstinentem, continere omnes cupiditates, suos coërcere, & iuris æquabilem tenere rationem, facilem te in rebus cognoscendis, in hominibus

audiend

audiendis, admittendisq́; præbere, præclarum magis est, quàm difficile. non est enim positum in labore aliquo, sed in quadam inductione animi, atque uoluntate. Illa causa publicanorum quãtam acerbitatem afferat socijs, intelleximus ex ciuibus qui nuper in portorijs Italiæ tollendis non tam de portorio, quàm de nonnullis iniurijs portitorum querebantur. Quare non ignoro quid socijs accidat in ultimis terris, cùm audiuerim in Italia querelas ciuium. Hic te ita uersari, ut & publicanis satis facias, præsertim publicis malè redemptis, & socios perire non sinas, diuinæ cuiusdam uirtutis esse uidetur, id est tuæ. Ac primùm Græcis id, quod acerbißimum est, quòd sint uectigales, non ita acerbum uideri debet, propterea quòd sine imperio populi Rom. suis institutis per se ipsi ita fuerunt. Nomen autem publicani aspernari non possunt, qui pendere ipsi uectigal sine publicano non potuerunt, quod ijs æqualiter Sylla descripserat. Non esse autem leniores in exigendis uectigalibus Græcos, quàm nostros publicanos, hinc intelligi potest, quòd Caunij nuper omnes ex insulis, quæ erant ab Sylla Rhodis attributæ, confugerunt ad senatum, nobis ut potius uectigal, quàm Rhodis penderent. Quare nomen publicani neque ij debent horrere qui semper uectigales fuerunt: neque ij aspernari qui per se pendere uectigal non potuerunt: neq;

ij recusare qui postulauerunt. Simul & illud Asia cogitet, nullam à se neque belli externi, neq; discordiarum domesticarum calamitatem abfuturam fuisse, si hoc imperio non teneretur. Id autem imperium cùm retineri sine uectigalibus nullo modo poßit, æquo animo parte aliqua suorum fructuum pacem sibi sempiternam redimat, atque otium. Quòd si genus ipsum, & nomen publicani non iniquo animo sustinebunt, poterunt ijs consilio, & prudentia tua reliqua uideri mitiora. Possunt in pactionibus faciendis non legem spectare censoriam, sed potius commoditatem conficiendi negotij, & ad liberationem molestiæ. Potes etiam tu id facere, quod & fecisti egregiè, & facis, ut commemores quanta sit in publicanis dignitas, quantum nos illi ordini debeamus, ut remoto imperio, ac ui potestatis & fascium, publicanos cum Græcis gratia atq; autoritate coniungas. Sed & ab ijs de quibus optimè tu meritus es, & qui tibi omnia debent, hoc petas, ut facilitate sua nos eam necesßitudinem quæ est nobis cum publicanis, obtinere & conseruare patiantur. Sed quid ego te hæc hortor, quæ tu non modò facere potes tua sponte sine cuiusquam præceptis, sed etiam magna iam ex parte perfecisti? non enim desistunt nobis agere quotidie gratias honestißimæ & maximæ societates: quod quidem mihi iccirco iucundius est, quòd idem

faciunt Graci. Difficile est autem ea quæ commodis, utilitate, & propè natura diuersa sunt, uolūtate coniungere. At ea quidem quæ suprà scripta sunt, non ut te instituerem scripsi (neq; enim prudentia tua cuiusquam præcepta desiderat) sed me in scribendo commemoratio tuæ uirtutis delectauit: quanquam in his literis longior fui, quàm aut uellem, aut me putaui fore. Vnum est quod tibi ego præcipere non desinam, neq; te patiar, quantū in me erit, cum exceptione laudari. omnes enim qui istinc ueniunt, ita de tua uirtute, integritate, humanitate commemorant, ut in tuis summis laudibus excipiāt unam iracundiam. Quod uitium cùm in hac priuata quotidianaq; uita leuis esse animi atq; infirmi uidetur: tum uerò nihil est tam deforme, quàm ad summum imperium etiam acerbitatem naturæ adiungere. Quare illud non suspiciam, ut quæ de iracundia dici solent à doctißimis hominibus, ea tibi nunc exponam, cùm & nimis longus esse nolim, & ex multorum scriptis ea facilè poßis cognoscere. Illud quod est epistolæ proprium, ut is ad quem scribitur, de ijs rebus quas ignorat, certior fiat, prætermittendum esse non puto. Sic ad nos omnes ferè deferunt, nihil cùm absit iracundia, te fieri posse iucundius: sed cùm te alicuius improbitas peruersitasq; commouerit, sic te animo incitari, ut ab omnibus tua desideretur humanitas. Quare quoniam

in

in eam rationẽ uitæ nos non tam cupiditas quædam gloriæ, quàm res ipsa ac fortuna deduxit, ut sempiternus sermo hominum de nobis futurus sit: caueamus, quantum efficere & consequi possumus, nequod in nobis insigne uitium fuisse dicatur. Neq; ego hoc nunc contendo, quod fortasse cùm in omni natura, tum iam in nostra ætate difficile est, mutare animũ, &, siquid est penitus insitum moribus, id subitò euellere: sed te illud admoneo, ut si hoc plene uitare non potes, quòd antè occupatur animus ab iracundia, quàm prouidere ratio potuit, ne occuparetur te ante compares, quotidieq; meditere resistendum esse iracũdiæ: cumq; ea maximè animum moueat, tum tibi esse diligentißimè linguam continendam: quæ quidem mihi uirtus non interdum minor uidetur, quàm omnino non irasci: nam illud non solùm est grauitatis, sed nonnunquam etiam lenitudinis: moderari uerò & animo & orationi, cùm sis iratus, aut etiam tacere, & tenere in sua potestate motum animi & dolorem, etsi non est perfectæ sapientiæ, tamen est non mediocris ingenij. Atq; in hoc genere multò te esse iam commodiorem mitioremq; nuntiant. Nullæ tuæ uehementiores animi concitationes, nulla maledicta ad nos, nulla contumeliæ perferuntur: quæ cùm abhorrent à literis, ab humanitate, tum uerò contraria sunt imperio, & dignitati. nam si implacabiles sunt

irac

iracundiæ, summa est acerbitas: sin autē exorabiles, summa leuitas: quæ tamen (ut in malis) acerbitati anteponenda est. Sed quoniam primus annus habuit de hac reprehensione plurimum sermonis, credo propterea, quòd tibi hominum iniuria, quòd auaritia, quòd insolentia præter opinionem accidebat, & intolerabilis uidebatur: secundus autem multo lenior, quòd & consuetudo, & ratio, & (ut ego arbitror) meæ quoq; literæ te patientiorem, leniorémq; ecerunt: tertius annus ita esse debet emendatus, ut ne minimam quidem rem quisquam posśit ullam reprehendere. Ac iam hoc loco non hortatione, neque præceptis, sed precibus tecum fraternis ago, totum ut animum, curam, cogitationémq; tuam ponas in omnium laude undique colligenda. Quòd si in mediocri statu sermonis, ac prædicationis nostræ res essent (nihil abs te eximium, nihil præter aliorum consuetudinem postularetur. Nunc uerò propter earum rerum, in quibus uersati sumus, splendorem, & magnitudinem, nisi summam laudem ex ista prouincia assequimur, uix uidemur summam uituperationem posse uitare. Ea nostra ratio est, ut omnes boni tum faueant, tum etiam à nobis omnem diligentiam, uirtutemq; & postulent, & expectent: omnes autem improbi, quòd cum ijs bellum suscepimus sempiternum, uel minima re

ad reprehendendum contenti esse uideantur. Quare quoniã eiusmodi theatrũ est toti⁹ Asia celebritate refertißimũ, magnitudine amplißimum, iudicio eruditißimum, natura autẽ ita resonans, ut usq; Romam significationes, uocesq; referantur: contende quaeso, atq; elabora, non modo ut his rebus dignus fuisse, sed etiam ut illa omnia tuis artibus superasse uideare. Et quoniam mihi casus urbanam in magistratibus administrationem Reipub. tibi prouincialem dedit, etsi mea pars nemini cedit, fac ut tua caeteros uincat. simul & illud cogita, nos non de reliqua, & sperata gloria iam laborare, sed de parta dimicare: quae quidem non tam expetenda fuit, quàm tuẽda nobis est. Ac si mihi quicquam esset abs te separatum, nihil ampli⁹ desiderarẽ hoc statu, qui mihi iã partus est. Nunc uero res sic sese habet, ut nisi omnia tua facta, atque dicta nostris rebus istinc respondeant, ego me meis tantis laboribus, tantisq; periculis, quorũ tu omnium particeps fuisti, nihil consecutum putem. quòd si, ut amplißimum nomen consequeremur, unus praeter caeteros adiuuisti: certe idem, ut id retineamus, praeter caeteros elaborabis. Non est tibi his solis utẽdum existimationibus, ac iudicijs, qui nunc sunt, hominum, sed ijs etiam, qui futuri sunt. quanquam illorum erit uerius iudiciũ, obtrectatione, & maleuolentia liberatum.

Denique

Deniq; illud etiam debes cogitare, non te tibi soli gloriam quærere: quod si esset, tamen non negligeres, præsertim cum amplißimis monimentis consecrare uoluisses memoriam nominis tui. sed ea tibi est communicanda mecum, prodenda liberis nostris. in qua cauendum est, ne, si negligentior fueris, non solum tibi parum consuluisse, sed tuis etiã inuidisse uidearis. Atq; hæc non eo dicuntur, ut te oratio mea dormientem excitasse, sed potius ut currentem incitasse uideatur. facies enim perpetuo quæ fecisti, ut omnes æquitatem tuam, temperantiam, seueritatem, integritatemq; laudent. Sed me quedã tenet propter singularem amorem infinita in te auiditas gloriæ. quanquam illud existimo, cum iam tibi Asia sicut unicuique sua domus nota esse debeat, cum ad tuam summam prudentiam tantus usus accesserit, nihil esse quod ad laudem attineat, quod tu non optime perspicias, & tibi non sine cuiusquã hortatione in mentem ueniat quotidie. Sed ego qui, cum tua lego, te audire, & qui, cum ad te scribo, tecum loqui uideor: ideo & tua longißima quaque epistola maxime delector, & ipse in scribendo sæpe sum longior. Illud te ad extremum & oro & hortor, ut tanquam poëtæ boni & actores industrij solent, sic tu in extrema parte & conclusione muneris ac negotij tui diligẽtißimus sis, ut hic tertius annus imperij tui

tanquam tertius actus perfectißimus atq; ornatißimus fuisse uideatur. id facillimè facies, si me cui semper uni magis, quàm uniuersis placere uoluisti, tecum semper esse putabis, & omnibus ijs rebus quas dices ac facies, interesse. Reliquum est ut te orem, ut ualetudini tuæ, si me & omneis tuos ualere uis, diligentißime seruias.

MARCVS QVINTO FR. S.

STatius ad me uenit ad VIII. Cal. Nouēb. eius aduentus, quòd ita scripsisti direptū iri te à tuis, dum is abesset, molestus mihi fuit. quòd autē expectationē tui, concursumq; eū q erat futurus si unà tecū decederet, neq; antea uisus esset, sustulit, id mihi non incommode uisum est accidisse: exhaustus enim est sermo hominum, & multæ emissæ iam eiusmodi uoces, ἀλλὰ αἰεί τινα φῶτα μέγαν, *quæ te absente confecta esse lætor. Quod autem iccirco à te missus est mihi ut se purgaret, id necesse mini mè fuit: primum enim nunquam ille mihi fuit suspectus: neq; ego, quæ ad te de illo scripsi, scripsi meo iudicio: sed cum ratio salusq; omnium nostrum qui ad Remp. accedimus, non ueritate solum, sed etiam fama niteretur, sermones ad te aliorum semper, non mea iudicia perscripsi. qui quidem quàm frequentes essent, & quàm graues, aduentu suo Statius ipse cognouit: etenim interuenit nōnullorum querelis*

quæ apud me de illo ipso habebantur, & sentire potuit sermones iniquorum in suum potissimum nomen erumpere. quod autem me maxime mouere solebat, cum audiebam illum plus apud te posse, quàm grauitas illius ætatis, & imperij prudentia postularet (quàm multos enim mecum egisse putas ut se Statio cōmendarem? quàm multa autem ipsum ἀφιλῶς mecum in sermone ita protulisse?) id mihi non placuit, monui, suasi, deterrui. Quibus in rebus etiam si fidelitas summa est, quod prorsus credo, quoniam tu ita iudicas: tamen species ipsa tam gratiosi liberti, aut serui dignitatem habere nullam potest. Atq; hoc sic habeto (nihil enim nec temere dicere, nec astute reticere debeo) materiã omnem sermonum eorum qui de te detrahere uelint, Statium dedisse: & antea tantum intelligi potuisse, iratos tuæ seueritati esse nõnullos: hoc manumisso, iratis quod loquerentur, non defuisse. Nunc respondebo ad eas epistolas quas mihi reddidit L. Cęsius: cui, quoniam ita te uelle intelligo, nullo loco deero. quarũ altera est de Blaudenio Zeuxide, quẽ scribis certissimũ matricidam tibi à me intime cõmendari. Qua de re & de hoc genere toto, ne fortè me in Græcos tam ambitiosum factũ esse mirere, pauca cognosce. Ego, cum Græcorum querelas nimium ualere sentirẽ propter hominũ ingenia ad fallendũ parata, quosciũq;

de te queri audiui, quacunq; potui ratione placaui. Primum Dionysipolitas, qui erant inimicißimi mei, leniui, quorum principē Hermippum non solum sermone meo, sed etiam familiaritate deuinxi. Ego Apamensem Ephæstū, ego leuißimum hominem Megaristū Antādriū, ego Niciā Smyrnæum, ego nugas maximas omni mea comitate sum cōplexus, Nymphontē etiam Colophoniū. quæ feci omnia, non quo me aut ij homines, aut tota natio delectaret: pertæsum est enim leuitatis, assentationis, animorum non officijs, sed tēporibus seruiētiū. Sed ut ad Zeuxim reuertar, cum is de Caselij sermone secū habito, quæ tu scribis, ea ipsa loqueretur, obstiti eius sermoni, & hominē in familiaritatē recepi. tua autē quæ fuerit cupiditas tanta, nescio, quòd scribis, cupisse te, quoniā Smyrnæ duos Mysos insuisses in culeū, simile in superiore parte prouinciæ edere exemplum seueritatis tuæ, & idcirco Zeuxim elicere omni ratione uoluisse: quē adductū in iudicium, fortasse dimitti non oportuerit: conquiri uero, & elici blanditijs (ut tu scribis) ad iudicium necesse non fuit, eum præsertim hominem, quē ego & ex suis ciuibus, & ex multis alijs quotidie magis cognosco nobiliorem esse propè, quàm ciuitatem suam. At enim Græcis solis indulgeo. Quid L. Cæciliū? nōne omni ratione placaui? quē hominem? qua ira? quo spiritu?

tu? quem deniq; praeter Tuscenium, cuius causa sanari non potest, non mitigaui? Ecce supra caput homo leuis ac sordidus, sed tamen equestri censu, Catienus. etiam is lenietur. Cuius tu in patrē quòd fuisti asperior, non reprehendo: certo enim scio, te fecisse cum causa. Sed quid opus fuit eiusmodi literis, quas ad ipsum misisti? illum crucē sibi ipsi constituere, ex qua tu eum ante detraxisses: te curaturum, fumo ut combureretur, tota plaudente prouincia. Quid uero ad C. Fabium nescio quē? (nam eā quoq; epistolam T. Catienus circungestat) renuntiari tibi, Licinium plagiarium cum suo pullo Miluino tributa exigere? Deinde rogas Fabiū, ut & patrem, & filiū uiuos comburat, si possit: sin minus, ad te mittat, uti iudicio comburantur. Hae literae abs te per iocum missae ad C. Fabium, si modo sunt tuae, cum leguntur, inuidiosam atrocitatem uerborum habent. ac si omnium mearū literarum praecepta repetes, intelliges nihil esse à me, nisi orationis acerbitatem, & iracundiam, &, si forte, raro literarū missarum indiligentiam reprehensam. quibus quidē in rebus si apud te plus autoritas mea, quàm tua siue natura paulo acrior, siue quaedam dulcedo iracundiae, siue dicendi sal, facetiaeq; ualuissent, nihil sanè esset quod nos poeniteret. Et mediocri me dolore putas affici, cū audiā, qua sit existimatione Virgilius, qua tuus

uicinus Cn. Octauius? Nam si te interioribus uicinis tuis, Cilicensi, & Syriaco anteponis, ualde magnũ facis. Atq; is dolor est, quòd cũ ij, quos nominaui, te innocẽtia nõ uincãt, uincũt tamẽ artificio beneuolentiæ colligendæ, qui neq; Cyrum Xenophontis, neq; Agesilaum nouerint: quorum regum summo in imperio nemo unquam uerbum ullum asperius audiuit. Sed hæc à principio tibi præcipiens, quantum profecerim, non ignoro. Nunc tamen decedens (id qđ mihi iã facere uideris) relinque quæso quamiucundissimam memoriam tui. successorem habes perblandum. Cætera ualde illius aduentu tua requirentur. In literis mittendis (ut sæpe ad te scripsi) nimium te inexorabilem præbuisti. tolle omneis, si potes, iniquas. tolle inusitatas, tolle contrarias. Statius mihi narrauit scriptas ad te solere afferri, ab se legi, & si iniquæ sint fieri certiorem. antequàm uerò ipse ad te uenisset, nullum delectũ literarum fuisse: ex eo esse uolumina selectaram epistolarum, quæ reprehendi solerent. Hoc de genere nihil te nunc quidem moneo: sero est enim: ac scire potes, multa me uarie diligenterq; monuisse. Illud tamen quod Theopompo mandaui, cum essem admonitus ab ipso, uide per homines amanteis tui, quod est facile, ut hæc genera tollantur epistolarũ, primum iniquarum, deinde contrariarũ, tum absurde & inusi-

inusitate scriptarum, postremo in aliquem contumeliosarum. Atq; ego hæc tam esse, quam audio, non puto, & si sunt occupationibus tuis minus animaduersa: nunc perspice & purga. Legi epistolam quam ipse scripsisse Sylla Nomenclator dictus est, non probãdam. legi nonnullas iracundas. Sed tempore ipso de epistolis: nam cum hanc paginam tenerem, L. Flauius Prat. Des. ad me uenit, homo mihi ualde familiaris. is mihi te ad procuratores suos literas misisse, quæ mihi uisæ sunt iniquissimæ, nequid de bonis quæ L. Octauij Nasonis fuissent, cui L. Flauius hæres est, diminuerẽt antè quàm C. Fundanio pecuniam soluissent: itemq; misisse ad Apollonidenses, ne de bonis quæ Octauij fuissent, diminui putarentur prius quàm Fundanio debitum solutum esset. Hæc mihi uerisimilia non uidentur: sunt enim à prudentia tua remotissima. Ne diminuat hæres? Quid si inficiatur? quid si omnino non debetur? Quid? Prætor solet iudicare deberi? quid? ego Fundanio non cupio? non amicus sum? non misericordia moueor? Nemo magis: sed uia iuris eiusmodi est quibusdam in rebus, ut nihil sit loci gratiæ. Atq; ita mihi dicebat Flauius scriptum in ea epistola quam tuam esse dicebat, te aut quasi amicis tuis gratias acturum, aut quasi inimicis incommoda laturum. Quid multa? ferebat grauiter: id uehe-

menter mecum querebatur: orabatq; ut ad te quam diligentißime scriberem: quod facio, & te prorsus uehementer etiam atque etiam rogo, ut & procuratoribus Flauij remittas de diminuendo, & Apollonidensibus nequid præscribas quod contra Flauium sit amplius, & Flauij causa, & scilicet Pompeij facias omnia. Nolo mediusfidius ex tua iniuria in illum tibi liberalem me uideri. Sed & te oro, ut tu ipse autoritatem & monimentum aliquod decreti, aut literarum tuarum relinquas, quod sit ad Flauij rem & ad causam accommodatum: fert enim grauiter homo & mei obseruantißimus, & sui iuris dignitatisq; retinens, se apud te neque amicitia, neque iure ualuisse. &, ut opinor, Flauij aliquando rem & Pompeius, & Cæsar tibi commendarunt, & ipse ad te scripserat Flauius, & ego certe. Quare si ulla res est, quam tibi me faciendam petente putes, hæc ea sit: si me amas, cura, elabora, perfice ut Flauius & tibi & mihi quammaximas gratias agat. hoc te ita rogo, ut maiore studio rogare non poßim. Quod ad me de Hermia scribis, mihi mehercule ualde molestum fuit. Literas ad te parum fraterne conscripseram, quas oratione Diodoti Luculli liberti commotus de pactione statim, quod audieram, iracundius scripserã, & reuocare cupiebã: huic tu epistolæ nõ fraterne scri

pta,

præ, fraterne debes ignoscere. De Censorino, Antonio, Cassio, Scæuola, te ab ijs diligi, ut scribis, uehemẽter gaudeo. cætera fuerũt in eadẽ epistola grauiora, quàm uellem. ὀρθὰν τὴν ναῦν, & ἅπαξ θανεῖν. maiora ista erũt. Meæ obiurgationes fuerunt amoris plenißimæ, quæ sunt nonnullæ, sed tamen mediocres, & paruæ potius. Ego te nunquam ulla in re dignum minima reprehensione putassem, cum te sanctißime gereres, nisi inimicos multos haberemus. Quæ ad te aliqua admonitione aut obiurgatione scripsi, scripsi propter diligẽtiã cautionis meæ: in qua & maneo, & manebo, &, idẽ ut facias, nõ desistã rogare. Attalus Iphimenus mecũ egit ut se ne impedires quo minus, quod ad Q. Publiceni statuã decretũ est, erogaretur: quod ego te rogo, & admoneo, ne talis uiri, tamq; nostri necessarij honorem minui per te, aut impediri uelis. Præterea Aesopi tragœdi nostri familiaris, Licius seruus tibi notus aufugit: is Athenis apud Patronẽ Epicureũ pro libero fuit: inde in Asiam uenit: postea Plato quidã Sardianus Epicureus, qui Athenis solet esse multum, & qui tum Athenis fuerat, cum Licinius eò uenisset, cum eum fugitiuum postea esse ex Aesopi literis cognosset, hominem cõprehendit, & in custodiã Ephesi tradidit: sed in publicam, uel in pistrinum, non satis ex literis eius intelligere potuimus. Tu quoquo

modo

modo, quoniam Ephesi est, homine inuestiges uelim, summaq; diligentia uel tecum deducas. Noli spectare, quanti homo sit: parui enim pretij est, qui iam nihili sit: sed tanto dolore Aesopus est affectus propter serui scelus, & audaciam, ut nihil ei gratius facere possis, quàm si illũ per te recuperarit. Nunc ea cognosce, quæ maximè exoptas. Remp. funditus amisimus, adeo ut Cato adolescens, nullius cõsilij, sed tamen ciuis Romanus, & Cato, uix uiuus effugeret, quòd, cum Gabinium de ambitu uellet postulare, neq; Prætores diebus aliquot adiri possent, uel potestatem sui facerent, in concionẽ ascendit, & Pompeiũ priuatus Dictatorẽ appellauit. propius nihil est factũ, quàm ut occideretur. Ex hoc, qui sit status totius Reip. uidere potes. nostræ tamen causæ non uidentur homines defuturi: mirandum in modum profitentur, offerunt se, pollicentur: & quidem cum spe sum maxima, tum maiore etiam animo spero superiores fore nos: confido animo, ut in hac Rep. ne casum quidẽ ullũ pertimescã. Sed tamẽ res sic se habet: si diẽ nobis Clodius dixerit, tota Italia concurret, ut multiplicata gloria discedamus. sin aũt ui agere conabitur, spero fore studijs non solum amicorũ, sed etiam alienorũ, ut ui resistam⁹. omnes & se, & suos liberos, amicos, clientes, libertos, seruos, pecunias deniq; suas pollicẽtur. nostra antiqua ma

nus bonorum ardet studio nostri, atq; amore. siqui antea aut alieniores fuerant, aut languidiores, nunc horum odio se cum bonis coniungunt. Pompeius omnia pollicetur, & Cæsar: quibus ego ita credo, ut nihil de mea comparatione diminuam. Tribuni pleb. Des. sunt nobis amici. Consules se optimè ostendunt. Prætores habemus amicissimos, & acerrimos ciueis, Domitium, Nigidium, Memmium, Lentulum, bonos etiam alios, sed hos singulareis. Quare magnũ fac animum habeas, & spem bonam. de singulis tamen rebus quæ quotidie gerantur, faciam te crebro certiorem. Vale.

MARCVS QVINTO FR. S.

MI frater, mi frater, mi frater, tu'ne id ueritus es ne ego iracundia aliqua adductus pueros ad te sine literis miserim? aut etiã ne te uidere noluerim? ego tibi irascerer? tibi ego possem irasci? scilicet tu me afflixisti, tui me inimici, tua me inuidia, ac non ego te misere perdidi. meus illa laudatus Cõsulatus, mihi te liberos, patriã, fortunas, tibi uelim nequid eripuerit præter unum me. sed certe à te mihi omnia semper honesta & iucunda ceciderunt: à me tibi luctus meæ calamitatis, metus tuæ, desiderium, mœror, solitudo. Ego te uidere noluerim? immo uero me à te uideri nolui: non enim uidisses fratrem tuum, non eum quem reliqueras, non eum quem noras, non eum quem

flens flentem, prosequentem proficiscens dimiseras, ne uestigium quidem eius nec simulacrum, sed quandam effigiem spirantis mortui. Atq; utinam me mortuum prius uidisses, aut audisses. Utinam te non solum uitæ, sed etiam dignitatis meæ superstitem reliquissem. Sed testor omnes Deos me hac una uoce à morte esse reuocatum, quòd omnes in mea uita partē aliquam tuæ uitæ repositam esse dicebant. Quare peccaui, sceleratéq; feci: nā si cecidissem, mors ipsa meam pietatē, amoremq; in te facile defenderet. nunc commisi ut uiuo me careres, uiuo me alijs indigeres, mea uox in domesticis periculis potißimum occideret, quæ sæpe alienißimis præsidio fuisset. nam quòd ad te pueri sine literis uenerunt, quoniam uides non fuisse iracundiæ causa, certe pigritia fuit, & quædā infinita uis lacrymarū & dolorum. Hæc ipsa me quo fletu putas scripsisse? eodem, quo te legere certo scio. an ego possum aut non cogitare aliquando de te, aut nunquam sine lacrymis cogitare? cum enim te desidero, fratrem, solum desidero? ego uero suauitate propè fratrem, propè æqualem, obsequio filium, consilio parentem. Quid mihi sine te unquam, aut tibi sine me iucundum fuit? quid quod eodem tempore desidero filiam? qua pietate, qua modestia, quo ingenio, effigiem oris, sermonis, animi mei? quid filium uenustißimum, mihiq; dulcißimum?

mum? quẽ ego ferus, ac ferreus è complexu dimisi meo, sapientiorem puerum, quàm uellem: sentiebat enim miser iam quid ageretur. Quid uero tuum filium? quid? imaginẽ meam, quem meus Cicero & amabat ut fratrem, & iam, ut maiorem fratrẽ, uerebatur. quid, quod mulierẽ miserrimam, fidelißimam coniugem me prosequi non sum passus, ut esset quæ reliquias communis calamitatis cõmuneis liberos tueretur? Sed tamen quoquo modo potui, scripsi, & dedi literas ad te Philogono liberto tuo, quas credo tibi postea redditas esse: in quibus idem te hortor, & rogo, quod pueri tibi uerbis meis nuntiarunt, ut Romam protinus pergas & properes: primum enim te præsidio esse uolui, siqui essent inimici quorũ crudelitas nondũ esset nostra calamitate satiata: deinde congressus nostri lamentationẽ pertimui, digressum uero nõ tulissem: atq; etiam id ipsum quod tu scribis, metuebã, ne à me distrahi nõ posses. His de causis hoc maximum malum, quòd te non uidi, quo nihil amantißimis, & cõiunctißimis fratribus acerbius, ac miserius uidetur accidere potuisse, minus acerbum, minus miserum fuit, quàm fuisset tum congreßio, tũ uero digreßio nostra. Nũc, si potes, id quod ego, qui fortis tibi semper uidebar, non possum, erige te, & cõfirma, siqua subeũda dimicatio erit. spero, siquid mea spes habet autoritatis, tibi & integritatẽ

tuam, & amorem in te ciuitatis, & aliquid etiam misericordiã nostri, præsidij laturam. sin eris ab isto periculo uacuus, ages scilicet, siquid agi posse de nobis putabis: de quo scribũt ad me quidẽ multi multa, & se sperare demonstrant: sed ego, quid sperẽ, non dispicio, cum inimici plurimũ ualeant, amici partim deseruerint me, partim etiã prodiderint, qui in meo reditu fortaßis reprehensionẽ sui sceleris pertimescant. Sed, ista qualia sint, tu uelim perspicias, mihiq; declares. ego tamen, quandiu tibi opus erit, siquid periculi subeundũ uidebis, uiuam. diutius in hac uita esse non possum: neq; enim tantum uiriũ habet ulla aut prudẽtia, aut doctrina, ut tantum dolorem poßit sustinere. scio fuisse & honestius moriendi tempus, & utilius: sed non hoc solum. multa alia prætermisi: quæ si queri uelim præterita, nihil agã, nisi ut augeam dolorem tuũ, indicẽ stultitiam meam. Illud quidẽ nec faciendum est, nec fieri potest, me diutius, quàm aut tuum tempus, aut firma spes postulabit, in tam misera, tamq; turpi uita commorari: ut qui modo fratre fuerim, liberis, cõiuge, copijs, genere ipso pecuniæ beatißim⁹, dignitate, autoritate, existimatione, gratia nõ inferior, quàm qui unquam fuerunt amplißimi, is nunc in tam afflicta, perditaq; fortuna neq; me, neq; meos lugere diuti⁹ poßim. Quare quid ad me scripsisti de permutatione? quasi uero

si uero nunc me non tuæ facultates sustineant. qua in re ipse uideo miser, & sentio quid sceleris admiserim, cũ de uisceribus tuis, & filij tui satisfacturus sis quibus debes, ego acceptã ex ærario pecuniam tuo nomine frustra dißipa-rim. sed tamen & M. Antonio quantum tu scripseras, Cepioni tantundem solutum est. mihi ad id quod cogito, hoc quod habeo satis est. siue enim restituimur, siue desperamur, nihil amplius opus est. tu, si forte quid erit molestiæ, te ad Crassum, & ad Calidiũ conferas censeo. quantũ Hortensio credendũ sit, nescio: me summa simulatione amoris, summaq; aßiduitate quotidiana sceleratißime, insidiosißimeq; tractauit, adiuncto quoq; Arrio: quorũ ego consilijs, promißis, præceptis destitutus in hãc calamitatem incidi. Sed hæc occultabis, nequid obsint, illud caueto, & eo puto per Põponium fouendum tibi esse ipsum Hortensiũ, ne ille uersus, qui in te erat collatus cum Aedilitatem petebas, de lege Aurelia falso testimonio cõfirmetur: nihil enim tam timeo, quàm ne, cum intelligant homines quantũ misericordiæ nobis tuæ preces, & tua salus allatura sit, oppugnent te uehemẽtius. Messalam tui studiosum esse arbitror: Pompeium etiam simulatorẽ puto. sed hæc utinam nõ experiare: quod precarer Deos, nisi meas preces audire desijssent. ueruntamen precor, ut his infinitis nostris malis con-

tenti sint: in quibus non modo tamen nullius insit peccati infamia, sed omnis dolor est, quòd optime factis pœna est maxima constituta. Filiam meam, & tuam Ciceronemq; nostrum quid ego mi frater tibi cõmendem? Quin illud mœreo, quòd tibi non minorem dolorem illorum orbitas affert, quàm mihi. Sed te incolumi orbi non erunt. Reliqua ita mihi salus aliqua detur, potestasq; in patria moriendi, ut me lacrymæ non sinunt scribere. Etiam Terentiam uelim tueare, mihiq; de omnibus rebus rescribas. Sis fortis, quoad rei natura patietur. Idib. Iun. Thessalonicæ.

MARCVS QVINTO FR. S.

AMabo te mi frater, ne si uno meo facto & tu, & omnes mei corruistis, improbitati & sceleri meo potius, quàm imprudentiæ misericordiæq; aßignes. Nullum est meum peccatum, nisi quòd ijs credidi à quibus nefas putaram esse me decipi, aut etiã quibus ne id expedire quidẽ arbitrabar. intimus proximus, familiarißimus quisq; aut sibi pertimuit, aut mihi inuidit. Ita mihi nihil misero præter fidem amicorum cautum meum consilium fuit. Quòd si te satis innocentia tua, & misericordia hominum uindicat hoc tempore à molestia, perspicis profecto, ecquænam nobis salutis spes relinquatur. nã me Põponius, & Sestius, & Piso noster adhuc Thessalonicæ retinuerunt,

runt, cum lõgius discedere propter nescio quos motus uetarẽt. uerũ ego magis exitum illorum literis, quàm spe certa expectabam: nam quid sperem, potentissimo inimico, dominatione obtrectatorũ, infidelibus amicis, pluribus inuidis? Denocius autem Trib. pl. est ille quidem in me officiosissimus, Sestius, & (spero) Curtius, Milo, Fadius, Gratidius, sed ualde aduersante Clodio: qui etiam priuatus eadem manu poterit conciones cõcitare: deinde etiam intercessor parabitur. Hæc mihi proficiscenti non proponebantur, sed sæpe triduo summa cum gloria dicebar esse rediturus. Quid tu igitur, inquies? Quid? multa conuenerunt quæ mentem exturbarent meam, subita defectio Pompeij, alienatio Consulum, etiam Prætorum timor, publicanorum arma. lacrymæ meorum me ad mortem ire prohibuerunt: quod certe & ad honestatem, & ad effugiendos intolerabileis dolores fuit aptissimum. Sed de hoc scripsi ad te in ea epistola, quam Phætonti dedi. nunc tu, quoniam in tantum luctum, laborem detrusus es, quantum nemo unquam, si releuare potes communem casum misericordia hominum, scilicet incredibile quiddam assequeris. sin planè occidimus, me miserũ, ego omnibus meis exitio fuero, quibus ante dedecori non eram. Sed tu, ut ante ad te scripsi, perspice rem & pertenta, & ad me, ut tempora nostra, nõ ut amor tuus

 fert,

fert, uere perscribe. Ego uitam, quoad putabo tua interesse, aut ad spem seruandam esse retinebo. tu nobis amicissimum Sestium cognosces, credo tua causa uel Lentulum, qui erit Consul. quanquā sunt facta uerbis difficiliora. tu, & quid opus sit, & quid sit, uidebis omnino. Si tuam solitudinem, communemq; calamitatem nemo despexerit, aut per te confici aliquid, aut nullo modo poterit: sin te quoq; inimici uexare cœperint, ne cessaris: non enim gladijs tecum, sed litibus agetur. Verum hæc absint uelim. te oro ut ad me de omnibus rebus scribas, & in me animi potius aut consilij putes minus esse, quàm antea, amoris uero & officij non minus. Vale.

M. T. CICERONIS
EPIST. AD QVINTUM FRATREM
LIB. II.

MARCVS QVINTO FR. S.

EPISTOLAM *quam legisti, mane dederam. Sed fecit humaniter Licinius, quòd ad me, misso senatu, uesperi uenit, ut, si quid esset actum, ad te, si mihi uideretur, perscriberem. Senatus fuit frequētior, quàm putabamus esse posse mense Decēbri sub dies festos. consulares* nos

nos fuimus, & duo Consules designati P. Seruilius, M. Lucullus: Lupus, Volcatius, Glabrio Prætt. sanè frequentes fuimus, omnino ad ducentos. cõmorat expectationem Lupus. Egit causam agri Campani sanè accurate: auditus est magno silentio. materiam rei non ignoras. nihil ex nostris actionibus prætermisit. fuerũt nonnulli aculei in C. Cæsarem, contumeliæ in Gellium, expostulationes cum absente Põpeio. causa sero perorata, sententias se rogaturũ negauit, ne quod onus simultatis nobis imponeret. ex superiorum temporum conuitijs & ex præsenti silentio, quid senatus sentiret, se intelligere dixit. Milo cœpit dimittere. tum Marcellinus, Noli, inquit, ex taciturnitate nostra Lupe, quid aut probemus hoc tẽpore, aut improbemus, indicare. Ego quod ad me attinet, idemq́; arbitror cæteros, iccirco taceo, quòd nõ existimo, cùm Põpeius absit, causam agri Cãpani agi conuenire. Tum ille se senatũ negauit tenere. Racilius surrexit, & de iudicijs referre cœpit: Marcellinum quidem primum rogauit. is cùm grauiter de Clodianis incendijs, trucidationibus, lapidationibus questus esset, sententiam dixit, ut ipse indices per prætorem urbanum sortiretur: iudicũ sortitione facta, comitia haberentur: qui iudicia impediuisset, eũ contra Remp. esse facturum. approbata ualde sententia, C. Cato contra dixit, & Caßius, maxima

acclamatione senatus, cũ comitia iudicijs anteferret. Philippus assensit Lentulo. postea Racilius de priuatis me primum sententiam rogauit. multa feci uerba de toto furore, latrociniõq; P. Clodij. eum tanquam reum accusaui multis, & secundis admurmurationibus cuncti senatus. orationẽ meã collaudauit satis multis uerbis, non mehercule indiserte Seuerus Antistius, isq; iudiciorum causam suscepit, antiquissimamq; se habiturum dixit. ibatur in eam sententiã. tum Clodius rogatus, diẽ dicendo eximere cœpit. furebat, à Racilio se contumaciter, urbaneq; uexatum. deinde eius operæ repente à Graecostasi, & Gradibus clamorẽ satis magnum sustulerunt, opinor in Q. Sextilium, & amicos Milonis incitatæ. eo metu iniecto, repẽte magna querimonia omniũ discessimus. Habes acta unius diei. reliqua, ut arbitror, in mensem Ianuariũ reijcientur. De Tribunis pl. lõge optimum Raciliũ habemus: uidetur etiã Antistius amicus nobis fore. Nam Plautius noster totus est. Fac, si me amas, ut considerate, diligenterq; nauiges de mense Decembri. Vale.

MARCVS QVINTO FR. S.

Non occupatione, qua eram sanè impeditꝰ, sed paruula lippitudine adductus sum ut dictarẽ hanc epistolã, & non, ut soleo, ad te ipse scriberem. Et primum me tibi excuso in eo ipso in quo te accuso: me enim adhuc

nemo

nemo rogauit, num quid in Sardiniā uellem? te puto sæpe habere, etsi non semper, qui, num quid Romā uelis, quærant. Quod ad me de Lentuli & Sexti nomine scripsisti: locutus sum cum Cincio. Quomodo res se habet, nō est facillima. sed habet profecto quoddā Sardinia appositū ad recordationem præteritæ memoriæ: nam, ut ille Gracchus Augur, posteaquam in istam prouinciā uenit, recordatus est quid sibi in campo Martio comitia Consulum habenti contra auspicia accidisset, sic tu mihi uideris in Sardinia de forma Minutiana, & de nominibus Pōponianis in otio recogitasse. sed ego adhuc emi nihil. Culconis auctio facta est. Tusculano emptor nemo fuit. si cōditio ualde bona fuerit, fortasse nō omittā. De ædificatione tua Cyrū urgere non cesso: spero eum in officio fore: sed omnia sunt tardiora propter furiosæ Aedilitatis expectationē: nā comitia sine mora futura uidentur: edicta sunt ad XI. Cal. Febr. te tamen solicitū esse nolo. omne genus à nobis cautionis adhibebitur. De Rege Alexandrino factum est S.C. cum multitudine reduci, periculosum Reip. uideri. reliqua cū esset in senatu cōtentio, Lētulus'ne, an Pōpeius reduceret, obtinere causam Lentulus uidebatur. in ea re nos & officio erga Lentulū mirifice, & uoluntati Pompeij præclare satisfecimus. Sed per obtrectatores Lentuli res calum-

nia extracta est. cõsecuti sunt dies comitiales, per quos senatus haberi non poterat. Quid futurũ sit latrocinio Tribunorum, non diuino, sed tamen suspicor per uim rogationem Caninium perlaturum, in ea re Pompeius quid uelit, non dispicio: familiares eius quod cupiant, omnes uident. Creditores uero Regis apertæ pecunias suppeditant contra Lentulum. sine dubio res à Lentulo remota uidetur esse, cum magno meo dolore: quanquã multa fecit, quare, si fas esset, iure ei succensere possemus. Tu, si ita expedit, uelim quamprimum bona & certa tempestate conscendas, ad meq; uenias: innumerabiles enim res sunt, in quibus te quotidie in omni genere desiderem. Tui nostriq; ualent. Vale. XIIII. *Cal. Febr.*

MARCVS QVINTO FR. S.

Scripsi ad te antea superiora. nunc cognosce postea quæ sint acta. A Cal. Febr. legationes in Id. Febr. reijciebantur. eo die res cõfecta non est. ad III. *Non. Milo affuit: ei Pompeius aduocatus uenit, dixit Marcellus à me rogatus. honeste discessimus. pducta dies est in* VIII. *Id. interim reiectis legationibus in Idus, referebatur de prouincijs Quæstorũ, & de ornãdis Prætoribus. Sed res multis querelis de Rep. interponendis nulla transacta est. Cato legem promulgauit de imperio Lentulo abrogando. uestitum filius mutauit. ad* VIII. *Id.*

Milo

Milo affuit: dixit Pompeius, siue uoluit: nam, ut surrexit, operæ Clodianæ clamorem sustulerunt: idq; ei perpetua oratione contigit, non modo ut acclamatione, sed ut conuitio & maledictis impediretur. qui ut perorauit (nam in eo sanè fortis fuit, non est deterritus: dixit omnia, atq; interdum etiam silentio, cum autoritate peregerat) sed ut peroraui, surrexit Clodius: ei tantus clamor à nostris (placuerat enim referre gratiam) ut neq; mente, neq; lingua, neq; ore consisteret. ea res acta est, cùm hora VI. nix Pompeius perorasset, usq; ad horam VIII. cum omnia maledicta, uersus etiam obscœnissimi in Clodiũ, & Clodiã dicerentur. ille furens, & exanguis interrogabat suos in clamore ipso, quis esset qui plebem fame necaret. respondebant operæ, Pompeius. quis Alexandriã ire cuperet: respondebant, Pompeius. quem ire uellent: respondebãt, Crassum. is aderat tum, Miloni animo non amico. hora ferè IX, quasi signo dato, Clodiani nostros cõsputare cœperũt. exarsit dolor. urgere illi, ut loco nos mouerent. factus est à nostris impetus, fuga operarum. eiectus de rostris Clodius, ac nos quoq; tum fugimus, nequid in turba. senatus uocatus in curiam, Pompeius domum. Neq; ego tamen in senatũ, ne aut de tantis rebus tacerẽ, aut in Põpeio defendẽdo (nã is carpebatur à Bibulo, Curione, Fauonio, Seruilio filio)

animos bonorũ offenderem. res in posterũ dilata est. Clodius in Quirinalia produxit diem, ad VII. Id. senatus ad Apollinis fuit, ut Põpeius adesset. acta res est grauiter à Pompeio. eo die nihil perfectum est. ad VI. Id. ad Apollinis S. C. factum est, ea quæ facta essent ad VIII. Id. contra Remp. esse facta. eo die Cato est uehementer in Pompeiũ inuectus, & eum oratione perpetua tanquam reum accusauit: de me multa, me inuito, cum mea summa laude dixit, cùm illius in me perfidiã increparet. auditus est magno silentio maleuolorum. Respondit ei uehementer Pompeius, Crassumq; descripsit, dixitq; aperte, se munitiorẽ ad custodiendam uitam suam fore, quàm Africanus fuisset, quem C. Carbo interemisset. Itaque magnæ mihi res iam moueri uidebantur. nam Pompeius hæc intelligit, nobiscumq; communicat, insidias uitæ suæ fieri, Catonem à Crasso sustentari, Clodio pecuniã suppeditari: utrunq; & ab eo, & à Curione, Bibulo, cæterisq; suis obtrectatoribus confirmari: uehementer esse prouidendum, ne opprimatur: concionario illo populo à se propè alienato, nobilitate inimica, non æquo senatu, iuuentute improba. itaque se comparat, homines ex agris accersit. operas autẽ suas Clodius cõfirmat. manus ad Quirinalia paratur. in eo multo sumus superiores ipsius copijs. sed magna manus ex Piceno, &

Gallia

Gallia expectatur, ut etiã Catonis rogationibus de Milone, et Lentulo resistamus. Ad IIII. Id. Sestius ab indice Cn. Nerio Pupinia de ambitu est postulatus, & eodẽ die à quodam M. Tullio de ui. is erat æger. domum (ut debuimus) ad eum statim uenimus, eiq; nos totos tradidimus, idq; fecim⁹ præter hominũ opinionem, qui nos ei iure succensere putabant, ut humanissimi, gratissimiq; & ipsi, & omnibus uideremur: itẽq; faciemus. sed idẽ Nerius index edidit ad allegatos Cn. Lentulum Vacciam, & C. Cornelium. eodem die S. C. factum est, ut sodalitates, decuriatiq; discederẽt, lexq; de ijs ferretur; ut qui nõ discessissent, ea pœna, quæ est de ui, tenerentur. Ad III. Id. dixi pro Bestia de ambitu apud Prætorem Cn. Domitium in foro medio, maximo conuentu: incidiq; in eum locum in dicẽdo, cùm Sestius multis in tẽplo Castoris uulneribus acceptis, subsidio Bestiæ seruatus esset. hic προῳκονομησάμην quidem εὐκαίρως de ijs quæ in Sestiũ apparabantur crimina, & eum ornaui ueris laudibus, magno assensu omnium. res homini fuit uehementer grata. quæ tibi eo scribo, quòd me de retinenda Sestij gratia literis monuisti.

Pridie Id. hæc scripsi ante lucẽ. eo die apud Põponiũ in eius nuptijs erã cœnaturus. Cætera sunt in reb⁹ nostris, cuiusmodi tu mihi ferè diffidẽti prædicabas, plena dignitatis & gratiæ:

quæ

quæ quidem tua mi frater prudentia, patientia, uirtute, pietate, suauitate etiam tibi mihiq; sunt restituta. Domus tibi ad Lucũ Pisonis Liciniana cõducta est. Sed, ut spero, paucis mensibus post Calendas Quint. in tuã commigrabis. tuam in Carinis mundi habitatores Lamiæ cõduxerunt. A te post illã Olbiensem epistolã nullas literas accepi. quid agas, & ut te oblectes, scire cupio, maximeq; teipsum uidere quamprimum. Cura mi frater ut ualeas: & quanquã est hiems: tamen Sardiniam istam esse cogites. XV. *Cal. Mart.*

MARCVS QVINTO FR. S.

S*Estius noster absolutus est* III. *Id. Mart. & quod uehementer interfuit Reip. nullã uideri in eiusmodi causa dissensionem esse: omnibus sentẽtijs absolutus est. Illud quod tibi sæpe curæ esse intellexerã, ne cui iniquo relinqueremus uituperãdi locum qui nos ingratos esse diceret, nisi illius peruersitatẽ quibusdã in rebus quãhumanissime ferremus, scito hoc nos in eo iudicio consecutos esse, ut omniũ gratissimi iudicaremur: nã in defendendo moroso homine cumulatissime satisfecimus, & (id quod ille maxime cupiebat) Vatiniũ, à quo palàm oppugnabatur, arbitratu nostro concidimus, Dijs hominibusq; plaudẽtibus. quin etiã Paulus noster, cùm testis productus esset in Sestiũ, cõfirmauit se nomen Vatinij delaturũ, si Macer Lic*

cer Licinius cunctaretur: & Macer à Sestij subsellijs surrexit, ac se illi non defuturũ affirmauit. Quid quæris? homo petulãs & audax Vatinius ualde perturbatus, debilitatusq; discessit. Quintus tuus puer optimus eruditur egregie. hoc nũc magis animaduerto, ꝙ Tyrãnio docet apud me. Domus utrinsq; nostrũ ædificatur strenue. redemptori tuo dimidiũ pecuniæ curaui. spero nos ante hiemẽ cõtubernaleis fore. De nostra Tullia tui mehercule amantißima spero cum Craßipede nos cõfecisse. dies erãt duo, qui post latinas habentur religiosi. cæterum confectum erat. latiar * erat exiturus. Ad VIII. Id. Apr. sponsalia Craßipedi præbui. huic cõuiuio puer optimus Quintus tuus meusq;, quòd perleuiter cõmotus fuerat, defuit. Ad VI. Id. Apr. ueni ad Quintũ, cumq; uidi planè integrũ: multumq; is mecum sermonem habuit, & perhumanum de discordijs mulierum nostrarũ. Quid quæris? nihil festiuius. Pomponia autem etiam de te questa est. sed hæc corám agemus. A puero ut discesi, in aream tuam ueni. res agebatur multis structoribus. Longilium redemptorem cohortatus sum. fidẽ mihi faciebat se uelle nobis placere. domus erit egregia: magis enim cerni iam poterat, quàm quantũ ex forma iudicabamus. itemq; nostra celeriter ædificabatur, eo die cœnaui apud Craßipedẽ. cœnatus,

in hor

in hortos ad Pompeium lectica latus sum. Luceium cõuenire non potueram, quòd abfuerat: uidere autem uolebam, quòd eram postridie Roma exiturus, & quòd ille in Sardiniã iter habebat. hominem conueni, & ab eo petiui ut quamprimum te nobis redderet. statim, dixit. erat autẽ iturus (ut aiebat) àd III. Id. Apr. ut aut Labrone, aut Pisis cõscenderet. Tu mi frater, simul ac ille uenerit, primã nauigationem (dummodo idonea tempestas sit) ne omiseris. Ad II. Id. Apr. ante lucem hanc epistolam dictaueram, scripseramq; in itinere, ut eo die apud T. Titium in Anagnino manerẽ. postridie autẽ in Laterio cogitabã: inde, cùm in Arpinati quinq; dies fuissem, ire in Pompeianũ, rediens aspicere Cumanum, ut quoniã in Nonas Maias Miloni dies producta est, prid. Non. Romæ essem, teq; mi carissime, & suauissime frater ad eam diem (ut sperabam) uiderem, ædificationem Arcani ad tuũ aduentum sustentari placebat. Fac, mi frater, ut ualeas, quamprimumq; uenias. Vale.

MARCVS QVINTO FR. S.

O Literas mihi tuas iucundissimas, expectatas, ac primo quidem cum desiderio, nunc uero etiam cum timore. atq; has scito literas me solas accepisse post illas, quas tuus nauta attulit Olbia datas. sed cætera (ut scribis) præsenti sermoni reseruentur. hoc tamen non

queo differre. Idib. Maijs senatus frequens diuinus fuit in supplicatione Gabinio deneganda. adiurat Porcilius hoc nemini accidisse. foris ualde plauditur. mihi cũ sua sponte iucundum, tum iucũdius, quòd me absente (est enim εἰλικρινὴς iudiciũ) sine oppugnatione, sine gratia nostra. eram Antij. Quod Idibus, & postridie fuerat dictum, de agro Campano actũ iri, non est actum. in hac causa mihi aqua hæret. Sed plura, quàm constitueră: coràm enim. uale mi optime, ac optatißime frater, & aduola. idem te nostri rogant pueri. illud scilicet cœnabis cum ueneris.

MARCVS QVINTO FR. S.

P*Laciturum tibi esse librum meum suspicabar: tam ualde placuisse quàm scribis, ualde gaudeo. Quòd me admones de non curantia, suadesq; ut meminerim Iouis orationẽ quæ est in extremo illo libro: ego uero memini & illa omnia mihi magis scripsi, quàm cæteris. sed tamen postridie quàm tu es profectus, multa nocte cum Vibulio ueni ad Pompeium. eumq; ego egissem de istis operibus atq; inscriptionibus, perbenigne mihi respondit, magnã spem attulit, cum Crasso se dixit loqui uelle, mihiq;, ut idem facerẽ, suasit. Crassum* COS. *ex Senatu domum reduxit. suscepit rem, dixitq; esse quod Clodius hoc tẽpore cuperet per se & per Pompeium consequi: putare se, si ego*

rem

eum non impedirẽ, posse me adipisci sine cõten tione, quod uellem. totum ei negotium permisi, meq; in eius potestate dixi fore. Interfuit huic sermoni P. Crassus, adolescẽs nostri (ut scis) studiosissimus. Illud autẽ quod cupit Clodius, est legatio aliqua, si minus per Senatũ, per populum libera aut Bizantiũ, aut Brogitarũ, aut utrunq;. plena res numorum. Quod ego nõ nimium laboro, etiã si minus assequor quod uolo. Põpeius tamẽ cum Crasso locutus est. uidentur negotiũ suscepisse. si perficiunt, optime: sin minus, ad nostrũ Iouẽ reuertamur. ἀμφιλαφίαν autẽ illam quam tu soles dicere, bono modo desidero, sic prorsus ut aduenientem excipiam libenter, latentem etiam nunc non excitem. Tribus locis ædifico, reliqua reconcinno: uiuo paulo liberalius quàm solebam. Opus erat, si te haberem paulisper, fabris locũ dare. sed & hæc (ut spero) breui inter nos cõmunicabimus. Res autem Romanæ sic se habẽt. Cõsul est egregius Lentulus, nõ impediente collega, sic inquam bonus, ut meliorẽ non uiderim. dies comitiales exemit omnes: nam etiam Latinæ instaurantur: nec tamen deerant supplicationes. Sic legibus perniciosissimis obsistitur, maximẽ Catonis: cui tamen egregie imposuit Milo noster. nam ille uindex gladiatorum & bestiariorum emerat de Cosconio & Pomponio bestiarios, nec sine his armatis unquam in pub

in publico fuerat: hos alere non poterat: itaque uix tenebat. Sensit Milo: dedit cuidam non familiari negotiũ, qui sine suspicione emeret eam familiã à Catone. quæ simul atq; abducta est, Racilius qui unus est hoc tempore Trib. pl. rem patefecit, eosq; homines sibi emptos esse dixit (sic enim placuerat) & tabulam proscripsit, se familiam Catonianam uenditurum. in eam tabulam magni risus consequebantur. Nunc igitur Catonem Lentulus à legibus remouit, & eos qui de Cæsare monstra promulgarunt, quibus intercederet nemo. Nam quod de Pompeio Caninius agit, sanequam refrixit: neq; enim res probatur, & Pompeius noster in amicitia P. Lentuli uituperatur, & hercule non est idem. nam apud illam perditissimam atq; infimam fecem populi propter Milonem suboffendit: & boni multa ab eo desiderant, multa reprehendunt. Marcellinus autem hoc uno mihi quidem non satisfacit, quòd eum nimis asperè tractat: quanquam id Senatu non inuito facit. quò ego me libentius à curia, & ab omni parte Reip. subtraho. In iudicijs ij sumus qui fuimus: domus celebratur, ita ut cùm maximé. Vnum accidit imprudẽtia Milonis incõmodè, de Sex. Celio, quem neq; hoc tempore, neq; ab imbecillis accusatoribus mihi placuit accusari. Ei tres sententiæ teterrimæ in consilio defuerunt. itaque hominem populus reuocat: &

causam inopia pecuniæ faciebat, & annonæ caritas. Non prætermittam ne illud quidem, M. Furium Flaccum equitem Rom. hominem nequam Capitolini & Mercuriales de collegio eiecerunt, præsentem ad pedes uniuscuiusq; iacentem. Ad III. *Id. Maij* S.C. *factum est de ambitu in Afranij sententiam, quam ego dixeram, cùm tu adesses: sed magno cum gemitu Senatus Consules non sunt persecuti eorum sententias: qui Afranio cùm essent assensi, addiderunt, ut Prætores ita crearentur, ut dies* LX. *priuati essent. eo die Catonem planè repudiarunt. Quid multa? tenent omnia: idq; ita omnes intelligere uolunt. Vale.*

MARCVS QVINTO FR. S.

TV metuis ne me interpelles? primum si in isto esse, tu scis quid sit interpellare. An te Atteius? mehercule mihi docere uidebaris istius generis humanitatem: qua quidem nihil utor abs te. Tu uerò ut me & appelles, & interpelles, & obloquare, & colloquare, uelim. quid enim mihi suauius? non mehercule quisquam μουσοπάτακτος libentius sua recentia poëmata legit, quàm ego te audio quacunque de re, publica, priuata, rustica, urbana. Sed mea factum est inuisa uerecundia, ut te proficiscens non tollerem. Opposuisti semel ἀντίλεκτον causam Ciceronis nostri ualetudinem: conticui. iterum Cicerones: quieui. Nunc mihi iucundi-

tatis plena epistola hoc aspersit molestiæ, quòd uideris, ne mihi molestus esses, ueritus esse, atq; etiam nunc uereri. Litigarem tecũ, si fas esset. sed mehercule istuc si unquam suspicatus ero, nihil dicam aliud, nisi uerebor nequando ego tibi, cùm sum unà, molestus sim. Video te ingemuisse. sic fit. εἰδ' ἀν ἔα, ἔζησας. nunquam enim dicam ἔα πάσας; Marium autem nostrum in lecticam mehercule coniecissem, non illam Regis Ptolemæi Anitianam. memini enim cùm hominem portarem ad Baias Neapoli octophoro Anitiano, machærophoris centum sequentibus, miros risus nos edere, cùm ille ignarus sui comitatus, repentè aperuit lecticam, & penè ille timore, ego risu corrui. Tunc, ut dico, certè sustulissem, ut aliquando subtilitatem ueteris urbanitatis & humanißimi sermonis attingerem: sed hominem infirmum in uillã apertam, ac ne rudem quidem etiam nunc inuitare nolui. Hoc uerò mihi peculiare fuerit, hic etiã isto frui. nam illorum prædiorum scito mihi uicinum Marium lumen esse. apud Anitium, uidebimus ut paratum sit. nos enim ita philologi sumus, ut uel cum fabris habitare poßimus. Habemus hanc philosophiam, nõ ab Hymetto, sed ab area Syra. Marius & ualetudine est & natura imbecillior. De interpellatione', tantum sumã à uobis temporis ad scribendum, quantum dabitis: utinam nihil detis, ut

potius

potius uestra iniuria, quàm ignauia mea cessem. De Repub. nimium te laborare doleo, & meliorem ciuem esse, quàm Philoctetem, qui accepta iniuria, illa spectacula quærebat, quæ tibi acerba esse uideo. Amabo te, aduola: consolabor te, & omnem abstergebo dolorem. & adduc, si me amas, Marium. sed approperate. hortus domi est. Vale.

MARCVS QVINTO FR. S.

EPistolam hanc conuitio efflagitarunt codicilli tui. nam res quidẽ ipsa, & is dies, quo tu es profectus, nihil mihi ad scribendum argumenti sanè dabat. sed quemadmodum coràm cùm sumus, sermo nobis deesse non solet, sic epistolæ nostræ debent interdum hallucinari. Tenediorũ igitur libertas securi Tenedia præcisa est, cùm eos præter me, & Bibulum, & Calidium, & Fauonium nemo defenderet. De te magis ab Sipylo mentio est honorifica facta, cùm te unum dicerent postulationi L. Sestij Pansæ restitisse. Reliquis diebus, si quid erit quod te scire opus sit, aut etiam si nihil erit, tamen scribam quotidie aliquid. Pridie Id. neq; tibi, neq; Pomponio deero. Lucretij poëmata, ut scribis, non ita sunt multis luminibus ingenij, multæ tamen artis. sed cùm ueneris, uirum te putabo: si Sallustij Empedoclea legeris, hominem non putabo. Vale.

MARCVS QVINTO FR. S.

GAudeo tibi iucundas esse meas literas. nec tamen habuissem scribendi nunc quidem ullum argumentum, nisi tuas accepissem: nam pridie Id. cum Appius Senatum infrequentem coëgisset, tantum fuit frigus, ut populi conuitio coactus sit nos dimittere. De Comageno Rege quòd rem discusseram, mirificè mihi & per se, & per Pomponium blanditur Appius. uidet enim hoc genere dicendi si utar in cæteris, Februarium sterilem futurum, eumq; lusi iocose satis: neq; solum illud extorsi oppidulũ, quod erat positũ in Euphrate & Zeugmate, sed præterea togam sum eius prætextam, quam erat adeptus Cæsare Consule, magno hominum risu cauillatus. quòd nolit inquam renouare honores eosdem, quo minus togam prætextam quotannis interpollet, decernendum nihil censeo. Vos autẽ homines nobiles, qui Bussrenum prætextatum nõ ferebatis, Comagenum feretis? genus uides, & locum iocandi. Multa dixi in ignobilem Regem, quibus totus est explosus. Quo genere commotus (ut dixi) Appius, totum me amplexatur. nihil est enim facilius quàm reliqua discutere. sed non faciam ut illum offendam, ne imploret fidem Iouis hospitalis, Graios omneis conuocet, per quos mecum in gratiam rediјt. Theopompo satisfaciemus. De Cæsare fugerat me ad te scribere. uideo

cnim

enim quas tu literas expectaris. Sed ille scripsit ad Balbum fasciculum illum epistolarum in quo fuerat & mea, & Balbi, totum sibi aqua madidum redditum esse: ut ne illud quidem sciat, meam fuisse aliquam epistolam. sed ex Balbi epistola pauca uerba intellexerat, ad quæ rescripsit his uerbis, DE *Cicerone uideo te quiddam scripsisse quod ego non intellexi: quantum autem coniectura consequebar, id erat huiusmodi, ut magis optandum, quàm sperandum putarem. Itaq; postea misi eodem illo exemplo literas. Iocum autem illius de sua egestate ne sis aspernatus. ad quem ego rescripsi, nihil esse quod posthac arcæ nostræ fiducia conturbaret: lusiq; in eo genere & familiariter & cum dignitate. Amor autem eius erga nos perfertur omnium nuntijs singularis. Et literæ quidem ad id quod expectas, ferè cum tuo reditu iungentur: reliqua singulorum dierum scribemus ad te, si modò tabellarios tu præbebis. quanquam eiusmodi frigus impendebat, ut summum periculum esset ne Appio suæ ædes urerentur. Vale.*

MARCVS QVINTO FR. S.

R*Isi niuem atram: teq; hilari animo esse, & prompto ad iocandum ualde me iuuat. De Pompeio assentior tibi, uel tu potius mihi: nam ut scis, iam pridem istum canto Cæsarē. mihi crede, in sinu est, neq; ego discingor*

Cognosce nunc Idus.decimus erat Celio dies. Domitius ad numerum iudices nō habuit. Vereor ne homo teter & ferus Pola Seruius ad accusationem ueniat.nam noster Celius ualde oppugnatur à gēte Clodia. certi nihil est adhuc: sed ueremur. Eodem igitur die Tyrijs est Senatus datus frequens.frequētes contra Syriaci publicani.uehemēter uexatus Gabinius:exagitati tamen à Domitio publicani,quòd cum essent cum equis prosecuti. Noster Lamia paulò ferocius cùm Domitius dixisset, Vestra culpa hæc acciderunt, equites Rom.dissolutè enim iudicatis:nos iudicamus,uos laudatis, inquit.actū est eo die nihil.nox diremit. Comitialibus diebus qui quirinalia sequuntur, Appius interpretatur non impediri se lege Puppia,quo minus habeat Senatum : & quod Gabinia sanctum sit, etiam cogi ex Cal.Febr.usq; ad Cal.Mart.legatis Senatum quotidie dari. Ita putantur detrudi comitia in mensem Martium.sed tamen his comitialibus Trib.pl.de Gabinio se acturos esse dicunt.omnia colligo,ut noui scribā aliquid ad te:sed ut uides,res me ipsa deficit. Itaque ad Callisthenem & Philistum redeo : in quibus te uideo uolutatum. Callisthenis quidē uulgare & notum negotium , quemadmodum Græci aliquot locuti sunt. Siculus ille capitalis,creber,acutus,breuis , penè pusillus Thucydides,sed utros eius habueris libros (duo enim

ſunt corpora) an utroſque, neſcio. Me magis de Dionyſio delectat: ipſe eſt enim ueterator magnus & perfamiliaris Philiſto. Sed quod adſcribis, aggrederis'ne ad hiſtoriam? me autore potes. & quoniã tabellarios ſumminiſtras, hodierni diei res geſtas Lupercalibus habebis. Oblecta te cũ Cicerone noſtro quambelliſſimé.

MARCVS QVINTO FR. S.

DVas adhuc à te accepi epiſtolas, quarũ alteram in ipſo diſceſſu noſtro, alteram Arimino datã. plureis quas ſcribis te dediſſe, non acceperam. Ego me in Cumano, & Pompeiano. præter quàm quòd ſine te, caterùm ſatis commodè oblectabar: & eram in eiſdem locis uſq; ad Cal. Iun. futurus. Scribebam illa quæ dixeram πολιτικά, ſpiſſum ſanè opus & operoſum. ſed ſi ex ſententia ſucceſſerit, bene erit opera poſita: ſin minus in illud ipſum mare deijciemus, quod ſcribentes ſpectabamus: aggrediemur alia, quoniam quieſcere non poſſumus. Tua mandata perſequar diligenter, & adiungendis hominibus, & quibuſdam non alienandis. Maximè uerò mihi curæ erit, ut Ciceronem tuum, noſtrumq; uideam ſcilicet quotidie, ſed inſpiciam, quid diſcat, quam ſæpiſſimè: & niſi ille contemnat, etiam magiſtrum me ei profitebor: cuius rei nonnullam conſuetudinem nactus ſum in hoc horum dierum otio, Cicerone noſtro minore perdocendo. Tu, quemad-

modum scribis, quod etiam si non scriberes, facere te diligentißime tamē sciebam, facies, scilicet ut mea mandata digeras, persequare, conficias. Ego, cùm Romam uenero, nullū prætermittam Cæsaris tabellarium, cui literas ad te non dem. His diebus (ignosces) cui darem fuit nemo ante hunc M. Orfium equitem Romanum nostrum, & pernecessarium, & quòd est ex municipio Atellano, quod scis esse in fide nostra. Itaq; eum tibi commendo in maiorem modum, hominem domi splendidum, gratiosum etiam extra domum: quem fac ut tua liberalitate tibi obliges. est Tribunus mil. in exercitu nostro: gratum hominem obseruantemq; cognosces. Trebatium ut ualde ames, uehementer te rogo. Vale.

MARCVS QVINTO FR. S.

A*D IIII. Non. Iun. quo die Romam ueni, accepi tuas literas datas Placentiæ: deinde alteras postridie datas Blandenonæ, cū Cæsaris literis refertis omni officio, diligentia, suauitate. Sunt ista quidem magna, uel potius maxima: habent enim uim magnam ad gloriā, & ad summam dignitatem. sed mihi crede quem nosti, quod in istis rebus ego plurimi æstimo, id iam habeo, te scilicet primum tam inseruientem cōmuni dignitati, deinde Cæsaris tantum in me amorem: quem omnibus ijs honoribus quos me à se expectare uult, antepono. Li-*

teræ uerò eius unà datæ cum tuis, quarum initium est, quàm suauis ei tuus aduentus fuerit, & recordatio ueteris amoris: deinde se effecturum, ut ego in medio dolore ac desiderio tui te, cùm à me abesses, potißimum secum esse lætarer: incredibiliter delectarunt. Quare facis tu quidem fraterne, quòd me hortaris: sed mehercule currentem nunc quidem, ut omnia mea studia in istum unum conferam. Ego uerò ardenti quidem studio: ac fortasse efficiam quod sæpe uiatoribus, cùm properant, euenit, ut si serius quàm noluerunt, forte surrexerint, properando etiam citius, quàm si de multa nocte uigilassent, perueniant quò uelint: sic ego quoniam in isto homine colendo tam indormiui diu, te mehercule sæpe excitante, cursu corrigã tarditatem, tum equis, tum uerò (quoniam scribis poëma ab eo nostrum probari) quadrigis poëticis. modò mihi date Britanniam, quam pingam coloribus tuis, penicillo meo. Sed quid ago? quod mihi tempus, Romæ præsertim, ut iste me rogat, manenti uacuum ostenditur? sed uidero: fortasse enim (ut fit) uincet tuus amor omneis difficultates. Trebatiũ quòd ad se miserim, persalse, & humaniter etiam gratias mihi agit. negat enim in tanta multitudine eorum qui unà essent, quenquam fuisse qui uadimonium concipere posset. M. Curtio Tribunatũ ab eo petiui (nam Domitius se derideri putasset

si esset

si esset à me rogatus. hoc enim est eius quotidianum, se ne Tribunũ mil. quidem facere: etiam in senatu lusit, Appium collegam propterea isse ad Cæsarem, ut aliquem Tribunatum auferret) sed in alterum annum. id & Curtius ita uolebat. Tu, quemadmodum me censes oportere esse in Republica & in nostris inimicitijs, ita & esse, & fore auricula infima scito molliorem. Res Romanæ sic se habebant. Erat nonnulla spes comitiorum, sed incerta: erat aliqua suspicio Dictaturæ, ne ea quidem certa: summum otium forense, sed senescentis magis ciuitatis, quàm acquiescentis: sententia autẽ nostra in senatu eiusmodi, magis ut alij nobis assentiãtur, quàm nosmetipsi. τοιαῦτα ὁ τλήμων πόλεμος ἐξεργάζεται. Calamo, & atramento temperato, charta etiam dentata res agetur: scribis enim te meas literas superiores uix legere potuisse. in quo nihil eorum mi frater fuit quæ putas: neq; enim occupatus eram, neq; perturbatus, neq; iratus alicui. Sed hoc facio semper, ut quicunq; calamus in manus meas uenerit, eo sic utar, tanquam bono. Verùm attende nunc mi optime, & suauißimè frater, ad ea dũ rescribo quæ tu in hac eadem breui epistola πραγματικῶς ualde scripsisti. De quo petis, ut ad te nihil occultãs, nihil dißimulans, nihil tibi indulgens, germanè, fraterneq; rescribam, id est utrum, uoles, ut diximus, ad expediendum te: si causa sit,

sa sit,

sa sit, commorere. Si mi Quinte parua aliqua res esset in qua sciscitarere, quid uellem, tamen cùm tibi permissurus essem ut faceres quod uelles, ego ipse quid uellem, ostenderem. In hac uerò re hoc profectò quæris cuiusmodi illum annum qui sequitur, expectem. planè aut tranquillum nobis, aut certè munitißimum: quod quotidie domus, quod forū, quod theatri significationes declarant: neq; laborant, quod mea conscientia copiarum nostrarum, quòd Cæsaris, quòd Pompeij gratiam tenemus. Hæc me, ut confidam, faciunt. sin aliquis erumpet amentis hominis furor, omnia sunt ad eum frangendum expedita. Hæc ita sentio, iudico, ad te exploratè scribo. dubitare te, non assentatoriè, sed fraternè ueto. Quare suauitatis equidem nostræ fruendæ causa cuperem te ad id tempus uenire quod dixeras: sed illud malo tamen, quod putas, magnis etiam illa (etenim magni æstimo me) ἀμφιλαφίαν illam tuam, & expectationem debitorum tuorum. Illud quidem sic habeto, nihil nobis expeditis, si ualebimus, fore fortunatius. parua sunt quæ desunt, quo nostris quidē moribus. & ea sunt ad explicandum expeditißima, modò ualeamus. Ambitus redit immanis: nunquam fuit par. Idib. Quint. fœnus fuit ZZ ex Z coitione Memmij, quam cum Domitio habuit Scaurus unum uincere. Messala flaccet, non dico ὑπερβολικῶς. uel HS. centies constituunt in

prærogatiua pronuntiare.res ardet inuidia. Tribunitij cādidati compromiserunt HS. quingenis in singulos apud M. Catonem depositis, petere eius arbitratu, ut qui contrà fecisset, ab eo condemnaretur. Quæ quidem comitia gratuita si fuerint, ut putantur, plus unus Cato fuerit, quàm omnes leges, omnesq; iudices. Cùm à me literas librarij manu acceperis, ne paulum otij me habuisse iudicato: cùm autem mea, nullum: sic enim habeto, nunquam me à causis & iudicijs districtiorem fuisse, atq; id anni tempore grauißimo, & caloribus maximis. Sed hæc quoniam tu ita præscribis, ferenda sunt: neq; committendum ut aut spei, aut cogitationi nostræ ego uidear defuisse, præsertim cùm tametsi id difficilius fuerit, tamen ex hoc labore magnam gratiam, magnamq; dignitatem sim collecturus. Itaq;, ut tibi placet, damus operam ne cuius animum offendamus, atq; ut etiam ab ijs ipsis qui nos cum Cæsare tam coniunctos dolent, diligamur: ab æquis uerò, aut etiam à propensis in hanc partem uehemēter & colamur, & amemur. De ambitu cum atrocißimè ageretur in senatu multos dies, quòd ita erant progreßi candidati consulares, ut non esset ferendū, in senatu non fui. Statui ad nullam medicinam Reip. sine magno præsi lio accedere. quo die hæc scripsi, Drusus erat de præuaricatione à Tribunis ærarijs absolutus, in summa quatuor sen-

tentijs, cùm senatores, & equites damnassent. Ego eodem die post meridiem Vatinium aderã defensurus. Ea res facilis est. comitia in mensem Septembrem reiecta sunt. Scauri iudicium statim exercebitur: cui nos non deerimus. συνδείπνους Σοφοκλέους, quãquam à te actam fabellam uideo esse festiuè, nullo modo probaui. Venio nunc ad id quod nescio an primum esse debuerit. O iucundas mihi tuas de Britannia literas. timebam Oceanum: timebã litus insulæ. Reliqua non equidem contemno, sed plus habẽt tamẽ spei, quàm timoris, magisq; sum solicitus expectatione ea quàm metu. Te uerò ὑπόθεσιν scribendi egregiam habere uideo. quos tu situs, quas naturas rerum & locorum, quos mores, quas genteis, quas pugnas, quẽ uerò ipsum imperatorem habes? Ego te libẽter, ut rogas, quibus rebus uis adiuuabo, & tibi uersus quos rogas, γλαῦκα εἰς Ἀθήνας mittam. Sed heus tu, celari uideor à te. quomodonam mi frater de nostris uersibus Cæsar? primum librum se legisse scripsit ad me ante, & prima sic, ut neget se ne Græca quidẽ meliora legisse. Reliqua ad quendam locum ῥαθυμότερα: hoc enim utitur uerbo. Dic mihi uerũ, num aut res, aut χαρακτὴρ non delectat? Nihil est quod uereare: ego enim ne pilo quidem minus me amabo. hac de re φιλαλήθως, &, ut soles, scribe fraterne. Vale.

M. T.

M. T. CICERONIS EPIST. AD QVINTVM FRATREM LIB. III.

MARCVS QVINTO FR. S.

Ego ex magnis caloribus (nō enim meminimus maiores) in Arpinati summa cum amœnitate fluminis me refeci ludorum diebus, Philotimo tribulibus commendatis. in Arcano ad IIII. Id. Sep. fui. ibi Meßidium cum Philoxeno, aquamq; quam ij ducebant non longè à uilla, bellè sanè fluentem uidi, præsertim maxima siccitate: uberioremq; aliquanto sese collecturos esse dicebant. Apud Herum rectè erat. In Manliano offendi Diphilum Diphilo tardiorem. sed tamen nihil ei restabat præter balnearia, & ambulationem, & auiarium. uilla mihi ualde placuit, propterea quòd summam dignitatem pauimentata porticus habebat: quod mihi deniq; apparuit, posteaquam & ipsa tota patet, & columnæ politæ sunt. Totum in eo est quod mihi erit curæ, tectorium ut concinnum sit. pauimenta rectè fieri uidebantur. Cameras quasdam non probaui, mutariq; iußi. Quo loco in porticu te scribere aiunt ut atriolum fiat: mihi, ut est, magis placebat: neq; enim satis loci esse uidebatur atriolo, neq; ferè solet

nisi

nisi in iis ædificiis fieri, in quibus est atrium maius: nec habere poterat adiuncta cubicula, & eiusmodi membra. Nunc hoc uel honestate testudinis, uel ualde boni æstiuum locum obtinebit. Tu tamen si aliter sentis, rescribe quamprimum. In balneariis assa in alterum apodyterii angulum promoui, propterea quòd ita erãt posita, ut eorum uaporariũ ex quo ignis erumpit, esset sub tectum cubiculi. Subgrande cubiculum autem, & hibernum altum ualde probaui, quòd & ampla erant, & loco posita ambulationis uno latere, eo quòd est proximum balneariis. columnas neq; rectas, neq; è regione Diphilus collocarat. eas scilicet demolietur, aliquando perpendiculo & linea discet uti. omnino spero paucis mensibus opus Diphili perfectum fore: curat enim diligentißimè Cæsius, qui tum mecum fuit. Ex eo loco rectà Vitularia uia profecti sumus in Fufidianum fundum, quẽ tibi proximis nuntiis Arpini de Fufidio HS.CCCIↃↃↃ∞ emeramus. Ego locum æstate umbrosiorem uidi nunquam, permultis locis aquam profluentem, & eam uberem. Quid quæris? iugera L. prati Cæsius irrigaturum facilè te arbitrabatur. Equidem hoc quod melius intelligo, affirmo, mirifica suauitate te uillam habiturum, piscina, & salientibus additis, palæstra, & silua uiridicata. fundum audio te hunc Bouillanum uelle retinere.

De eo quid uideatur, ipse constitues. Caluus aiebat, aqua dempta, & eius aquæ iure constituto, & seruitute fundo illi imposita, tamen nos pretium seruare posse, si uēdere uellemus. Messidium mecum habui. is se ternis numis in pedem tecum transegisse dicebat. sese autem mensum pedibus aiebat passuum CCC∞. *Mihi plus uisum est. sed præstabo, sumptum nusquam melius posse poni. Chilonem arcesseram Venafro. sed eo ipso die quatuor eius conseruos, & discipulos Venafri cuniculus oppresserat. Idib. Sept. in Laterio fui: uiam perspexi: quæ mihi ita placuit, ut opus publicum uideretur esse, præter* CL *passus: sum enim ipse mensus ab eo ponticulo qui est ad Furinæ Satricum uersus. eo loco puluis, non glarea iniecta est, & mutabitur, & ea uiæ pars ualde accliuis est. Sed intellexi aliter duci non potuisse, præsertim cùm tu neq; per Locustæ, neq; Varronis uelles ducere. Veluinus antè suum fundum propè munierat: Locusta non attigerat, quem ego Romæ aggrediar, & ut arbitror, commouebo: & simul M. Taurum, quem tibi audio promisisse, qui nunc Romæ erat, de aqua per fundum eius ducenda rogabo. Nicephorum uillicum tuum sanè probaui, quæsiuiq; ex eo ecquid ei de illa ædificatiuncula Laterij, de qua mecum locutus es, mandauisses. tum is mihi respondit se ipsum eius operis* HS X.M. *cōductorem fuisse,*

sed

sed te postea multa addidisse ad opus, nihil ad pretium. itaq; id se omisisse. Mihi hercule ualde placet te illa, ut constituebas, addere: quanquam ea uilla, quæ nunc est, tanquam philosophia uidetur esse, quæ obiurget cæterarum uillarum insaniam. Veruntamen illud additum delectabit. Topiarium laudaui, ita omnia conuestit edera, quà basim uillæ, quà intercolumnia ambulationis, ut denique illi palliati topiariam facere uideantur, & ederam uendere. Iam ἀποδυτηρίῳ nihil alsius, nihil muscosius. habes ferè de rebus rusticis. Vrbanam expolitionem urget ille quidem & Philotimus, & Cincius, sed etiam ipse crebro interuiso, quod est facile factu. quamobrem ea te cura liberatum uolo. De Cicerone, quòd me semper rogas, ignosco equidem tibi, sed tu quoq; uelim mihi ignoscas. non enim concedo tibi, plus ut illum ames, quàm ipse amo. Atq; utinã his diebus in Arpinati, quod & ipse cupierat, & ego non minus, mecum fuisset. Quod ad Pomponiam: si tibi uidetur, scribas uelim: cum aliquò exibimus, eat nobiscum, puerumq; ducat. clamores efficiam, si eum mecũ habuero otiosum: nam Romæ respirandi non est locus. Id me satis antea gratis tibi esse pollicitũ: quid nũc putas tanta abs te mihi mercede proposita? Venio nũc ad tuas literas: quas pluribus epistolis accepi, dum sum in Arpinati. nã mihi uno

die tres sunt redditæ, & quidem ut uidebantur, eodem abs te datæ tempore, una pluribus uerbis, in qua primum erat, quòd antiquior dies in tuis fuisset ascripta literis, quàm in Cæsaris. id facit Oppius nonnunquam necessariò, ut cùm tabellarios cōstituerit mittere, literasq; à nobis acceperit, aliqua re noua impediatur, & necessariò serius quàm constituerat, mittat, neq; nos datis iam epistolis diem commutari curemus. Scribis de Cæsaris summo in nos amore. hunc & tu fouebis, & nos, quibuscunque poterimus rebus, augebimus. De Pompeio, & facio diligenter, & faciam, quod mones. Quòd tibi mea permißio mansionis tuæ grata est, id ego summo meo dolore & desiderio, tamē ex parte gaudeo. In Hippodamis, & nonnullis alijs arcessendis quid cogites: non intelligo. Nemo istorum est quin abs te munus, fundi suburbani instar, expectet. Trebatium uerò meum quòd istò admisceas, nihil est. Ego illum ad Cæsarem misi, qui mihi iam satisfecit: si ipsi minus, præstare nihil debeo, teq; item ab eo uindico, & libero. Quòd scribis te à Cæsare quotidie plus diligi, immortaliter gaudeo. Balbum uerò qui est istius rei, quemadmodum scribis, adiutor, in oculis fero. Trebonium meū à te amari, teq; ab illo, pergaudeo. De Tribunatu quòd scribis, ego uerò nominatim petiui Curtio, & mihi ipse Cæsar nominatim Curtio paratū

esse

esse rescripsit, meamq; in rogando uerecundiam obiurgauit. Sicui præterea petiero (id quid etiam Oppio dixi, ut ad illum scriberet) facilè patiar mihi negari: quoniam illi qui molesti sunt, sibi negari à me non facilè patiuntur. Ego Curtium, id quod ipsi dixi, non modò rogatione, sed etiam testimonio tuo diligo, quòd literis tuis studium illius in salutem nostram facilè perspexi. De Britanicis rebus cognoui ex tuis literis nihil esse, nec quod metuamus, nec quod gaudeamus. De publicis negotijs quæ uis ad te Tironem scribere, negligentius ad te antè scribebam, quòd omnia minima maxima ad Cæsarem mitti sciebam. Rescripsi epistolæ maximæ: audi nunc de minuscula: in qua primum est de Clodij ad Cæsarem literis: in quo Cæsaris consilium probo, quòd tibi amantißimè petenti ueniam non dedit, uti ullum ad illam furiam uerbum rescriberet. Alterum est de Caluenti Marij oratione. quòd scribis, miror tibi placere me ad eum rescribere, præsertim cùm illam nemo lecturus sit, si ego nihil rescripsero: meam in illum pueri omnes tanquam dictata perdiscant. Libros meos quos expectas, inchoaui, sed conficere non possum his diebus. Orationes efflagitatas pro Scauro, et pro Plancio absolui. Poëma ad Cæsarem quod composueram, incidi. tibi quod rogas, quoniam ipsi fontes iam sitiunt, siquid habebo spatij, scribam. Venio ad

tertiam. Balbum quòd ais maturè Romã bene comitatum esse uenturũ, mecumq; aßidue usq; ad Id. Maias futurum, id mihi pergratũ, perq; iucũdum erit. Quod me in eadem epistola sicut sæpe antea, cohortaris ad ambitionem, & ad laborem: faciam equidem, sed quando uiuemus? Quarta epistola mihi reddita est Idib. Sept. quam ad IIII. Id. Sext. ex Britania dederas. in ea nihil sanè erat noui, præter Erigonam: quam si ab Oppio accepero, scribam ad te quid sentiam: nec dubito quin mihi placitura sit. Et quod præterij de eo, quem scripsisti de Milonis plausu scripsisse ad Cæsarem, ego uerò facilè patior ita Cæsarem existimare, illum quammaximum fuisse plausum. & prorsus ita fuit: & tamen ille plausus qui illi datur, quodammodo nobis uidetur dari. Reddita est etiã mihi peruetus epistola, sed sero allata, in qua de æde Telluris, & de porticu Catuli me admones. fit utrunq; diligenter. ad Telluris quidem etiam tuam statuam locaui. Item de hortis, quod me admones, nec fui unquam ualde cupidus, & nunc domus suppeditat mihi hortorum amœnitatem. Romam cùm uenissem ad XIII. Calend. Oct. absolutum offendi in ædibus tuis tectum, quod super conclauia non placuerat tibi esse multorum fastigiorum, id nũnc honestè uergit in tectum inferioris porticus. Cicero noster, dum ego adsum, non cessauit apud

rhet

rhetorem. de eius eruditione quòd labores nihil est, quoniam ingenium eius nosti, studium ego uideo: cætera eius suscipio, ut me putem præstare debere. Gabinium tres adhuc factiones postulant: L. Lentulus Flaminis filius, qui iam de maiestate postulauit: T. Nero cum bonis subscriptoribus: C. Memmius Tri. pleb. cum L. Capitone. ad Vrbem, accessit ad XII. Cal. Oct. nihil turpius, nec desertius. sed his iudicijs nihil audeo confidere, quod Cato non ualebat. adhuc de pecunijs repetundis non erat postulatus. Pompeius à me ualde contendit de ritu in gratiam, sed adhuc nihil profecit: nec si ullam partem libertatis tenebo, proficiet. Tuas literas uehementer expecto. Quòd scribis, te audisse in candidatorum consularium coitione me interfuisse, id falsum est: eiusmodi enim pactiones in ea coitione factæ, quas postea Memmius patefecit, ut nemo bonus interesse debuerit: & simul mihi committendum non fuit, ut ijs coitionibus interessem, quibus Messala excluderetur: cui quidem uehementer satisfacio rebus omnibus, ut arbitror, etiam Memmio. Domitio ipsi multa iam feci quæ uoluit, quæq́ue à me petiuit. Scaurum beneficio defensionis ualde obligaui. adhuc erat ualde incertum, & quandò comitia, & qui Consules futuri essent. Cum hanc iam epistolam complicarem, tabellarij à uobis uenerunt ad XI. Calend. Septemb.

uicesimo die. O me solicitum, quantum ego doluì in Cæsaris suauißimis literis: sed quò erant suauiores, eò maiorem dolorem illius ille casus afferebat. Sed ad tuas uenio literas. Primùm tuam remansionem etiam, atque etiam probo, præsertim cùm ut scribis, cum Cæsare communicaris. Oppium miror quicquam cũ Publilio: mihi enim non placuerat. Quòd interiore epistola scribis, me Idib. Sept. Pompeio legatum iri: id ego non audiui, scripsiq; ad Cæsarem, Vibullium Cæsaris mandata de mea mansione ad Pompeium pertulisse, nec ad Oppium, quo consilio? Quanquam Oppium ego tenui, quòd priores partes Bibuli erant: cum eo enim coram Cæsare egerat, ad Oppium scripserat. Ego uerò nullas δευτέρας φροντίδας habere possum in Cæsar rebus. Ille mihi secundum te, & liberos nostros ita est, ut sit penè par: uideor id iudicio facere: iam enim debeo: sed tamen amore sum incensus. Cùm scripsissem hæc infima, quæ sunt mea manu, uenit ad nos Cicero tuus ad cœnam, cùm Pomponia foris cœnaret: deditq; mihi epistolam legendam tuam, quam paulò antè acceperat ab Aristophane meo, ualde mehercule & suauem, & grauem, qua sum admodum delectatus. Dedit etiam alteram illam mihi, qua iubes eum mihi esse affixum tanquam magistro. quàm illum epistolæ illæ delectarunt? quàm me? nihil puero illo suauius,

uius, nihil nostri amantius. Hæc inter cœnam Tironi dictaui, ne mirere alia manu esse. Annali literæ tuæ pergratæ fuerunt, quòd & curares de se diligenter, & tamen consilio seuerißimo iuuares. P. Seruilius pater ex literis quas sibi à Cæsare missas esse dicebat, significat ualde te sibi gratum fecisse, quòd de sua uoluntate erga Cæsarem humanißimè diligentißimeq; locutus esses. Cùm Romam ex Arpinati reuertissem, dictum mihi est Hippodamum ad te profectum esse. non possum scribere me miratum esse illum tam inhumaniter fecisse, ut sine meis literis ad te proficisceretur: illud scribo, mihi molestum fuisse: iam enim diu cogitaueram ex eo quod tu ad me scripseras, ut siquid esset quod ad te diligentius perferri uellem, illi darem: quòd mehercule hisce literis, quas uulgo ad te mitto, nihil ferè scribo, quod si in alicuius manus inciderit, molestè ferendum sit. Minutio me & Saluio, & Labeoni reseruabam. Labeo autem tardè proficiscetur, aut hic manebit. Hippodamus ne num quidem quid uelim rogauit. T. Pinarius amabileis ad me de te literas mittit, se maximè literis, sermonibus, cœnis deniq; tuis delectari. Is homo semper me delectauit, faterq; eius mecum est multum. Quare, ut instituisti, complectere adolescentem. Quòd multos dies epistolam in manibus habui propter cõmorationem tabellariorum: ideo

multa coniecta sunt, aliud alio tempore, uelut hoc, T. Anitius mihi sæpe iam dixit, sese tibi suburbanum, si quod inuenisset, nõ dubitaturum esse emere. In eius sermone ego utrunque soleo admirari, & te de suburbano emendo, cùm ad illum scribas, non modo ad me non scribere, sed etiam aliam in sententiam scribere: &, cum ad illum scribas, nihil te recordari de se, de epistolis illis, quas in Tusculano eius mihi ostendisti, nihil de præceptis Epicharmi. γνῶθι πῶς ἄλλῳ κέχρηται. totum denique uultum, animum, sermonem eius, quemadmodum coniicio, quasi. Sed hæc tu uideris. De suburbano, cura ut sciam quid uelis: & simul nequid ille turbet, uide. Quid præterea? Quid? etiam Gabinius ad IIII. Calend. Octob. noctu in Vrbem introiuit: & hodie hora octaua, cùm edicto C. Alfij de maiestate cum adesse oporteret: concursu magno, & odio uniuersi populi penè afflictus est. nihil illo turpius. proximus est tamen Piso. itaque mirificum ἐμβόλιον cogito in secundum meorum librorum inducere, dicentem Apollinem in consilio Deorum, qualis reditus duorum imperatorum futurus esset: quorum alter exercitum perdidisset, alter uendidisset. Ex Britania Cæsar ad me Cal. Sept. dedit literas, quas ego accepi ad IIII. Cal. Oct. satis commodas de Britanicis rebus: quibus ne admirer, quòd ad te nullas acceperim, scribit se sine te

fuisse cum ad mare accesserit. Ad eas ego literas nihil rescripsi, nc gratulandi quidem causa, propter eius luctum. Te oro etiam atq; etiam mi frater, ut ualeas.

MARCVS QVINTO FR. S.

AD VI. *Id. Oct. Saluius Ostiam uesperi naui profectus cum ijs rebus, quas tibi domo mitti uolueras. eodem die Gabinium ad populum luculente calefecerat Memmius, sic ut Calidio uerbum facere pro eo non licuerit. postridie autem eius diei, qui erat tum futurus cum hæc scribebam ante lucem, apud Catonem erat diuinatio in Gabiniũ futura inter Memmium, & T. Neronem: & C. L. Antonios M. F. putabamus fore, ut Mēmio daretur, etsi erat Neronis mira contentio. Quid quæris? probe premitur, nisi noster Põpeius Dijs, hominibusq; inuitis, negotiũ inuertit. Cognosce nunc hominis audaciam, et aliquid in Rep. perdita delectare. cum Gabinius, quacunq; ueniebat, triumphum se postulare dixisset, subitoq; bonus imperator noctu Vrbem hostiũ planè inuasisset, in senatum se non cõmittebat. Interim ipso decimo die, quo ipsum oportebat hostium numerum, & militum renuntiare, in re hæsit, summa in frequentia: cum uellet exire, à Consulibus retentus est. introducti publicani. Homo undiq; actus, cùm à me maximè uulneraretur, non tulit, & me trementi uoce exulem appellauit. Hic, ò Dij.*

nihil

nihil unquam honorificentius nobis accidit. consurrexit Senatus cum clamore ad unum, sic, ut ad corpus eius accederet pari clamore, atq; impetu publicani. Quid quæris? omnes, tanquam si tu esses, ita fuerunt. nihil hominum sermone foris clarius. ego tamen teneo ab accusando uix mehercule, sed tamen teneo, uel quòd nolo cum Pompeio pugnare (satis est quod instat de Milone) uel quòd iudices nullos habemus, ἀπότευγμα formido: addo etiam maleuolentiam hominum: & timeo, ne illi me accusante aliquid accidat: nec despero rem et sine me, & nonnihil per me confici posse. De ambitu postulati sunt omnes qui Consulatum petunt, à Memmio Domitius, à Q. Curtio bono, et erudito adolescente Memmius, à Q. Pompeio Messala, à Triario Scaurus. Magna res in motu est, propterea quòd aut hominum, aut legum interitus ostenditur. opera datur ut iudicia ne fiant. res uidetur spectare ad interregnum. Consules comitia habere cupiunt, rei nolunt, & maximè Memmius, quòd Cæsaris aduentu sperat se futurum Consulem: sed mirum in modum iacet. Domitius cum Messala certus esse uidebatur. Scaurus refrixerat. Appius sine lege curiata confirmat se Lentulo nostro successurum: qui quidem mirificus illo die (quod penè præterij) fuit in Gabinium: accusauit maiestatis: nomina data, cùm ille uerbum nullum. Habes forensia.

Domi

Domi rectè, & ipsa domus à redemptoribus tractatur non indiligenter. Vale.

MARCVS QVINTO FR. S.

Occupationum mearum signum tibi sit librarij manus. diem scito esse nullum, quo die non dicam pro reo. Ita, quicquid conficio, aut cogito, in ambulationis ferè tempus confero. Negotia nostra sic se habent: domestica uerò, ut uolumus. ualent pueri, studiosè discunt, diligenter docentur: & nos, & inter se amant. Expolitiones utriusq; nostrum sunt in manibus, sed tua ad perfectum iam res est rustica Arcani & Laterij. Praeterea de aqua, & uia nihil praetermisi quadam epistola, quin enucleatè ad te perscriberem. Sed me illa cura solicitat, angitq; uehementer, quòd dierum iam amplius L. interualla nihil à te, nihil à Caesare, nihil ex istis locis non modò literarum: sed ne rumoris quidem affluxit. me autem iam & mare istuc, & terra solicitat: neq; desino (ut fit in amore) ea, quae minimè uolo, cogitare. Quare non equidem iam te rogo, ut ad me de te, de rebus istis scribas (nunquam enim, cùm potes, praetermittis) sed hoc te scire uolo, nihil ferè me unquam ita expectasse, ut, cùm haec scribebam, literas tuas. Nunc cognosce ea quae sunt in Repub. Comitiorum quotidie singuli dies tolluntur obnuntiationibus magna uoluntate bonorum omnium. tanta inuidia sunt Consules

prop

propter suspicionem pactorum à cādidatis præmiorum. candidati consulares quatuor, omnes rei: causæ sunt difficiles: sed enitemur ut Messala noster saluus sit: quod est etiam cum reliquorum salute coniunctum. Gabinium de ambitu reum fecit P. Sylla subscribente priuigno Memmio, fratre Cæcilio, Sylla filio. contra dixit L. Torquatus, omnibusq; libentibus non obtinuit. Quæris quid fiet: sciemus de maiestate triduo: quo quidem in iudicio odio premitur omnium generum, maximè testibus ceditur: accusatoribus frigidißimis utitur. cōsilium uarium, quæsitor grauis, & firmus Alfius, Pompeius uehemens in iudicibus rogandis. quid futurum sit, nescio: locum tamen illi in ciuitate non uideo. animum præbeo ad illius perniciem moderatum, ad rerum euentum lenißimum. Habes ferè de omnibus rebus. unum illud addam, Cicero tuus, nosterq; summo studio est Pæonij sui rhetoris, hominis, opinor, ualde exercitati, & boni: sed nostrum instituendi genus esse paulò eruditius, & θετικώτερον *nō ignoras. Quare neque ego impediri Ciceronis iter, atq; illam disciplinam uolo, & ipse puer magis illo declamatorio genere duci & delectari uidetur. in quo quoniam ipsi quoque fuimus, patiamur illum ire nostris itineribus: eodem enim peruenturum esse confidimus. sed tamen si nobiscū eum rus aliquò eduxerimus, in*

hanc

hanc nostram rationem consuetudinemq; inducemus. magna enim nobis à te proposita merces est: quam certe nostra culpa nunquam minus assequemur. Quibus in locis, & qua spe hiematurus sis, ad me quàm diligentissimè scribas uelim. Vale.

MARCVS QVINTO FR. S.

GAbinius absolutus est. omnino nihil accusatore Lentulo, subscriptoribusq; eius infantius: nihil illo consilio sordidius. Sed tamen, nisi incredibilis contentio, & preces Pompeij, Dictaturæ etiã rumor plenus timoris fuisset, ipsi Lentulo non respondisset, qui cum illo accusatore, illoq; consilio sententijs condemnatus sit XXXII cum LXX tulissent. Est omnino tam graui fama hoc iudicium, ut uideatur reliquis iudicijs periturus, & maximè de pecunijs repetundis. Sed uides nullam esse Rempub. nullum senatũ, nulla iudicia, nullam in ullo nostrum dignitatẽ. Quid plura de iudicibus? duo prætorij sederũt, Domitius Caluinus, is apertè absoluit, ut omnes uiderent: & Cato, is diruptis tabellis de circulo se subduxit, et Põpeio primus nuntiauit. Aiunt nonnulli, Sallustius item, me oportuisse accusare. Is ego iudicibus committerem? quid essem, si me agente esset elapsus? Sed me alia mouerunt. non putasset sibi Pompeius de illius salute, sed de sua dignitate mecum esse certamẽ: in Vrbem introisset: ad inimicitias res

uenisset: cum Aeserníno Samnite Pacideianus comparatus uiderer: auriculam fortasse mordicus abstulisset: cum Clodio quidem certè rediisset in gratiam. Ego uerò meum consilium (si præsertim tu non improbas) uehementer approbo. ille cùm à me singularibus meis studiis ornatus esset, cùmq; ego illi nihil deberẽ, ille mihi omnia, tamen in Rep. me à se dissentientem non tulit (nihil dicam grauius) & minus potens eo tempore, quid in me florentem posset, ostendit. nunc, cùm ego ne curem quidem multum posse, res quidem publica certè nihil posit, unus ille omnia: cum illo ipso contenderem? sic enim faciendum fuisset. Non existimo te putare id mihi suscipiendum fuisse. alterutrum, inquit, idem Sallustius: defendisses, idq; Pompeio contendenti dedisses: etenim uehementer orabat. Lepidum amicum Sallustium, qui mihi aut inimicitias putet periculosas subeundas fuisse, aut infamiam sempiternam. Ego uerò hac mediocritate delector. ac mihi illud iucundum est, quòd, cùm testimonium secundum fidem, & religionem grauißimè dixissem, reus dixit, si in ciuitate licuisset sibi esse, mihi se satisfacturũ, neq; me quicquam interrogauit. De uersibus, quos tibi à me scribi uis, deest mihi quidẽ opera: quæ non modò tempus, sed etiam animum uacuum ab omni cura desiderat sed abest etiam ἐνθουσιασμὸς: non enim sumus omnino sine

cura

cura uenientis anni, etsi sumus sine timore, simul & illud, (sine ulla mehercule ironia loquor) tibi istius generis in scribendo priores parteis tribuo, quàm mihi. De bibliotheca tua Græca supplenda, libris commutandis, latinis comparandis, ualde uelim ista confici, præsertim cum ad meum quoq; usum spectent. sed ego, mihi ipsi ista per quem agam, nō habeo: neq; enim uenalia sunt, quæ quidem placeant, & confici nisi per hominem & peritū, & diligentem non possunt. Chrysippo tamen imperabo, & cum Tyrannione loquar. De fisco quid egerit Scipio, quæram. quod uidebitur rectum esse, curabo. De Ascanione, tu uero quod uoles, facies: me nihil interpono.

De suburbano, quòd non properas, laudo: ut tu habeas, hortor. Hæc scripsi ad VIII. *Cal. Nouemb. quo die ludi committebantur, in Tusculanum proficiscens, ducensq́; mecū Ciceronem meum in ludum discendi, non lusionis: ea re non longius quàm uellē, quod Pomptino ad triumphum ad* III. *Non. Nou. uolebam adesse: etenim erit nescio quid negotioli: nam Cato, & Seruilius Prætt. prohibituros se minantur: nec quid poßint, scio: ille enim & Appium Cos. secum habebit, & Prætores, & Tribunos pl. sed minantur tamen, in primisq́; ἄρη πνέων Q. Scæuola. Cura, mi suauißime, & carißime frater, ut ualeas.*

MARCVS QVINTO FR. S.

QVòd quæris quid de illis libris egerim, quos, cum essem in Cumano, scribere institui: nõ cessaui, neq; cesso, sed sæpe iam scribendi totũ consiliũ rationemq; mutaui: nam iã duobus factis libris (in quibus nouendialibus ijs ferijs quæ fuerunt Tuditano & Aquilo COS. sermo est à me institutus Africani, paulo ante mortẽ, & Lælij: Phili, Manilij, Q. Tuberonis, & Lælij generorũ Fannij, & Scæuolæ: sermo autẽ in nouem & dies, & libros distributus de optimo statu ciuitatis, & de optimo ciue: sanè texebatur opus luculẽter, hominũq; dignitas aliquantum orationi ponderis afferebat) hi libri cum in Tusculano mihi legerentur audiẽte Sallustio, admonitus sum ab illo, multo maiore autoritate illis de reb⁹ dici posse, si ipse loquerer de Rep. præsertim cum essem non Heraclides Ponticus, sed consularis, & is qui in maximis uersatus in Rep. rebus essem: quæ tam antiquis hominibus attribuerem, ea uisum iri ficta esse: oratorum sermonem in illis nostris libris, quòd esset de ratione dicẽdi, belle à me remouisse, ad eos tamẽ retulisse, quos ipse uidissem. Aristotelem deniq;, quæ de Repub. & præstante uiro scribat, ipsum loqui. Commouit me, & eo magis, quòd maximos motus nostræ ciuitatis attingere non poteram, quòd erant inferiores, quàm illorum ætas qui lo-

queban

quebantur. Ego autẽ id ipsum tum eram secutus, ne in nostra tẽpora incurrens offenderem quempiam. nunc & id uitabo, & loquar ipse tecum, & tamen illa quæ institueram, ad te, si Romam uenero, mittam: puto enim te existimaturum, à me libros illos non sine aliquo meo stomacho esse relictos. Cæsaris amore quẽ ad me perscribit, unice delector: promißis ijs quæ ostẽdit, nõ ualde pẽdeo: nec honores sitio, nec desidero gloriã, magisq; eius uoluntatis perpetuitatẽ, quàm promissorũ exitũ expecto: uiuo tamẽ in ea ambitione & labore, tanquã id quod non postulo, expectẽ. Quod me de faciendis uersibus rogas: incredibile est mi frater, quàm egeã tẽpore: nec sanè satis cõmoueor animo ad ea quæ uis, canẽda. ὑποθέσεις uero, & ea quæ ipse ego ne cogitando quidẽ consequor, tu, qui omneis isto eloquendi & exprimẽdi genere superasti, à me petis? Facerẽ tamen ut possem: sed (quod te minime fugit) opus est ad poëma quadã animi alacritate, quam planè mihi tẽpora eripiunt. abduco equidẽ me ab omni Reip. cura, dedoq; literis: sed tamẽ indicabo tibi quod mehercule in primis te celatum uolebam: Angor mi suauißime frater, angor, nullam esse Rempub. nulla iudicia, nostrumq; hoc tempus ætatis quod in illa autoritate senatoria florere debebat, aut forẽsi labore iactari, aut domesticis literis sustẽtari: illud ue

ro quod à puero adamarã, αἰὲν ἀριϛεύειν, καὶ ὑπείροχον ἔμμεναι ἄλλων, totum occidisse: inimicos à me partim nõ oppugnatos, partim etiam esse defensos: meum non modo animum, sed ne odium quidem esse liberum: unumq; ex omnibus Cæsarem esse inuentum, qui me tantũ quantum ego uellem, amaret, aut etiam (sicut alij putant) hunc unum esse, qui uellet. Quorũ tamen nihil est eiusmodi, ut ego me nõ multa consolatione quotidie leniam. sed illa erit consolatio maxima, si unà erimus. nunc ad illa uel grauißimum accedit tui desideriũ. Gabinium si, ut Pansa putat oportuisse, defendissem, concidissem. qui illum oderunt (ij sunt toti ordines) propter quem oderunt, me ipsum odisse cœpissent. tenui me, ut puto, egregie: tantum ut facerem, quantum omnes uiderent: & in omni summa, ut mones, ualde me ad otium pacemq; conuerto. De libris, Tyrannio est cessator: Chrysippo dicam: sed res operosa est, & hominis perdiligentis: sentio ipse, qui in summo studio nihil assequor. de Latinis uero quò me uertam, nescio: ita mendose & scribuntur, & ueneunt: sed tamen, quod fieri poterit, non negligam. Cerbrius, ut ante ad te scripsi, Romæ est: & qui omnia adiurant, debere tibi ualde renuntiant. Ab ærario puto confectum esse, dum absum.

Vale.

MARCVS QVINTO FR. S.

QVatuor tragœdias XVI diebus absoluisse cum scribas, tu quicquã ab alio mutuaris? & πλέον quaris, cum Electrã & Troadẽ scripseris? Cessator esse noli, & illud, γνῶθι σεαυτὸν, noli putare ad arrogantiam minuendam solum esse dictum, uerũ etiam ut bona nostra norimus. sed & istas, & Erigonam mihi uelim mittas. Habes duas epistolas proximas. Vale.

MARCVS QVINTO FR. S.

ROmæ, & maxime Appia ad Martis mira proluuies. Craßipedis ambulatio ablata, horti, tabernæ plurimæ, magna uis aquæ usq; ad piscinam publicam. uiget illud Homeri, ἤματ' ὀπωρινῷ, ὅτε λαβρότατον χέει ὕδωρ Ζεύς. cadit enim in absolutionem Gabinij, ὅτε δή γ' ἄνδρασι κοτεσσάμενος χαλεπήνῃ, οἳ βίῃ ἐν ἀγορῇ σκολιὰς κρίνωσι θέμιστας, Ἐκ δὲ δίκην ἐλάσωσι θεῶν ὄπιν οὐκ ἀλέγοντες. Sed hæc non curare decreui. Romam cum uenero, quæ perspexero, scribam ad te, & maxime de Dictatura, & ad Labienum, & ad Ligurium literas dabo. hanc scripsi ante ad lychnuchum ligneolum, qui mihi erat periucundus, quòd eum te aicbant, cum esses Sami, curasse faciendum. Vale mi suauißime, & optime frater.

MARCVS QVINTO FR. S.

SVperiori epistolæ quod respõdeã nihil est: quæ plena stomachi, et querelarũ est: quo ĩ genere alterã quoq; te scribis pridie Labieno dedisse, qui adhuc non uenerat: deleuit enim mihi omnẽ molestiã recẽtior epistola. Tantum te & moneo & rogo, ut in istis molestijs, & laboribus, & desiderijs recordere, consiliũ nostrũ quod fuerit profectionis tuæ. nõ enim commoda quædam sequebamur parua ac mediocria: quid enim erat quod discessu nostro emendum putaremus? Præsidiũ firmissimũ petebamus ex optimi & potẽtissimi uiri beneuolentia ad omnẽ statũ nostræ dignitatis. plura ponuntur in spe, quàm in pecunijs: reliqua ad iacturã struẽtur. Quare, si crebro referes animũ tuũ ad rationẽ et ueteris consilij nostri, & spei, facilius istos militiæ labores, cæteraq; quæ te offendũt, feres: & tamẽ, cũ uoles, depones. Sed eius rei maturitas nequedũ uenit, & tamen iã appropinquat. Etiã illud te admoneo, neqd ullis literis cõmittas, qđ si platũ sit, moleste feramus. Multa sunt quæ ego nescire malo, quã cũ aliquo periculo fieri certior. Plura ad te uacuo animo scribã, cũ (ut spero) se Cicero meus belle habebit. Tu uelim cures, ut sciã qbus nos dare oporteat eas quas ad te deinde literas mittemus, Cæsaris'ne tabellarijs, ut is ad te protinus mittat: an Labieno, ubi enim isti sint Neruij, &

& quã lõge absint, nescio. De uirtute & grauitate Cæsaris, quã in summo dolore adhibuisset, magnã ex epistola tua accepi uoluptatẽ. Quòd me institutũ ad illũ poëma iubes pficere: etsi distentus cum opera, tũ animo sum multo magis, quoniã tamen ex epistola, quã ad te miserã, cognouit Cæsar me aliqd esse exorsum, reuertar ad institutum: id'que perficiam his supplicationum otiosis diebus, quibus Messalam iam nostrum, reliquosq; molestia leuatos uehementer gaudeo: eumq; quòd certum Consulem cum Domitio numeraris, nihil à nostra opinione dissentis. Ego Messalã Cæsari præstabo: sed Mẽmius in aduentu Cæsaris habet spem: in quo illũ puto errare. hic quidẽ friget. Scaurũ autẽ iam pridẽ Pompeius abiecit: res prolatæ: ad interregnũ comitia adducta: rumor Dictatoris, iniucũdus bonis, mihi etiã magis quæ loquũtur. Sed tota res & timetur, & refrigescit. Pompeius planè se negat uelle: antea ipse mihi non negabat. Hirrus auctor fore uidetur. ò Dij, quàm ineptus, quàm se ipse amans sine riuali. Crassum Iunianum hominem mihi deditum per me deterruit: uelit, nolit, scire difficile est. Hirro tamen agente nolle se non probabit. Aliud hoc tempore de Republ. nihil loquebantur: agebatur quidem certe nihil. Serrani Domestici filij funus perluctuosum fuit. ad IIII. Calend. Decemb.

laudauit pater scripto meo. Nunc de Milone. Pompeius ei nihil tribuit, & omnia Guttæ: dicitq́; se perfecturũ, ut in illo Cæsar incumbat. Hoc horret Milo, nec iniuria: &, si ille dictator factus sit, penè diffidit. intercessorem Dictaturæ si iuuerit manu, & præsidio suo, Põpeium metuit inimicũ: si non iuuerit, timet ne per uim perferatur. Ludos apparat magnificentißimos, sic inquã, ut nemo sumptuosiores: stulte, bis, terq́; nõ postulatus: uel quia munus magnificum dederat, uel quia facultates non erant, uel quia magister, uel quia potuerat magistrum se, non Aedilem putare. omnia ferè scripsi. Cura, mi carißime frater ut ualeas.

De Gabinio nihil fuit faciendũ istorum quæ amantißime cogitata sunt, τότε μοι χάνοι. feci summa cum grauitate, ut omnes sentiunt, & summa cũ lenitate quæ feci. Illum neq; ursi, neq; leuaui: testis uehemens fui, præterea quieui: exitũ iudicij fœdum, & perniciosum leuißime tuli. quod quidem bonũ mihi nunc deniq; redundat, ut his malis Reip. licentiaq́; audaciũ, qua ante rumpebar, nunc ne mouear quidem. nihil est enim perditius his hominib⁹, his tẽporibus. Itaq; ex Rep. quoniã uoluptatis nihil iam capi potest: cur stomacher, nescio. literæ me, & studia nostra, & otium, uillæq; delectant, maximeq; pueri nostri. angit unus Milo: sed uelim finem afferat Consulatus. in quo

enitar

enitar non minus quàm sum enisus in nostro: tuq; istinc, quod facis, adiuuabis. de quo cætera (nisi planè uis eripuerit) recte sunt. De re familiari timeo, ὁ δὴ μαίνεται, οὐκ ἐπ' ἀνιᾶται, qui ludos HS CCC cōparet, cuius in hoc uno consideratiā & ego sustinebo ut potero: & tu, ut possis, est tuorum neruorum. De motu temporū uenientis anni, nihil te intelligere uolueram domestici timoris, sed de communi Reip. statu. in quo etiam si nihil procuro, tamē nihil curare uix possum. quàm autē te uelim cautū esse in scribēdo, ex hoc conijcito, quòd ego ad te ne hæc quidē scribo, quæ palàm in Rep. turbantur, ne cuiusquā animū meæ literæ interceptæ offendāt. Quare domestica cura te leuatum uolo. in Rep. scio quàm solicitus esse soleas. uideo Messalā nostrū Cos. si per interregem, sine iudicio: si per Dictatorē, tamen sine periculo. odij nihil habet. Hortensij calor multum ualebit. Gabinij absolutio lex impunitatis putatur. ἐν παρέργῳ. de Dictatore tamē actum adhuc nihil est. Pompeius abest: Appius miscet, Hirrus parat: multi intercessores numerantur, populus non curat, principes nolunt, ego quiesco. De mancipijs quod mihi pollicéris, ualde te amo: & sum equidē uti scribis, & Romæ, et in prædijs infrequēs. Sed caue, amabo quicquā, quod ad meū commodū attineat, nisi maximo tuo cōmodo, & maxima tua fa-

 cultate

cultate mi frater cogitaris. De epistola Vatinij risi. sed me ab eo ita obseruari scio, ut eius ista odia non sorbeam solum, sed etiam concoquam. Quòd me hortaris ut absoluam, habeo absolutum, suaue, mihi quidẽ ut uidetur, ἔπος ad Cæsarẽ. Sed quæro locupletẽ tabellariũ, ne accidat quod Erigonæ tuæ, cui soli Cæsare imperatore iter ex Gallia tutum non fuit. Quid si cæmentum bonum non haberem, deturbem ædificium? Quod quidem quotidie mihi magis placet, in primisq; inferior porticus, & ciꝰ conclauia fiunt recte. De Arcano Cæsaris opus est, uel mehercule etiam elegantioris alicuius: imagines enim istæ, & palæstra, & piscina, & Nilus multorum Philótimorum est, non Diphilorum. Sed & ipsi ea adibimus, & mittemus, & mandabimus. De Felicis testamento, tum magis quærere, si scias: quas enim tabulas se putauit obsignare, in quibus in uncijs firmißimum tenuerat (lapsus est per errorẽ & suũ, & Sicuræ serui) nõ obsignauit: quas noluit, eas obsignauit. ἀλλ' οἰμωζέτω, nos modo ualeamus. Ciceronem, & ut rogas, amo, & ut meretur, & ut debeo: dimitto autẽ à me, & ut à magistris ne abducã, & quòd mater Pomponia discedit, sine qua edacitatẽ pueri pertimesco. Sed sumus unà tamen ualde multum. Rescripsi ad omnia. Mi suauißime & optime frater uale.

AD OCTAVIVM EPISTOLA.

SI PER *tuas legiones mihi licitũ fuisset, quæ nomini meo, populoq́; R. sunt inimicissimæ, uenire in senatum, coramq́; de Rep. disputare, fecissem: neq; tam libẽter, quàm necessario. nulla enim remedia, quæ uulneribus adhibentur, tam faciunt dolorem, quàm quæ sunt salutaria. Sed quoniam cohortibus armatis circũseptus senatus, nihil aliud uere potest decernere, nisi timere (in Capitolio signa sunt, in urbe milites uagantur, in campo castra ponuntur. & Italia tota legionibus ad libertatem nostram conscriptis ad seruitutem adductis, equitatuq́; exterarum nationum distinetur) cedam tibi in præsentia foro, curia, & sanctissimis deorum immortalium templis: in quibus, reuiuiscente iam libertate, deinde rursus oppressa, senatus nihil consulitur, timet multa, assentitur omnia. Pòst etiam paulo temporibus ita postulantibus, cedam Vrbe: quam per me conseruatam, ut esset libera: in seruitute uidere non potero. cedam uita, quæ quanquam solicita est, tamen si profectura est Reip. bona spe posteritatis me consolatur: qua sublata, nõ dubitanter occidam: atque ita cedam, ut fortuna iudicio meo, non animus mihi defuisse ui-*

deatur. Illud uero, quod & præsentis doloris est indicium, & præteritæ iniuriæ testimoniū, & absentium sensus significatio: non prætermittā quin, quoniā coràm id facere prohibeor, absens prosim. siquidem mea salus aut utilis Reip. est, aut coniuncta certe publicæ saluti. nā per deûm immortaliū fidem (nisi forte frustra eos appello, quorū aures, atq; animus à nobis abhorret) perq; fortunam pop. Rom. (quæ quāquam nobis infesta est, fuit aliquando propitia, & ut spero, futura est) quis tam expers humanitatis, quis huius urbis nomini, ac sedibus usqueadeo est inimicus, ut ista aut dißimulare poßit, aut non dolere? aut si nulla ratione publicis incōmodis mederi queat, non morte proprium periculum uitet? Nam ut ordiar ab initio, & perducam ad extremum, & nouißima conferam primis, quæ non posterior dies acerbior priore, & quæ non insequēs hora antecedente calamitosior pop. Rom. illuxit? M. Antonius, uir animi maximi (utinam etiam sapiētis consilij fuisset) C. Cæsare fortißime, sed parū feliciter à Reip. dominatione semoto, cōcupierat magis regiū, quàm libera ciuitas pati poterat, principatum: publicam dilapidabat pecuniam: ærarium exhauriebat: minuebat uectigalia, donabat ciuitates ex commentario, Dictaturā gerebat: leges imponebat, prohibebat Dictatorem creari legibus: S.C. ipse repugnabat

gnabat in senatu, prouincias unus omneis concupiebat: cui sordebat Macedonia prouincia, quā uictor sibi sumpserat Cæsar. Quid de hoc sperare, aut expectare nos oportebat? extitisti tu uindex nostræ libertatis, ut tunc quidē, optimus (quod utinā neq; nostra nos opinio, neq; tua fides fefellisset) & ueteranis in unū conductis, & duabus legionibus à pernicie patriæ ad salutē auocatis, subito propè iam affectam, ac prostratā Remp. tuis opibus extulisti. Quæ tibi non ante quàm postulares, maiora quàm uelles, plura quā sperares, detulit senatus? dedit fasces, ut cum autoritate defensorē haberet, non ut imperio se aduersum armaret: appellauit imperatorem, hostiū exercitu pulso tribuēs honorē, non ut sua cæde casus ille fugiens exercitus te nominaret imperatorem: decreuit in foro statuam, locum in senatu, summum honorem ante tempus: siquid aliud est, quod dari poßit, addat. Quid aliud est maius quod uelis sumere? sin autem supra ætatem, supra consuetudinem, supra etiā mortalitatem tuam tibi sunt omnia tributa, cur aut ingratus crudeliter, aut immemor beneficij scelerate circunscribis senatum? quò te misimus? à quibus reuerteris? cōtra quos armauimus? quibus arma cogitas inferre? à quibus exercitū abducis? aduersus quos aciem struis? Cur hostis relinquitur, ciuis hostis loco ponitur? cur castra

medio

medio itinere longius aduersariorum castris, & propius Vrbem mouentur? O me nũquam sapientem, & aliquando id, quod non erat frustra existimatum. Quantũ te pop. Rom. de me fefellit opinio. O meam calamitosam ac præcipitem senectutem. O turpem exacta, dementiq; ætate canitiem. Ego patres cõscriptos ad parricidium induxi: ego Remp. fefelli: ego ipse senatum sibi manus afferre coëgi, cum te Iunonium puerum, & matris tuæ partum aureum esse dixi. At te fata patriæ Paridem futurum prædicabant, qui uastares Vrbem incendio, Italiã bello, qui castra in templis deorum immortalium, senatum in castris habiturus esses. O miserum, & in breui tam celerem, & tam uariam Reip. commutationem. Quisnam tali futurus ingenio est, qui poßit hæc ita mandare literis: ut facta, non ficta uideantur esse? Quis erit tanta animi facilitate, qui, quæ uerißime memoria propagata fuerint, non fabulæ similia sit existimaturus? Cogita enim Antonium hostem iudicatum, ab eo circunsessum Consulem designatum, eundemq; Reip. parentem: te profectum ad Consulem liberandum, & hostem opprimendum, hostemq; à te fugatum, & Consulem obsidione liberatum: deinde paulo post fugatum illum hostem accersitum, tanquam cohæredem mortua Repub. ad bona pop. Rom. capienda: Consulem des. rursum inclusum

clusum eò, ubi se nõ mœnibus, sed fluminibus, & montibus tueretur. Hæc quis conabitur exponere? quis credere audebit? Liceat semel impune peccare: sit erranti medicina confeßio: uerum enim dicam: utinam te potius Antoni dominum non expulissemus, quàm hunc reciperemus: nõ quòd ulla sit optanda seruitus, sed quia dignitate domini minus turpis est fortuna serui. in duobus autem malis cum fugiendũ maius sit, leuius est eligendum. Ille ea tamen exorabat, quæ uolebat auferre: tu extorques. Ille Consul prouinciã petebat: tu priuatus concupisti. Ille ad malorum salutem iudicia constituebat, & leges ferebat: tu ad perniciem optimorum. ille à sanguine, & incendio seruorũ Capitolium tuebatur: tu cruore & flamma cũcta delere uis. Si, qui dabat prouincias Caßio, & Brutis & illis custodibus nominis nostri, regnabat: quid faciet qui uitam adimit? si, qui Vrbe eijciebat, tyrãnus erat: quem hunc uocemus, qui ne locum quidẽ reliquit exilio? Itaq; siquid illæ maiorum nostrorũ sepultæ reliquiæ sapiunt, si non unà cum corpore sensus omnis uno, atq; eodẽ cõsumptus est igni: quid illis interrogantibus, quid agat nunc pop. Rom. respondebit aliquis nostrum, qui proximus in illam æternam domum discesserit? aut quem accipient de suis posteris nuntium illi ueteres Africani, Maximi, Pauli, Scipiones? Quid de

sua

GRAECA LATINIS EXPRESSA.

Pagina 4 ἀδύνατον *impoßibile*

6 θεῖον γὰρ ἀγαθὸν ἡ τιμή. *Diuinum enim bonum honor.*

6 ἑρμαθῆνα *hermathena, Mineruæ Mercuriiq́; statua*

11 χρησιομαθῆ *utilia discentem*

13 εὐμολπιδῶν πάτρια. *Eumolpidarum patria. uel* πατρίδα. *patriam*

14 οἰκεῖον *proprium*

16 σκέψεις *considerationes.* ἀναβολαὶ *dilationes.*

16 ταὐτόματον ἡμῶν. *casus noster.*

20 ἐν τοῖς πολιτικοῖς *in ciuilibus*

20 τοποθεσίαν, *loci descriptionem,*

20 Ἀττικώτερα *magis Attica*

20 φιλορρήτορα *rhetoricæ studiosum*

21 πανήγυρις. *conuentus.*

21. μάλα ἀριστοκρατικῶς *ualde pro statu optimatum*

22 γενικῶς *generaliter*

22 λεκύθους, *copiam dicendi uniformem. Et fortasse alludit ad illud Aristophanis,* ληκύθιον ἀπώλεσεν.

22 ἀντιπροσπεριεργασάμην *uenditaui me*

22 ἐπιχειρήματα *argumenta*

23 ὑπόθεσις *materia*

23 Ἄρειος πάγος. *Areopagus.*

24 ἀπρακτότατος, *rebus agendis ineptus,*
24 καχέκτης, *habitu uitiorum depranatus,*
24 Τεῦκρος *Teucer*
25 φιλέλληνες *Græcorum studiosi, & ama tores*
25 παντοίης ἀρετῆς μιμνήσκεο: *Omnifariæ uirtutis reminiscere:*
25 ὕστερον πρότερον, Ὁμηρικῶς. *ordine conuerso, Homerice.*
26 πρὸς τὸ πρότερον *ad prius*
28 ἔσπετε νῦν μοι μοῦσαι, &c. *dicite nunc mihi musæ, quomodo primum ignis iniectus fuerit.*
30 παῤῥησίαν *loquendi licentiam*
30 ἀγῶνα *certamen*
32 ἐπισημασίας *significationes gestuum*
32 ἀποθέωσιν *deificationem*
32 φιλοσοφητέον *philosophandum*
33 ἐλαφητέον: *fugiendum more ceruorum:*
33 Ἀμαλθεῖον *Amaltheũ, bibliotheca. f. ina*
33 τοποθεσία *loci descriptione*
39 ἀφελέστατος, *simplicissimus,*
41 πολιτικὸς ἀνὴρ, οὐδ' ὄναρ. *ciuilis uir ne in somnio quidem.*
43 τὸ ἐπὶ τῇ φακῇ μύρον, *in lente unguentum,*
43 ἐπιφωνήματα *acclamationes*
46 νῆφε, καὶ μέμνασο &c. *Esto sobrius, & memineris diffidere articulos hos*

esse mentium.

47 τίς πατέρα αἰνήσει; *quis patrem laudabit?*

47 ἐγκωμιαστικά. *laudatiua.*

49 οἱ μὲν πάρ, οὐδέν. &c. *hi qui adsunt, nihili sunt: illis uero nihil curæ est.*

49 ὑπώπιον. *liuor.*

51 μυροθήκιον, *pigmentarium,*

52 ὑπόμνημα *commentarium.*

52 σεμνότερός τις καὶ πολιτικώτερος *grauior quidam & ciuilior*

52 ἀποσπασμάτια *reliquiæ quædam*

53 σῶμα *corpus*

53 φιλόπατρις, *studiosus patriæ.*

55 πολιτεία, *Repub.*

56 ἅλις σπουδῆς. *satis studij.*

57 θεῖοι *patrui*

57 Πελιναίων *Pelinæorum*

57 Κορινθίων καὶ Ἀθηναίων *Corinthiorum & Atheniensium*

58 εὐαγγέλια. *boni nuntij.*

58 Κύρου παιδείαν *Cyri institutionem*

58 τὰς διαφάσεις *transparentias, fenestras*

58 ἔστω ὄψις μὲν, ἡ, α. τὸ δὲ ὁρώμενον β, γ, ἀκτῖνες δὲ, δ, καὶ ε. *Sit aspectus, α, quod autem uidetur, β, γ, radij uero δ & ε.*

58 κατ' εἰδώλων ἐμπτώσεις *per simulacrorum incidentias uel ingressiones*

58 εἴδωλα *species, imagines*

58 ἔκχυσις *effusio*

58 ὑπόστασιν statum

58 πολιτείαν Remp.

58 Σωκρατικῶς εἰς ἑκάτερον, more Socraticorum in utranq; partem

58 τὴν ἀρέσκουσαν quae placeat

59 κατάκρισις sanctio

59 ἀριστοκρατικῶς, Aristocratice: pro statu optimatum,

59 εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης. Vnum augurium optimum defendere patriam.

59 Θεοφράστου περὶ φιλομαθίας Theophrasti de studio discendi

61 αἰδέομαι τρῶας &c. Vereor Troianos, & Troianas trahentes uesteis.

61 πολυδάμας μοι πρῶτος ἐλεγχείην &c. Polydamas mihi primus uitio dabit

62 Θεοφάνης Theophanes

62 φιλοσοφεῖν? philosophari?

62 ἐπὶ σχολῆς in otio.

63 γεωγραφικὰ de terrae descriptione commentarios

63 ὁμοειδεῖς, uniformes.

63 ἀνθηρογραφεῖσθαι, floride scribi,

63 πολιτεύειν. in rep. uersandum.

63 ἀνέκδοτα: non edita:

63 πολιτεύομαι, in ciuitate facio,

65 κατὰ τὸ πρακτικὸν secundum actiuum καὶ ὑπὸ στέγῃ πυκνὰς &c. Et sub tecto fre

cto frequẽtẽ audire guttã, securo animo.

67 βοῶπις, bonis oculos habens,

68 παλινῳδίαν. recantationem.

68 διβάφῳ bis tincta purpura

69 σοφιστεύειν profiteri

69 ἐπαγγέλλομαι ἄνδρ' ἐπαμύνεσθαι, &c, Polliceor uirum ulcisci, cum aliquis prior molestando lacessat.

69 Κικέρων ὁ μικρὸς &c. Cicero paruus salutat Titum.

69 ὑποσόλοικον, subabsurdum,

69 ἀναφαίνεσθαι apparere

70 τρηχεῖ', ἀλλ' ἀγαθή. &c. aspera, sed bona puerorũ nutrix. Nequaquã ego ea terra poßũ dulcius quicquã aspicere.

70 εὐαγγέλια boni nuntij

70 συγκύρημα. casum.

71 ζώσης φωνῆς μείζω ἐνέργειαν εἶναι; uiuæ uocis maiorem efficaciam esse?

71 βοώπιδος, bonis oculos habentis,

71 ἀσελγοῦς; intemperantis?

71 ὀξύπεινος. famelicus.

71 συμπόσιον conuiuium

71 κατὰ ὀπώραν ῥαχύς. ritu pomi dura.

71 ἀδικαίαρχοι. iniusti magistratus.

72 καὶ Κικέρων ὁ φιλόσοφος, &c. & Cicero philosophus ciuilem Titum salutat.

71 αὐθωρεὶ eadem hora

ἀσφα

144 οὐδὲν γλυκύτερον ἢ πάντα εἰδέναι. *Nihil dulcius quàm omnia scire.*

146 σκυλμὸν, *vexationem,*

146 ὀξύπεινος. *acuta fame percitus.*

146 τὴν παροῦσαν κατάστασιν τυπωδῶς, *præsentem statum Reip. quasi formula quadam expressum*

147 συμπάθειαν *condolentiam*

148 ἡμερολεγδὸν *ut quæque singulis diebus acciderunt*

148 Ἀρεοπαγίτας *Areopagitanos*

148 τέμπη *loca amœna*

149 σῆμα δέ τοι ἐρέω. *Signũ autẽ tibi dicã.*

149 ὑπεροχὴ *excellentia*

151 ἐξωτερικοὺς *exteriores*

151 πολιτεία *in libris de Repub.*

152 τεχνολογίαν *de arte ratiocinationem*

156 ἐμφιλοσοφῆσαι *philosophari*

157 Ἀττικισμὸς *Atticismus*

157 συμπάθεια. *condolentia.*

165 σπουδαιότερον *studiosius*

166 δυσδιάγνωστον) πρὸς νεῦσιν *difficile cognitu) ad assensum*

168 διαλόγους *sermones*

170 φιλοπροσηνέστατα *studio begninißimo, mansuetißime*

172 ἔρδοι τίς. *faciat aliquis (subaudi quam nouit artem.*

172 δυσωνοίμητα *difficillima mitigatu*

βαθύτη

189 λαμπρά. splendida.
189 ἐν παρόδῳ, in transcursu,
189 ἀπρόσιτον non facilem accessu
189 ἀδωροδόκητον incorruptum largitione
190 κέρας cornu
191 εὐημερήματι. felici eius diei successu.
192 ἀκροτελεύτιον conclusionem
192 γλυκύπικρον dulce & amarum
194 ὑπερβολικῶς, excessiue.
194 τέθριππα quadrigas
194 κέρας cornu
198 ὁδοῦ πάρεργον. obiter.
198 ἐνδομύχῳ arcano
199 οἰκονομίαν domesticam curam
199 οἴχεται euanescit
199 βαθύτητα profunditatem
199 ὑπομεμψιμοίρους subquerulas
200 δι' ἀφαιρέσεως per extractionem
200 προσαναστρεφομένην recreatam
203 ἀκοινωνήτως incommunicabiliter
204 ἐγκελεύσματα inhortamenta
204 τὸ γὰρ εὖ, μετ' ἐμοῦ, quod enim bene est, mecum est,
204 ἱστορικὸν historicum
204 οὐκ ἔλαθες non fefellisti
204 ἀφελῶς simpliciter
205 οἰκονομία domestica cura
205 σχεδιάζοντα ex tempore agentem
206 πολίτευμα administrationem publicã

κέρας

206 κέρας *cornu*
207 ἰσοδυναμοῦσαν *æquiualentem*
207 διαίρεσιν *diuisionem*
208 ἄγραφον *non scriptum*
208 αὐτονομίαν *libertatẽ suis utẽdi legibus*
208 τὸ παραδοξότατον. *inopinatißimum.*
208 μηδὲν αὐτοῖς. *nihil illis, subaudi crede.*
208 ὦ πραγμάτων ἀσυγκλώστων. *O res quæ coniungi non possunt.*
208 Πολυδεύκους *Pollucis ædem*
209 ὦ ἀνιστορησίαν ὁ *inscitiam historiarum*
209 ἠπόρησας *dubitasti*
209 Εὔπολιν τὸν τῆς ἀρχαίας *Eupolim illum ueteris scilicet comœdiæ*
209 τί λοιπόν; *quid reliquum?*
210 πολλοῦ γε καὶ δεῖ. *multum abest.*
210 χρύσεα χαλκείων, *aurea pro æreis,*
211 ἀναντίφωνητον. *in quam contra nõ aliquid dicam.*
211 αἰδεσθῆναι μὲν ἀνήνασθαι, δεῖσαι δ' ὑποδέχθαι. *ueriti sunt quidem recusare, timuerunt autem accipere.*
212 παριστορῆσαι *scire*
212 προπύλαιον *uestibulum*
214 ἱστορικώτατος, *historiarũ peritißimus,*
214 νεόκτιστα *nuper ædificata*
214 τῷ τῶν νεῶν καταλόγῳ *in nauiũ recensione, apud Homerum uidelicet*
214 ἀναλογία *proportio, analogia*

Φλιοῦ,

214 φλιοῦς, ὀποῦς, σιποῦς. *Phlius, Phliuntis, urbs Lacedæmoniorũ: Opus, Opuntis, urbs Locrorũ, per contractionẽ. Integrum est* ὀπόεις, ὀπόοντος. *Sipus, Sipuntis, urbs Dauniorũ in Appulia.*

214 ὀποῦντιοι, σιποῦντιοι. *gentile nomen ab* ὀποῦς, σιποῦς.

214 αὐτονομίαν *libertatẽ suis legibus utẽdi*

215 ὑπερβολικῶς) *supra modum)*

218 εὐήθειαν *fatuam simplicitatem*

218 πολλὰ δ' ἐν μεταιχμίῳ Νότος κυλίνδει κύματ' εὐρέης ἁλὸς) *Multos autem in intermedio Auster uoluit fluctus lati maris) Est enim proprie* μεταίχμιον, *id spatium quod est inter duos exercitus.*

222 ἀκοινώνητον *incommunicabile*

224 μυστικώτερον *secretius*

224 τῆς δάμαρτός μου ὁ ἀπελεύθερος (οἶδα ὃν λέγω) &c. *Vxoris meæ libertus (no sti quem dico) uisus est mihi dudum è uerbis, quæ inconsiderate protulit, tur baſſe calculos, ſeu ſuffragia ex coemptione bonorum Crotoniatæ tyrannicidæ. timeo, nequid intelligis. unus quidem hoc ſi conſideraueris, reliqua mu nies explanando.*

225 τῆς ξυνάορου δὲ ἐμῆς. &c. *Vxoris meæ libertus uiſus eſt mihi ſæpe garriens,*

&c in

& in conciliabulis & confeßionibus nugantium aliquid turbasse calculorum in bonis Crotoniatæ.

225 ἐξ ἄστεως ἑπταλόφου τειχῶν *&c. è septicollis urbis mœnibus tradidit nostri cõiugij debita Camillus, seq; debentẽ mnas 24. ex bonis Crotoniatarũ, & Cherrhonesitarũ 48. & cum hæreditatem euenerit. 648.20.40. horum autẽ ne obolũ quidem dissoluisse ex omnibus debitis secũdi mensis Calẽdis. liberũ autẽ eius, existentẽ cognominẽ Cononis patri, nihil prsus curasse. Hæc igitur primũ, ut omnia conseruetis, deinde ut neq; usuras negligas eas, quæ sunt à præcedẽti die: quot dies ipsũ tolerauimus, uehemẽter timeo. Etenim aderat apud nos exploraturus, et aliqd propè sperãs. desperãs autẽ sine ratione destitit, fatus, turpe diu manere.*

225 τὰ δὲ διδόμενα. *quæ dantur.*

226 λεληθότως *latenter*

226 ἄλλο πρόβλημα *alia quæstio*

226 ἐξακανθίζειν, *expinare, spinas euellere.*

226 πυροὺς εἰς δῆμον *triticum in populum*

225 προπύλῳ *uestibulo*

227 ἐπέχειν *hæsitare*

227 ἐποχῆς *dubitationis*

227 παλιγγενεσίαν *regenerationem*

228 ἐν αἰνιγμοῖς. ænigmatice.
228 ἀφελῶς simpliciter
230 αἰσχρὸν σιωπᾶν. turpe tacere.
230 σύγχυσιν confusionem
231 παραφύλαξον, obserua,
231 τὴν τοῦ φυράτου φιλοτιμίαν αὐτότατα. turbatoris ambitionem ipsissime.
231 κενὸν inanem
231 ἄτυφον nec ambitioso fastu uacantem
231 ἐπέχειν dubitare
231 ἀθέτησις improbatio
231 ἐποχὴ cunctatio
231 τοῦτο μόνον ἐρῶν ἐμοί. hoc solum dicens mihi
231 ἐπιχρονία ἐποχὴ diuturna dubitatio
233 φιλοτιμία ambitio
233 πρόβλημα quæstionem
233 ἀλλ' ἐμὸν οὔποτε θυμόν. &c. sed meum nunquam animum in pectoribus persuasisti patria.
234 αἰδέομαι uereor
234 Τρῶας καὶ Τρωάδας. Troas & Troadas.
234 Πολυδάμας μοι &c. Polydamas mihi primus probrum inferat,
235 ὁδοῦ πάρεργον, obiter,
235 ἐπίκτητα fluxa
235 ἐκβολὴ λόγου egressio orationis
235 εὐπόριστον, comparabilem,
236 φυράτης permistor

ἀλλὰ

μὴ δὲ

271 μηδὲ δίκην; neq; causam. Totum carmen est, μηδὲ δίκην δικάσῃς, πρὶν ἀμφοῖν μῦθον ἀκούσῃς. Ne causam ante indicaueris, quàm utriusque partis causam audiueris.

272 καὶ συναποθανεῖν. & simul mori.

273 φαινοπροσωπεῖν ostendere faciem lætam

273 σκέμμα consideratio

274 ἀπορία dubitatio

282 διπλῆ. nota in margine adscripta, sic apud Græcos appellata.

288 πολλὰ μάτην multa frustra

288 ῥαθυμεῖν δεῖται segnem esse.

291 ἀπροσφωνήτους, insalutatos,

291 τὸ καλὸν honestum

291 πρὸς ταῦθ', ὅτι χρὴ καὶ παλαμάσθων, καὶ πᾶν ἐπ' ἐμοὶ τεκταινέσθων. Ad hæc, quod oportet & faciant, & omne in me fabricentur.

291 τὸ γὰρ εὖ, μετ' ἐμοῦ. quod enim bene est, mecum est.

291 πολλὰ χαίρειν τῷ καλῷ multam salutem honesto. s. dicens.

293 εὐγονῆ generosa, nobilia

293 συνδιημερεύομεν, simul diem traducimus

294 τέρας monstrum

296 σκοπὸς intentio

296 προθεσπίζω præsagio

296 ἰλιὰς Ilias

297 περὶ ὁμονοίας de concordia

316 ἀπολιτικώτατον maxime ciuilis gubernationis expertem

316. ἀστρατηγικώτατον. maxime imperatoriæ artis ignarum.

317 ἀπαντήσεις. occursus obuiam.

317. αἰδέομαι Τρῶας. uereor Troas

318 κενόσπουδα inanis studij plena

318 ἀναπάντητον in quo nemo occurrat

320 ὑπὸ τὴν διάληψιν sub ipsa accessiōe febris

321 ἀπαρρησίαστον loquendi audacia carentē

321 τίς δ' ἐστι δοῦλος, τοῦ θανεῖν ἄφροντις ὤν; Quisnam est seruus, de morte securus qui sit?

321 ἀσμενέστερον lubentius

323 θέσεις, materias

323 εἰ μενετέον ἐν τῇ πατρίδι τυραννουμένης, &c. An manendum in patria tyrannide oppressa, an quouis modo tyrannidis destructio tentanda est, etiam si ciuitas propter id de summa rerum periculum subitura sit. Vtrum cauendū sit tyrannidem destruenti, ne quid ipse patiatur, an tentandum ferre opem patriæ pace potius, quàm bello. Vtrum ciuile sit secedentem aliquò, quiescere, oppressa à tyranno patria, an quodcunq; subeundum discrimen pro libertate, an bellum inferendum regioni,

eamq;

eamq; obſidendũ à tyranno oppreſſam, Vtrum quãlibet non probanti deſtructionem tyrannidis per bellũ, ſimul tamen cũ optimatibus auertẽda ſit ipſa. ſ. tyrannis, an cum benefactoribus, & amicis unà periclitandum, in adminiſtratione Reip. etiam ſi non uideantur recte de ſumma rerum iniuiſſe conſilium. Vtrum de patria bene meritus, ob eamq; cauſam grauiſsima quæq; paſſus, et inuiſus, ultro pro patria diſcrimen ſubire debeat, an permittendũ ſibi, ut ſui ipſius interdum, & familiariſsimorum prouidentiam habeat, dimiſsis aduerſus potẽteis Reip. cõcertationibus.

324 τ̃ προὔργȣ τὶ *quæ ſunt ex re*

324 ἄκαιρ(ος) *intempeſtiuus*

325 εὐστομάχως *bono ſtomacho*

325 αὐτίκα γάρ τοι &c. *Statim enim tibi, deinde poſt Hectorem mors parata.*

326 αὐτίκα τεθναίην, &c. *Vtinã ſtatim obeam, poſteaquam non eram ſocio interfecto ſuppetias laturus.*

326 ἑταίρῳ *ſodali*

326 εὐεργέτῃ; *benefactori?*

327 ὀυδέ μοι ἦτορ &c. *Neq; enim mihi cor firmum, ſed conſternato ſum animo.*

328 αἰσχρȣ̃ φαντασίᾳ. *inhoneſti imaginatione.*

328 ἐν δυνάμει) *in poteſtate)*

328 σφῶν τε δύ᾽ ὀρχομένω. pariterq́; duo eūtes.

329 τὸ συνέχον continens.

330 ἀπάντησις occursus

330 πολίτευμα actio de Rep.

331 μή μοι γοργείην &c. Ne mihi Gorgoneū caput horrendi & grauis monstri

331 εἰδώς σοι λέγω. sciens tibi dico.

331 ἀχαριστίας ingrati animi

331 ὁ πλοῦς ὡραῖος nauigatio idonea

333 Μέντορ πῶς τ᾽ ἄρ ἴω, &c. Mentor quonā modo adeam, & quonam modo amplexabor ipsum?

337 θέσεις materias

337 Διονύσιος ἐν Κορίνθῳ. Dionysi⁹ Corīthi.

340 τότε μοι χάνοι εὐρεῖα χθών. Tunc mihi dehiscat lata terra.

341 ἐν τοῖς ἐρωτικοῖς in amatorijs

343 ἀλογίστως. inconsiderate.

344 ὑποκορίζῃ leni uoce appellas

344 χρησμὸς oraculum

344 ἄσπονδον impacabile

344 φιλόπατριν ac πολιτικὸν studiosum patriæ & ciuilem

345 γονικώτερον generalius

345 νεκυίαν turbam mortuorum

345 ἀπορῶ. dubito

345 στερκτέον acquiescendum

345 τὸ μέλλον, καραδοκήσεις quod futurum est, expectabis.

ὑπὸ

390 ἀφράκτῳ detecto nauigio
390 ἀποτόμως concise
390 θυμικώτερον stomachosius
391 παραπλευτέον abnauigandum
391 ἀλλὰ τὰ μὲν &c. Sed quæ quidem ante acta sunt omittamus, quamuis tristes.
392 σφάλμα, error,
393 ἀρετὴ uirtus
393 διδακτὸν, res quæ tradi poßit docendo,
393 πρᾶξιν πολιτικῆς. factum ciuilis.
393 περὶ κοιλιολυσίαν γίνεσθαι. circa uentris solutionem esse.
396 ὦ πολλῆς ἀγενείας, ô multũ ignobilitatis
399 ἐκτένειαν. propensionem.
400 ἑπταμηνιαῖον εὐτόκησεν, septimestrem salua peperit,
400 κωρυκαῖοι Corycæi
437 γεροντικώτερον senilius
437 λέσχη, confabulatio,
437 τί γὰρ αὐτῷ μέλει; quid enim illi curæ est.
437 βεβίωται. uita traducta est.
437 πρόβλημα, quæstio,
438 ἀγοητεύτως sine præstigijs & fuco
438 μακάρων νῆσοι beatorum insulæ
438 πάθει. affectu.
438 σκέψαι considera
438 ἀλογηθῇ. negligatur.
438 μελήσει. cura sit.
438 ἐνερευθέστερον rubicundiorem

438 πρόβλημα ἀρχιμήδειον *quaestio Archimedea.*
439 ψευδῶς *falso*
439 ἄκουσμα *auditio*
439 ἔρανον *collationem*
439 διψῶσαν κρήνην, *siticulosum fontem,*
439 πειρήνην *pirenem*
439 ἔμπνευμα σεμνὸν Ἀλφειοῦ πειρήνην *requiem uerendam Alphei pirenem*
439 ποῖ ταῦτ' ἄρα ἀποσκήψει; *quonam haec modo excusabit?*
440 γεωμετρικῶς *more geometrico*
441 ἀρχέτυπα *exemplaria*
441 πάντα φιλόδημον. *omnem popularem.*
441 θεωρίαν *speculationem*
441 τέλος; *finem?*
442 εὔπινες, *uenustum,*
443 ὦ ἀπεραντολογίαν δός. *cui infinitam loquacitatem tribue.*
444 ἐπιδήμιον, *redeuntem,*
444 συμπάσχω. *condoleo.*
444 ἀποθέωσιν *deificationem.*
444 μεθαρμόζομαι *adaptor*
444 ἀνεμέσητον γάρ. *nulla enim inuidia est.*
456 πολιτικοὶ *optimates*
457 τετυφῶσθαι. *tumefactum esse.*
457 ἐγγήραμα, *senectutis requies,*
461 ἐντάφιον *senectutis otium*
465 ἀλόγως *sine ratione*

ἀπο

467 ἀποθέωσιν deificationem
470 συμβουλευτικὸν deliberatiuum
470 Ἀριστοτέλους καὶ &c. Aristotelis &
Theopompi ad Alexandrum.
472 φιλαίτιος συμφορά. querula calamitas.
472 πρόπλασμα præfigmentum
474 συμπαθῶς condolenter
474 οἰκοδεσποτικὰ patrisfamiliâs officia
475 συντάγματα opera
475 ἀκηδία incuriositas.
475 ἀνεκτότερα tolerabiliora
475 σύνναον contubernalem
476 ὑπόθεσις argumentum
478 τοῦτο δὲ μηλώσῃ. hoc uero coniicies, dispicies, indagabis.
479 ἀπόγραφα descripta
480 κατάβίωσιν, tenuem uictum,
483 εὔλογον, rationabile,
484 εὐλογώτατον, maxime rationi consentaneum,
485 Παναιτίου περὶ προνοίας. Panætii de prouidentia.
485 ἐκτενέστερον, contentius,
485 φιλοστοργότερον. amantius.
485 ἄφατα, infanda, ἀδιήγητα. inenarrabilia.
485 εὐκαίρως opportune
486 παρὰ τὴν ἱστορίαν, præter historiam,
486 κοινότερα communiora.

486 πολιτικώτερα. ciuiliora.
487 ὀυ γὰρ ὀνειδίως. non enim opprobrium.
488 φιλολογώτερα, eruditiora,
488 προσφώνησιν. nuncupationem.
488 Καλλιππίδης Callippides
488 αὐτῷ τῷ μέτρῳ καὶ λώϊον, ipsa mensura & melius,
488 αἴκε δύνηαι. si poßis.
488 περὶ τελῶν σύνταξιν, de finibus opus,
488 ἀκαδημαϊκήν, academaicam,
488 Ἀντιόχεια, Antiochia,
489 ζηλοτυπεῖσθαι, obtrectari,
489 φιλαυτία amor sui
489 ἀπορῶ, dubito,
489 αἰδέομαι Τρῶας. uereor Troas.
489 μέμψιν accusationem
491 παρὰ τὸ πρέπον præter decorum
491 ἀπαιδευσία, ruditas,
491 ἀφιλία, ignorantia,
492 πολυγραφώτατος plurima scribens
492 ζηλοτυπεῖν æmulari
492 ἀκίνδυνα periculo carentia
492 φιλένδοξος. ambitiosus.
492 ἀκαταληψίαν, incomprehensibilitatem,
493 κωφὸν πρόσωπον muta persona
493 Ἀριστοτέλειον Aristotelicum
493 περὶ τελῶν, de finibus,
493 περιπατητικὰ peripatetica
493 ἀζηλότυπον æmulo carens

λακί

503 ἐπίτευγμα lucrum quod acquiritur
503 ἀπότευγμα damnum, uel quod amittitur
503 παρακινδυνεύειν; periclitari?
503 μείλιγμα mitigamentum
503 σπουδὴ ſtudium
504 πρόβλημα Ἀρχιμήδειον. quæſtio Archimedea.
505 ἀφίδρυμα, ſedes rei quæ dedicatur,
505 τὸν τῦφον μου πρὸς θεῶν δορυφόρησον. Elationi meæ per deos morem gerito.
506 κολακείαι aſſentationes
506 πολιτικὸν σύλλογον, ciuilem conuentum,
507 καταβάσεως deſcenſus
507 κεπφικά, fatua,
508 περὶ ψυχῆς de anima
508 διὰ σημείων per notas
508 σύλλογον conuentum
508 πομπεῦσαι καὶ τοῖς προσώποις. oſtentare etiam perſonis.
509 δυσωπία. uerecundia.
509 καταβάσεως deſcenſus
511 ἀξιοπίστως fide dignum
511 φοβερὸν ἦν, formidabile erat,
512 ἀνεμοφόρητα, uentis diſsipata,
512 οὐκ ἐπέστησεν. non aduertit.
513 πότερον δίκας &c. utrum iuſtitiæ murus altus, an obliqua fraudis?
513 δίχα μοι νόος ἀτρέκειαν εἰπεῖν. ambigit mihi mens uerum dicere.

φαιδ

514 Φαίδρȣ περὶ θεῶν Phædri de dijs
514 φιλοτέχνημα comminiſcendi artes
514 τὰ ὅλα. cuncta.
515 σκολιαῖς ἀπάταις obliquis fraudibus
515 καὶ μάλα κατηφής. & admodum triſtis.
515 σὺ δὲ τί σύννȣς; tu uero quid cogitabundus?
516 ἀσπόνδȣ. immitis.
516 μνημονικὸν ἁμάρτημα. memoriæ error.
520 ἀλόγως temere
520 μέμψιν ἀναφέρει accuſationem adſcribit
523 πρὸς ἴσον ὅμοιον ad æquale ſimile
523 ἀκολακεύτως ſine aſſentatione
523 ἀμεταμέλητον. quem non pœnitet.
523 ἐμετικὴν uomitum
524 ἀδεῶς, intrepide,
524 οἱ περὶ αὐτὸν qui apud eum
524 σπουδαῖον οὐδὲν ſtudioſum ſiue ſerium nihil.
524 φιλόλογα eruditula
524 ἐπισταθμίαν. diuerſorium.
526 σαλάκωμα, inanem iactantiam,
526 φαλάκρωμα caluitium
526 πανικὸν uanus terror
526 διάθεσιν. affectum.
527 ἐπισημασίαν, deſignationem,
527 ἥρωες, heroes,
527 ἐσίγησας tacuiſti
528 μνημονικὸν ἁμάρτημα, memoriæ error,

φυσμὸς

518 φυρμὸς πολὺς permiſtio multa.
518 εὐρίπιςα inſtabilia, ab Euripo.
518 νεωτερισμοῦ innocationis
519 πολιτεύεσθαι. adminiſtrare Remp.
519 σόλοικον, ἢ τυραννοκτόνους inſulſum, quàm tyrannicidas.
519 πεπολιτεύμεθα, Rēp. adminiſtrauimus,
530 πεπυκνωμένας, denſata,
531 γῆν pro γῆς terram pro terra
533 ὑπηνέμιος ſubuentanea
534 ἀκολασίαν intemperantiam
535 ὦ πράξεως &c. O rem pulchram quidē, ſed imperfectam.
536 ἀλιτινεῖ humili
536 Ἀλλ' οὐ δαιτὸς &c. Sed nō conuiuij dulcis opera cūræ ſunt, Sed ualde magnū malum à Ioue immiſſum intuentes timemus. daret autem ſeruari, aut perire.
536 Τέκνον ἐμὸν οὔ τοι &c. haud tibi fili mi data ſunt bellica geſta, Sed tu amabilia exerce officia literarum.
542 πολιτικώτερα ciuiliora
544 ἀναθεώρησιν adminiſtrationem
545 ἀριστείαν. præclare geſtum.
545 κατὰ μίτον de ſingulis rebus
547 μελήσει. curæ erit.
547 ἀνέκδοτον, non editum,
553 πρᾶξιν factum
554 καθολικὸν θεώρημα uniuerſalem ſpeculation

lationem

556 μὴ πολιτεύεσθαι.non administrare Rempublicam.

557 ὑποσόλοικα, incongrua,

557 βεβίωται.uita transacta est.

557 πέντε λοιπὸν, quinq; quod reliquum est.

557 λῆρος πολύς.nugæ multæ.

558 ὑπόθεσιν argumentum

558 εὔλογον, rationi consentaneum,

558 φαινοπροσωπητέον hilari uultu agendum est

558 ἰτέον eundum

558 ἄλλοις ἐν ἐσθλοῖς. &c. alijs in bonis. dedecus autem repellunt.

560 οὐδὲν ὑγιές.nihil sani.

561 Δημοσθένους Demosthenis

563 πέντε λοιπὸν quinq; quod reliquum est

564 ἄνω ποταμῶν.retro fluminũ.s.cursus est.

565 ἀπορία dubitatio

565 μελήσει.cura erit.

565 παρεγχείρησις conatus

573 ὁ δ᾽ ὁδὸς δ᾽ ἐδέ σοι &c. iter huc tibi quid potest nunc ò deo digne?

574 βλάσφημα maledictum

574 καὶ μάλα σεμνὸς, &c ualde grauis,

574 τὰν δ᾽ αἰτίαν &c.causam uero Brutorum quis habebat?

575 κατηχήσει, instructione,

575 ἐὰν διαμείνῃ.si permanserit.

αἴναντ

ἀμαχ

590 ἀμηχανία. *inopia consilij, uel anxietas.*
591 σπείσασθαι *inducias facere*
591 ἐβδελυττόμην, *abominabar,*
591 σκοπὸς *scopus*
591 οὐ παρὰ τοῦτο. *non præter hoc.*
592 ἔλθωμεν. *eamus.*
592 ἐν ὁμοπλοίᾳ *societate nauigandi*
592 λῆρος πολὺς *multæ nugæ*
593 γλίσχρως *parce, tenuiter*
596 σύνταγμα *uolumen elaboratum*
596 ἀρχέτυπον *archetypum, exemplar*
598 παρὰ λέξιν. *præter uerbum.*
601 μετεωρότερον *suspensiore animo*
601 ἀσφαλὲς, *tutum,*
601 ῥοπὴ *momentum*
601 γαυριῶ, *glorior,*
601 μετ' ἀμύμονα. *post inculpatum. Alludit autem ad illud Homericū, μετ' ἀμύμονα πηλείωνα.*
601 ἀμύμων. *præstans, inculpabilis.*
601 ἄμβροτος. *immortalis.*
601 συναγωγή: *collectio.*
602 δολιχὸν πλόον ὁρμαίνοντες, *longam nauigationem meditantes,*
602 ἡ δεῦρο ὁδός σοι τί δύναται; *iter huc tibi quid potest?*
603 σύγγραμμα *conscriptio*
604 ἀνεμέσητα *inuidia carentia*
604 εὐθανασίαν *felicem mortem*

605 σχόλιον annotatiuncula

605 ἀπολογισμὸν συντάξομαι, defensionem componam.

606 ἀναπολόγητον. quod defendi nequit.

606 δυσχρηστία difficilis usus

606 πειράζεσθαι παραλύσειν tẽtare dissoluere

508 εὐκαιρίαν occasionem

508 ἀσφάλειαν securitatem

508 ἀπορία dubitatione

508 σκέπτομαι. considero.

508 ἀριστεία uirilitas, uel strenuitas

509 παῖδες παίδων nati natorum

510 εἷς ἐμοὶ μυρίοι unus mihi mille.

510 ἀδόλεσχος. loquax.

610 εὐμένεια. constantia.

610 εἰρωνεία, dißimulatio,

610 πεπλογραφίαν pepli descriptionem

610 ταξιάρχης, ordinis ductor,

610 τὰ περὶ τοῦ καθήκοντος, quæ de officio,

611 τὰ κεφάλαια capita

611 περὶ τοῦ κατὰ περίστασιν καθήκοντος, de officio circa aduersitatem fortunæ.

611 προσφωνῶ alloquor, scribo

611 ἀνοικεῖον. alienum.

612 αἰδεσθὲν μὲν ἀνήνασθαι, δείσαν δ' ὑποδέχθαι. pudebat quidem abnuere, ueriti sunt autem suscipere.

612 ἀπάντησις, occursus,

613 δολιχὸν πλόον ὁρμαίνοντα. longam nauigationem

gationem cum capeſcerem.

613 ἀπροσδιόνυσον inexpectatum

613 ἐν ἀριστερᾷ ἔχοντα. ad ſiniſtrā habentem.

616 ἐν πολιτικῷ in ciuili

617 μὴ δὲ σωθείην, εἴποτε τοιοῦτο. ne ſaluus quidem fiam, ſi unquam tale aliter & melius.

617 στρατηλὰξ imperator

645 ἐμφατικώτερον expreſſius & euidētius

708 ἀλλὰ αἰεί τινα φῶτα μέγαν, ſed ſemper quendam hominem ingentem.

725 ὀρθὰν τὴν ναῦν, ἅπαξ θανεῖν. rectam nauim, ſemel mori.

731 προσωψονομήσαμεν pracurauimus.

731 εὐκαίρως opportune

735 εἰλικρινὲς ſincerum

736 ἀμφιλαφίαν ancipitem anſam.

739 μουσοπάτακτος à muſis percuſſus

739 ἀντίῤῥοπον æquilibrē ſeu recompenſantem

740 ἔα πάσας. mitte omnes.

748 τοιαῦτα ὁ τλήμων ἐξεργάζεται πόλεμος. talia ærumnoſum bellum efficit.

748 πραγματικῶς negotialiter

749 ὑπερβολικῶς. ſupra quàm res eſt.

751 συνδείπνους Σοφοκλέους, concœnatores Sophoclis.

751 ὑπόθεσιν argumentum

751 γλαῦκα εἰς Ἀθήνας noctuam Athenas

751 ῥαθυμότερα. ſegniora.

751 χαρακτὴρ stylus.

751 φιλαληθῶς, ingenue,

755 ἀποδυτηρίῳ expoliatorio

760 δευτέρας φροντίδας secundas curas

762 γνῶθι πῶς ἄλλῳ κέχρηται. nosce quomodo alio usus fuerit.

762 ἐμβόλιον interpositionem

764 ἀπότευγμα repulsam

768 ἐνθουσιασμός. diuinus furor.

769 ἄρη πνέων mortem spirans

771 ὑποθέσεις argumenta

772 αἰεὶ ἀριστεύειν &c. semper strenue se gerere, & praestantem esse aliis,

773 πλέον plus

773 γνῶθι σαυτὸν, nosce teipsum,

773 ἤματ' ὀπωρινῷ, ὅτε λαβρότατον χέει ὕδωρ Ζεύς, &c. die autumnali, cũ abundantißimam pluit aquã Iupiter, cum iam hominibus iratus succẽset: qui per uim in foro obliquas iudicent iustitias, iustitiam autem expellant deorum religionem non curantes.

776 τότε μοι χάνοι. tunc mihi dehiscat.

777 ὁ δὲ μαίνεται οὐκ ἔτ' ἀνεκτῶς, hic autem furit non amplius tolerabiliter.

777 ἐν παρέργῳ obiter

778 ἔπος carmen

778 ἄλλ' οἰμωζέτω, alia plorent,

SEX

SEX HAS EPISTOLAS, ut à Germanis accepimus, ita damus. Quamuis enim in nullo ueteri exẽplari inuenerimus: tamen nec Germanorum fidẽ improbare, qui se in uetusto codice eas reperisse testati sunt: nec nostrum ullam in partem iudicium interponere uoluimus.

M. T. C. EPISTOLARVM AD BRVTVM LIBER.

CICERO BRVTO S.

QVVM hæc scribebam, res existimabatur in extremum adducta discrimen: tristes enim de Bruto nostro literæ, nuntijq; adferebantur. Me quidem non maxime conturbabant: his enim exercitibus ducibusq; quos habemus, nullo modo poteram diffidere. Neque assentiebar maiori parti hominum: fidem enim Consulum non condemnabam, quæ suspecta uehementer erat. Desiderabam nonnullis in rebus prudentiam, & celeritatem, qua si essent usi, iampridẽ rem recuperassemus. Non enim ignoras, quanta momenta sint in rep. temporum: et quid intersit: idem illud utrum antè, an pòst decernatur, suscipiatur, agatur. Omnia quæ seuere decreta sunt

hoc tumultu, si aut quo die dixi sentētiam, perfecta essent, & non in diem ex die dilata, aut quo ex tempore suscepta sunt ut agerentur, non tardata & procrastinata, bellum iam nullum haberemus. Omnia Brute praestiti reip. quae praestare debuit is, qui esset eo, quo ego sum gradu, Senatus populiq; iudicio conlocatus: nec illa modo, quae nimirum sola ab homine sunt postulanda, fidem, uigilantiam, patriae charitatem: ea sunt enim, quae nemo est qui non praestare debeat. Ego autem ei qui sententiā dicat in principibus de Repub. puto etiam prudentiam esse praestandam. Nec me, quum mihi tantum sumpserim ut gubernacula Reip. prenderem, minus putarim reprehendendum, si inutiliter aliquid Senatui suaserim, quam si infideliter. Acta quae sint, quaeq; agantur, scio perscribi ad te diligenter. Ex me autem illud est quod te uelim habere cognitum, meum quidem animum in aciem esse, neq; respectum ullum quaerere, nisi me utilitas ciuitatis fortè conuerterit. Maiores autem partes animi te, Cassiumq; respiciunt. Quamobrem ita te para Brute, ut intelligas, aut, si hoc tempore bene res gesta sit, tibi meliorem Remp. esse faciendam, aut, si quid offensum sit, per te esse eandem recuperandam.

CICERO BRVTO S.

PLanci animum in Remp. egregium, legiones, auxilia, copias ex literis eius, quarum

exemp

*exemplum tibi missum arbitror, perspicere potuisti. Lepidi tui necessarij (qui secundum fratrem affines habet, quos oderit proximos) leuitatem & inconstantiam, animumq; semper inimicum Reip. iam credo tibi ex tuorum literis esse perspectum: nos expectatio solicitat, quæ est omnis iam in extremum adducta discrimen. Est enim spes omnis in Bruto expedienda, de quo uehementer timebamus. Ego hic cum homine furioso satis habeo negotij Seruilio, quem tuli diutius, quàm dignitas mea patiebatur: sed tuli Reip. causa, ne darem perditis ciuibus hominem parum sanum illum quidem, sed tamen nobilem, quò concurrerent: quod faciunt nihilominus: sed cum alienandum à Repub. non putabam. Fidem feci eius ferendi: cœperat enim esse tanta insolentia, ut neminem liberum duceret. In planci uerò causa exarsit incredibili dolore, mecumq; per biduum ita contendit, & à me ita fractus est, ut eum in perpetuum modestiorem sperem fore. Atq; in hac contentione ipsa, quũ maxime res ageretur ad V. Id. April. literæ mihi in Senatu redditæ sunt à Lentulo nostro, de Cassio, de legionibus, de Syria: quas statim cum recitauissem, cecidit Seruilius, complures præterea: sunt enim insignes aliquot, qui improbissime sentiunt: sed acerbissime tulit Seruilius, assensum esse mihi de Planco. Magnum illud monstrum in Rep. est * sed quo nos amisisse.*

quem ſic uexari à Dolabella audio, ut iam non uideatur crudeliſsimũ eius facinus interfectio Trebonij. Vetus Antiſtius me tamen pecunia ſubleuauit. Cicero filius tuus ſic mihi ſe probat, induſtria, patientia, labore, animi magnitudine, omni deniq; officio, ut prorſus nunquam dimittere uideatur cogitationẽ cuius ſit filius. Quare quoniam efficere non poſſum ut pluris facias eum qui tibi eſt chariſsimus, illud tribue iudicio meo, ut tibi perſuadeas non fore illi abutendum gloria tua, ut adipiſcatur honores paternos. Kalend. April. Carachio.

CICERO BRVTO S.

D*Atis mane ad* VI. *Id. April. Scaptio literis, eodem die tuas accepi Kal. Apr. Dyrrachio datas ueſperi: itaque mane prid. Id. April. cum à Scaptio certior factus eſſem, non eſſe eos profectos, quibus pridie dederam, & ſtatim ire, hoc paululum exaraui ipſa in turba matutinæ ſalutationis. De Caſsio lætor, et Reip. gratulor: mihi etiam, qui repugnante & iraſcente Panſa ſententiam dixerim, ut Dolabellam bello Caſsius perſequeretur. Et quidem audacter dicebam, ſine noſtro* S. C. *iam illud eum bellum gerere. De te etiam dixi tum, quæ dicenda putaui. Hæc ad te oratio perferetur, quoniã te uideo delectari Philippicis noſtris. Quòd me de Antonio conſulis, quoad Bruti exitum cognorimus, cuſtodiendum puto. Ex his literis*

quas

quas mihi misisti, Dolabella Asiam uexare uidetur, & in ea se gerere teterrime. Compluribus autem scripsisti Dolabellam à Rhodijs esse exclusum: qui si ad Rhodum accessit, uidetur mihi Asiam reliquisse. Id si ita est, istic tibi censeo commorãdum: sin eam semel cepit, mihi crede, non erit. Id. April.

BRVTVS CICERONI S.

Literas tuas ualde expecto, quas scripsisti post nuntios nostrarum rerum, & de morte Trebonij: non enim dubito quin mihi consiliũ tuum explices. Indigno scelere & ciuem optimum amisimus, & prouincia possessione pulsi sumus, quam recuperari facile est. Neq; minus turpe aut flagitiosum erit, potest recuperari. Antonius adhuc est nobiscũ: sed mediusfidius & moueor hominis precibus, & timeo ne illum aliquorum furor excipiat: planè æstuo. Quòd si scirẽ, quid tibi placeret, sine solicitudine essem: id enim optimum esse persuasum esset mihi. Quare quamprimum fac me certiorẽ quid tibi placeat. Cassius noster Syriam, legiones Syriacas habet, ultro quidem à Murco, & à Martio, et ab exercitu ipso accersitus. Ego scripsi ad Tertiam sororem, & ad matrem, ne prius ederent hoc, quod optime ac felicissime gessit Cassius, quàm tuum consilium cognouissent, tibiq; uisum esset. Legi orationes duas tuas, quarum altera Kalend. Ianuar. usus es, altera de literis

*tinis, quæ habita est abs te contra Calenum. Nunc scilicet hoc expectas, dum eas laudem. Nescio animi, an ingenij tui maior in his libellis laus contineatur. Iam concedo, ut uel Philippici uocentur, quod tu quadam epistola iocans scripsisti. Duabus rebus egemus Cicero, pecunia & supplemento: quarum altera potest abs te expediri, ut aliqua pars militum istinc mittatur nobis, uel secreto consilio aduersus Pansam, uel actione in senatu: altera, quæ magis quàm reliquorum. Hoc magis doleo, Asiam * at in Asiam censeo persequendum. Nihil mihi uideris hoc tempore melius acturus.*

CICERO BRVTO S.

QVòd egere te duabus necessarijs rebus scribis, supplemento & pecunia, difficile consilium est: non enim mihi occurrunt facultates, quibus uti te posse uideam, præter illas quas Senatus decreuit, ut pecunias à ciuitatibus mutuas sumeres. De supplemento autem nõ uideo quid fieri possit: tantum enim abest, ut Pansa de exercitu suo, aut delectu tibi aliquid tribuat, ut etiam molestè ferat tam multos ad te ire uoluntarios. Quomodo equidem credo, quòd his rebus, quæ in Italia decernuntur, nullas copias nimis magnas esse arbitretur: quomodo autem multi suspicantur, ne te quidem nimis firmum esse uelit, quod ego non suspicor.

Quòd

Quòd scribis te ad Tertiam sororem scripsisse, ut ne prius ederent ea quæ gesta à Cassio essent, quàm mihi uisum esset, uideo te ueritum esse id quod uerēdum fuit, ne animi partium Cæsaris, quomodo etiam nunc partes appellantur, uehementer commouerentur. Sed antè quàm tuas literas accepimus, audita res erat, & peruulgata: tui etiam tabellarij ad multos familiares tuos literas attulerant. Quare neq; supprimenda res erat, præsentim cum id fieri non posset, neq; si posset, non diuulgandam potius, quàm occultandam putaremus. De Cicerone meo, & si tantum est in eo quantum scribis, tantum scilicet quantum debeo gaudeo, etsi quòd amas eum, eo maiora facis: idipsum incredibiliter gaudeo, à te eum diligi.

CICERO BRVTO S.

QVæ literæ tuo nomine recitatæ sunt Id. April. in Senatu, eodemq; tempore Antonij, credo ad te scripsisse tuos, quorū ego nemini concedo. Sed nihil necesse erat eadem omnes: illud necesse, me ad te scribere quid sentirem de tota constitutione huius belli, & quo iudicio essem quaq; sententia. uoluntas mea Brute de summa Repub. semper eadem fuit quæ tua: ratio quibusdam in rebus, non omnibus, paulo fortasse uehemētior. Scis mihi semper placuisse non rege solum, sed regno liberari Remp. Tu lenius, immortali omnino cum tua laude:

sed

sed quid melius fuerit, magno dolore sensimus, magno periculo sentimus. Recenti illo tempore, tu omnia ad pacem, quæ oratione confici non poterant, ego omnia ad libertatem, quæ sine pace nulla est, pacem ipsam bello atq; armis effici posse arbitrabar. Studia non deerant arma poscentium, quorum repreßimus impetum, ardoremq́; restinximus. Itaque res in eum locum uenerat, ut nisi Cæsari Octauiano deus quidam illam mentem dedisset, in potestatem perditißimi hominis, et turpißimi M. Antonij ueniendum fuit: quo cum uides hoc tempore ipso, quod sit, quantumq́; certamen. Id profectò nullum esset, nisi tum conseruatus esset Antonius. Sed hæc omitto: res enim à te gesta memorabilis, & penè cœlestis repellit omnes reprehensiones; quippe quæ ne laude quidem satis idonea affici poßit. Extitisti nuper uultu seuero: exercitum, copias, legiones idoneas per te breui tempore comparasti. Dij immortales qui ille nuntius, quæ illæ literæ, quæ lætitia Senatus, quæ alacritas ciuitatis erat? Nihil unquam uidi tam omnium consensione laudatum. Erat expectatio reliquiarum Antonij: quem equitatu, legionibusq́; magna ex parte spoliaras. Ea quoq; habuit exitum optabilem. Nam tuæ literæ, quæ recitatæ in Senatu sunt, et imperatoris, & militũ ui rtutem, & industriam tuorum, in quibus Cicer onis mei, declarant. Quod si tuis placuisset

de his

de his literis referri, & nisi in tempus turbulentissimum post discessum Pansæ Consulis incidissent, honos quoq; uictus & debitus dijs immortalibus decretus esset. Ecce tibi Id. April. aduolat mane celer Pilus, qui uir, dij boni, quā grauis, quā constans, quàm bonarū in Rep. partium? Hic epistolas affert duas, unā tuo nomine, alteram Antonij. dat Seruilio Trib. pl. ille Cornuto: recitantur in Senatu. ANTONIVS PROCOS. *magna admiratio, ut si esset recitatū, Dolabella Imperator, à quo quidem uenerant tabellarij: sed nemo Pili similis, qui proferre literas auderet, aut magistratibus reddere. Tuæ recitātur, breues illæ quidem, sed in Antonium admodū lenes: uehementer admiratus Senatus. mihi autem nō erat explicatum, quid agerem. falsas dicerem? quid si tu eas approbasses? cōfirmarem? nō erat dignitatis tuæ, itaq; ille dies silentio. Postridie autem cum sermo increbruisset, Pilusq; oculos uehementius hominum offendisset, natum omnino est principium à me. De Procos. Antonio multa: Sestius causa non defuit. Pòst mecum: quanto suum filium, quanto meum in periculo futurū diceret, si contra Procos. arma tulissent. Nosti hominem, causa non defuit. Dixerunt etiam alij. Labeo uero noster, nec signū tuum in epistola, nec diem appositum, nec te scripsisse ad tuos, ut soleres. Hoc cogere uolebat, falsas literas esse, & si quæris,*

prob

probabat. Nunc tuum est consiliū Brute de toto genere belli. Video te lenitate delectari, & eum putare fructum esse maximum: praeclare quidē, sed alijs rebus, alijs temporibus locus esse solet, debetq́; clementia. Nunc quid agatur Brute, templis deorum immortalium imminet hominum egentium & perditorum spes, nec quicquā aliud decernitur hoc bello, nisi utrum simus, nec ne, cui parcimus, aut quid agimus. His ergo consulimus, quibus uictoribus uestigium nostrum nullum relinquetur. Nam quid interest inter Dolabellam, & quemuis Antoniorum trium? quorum sicui parcimus, duri fuimus in Dolabella. Haec ut ita sentiret Senatus, populusq́; Rom. etsi res ipsa cogebat, tamen maxima ex parte nostro consilio atque autoritate perfectum est. Tu si hanc rationem non probas, tuam sententiam defendam, non relinquā meam. neq; dissolutum à te quicquam homines expectant, nec crudele. Huius rei moderatio facilis est, ut in duces uehemēs sis, in milites liberalis. Ciceronem meum mi Brute uelim quamplurimum tecum habeas. Virtutis disciplinam meliorem reperiet nullam, quàm contemplationem atque imitationem tui. XIII. Kalend. Mai.

FINIS.